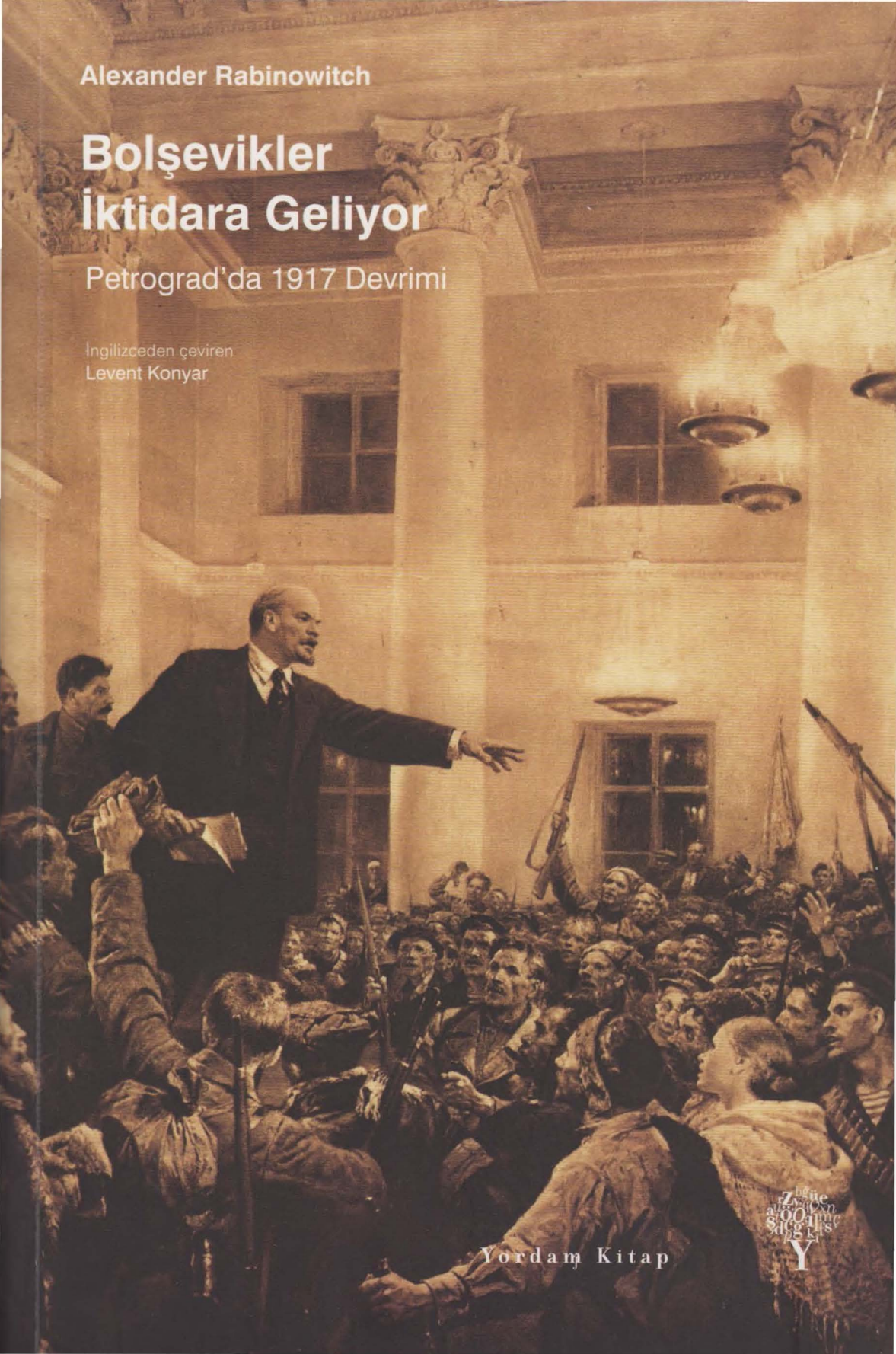
Alexander Rabinowitch

Bolşevikler İktidara Geliyor

Petrograd'da 1917 Devrimi

İngilizceden çeviren
Levent Konyar



Yordam Kitap

Alexander Rabinowitch

Indiana Üniversite'sinde Rusya tarihi profesörü olan Rabinowitch, *Prelude to Revolution: The Petrodrag Bolsheviks and the July 1917 Uprising* kitabının yazarı ve *Russia in the Era of NEP*'in eş editörüdür. Tarihin devrimci dönemleri hakkındaki birçok ufuk açıcı makalesi Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Avrupa'da yayınlanmıştır.

Eserin Orijinal Adı:

The Bolsheviks Come to Power
The Revolution of 1917 in Petrograd
(Haymarket Books [ABD] - Pluto Press [İngiltere], 2004)

BOLŞEVİKLER İKTİDARA GELİYOR

Petrograd'da 1917 Devrimi

Alexander Rabinowitch

İngilizceden Çeviren
Levent Konyar

Yordam Kitap: 114 • Bolşevikler İktidara Geliyor • Alexander Rabinowitch
ISBN-978-9944-122-44-3 • *Çeviri*: Levent Konyar • *Redaksiyon:* Nihal Uzan - Ali Gündoğan
Düzeltme: Sakine Yalçın • *Kapak ve İç Tasarım:* Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner
Birinci Basım: Kasım 2010 • *Yayın Yönetmeni*: Hayri Erdoğan
© Alexander Rabinowitch, 1976 ve 2004; © Yordam Kitap, 2008
(Bu kitabın yayın hakları Anatolialit aracılığıyla alınmıştır)

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti.
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 Fax: 0212 528 19 09
www.yordamkitap.com info@yordamkitap.com

Baskı: Pasifik Ofset
Baha İş Merkezi
Haramidere - İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

BOLŞEVİKLER İKTİDARA GELİYOR

Petrograd'da 1917 Devrimi



Ellen ve Misha
için

İÇİNDEKİLER

Rusçadan İngilizceye Çeviri,
Tarihler ve Terminoloji Üzerine Not 11

Giriş 13

1 Temmuz Ayaklanması 29

2 Bolşevikler Ateş Altında 45

3 Gericilik Döneminde Petrograd 67

4 Baskı Önlemlerinin Etkisiz Kalması 79

5 Bolşevikler Toparlanıyor 111

6 Kornilov'un Yükselişi 123

7 Kornilov Kerenski'ye Karşı 140

8 Bolşevikler ve Kornilov'un Yenilgisi 158

9 Yeni Hükümet Sorunu 181

10 "Bütün İktidar Sovyetlere!" 197

11 Lenin'in Ayaklanma Kampanyası 220

12 Ayaklanmanın Önündeki Engeller 238

13 Garnizon Bunalımı ve Askeri Devrimci Komite 253

14 Devrimin Arifesinde 279

15 Bolşevikler İktidara Geliyor 302

Sonsöz 332

Notlar 342

İsim Dizini 373

Rusçadan İngilizceye Çeviri, Tarihler ve Terminoloji Üzerine Not

Bu çalışmada kullanılan transliterasyon (harf çevrimi) sistemi Kongre Kütüphanesi'nde kullanılanın aynısıdır ancak bazı basitleştirmeler yapılmıştır. Uygun görüldükçe, özel isimler bilinen İngilizce biçimleri örnek alınarak hecelenmiştir.

Tüm tarihler Rusya'da 1918'e kadar kullanılmakta olan Jülyen takvimine göre yazılmıştır. Batı'da bu sırada kullanılan Gregoryen takvimi esas alınmamıştır. 1917'de Rusya'da kullanılan Jülyen takvimi Batı'daki Gregoryen takviminden on üç gün gerideydi.

Bu kitapta kullanılan "Sovyet" ya da "Sovyetler" işçi, asker ve köylü vekillerin seçimle oluşturulmuş konseylerini ifade eder ve 1917'de Rusya'nın her yanında yaygın olarak ortaya çıkan devrimci örgütlerin temsilcisidirler. Günümüzde kullanıldığı şekliyle SSCB'deki halk ya da kurumlara karşılık gelmez. "Sovyet" deyimi daha çok özellikle 1917'deki Sovyetlerin merkezi kurumlarına karşılık gelir. Bunlar genellikle, Tüm Rusya İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri Kongresi Merkez Yürütme Komitesiyle Tüm Rusya Köylü Vekilleri Yürütme Komitesidir. Her iki Tüm Rusya Yürütme Komitesi genellikle toplantılarını ortak yapmış ve ortak hareket etmiştir.

Giriş



Rusya'daki 1917 Ekim Devrimi hakkında yüzlerce kitap yazılmışken neden biri kalkıp bir yenisini yazıyor? Bu kitaba çalışmaya başladığım yıldan beri bu soru defalarca soruldu bana.

Ekim Devrimi hakkında çalışmaya ve yazmaya duyduğum ilgi kısmen bu olayın içinde saklı dramdan ve bu olayın muazzam tarihi öneminden kaynaklanıyor. Rusya'da 1917'de, aşırı radikal Bolşevik Parti, Batı tarzındaki Geçici Hükümetin devrilmesine önderlik etmek ve ilk komünist politik sistemi kurmak üzere yeraltından çıktı. Bu olaylar yüzyıllar boyunca ayakta kalmış çarlık rejiminin çökmesini izleyen sekiz ay içinde gerçekleşti. Rusya'nın yıkıcı Avrupa savaşına talihsiz bir şekilde katılmasının üçüncü yılıydı. Rusya o zaman dünyanın üçüncü büyük ülkesiydi. Nüfusu 165 milyondu. Yüzölçümü Birleşik Devletler'in kapladığı alandan üç kat daha büyüktü, Çin'le Hindistan'ın yüzölçümlerinin toplamından daha geniş bir alana sahipti. Uzun zamandır, mevcut belgelerin modern Rus tarihinin ve gerçekte dünya tarihinin önümüzde yeni ufuklar açan bu kesitine dair gerçek bir fikir vermediğini düşünüyordum.

Bir araştırma ve yazı konusu olarak 1917 Rusya'sına ilgimi uyandıran başka bir şey de, mevcut çalışmaların, Ekim Devrimiyle ilgili birçok kilit soruya ve en önemlisi neden işlerin bu noktaya geldiği sorusuna yanıt bulmak için verdiğim uğraşa yardımcı olmakta yetersiz kalmasıdır. Devrim hakkındaki birçok kitap, anlatılan olaylara katılan kişilerce yazılan anılarından oluşuyor. Bu kişisel anılar çok değerli ve çekici olmalarına rağmen, kaçınılmaz olarak devrimin tek yanlı görünüşünü sunmaktadırlar. Yazarları, 1917'deki politik saflaşmanın hangi yanında bulunduklarına bağlı olarak devrime karşı, ya tutkulu bir benimseme ya da tümden düşmanlık yaklaşımı içindedirler.

Sovyetler Birliği'ndeki tarihçiler 1917 hakkında sayısız çalışma üretmişlerdir. Bu çalışmaların çoğu, özellikle görece özgür bir dönem olan 1920'ler-

de ve Kruşçev döneminde yazılanlar, daha önce hiç açılmamış olan arşivlerden çıkarılan aydınlatıcı ve olaylara dayanan zengin veriler içerir. Ama resmi tezlere uyma mecburiyetleri ve çağdaş politik değerlendirmelerden şiddetle etkilenmeleri, Sovyetler Birliği'ndeki yazarların çalışmalarının değerini sınırlandırmaktadır.

Son yıllarda, devrimin önemli yönleri üzerine Sovyetler Birliği dışında yazılmış birçok monografi basıldı. Bunlar arasında önde gelenler Oliver H. Radkey, William G. Rosenberg, Ronald G. Suny, Marc Ferro, George Katkov ve Rex Wade'in yapıtlarıdır.[1] Bununla birlikte Geçici Hükümetin ya da devrimci dönemdeki Rus ekonomisinin güvenilir bir tarihine sahip değiliz. Savaşmaktan yorgun düşmüş milyonlarca askerin 1917'deki Rus politikası üzerindeki etkisi hakkında çok az şey biliyoruz. Yine devrimin kırsal bölgelerdeki gelişimi hakkında fazla şey bilmediğimiz için köylülüğün ya da gelişen Rus işçi sınıfının devrimci rolü hakkında da çok az şey biliyoruz. Gerçekte, Batılılar tarafından birinci el kaynakların etraflı bir şekilde araştırılmasına dayanarak Ekim Devrimi hakkında yapılan tek geniş kapsamlı inceleme William Henry Chamberlin'ın *The Russian Revolution, 1917–1927*[2] adlı yapıtının birinci cildidir. Chamberlin'ın, bugün de değerini koruyan bu çalışması, devrimin anlaşılmasına olanak sağlayan büyük çapta kaynak malzemenin Batılı akademisyenlerce kolaylıkla erişilebilir olduğu bir dönemden önce, 1930 başlarında yazılmıştı.

Bu kitapta, bazı nedenlerden ötürü dikkatimi Petrograd devrimine[3] odaklamayı seçtim. Birincisi, her şeyden önce, Petrograd başkentti. Uzun yıllardan beri güçlü bir merkezden keyfi bir yönetim geleneğine sahip Rus imparatorluğunda, Petrograd'daki politik durum, özellikle de merkezi iktidarın kurum ve sembollerinin denetimi ülkenin her yerinde devrimin çizgisini belirlemede çok büyük öneme sahipti. Petrograd, başkent olmanın yanı sıra, 1917'de savaş nedeniyle aşırı artan 2,7 milyonluk nüfusuyla ülkenin en önemli ticaret ve sanayi kentiydi. Bu nedenle ve yine 1917'deki öteki büyük kentlere oranla Petrograd'da daha fazla bilgiye erişmenin mümkün olması nedeniyle, oradaki politik, sosyal ve ekonomik gelişmelerin analizi kentsel Rusya'daki devrimin genel ilerleyişine dair çok değerli bakış sağlar. En son olarak, 1917'de Bolşevik Parti ulusal karargâhının ve Bolşevik faaliyetlerinin merkezinin Petrograd'da olması nedeniyle gerek parti faaliyetini en üstten en alta kadar incelemek ve gerekse Bolşeviklerin kitlelerle nasıl iletişim kurduklarını görmek en iyi orada mümkün olacaktı.

Ama haklı olarak devrim üzerine yazılmış Batı literatüründe, en çok işlenen kent zaten Petrograd değil miydi, diye sorulabilir. Doğrudur. Oysa genelde 1917'de olanlar ve özelde "Kızıl Petrograd" hakkında tüm yazılanlara rağmen oradaki devrimi eksiksizce anlatan güvenilir yapıtlara sahip değiliz.

Çok yararlı olmalarına rağmen yakın sayılabilecek bir dönemde yapılan iki çalışma, biri Sergey Melgunov'un *Bolshevik Seizure of Power*[4] ve ikincisi V. Daniel'in *Red Oktober*'i,[5] her ikisi de esas olarak Geçici Hükümetin devrilmesi ve hemen öncesindeki dönemle sınırlı kalmıştır. Melgunov Geçici Hükümet devrildikten hemen sonraki dönemi de ele almıştır. Ama Ekim'de olanların değerlendirilmesinde temel oluşturacak 1917 yaz ve sonbahar başlarındaki büyük gelişmelere ilgi yetersiz kalmıştır. Bundan başka, Petrograd işçi, asker ve denizcilerinin politik davranışları ve devrimin ilerleyişindeki etkileri dikkate alınmamıştır. Ekim olayları yalnızca, benzer biçimde kararsız ve beceriksiz iki savaşçı, yani Kerenski hükümetiyle Bolşevik liderliği arasındaki örgütsüz mücadele olarak sunulmuştur.

Eğer bu kitap, Batı tarih yazarlığı içindeki bu eksikliği doldurabilirse ve böylelikle okuyucuları 1917 olaylarına yeni bir perspektifle bakmaya teşvik edebilirse amacına ulaşmış sayılacaktır. Birinci amacım olabildiğince eksiksiz ve doğru biçimde "aşağıdan gelen devrimin" gelişimini ve 1917'nin Şubat ile Ekim ayları arasında Petrograd'daki Bolşevik Parti örgütünün her düzeydeki bakış, faaliyet ve durumunu yeniden kurmaktır. Bu süreç içinde, devrimin bu iki merkezi yanıyla nihai Bolşevik başarısı arasındaki hayati ilişkiye açıklık kazandırmaya çalıştım.

Bu satırlar boyunca yürütülen geniş araştırma beni gerek Sovyetler Birliği'nde ve gerek Batı'daki birçok tarihçinin Bolşevik Partinin 1917'deki karakteri ve güç kaynaklarıyla, daha doğrusu Petrograd'daki Ekim Devriminin asıl doğasıyla ilgili temel varsayımlarını sorgulamaya sevk etti. Sovyetler Birliği'ndeki tarihçiler Ekim Devriminin gerçekleşmesini değerlendirirken Lenin'in önderliğinde birbirine sıkıca kenetlenmiş partinin rolünü ve tarihsel kaçınılmazlığını vurgulamışlardı. Öte yandan birçok Batılı akademisyen ise bu olaya tarihsel bir kaza ya da daha sık olarak, önemli bir kitle desteği bulunmayan çok iyi yönetilmiş bir darbenin sonucu olarak bakmıştı. Ne var ki, ben Bolşeviklerin iktidarı almasını, bu yorumların hepsinin ileri sürdüğünden çok daha fazla karmaşık buluyorum.

Fabrika işçilerinin, asker ve denizcilerin çağdaş belgelere yansıyan taleplerini incelediğimde bu kaygıların, Bolşeviklerin politik, ekonomik ve sosyal reform programında büyük oranda karşılığını bulduğunu gördüm. Tam da bu sırada, tüm öteki büyük politik partiler büyük ölçüde itibar kaybetmişlerdi, çünkü anlamlı iç değişiklikleri yapmak ve Rusya'nın savaşa katılımına derhal son vermek için yeterince bastırmıyorlardı. Sonuç olarak, Ekim ayında Bolşeviklerin hedefleri kitlelerin onları anladığı biçimiyle güçlü halk desteğine sahipti.

Petrograd'da 1917'de Bolşevik Parti birleşik, otoriter ve tümüyle Lenin'in kontrolünde bulunan konspiratif bir partiye benziyordu. Kesin olarak, parti-

nin erken bir sosyalist devrime doğru çizgisinin oluşturulmasında Vladimir İlyiç Lenin'in güçlü etkisi olmuştu. 1870'te Simbirsk'te doğan Lenin alt düzeyde soylu bir aileden gelen bir eğitim müfettişinin oğluydu ve esas mesleği avukatlıktı. 1890'larda Rusya sosyal demokrat hareketine katılmıştı. Lenin derhal Rus işçi sınıfını çarlık otokrasisini devirmek için verilen mücadelede önderlik edebilecek politik bir kuvvet haline getirmek için örgütleme amacını kendine görev edinmişti. 1903'te, neredeyse tek başına, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisinin o ünlü bölünmesine yol açmıştı. O dönemde, parti esas olarak ikiye bölünmüştü. O zaman hâkim olan baskı koşullarında, Lenin Menşeviklerin öngördüğü daha demokratik bir işçi kitle partisinden daha çok birbirine sıkıca kenetlenmiş, merkezden yönetilen disiplinli ve militan devrimcilerin örgütünü kurmaya yönelmişti.[6] Lenin'in o zaman vardığı sonuca göre, ancak son derece profesyonel bir parti devrimci görevleri yerine getirebilecek ve Rus sosyal demokrasisini otoritenin kıyımından ve reformculuktan koruyabilecekti.

1905'te Lenin Rus sosyal demokratlarının Rusya için uygulanabileceğini düşündükleri klasik iki aşamalı Marksist şablona yeniden şekil vermişti. Ona göre, çarın devrilmesinden sonra, "proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü" bu arada uzun süreli bir liberal hükümet dönemine ve kapitalist endüstriyel gelişimin tamamlanmasına gerek kalmaksızın sosyalist devrimin yolunu açabilirdi.

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden sonra Rusya'daki tüm büyük sosyalist gruplar içinde "savunmacı" ve "enternasyonalist" fraksiyonlar ortaya çıktı. "Savunmacılar" Rusya'nın savaş çabalarını destekliyordu. "Enternasyonalistler" ise Avrupa'daki savaş mücadelesini kınıyor ve savaşın sonuçlanmasını beklemeden derhal barış anlaşması yapılması çağrısında bulunuyordu. Bu sırada, Lenin ulusunun savaş çabalarını reddederek kendini bir kere daha sosyalist arkadaşlarından keskin biçimde ayırdı. Aynı zamanda, bunun yerine savaşan tüm ülkelerdeki toplumsal devrimin acil sosyal demokrat slogan olarak yükseltilmesini önerdi. Bunu izleyerek, savaşın patlak vermesiyle, kapitalist sistemin en üst "emperyalist" aşamasına eriştiğini ve bu aşamanın uluslararası ekonomik ilişkilerde kaçınılmaz biçimde uluslararası sosyalist devrimi hızlandıracak kritik bir durum olduğunu gösteren cüretkâr bir kuram inşa etti.[7]

1917 yılı başında, hızla kötüleşen ekonomik koşullar, dağılan askerî ihtiyatlar, korkunç insan kayıpları, hükümetin tarihte görülmemiş derecede güçsüzlüğü ve kötü yönetimi sonucunda, eski rejim Rus halkının hemen her kesiminin gözünde gerçekte iflas etmişti. 23 Şubatta, Uluslararası Kadınlar Günü'nde dondurucu soğukta ekmek almak için uzun kuyruklarda bekleyen ev kadınları arasında başlayan kargaşa, monarşiyi devirmeye ve savaşa

son vermeye çağıran büyük kitle gösterilerine dönüştü. Bir hafta sonra da Çar II. Nikola çekilmek zorunda kaldı.

On yıla yakın bir süre yurtdışında sürgünde yaşayan Lenin, o süreçte İsviçre'nin Zürih kentindeydi. İlk haftalarda devrim hakkında tüm bildikleri tutucu Avrupa gazetelerinden sabırla seçip ayırabildikleriydi. Bu onun için açıkça bir engeldi ancak bu engel Rusya'da kendisini izleyenleri yönetmeye çalışmaktan alıkoyamıyordu. Rusya'daki gelişmelerle ilgili haberleri *London Times, Le Temps* ve *Neue Zürcher Zeitung* gazetelerinden okuyan Lenin süratle Şubat olaylarında mücadeleye işçilerin önderlik etmesine rağmen burjuvazinin Petrograd'da kendi iktidarını kurmak için durumdan yararlandığı sonucuna vardı. Mart 1917'de yazdıklarına göre değerlendirecek olursak, Petrograd'daki sosyalist liderlerin Geçici Hükümetin kuruluşunda liberallerle işbirliği yapmasından ya da halkın büyük kısmının bu gelişmeye en azından şimdilik razı olmasından memnun olmuşa benzemiyordu. Lenin devrimci Rus işçilerinin II. Nikola rejiminin düşürülmesine yardım ettikten sonra, burjuva hükümetinin de onların en keskin özlemlerini çarlık rejiminden daha fazla tatmin edemeyeceğini içgüdüsel olarak fark edeceklerini varsayıyordu. Bundan başka, sonu hâlâ görünürde olmayan tarihin en korkunç savaşının üç yılının ardından, Lenin tüm büyük Avrupa ülkelerinin sosyalist devrimin eşiğinde olduğu ve Rusya'da proletaryanın ayaklanmasının gerçekleşmesi durumunda umutsuz, barışa aç işçilerin her yerde hükümete karşı ayaklanmasını tetikleyecek bir kıvılcım olacağı düşüncesine bağlanmıştı. Böylece, kısmen "Uzaktan Mektuplar" yazısında bulabileceğimiz Petrograd'daki parti liderliğine gönderdiği ilk talimatlarında gerçekleşmesini hemen beklediği "kapitalist ve büyük toprak sahiplerini" devirecek devrimin ikinci aşaması için kitlelerin örgütlenmesi ve silahlanmasının zorunluluğunda ısrar etti.[8]

Petrograd'a 3 Nisan'da dönen Lenin bir açıklama yaparak Şubat Devriminin Rusya proletaryasının temel sorunlarını çözmediğini; Rusya işçi sınıfının yarı yolda duramayacağını ve asker kitleleriyle yapacağı güç birliği sonunda Rus proletaryasının burjuva demokratik devrimi proleter sosyalist devrime dönüştüreceğini bildirdi.[9]

1917'deki Petrograd Bolşevik örgütünde Lenin'den önemli derecede farklı görüşlere sahip olan birçok lider vardı. Değişik inançlara sahip Bolşeviklerin parti politikasının belirlenmesinde ve onun nihai başarısına katkıda bulunmaya önemli etkileri olmuştu. Diğerleriyle birlikte, Lenin'in temel kuramsal ve stratejik varsayımlarını tutarlı biçimde reddeden "ılımlı" ya da "sağ" Bolşevikler vardı. En ünlü ve en iyi konuşmacılardan birisi, 1903'ten beri Bolşevik olan Moskova doğumlu otuz dört yaşındaki Kamenev'di. Kamenev Rusya'da burjuva demokratik devriminin tamamlandığı düşünce-

sini kabul etmiyordu. İşçi sınıfının hâlâ nispeten zayıf olduğuna inanmış; Avrupa'nın devrimin eşiğinde olduğu varsayımına karşı çıkmış ve Rusya'da sosyalizmin zafere ulaşmasına Rus köylülüğünün ve yabancı burjuvazinin izin vermeyeceğine ikna olmuştu. Yumuşak tavırlı Kamenev Sibirya'dan 1917 Mart ayı ortasında döndüğü günden beri Geçici Hükümetin devrilmesinden çok onun üzerinde güçlü ve etkili bir sosyalist denetim kurulmasını savunmaktaydı. İzleyen aylarda, Rusya'daki devrim derinleşirken Kamenev tümüyle sosyalist bir hükümet kurulmasından söz etmeye başladı. Bu sosyalist hükümet tüm büyük sosyalist grupları kapsayacak geniş bir koalisyon olacak ve Kurucu Meclisin ilan edeceği bir demokratik cumhuriyet kurulana kadar varlığını sürdürecekti. Savaş konusunda, Kamenev barış pazarlıklarıyla sona erdirilmesi koşuluyla Rusya'nın savaş çabalarını desteklemekteydi. Kamenev bu tavrıyla, Lenin'e değil, öteki ılımlı sosyalistlere daha yakın duruyordu.

1917'de Petrograd Bolşevikleri arasında birçok başka bağımsız anlayışa sahip lider de vardı. Bunlar Lenin'in Rusya'da sosyalist bir devrim gerçekleşme olasılığıyla ilgili kuramsal varsayımlarını paylaşırken taktik sorunlarda genelde ondan ayrılıyorlardı. Bunların en önde gelenlerinden birisi efsanevi Lev Troçki'ydi. O zaman otuz sekiz yaşında olan Troçki ilk uluslararası ününü ve Petrograd kitleleri arasındaki dev konumunu 1905 devrimi sırasında yürüttüğü gözü pek ve cesur St. Petersburg Sovyeti başkanlığıyla kazanmıştı. Parlak bir yazar olan Troçki haklı olarak modern zamanların en büyük hatibi sayılan, yorulmak bilmez ve büyüleyici bir konuşmacıydı.[10]

Bolşevik faaliyetin 1917'deki genel yönü Nisan ayındaki Yedinci Tüm Rusya Parti Konferansı ile Temmuz sonu ve Ağustos başı yapılan Altıncı Bolşevik Parti Kongresi'nde belirlenmişti. Bu iki ulusal toplantı arasında ise, genel politika, demokratik olarak seçilmiş parti Merkez Komitesinde oy çokluğu ile kararlaştırılmıştı. Aynı zamanda, Rusya'da 1917'de hüküm süren kaotik, yerel olarak farklılık gösteren ve sürekli dalgalanan koşullarda Bolşevik örgüt hiyerarşisinin en tepesinde yer alan Merkez Komitesi büyük bölgesel örgütlerin davranışlarını denetleyemiyordu. Genel anlamda alınan genel tedbirler hariç bu örgütleri ender olarak denetlemeyi denedi. Petrograd'da başkentte parti çalışmalarını yöneten Petersburg Komitesi[11] ve birlikler içinde devrimci faaliyeti yürütmekten sorumlu Askerî Örgüt[12] gibi önemli yardımcı kollar yerel koşullara uyacak kendi taktiklerine ve çağrılarına şekil vermekte nispeten özgürdüler. Gerektiğinde ayrıcalıklarını koruyorlardı.

Bunun ötesinde, 1917'de Lenin'in devrim öncesindeki küçük, profesyonel, konspiratif parti anlayışı terk edildi ve kapılar etkisi yok sayılamayacak

on binlerce yeni üyeye açıldı. Böylece, parti kitlelere artık önemli derecede açılmış ve onlara karşılık vermeye başlamıştı.

Bu, devrimin gelişiminde Lenin'in önemini küçümsemek anlamına gelmez. Devrim üzerine benden önce yazanlar kadar gerçekten de Bolşeviklerin zaferini Lenin olmadan öngörmek benim için de neredeyse çok zordur. Bolşevik örgütü içinde 1917'de varlığını gördüğüm o canlı tartışmalar ve ver al ruhu nedeniyle, Bolşevikler kuşkusuz iktidara yönelen büyük rakiplerinin hepsinden daha çok birlik içindeydi. Etkili olmalarındaki kilit faktör kesinlikle buydu. Bununla birlikte, araştırmamın gösterdiğine göre, partinin nispeten esnek bir tavır sergilemesi yanında kitlelerin ruh haline karşılık verebilmesi de, en az devrimci disiplin, örgütsel birlik ya da Lenin'e itaat kadar nihai Bolşevik zaferine katkıda bulunmuştur.

Bu kitabın ele aldığı olayları yeniden kurmaya çalışırken bizzat gerçeklerin konuşmasına izin vererek benim çıkardığım sonuçların kanıtlarla doğrulanıp doğrulanmadığı kararını okuyucuya bırakmak istediğimi eklemeliyim.

Lenin 1917 Nisan ayında Petrograd'a döndüğünde ve derhal sosyalist devrim yapmaktan söz etmeye başladığında, ılımlı sosyalistler ve Bolşevikler onun militan çağrılarına karşı benzer biçimde tepkisiz kalmışlardı. Bunlar hâlâ Şubat Devrimini izleyen ilk haftaların keyifli anlarıydı. Kalıcı bir politik sistem kurmak için temsili Kurucu Meclis halk tarafından seçilene kadar iktidarda kalacak milliyetçi, liberal demokrat Geçici Hükümet herkesin dualarını ve iyi dileklerini almış gözükmekteydi. Rus liberal hareketinin en yetenekli ve en ünlü kişileri bu hükümette yer almıştı. Yeni başbakan saygın ve ilerici bir zemstvo (zemstvo'lar 1864'te kurulmuş yerel, sınırlı öz yönetim kurumlarıydı) lideri olan Prens Lvov Georgi Lvov'du. Dışişleri Bakanı ve hükümetin önde gelen kişilerinden biri Pavel Milyukov'du. Milyukov, bir tarih profesörü ve Kadetlerin (Anayasacı Demokratlar, önemli Rus liberal partisi) baş sözcüsüydü. Onunla birlikte bakanlar kurulunda, önde gelen Kadetler Nikolay Nekrasov, Andrey Şingarev ve Aleksander Manuilov vardı. Bunlar sırasıyla, ulaştırma, tarım ve eğitim bakanlıklarını almışlardı. Kilit önemdeki Savaş Bakanlığının başında güçlü sanayici ve sağcı-liberal Oktobrist Parti kurucusu Aleksander Guçkov vardı. Merkezi Savaş Endüstrileri Komitesi başkanı olarak Guçkov savaş girişimlerini yönetmeye yardım ederken yeterince deney kazanmıştı. Maliye Bakanı türedi bir tikon Mikhail Tereşçenko'ydu. Yeni adalet bakanı genç avukat Aleksander Kerenski'ydi. Devrimden önce Kerenski geniş ilgi uyandıran politik duruşmalarda ateşli bir savunma avukatı olarak öne çıkmıştı. Ayrıca, Üçüncü ve Dördüncü Dumalarda solcu vekil olarak isim yapmıştı.

St. Petersburg'da uzun süre başkonsolosluk görevinde bulunan John Ha-

rold Snodgrass *New York Times*'ın 25 Mart 1917 Pazar günü yer alan yorumunda kuşkusuz birçok çağdaş gözlemciyle aynı görüşleri ifade ediyordu: "Rus halkı ülkenin hiçbir yerinde kendisini tiranlığın karanlığından çıkaracak daha iyi insanlar bulmazdı... Amerika'yı bir ulus haline getirirken Washington ve arkadaşları Amerika için neyse, Lvov ve arkadaşları da Rusya için odur."

Doğal olarak, Rusya'nın yurtdışındaki dostlarının çoğu, yeni bakanlar 1905 devrimini izleyen yıllarda Çarlık Rusya'sında kurulmuş Batı tarzı parlamentonun silik bir kopyası olan Duma tarafından seçildikleri için halkın tamamı adına konuşabileceklerine inanıyordu. Bu geçerli bir varsayım olmaktan uzaktı. Dördüncü Duma 1917'deki oturumunda, seçimi halkın büyük kısmının oy hakkını dışta bırakan yasalar çerçevesinde gerçekleştirmişti. Petrograd'da, Şubat günlerinde, aynı zamanda Rusya'da 1905 devriminde kendiliğinden kurulan ancak varlığı kısa süren organları kendine örnek alan işçi ve asker sovyetleri (konseyleri) yayılmıştı. 1917 ilkbahar ve yaz döneminde, Sovyetler Petrograd'ın her bölgesinde kurulmuştu. Bunu takiben Rusya'nın her yerinde kent, kasaba ve köylerde yerden biter gibi demokratik kurumlar kurulmaya başlamıştı. Mayıs'ta Petrograd'da Tüm Rusya Köylü Sovyetleri Kongresi toplanmış ve Haziran'da ise, başkentte yurt çapında ilk işçi ve asker sovyetleri temsilcileri bir araya gelmişti. Bu ulusal meclisler daimi Tüm Rusya Yürütme Komitelerini (Tüm Rusya İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri Kongresi Merkez Yürütme Komitesi ve Tüm Rusya Köylü Vekilleri Kongresi Yürütme Komitesi) oluşturmaktaydı. Hep bir arada ele alındığında, sayısal olarak bunların temsil gücü daha yüksekti ve yönettikleri fabrika işçileri, köylüler ve özellikle askerler arasındaki etkileri düşünüldüğünde potansiyel olarak Geçici Hükümetten daha güçlüydüler.

1917 sonbaharına kadar Tüm Rusya Sovyetlerinin merkez organlarında ılımlı sosyalist parti yöneticileri üstünlüğe sahipti. Bunlar sosyal demokrat Menşevik Parti ve yeni popülist Sosyalist Devrimci Partiydi (Sosyalist Devrimci – kısaltması SR). Bu liderler devrimin muhafızları olarak hareket etmekten hoşnuttular ve en üst düzeyde yasal siyasal güç olan Geçici Hükümetle çekişmeye girmek istemiyorlardı. Bu, en azından kısmen, bağlı oldukları doktrinler nedeniyleydi. Menşevikler otokrasinin devrilmesiyle tamamlanmış gözüken "burjuva devrimini" zorunlu olarak belirsiz bir süre bir burjuva demokratik yönetiminin izleyeceğini söyleyen Ortodoks Marksist varsayıma bağlıydı. Onlar açısından, Yürütme Komitelerindeki Sosyalist Devrimciler, ideolojileri iktidarı kendi ellerine alma konusunda onlara engel olmasa da, Menşeviklerin, askerî komutanlar ve ticari ve endüstriyel gruplarla işbirliği yapmanın Rusya'nın savaşta ayakta kalabilmesi ve karşı-

devrime karşı bir savunma duvarı oluşturması için mutlak öneme sahip olduğuna dair inancını paylaşıyorlardı.

Lenin'in Nisan'da Rusya'ya döndüğünde karşılaştığı durum, bu nedenle, beklediğinden düş kırıklığına uğratacak kadar farklıydı. İşçi ve askerler arasında Bolşeviklerin etkisi çok zayıftı. Menşevik ve Sosyalist Devrimciler Sovyetlerde ezici çoğunluğa sahipti. Lenin şimdi Sovyetleri, işçi hükümetinin gelişmemiş kurumları olarak görüyordu. Ilımlı sosyalistlerin yönetimindeki Sovyetler, Geçici Hükümeti destekliyor ve barış anlaşması yapılması koşuluyla Rusya'nın savunma çabalarını onaylıyordu. Tüm bunlar, cesaretini kırmak için yeterli olmasa da Lenin'in kendi partisi içinde Kamenev'in önderliğindeki ılımlı eğilime sahip Bolşeviklerin etkisi, hükümetle güçlü bir uzlaşma ve Menşeviklerle barışma için destek havası yaratmıştı.[13]

Amaçlarını hâkim havaya uydurmak ve onları partisinin çoğunluğu açısından çekici hale getirmek için Lenin ince bir çizgi üzerinde hareket etti. Bir yandan acil hedeflerini daraltıp ılımlılara ödün vermeyi kabul ederken, diğer yandan radikal programının çekirdeğini ve taktik esnekliğini korudu. Birleşik sosyal demokrat parti kurma olasılığıyla ilgili olarak Lenin uzlaşmaz tavrında ısrar etti. Menşeviklerle yapılacak bir ittifakın Bolşevik Partiyi Rusya'yı savunma çabalarına bağlayacağını ve böylece onun dünya devrimci mücadelesindeki önderlik etme yeteneğini ortadan kaldıracağını iddia ediyordu. Lenin, tüm dinleyenlere, eğer izleyicileri birleşme için ısrar eder ve hükümetin savaş çabalarına aktif bir şekilde muhalefet etmekten vazgeçerlerse, tek başına da yoluna devam edeceğini kesin biçimde açıkladı. Hemen yalnız Lenin'in müdahalesi nedeniyle, Menşeviklerle Bolşevikler arasındaki birleşme tartışmaları kısa sürede kesildi.[14] Ancak öteki sosyalist gruplarla politik işbirliği Bolşevikler için 1917 yılı boyunca güçlü bir çekim merkezi olmaya devam etti.

Lenin devrimin kuramsal analizini de değiştirmeye karşı çıktı. Partinin ana yayın organı *Pravda*'da 7 Nisan'da yayınlanan ünlü "Nisan Tezleri" görüşlerinin özetinde, Rusya'daki durumu birinci "burjuva demokratik" aşamayla ikinci "sosyalist" aşama arasındaki geçiş süreci olarak tanımladı. Geçici Hükümetin hiçbir şekilde desteklenmemesi ve partinin amacının iktidarın Sovyetlere devredilmesi olması konusundaki ısrarını sürdürdü. Yine de Lenin'in mesajı artık derhal silahlanma çağrısı içermiyordu. Kitleler burjuvaziye inanmayı sürdürdükçe, partinin birinci görevinin Geçici Hükümetin sahtekârlığını ve Sovyetlerin yanlışlarını sergilemek olduğunu açıkladı. Parti, kitleleri Geçici Hükümetin barış sağlayamayacağına ve Sovyetlerin tek gerçek devrimci hükümet biçimi olduğuna sabırla ikna etmeliydi.[15]

Kısmen bu düzeltmeler ve kısmen de sürdürdüğü enerjik bir kulis faaliyeti sonucunda, Lenin Bolşevik liderliğinin önemli bir kesimini kısa sürede

kendi yanına çekmeyi başardı. Bu ilk başarı Bolşevik Petersburg Komitesinin Nisan ayındaki toplantılarında ve aynı zamanda, Birinci Bolşevik Petrograd Kent Konferansı'nda yansımasını bulmuştur. Buralarda Lenin sağa karşı ilk zaferlerini kazanmıştır. 14 ile 22 Nisan arasında görüşmeleri süren konferansta, Lenin'in yazdığı karar, otuz yediye karşı üç oyla kesin biçimde kabul edilmişti. Bu kararda, Geçici Hükümet kınanıyor ve iktidarın *nihai* olarak Sovyetlere devredilmesi çağrısı yapılıyordu.[16]

24 Nisan'da açılan Tüm Rusya Bolşevik Parti Konferansı'nda Lenin başka zaferler de kazandı. Konferansın savaş üzerine sonuç kararı Lenin'in çelişkiler ve Rusya'yı savunma çabalarını ödün vermez biçimde reddedişini yansıtıyordu. Hükümet sorunu üzerine çıkarılan kararda, konferans burjuvazinin bir aracı ve karşı-devrimin bir müttefiki olarak kabul ettiği Geçici Hükümeti kınadı ve proletaryanın kendini korumak için örgütlenmesi ve silahlanması gerektiğini ileri sürdü.[17]

Yine, Nisan Konferansı'nda Kamenev fraksiyonu kendi tavrını yüksek sesle ve uzun uzun savundu ancak önemli sonuçlar alamadı. Ilımlıların etkisi dokuz kişilik Merkez Komitesine beş kişi seçilmiş olmaları gerçeğinde görülebilir.[18] Böylece bu organın Nisan sonundan Temmuza kadar ılımlılaştırılmasını sağladılar. Ilımlı bakış açısı ayrıca önemli konferans kararlarında bulunabilinir.[19]

Bundan başka, kısmen ılımlıların etkisiyle, Lenin'in programının temelini oluşturan temel kuramsal varsayımlarından bazılarının tam olarak tartışılması ertelendi. Ertelenenlerin arasında, en önemlisi de emperyalizmi kapitalizmin en yüksek aşaması olarak gören kavramının tartışılmasıydı.[20]

Hepsi bir arada ele alındığında, Nisan Konferansı kararları partiyi belirsiz biçimde sosyalist devrime doğru yönlendirirken "Nasıl?" ve "Ne zaman?" gibi önemli soruları yanıtsız bırakmaktaydı. Kararların bazılarında nihai amacın iktidarın Sovyetlere devredilmesi olduğundan üstü kapalı biçimde söz edilirken parti şimdilik, "uzun zaman alacak olan proletaryanın sınıf bilincini kurma görevine," "onu küçük burjuvazinin yalpalayan politikalarına karşı çıkmak için seferber etmeye" ve "Sovyetlerde Bolşevik gücünü arttırmaya ve sağlamlaştırmaya" yoğunlaşmalıydı.

Rusya'nın her yerinden Nisan Konferansı'na gönderilen Bolşevik liderler arasındaki hâkim görüş bu görevlerin bir gecede yapılamayacağıydı. Oysa izleyen haftalarda, başkentteki işçi, asker ve denizciler arasında Geçici Hükümetin tanınmaması ve devlet iktidarının Sovyetlere devredilmesine verilen destek şaşırtıcı bir hızla artmaktaydı. Bunun nedeni kısmen Şubat Devriminin büyüsünün yaygın biçimde kaybolmasıydı. Bozulan ekonomik koşullar daha baştan ayaklanmanın tetiklenmesine yardımcı olmuştu. Savaş özellikle Petrograd'a önemli derecede konut, yiyecek, giysi, yakıt ve

ham madde kıtlığı getirmişti. İngiltere'den gelen kömür ve Amerika Birleşik Devletleri'nden alınan ucuz pamuk gibi mallarda yaşanan kıtlıklar yabancı malların gelişinin durmasına bağlıysa da, sorun esasta iç sevkiyat ve dağıtım sorunlarından kaynaklanıyordu. Rusya'nın iç akarsu taşımacılığı ve demiryolu sistemi, sivil ve askerî ihtiyaçları karşılamak için elverişsizdi. Tahılın durumuyla ilgili sorun, mamul madde temin edemeyen köylülerin ürünlerini hızla değer yitiren kâğıt parayla değiştirmeyi reddetmelerinden kaynaklanmaktaydı. Mallardaki kıtlık arttıkça, ücretlerle artan geçim maliyeti arasındaki açık daha genişledi. Petrograd'ın üçte biri kadın olan kabaca 390,000 fabrika işçisi, ortaya çıkan enflasyonun en sert vurduğu kesim oldu. Savaşın çıkmasıyla 1917 arasında itibari ücretlerde önemli artış görülmesine karşın (yüzde 260 kadar), gerçek ücretler savaş öncesi düzeyinin üçte birine düştü. Bunun nedeni büyük ölçüde tüketici ihtiyaç maddelerinin fiyatlarında görülen ciddi artışlar olmuştu.[21]

Şubat Devrimi bu zorlukları düzeltemedi. Tam tersine, Mart ve Nisan'da idari karışıklar arttı. Bu da, ulaşımın bozulmasına ve tedarik edilecek malların durumunun kötüleşmesine yol açtı. Ham madde ve yakıttaki azalma fabrika sahiplerini üretimi daha da kısmaya zorlayarak çok sayıda işyerinin kapanmasına neden oldu. Aynı zamanda, yiyecek maddelerinin teslimatı azalmaya başladı. Hükümetin etkili fiyat ve karne uygulama girişimleri de kıtlıkların neden olduğu kuyrukları azaltmada başarılı olamadı. 1917 ilkbaharında, bazı sanayi kollarındaki işçiler önemli ücret artışları aldılar. Ne var ki, hızla artan fiyatlar kısa sürede bu kazançları götürdü. Böylece, yaz başında Petrograd fabrika işçilerinin durumu genel olarak söylemek gerekirse, Şubat'takinden biraz daha iyi oldu.[22]

Petrograd garnizonunda savaş nedeniyle sayıları 215,000'den 300,000'e çıkan askerler ve yakındaki Kronştad deniz üssünde sayıları 30,000'i bulan denizci ve askerler için Şubat Devriminin sonuçları benzer şekilde düş kırıcı olmuştu. Normal zamanda garnizonun belkemiğini oluşturan muhafız alayları tümüyle köylülerden askere alınan ve özel eğitilen birliklerdi. Bu geleneksel çekirdek 1914–1916 yılları arasında Doğu Prusya ve Galiçya muharebe alanlarında verilen savaşlarda boşa harcanmıştı. Bunun sonucunda, Petrograd ve civarında konuşlandırılan birliklerin çoğu, muhafız alayları da dâhil olmak üzere, yetersiz eğitim verilmiş savaş zamanı toplanmış askerlerden oluşuyordu. Ancak askere alınanlar arasında hâlâ köylülük ağır basıyordu. Bu askerler askerî disipline yabancıydılar. Büyük bir yüzdesinin ilk görev yeri cephe olmuştu. Şubat Devriminin belirleyici anı, garnizon birliklerinin birbiri ardından kent halkına katıldığı andı.

Eski rejim çöktükten sonra, asker ve denizciler devrime açıkça karşı olan subayların yanında, sertliğiyle ünlenmiş subayları da görevden uzak-

laştırdı. Başlangıçta, silahlı kuvvetlerde devrimle birlikte gelen değişiklikler hoşlarına gitti. Bu değişikliklerin arasında en önemlileri tüm askerî birliklerde geniş fakat belirsiz yetkilerle donatılmış, demokratik olarak seçilen ordu ve denizci komitelerinin kurulmasıydı (Bu tip komitelerin kuruluşuna ilk olarak Petrograd Sovyetinin 1 Mart'ta yayınladığı ünlü Bir Numaralı Emri'nde[23] yer verilmişti). Görevli personel eski düzene dönüş işareti sayılacak her şeyi kuşkuyla izliyor ve kendilerini güvende duyacakları barış görüşmelerine Petrograd Sovyeti tarafından başlanmasını bekliyorlardı. Geçici Hükümetin milliyetçi bildirileri ve devrimin daha fazla ilerlemesini durdurmak için duyduğu endişelerinin açıklık kazanması ve Rusya'nın askerî hazırlıklarının artmasının onlar için ne kadar rahatsız edici olduğu anlaşılabilirdi.[24]

Bu nedenlerle, 1917 ilkbahar sonlarına doğru, sayıları hızla artan Petrograd işçi ve askerleriyle, Baltık Filosu denizcileri Geçici Hükümeti giderek daha fazla mülk sahibi sınıfların bir organı gibi görmeye başladılar. Bu hükümetin temel politik değişikliklere karşı ve sıradan insanların ihtiyaçlarına ilgisiz kaldığını düşünmeye başlamışlardı. Öte yandan, Sovyetler giderek Geçici Hükümetin karşısında olumlu bir yer alıyor ve halkın özyönetiminin gerçek demokratik kurumları olarak görülüyordu. Hükümetin yönlendiği yolla Petrograd kitlelerinin ruh hali ve özlemleri arasındaki ayrışma ilk olarak 20 ve 21 Nisan'da görülmüştü. O zaman, binlerce işçi, asker ve denizci sloganlarla bezenmiş pankartlar taşıyarak Milyukov'un açıkça savaşı "zaferle bitirecek" bir yol izleme niyetini protesto etmek amacıyla sokaklara dökülmüştü. Bu sloganlar arasında "Kahrolsun Milyukov!" "Kahrolsun İlhakçı Politika!" ve hatta "Kahrolsun Geçici Hükümet!" sloganları vardı. Kalabalıkların önce hükümetin dağılmaları yönündeki emirlerini açıkça hiçe saymaları, ancak daha sonra Petrograd Sovyetinin isteği üzerine gösterilerine son vermiş olmaları önemliydi.[25]

Nisan bunalımından sonra, hükümette halkın karşı çıktığı dış politikaya ve askerî politikaya en yakın duran iki bakan Milyukov ve Guçkov bakanlar kurulundan ayrıldı. Şubat Devriminden sonraki bu ilk politik sarsıntıda, Petrograd Sovyetindeki bazı kilit ılımlı sosyalist liderlere bakanlık önerildi. Gürcü Menşevik Iraklii Tseretelli posta telgraf bakanı oldu. Tseretelli İkinci Dumada tutuklanıp hapse konulması ve Sibirya'ya sürgüne gönderilmesinden önce Sosyal Demokrat grubun en tutkulu savunucusu ve 1917'de ise, muhtemelen Sovyetin en yetkili görevlisiydi. (Tseretelli Menşevik-Sosyalist Devrimci bloğun tanınmış başkanı ve onun birçok politikasının yaratıcısıydı.) Sosyalist Devrimcilerin temsili başkanı ve baş kuramcısı Viktor Çernov tarım bakanı oldu. Tseretelli'nin yakın çalışma arkadaşı Mikhail Skobelev çalışma bakanlığına atandı. Halkçı Sösyalist Partinin kurucusu ve önderi

Aleksey Peşekhonov gıda bakanı oldu. Kerenski savaş ve denizcilik bakanı olurken, bir başka Sosyalist Devrimci, Pavel Pereverzev adalet bakanı oldu.

Ne var ki, bu kadro değişikliği hükümetin yönünü değiştirmedi. Bakanlar kurulu şimdi liberallerle ılımlı sosyalist Sovyet liderleri arasında bölünmüştü. Liberaller Kurucu Meclis toplanana kadar temel reformları geciktirmekte kararlıydı. Bu arada, neredeyse tümüyle, hükümet otoritesini sağlamakla, ordunun savaş yeteneğini güçlendirmekle ve savaşı zaferle bitirecek şekilde sürdürmekle ilgileniyorlardı. Ilımlı sosyalist Sovyet liderler ise, halkın acil reform taleplerine yanıt verme hususunda endişeli ve savaşı ilhak ve tazminat olmadan, en kısa zamanda sona erdirmek için öne geçme konusunda umutluydular. Bunun sonucunda, Mayıs başında kurulan birinci koalisyon potansiyel olarak ulusal sorunların üzerine yürüme konusunda kendinden öncekinden daha az kapasiteye sahipti. Hükümet, iç meselelerde uzlaşmaya varamazken, aynı anda dış politika alanında yazın bir saldırıya hazırlanmak için silahlı kuvvetleri savaşa hazır duruma getirmeye ve ödünlü bir barış sağlamak amacıyla görüşmelere başlamaya karar vermişti.

Ilımlı sosyalistler birinci koalisyona girer girmez halkın gözünde Geçici Hükümetin kusurlarıyla özdeşleştiler. Bütün büyük Rus politik grupları içinde yalnızca Bolşevikler hükümetle ilişkilerden uzak kaldılar ve bu nedenle de ona muhalefet etmekte tümüyle özgür oldular. Parti de bu durumdan sonuna kadar yararlanmasını bildi.

Birinci Dünya Savaşı arifesinde, Bolşevikler Petrograd fabrika işçilerini ılımlı Menşeviklerden uzak tutmakta önemli başarılar elde etmişti.[26] Savaş sırasında, binlerce deneyimli işçi cepheye gönderilince ve Petrograd Bolşevik örgütü üyelerinin tutuklanmasıyla zayıflatılınca, bu kazançların çoğu yitirilmiş oldu. Şubat Devriminin hemen sonrasından itibaren Bolşevik Askerî Örgütü, semt parti komiteleri, bölge Sovyetleri, sendika hareketi, fabrika komiteleri[27] ve öteki parti dışı kitle örgütleri içinde yaptıkları çalışmalarla, Bolşevikler askerî personel ve fabrika işçileri arasında etkilerini arttırmaya yoğunlaştılar. Petrograd Sovyetinde, hız kesmeyen politik açık hava toplantılarında ve *Pravda, Soldatskaya pravda* ve *Rabotnitsa*[28] gibi kitlelere dağıtılan parti yayınlarının sayfalarında programlarını duyurdular ve kitlelerin en büyük özlemi olduğunu gördükleri konuları işlediler. Garnizonun köylü askerlerine Bolşevikler şöyle ilan ediyordu: Eğer cephede ölmek istemiyorsan, eğer çarlık disiplininin yeniden kurulmasını istemiyorsan, eğer daha iyi yaşam koşulları ve tarım arazilerinin yeniden dağıtılmasını istiyorsan iktidar Sovyetlere devredilmelidir. İşçilerin özel çıkarı için, Bolşevikler ekonominin her aşamasında Sovyetlerin sıkı denetimi, yüksek ücretler, sekiz saatlik çalışma günü, fabrikalarda işçi denetimi ve enflasyona son verilmesini talep ettiler. Çözülmeyen sorunların suçunu "ihtiraslı kapitalistlere ve

toprak sahiplerine" atan Bolşevikler Sovyetlerin hükümet otoritesine sahip olmamaları durumunda da önlerine karşıdevrimin çirkin hayaletini çıkardı.

Bu çabaların sonuçları hemen görüldü. Şubat ayında Petrograd'da iki bin Bolşevik vardı. Nisan Konferansı açılışında parti üye sayısı on altı bine yükselmişti. Haziran sonuna doğru, otuz iki bine çıkmıştı. Bu arada, iki bin garnizon askeri Bolşevik Askerî Örgütüne girmiş ve dört bin asker de "Pravda Kulübüne" üye olmuştu. Bu kulüp Askerî Örgütün yönetiminde, askerî personel için kurulmuş "parti dışı" bir kulüptü.[29] (Partinin etkisi özellikle başkentin işçi sınıfı bölgelerinde konuşlanmış bazı askerî birliklerde ve Kronştad'ta güçlüydü. Burada, Mayıs ortasında yerel Sovyet, Geçici Hükümetin otoritesini reddeden bir kararı geçirmişti.)

Petrograd'da ilkbahar sonlarına doğru, bir yanda sayıları giderek artan, Bolşeviklerin etkisi altındaki sabırsız işçi, asker ve denizciler, diğer yanda ise, Sovyetin ılımlı sosyalist liderliği çatışmaya doğru gidiyorlardı. Birinciler hükümet iktidarının Sovyete devredilmesini talep ederken ötekilerse bu adımın felakete davet olacağında diretmekteydi. Bolşevik Askerî Örgüt, Haziran başlarında, Birinci Tüm Rusya İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetler Kongresi toplantılarında, garnizondan yeni katılan huzursuz üyelerinin de kışkırtmasıyla, partinin savaş karşıtı, hükümet karşıtı kitle yürüyüşü örgütlemesini önerdiği zaman, bu durum daha da belirginleşti (bu kongre Petrograd'da 3 ile 24 Haziran arasında toplantılarını sürdürmüştü). Parti Merkez Komitesi öneriyi kabul ederek gösterinin 10 Haziran'da yapılmasını kararlaştırdı. Bu düşünce çok ses getirdi. Gösteri çağrısının özünün Alman ve Avusturyalılara karşı yeni bir saldırı başlatılmasına muhalefet etmesi ve iktidarın Bolşevik Partiye değil de, Sosyalist Devrimci-Menşevik denetimindeki Sovyete devredilmesini talep etmesi nedeniyle, ılımlı sosyalist partilerin sıradan destekçileri bile bu harekete sıcak bakmıştı.[30]

Hükümete daha henüz destek ve işbirliği taahhüt eden bir karar almış olan Sovyetler Kongresi, önerilen bu yürüyüşü politikalarının yadsınması ve koalisyona doğrudan açık bir tehdit olarak gördü. Gerçekten de, kendi politikalarını yadsımış olacaktı. 9 Haziran'da, kongre delegeleri yürüyüşü önlemek için gereken tüm önlemlerin alınmasına karar verdiler. Gösterilere üç günlük yasak getirildi. Delegeler işçi bölgelerine ve askerî kışlalara gönderildi. Bolşeviklere planlarını yeniden düşünmeleri için olabilecek en büyük baskılar yapıldı. On birinci saatte, kısmen bu muhalefet nedeniyle, Bolşevik Merkez Komitesi yürüyüşü iptal etti.

Kongrenin Petrograd işçi ve askerleri arasında desteklenmeyen tavrı, hemen kısa süre sonra yaşanan bir olayda görülebilir. 12 Haziran'da başkentteki işçi ve askerlerin açığa çıkan huzursuzluğu üzerine alarma geçen Bolşeviklere olduğu gibi çoğunluk sosyalistlere de aynı şekilde olumlu tepki

vereceğini düşünen Sovyetler Kongresi 18 Haziran'da kendi kitle yürüyüşünü yapmayı kararlaştırdı. Bu gösteri Bolşeviklere karşı bir uzlaşma hareketi işlevi görmeyi ve bu yolla, büyüyen huzursuzluğu kongre politikalarına destek sağlamaya yönlendirmeyi amaçlıyordu. Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler yürüyüşün başarısı için ateşli bir şekilde çalıştılarsa da, planları geri tepti. Belirlenen günde, ılımlı sosyalist Sovyet liderliği uzun işçi ve asker kollarının yürüyüşünü izlemekteydi. Bunlar gerçekte, Petrograd'ın tüm fabrika ve askerî alaylarını temsil ediyorlardı ve sayıları 400,000'den fazlaydı. Taşıdıkları kızıl pankartlar üzerinde şu sloganlar yazılıydı: "Kahrolsun On Kapitalist Bakan!" "Kahrolsun Saldırı Politikası!" "Bütün İktidar Sovyetlere!" Tüm çağdaş gözlemcilerin kabul ettiği gibi, Bolşevik flama ve pankartlarının oluşturduğu kalabalıktan sadece ara sıra kongreyi onaylayan sloganlar işitiliyordu.

Petrograd halkının görüşüyle hükümet ve Sovyet liderliğinin davranışı arasındaki ayrılığın bu açık göstergesi ılımlı sosyalistler arasında gerilim yarattı. Menşevik ve Sosyalist Devrimci örgütler içinde sol militan fraksiyonlar ortaya çıkmaya başladı. Başkentte Geçici Hükümetten kopuş ve Bolşevik programına verilen destek epey artmışsa da, kırsal kesim ve cephedekiler için aynı şeyi söylemek hâlâ mümkün değildi. Ülkedeki kuvvetlerin olası dengesi Birinci Sovyetler Kongresi'nin oluşumuna yansımaktaydı: Hazır bulunanların 533'ü Menşevik ve Sosyalist Devrimci, 105'i ise Bolşevik olarak kayıt yaptırmıştı.[31] Bu koşullar altında, bir Sovyet hükümeti yaratmak için yapılan tüm baskılara inatla direnen ılımlı sosyalistlerle birlikte, Lenin arkadaşlarını iktidarın Sovyetlere barış içinde devredilebileceği konusunda kendilerini aldatmamaları için uyardı. Aynı zamanda, kısa vadede Petrograd Bolşevik örgütü içinde yer alan politik bakımdan sabırsız unsurlarla genelde yerel işçiler ve askerler üzerinde sıkı bir hükümranlık kurmayı aklına koymuştu. Öte yandan kırsal kesimdeki köylüler ve cephedeki askerler arasında parti programına verilen desteği büyütmek için çalışıyordu.

Bu hiçbir şekilde basit bir iş değildi. Partinin Şubat'tan bu yana hızla büyümesi, saflarını Marksizm hakkında bir şey bilmeyen ve derhal devrimci eyleme geçmek için sabırsızlıkla bir araya gelmiş militanlarla doldurmuştu. İlk olarak Nisan ayında Milyukov'a karşı yapılan kitle protestoları sırasında sorun çıktı. Garnizon alayları ve fabrikalardan gelen sıradan parti üyeleri kuşkusuz ilk adımda sokak gösterilerinin kışkırtılmasında yardımcı oldu. Buna karşın, Merkez Komitesi hareket ilerleyene kadar müdahale etmedi. Üst düzey parti liderleri gösterileri bundan sonra onayladılar. Petrograd parti örgütü ve Bolşevik Askerî Örgütü içindeki etkili unsurlar, militan üyelerine tepki olarak ve zemini anarşistlere kaptırma korkusu nedeniyle, dikkat çekici biçimde daha radikal bir tutum sergiledi. Bazı Petersburg Komite yet-

kilileri hazırladıkları ve yaygın biçimde dağıttıkları broşürde, parti adına, Geçici Hükümetin derhal devrilmesini ve bakanlar kurulu üyelerinin tutuklanmasını talep ettiler.[32] Benzer biçimde, iptal edilen 10 Haziran gösterilerine yapılan hazırlıklar sırasında aynı unsurlar kendi başlarına hayati önem taşıyan kamu hizmet noktalarına ve cephane depolarına el koyma planları yapmışlardı.[33]

Uzun zamandır beklenen Rus saldırısının 18 Haziran'da başlaması, Petrograd'daki huzursuzluğun denetim altına alınma sorununu daha da katladı. Saldırıya destek olmak için aralarında birçok Bolşevik Askerî Örgüt üyesinin de bulunduğu binlerce garnizon askerî Geçici Hükümetin daha fazla gecikmeden devrilmesinde direttiler.

Haziran'ın ikinci yarısında, Lenin acil eyleme yönelen izleyicilerini kısıtlamaya daha çok özen gösterdi.[34] Aynı zamanda, 26 Temmuzda yapılması planlanan parti kongresi için program taslağı üzerinde çalışmaktaydı. Ay sonunda, Lenin alışılmadık çabalardan ve önceki haftaların geriliminden yorgun düşmüştü. 27 Haziran'da, kız kardeşi Maria'yla birlikte Finlandiya'da, Neivola köyünde Vladimir Bonç-Bruenviç'in kır evinde birkaç gün dinlenmek için Petrograd'dan ayrıldı. Orada, yaz güneşinde dinlenip gezinerek ve yakındaki gölde yüzerek birkaç gün geçirdi.

Bu keyifli ara 4 Temmuz sabahı başkentte bir kitle ayaklanması başladığına dair haberlerle bölündü. Alarm veren bu bilgi Lenin'e Maksimilian Saveliyev tarafında iletildi. Saveliyev bir önceki akşam Bolşevik Merkez Komitesi adına Petrograd'dan gönderilmişti. Başkentteki durum kritikti ve partinin bu harekete önemli ölçüde katıldığı belliydi. Önemli kararlar alınmalıydı. Lenin gecikmeksizin sabah erkenden Petrograd'a hareket eden bir tren bularak yola çıktı.[35]

1

Temmuz Ayaklanması

Çam ve köknar ağaçları ve iri kayalarla kaplı tepeler arasından yolu yararak ilerleyen, nefti renkli vagonları çamura bulanmış Fin treni başkentten hâlâ 40 kilometre kadar uzaktaydı. Tepelerin yamaçlarında az sayıda düzgün ağaç kütüğünden yapılmış evlerden oluşan kümeler göze çarpıyordu. Tren bu sabahki ilk seferini yapıyordu. Bu kırık dökük vagonun içinde, kullanılmaktan aşınmış sert koltukların üzerinde çoğunlukla Petrograd'a çalışmaya gidip gelen Fin taşrasının iyi giyimli yazlıkçıları görülüyordu. Lenin, kız kardeşi Maria ve yoldaşları Bonç-Brueviç ve Savalyev hararetli bir biçimde konuşmaktaydılar. Bonç-Brueviç Rus Sosyal Demokrat Partisinde ilk yıllardan beri faaldi ve Rus dinsel tarikatları üzerine otorite sayılırdı. Küçük soylu bir ailenin üniversite öğrenimi görmüş oğlu olan Savalyev de, uzun süredir parti üyesiydi. Saat dokuz sularında, tren Finlandiya ile Rusya arasındaki sınırı oluşturan, dar ve kıvrımlı bir akarsu olan Sestra Nehrini geçti ve birkaç dakika sonra da küçük sınır istasyonu Beloostrov'a gelince durmak üzere yavaşladı.

Makinist demiryolunun başında lokomotifi trenden ayırdı ve burada hoş bir ritimle ıslık sesleri çıkaran lokomotifi odun ve su alacağı yere doğru yavaşça ilerleterek götürdü. Lenin ve arkadaşları arasında süren konuşma tam bu noktada kompartımana girerek sertçe "Belgeler! Belgelerinizi gösterin! Hazırlayın!" diye emreden bir sınır görevlisi tarafından kesildi. Bonç-Brueviç, kendisinin ve arkadaşlarının, bekleyen görevliye belgelerini verirken duyduğu tedirginliği yıllar sonra yine anımsayacaktı. Lenin kendi pasaportuyla seyahat ediyordu. "Ulyanov" adı kuşku uyandıracak mıydı? Görevli dört pasaportu da görevi gereği bakıp damgaladı ve aceleyle öteki kompartımana geçti.[36]

Beloostrov istasyonundaki yirmi dakikalık duraklamada, Bonç-Brueviç sabah gazetelerini almak üzere aceleyle dışarı fırladı. Bu arada, Lenin, Savelyev ve Maria İliniçna istasyondaki büfede birer kahve söylediler. Bonç-

Brueviç kısa süre sonra, gazetelerin en son baskılarıyla geri geldi ve Lenin onları kaptığı gibi, Petrograd'daki ayaklanma haberlerini okumak için hemen gazetelerin içine gömüldü. Hemen tüm gazetelerde öne çıkan haberlerde, önceki günkü olayların ayrıntılarına yer verilmişti. Birkaç bin kişilik Birinci Makineli Tüfek Alayının askerlerinin öğleden sonra silahlı asker ve fabrika işçilerinin sokağa dökülmelerini tetiklediği tüm göstergelerden anlaşılıyordu. Her büyük fabrika ve askerî birliğe bir iki makineli tüfek görevlisi göndermişlerdi. Giden askerlerin orada yaptığı ayaklanma çağrısı coşkuyla karşılanmıştı. Akşam olmaya başlayınca üst sınıf vatandaşlar aşağı mahalledeki sokaklardan çekilmeye başladı. Savaş giysileri içindeki binlerce askerle pankart taşıyan işçiler aileleriyle birlikte, Marinski ve Taurida saraylarının önünde gösteri yapıyorlardı. Geçici Hükümet ve Sovyetlerin karargâhları sırasıyla bu saraylarda bulunuyordu. İşçi ve askerlerin talebi, iktidarın Sovyetlere devredilmesiydi. Yazılanlara göre, isyancı işçi ve askerler Kşesinskaya malikânesindeki eski Bolşevik karargâhına giderek onun önünde gösteri yapmak için yol değiştirmişlerdi. Bu da, Bolşeviklerin ayaklanmanın hazırlanmasına karıştığına ve partinin Petrograd'daki kitleler arasında otoriteye sahip olduğuna işaret ediyordu.

Haberlere göre, ayaklanmacılar caddelerde el koydukları motorlu araçlar ve üzerlerinde yukarıya doğrultulmuş makineli tüfekler ve kırmızı pankartlar bulunan askerî kamyonlarla kentin içinde bütün akşam herhangi bir engellenmeyle karşılaşmaksızın gezip durmuşlardı. Birçok yerde rastgele tüfek ve makineli tüfek ateşi olduğuna dair sayısız haber vardı. Ancak ölü ya da yaralı sayısı henüz bilinmiyordu. Tren istasyonlarında bilet almak için uzun kuyruklar oluşturan tedirgin, iyi giyimli Petrogradlılar kenti terk etmeye hazırlanıyorlardı. Psikolojik ve stratejik bakımdan önemli olan Peter Paul Kalesi'nin denetimi, görevli nöbetçilerin rızasıyla ayaklanmacılara geçmişti. Gelen son dakika haberlerine göre, bir grup isyancı asker Savaş Bakanı Kerenski'yi yakalamak üzere başarısız bir girişimde bulunmuştu. Buna ek olarak, Petrograd Sovyeti İşçi Seksiyonunda sol kesim anlaşılan büyük zafer sağlamıştı. Önceki akşam merkezi Sovyet örgüt liderliğinden ayrılmışlardı. Bu toplantıda, sol kesim iktidarın Sovyetlere devredilmesi düşüncesini onaylamış ve kitle hareketine barışçı ve örgütlü bir karakter kazandırılmasına yardımcı olmak için bir komisyon oluşturulmasını desteklemişti.[37]

Hükümet ve Sovyet, karışıklıklar başladığında, asker ve işçilere çağrı yaparak sokağa çıkmamalarını söylediyse de, sonradan bu çabanın yeterli olmadığı görüldü. Petrograd Askerî Bölgesi Komutanı General Petr Polotsev dinç, sert ve çok madalya kazanmış bir süvari subayıydı. General, garnizondaki birliklere acilen sokaktaki karışıklıkları bastırmalarını emretti. Ne var ki, ayaklanmaya katılmayan birlikler generalin emrine uymuyordu.

Akşam geç saatlerde Polotsev her tür gösteriyi yasakladı. Bu arada, kabine ve Tüm-Rusya Yürütme Komiteleri artan bunalımla ilgili olarak başladıkları toplantıya bütün gece devam etti.

Gelen ilk haberlerde, ayaklanmayı başlatan kıvılcımın nereden geldiği konusunda bir fikir birliği olmadığı görülüyordu. Günün en çok konuşulan hikâyelerinden birine göre, hükümetin Ukrayna politikasında sosyalist bakanlarla ayrı düşen bazı Kadet üyeleri kabineden istifa etmişlerdi.[38] Bazı gözlemciler gelişen ayaklanmanın koalisyonun bozulmasıyla doğrudan ilgili olduğuna kesin gözüyle bakıyorlardı. Böylece Kadet'nin gazetesi *Reç*'in bir muhabiri son gelişmenin *birkaç* alayda bulunan askerlere ve fabrikalardaki işçilere "tüm iktidarı Sovyetlere"[39] devretme seçimlerini gösterme fırsatı sağladığını bildiriyordu. Diğer gözlemciler askerî yetkililer tarafından cephede düşmana karşı ilerlemeyi reddeden birliklere uygulanan sert önlemlerin garnizondaki askerler içinde yarattığı hoşnutsuzluk ve yıkımlara bağlıyordu.[40]

Hükümeti devirmeyi amaçlayan hareketi tetikleyen esas konunun ne olduğuna dair farklılıklar olmasına rağmen, gerçekte tüm yorumcular karışıklıklardan Bolşeviklerin öteki politik gruplardan daha fazla sorumlu tutulmaları gerektiğinde birleşmiş gözüküyordu. Merkez Yürütme Komitesi ve Petrograd Sovyetinin gazetesi *İzvestiya*'nın bir yazarı Petrograd proletaryasının bir kısmı ve garnizondaki askerlerin ellerinde silahlarla "tümüyle sorumsuz Bolşevik tahrikleri" etkisi altında sokağa döküldükleri sonucuna varmıştı. Onun görüşüne göre, Bolşevikler proletarya ve garnizondaki askerler içindeki gerçek hoşnutsuzluk ve huzursuzluktan kendi amaçları için yararlanmaya çabalıyordu.[41] Parti görüşü dışındaki liberal bir günlük gazete olan *Birzhevye vedomosti*'de çıkan bir makale meseleyi daha doğrudan koydu: "Nedir bu?" diye tartışmaya yer bırakmayacak biçimde soruyordu yazar: "Bolşeviklerin 10 Haziran'da tatmin edilemeyen arzularının gerçekleşmesi mi? Geçici Hükümet ve örgütlü demokrasinin çoğunluğuna karşı silahlı bir ayaklanma mı?"[42] Yıllar sonra, Bonç-Brueviç Petrograd'a dönerlerken yolculuk boyunca Lenin'in 4 Temmuz gazetelerinde yazılanlarda ifade edilen Bolşeviklere karşı öfkeden çok tedirgin olduğunu anımsayacaktı.[43]

Trenin kalkmakta olduğunu bildiren üçüncü zil sesi Lenin'in düşüncelerini böldü. Kahvesini yudumlayıp gazeteleri katlayarak telaşla kompartımanlarına dönen yardımcılarının ardından trene atladı. Yerine tekrar yerleştikten sonra, günün diğer haberlerine dalarak okumasını sessizce sürdürdü.

Bu sabah gazetelerde ayaklanmayla ilgili haberlerin yanı sıra yaz mevsiminde daha bir kritik hal alan yiyecek ve yakıt kıtlığıyla ilgili haberler vardı. 2 Temmuzda, Gıda Bakanı Peşekhonov ortaya çıkan tehlikeyi değerlendir-

mek üzere Petrograd Merkez Gıda Heyet temsilcilerini toplamıştı. Heyette görevli bir üyenin raporunda Petrograd bölgesindeki yiyecek sıkıntısının boyutları telaffuz ediliyordu. Bu rapor, yiyecek karnelerinde azaltma yapılsa bile, tahıl rezervlerinin Eylül'e kadar zor yetebileceğini açıkça ortaya koymuştu. Gıda Heyeti daha yakında Vladivostok'ta 100,000 pood [yaklaşık 16 kg, *-çev.*] pirinç satın almıştı. Ama Petrograd'a teslim edilmesi sevkiyat zorlukları nedeniyle gecikmişti. Büyük ölçüde Finlandiya'yla yaşanan döviz sorunları nedeniyle süt teslimatları ciddi bir biçimde düşüş göstermişti. Finlandiya Petrograd'ın süt ürünlerinin ana kaynağıydı. Petrograd'a ulaşan tahıl ve saman arzı gerekli olan asgari miktarın ancak üçte biri düzeyindeydi. Yumurta ve sebze teslimatları da kısmen bazı eyaletlerdeki yetkililerin dışarıya sevkiyat yapılmasına izin vermemesi nedeniyle ciddi biçimde azalmıştı.[44]

Yakıt Komitesinin Petrograd valisine yakacak odun arzıyla ilgili durumu afet olarak niteleyen bir acil durum raporu gönderdiğine dair haberler vardı. Rapor var olan kıtlığın nedenleri arasında demiryollarının bozulmasını, Petrograd ana hattındaki trafiğin aşırı yoğun olmasını ve işçi sorunları ile kötü hava koşulları nedeniyle nehir ulaşımında çıkan zorlukları gösteriyordu. Yakacak odun arzı ve dağıtımında yaşanan sorunları ortadan kaldırmak için acil önlemler alınmadıkça, çok sayıda fabrikanın yakıt bulamama nedeniyle kapanmak zorunda kalacağını ima ediyordu.[45] Bu konuyla ilgili bir rapor Moskova Borsası görevlilerini, artan acil yakıt ihtiyacı konusunda Petrograd'daki Ticaret ve Sanayi Bakanlığına acil bir uyarı yazısı iletmek zorunda bıraktı. Borsa görevlileri birçok fabrikanın yaz içinde yakıt ve hammadde bulamama nedeniyle kapanacağına kesin gözüyle baktığını söyleyerek bakanlığı uyardı. Bu görevliler, çok yakında işten atılmak zorunda kalacak binlerce işçinin ücretlerini ödeyemeyen fabrika sahiplerini kuvvetle desteklediler. Bunun yanı sıra, hükümet tarafından işsiz kalan işçilerin tarımdaki işlerde çalıştırılması ve onlara uygun teşvikler sağlanması gerçekleştirilmedikçe, başlıca sanayi bölgelerinde işçiler arasında büyük huzursuzluk yaşanmasının kaçınılmaz olduğu öngörüldü. Uyarı yazısında, işten çıkarılan işçilerin durumlarından fabrika sahiplerini sorumlu tutmamaları için hükümetin gelişmekte olan durumun nedenleri ve niteliği hakkında kamuoyunu bilgilendirmesi önerildi.[46]

Kurucu Meclis seçimlerini örgütlemekle ve uygulanacak toprak reformunu hazırlamakla görevli ana hükümet komiteleri, görüşmelerini sürdürüyordu. Önceki gün seçim komitesi silahlı kuvvetler üyelerinin bu mecliste nasıl temsil edileceğini tartışarak saatler geçirmişti. Bu arada, Toprak Reformu Komitesi yerel toprak komitesi temsilcilerinden eyaletlerdeki gelişmeleri dinlemekteydi. Penza eyaleti delegesi yerel köylülerin toprağın kamusallaştı-

rılması ilkesini, toprağa el koymak suretiyle emek kuralı esasında aralarında bölüştürerek kendiliğinden uygulamaya koyduklarını bildirdi. Yetkililerin özel mülkiyeti korumak için gösterdikleri gayretlerin boşa çıktığını söyledi. Hiçbir görevli köylülere karşı harekete geçmeyi misilleme korkusu nedeniyle göze alamazdı. Poltava eyaletinden bir temsilci köylülerin toprağın kamusallaştırılmasını talep etmekte olduklarını ve bu eylemin düzgün yasal düzenlemeler içinde uygulamaya geçmesini beklediklerini beyan etti. "Benim için çok açık" dedi ve devam etti: Toprağa el koymanın önüne geçmek için hükümetin toprağın kiralanması, toprak satın alma, satma ve ormanların korunması konularında yasalar hazırlaması zorunludur. Bu tür düzenlemelerin ilan edilmesinin geciktirilmesi, köylülerin toprak reformunun asla yapılmayacağı hakkındaki endişelerini arttıracaktır." Don bölgesinden bir sözcü kendi bölgesindeki halkın özel toprakların istimlâk bedeli ödenmeksizin kamulaştırılmasını talep ettiğini beyan etti. Petrograd Sovyet temsilcisi komitede Geçici Hükümeti, bakanlarının kendi başına kırsal alanda çatışma politikası izledikleri için azarladı. Özellikle İçişleri Bakanlığını Tarım Bakanlığı tarafından kurulan yerel toprak reformu komitelerinin her eylemini suçlu ve anarşist olarak mahkûm ettiği için eleştirdi.[47]

Bu arada, Petrograd kereste işçilerinin bir günlük grevinin sona erdiği haberi geldi. Bununla birlikte, posta ve telgraf işçileri 4 Temmuz günü saat 8'de greve gitme tehdidinde bulundu. Merkez postanedeki memur ve taşıyıcılar zaten yan ödeme ve aylık zam taleplerinde anlaşamadıkları için çalışmak istemiyor ve postacıların dağıtıma çıkmalarına izin vermeye yanaşmıyorlardı. Aynı zamanda, otel ve pansiyon çalışanları, tüm kentte yapılan garsonlar grevine katılmıştı. Onlar da, garsonlar gibi, saatlik ücrete son verilerek yerine düzenli maaşlarına ek olarak işletmenin gelirinin belirli bir yüzdesinin kendilerine ödenmesini talep ediyordu. Bazı restoran sahipleri ise, garsonları grev yapınca çaresizlikten müşterilerini mutfağa çağırarak servislerini kendilerinin yapmasını önermeye başlamışlardı.[48]

Dışarıdan gelen büyük haber Berlin'de, Betmann-Holweg'in şansölyelik görevinden çekilerek yerine Gorge Michaelis'in geçmesiydi.[49] Eski şansölyenin taviz vererek ateşkes yapmaktan yana olması nedeniyle, Alman ilhakçıları ve askerî çevreleri aylardan beri Bethman-Holweg'e görevini bırakması için baskı yapıyordu. Sonunda onun ayrılması ve General Ludendorff'in seçtiği önemsiz bir kişinin, Michaelis'in bu göreve atanması; yüksek askerî komutanın Alman politikası üzerindeki büyük hâkimiyetini çarpıcı bir şekilde bir kez daha ortaya koydu.

Dvinsk'den 1 ve 2 Temmuzda, Çalışma Bakanı Skobelev ve Donanma Bakanı Vladimir Lebedev'in kuzey cephesini ziyaretine dair ayrıntılı haber geldi.[50] İki bakan da telaşla, Beşinci Orduda çok sayıda askerin kumandan-

larının emirlerine uymaya ve düşmanla çarpışmaya itiraz ettiklerini bildiren raporların yaptığı uyarıyla cepheye gittiler. Uzun zamandır beklenen ve üzerinde çok gürültü koparılan 18 Haziran'da Kerenski'nin başlattığı Rus saldırısıyla, 6 Temmuzda başlayan Alman karşı saldırısı arasında geçen dönemdi. İlk Rus saldırısının esas zorladığı yer, güneybatı cephesiydi. Başlangıçta kısmi başarılar elde edildi. (Rusların ilerleyişine ait haberler Petrograd'a ulaştığında, milliyetçi basın sevinçten coştu.) Ancak günler geçince ordudaki moral bozukluğu iyice açığa çıktı. Başlangıçta saldırıya ikna edilen birlikler şimdi daha fazla ilerlemeyi reddediyordu. 4 Temmuzda, büyük askerî sevkiyatlar bile ilk cepheyi yarıp geçmenin çıkmaza girdiği gerçeğini gizleyemiyordu ve her yerde saldırı altında kalan Rus kuvvetleri ağır kayıplar veriyordu.

Kuzey cephesinde, 8 Temmuza kadar ilerleme görülmedi. Ön hatlara birkaç kilometre kala, bandonun çaldığı marşlar eşliğinde askerler, teftiş için düzgün bir şekilde hizaya girdi. Skobelev resmigeçit yaparken askerler de onu onayladıklarını gür sesle karşılık vererek belli etti. Bu askerlerin çoğu çatışmaya katılmış ve daha önceki muharebelerde yaralanmıştı. Bu askerler Şubat Devriminden beri *Pravda, Soldatskaya pravda, Okopnaya pravda*[51] ve Bolşeviklerin muharebe alanlarında dağıttığı çok sayıda devrimci savaş karşıtı yayın okuyordu. Şimdi artık hepsinin zihni barış, toprak ve daha eşit politik ve toplumsal bir düzen düşünceleriyle meşguldü. Askerlerin çoğu için savaşla varılacak hedefler anlaşılması güç kavramlardı. Sovyetler adil bir barış anlaşması yapmaya çalışırken hükümetin yeni bir saldırıya hazırlandığını bilmek askerleri öfkelendiriyordu. Sonuç olarak, askerlerin subaylarına duyduğu öfke birden arttı. Hatta bazı birlikler kendi seçilmiş komitelerine karşı güvensizlik duymaya başladı. Bu komitelerde Menşevik ve Sosyalist Devrimciler çoğunluktaydı ve bir şekilde hükümetin askerî politikalarını desteklemekteydi. Bununla birlikte, generalleri askerlere cesaret verirken saflar Skobelev'i alkışa tuttu. Onlardan özgür Rusya için her şeylerini vermelerini diledi ve onlar da şöyle karşılık verdi: "İşte buradasınız! Özgürlük için ölmeye hazırız! Görevimizi sonuna kadar yapacağız!" Askerler "Hücuma!" ve "Korkaklar Aşağı!" yazılı pankartlar dalgalandırdılar. Bir grup Lebedev ve Skobelev'i omuzları üstüne kaldırdı ve onları arabalarına kadar taşıdı. Yine, tam bir hafta sonra, hücum emri verildiğinde aynı askerler silahlarını atacak ve muharebe alanından dağınık biçimde sallanarak geri döneceklerdi.

Lenin ve arkadaşlarını getiren tren yavaşlamaya başladı. Petrograd'ın en kuzey uç sınırlarında tren Ormancılık Enstitüsünün gür yeşil bahçelerini geride bırakarak güneye doğru Petrograd'ın büyük sanayi gettosu Viborg bölgesine uzanan Sampsonevski Parkının içinden geçti. Trenin şimdi yanın-

dan geçmekte olduğu kalabalık, isten simsiyah olmuş fabrikalar; kirli, mikrop yuvası, çok katlı kışlalar ve kırık dökük işçi şantiyeleri çarlık rejiminin son on yıllarındaki Rus sanayi gelişiminin ilk büyük atılımı sırasında devrimci düşüncenin yayılması için elverişli bir zemin sağlamıştı. Ormancılık Fakültesinin öfkeli öğrencileri 1890 sonlarında Rus hükümetini sarsan öğrenci karışıklıkları patlak verdiğinde St. Petersburg Üniversitesindeki arkadaşlarına katılmışlardı. Yine, 1905'te, Temmuz 1914'te ve Şubat 1917'de barikatları kucaklayan sanayi işçilerinin yanında bulunacaklardı. Ekim 1905'te polis, Sampsonevski Parkının güney ucunda, Botkinskaya Caddesi'nin köşesinde gösteri yapan işçi kalabalığının üzerine kurşun yağdırdı. Çok yakında, dar, çamurlu, kaldırımsız aralıklarla birbirinden ayrılmış Petrograd'ın üç büyük fabrikası bulunuyordu: Erikson, Novi Lessner ve Ruskii Reno fabrikaları. Ericsson telefon ve elektrik fabrikasında 1905, 1912, 1914 ve 1916'da büyük politik grevler yapılmıştı. Novi Lessner makine fabrikası, Rus işçi tarihinin 102 gün süren en uzun ve en ünlü grevine sahne olmuştu. Ekim 1916'da Renault otomobil fabrikası işçileriyle asker ve polis arasında çıkan meydan muharebesi birkaç ay sonra çarın düşürülmesiyle doruğa ulaşacak olan, yaklaşmakta olan fırtınanın ilk işaretleriydi. Şimdi, Lenin'in treni ağır ağır hareket ederek gürültülü Finlandiya İstasyonu'na girdi. Her üç fabrika da yine kapalıydı. Renault, Ericsson ve Novi Lessner fabrikaları daha bir gün önceden sokaktaki yerlerini almışlardı.

Lenin trenden inerken gördüğü sahne Nisan'da kendisini karşılayan sahneden çok farklıydı. O zaman, sürgünden dönerken, büyük işçi ve asker kalabalığı tarafından karşılanmıştı. Sovyet liderleri bile orada hazırdı. Petrograd Sovyet başkanı Nikolay Çikeydze daha önceden imparatorluk bekleme salonu olan odada Lenin'i karşılayanlar arasında yer alıyordu. O olayda, Lenin Bolşevik karargâhına zırhlı bir araçla götürülmüş ve parti görevlileri, işçi ve askerlerden oluşan kalabalık bir kafile kendisine eşlik etmişti. Şimdi, Bonç-Brueviç taksi bulmak için koşuştururken ortada ne pankartlar vardı ne de karşılama konuşmaları. Bayat yiyecek, ter ve keskin rahatsız edici buhar kokusu nemli yaz havasına karışmıştı. Hamallar kendi işine bakıyordu. Bayrak kumaşıyla kaplanarak yapılmış küçük bir kulübenin içinde gözlükleri burnunun ucunda yaşlı anaç bir kadın, gelen geçene el kol hareketleriyle alabildiğince bağırıyordu: "Devrimci askerlerimizi destekleyin! Özgürlük taahhütlerinizi burada imzalayın!" Dışarıdaki meydanda, işçi ve asker kalabalığı yürümekteydi. Derhal barış yapılmasını ve iktidarın Sovyetlere devredilmesini talep eden gösteriler yapmaya hazırlanıyorlardı.

Rus imparatorluğunun bu başkenti, Büyük Petro tarafından kurulduğu yıldan bu yana geçen iki yüzyıl içinde tıpkı devrimden önceki süreçte Paris'te olduğu gibi çok keskin biçimde tanımlanmış ayrı sosyoekonomik

bölgelere bölünmüştü. Genel olarak söyleyecek olursak, Vasiliyevski adasının güney kısmıyla Neva'nın sağ yanında kalan "Petersburg bölgesini" de içine alan şehrin merkez semtleri ve nehirden Obvodni Kanalına kadar uzanan sol yakanın çoğu üst ve orta sınıfın yaşadığı bölgeydi. Öte yandan, fabrika işçilerinin çoğu kent dışındaki sanayi bölgelerinde yaşamaktaydı ve orada çalışmaktaydı. Merkez semtleri kraliyet ailesi ve yüksek aristokrasiye ait lüks rokoko ve neo-klasik saraylar; imparatorluk bürokrasisinin karargâh hizmeti veren büyük yapılar; etkileyici Isaac ve Kazan katedralleri ve granit nehir ve kanal setleriyle övünürlerdi. Bütün bunlar, hepsi birlikte Petrograd'ı Avrupa'nın en güzel başkentlerinden biri haline getirmişti. Burada, aynı zamanda, Rus kültürü için önemli sayılan kültür ve sanat merkezleri de yer alıyordu. Örneğin, Royal Marinski Tiyatrosu opera ve ünlü imparatorluk balesinin eviydi. Royal Aleksandrinski Tiyatrosu'nda ise en iyi Avrupa oyun ve komedileri ile Gogol, Turgenyev ve Tolstoy arka arkaya oynanırdı. Ayrıca, Petersburg Konservatuarı sahnesinde zamanın en iyi müzisyenleri konser verirdi. Bu merkezi bölgede, Neva'nın sol yakasında başkentteki önemli bankalar, ofisler ve iyi konutlar yer alıyordu. Kentin ana merkezi diyebileceğimiz Amirallikten uzaklaştıkça, aristokratlara ait saraylar yerini apartmanlara bırakıyordu. Kent merkezinden daha çok uzaklaşınca alt orta sınıfın yaşadığı ucuz kalabalık apartmanlarla karşılaşırdınız. Amirallikten başlayan ve onun sivri kulesini gören Nevski Prospekt, Petrograd'ın en geniş ve iyi caddesiydi. Kentin en ünlü alışveriş mağazaları burada bulunurdu. Neva'nın ötesinde kuzeye doğru ise, Vasilievski adasının doğu ucundaki sette Rus entelektüel ve sanatsal başarısının simgeleri olan üç bina; St. Petersburg Üniversitesi, Rus Bilimler Akademisi ve Güzel Sanatlar Akademisine ait görkemli binalarla Borsanın sütunlu cephesinin burada sıralandığını görmek mümkündü.

Petrograd'daki büyük fabrikalar, bu merkezi bölgenin etrafında yer alıyorlardı. Neva'nın sol yakasında Narva, Moskova ve Aleksander Nevski bölgeleri ile Vasiliyevski adasının uzak bölgeleri ve yine nehrin sağ yakasında yer alan Okhta ve Viborg bölgeleri bu fabrikaların bulunduğu yerlerdi.

Petersburg tarafında, düzgün bir bahçenin çevirdiği yüksek ve süslü ferforje demirlerle korunan büyük ve zarif Kşesinskaya Malikânesi vardı. Burası, Marinski Balesi'nin baş balerini ve Çar II. Nikola'nın metresi olarak ünlenmiş Mathilde Kşesinskaya'nın eski eviydi. Kşesinskaya Şubat olaylarında malikâneyi terk etmiş, bundan sonra da bu binaya yakınlardaki bir zırhlı araç bölüğünün askerleri tarafından el konulmuştu. Mart ayı başlarında, o zaman Merkezi Emek Piyasası'nın çatı katındaki iki odada faaliyet gösteren Bolşevikler bu binayı kendi karargâhları yapmak için askerlerden izin istemiş ve istekleri kabul edilmişti.[52] Kısa zamanda, Merkez Komitesi,

Petersburg Komitesi ve Bolşevik Askerî Örgütü malikânenin farklı yerlerine rahatça yerleştiler.

Bolşevikler açısından Kşesinskaya malikânesi ideal bir konumdaydı. Peter ve Paul Kalesi'nden ve bir zamanlar büyük ve derin bir konser ve toplantı salonu olan ama şimdi sık sık politik toplantılara sahne olan Cirque Moderne'den bir taş atımlık uzaklıktaydı. Aynı zamanda, Viborg bölgesindeki birçok fabrikaya olduğu kadar askerî kışlalara da yakındı. Kşesinskaya malikânesine taşınmak partinin Şubat Devrimini izleyen günlerde üye sayısının ve popülaritesinin artmasıyla da çakıştı. Üzerinde Merkez Komitesinin kızıl bayrağının dalgalandığı yeni karargâh, bir anda hoşnutsuz işçiler, askerler ve denizciler için bir çekim merkezi haline geldi. Malikânenin büyük zemini Askerî Örgütün Pravda Kulübünü barındırdı. Öte yandan, binanın dışı ise saat başı politik toplantılara sahne oluyordu. Her gün sabahın erken saatlerinden gece geç vakte kadar Sergey Bagdatiyev[53] ya da Moisey Volodoarskiy[54] ya da bir başka parti ajitatörü caddede kürsü tepesinde gelip geçen kalabalıklara nutuk atarken görülebilirdi. Yaklaşık haftada bir başkentin çeşitli bölgelerindeki parti komitelerinin seçilmiş temsilcileri Kşesinskaya malikânesinde iş görüşmek için toplanırdı. Üç yüze yakın parti liderinin süslü, beyaz sütunlu kabul salonundaki gece yarısı toplantısı şaşırtıcıydı. Lenin de Petrograd'a 3 Nisan gecesi döndüğünde yeni programını burada kaleme almıştı. Birkaç hafta sonra da malikâne Bolşeviklerin Nisan Konferansı'nın toplantı yeri oldu.

Bu anlaşmadan kimse Bolşevikler kadar memnun olmamıştı. Bahar sonlarında, Kşesinskaya evini geri almaya karar verdi ama açıkçası bunu evi geri almaktan çok Bolşevikleri buradan kovmak amacıyla yapacaktı. Nisan sonunda ve Mayıs ayında, Bolşevikleri tahliye etmek için gerek hükümet gerekse de Petrograd Sovyetine ısrar etti ve sonunda meseleyi mahkemeye taşıdı. Bunun sonucunda, mahkeme bir anlaşma yaparak partiye malikâneyi boşaltması için yirmi gün verdi[55] ama Bolşevikler çeşitli gerekçelerle taşınma işini geciktirdiler. İşte, 3 Temmuz akşamı radikalizm söylemiyle gösteri yapan birçok asker ve işçi binanın önüne geldi. "Bütün İktidar Sovyetlere!" diye bağıran binlerce yürüyüşçü verilecek talimatları sabırsızlıkla beklerken, Askerî Örgüt ve Petersburg Komitesinin parti liderleri malikânenin büyük yatak odasında yaptıkları toplantıda ne yapacaklarını tartışmaktaydı. En sonunda gösterileri açıkça desteklemeyi ve hareketi sokağa yönlendirmeyi kararlaştırdılar.

4 Temmuz öğlen saatlerinde, Lenin aceleyle Kşesinskaya malikânesine gitti. Bolşeviklerin yönetiminde on bin civarında Kronştadlı denizci binayı kuşatmıştı. Çoğu silahlı ve savaşmaya susamış denizciler Lenin'i görmek istiyordu. Lenin'e son olaylar hakkında henüz bilgi verilmişti. Lenin önce

denizcilerle görüşmeyi kabul etmedi. Ortaya çıkmayı reddetmesinin gösteriye karşı çıktığı anlamına geleceğini belirtti. Ancak Kronştad Bolşevik liderlerinin ısrarı sonucunda, bir konuşma yapmayı gönülsüzce kabul etti. Denizcilere seslenmek üzere ikinci kat balkonuna çıktığında, orada bulunan bazı Askerî Komite yetkililerine homurdanarak şöyle dedi: "Bunun için iyi bir fırça yiyeceksiniz!"[56]

Lenin'in bu olay üzerine yaptığı çelişkili yorumlar onun içine düştüğü ikilemi yansıtıyordu. Birkaç selamlama sözcüğü kullandı, "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganının sonunda kazanacağından emin olduğunu ifade etti ve denizcilere sakin kalmalarını önerdi. Onlara kararlılık ve uyanıklık çağrısında bulunarak sözlerini bitirdi. Yıllar sonra Lenin'i dinleyenlerden biri, Lenin'in vurgulayarak denizcilerden gösterilerin barışçıl biçimde sürdürülmesini istemesinin şaşırtıcı olduğunu anımsayacaktı. İçlerindeki anarşistlerle birlikte Bolşeviklerden bazılarının da, savaşmaya istekli silahlı adamların gösterileri silahlı olarak yapmalarının nasıl olup da önüne geçebileceklerini anlamaları mümkün değildi.[57]

Lenin şimdi kendini savunmasız bir durumda buluyordu. Önceki günkü gelişmeler, Geçici Hükümetin başkentteki işçi ve askerler arasında az desteği olduğunu tekrar doğrulamıştı. Ne var ki, Sovyet liderliği kitle baskısı kullanmaya hâlâ karar vermemişti. Çoğunluk sosyalistler ne kırsal halkın ne de cephedeki ordunun iktidarın Sovyetlere devredilmesini destekleyeceğine inanmamıştı. Yine, "ülkenin tüm zinde kuvvetlerinin" savaş çabası ve devrimin yaşatılması amacıyla birlikte çalışması her durumda zorunluydu. Kendilerini destekleyen liberaller ile sanayi ve iş çevrelerinden kopmaları halinde savaş çabalarının zayıflamasından ve karşı-devrimin başarılma olasılığının gündeme gelmesinden korkuyorlardı.

Sovyetlerin iktidarı ele almayı reddetmeleri nedeniyle, "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganı en azından o zaman için, Bolşeviklerin bakış açısından taktik iflastı. Şimdi partinin önünde duran seçim iktidarı zor kullanarak almayı denemek ya da gösterileri sona erdirmeye çabalamaktı. Bu seçenekleri değerlendiren Lenin kırsal eyaletlerin ve cephenin potansiyel tepkisinin belirleyici öneme sahip olduğunu düşündü. Bu bakımdan durum kuşkusuz değişkendi ve açık değildi, ancak acil göstergeler pek umut verici değildi. Köylülük içinde Bolşevik desteği zayıf olmayı sürdürüyordu. Öte yandan, birçok asker hâlâ Sovyet liderliğine bağlıydı.

4 Temmuz günü, öğleden sonra doğrudan devrimci eylemin ne derecede destek göreceği başkentte hiçbir şekilde kesinlik kazanmamıştı. Kronştad denizcileri ana kuvvet olarak mücadeleye girmeye hazırdı. Kşesinskaya malikânesinden Tauridya Sarayına giderken Nevski Prospekt'te üst kat pencere ve çatılardan ateş eden keskin nişancılarla karmaşık çatışmaya girdiler

ve apartmanlardan içeri dalarak oturanları terörize ettiler. Ancak önceki akşam gösteriye katılan bazı askerler şimdiden yorgun düşmüştü. Öte yandan öteki garnizon birlikleri de hangi safta yer alacakları konusunda hâlâ kararsızdı. Bundan başka, Bolşeviklerin iktidarı bağımsız olarak ele geçirmesi ve Sovyetlere muhalefet etme olasılığı işçi ve askerlere hiç anlatılmamıştı. Doğrusu, bir yanda, bu olasılığın Temmuzdan önce birkaç üst düzey parti görevlisi (özellikle Lenin ve Bolşevik Askerî Örgüt liderleri) tarafından düşünülmüş olduğuna dair kanıt varken,[58] bu alternatif parti liderliği içinde genel olarak tartışılmamıştı. Bu nedenle, bir muharebe çağrısına izleyicileri bir yana, Bolşevik liderlerin ne tepki göstereceğini ölçmek mümkün değildi.

Bunların hepsi derhal geri çekilmenin daha akla yakın olduğunu gösteriyordu. Yine, o seçeneğin de sakıncaları vardı. Parti şimdiden ödün vermişti. Bolşevik programın ve ajitasyon çalışmasının sokak hareketine ilham vermeye yardım ettiği açıktı. Yürüyüşçüler tarafından taşınan pankartlarda Bolşevik sloganları görülüyordu. Önceleri Bolşevik Askerî Örgütü, garnizondan dönenlerin baskısıyla, Merkez Komitesinden yetki almadan hareketi örgütlemeye yardımcı oldu. Merkez Komitesinin 3 Temmuz öğleden sonra hareketi durdurmak amacıyla gerçekten çaba gösterdiği kesindir. Ne var ki, Askerî Örgüt ve Petersburg Komitesi liderliği, Merkez Komitesinin gecikerek de olsa onlara katılmasıyla birlikte, gösterinin artık iyice ilerlediği bir sırada, aradan sadece birkaç saat geçtikten sonra, partinin başlangıçtaki tavrının tersine hareket ederek gösterileri onayladığını açıkça ilan etti. Bundan sonra, Askerî Örgüt hareketin tam denetimini sağladı ve olabilecek en ürkütücü ve geniş askerî desteği seferber etti. Örgüt diğer bütün şeylerle birlikte, cepheden takviyeler sağladı; kilit noktalarıyla köprüleri tutmak amacıyla zırhlı araçlar sevk etti ve Peter Paul Kalesi'ni işgal etmek amacıyla oraya bir grup asker gönderdi.[59]

Bolşevik liderliğinin 4 Temmuzdaki çalışmalarının yayınlanmış bir kaydı yoktur ancak o zamanın koşulları düşünüldüğünde kayıt tutulduğu da kuşkuludur. Üst düzey bir Bolşevik katılımcı Mikhail Kalinin, daha sonradan sokak hareketinin iktidarın ele geçirilmesinin başlangıcı olup olmadığı konusunda Lenin'in zihninin açık olduğunu hatırlayacaktı. Lenin koşulların elverişli olması durumunda asker alaylarını çatışmaya sokma olasılığını dışarıda bırakmadı ya da bir başka seçenek olarak, en sonunda olabildiğince az kayıp vererek geri çekilmeyi düşündü.[60] Lenin partinin bu durumdan nasıl kurtulacağını düşünürken birbirinden çelişkili tavsiyelerle karşılaştı. Devrimin gelişimi karşısındaki taktik duruşları ve ılımlı sosyalistlerden kesin bir kopuş riski yaratacak önlemlere muhalefetleri göz önünde bulundurulduğunda, Merkez Komitesindeki sağ Bolşevikler, Tüm-Rusya Yürütme Komitelerine itaatsizlik ederek iktidarın ele geçirilmesine şiddetle muhalefet

etmiş olmalılar.[61]

Bu olayda muhtemelen dikkatli davranılması gerektiğini düşünen öteki önemli kişiler Troçki ve Grigoriy Zinovyev'di. Partideki yardımcıları arasında bulunan dalgalı saçlı, tıknaz bir adam olan Zinovyev Musevi bir sütçünün çocuğuydu. Kendisi yazarlık ve parti örgütleme yeteneğiyle ünlüydü. Devrimden önceki on yıl boyunca, Zinovyev muhtemelen Lenin'in en yakın yardımcısı ve siyasette güvendiği bir kişi olmuştu. Zinovyev Nisan 1917'de Lenin'le birlikte Rusya'ya dönerek *Pravda* yazarları arasına katıldı ve Petrograd Sovyetindeki Bolşevik fraksiyonunun önde gelen üyelerinden biri oldu. 1917'de otuz dört yaşında olan Zinovyev ani iniş çıkışlarıyla bilinirdi. Savaş konusunda enternasyonalist bir tavır sergileyen ve Rusya'da erken bir sosyalist devrim olasılığını kuramsal olarak kabul eden Zinovyev, bununla birlikte Lenin'den çok daha dikkatli olmaya eğilimliydi. Örneğin, Haziran ayı başında, Bolşeviklerin hazırlıksız olması nedeniyle devrimde yeni bir aşamanın habercisi olacak bir kitle gösterisinin örgütlenmesine kesinkes karşı çıktı. 3 Temmuz günü öğleden sonra yapılan Merkez Komitesi toplantısında Zinovyev ve Troçki, Kamenev ve diğerlerinin partinin kitleleri dizginlemesi için kuvvetlerini harekete geçirme önerisini desteklediler. Parti yetkililerinin o gece geç saatte yaptığı toplantıda ertesi gün de sürecek protestoları önlemek için Bolşeviklerin yapabileceği bir şey olmadığı dile getirildiğinde, Zinovyev ve Troçki partinin hareketi sahiplenmesini ve denetlemesini önerdiler. Aynı zamanda, gösterilerin barışçı olacağında ısrar etmeyi akıllarına koymuşlardı.[62]

Geçmişte Tüm-Rusya Komitesine baskı yapmaktan yana olan bazı Petersburg Komitesi üyeleri 4 Temmuz eyleminin tırmandırılması düşüncesine soğuk bakıyorlardı. Volodarski, savaş çabalarını bozmak ve sabrı azalan işçi sınıfının bağlılığını muhafaza etmek ve yine, mümkün olursa, sosyalist çoğunluğu tümü sosyalistlerden oluşan bir hükümet kurmaya zorlamanın bir aracı olarak kitle gösterilerinin örgütlenmesini destekledi. Volodarski'nin görüşüne göre, devrimin çıkarı açısından sol sosyalist grupların geniş bir koalisyonunun birlikte çalışacağı bir Sovyet hükümeti kurulmalıydı. Ne var ki işçi ve askerlere yakın bağları olan Petrograd Sovyetinin aktif bir üyesi olarak, Volodarski, bu grupların Sovyete bağlılığının farkındaydı ve Sovyet liderliğinin iradesine karşı çıkarak Geçici Hükümetin düşürülmesini savunmayacak kadar zekiydi.

Petrograd Bolşeviklerinin arasında 4 Temmuz günü öğleden sonra muhtemelen askerî eylem kararını tartışmış olan militanlar da vardı. Bu aşırı radikal yerel liderlerin en etkililerinden biri, güçlü Viborg bölgesi Bolşevik örgütü temsilcisi Latvian Martin Latsis'di. Vaktinden erken gerçekleşen, başarısız 10 Haziran gösterilerinin hazırlıkları sırasında Latsis yürüyüşçülerin

tamamen silahlandırılmalarını sağlamak için adımlar atmıştı. Merkez Komitesinin Latsis'le aynı derecede hırslı üyesi Litvanyalı İvar Smilga'yla birlikte Latsis partinin "tren istasyonlarını, cephanelikleri, bankaları, postaneleri ve telgrafhaneleri ele geçirmeye"[63] hazır olması için ısrar etti. Temmuz günleri arifesindeki yükselen karışıklık dönemi süresince partinin kitleler içinde "itfaiyeci/yangın söndürücü" rolünü oynamasını eleştirdi ve yine, 3 Temmuz gecesi ayaklanma başladıktan sonra Merkez Komitesinin hükümetle karşı karşıya gelmekten kaçınmayı öneren kararına itiraz etti.

Aralarında Nikolay Podvoyski ve Vladimir Nevski gibi uzun süredir Bolşevik hareket içinde olanların da bulunduğu üst düzey Askerî Komite üyeleri de benzer eğilimdeydi. 1917'de otuz yedi yaşında olan Podvoyski, 1905'teki sokak savaşlarına katılmış bir kıdemliydi ve aşırı radikalliğiyle ünlüydü. Çarın indirilmesinden hemen sonraki günlerde, Podvoyski "Devrim bitmedi, daha yeni başlıyor" diyenler arasında ilk olacaktı. Don bölgesindeki Rostov kentinden olan Nevski bir zamanlar Moskova Üniversitesi Doğal Bilimler Fakültesi'nin parlak öğrencilerinden biriydi (1920'lerde Rus Devrimci Hareketinin tarihçisi olarak öne çıkacaktı). Podvoyski'yle birlikte ilk Bolşevik savaş timleri ve askerî örgütlerinde aktif olmuştu. 1917'deki faaliyetleriyle ilgili olarak, Nevski, Askerî Örgüt liderliğinin bağımsızlık ve radikalizminden ve Temmuz ayaklanmasına aktif katılımından sürekli övgüyle söz ediyordu. Ona göre, 4 Temmuz örgüt liderleri, Merkez Komitesinden "meseleyi sonuca bağlama" işareti beklediler.[64]

Lenin'in Petrograd'a dönmesinden birkaç saat sonra, Kşesinskaya malikânesine iki yeni faktörün son derecede kritik öneme sahip olduğuna dair sözler ulaştı. Birincisi, hükümetin çaresizliği; garnizon birliklerinin hükümeti ya da Sovyeti kurtarmak için gelmeye isteksiz olması; Kronştad denizcilerinin Taurida sarayına varışıyla ortaya çıkan tehdit ve sokakta artan vahşet ve anarşi nedeniyle Tüm-Rusya Yürütme Komitelerinin düzeni sağlamak amacıyla cepheden asker çağırmaya mecbur kaldıkları öğrenilmişti. Bu çağrıya karşılık olarak Menşeviklerin ve Sosyalist Devrimcilerin denetiminde bulunan kuzey cephedeki ordu komiteleri başkente derhal sevk edilmek üzere birlikler kurmaya başlamışlardı. İkincisi, yüksek düzeydeki hükümet yetkililerinin, Lenin'i Rusya'nın düşmanı Almanya'yı güçlendirmek amacıyla Temmuz ayaklanmasını örgütlemekle suçlayarak Bolşeviklere karşı kışladaki askerleri seferber etme hazırlığı içinde oldukları haberi sızdırılmıştı.

Lenin'e yapılan Alman ajanı suçlaması yeni değildi. Onun Rusya'ya Almanya üzerinden dönüşünden beri sağcı basın bu tür suçlamaları yükseltmekteydi. (Lenin'in savaşa karşı muhalefetinin bilinmesi onu özellikle bu suçlama karşısında savunmasız bırakmıştı.) Açıkçası Nisan sonunda, bir Alman ajanı Teğmen Ermolenko Rus Genelkurmayına dönüp teslim oldu-

ğunda ve sorgusu sırasında Lenin'in de Rusya'da faaliyet gösteren Alman ajanlarından biri olduğunu iddia ettikten sonra, Geçici Hükümet Bolşeviklerle düşman arasında gizli bir anlaşmanın varlığını soruşturmaya başlamıştı. Bu tam Nisan bunalımının yaşandığı ve Bolşeviklerin Geçici Hükümete ciddi bir baş belası haline gelmeye başladığı zamanda oldu. Hükümet üyeleri kendilerinden beklendiği gibi, bu iddialara inanma eğilimi içindeydi. Her durumda, Bolşevikleri kitlelerin önünde gözden düşürme olasılığı çok çekici gelmişti. Böylece üç hükümet üyesi Kerenski, Nekrasov ve Tereşçenko soruşturmayı yürütmek üzere atandı. Bu soruşturmaya Petrograd ve cepheden birçok istihbarat kurumu da katıldı. Gerçekte, Petrograd Askerî Bölgesi'ne bağlı bir karşı casusluk bürosu bütün dikkatini Bolşeviklere karşı bir dava hazırlanmasına toplamış gözükmekteydi. Bütün diğer şeylerle birlikte, bu kurum partinin tüm görüşmelerini izlemekteydi ve parti liderlerini göz hapsine almıştı. Bütün bunlar Adalet Bakanı Pavel Pereverzev'in hevesli desteğiyle yapılıyordu. Onun, yalnızca bu büronun Rusya'yı kurtarabileceğini söylediği bildirilmişti.[65]

Birinci Dünya Savaşı'nda Almanların Rusya'nın iç işlerini bozmak amacıyla önemli bir miktar para harcadığı ve bu paranın bir kısmının da Bolşeviklere kullandırıldığı artık bilinmektedir.[66] Ancak ilgili kaynaklar, bırakın partinin sıradan üyelerini Bolşevik liderlerin çoğunun bile bu yardımdan haberi olmadığını belirtmektedir. Lenin Alman parasından haberi varmış gibi gözükse de, kendisinin ve partinin politikalarının bundan etkilendiğine dair bir kanıt yoktur.[67] Sonuç olarak, bu yardım devrimin sonuçlarını önemli bir biçimde etkilemedi. Temmuz olayları içinse, ayaklanmanın Lenin tarafından Almanlarla işbirliği içinde düzenlendiği iddiası açıkça yersizdi. Görmüş olduğumuz gibi, Haziran ortasından itibaren Lenin bir ayaklanma çıkmasını önlemek için var gücüyle çalışmıştı.

Temmuz günlerinde, Lenin'in Alman irtibatlarına dair resmi soruşturma, sanki doğru olmadığı bilinirmiş gibi, tamamlanmadı. Ama düşürülmenin eşiğinde olduğu anlaşılan hükümet açısından, karşı casusluk bürosu yetkilileri çok ölçülü bir hızla hareket etmeye karar verdi. Bolşeviklerin yalnızca Alman fonlarını almakla kalmayıp aynı zamanda sokak gösterilerinin de Almanlar tarafından yönlendirildiğine daha önceden tarafsız kalan kışla birliklerinin temsilcilerini inandırmak amacıyla toplanan suç delillerinin tüm ayrıntı ve parçalarını kullanarak bir plan tertipledi. Eğer plan yürürse, kışla birlikleri hükümeti savunmaya gerekli asker sağlayacak, düzeni kuracak ve Bolşevikleri tutuklayacak diye akıl yürüttüler. Hazırlanan bu şema Pereverzev'e sunuldu ve o da uygulanması için onayını verdi. Adalet Bakanı birkaç gün sonra kararını savunurken şöyle bir açıklama yapmıştı: "Bu bilgiyi açıklamaya izin vermem kışlada daha fazla tarafsız kalmanın

olanaksız olduğu havasını yaratacaktı. Bu büyük suçun köklerini açıklamak için belirsiz bir tarihi beklemek ya da hükümeti düşürmeyi tehdit eden bir isyanı derhal bastırmak arasında bir seçim yapmak zorunda kalmıştım."[68]

Böylece, 4 Temmuzda geç saatlerde, karşı casusluk bürosu, bazı kışla alay temsilcilerini Genelkurmay karargâhına çağırdı ve burada Lenin'e karşı açılacak dava hakkında bilgi verdi. Bütün tanıklar bu temsilcilerin yapılan açıklamalardan gerçek anlamda sarsıldıklarını onayladılar. Büro yetkilileri, kendi açılarından davalarının görünen gücünden o kadar cesaretlenmişlerdi ki, ellerindeki kanıtların bir kısmını basına sızdırmaya karar verdiler. İstihbarat kurumu yetkililerinin Lenin'e karşı yapılacak suçlamaların doğrudan bir hükümet kurumundan gelmesi halinde kuşku uyandıracağından endişe etmeleri nedeniyle, "bu işe fena halde bozulmuş iki yurttaş", eski bir Bolşevik Duma temsilcisi Grigoriy Aleksinski ve bir Sosyalist Devrimci olan V. Pankratov suçlamalar hakkında gazetelerin son baskısına yetiştirilmek üzere bir bildiri hazırlamaya koyuldu.[69]

Adalet Bakanı ile Aleksinski ve Pankratov'un bu girişimlerinin tüm hükümet üyelerinin onayını almadan başlatıldığını vurgulamakta yarar vardır. Daha sonradan ortaya çıktığı gibi, Bolşevikler gerçekte Almanlardan para almış olmalarına rağmen, Nekrasov, Tereşçenko ve Lvov gibi bakanların Temmuz ayaklanması sırasında kuvvetle hissettiği gibi, o zaman hükümetin elinde Lenin'i suçlayan kanıtlar daha tamamlanmamıştı ve açıklamanın erken yapılması da var olanların doğrulanması olasılığını önleyecekti.[70] 4 Temmuz akşamında, Lvov bütün gazeteleri bizzat arayarak Lenin hakkındaki suçlamaların yayınlanmasının durdurulmasını rica etti.[71] Doğal olarak, daha önceden alay temsilcilerinin eline geçmiş olan bilgilerin kışla içinde yayılmasının önüne geçmek olanaksızdı. Yine, yayılan iddialar ve cepheden çok sayıda askerin geldiği söylentileri kesin sonuç oldu. 5 Temmuz saat birde, önceden tarafsız kalmış askerler Taurida Sarayı'na yürümeye başladılar. Burada Tüm-Rusya Yürütme Komiteleri Sovyete ve hükümete bağlılıklarını ilan etmek üzere toplantı halindeydiler. Acil kriz geçince, Yürütme Komiteleri Geçici Hükümetten geride kalanlara destek sözü veren bir kararı çabucak kabul etti. Karar aynı zamanda eyalet Sovyetlerinin temsilcilerini gelecekte kurulacak bir hükümetin kompozisyonu ve bir Sovyet hükümeti kurma sorunu hakkında karara varmak amacıyla iki hafta içinde toplantıya çağırıyordu.[72]

4 Temmuzda geç saatlerdeki bu gelişmeler; yani, cepheden sadık askerî birliklerin sevkiyatı ve bazı kışla alaylarının ruh halindeki ani değişiklik, doğal olarak Bolşevik davasına zarar veriyordu ama öte yandan bu Geçici Hükümet için önüne geçilmez bir durum oldu. Akşam geç saatlerde, önceden pasif kalan kışla birliklerinde her iki faktörün de etkisi görülmeye başla-

mıştı. Bu koşullarda, eyaletlerin ruhhalini ölçmekiçin zaman kalmamıştı. 5 Temmuz günü, sabah saat iki ya da üçte, Merkez Komitesi üyeleri toplanarak durumu değerlendirdiler ve işçi ve askerlere sokak gösterilerini sonlandırma çağrısında bulunmaya karar verdiler.

Partinin geri dönüşü 5 Temmuz günkü *Pravda*'da arka sayfada sade bir duyuruyla açıklandı. "Gösterilere son vermeye karar verilmiştir," diye başlayan duyuru, "çünkü işçi sınıfı ve askerlerin önde gelen unsurlarının sloganlarını sunma amacı yerine getirilmiştir," diye devam ediyordu. Bu açıklamanın yanlış olduğu açıktı. Temmuz ayaklanmasını ilk tetikleyenler arasında olan Petrograd kışlasındaki radikal unsurlar ve Bolşevik aşırılar Geçici Hükümetin düşürülmesini hedef almıştı. Harekete gecikerek destek veren çoğu parti lideri muhtemelen sokakların baskısının Tüm Rusya Yürütme Komitelerini iktidarı ele geçirmek için zorlamaya yeteceği umudunu taşıyorlardı. Daha sonradan görüleceği gibi, aşırıların amaçları da, ılımlı partililerinin sınırlı umutları da gerçekleşmedi. Şimdiye kadar Bolşeviklerin arkasında toplanan Petrograd'ın sabırsız işçileri, askerleri ve denizcileri Temmuz deneyinden, uzlaşmış ve en azından geçici olarak moralleri bozulmuş durumda çıktılar. Aynı zamanda, hükümetin ve genelde, tüm ılımlı ve tutucu politik gruplar ile refah düzeyi iyi sınıfların ne şekilde olursa olsun düzeni sağlama ve aşırılar sorununu kesin olarak çözüme kavuşturma kararı giderek yoğunlaştı. Sol için bu yenilginin kesin olup olmadığı görülecekti. Bu arada, soyutlanan ve açığa çıkarılan Bolşevikler, başarısız ayaklanmadaki rollerini bir şekilde açıklamanın nahoş görevini üstlenmeye, ihanet suçlamaları karşısında kendilerini savunmaya ve genelde tepkilerin kıyımından kendilerini korumaya mecbur kaldılar.

2

Bolşevikler Ateş Altında



Temmuz olaylarından sonra Bolşevik Partiye saldırılar gerici, sansasyonel haberler yayınlayan *Zhivoe slovo* adlı bir bulvar gazetesi tarafından başlatılmıştı. Lenin bir yazısında bu gazeteyi, "sarı, adi, kirli bir paçavra" diye nitelemişti.[73] *Zhivoe Slovo* içerde yasa, düzen ve güçlü bir yönetimden yana bir tavır sergiliyordu. Dışarıda ise, savaşın İttifak Devletlerine karşı topyekûn zaferle sonuçlanmasından vazgeçilmemesini savunuyordu. Genelde Sosyalistler ve özel olarak da aşırı Bolşevikler baş düşmanıydı. Aleksinski-Pankratov'un 4 Temmuz akşamı dile getirdiği suçlamaları *Zhivoe slovo* yayıncılarının nasıl sevinçle karşıladıkları kolayca tahmin edilebilir. Gazete Prens Lvov ve başkalarının yayınlarının ertelenmesi için yaptığı girişimleri de, hükümette en üst düzeyde yer alan radikallerin Rusya'yı düşmana satma komplosunun bir parçası olarak yorumladı. Yapılan sansasyonel açıklamayı 5 Temmuz sabahı şu birinci sayfa manşetiyle duyurdular: " Lenin, Ganetski ve Kozlovski, Alman Casusu!" (Yakov Ganetski ve Meçislav Kozlovski Alman parasının partiye aktarılmasında aracılık yapan kişilerdi.)

Bolşevikler bu suçlamaları hemen protesto etti. *Zhivoe slovo* daha dağıtılmaya başlamadan önce, *Pravda* gazetesi 5 Temmuzda yayınladığı kısa bir yazıyla, düşman çevrelerin Bolşevik liderlerini karalama kampanyası planlamakta olduğu konusunda okuyucuları uyardı. Aleksinski-Pankratov açıklamasının yayınlanmasından hemen sonra Lenin kendisi hakkında yapılan suçlamaları şiddetle yadsıyan ve onları çürütmeye çalışan bir dizi gazete makalesi kaleme almaya koyuldu.[74] Aynı zamanda, diğer üst düzey Bolşevik liderleri Sovyet yetkililerini uyararak kendilerini basının çarmıha germesinden korumalarını istedi. Karşılık olarak, Merkez Yürütme Komitesi, Sovyet tarafından kurulacak özel soruşturma komisyonu incelemesini tamamlayana kadar Bolşeviklere yöneltilen suçlamalar hakkında herhangi bir yorum yapmaktan kaçınılması konusunda kamuoyuna bir çağrı yayınladı.[75] *Zhivoe slovo*'nun bir kez baraj kapaklarını açmasıyla birlikte, ne Bolşeviklerin pro-

testosu ne de Sovyet liderlerinin açıklamaları Bolşeviklerin Alman bağlantılarıyla ilgili çirkin skandalın yayılmasının önünü alabildi. 5 Temmuz günü öğle saatlerinde Petrograd, "Lenin'in bir provokatör olduğu" söylentileriyle çalkalandı. Aleksinski ve Pankratov'un açıklaması derhal bir kitapçık halinde çoğaltılarak köşe başlarında yüzlerce kişiye dağıtılmaya başlandı. Sonraki gün birçok Petrograd gazetesi suçlamaları kabul edilmiş gerçekler olarak görmeye başlamış ve Bolşevik ihanetiyle ilgili sansasyonel haber üretmek için açıkça birbirleriyle yarışa girmişti.



7 Temmuz 1917 tarihli ***Petrogradskaya gazeta***'da yer alan bir karikatürün başlığında, " İsyanın Liderleri İçin İşte Yüksek bir Mevki" Altyazıda, "Lenin, yüksek görev mi istiyor? Peki! İşte bu görev* onun için hazırlandı!!!"
(Karikatürün bu kitap için yeniden çizilmiş aynı kopyasıdır.)

Yürütülen bu kampanyanın şiddetini 6 ve 7 Temmuz tarihli gazete başlıklarından izlemek mümkündü. Sağcı *Malenkaya gazeta* başlığında bunu "İkinci ve Büyük Azevşçina" olayı diye yazmıştı. Gazete bu başlıkla, 1908'de

* Metnin İngilizce aslında kullanılan "post" sözcüğü hem görev, hem de kazık anlamına gelmektedir. *-çev.*

Sosyalist Devrimci Parti lideri Evno Azev'in polise çalıştığının ortaya çıkarıldığı zaman Rus devrimci hareketini temelinden sarsan skandalı anımsatıyordu. Popüler parti dışı bir gazete *Perogradskii listok*'un yayıncısı başlık için o kadar gerilere gitmedi. Hükümet ve Sovyetlerin ayaklanan işçi ve askerlerin acımasına terk edildiği 4 Temmuz olaylarıyla ilgili verdiği haberin başlığını "Dehşet!" olarak yazdı. "Petrograd Almanlar tarafından teslim alındı."

Rus sosyal demokrat hareketinin babası ve *Edinstovo* gazetesinin yayıncısı saygıdeğer Georgi Plehanov'un 9 Temmuzda Bolşeviklere karşı yaptığı suçlamalar da bir o kadar açık yapılmıştı.[76] Plehanov hükümetin önceki gün yayınladığı telgrafta yazan, "Temmuz karışıklıklarında Alman ajanlarının rol aldığı kesin olarak anlaşılmıştır," sözlerine yanıt olarak şöyle belirtmişti: "Eğer hükümet buna inanmışsa, ayaklanmalar taktik bir akıl karışmasının pişman duyulacak sonuçları olarak değerlendirilemez . ... Açıkçası, karışıklıklar ...yabancı bir düşmanın Rusya'yı parçalamak için yaptığı planın tamamlayıcı bir parçasıdır. Bu nedenle, onları bastırmak Rusya'nın ulusal savunmasını tamamlayan bir parça olmalıdır." Plehanov sözlerini şöyle bitiriyordu: "Devrim önünde kendisine engel olan her şeyi acilen, kesin ve acımasızca ezip geçmelidir."

Temmuz olayları sonrasında Bolşeviklere yapılan suçlamalar içinde belki de en çok okunan yazıları, ünlü eski popülist Vladimir Burtsev yazmıştı. Devrimci örgütlerdeki polis ajanlarını acımasızca izlemesiyle ünlü Burtsev 1917'de, politik görüşleri bakımından Plehanov'a yakın duran aşırı milliyetçi biriydi. 6 Temmuzda, sonradan bütün Petrograd gazetelerinde de basılan açık mektubuyla Bolşeviklere karşı saldırıya katıldı. Lenin'in Alman ajanı olup olmadığıyla ilgili olarak şu yorumu yaptı: "Bolşevikler içinde provokatör ve Alman ajanları rol oynamış ve büyük rol oynamaya devam etmektedir. Şimdi bize sorulan soruya Bolşevik liderler açısından söyleyebileceğimiz şudur: Hayır. Onlar provokatör değiller. ... [Ama] bu belalı günlerde, 3, 4, 5 Temmuz günleri için onlar –Lenin, Zinovyev, Troçki, vb.– sayesinde, II. Wilhelm ancak rüyasında görebileceği bir şeyi elde etmeyi başardı... O günlerde, Lenin ve yoldaşları bize bir veba ya da kolera salgınından daha çok zarar verdi."[77]

Kadetlerin yayın organı *Reç* gazetesi Aleksi-Pankratov suçlamalarına yaklaşımında diğerlerine göre dikkatli kalıyordu. Bir yandan kendilerine karşı yapılan suçlamalar kanıtlanana kadar Bolşevikler hakkında suçlu kararı verilmemesi gerektiği ilkesini kabul eden *Reç* yazarları, sola karşı sert önlemler alınmasında ısrarlarında suçlamaların doğruluğunu dolaylı biçimde kabul etmiş oluyordu.[78] Sağ Menşevik *Den*' gazetesinde 6 Temmuzda baş sayfada yayınlanan bir skandal haberi de benzer biçimde ihtiyatlıydı.

Petrograd'daki bazı sosyalist gazetelerin (örneğin İzvestiya, *Golos soldata* ve *Volia naroda*), *Edintsvo* ve *Den*'den farklı olarak, Merkez Yürütme Komitesinin Lenin ve arkadaşlarına karşı yapılan ihanet suçlamalarının esası hakkında doğrudan ya da dolaylı biçimde yorum yapmaktan kaçınmaları uyarısını önemsediklerini akılda tutmak gerekir. Ne var ki, bunlar partiye sınırlı bir ferahlama sağladı. Maksim Gorki'nin *Novaya zhizn'* gazetesi dışında, bütün sosyalist basın Temmuz hareketinin kendiliğinden geliştiği yönündeki Bolşevik iddialarını reddetti ve liberal ve sağcı basın kadar ısrarlı biçimde aşırılıkla başa çıkmak için kesin önlemler alınması çağrısında bulundu.

Temmuz günlerinin ardından ılımlı sosyalist gazetelerde yer alan anti-Bolşevik makalelerin tipik bir örneği Merkezi Yürütme Organı *İzvestiya*'nın 6 Temmuz tarihli nüshasında görülebilir:

> Pravda'ya göre, 3–4 Temmuz gösterileri hedefine ulaşmıştır. [Gerçekte] Bolşevikler (gösterilerin resmi görevlileri) ve gösteriler neyi başardı? Onlar [gösteriler] dört yüz işçi, asker, denizci, kadın ve çocuğun ölümüne neden oldu. ... Özel apartmanları [ve] mağazaları harabeye çevirip yağmaladılar. ... Cephedeki kuvvetlerimizi zayıflattılar. ... Araya nifak (uyuşmazlık) sokarak devrimci kuvvetin temel kaynağı olan birleşik devrimci eylemin içine ayrılık soktular. ... 3–4 Temmuz sırasında, devrim korkunç bir darbe yedi. ... Eğer bu tüm devrimci dava için kader değilse, Bolşeviklerin bozucu taktikleri bundan sorumlu olacaktır.

Merkez Yürütme Komitesinin askerî eğilimli organı *Golos soldata*'da 6 Temmuzda "Ceza Boyunduruğuna" adlı yine düşmanca bir makale daha yer aldı. Yazarı, "*Pravda*'lı Beyler" diyordu. "'Barışçı gösteri yalvarmalarınızın neye yol açacağının farkına varmamış olamazsınız. ... Hükümeti karaladınız; Menşevikler, Sosyalist Devrimciler ve Sovyetler hakkında yalan söylediniz ve onlara iftira attınız; Kara Yüzlerin hâlâ gerçekliği kanıtlamamış olan tehlikesini bir hayalet gibi yayarak panik yarattınız. ... Yine şimdi, bütün korkaklara yakışan biçimde, doğruları okuyucularınız ve izleyicilerinizden saklayarak izlerinizi örtüyorsunuz." Bir gün önce, sağ Sosyalist Devrimci gazete Volia naroda'dan bir yazar vurgulayarak beyan ediyordu: "Bolşevikler açıkça devrimci demokrasinin iradesinin tersine hareket ediyorlar. Devrimci demokrasi [yani, sosyalist partiler, Sovyetler, sendikalar, kooperatifler, v.b.] herkesi iradesine boyun eğmeye zorlayacak yeterli güce sahiptir. ... Bu ateşli günlerde, yapılacak bir geciktirme talihsiz olacaktır."

Geçici Hükümet militan sol grupların zor kullanılarak bastırılmasını Nisan bunalımından sonra ilk kez düşünmüştü. Bahar sonu ve yaz başında, içerde artan anarşiden olduğu kadar cephedeki askerler arasında beliren karışıklardan da ürken askerî yüksek komuta ile tutucu ve politik çevreler tarafından bu tür eylemlere şiddetli baskı uygulanmıştı. Ne var ki, Temmuz

günleri öncesinde, hükümetin aşırı solun üzerine gitme kapasitesi Petrograd kitleleri üzerinde otoriteden yoksun olması ve merkez Sovyet organlarındaki çoğu vekilin son umutlar da ortadan kalkana kadar bu gibi önlemlerden kaçınmaktan yana olmaları nedeniyle baskı uygulamada isteksiz kalmalarından dolayı, sınırlıydı.[79]

Temmuz ayaklanması hükümetin gelecekte benzer patlamaları önlemek için gereken her türlü eyleme başvurmaktaki kararlılığını güçlendirdi. Aynı zamanda, bazı faktörler de, Sovyetlerin sola karşı zor uygulanması konusunda devam eden muhalefetini engelliyordu. Tek bir nedenle, göreceğimiz gibi, Temmuz deneyi tüm ılımlı sosyalistler de dâhil olmak üzere tüm solcu gruplara karşı aralarında ayrım yapılmaksızın tepki gösterilmesini tetikledi. Bu da, Bolşevikler kadar Sovyeti de savunmaya çekilmeye zorladı. Doğal olarak, Sovyet liderliğinin hükümetin davranışını etkileme kapasitesi Sovyetin kitleler içinde sahip olduğu otoriteyle yakından ilişkiliydi. Temmuz ayaklanmasını izleyen günlerde, başkentteki işçi, denizci ve askerlerin aklı karışmış ve moralleri bozulmuştu. Gelecekte kimi izleyecekleri şimdiden belli değildi ama kısa vadede Sovyetin iktidarın temeli olup olmayacağı an azından belirsizdi. Bu arada, cepheden başkente sevk edilen askerler, kısa süre için de olsa, hükümete dayanabilmesi için ciddi bir askerî güç desteği sağladı.

Geçici Hükümetin baskı önlemleri almasına Sovyetin müdahale etme olasılığının giderek azalması, 3–5 Temmuz olaylarının Sovyet vekillerini düzenin yeniden sağlanması için derhal ve kesin olarak hareket etme ihtiyacına karşılık tereddüt etmelerinden kaynaklanmaktaydı. Bu bağlamda, Bolşeviklere karşı katı tavır sergilediler. Çoğu ılımlı sosyalist bir yandan baskı uygulama zorunluluğuna gönülsüzce hak verirken, reform ve acil barış mücadelesinden vazgeçmedi. Baskı uygulamasının asgari düzeyde tutulmasında ve en önemlisi, "olağanüstü önlemlerin", "grupların tümüne" değil, yalnızca belirli suçları işleyen bireylere uygulanmasında ısrar etti. Liberallerin tersine, Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler, Temmuz günlerini izleyen gerici dalganın devrim için oluşturacağı tehlikeden gerçekten tedirgin olmuştu. Ama karşı-devrim tehlikesine verdikleri tepki (daha önce de aşırı soldan gelen saldırılara verdikleri tepkideki gibi) hükümetin arkasında daha yakın biçimde toplanmak ve liberal partilerle koalisyonda ısrar etmek oldu.

Sovyet liderliğinin hükümetle daha yakın biçimde işbirliğine eğilim göstermesinin hükümetin bir enkaza dönüştüğü zamana rastlaması bir ironi gibidir. Üç Kadet bakanın 2 Temmuz gecesi hükümetten çekildiği anımsanacaktır. Perezerev bu olaydan üç gün sonra, Aleksinski-Pankratov belgelerini hükümete sormadan açıklamasının eleştirilmesi karşısında istifa etmiş ve emekliye ayrılmıştır. Prens Lvov da, sosyalist bakanlar ona yeni koalis-

yonun politik programının temel dayanağını oluşturacak "genel ilkelerin" listesini sunduktan hemen sonra 7 Temmuzda hükümetten ayrıldı. Birinci Tüm-Rusya Sovyet Kongresi'nde kabul edilen reform önerilerini model alan bu ilkeler Lvov için yeterince radikaldi. Bu ilkeleri kabul etmesi mümkün olmayınca istifa etti. Kalan hükümet üyeleri de artık Kerenski'yi başbakan olarak atadı ve yeni hükümeti kurmakla görevlendirdi.

8 Temmuzda, Lvov'un reddettiği önlemlerin çoğu "İlkeler Bildirgesi" adı altında birleştirilerek hükümet adına yayınlandı. Diğer şeylerle birlikte, bu bildirgeyle hükümeti Ağustos'ta bir barış önerisini hazırlamak amacıyla Müttefik konferansı toplamakla yükümlü tutuyor ve Kurucu Meclis seçimlerinin 7 Eylül'de yapılması için gerekli tüm hazırlıkları yapmasını istiyordu. Bildirge, evrensel, doğrudan ve gizli oy sayımına dayalı seçimlerin yapılması ve mülkiyet ile birlikte tüm hiyerarşik rütbelerin kaldırılmasını temel alan yerel hükümet reformlarının "mümkün olan en kısa zamanda" kabul edilmesinin önemini açıklamaktaydı. Bu ilkeler, bundan başka, hükümeti ulusal ekonomiyi düzenlemek amacıyla bir plan hazırlamak ve akla yakın bir emek yasası hazırlayıp uygulamaya koymakla yükümlü tutuyordu. Son olarak, hükümete, Kurucu Meclise sunmak üzere, bütün toprağı köylülere devreden temel bir toprak reformunu hazırlama görevini veriyordu (Lvov'un o günkü gazetelerde yar alan açıklamalarından yola çıkarak değerlendirecek olursak, onu en çok bu toprak mülkiyetin el değiştirmesi konusundaki devrimci değişim rahatsız etmişti). Liberallere duydukları saygı nedeniyle, bildiride Duma ya da Devlet Konseyinin dağıtılmasıyla ilgili bir atıf yapılmadığı gibi cumhuriyetin hemen ilan edilmesinden de söz edilmedi. Bunlar Sovyet Kongresi'nin talepleriydi ve sosyalist bakanlar tarafından hazırlanan orijinal ilkeler listesinde yer almıştı.[80]

Kadetler yeni kurulacak koalisyona katılmak için karşılık olarak hükümetten 8 Temmuz bildirgesini tanımamasını talep etti. Bolşeviklerle birlikte ılımlı sosyalistlerin Temmuz olayları nedeniyle itibar kaybettiği konusunda halkın çoğunluğunun da kendileriyle aynı düşündüğünden emindiler. Bunun sonucunda, düzenin geri getirilmesi ve hükümetin kurulması için uygun zamanın artık geldiğini düşünen Kadetler gelecekte hükümette yer alacak sosyalist bakanların Sovyetlerden tümüyle bağımsız davranmalarını talep etmekten vazgeçmiyorlardı. İçişleriyle ilgili olarak, hükümetin toplumsal reformları genişletme düşüncesini bırakmasında ısrar ediyorlardı (Bu tutumlarını sürdürmek amacıyla, toprak reformlarını gerçekleştirmek isteyen Çernov'un görevden alınmasını talep ettiler). Bundan başka, hükümet otoritesindeki çoğulculuğa, yani Sovyetlerin ve komitelerin politik ve idari otoritesine son verilmesini istediler. Savaş konusunda, Kadetler hükümetin Müttefiklere tam bağlılık ilkesiyle hareket etmesini istiyorlardı. Gele-

neksel askerî disiplinin yeniden sağlanması ve güçlü bir ordu kurulması için gerekli tüm adımların atılmasında ısrarlıydılar. Bu taleplerin bir şekilde 8 Temmuz bildirgesine konulması amacıyla, doğal olarak çok sert görüşmeler yapıldı. Onlar bu tartışmaları sürdürürlerken, Rusya gerçek bir ulusal liderliğe, her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyuyordu.[81]

Bu arada, başarıyla başlayan cephedeki saldırılar Rus ordularının Almanlar karşısındaki en korkunç bozgununa dönüştü. Almanlar güneybatı cephesindeki On Birinci Rus Ordusuna karşı çok büyük ve yıkıcı bir karşı saldırıya girişmişlerdi. Güneybatı cephe hükümet komiseri Boris Savinkov Petrograd'a gönderdiği telgrafta şunları yazıyordu:

> Alman saldırısı ... görülmemiş bir felakete dönüşmek üzeredir. ... Birliklerin çoğu hızla dağılmaya başlamıştır. Otorite ya da disiplinden söz etmek mümkün değildir. ... Bazı birlikler daha düşmanın yaklaşmasını bile beklemeden kendiliklerinden mevzilerini terk ediyorlar. Acil takviye için verilecek emirlerin tartışıldığı toplantıların saatler sürdüğü durumlar oluyor ve sonuçta bu takviyelerin gelmesi bir gün gecikiyordu. ... Ayrılanların oluşturduğu diziler geriye doğru yüzlerce verst (bir verst yaklaşık 1,066 metredir) uzuyordu. ... Bütün ülkenin burada olanlar hakkında doğruları bilmesine izin verin.[82]

Bu can sıkıcı haberlerin ulaşmasından önce, Tüm Rusya Yürütme Komiteleri 7–8 Temmuz gecesi son gelişmeleri görüşmek amacıyla ortak bir toplantı yaptı. Konulardan en önemlileri Bolşeviklerin davranışlarıyla birlikte, birden ortaya çıkan karşı-devrimci hava ve hükümetin düşmesiydi. Bu toplantı, Temmuz hareketinin "anarşist Bolşevik unsurlar" tarafından yönetilen "serüvenci, başarısız bir silahlı ayaklanma" olarak nitelendirildiği bir kararın geçirilmesiyle son buldu. Bir yandan "olağanüstü önlemlerin" yalnızca bireylere karşı uygulanacağına vurgu yaparken, bu karar hükümetin devrimci özgürlükleri korumak ve düzenin sağlanması konusundaki sorumluluğunu açık biçimde tanımaktaydı. Aynı zamanda, Sovyetlerin kongresinde önerilen reform yasalarının derhal geçirilmesini kesinlikle onaylamaktaydı.[83]

Ilımlı sosyalistlerin çoğu için, cephede yaşanan bozgun haberi, yayılan anarşiyi durdurmaya gücü yetecek temsili ulusal hükümetin kurulmasına duyulan ihtiyacı kesinlikle takviye etmeye yöneltiyordu. Cephedeki durumun öğrenilmesinden hemen sonra, Tüm-Rusya Yürütme Komiteleri 9–10 Temmuz gecesi alelacele ortak bir toplantıya çağrıldı. Burada, Sovyet çoğunluğunun politikalarını bozmaları nedeniyle Bolşeviklere karşı iğneleyici tutumla birlikte, güçlü bir devrimci diktatörlüğün kurulmasına verilen destek en üst düzeye ulaştı. Art arda söz alan birçok konuşmacı Bolşeviklere, başka konularla birlikte, Temmuz olaylarında Sovyete saldırıları arttırdıkları, karşı-devrimci faaliyetleri tetikleyen koşullardan sorumlu oldukları ve en

kötüsü, silahlı kuvvetlerin çöküşüne bütün güçleriyle katkıda bulundukları için suçlayarak saldırdılar.

Menşeviklerin etkileyici kişiliklerinden Fedor Dan bu olayla ilgili olarak bütün ılımlı sosyalist blok adına konuştu. Mesleği doktorluk olan ve Lenin'le birlikte, St. Petersburg'ta kurulan ilk büyük sosyal demokrat örgütün eskileri arasında yer alan Dan, 1917'de Menşevik liderler içinde ortanın solundaydı. Başarısız 10 Haziran gösterisinden sonra, örneğin, Bolşevikler ve yandaşlarına ceza verilmesini isteyen Tseretelli'ye şiddetle karşı çıkmıştı çünkü Bolşevik tehdidinin abartılmakta olduğunu ve aşırı sola karşı alınacak aceleci tavrın yalnızca hükümeti zayıflatmakla kalacağını düşünüyordu. Ayrıca bunun Lenin'in elini güçlendireceğine inanıyordu. Şimdiyse, her zamanki yumuşak yüzü öfkeden gerilmiş bir durumda, üzerindeki dağınık askerî cerrah üniformasıyla önünde bekleyen sivil ve askerî acil durum karşısında, Geçici Hükümetin "devrimi kurtaracak hükümet" olduğunun ilan edilmesini önerdi. Yine, dahası, bu hükümetin orduda örgüt ve disiplin anlayışını yeniden sağlayacak, karşı-devrim ve anarşinin tüm uç göstermelerine karşı kararlı mücadele yürütecek ve 8 Temmuz tarihli hükümet bildirgesinde yer alan reform programını uygulayacak yetkilerle donatılmasını istedi. Yürütme Komiteleri bunun ardından ezici bir çoğunlukla bu kararın yürürlüğe konulmasını kabul etti.[84] "Hükümete izin verin, devrimin bütün kazanımlarını yıkma çabalarını ve bütün anarşist patlamaları demir yumrukla ezsin," sözleriyle bu karar Rus kamuoyuna duyuruldu. "[Hükümete] izin verin, devrimin ihtiyacı olan bütün önlemleri yürürlüğe koysun."[85]

Bolşeviklerin yanı sıra Menşevik-Enternasyonalistlerin ve sol Sosyalist Devrimcilerin (Menşevik ve Sosyalist Devrimci grupların içindeki aşırı sol gruplar) Tüm-Rusya Yürütme Komitelerinden 9 Temmuzda geçen bu kararı desteklemediklerini kaydetmek gerekir. Gerçekte bu kararın onaylanması, bu noktada program ve imajı tümüyle belirsiz olan hükümet için verilecek açık çek anlamına geliyordu.

Menşevik-Enternasyonalistler adına, sakallı, narin yapılı Yuli Martov sesi verdiği sonsuz söylevlerden kısılmış ve gözlükleri burnunun üzerine düşmüş bir halde konuşuyordu. Rusluğu kabul etmiş bir ailenin oğlu, liberal eğilimli Yahudi bir aydın olan Martov 1917'de kırklı yaşların ortalarındaydı. Çarlık Rusya'sında Yahudilerin yaşamına karşı yapılan adaletsizlikler, şiddetli baskı ortamı, okulda yaşadığı ağır antisemitizm ve ilk olarak evde karşılaştığı ilerici düşünceler ile "yasaklanmış kitaplar" nedeniyle devrimci harekete sürüklenmişti. 1890 başlarında inanmış bir sosyal demokrat olarak harekete katılan, zekâsı, kişisel cesareti, yüksek ilkeleri ve dürüstlüğüyle arkadaşları içinde takdir toplamış olan Martov, daha önce yakın dost ve çalışma arkadaşı olduğu Lenin'den 1903'teki Bolşevik-Menşevik

ayrılığı sırasında kopmuştu. O zamandan beri, Menşeviklerin en çok itibar ve saygı gören politik kişiliği haline gelmişti. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden sonra, Martov, Menşevik "Enternasyonalistlerin" acil barış anlaşması mücadelesine önderlik yapmıştı. Mayıs 1917 başında yurtdışındaki sürgün yaşamından Rusya'ya döner dönmez, Menşeviklerin savaşın sınırlı desteklenmesi ve hükümete katılmasını savunan yerleşik politikalarına karşı çıkarak gevşek yapılı Menşevik örgütü içersindeki bağımsız Enternasyonalist fraksiyonun başını çekti. Koalisyon hükümetinin devrimin yıkılmasına neden olacağına inanan Martov, Temmuz olaylarının en sıcak günlerinde "devrimi ileriye götürme gücüne sahip" tüm sosyalist bir hükümetin oluşturması görüşünü ortaya attı. Şimdi, daha üzerinden bir hafta geçmeden, solda düşmanlar oldukça, Sovyetlerin ülkeyi kurtarmak için hazırlayacakları programın yararı olmayacağı konusunda heyecanlı bir şekilde ısrar ediyordu.

Martov Menşevik-Enternasyonalist bildirisini okumaya başladı. Bu bildiride ifade edilen görüşe göre, Geçici Hükümetin dış ve iç politikaları, tutarlı ve de yeterince devrimci olmadığından Rusya'nın yüzleştiği bunalıma önemli biçimde katkıda bulunmuştu. Bildirinin sonunda, devrimci demokrasinin (demokratik kurum ve sosyalist partilerin tümünü kapsayan geniş bir yelpaze) ülkeyi ve devrimi kurtarabilmesi belli koşullara bağlanmıştı. Bu koşullar; saflarında şimdiden görülmeye başlayan bölünmelerin daha da artmaması; devrimci hükümetin tüm güçlerinin yükselmekte olan karşı-devrim tehdidiyle savaşmaya odaklanması ve reform yönünde atılacak kararlı adımlarla ordunun düşmanı geri püskürtmesiyle birlikte dökülen kanların karşılığında toprak, özgürlük ve erken barış elde edilmesiydi.[86] Birkaç gün sonra, Yürütme Komitelerinin 17 Temmuzda tam çoğunlukla yaptıkları oturumda, Kadetlerin hükümete girme koşullarını öne sürmesinden sonra, Martov Sovyetlerin iktidarın tamamına sahip olmaktan başka seçeneği olmadığında ısrar etti. "Ya devrimci demokrasi devrimin sorumluluğunu kendisi alacak ya da devrimin kaderini etkileme gücünü yitirecektir," dedi.[87]

Tüm sosyalist unsurları birleştiren, geniş bir reform programı uygulayan, karşı-devrime açıkça meydan okuyan ve acil uzlaşmacı barış görüşmelerini başlatmak için her yolu deneyen devrimci Sovyet hükümetinin politik olarak bilinçlenmiş Petrograd kitlelerinin özlemlerine oldukça yakın düşeceğini önceden gören Martov'u olaylar şimdi doğrulayacaktı. Örneğin, Temmuz olaylarının hemen sonrasında, en uzaktaki bölge düzeyindeki Sovyetlerdeki tartışma ve kararlarda bile tam olarak bu hedeflerin ifade edildiğini göreceğiz. Ne var ki, o zamanki Sosyalist Devrimci-Menşevik liderliği içinde Martov'un görüşleri oldukça küçük bir azınlık tarafından paylaşılmaktaydı. Yürütme Komitelerinin 17 Temmuzda politik konuları tartışmak

üzere toplandığı birleşik oturumda, daha önce yine Yürütme Komitelerinde 9 Temmuzda kabul edilen tavır onaylandı.[88]

Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin çoğunun Geçici Hükümet ve koalisyon politikasına bağlılıkları dikkate alındığında, yeni hükümet kurulurken yapılan görüşmelerde ılımlı sosyalistlerin sonunda neden Kadetlere ciddi anlamda dayanak olmaktan vazgeçtiğini görmek şaşırtıcı değildir. Yeni hükümeti kurmak için harcadığı çabalarının boşa çıkması nedeniyle, çalışmalarının çözümsüzlüğe girdiğini gören Kerenski aniden istifa etti ancak hükümette kalan bakanlar onun bu isteğini geri çevirdi. Görüşmelere bundan sonra, 21 ve 22 Temmuz tarihlerinde devam edildi. Bu bakanlar Kerenski'yi yeni hükümet kurarken tamamen özgür bırakmaya karar verdiler ve çeşitli rakip partilerin temsilcileri, merkezi Sovyet organları ve Devlet Duması'nın Geçici Hükümeti'yle görüşmeler başlattılar. Verilen bu güvenceyle güçlenen Kerenski, bu noktada temsil edilme ilkesine bakmaksızın bakan atamalarına girişti. Karşılıklı olarak kabul edilen bu anlaşmaya göre, hükümet üyeleri bağlı oldukları partilerin temsilcileri olarak hareket etmeyecekler ve sosyalist bakanlar artık Sovyete karşı resmen sorumlu olmayacaktı. Bakanlar tek başlarına 8 Temmuz bildirgesini destekleseler bile, bu kararları hükümetin tamamını bağlamayacaktı. Pratikte bu Sovyetin hükümet üzerindeki dolaylı baskısının giderek azaltılması anlamına geliyordu. Öte yandan, sosyalistlerin getirdiği ilkeler, 8 Temmuz tarzındaki gibi küçültülmüş biçimde bile olsa, artık hükümet programının bir parçası olmayacaktı.

Bu ilkeler ışığında, Kerenski başkanlığında sekiz sosyalist ve yedi liberalden oluşan ikinci koalisyon kuruldu. Yeni bakanlar kurulunun en etkileyici kişileri Kerenski (başbakanlık görevine ek olarak Savaş ve Denizcilik Bakanlığını da aldı) ve iki yardımcısı Nikolay Nekrasov (başbakan vekili ve maliye bakanı) ile Tereşçenko'ydu (Dışişleri). Hemen herkesi şaşırtan olay, Çernov'un Tarım Bakanlığında kalmayı başarması oldu. Yeni bakanlar kuruluna girmeyenler arasında Tseretelli vardı. Sağlığı bozulmuş ve bakanlar kurulu politikalarından hayli yorulmuş bulunan Tseretelli, kalan enerjisini artık Sovyetin işlerine ayırmıştı.[89]

Hükümetin Bolşevikler üzerine saldırısı 5 Temmuz sabahı çok erken başladı. Askerî okul öğrencilerinden oluşan büyük bir bölük *Pravda* gazete bürolarını ve matbaasını bastı. Askerî öğrenciler tesisleri az önce terk eden Lenin'den hemen sonra oraya vardılar. Saldırı sırasında *Pravda* yazı işleri kadrosundan birkaç kişi dövüldü ve tutuklandı. Askerî öğrenciler gazetenin her yerini aradı. Bu arama sırasında içeride bulunan eşya ve makinelere zarar verdiler ve baskıdan yeni çıkmış gazete balyalarını hemen yandan geçen Moyka Kanalı'na attılar. Bu olayın ayrıntılı haberleri ertesi günkü Petrograd

gazetelerinde zafer gibi yayınlandı. Askerî öğrenciler bir Alman baronundan gelen Almanca bir mektup bulmuşlardı. Denildiğine göre, mektup Bolşevik faaliyetlerini övmekte ve Partinin Petrograd'da üstünlük kazanacağı umudunu ifade etmekteydi. Bu buluşu haber yapan *Malenkaya gazeta*'nın başlığı "Almanların Mektubu Bulundu" şeklindeydi.[90]

4 Temmuzda bakanlar kurulu Petrograd Askerî Bölge Komutanlığına Bolşevikleri Kşesinskaya malikânesinden çıkarmaları için özel görev verdi. 6 Temmuz sabahı şafaktan önce, A. I. Kuzmin komutasındaki Petrograd Alayı, sekiz zırhlı araç; Preobrajenski, Semenovski ve Volinski muhafız alaylarının her birinden bir tabur asker; Karadeniz Filosundan bir denizci bölüğünden oluşan büyük çapta bir güç Bolşevikkarargâhını yerle bir etmek üzere hazırlandı. Bunların yanı sıra, bazı askerî öğrenci bölükleri; Havacılık Akademisinden öğrenciler ve ön cephe bisiklet tugayından oluşan ve tamamı ağır topçu birlikleri de hazır bekledi. Saldırı yapılacağının haberini alan bazı ikinci düzey parti liderleri direniş göstermeyi ciddi biçimde düşündüler ve bunun için hazırlıklara başladılar. Ama sonunda durumun umutsuz olduğu anlaşıldı ve Bolşevikler o sırada dost kuvvetler tarafından işgal edilmiş olan Peter ve Paul Kalesi'ne hızla kaçmayı başardılar.[91]

Kuzmin'in birlikleri Kşesinskaya malikânesinde önemli miktarda silah ele geçirdi ve kendinden geçmiş halde parti belgelerini ortadan kaldırmaya çalışan yedi Bolşeviği tutukladı. Bundan başka, tavan arasında çarlık zamanından unutulduğu belli, katliam örgütü Kara Yüzlere ait bazı broşürler buldular. (Kara Yüzler çarlığın son döneminde Rusya'da katliam düzenleyen aşırı sağcı bir gruptu.) Petrogradskaya gazeta'ya göre bu bulgu Bolşeviklerin Almanlarla olduğu gibi, aşırı sağla da ittifak halinde olduğunu gösteriyordu. 7 Temmuz tarihli bir gazetenin başlığını okursak: "Lenin, II. Wilhelm ve Dr. Dubrovnin [aşırı sağın ünlü lideri] Birlikte Hareket Ediyor! Lenincilerin Kara Yüzlerle Birlikte İşbirliği İçinde Ayaklanmayı Örgütlediği Kanıtlandı!"

6 Temmuz öğleden sonra erken saatlerde birlikler, sol direnişin son müstahkem mevkilerinden biri olan Peter ve Paul Kalesi'ni yeniden işgal etti. O sırada, kuzey cephesinden sevk edilen çok sayıda birlik başkente ulaştı. Bisikletliler, zırhlı araç tümeni ve Küçük Rusya Ejderleri (Little Russia Dragoons) ikinci fırkası sabah Kşesinskaya malikânesi ve Peter ve Paul Kalesi'ni almak için zamanında gelmişti. On Dördüncü Mistavski Hussar Alayı, Petrograd'a akşamın erken saatlerinde tam teçhizatlı vaziyette ulaştı. En önde, üzerinde "Tüm Rusya Asker, İşçi, Köylü Vekilleri Yürütme Komitelerini Desteklemeye Geldik" yazılı kızıl pankartlar taşıyan askerlerin yürüdüğü alay Genelkurmay binasına doğru hükümete rapor vermek üzere gitti.[92] Tarım Bakanı Viktor Çernov Saray Meydanı'ndaki bazı birlikleri karşılama konuşması yaptı. "Sizin neden geldiğinizi söylemek beni üzüyor," diye sözle-

rine başladı. "Ama bu tür ziyaretin ilk ve son olacağına inanıyorum. ... [Gelecekte] devrimci demokrasinin çoğunluğunun aksine hareket etmeye cüret edilmeyeceğine inanıyor ve bunu ümit ediyorum."[93]

6 ile 12 Temmuz arasında, bakanlar kurulu düzeni sağlamaya ve politik sorun çıkaranları cezalandırmaya yönelik telaşla kaleme alınmış bir dizi talimat yayınladı. 6-7 Temmuz gecesi yapılan uzun oturumda hazırlanan bildirgede, "halk tarafından kurulan hükümete karşı silahlı hareketi örgütleyenler ve bu hareketin liderlerinin tümü ile onları desteklemek için çağrı yapan ve kışkırtan herkes tutuklanarak ulus ve devrime ihanet suçuyla yargılanmak üzere mahkemeye çıkarılacaktır,"[94] deniyordu. Aynı anda, hükümetin yayınladığı yeni ceza talimatnamesinde şunlar yer alıyordu: (1) Kamuoyu önünde adam öldürme, hırsızlık, yağmalama, katliam ve diğer yüz kızartıcı suçlara davet suçu işleyenlere cezaevi ya da kalede üç yıla kadar hapis cezası verilecektir. (2) Kamuoyu önünde hükümetin yasal talimatlarına uymama çağrısı yapma suçu işleyenlere üç yıla kadar kalede ya da cezaevinde hapis cezası verilecektir. Subay, asker ve diğer askerî personeli orduda yeni demokratik sistem altında yürürlükteki yasalara ya da askerî yetkililerin bu yasalara göre hazırladığı emirlere uymamaları için kışkırtma suçu işleyenler ihanet fiili ile ilgili usule göre cezalandırılacaktır.[95]

7 Temmuzda başbakanlığa atanan Kerenski Temmuz olayları sırasında Petrograd'da değildi. Cephedeki askerleri ziyaret etmek üzere 3 Temmuzda başkentten ayrılmıştı. Cephedeyken, başkentte gelişen bunalımın ayrıntılı raporlarını almaktaydı. Karşılık olarak, Lvov'a çektiği telgrafla, "hain eylemlerin kararlılıkla bastırılması, ayaklanan birliklerin silahsızlandırılması ve tüm ayaklanma ve isyan kışkırtıcılarının yargı önüne çıkartılmasını"[96] talep etti. Bundan başka, Kerenski'ye cephede bulunduğu sırada *Tovariş*'in son sayısı gösterildi. Bu haftalık propaganda dergisi, Almanlar tarafından düşman birlikler arasında dağıtılmak üzere Rusça yayınlanmaktaydı. Bu sayısında yer alan bir yazı, Kerenski'nin Almanların başkentteki ayaklanmayı önceden bildiğini düşünmeye sevk etti. Doğal olarak, bu da Lenin'in Alman ajanı olduğuna dair inancını pekiştirdi.[97]

Öfke içinde kalan Kerenski, 6 Temmuz sabahı başkente dönmek üzere Plotsk'taki demiryolu deposundan trene bindi. İçinde uyumakta olduğu tren vagonu düşen bir bombayla kısmen tahrip olmuştu.[98] Fiziki zarar görmediyse de, Kerenski olay karşısında anlaşılabilir şekilde sakin kalabilmişti. 6 Temmuz akşamı Petrograd'a varır varmaz, Kerenski'nin Bolşevikleri ezmek için yerinde duramayacak kadar sabırsız ve öfkeli olduğunu görmek şaşırtıcı değildir. Bu zamandan sonra, Kerenski bakanlar kurulunda aşırı sola karşı sert politika uygulanmasını dile getiren bakanların en önünde yer aldı. Kısa bir süre sonra, Genelkurmay binasının pencerelerinden birinin pervazına

çıkmış (bu sırada iki subay düşmemesi için bacaklarını tutmaktaydı) asker ve işçi kalabalığına hitap ederken, "Rus devriminin zaferlerine kimsenin tecavüz etmesine izin vermeyeceğim," dedi. Sesi öfke derecesine yükselerek bağırmaya devam etti: "Kardeşlerini cephede kanlar içinde terk eden hainlere lanet olsun. Ülkelerine ihanet edenler yargıda cezalarını görsünler."[99] Birkaç gün sonra, yani başbakanlığı resmen onaylandıktan sonra, Associated Press [basın ajansı, *-çev.*] ile yaptığı görüşmede, Kerenski'nin öfkesi hâlâ sürüyordu: "Bizim temel görevimiz ülkeyi yıkım ve anarşi karşısında savunmaktır. Hükümetim Rusya'yı koruyacaktır. Yine, akıl, onur ve vicdan gerekçeleri kabul görmediği takdirde ülkenin birliğini kan ve yumruklaş sağlayacaktır."[100]

Her şeyden önce, Temmuz ayaklanması esasta bir garnizon isyanıydı. Bakanlar kurulu 6–7 Temmuz oturumunda Temmuz ayaklanmasına katılan asker olmayan birliklerin silahsızlandırılması, tasfiye edilmesi ve bu personelinin savaş ve denizcilik bakanlığa ihtiyat olarak verilmesini emretti. Bu emrin uygulanması için hazırlanan plan üzerinde Kerenski'nin elyazısıyla şu not yer alıyordu: "Kabul edilmiştir ancak bu planın taviz vermeksizin zorla da olsa uygulanmasını istiyorum." Aşağı yukarı aynı sıralarda, Kerenski Kronştad denizcilerinin "Alman ajan ve kışkırtıcılarının etkisi altında hareket ettiklerini" ima ederek şiddetle cezalandırılmaları talimatını verdi. Tüm filo komutan ve gemilerine, "hükümete itaat etmemeye çağıran ve suç işlemeye kışkırtan tüm kuşkulu kişilerin"[101] soruşturulmak ve yargılanmak için Petrograd yetkililerine teslim etmeleri emredildi.

Ordunun cephede çözülmesini durdurmayı amaçlayan adımlar da bu sırada atılmaya başladı. Böylece, komutanlara savaş meydanından kaçan ya da kendi başına savaşanlar üzerine ateş açma yetkisi verildi. Bolşevik gazetelerinin tüm savaş meydanlarına sokulmasına yasak getirildi. Cephedeki birlikler içinde politik toplantı yapılması kesinlikle yasaklandı. En önemlisi, hükümet bir bildiri yayınlayarak savaş bölgelerindeki askerî suçlara ölüm cezası verilmesine olanak sağladı. Aynı anda, ölüm cezası verme yetkisine sahip "askerî devrimci" mahkemeler kurulması için yetki verdi.[102]

Petrograd'ın merkezi mahallelerinde sıkışmış isyancı işçi ve denizcilerin kendileri için daha güvenli olan nehrin sol kıyısındaki fabrika bölgelerine kaçmalarını önlemek amacıyla Neva üzerindeki köprüler açık tutuldu. Aynı zamanda, "Alman ajanlarının" yurtdışına kaçışını önlemek için ülkenin tüm çıkış kapıları tutuldu. Açıkhava toplantıları geçici olarak yasaklandı. Savaş ve içişleri bakanlarına askerî yetkililere itaatsizliği ya da şiddete çağırmayı kışkırtan gazeteleri kapatma yetkisi verildi. Bu emrin gereği olarak Bolşevik gazeteleri *Pravda, Soldatskaya pravda, Okopnaya pravda ve Golos pravdi* kapatıldı. Esas olarak işçilerin silahsızlanmasına yönelik atılan bir hamleyle

başkentteki tüm sivillerin bulundurdukları tüm silah ve askerî mühimmatı hükümete teslim etmeleri; bunu yapmayanların kamu malını çalmış sayılarak haklarında adli kovuşturma açılması emredilmişti.[103]

7 Temmuzda, bakanlar kurulu N. S. Karinski'yi Temmuz ayaklanmasının örgütlenmesiyle ilgili bütün meseleleri araştırmakla sorumlu olarak Petrograd temyiz mahkemesi savcısı yaptı. Bu açıdan, Tüm Rusya Yürütme Komiteleri Sovyetin ayaklanmayla ilgili bağımsız soruşturma açma planından vazgeçmeye karar verdi.[104] Hatta daha savcılık makamı soruşturmaya başlamadan önce, ne var ki, Petrograd yetkilileri kilit Bolşevikler isimleri toparlamaya başlamıştı. Bakanlar kurulu özel olarak Lenin, Zinovyev ve Kamenev'in tutuklanmasını emretti. Göreceğimiz gibi, Lenin ve Zinovyev derhal yeraltına geçti (Askerî Örgütün iki üst düzey yetkilisi Nevski ve Podvoyski de aynısını yaptı). Yalnızca Kamenev kaçmadı. 9 Temmuzda tutuklanarak hapse konuldu.

İki gün önce hükümet, sol ağırlıklı Baltık Filosu (Tsentrobalt) Merkez Komitesi tarafından Helsingfors'dan Petrograd'a gönderilen iki büyük denizci heyetinin üyelerini hapse attı. Tutuklanan denizciler arasında Pavel Dibenko ve Nikolay Khovrin gibi etkili "filo" Bolşevikleri de vardı. Bir hafta sonra, Vladimir Antonov-Ovseenko gibi kilit bir Helsingfors Bolşevik ismi daha hapse atıldı. O zamanki birçok zanlılar arasında, içi işçilerle dolu bir aracın kazak devriyesince aranmak istenmesi sırasında ele geçen Sergey Bagdatiev vardı. Ermeni kökenli Bagdatiev bir zamanlar Bolşevik Merkez Komitesi üyeliğine aday da gösterilmişti. 4 Temmuz öğleden sonra, Bagdatiev'in zırhlı bir aracın tepesinde elindeki tüfeği sallayarak Petrograd'da dolaşıp kendisini ağzı açık izleyenlere "bakanları tutuklayın" diye bağırdığı bildirilmişti. Tutuklanmasının ardından yapılan sorgulaması sırasında, Bagdatiev alçakgönüllü biçimde ayaklanmanın örgütleyicilerinden biri olduğunu kabul etmişti. Bu yakalamayla ilgili gazete haberleri iki şey hakkında çok kesindi: Bagdatiev Alman casusu ve Yahudi'ydi. *Malenkaya gazeta*'ya göre, Bagdatiev'in "dış görünümü, kanca burnu, kısa kızıl sakalı" ve kendini "demokratik işçi giysisi içinde gizlemiş olması" kesin ipuçlarıydı. Muhabirin bildirdiğine göre, "Bagdatiev'in, Rusçayı Yahudi aksanıyla konuştuğu belli oluyordu."[105]

Okopnaya pravda yazarlarından biri olan Flavian Khaustov, Crosses Hapisanesi'nden (Viborg bölgesinde iki haç biçiminde inşa edilmiş eski cezaevi) kaçtığından beri başlatılan geniş insan avının odağı haline gelmişti. 18 Haziran'da, Luna Park eğlence merkezindeki bir tiyatrodan ayrılırken, açıkça bir muhbirden gelen bilgi yardımıyla şimdi tekrar yakalanmıştı.[106] Kronştad deniz üssündeki solcu liderleri gözaltına almak hükümet için daha da zor oldu. Kerenski'nin "karşı-devrimci kışkırtıcıları" derhal hükümete

teslim edilmesini isteyen telgrafına verdiği yanıtta, Kronştad Sovyeti Yürütme Komitesi şu telgrafı gönderdi: "Kronştad'ta 'karşı-devrimci kışkırtıcı' bulunduğunu kimse bilmediğinden tutuklama yapmak mümkün değildir." Özel olarak teslim edilmesi istenen birkaç kilit Bolşevik lideri (Fedor Raskolnikov, Semion Roşal ve Afaasii Remnev) için Kronştad Sovyeti hükümetle işbirliği yapmaya direnişinde ısrarını sürdürdü. Ancak deniz üssünün kuşatılma ve bombalanması gündeme gelince, Roşal dışında (ortadan kaybolmuştu) kalan tüm aranan Kronştadçılar kendilerini içeride buldu.[107] Bundan sonra, Roşal da teslim oldu ve Crosses'da Raskolnikov'un yanına katılmasından kısa bir süre sonra, "Senin tutuklanmanın ardından, gizlenmenin bir anlamı yoktu,"[108] dedi.

Uluslararası ünlü Bolşevik Aleksandra Kollontay Temmuz olayları sırasında Stokholm'deydi. Alman ajan skandalı patlak verdikten sonra, İsveç basını onun yurtdışında yeni Alman yardımı ayarlamak için bulunduğunu ima ederek yaşamı Kollontay için dayanılmaz hale getirdi. Bunun sonucunda, derhal Petrograd'a geri döndü. Daha sonra 13 Temmuzda İsveç-Fin sınırındaki karşılanışını anlatacaktı. Birkaç Rus subay Torneo'da trene binerek onu gözaltına aldılar. Tutuklanma haberi istasyonda yayılır yayılmaz hemen oluşan kalabalıklar "Alman casusu! Rusya'ya ihanet eden kadın!" diye bağırmaya başladılar. Yemek vagonunda çalışan bir garson kolunun altında peçetesiyle arkasından koşarak, "İşte, casus Kollontay! Rusya'ya ihanet edenlerle birlikte aynı çeteye dâhilsin!" diye bağırıyordu. Tren Torneo'dan ayrıldıktan sonra, Kollontay ve muhafızları yemek vagonuna doğru yürüdüler. Ama devrimci Rusya'nın durumdan kendine görev çıkaran muhafızı hâlâ işbaşındaydı. Yolu keserek, "Casus Kollontay. ... benim vagonumda bir şey yiyemez," diye bağırdı. Ek olarak, "casuslara ancak ekmek ve su verilir," dedi ve onu bile getirmeyi inatla reddetti.[109]

Zanlı solcuların tutuklanmaları artarken bazı Bolşevik olmayan kişiler de hükümete yüklenmeye başladı. Bunların arasında, Martov, Troçki ve Anatolii Lunaçarski vardı. Lunaçarski oyun yazarı, Marksist filozof ve bu zamanda Bölgelerarası Komitenin üyesi olan güçlü devrimci bir halk yandaşıydı. Örneğin, 17 Temmuzdaki Merkez Yürütme Komitesi toplantısında Troçki Bolşeviklerin Temmuz olaylarındaki tavrını sağlam biçimde savundu ve Lenin'in Alman ajanı olduğu fikriyle alay etti. "Lenin otuz yıldan beri devrim için mücadele ediyor," dedi Troçki. "Halk kitlelerinin ezilmesine karşı yirmi yıldan beri ben de mücadelemi sürdürüyorum. Alman militarizmine karşı öfkeyle doluyuz. Bundan farklı düşünen kimse devrimcinin ne olduğunu bilmez."[110]

Bolşevik davasına yardım etmek amacıyla, Troçki Raskolnikov'u mahkemede savunmayı kabul etti. Temmuz ortasında, Bolşevikler adına hü-

kümeti protesto eden bir mektup gönderdi: "İlke olarak, Lenin, Kamenev ve Zinovyev'in görüşlerini paylaşıyorum... benim 3–4 Temmuz olaylarıyla bağlantım tam olarak onlarla aynıdır... Lenin, Zinovyev ve Kamenev'in tutuklanma emrine benim de katılmamamda bir mantık yoktur."[111] Hükümet böyle bir fırsatı göz ardı edemezdi. Troçki'yle birlikte Lunaçarski'nin de tutuklanma emri Karinski'nin makamında hazırlandı. Kısa bir süre sonra Lunaçarski apartmanından alındı. Yetkililerin kendisini aradığının farkında olmayan Troçki Karinski'yi o akşam Raskolnikov'un savunmasını görüşmek üzere aradı. Troçki ona, kendisinin mahkemeye Raskolnikov'un avukatı olarak çıkmasının doğru olup olmayacağını sorduğunda; Karinski, "size bildireceğim. Size nerenden ulaşabilirim?" diye yanıtladı. Bir şeyden kuşkulanmayan Troçki, "Larin'lerde" diye yanıtladı. Bir saat içinde gönderilen bir asker müfrezesi Larin'in kapısını çaldı ve Troçki'yi alıp götürdü.[112]

Lenin'i tutuklama kararı Petrograd temyiz mahkemesi savcısı tarafından 6 Temmuzda çıkarıldı. Preobrajenski Muhafız Alayından bir bölük asker ve subay, karşı istihbarat büro başkanı Boris Nikitin komutasında Lenin'in en son yaşadığı yer olarak bilinen, en büyük kız kardeşi Anna Elizarova'nın apartmanına hücum ettiler. Lenin o sırada orada değilse de, aylardan beri Bolşevik liderinin yakasına yapışmak için sabırsızlıkla bekleyen Nikitin eli boş dönme havasında değildi. Lenin'in karısı Nadejda Krupskaya öfkeyle bakarken, Nikitin apartmanın inceden inceye aranmasının başında durdu ve kuşkulu gördüğü her kâğıt ve belgeye el koydu. Ertesi sabah erkenden apartmana giden bir *Petrogradskaya gazeta* muhabiri Lenin'in komşularının son olaylar karşısındaki tepkilerini kaleme aldı. Bir düşman ajanını barındırma düşüncesinden kapıldıkları öfkeyle seslerini yükselen komşuların hepsi birden 24 mumaradaki kiracının çok parası olduğunda ağız birliği yapıyorlardı ("Alman" sözcüğü dile getirilmiyordu bile). "Kendinizde görebilirsiniz, böyle büyük merdiven sahanlığına ve mahogan döşemeye Petrograd'da rastlamak kolay değildir," diye işaret etti apartman yöneticisi. "Lenin, neredeyse her zaman otomobille dolaşır," diye ekledi. "Lenin ve karısı herkesten daha iyi çarşaflara sahip," dedi kadın kiracılardan biri. "İşçiler bu evleri kiralamazlar," diye söylendi onun arkadaşı. Muhabir ayrılmaya hazırlanırken, apartman yöneticisi 24 Numarada yaşayanların derhal buradan atılmasını talep eden bir dilekçe hazırladı. Altı birçok imzayla doldurulmuş olan dilekçede şu sözler vardı: "Lenin ve ailesi gibi böyle tehlikeli komşular istemiyoruz."[113]

Lenin tutuklanma kararından ve Elizorava'nın aranmasından Sergey Aliluyev'in (Stalin'in gelecekteki kayınpederi) apartmanındayken haberi oldu. Bu, Lenin'in son üç günde gizlendiği beşinci yerdi.[114] Gizlendiği bir yerden diğerine giderken, Lenin teslim olmanın ne getirip ne götüreceğini tartıyordu. Hemen yaptığı bir tur görüşme sonucunda, izlenecek doğru yo-

lun ne olduğu konusundaki görüşler birbirinden çok farklı çıkmıştı. Açıkça görünen, Kamenev, Troçki, Lunaçarski ve Viktor Nogin, Moskova'dan önemli sayıda Bolşevikle birlikte Lenin'in kişisel güvenliğini sağlayacağı konusunda Sovyete güvenilebileceğini hissindeydi. Yine, Sovyetin koruması altında adil ve açık bir yargılama yapılabilirdi ve bu da, var olan rejimin çürümüşlüğünü gözler önüne sermek için bir forum olarak kullanılabilirdi. Sonuç olarak, Lenin'e yetkililere teslim olmasını önerdi.[115]

Lenin'in kaçmasının fabrika işçileri ve askerler üzerinde olumsuz bir etkide bulunacağı endişesi taşıyan birçok Petrograd parti lideri de aynı şekilde düşünüyordu. Volodarski parti içinde Lenin'in mahkemeye çıkması konusunda yapılan bir tartışmada bu görüşü ifade etti: "Bu sorun gözüktüğü kadar basit değil. Şimdiye kadar bütün gelişmelerde üstün olmayı başardık. Kitleler bizi anladı. Ama bu konuda [Lenin'in yeraltına geçişi] bizi anlamayacaklar."[116] Volodarski gibi işçi ve askerlerle yakın bağları bulunan Dimitri Manuilski de şu yorumu yaptı: "Lenin ve Zinovyev'in mahkemeye çıkmasına yalnızca onların kişisel güvenliği açısından bakılamaz. Sorunu devrimin çıkarları ve partinin çıkarları ve itibarı bakımından düşünmek zorunludur. Kitleleri yönetmek zorundayız ve yoldaşlarımızın mahkemesi konu olduğunda burjuvazinin oynayacağı tüm hileleri düşünmeliyiz... Lenin'e karşı yapılacak mahkemenin içinden bir Dreyfus davası çıkarmalıyız."

Bolşevik sendika lideri Aleksander Shliapnakov'a göre Lenin'in mahkemeyi kabul etmesi yönünde yoldaşlarının verdiği dostça öğütler Lenin'in kız kardeşi Maria'yı çok üzmüştü çünkü o kardeşinin İsveç'e gitmeyi denemesinden yanaydı.[117] Çoğu Temmuz sonunda Petrograd'da toplanan Altıncı Parti Kongresi'ne de katılmış olan Bolşevik liderler de kendisinin teslim olması halinde Lenin'in güvenliğini sağlayamamaktan korkuyordu. Lenin'in yargılanmasının partinin sınıf düşmanları tarafından Bolşevikleri yok etme komplosunun bir parçası olduğunu düşünüyorlardı. Onlara göre, şu anda hâkim olan havada, adil bir yargılama yapılamayacaktı ve gerçekte, mahkemeye çıkmadan önce büyük bir olasılıkla öldürülecekti. Bu nedenle, Temmuz olaylarının hemen ardından bu liderler Lenin'e gizlenmesini önerdi. Bunun sonucunda, parti içinden ve dışından gelen eleştiri yağmuru altında Lenin'in davranışını şiddetle savundular. Temmuz sonuna gelindiğinde, Stalin bu tartışmalarda ortada bir yer aldı. Ona göre, Lenin ve Zinovyev politik ortam yumuşayana kadar teslim olmamalıydı ancak, eğer hükümet çoğunlukla Lenin'in güvenliğini güvence altına alacak olursa bu ikisi teslim olmalıydı.[118]

Başlangıçta, Lenin açıkça otoritelere teslim olmaktan yana oldu.[119] Kız kardeşinin dairesinin 7 Temmuz öğleden sonra aranmasını protesto eden ve hapis cezasının Merkez Yürütme Komitesi tarafından verilmesi durumunda

tutuklanmaya hazır olduğunu ifade eden bir not yazdı.[120] Petrograd'a son zamanlarda gelen uzun zamandan beri Bolşevik olan Gürcü Sergey Ordjonikidze ve Nogin bu mesaj ve verilen sözlü talimatlarla Lenin'in hapsedilme koşullarını görüşmek üzere Taurida Sarayı'na gönderildi. Merkez Yürütme Komite Büro yetkilisi V. A. Anisimov'dan Lenin'in güvenliği için sağlam güvence ve hızlı, adil bir yargılama sözü elde etmeye çalışacaklardı. İkisi Anisimov'la o öğleden sonra geç saatlerde buluştu. Anisimov mutlak güvence veremediyse de, Lenin'in haklarını korumak için Sovyetin elinden gelen her şeyi yapacağı sözü verdi. Ordjonikidze'ye göre, bu zayıf yanıtı aldıktan sonra, Nogin bile Lenin'in kendini teslim etmesi durumunda kaderinden emin olamamıştı.[121]

Bu değerlendirmeler derhal Lenin'e iletildi. Aynı zamanda, Lenin Tüm-Rusya Yürütme Komitelerinin Temmuz olaylarını soruşturma kararını kaldırma kararını da öğrendi. Bu bilgi onun düşüncesinde bir dönüm noktası oldu. Her ne olduysa, Lenin 8 Temmuzda teslim olmama kararını kesinleştirdi. O zaman yayınlanmak üzere hazırladığı mektupta şöyle yazdı:

> Hükümete teslim olma planımızı değiştirdik çünkü... Lenin ve ötekilerinin casusluğu ile ilgili davanın karşı-devrim güçleri tarafından belli bir amaçla hazırlandığı açıktır... Bu zamanda adil bir yargılama güvencesi hiç yoktur. Merkez Yürütme Komitesi... casusluk suçlarına bakmak için bir komisyon oluşturmuş ve karşı-devrimin baskısı altında bu komisyon tasfiye edilmiştir. ... Şimdi yetkililere teslim olmak, kendimizi Milyukovlar, Aleksinskiler ve Pereverzevlerin eline bırakmak olacaktır. Yani, bize karşı yapılacak suçlamalar onlar için iç savaşın bir bölümü olmaktan öte bir anlam taşımayacak ve bu boğazına kadar batmış karşı-devrimcilerin eline [kendimizi bırakmış olacağız, *-çev.*].[122]

9 Temmuzda, Lenin karanlıktan yararlanarak, Zinovyev'le birlikte Alliluevlerin evini terkederek, başkentin 30 kilometre kuzeybatısında Finlandiya körfezinde bulunan Razliv köyü yakınındaki sayfiye yeri Razliv'e kaçtı.[123] Finlandiya'ya gittiği zaman Lenin 9 Ağustos'a kadar orada kaldı. İlk başta, Zinovyev'le birlikte, uzun zamandan beri Bolşevik olan Sestroretsk fabrika işçisi Nikolay Yemelyanov'un mülkü içinde yer alan çiftlik ambarının tavan arasındaki samanlığa yerleşti. Ama bu sığınakta meraklı köylüler tarafından fark edilme tehlikesi az da olsa bulunduğu için kaçaklar hemen komşu göl kıyısında terk edilmiş saman kulübeye geçtiler. Yıllar sonra, Zinovyev bir gün yakından gelen tüfek seslerinden nasıl korktuklarını anımsayacaktı. İkisi çalılıkların arasına gizlendiğinde, Lenin fısıldayarak "Şimdi geriye kalan tek şey düzgün ölmek,"[124] dedi. Tüfek seslerinin oradan geçen avcılardan geldiği sonradan anlaşıldı. Bu gibi güven sarsıcı olaylar tekrarlanmadı sayılabilir. Ağustos'ta yağmur ve soğuk kulübelerini barınılmaz hale getirene kadar, sivrisinek saldırıları kaçakların en büyük lojistik sorunuydu.

Razliv'de Lenin dinlendi, yüzdü ve uzun yürüyüşler yaptı. Eino Rahiya ve Ordjonikidze'yle birlikte, Lenin ve Petrograd'daki parti liderliği arasında iletişim sağlayan Aleksander Şotman'a göre Lenin en çok Petrograd'da çıkan gazetelerin eline güncel geçmesiyle ilgiliydi. Gazeteler gelir gelmez son haberleri okumaya yoğunlaşıyordu. Çimenlerin üzerine oturup gazetelerdeki yazıları işaretliyor ve not defterine yorumlar yazıyordu. Bu dönem içinde, Lenin Bolşevik basına düzenli olarak yazı yazmayı sürdürdü. Petrograd'daki arkadaşlarının değerlendirmesine (en önemlisi 13 ve 14 Temmuzdaki genişletilmiş Merkez Komitesi toplantısı ve Altıncı Kongre için) gönderilmek üzere broşürler ve karar taslakları hazırladı. Büyük kuramsal tezi *Devlet ve İhtilal* üzerine çalıştı.[125]

Bu zaman süresince Lenin'in davranışlarının eleştirisi ve nerede olduğu hakkında yapılan spekülasyonlar basında sürdü. 7 Temmuzda *Zhivoe slovo* bir zafer edasıyla, Kşesinskaya malikânesine yapılan baskında Lenin'in hükümetin eline geçtiğine dair yalan haberi başlığında verdi. Aynı gün, *Petrogradskaya gazeta* okuyucularına haberin ayrıntılarını aktarıyordu. Haberini boşalır boşalmaz müvekkilinin evini incelemeye giden Mathilde Kşesinskaya'nın avukatından aldığı bilgilere dayandıran gazete, denizci giysileri içinde geçen Lenin'i Volynysky Alayından bazı askerlerin tanıdığını açıklıyordu.

Tüm Rusya Yürütme Komitelerinin 13 Temmuzda yapılan toplantısında tartışmaların ilgi odağı Lenin'in kaçışı oldu.[126] Cepheden felaket haberlerin gelmeye devam ettiği ve devrime düşman sağcı örgütlerin faaliyetlerinin arttığı bir ortamda, bu toplantı Sovyetin Geçici Hükümete bağlılığının ve Bolşeviklere karşı düşmanlığın yine başka bir gösterisi oldu. Bir iş görüşmesinden çok politik bir gösteri özelliği kazanan toplantı, cepheye yaptığı başka bir geziden yeni dönen Kerenski'nin Sovyetin desteğini ve kararlılıkla Bolşeviklerden kopmanın gerekçelerini ateşli biçimde anlatmasıyla başladı. Bu Kerenski'nin başbakanlığa başlamasından sonra Taurida Sarayı'nda kürsüye ilk çıkışıydı. O nedenle, dinleyici locaları tıklım tıklım doluydu. Başbakanın kürsüye gelişi kadar Çikeydze'nin yanıtında, "Devrimi savunmak için fedakârlıktan kaçınmayacağız!" deyişi de alkış dalgasıyla selamlandı. Haberlere göre, Kerenski tam bu noktada sandalyesinden fırladı ve Çikeydze'yi kucakladı. Alkışlar ve "Çok yaşa cumhuriyet!" ve "Yaşasın anavatan!" sesleri salonda yankılandı.

Gürültülerden duyulabildiği ölçüde Fedor Dan konuşmak üzere öne fırladı. "Kerenski'nin bizden istediği her şeyi yapmış bulunuyoruz," dedi. "Geçici Hükümete tam destek vermekle kalmadık, hükümetin onun gücünden yararlanmasında da ısrar ettik." Dan şimdi, açık ifadelerle, Bolşeviklerin halk ve devrime karşı suç işlediğini iddia eden ve sosyalistlerin çoğunlu-

ğu tarafından desteklenen bir karar önerdi. Karar önerisinin içeriğinde, Lenin'in tutuklanmadan kaçışının "kesinlikle hoş görülemez" olduğu, Bolşevik fraksiyonunun liderlerinin davranışını eleştirmeye başlaması ve haklarında dava açılan kişilerin Yürütme Komitelerindeki üyeliklerinin askıya alınması yer alıyordu. Nogin boşuna karşı çıkıyordu. "Bolşeviklerin daha yargılanmadan değerlendirilmesini içeren bir kararı kabul etmeniz isteniyor," diye uyardı. "Devrimi sizinle birlikte hazırlayan fraksiyonun liderlerini yasa dışına koymanız isteniyor." Dan'ın karar önerisi ezici bir çoğunlukla geçti ve toplantı sürerken Bolşevikler hakkındaki suçlamalar giderek daha ağırlaştı. Salondan ve localardan gelen onay gürültüleri ve alkış fırtınasına karşı, bir Trudovik olan A. A. Bulat,[127] sendika yetkilisi David Riyazanov'un az önce Bolşevikleri savunan konuşmasındaki sözlere saldıran duygusal bir söylev verdi. Riyazanov, Geçici Hükümetin Lenin hakkındaki talepleriyle, çarlık hükümetinin Haziran 1907'de Dumanın Sosyal Demokrat Parti fraksiyonu üyelerini tutuklamak için işbirliği yapmasındaki ısrarı arasında paralelliğe dikkat çekmişti. Önce Tseretelli'ye, sonra da Bolşevik fraksiyonun üyelerine dönen Bulat bağırıp çağırmaya başladı: "Böyle bir karşılaştırma yapmak için yaranız olduğu kesin! ...[Diyorsunuz ki] şimdi aynı şey Lenin için isteniyor. Sonra Tseretelli için istenecek... Lenin'in şimdiki davranışıyla Tseretelli'nin o zamanki davranışını karşılaştırayım. Bu gerçek platformda Tseretelli öne çıktı ve herkesin duyması için beyan etti: Biz şimdiki rejime son vermek, çarlık sistemini yıkmak ve demokratik cumhuriyeti kurmak için buradayız... Lenin nasıl davranıyor? Ona söylenecek tek şey 'korkak Lenin'dir!"

Bu sansasyonel toplantı haberleri 14 Temmuzda basında yer aldı ve o gün aynı zamanda, *Petrogrdaskaia gazeta*'da Lenin'in yeriyle ilgili yeni haber vardı. Başlık, "Lenin'in İzi Bulundu!" diye duyuruyordu. "Lenin'in gizlendiği yer kesinlikle belirlendi... Lenin Lisy Nos üzerinden Kronştad'a kaçtı."[128] Ertesi gün *Zhivoe slovo* Lisy Nos'un yaz sakinlerinin büyük bir otomobilden Lenin'e benzeyen bir adamın denizci giysileri içinde inip 5 Temmuzda Kronştad'a gitmek üzere bir tekneye bindiğini gördüklerini açıklıyordu. "Tümüyle güvenilir bir kaynaktan alındığını" belirterek, 15 Temmuzda *Gazeta-kopeyka* "Lenin şimdi Stokholm'de bulunuyor," diye duyuruyordu. 15 Temmuzda, *Birzhevye vedemosti* "yarı resmi kaynaklardan" aldığını bildirerek, Lenin'in gerçekten Stokholm'de olduğunu iddia ediyordu. Ne var ki, Almaya'nın İsveç elçisi ve "herkesçe bilinen Ganetsky-Furstenberg"lerin yardımıyla, Lenin Almanya'ya yeniden yerleşmişti. En son olarak, 8 Ağustos'ta *Zhivoe slovo* Lenin'in Almanya'da olduğu bilgisinin Bolşevikler tarafından yetkililerin izini kaybetmesi amacıyla yayıldığını açıkladı. Haberde, oldukça doğruya yakın biçimde, "Lenin gerçekte Finlandiya'da, Petrograd'a birkaç

saat uzaklıkta bulunuyor" diye yazıyordu. "Ev numarası bile biliniyor. Fakat tutuklamak kolay olmayacak... Lenin'in güçlü ve silahlı bir koruyucusu var."



8 Temmuz, 1917 tarihli *Petrogradskaya gazeta*'daki bir karikatür başlığında "Lenin Çar II. Nikola Rolünde." Altyazıda, "3, 4, 5, 6, 7 Temmuz günleri Petrograd caddelerinde. Lenin: "Ceplerim altın dolu olduğu sürece... Ruskanı taşımayı dert etmiyorum.'" (Bu kitap için yeniden çizilmiş tam kopya.)

Razliv'deki kulübesinde gerçekten uzak bu haberleri okudukça, Lenin gülmekten katılıyordu.[129] Fakat daha çok, Temmuzun kalan günleriyle Ağustos başı süresince, Petrograd gazeteleri keyifli okumadan başka bir şey vermemiş olmalıdır. 6 Temmuzda Lenin'in yanında kalan Bolşevik görevli Maria Sulimova, Lenin'e son haberleri aktardığında, kendisine: "Sen, yoldaş Sulimova, seni tutuklayabilirler. Ama beni, asacaklar," dediğini anımsamaktadır. Lenin Kamenev'e karaladığı bir notta da benzer bir değerlendirme yapmaktadır: "Aramızda kalsın, beni ele geçirecek olurlarsa, lütfen benim 'Marksizm ve Devlet' adlı müsveddelerimi yayınla."[130]

Şotman ve Zinovyev'in anıları Lenin'in bu dönemdeki zihninin durumu hakkında değerli bakış vermektedir. Şotman Lenin'in bir ara, gericiliğin bakış ve etkisini gözünde büyüttüğünü ve Rusya'daki devrimin kısa dönem beklentileri hakkında karamsarlığını anımsamaktadır. Lenin Kurucu Meclis için daha fazla konuşmanın bir yararı olmadığını düşünmekteydi çünkü

"kazananlar" onu toplamayacaktı. Bu nedenle, Parti kalan gücünü toparlayıp "ciddi biçimde ve uzun bir zaman için" yeraltına geçmeliydi. Şotman'ın ilk başlarda geçtiği karamsar haberler Razliv'deki Lenin'in bu düşüncelerini pekiştirmesine neden olmuştu. Bu haberlerin iyileşmeye başlamasından birkaç hafta önceydi.[131]

Temmuz olaylarının başındaki Lenin'in karamsarlığı Zinovyev tarafından da doğrulanmaktadır. Yirmili yılların sonunda yazarken, Lenin'in önlerinde daha uzun ve derin bir gericilik döneminin kendilerini beklediğini düşündüğünü ve durumun da öyle gerçekleştiğini anımsamaktadır.

> Sosyalist gazeteler bile, 3–5 Temmuz komplosu ve Lenin hakkında saçma öykülerle doluydu. Bu kadar çok yalan ve karalama dünyada başka hiçbir adamın üzerine atılmamıştır. Lenin'in casusluğu, Alman Genelkurmayıyla bağlantıları, aldığı paralar, vb. makale, şiir ve karikatürlere konu olmuştur. "Dreyfus" davasının bir gerçeklik halini aldığını ve yalan ve karalamaların milyonlarca kopya halinde her köye, her atölyeye dağıtıldığını gördüğümüzde hissettiklerimizi iletmek çok güçtür... Yalanlar kartopu gibi büyümesine rağmen yanıt vermenin bir yolu yoktu. Düşman daha küstah ve yaratıcı oluyordu... Karalamalar ülkenin en uç noktalarına ve dünyanın her yanına ulaşmıştı... Bunlar karanlık ve zor günlerdi.[132]

3

Gericilik Döneminde Petrograd

Temmuz olaylarının sıcak günlerinde ayaklanmacılarla savaşırken öldürülen yedi kazak asker için hükümetin düzenlediği cenaze töreni, Petrograd'da Temmuz bunalımı öncesinde esen politik hava ile hemen sonrasında hâkim olan ruh hali arasında görülen büyük karşıtlığın bir kanıtı oldu. Bu olay belki de, başka zaman bu kadar önemsenmeyecekti.[133]

15 Temmuz Cumartesi Geçici Hükümet tarafından katledilen kazakları anmak için belirlenmiş gündü. Bundan birkaç gün önce, hükümet yetkilileri, merkez Sovyet organları, Devlet Duması Geçici Komitesi ve Petrograd Kent Duması (Belediye Konseyi) bu olay üzerine kamu ilgisini canlandırmaya başladılar. Bu günü hazırlayanlar için bu olay Bolşevikleri daha da gözden düşürmek ve yasa ve düzene destek göstermek amacıyla yeni bir araç olacaktı. Kent Duması adına, Petrograd Belediye Başkanı Grigoriy Şrayder ölen kazaklara saygı gösterisinde bulunmak üzere "devrime bağlı olan herkese ve onun ruhuyla aşılanmış herkese" çağrıda bulundu. Bu arada, Merkez Yürütme Komitesi başkentteki her fabrikanın törene katılmak üzere otuz kişilik bir heyet göndermesini emretti. 18 Haziran fiyaskosunun tekrarlanmasından korkan komite, işçilerin pankart ve bayrak taşımamalarını emretti.

Cenaze törenini gazete haberlerine bakarak değerlendirecek olursak kalabalıkları bu olaya yöneltmek için yapılan çabaların son derecede başarılı olduğunu söyleyebiliriz. *Golos soldata* sabah erken saatlerde Nevski Prospekt'in şimdiden "çok özel bir görüntü kazandığını" bildirmekteydi. Az sayıda dükkân alışveriş için açık olmasına rağmen insanlar her yerde toplanmaya başlamışlardı. Cenaze töreninin yapılacağı Petrograd'ın en büyük katedrali olan St. Isaac yakınında kalabalıklar toplanmaya başlamıştı. Kortejin geçeceği güzergâhta, katedralden kazakların gömüleceği Aleksander Nevski manastırına kadar giden yolun her iki yanında kalabalıklar sıralanmıştı.

Önceki gece boyunca, öldürülen kazakların akraba ve arkadaşlarıyla birlikte kasaba halkı da, St. Isaac'ın dışında cenazeleri son bir kez selamlamak üzere sıralarının gelmesini beklediler. Mumlarla aydınlatılmış büyük katedralin içinde kazak askerlerin cesetleri üzeri açık, beyaz tabutlarının içinde sakin yatıyordu. Ciddi yüzlü kazaklar da ölen yoldaşlarının başında nöbet tutuyordu. Ziyaretçilerin çoğu katedrale girdikten sonra gecenin sonuna kadar orada kaldı. Bu nedenle kilisede hiç yer kalmadı ve saygın davetliler dışında başka ziyaretçi kabul edilmedi. Bu saygın davetliler de cenaze töreninin başlayacağı saatten önce geldi. Törene katılanlar şunlardı: Rusya bakanlar kurulu üyeleri, Sovyetin sosyalist liderlerinin çoğunluğu, bölge yönetiminden sorumlu konsey ve kent yönetimi görevlileri, ticaret ve endüstri şirketleri temsilcileri, Rusya'daki tüm kazak kuvvet ve Petrograd garnizonundaki tüm birliklerden temsilciler, başkentteki büyük fabrikalardan heyetler, daha küçük örgütlerden de gönderilen heyetler. Ayrıca aralarında ABD'den David Francis, Fransa'dan Joseph Noulens ve İngiltere'den George Buchanan'ın da bulunduğu Rusya'daki diplomatik misyon üyeleri hazır bulundu. Hepsinin beraberinde üniformalarını giymiş askerî ataşeleri vardı.

Sabah saat 10'dan kısa bir süre önce, Kerenski katedrale geldi. Solgun ve sinirli göründüğü bildirilmekteydi (Tam o sırada hükümeti oluşturma çalışmalarının en zor aşamasındaydı). Eski bir kilise şarkıcısı olarak, birleşik St. Isaac ve Kazan korolarının ve metropolit kişisel korosunun kendilerine ayrılan yerlere oturmalarını izledi. Petrograd başpiskoposu ve onu izleyen Gürcistan Ortodoks Kilisesi piskoposu ile kutsal rahipler meclisi üyelerinin mihrabın önündeki platformda cenaze törenini başlatmak üzere çıkmalarıyla birlikte katedrali derin bir sessizlik kapladı. Törenin başında, onur konukları tabutların dibine parlak yaz çiçeklerinden oluşan çelenkler bıraktı. İlk gelenler arasında, üzerinde "Görevlerini sadakatle yerine getiren ve Alman ajanlarının elinde can verenlere," yazılı çiçekler taşıyan bir kazak heyeti vardı. Onları, üzerinde "Rusya'nın hainlere karşı verdikleri savaşta ölen sadık çocuklarına," yazılı yeşil kurdelelerle süslenmiş, büyük bir çelenk taşıyan Kadet liderleri Fedor Rodiçev, Pavel Milyukov ve Vasili Maklakov izliyordu. *Zhivoe slovo*'dan bir muhabir, sessiz bir şarkıya başlarken birleşik korodan yükselen yüzlerce ses var olan sessizliği bozduğu anda bütün topluluğun dizlerinin üzerine çöktüğünü bildiriyordu. Bu hareketli törende, önde gelen Kadet Ariadna Tyrokova, Rusya'nın kendi sesini duyduğunu itiraf etti.

Cenaze töreni yaklaşık üç saat sürdü. Bitiminde muhafızlar tabut kapaklarını yerleştirip vidaları sıktı. Tabutlar ondan sonra seçilmiş bazı yüksek rütbeliler tarafından katedralin önündeki meydana taşındı. Orada, kazak ve

ejder birlikleri, Petrograd alayları, birçok askerî bando ve trampetçiler birliği Aleksander Nevski Manastırı'na yapılacak geçit töreni için bekliyordu. Tabutlardan ilkinin Kerenski'nin başında bulunduğu bakanlar kurulu üyelerinin omzunda katedralden çıktığı görülünce, Petrograd Askerî Bölge komutanı emir verdi: "Tüfek yukarı!" Tek bir trampetçinin çıkardığı trampet sesi duyulurken alay sancakları Neva'dan esen hafif meltemle çırpınıyordu. Sonra, Peter ve Paul Kalesi'nin gürültüyle patlayan tören topunun sesiyle hava sanki yırtıldı. Kazakların parlatılmış kılıçları parlak güneş altında ışıldıyordu. Bir subayın selamlama amacıyla verdiği komutla, bütün süngüler sanki bir orman oluştururcasına yükseğe kaldırıldı ve tekrar yerine sokuldu. Kerenski ileriye doğru adım atarak, "Yurttaşlar" diye kükreyen bir sesle konuşmasına başladı:

> Yurttaşlar, nadir görülen, acı ve tarihsel bir anı paylaşıyoruz... Başkent sokaklarında anavatanımız, özgürlüğümüz ve Rus yurttaşının onurlu adı için ölen bu kahramanların önünde hepimiz eğilmeliyiz. Hükümet adına, size Rus devletinin bir felaket döneminden geçtiğini söylemeliyim... Tarihinde hiç görülmediği kadar yıkıma yaklaşmıştır... Hepinizin önünde, anarşi ve düzensizliği körükleme girişimlerine, nereden geldiğine bakılmaksızın, acımasızca üzerine gidileceğini açıkça bildiriyorum. ...Ölenlerin cenazeleri önünde, size bizimle birlikte devlet ve özgürlüğü kurtarmak için çalışmaya yemin etmeniz için yalvarıyorum.

Sağ kolunu yukarıya kaldırarak, Kerenski "Buna yemin ediyorum!" diye bağırdı. Kısa bir sessizlik oldu. Ondan sonra, binlerce el havaya kalktı ve kalabalıktan gürler gibi bir ses yükseldi: "Yemin ediyoruz!" Kerenski'nin yakınındakiler onu omuzlarına alarak bekleyen otomobile taşıdılar.

Kortej ilerlemeye başladı. Bandolar kraliyet marşı "Zion'daki Tanrımız Ne Muhteşem" marşını çalarken St. Isaac'ın çanları çalmaktaydı. Geçit alayının en önünde trampetçiler vardı. Onları uçlarında siyah bant sarılı kargı taşıyan kazak bölüğü; ellerine uzun haçlarla, cübbeleri uçuşarak yürüyen rahipler; kilise flamacıları, tütsü taşıyıcılar, birkaç erkek çocuk korosu; kilise büyükleri; St. Isaac ve metropolit koroları izliyordu. Kazakların cesetleri atların çektiği yedi top arabasıyla taşınıyordu. Öndeki altı arabanın arkasına binicisiz birer at bağlanmıştı. Son arabanın üzerine yerleştirilmiş sıraya on yaşlarında ince yüzlü bir erkek çocuk oturtulmuştu. Öldürülen kazak askerin oğluydu ve Don kazaklarının koyu kızıl kahverengi çizgileriyle süslenmiş koyu mavi özel üniforması giydirilmişti. Hükümet ve Sovyet yetkilileri kortejin sonunu getiriyordu. Onların arkasından da, törene katılan heyetler ve sonsuz asker safları yer alıyordu.

Geçit alayının başı Morskaya Caddesi'nden Nevski Prospekt'e doğru dönünce, yakındaki kiliselerin çanları çalmaya başladı; bu kilisenin çan sesleri de St. Isaac'tan gelen çan seslerine karıştı. Geçit alayı Kazan katedraline

ulaştığı zaman Znamenski Kilisesi önünde de tekrarlanacak kısa bir tören için durdular. Bu duraksamalarla, kortejin gideceği yere varması öğleden sonra geç saatlere kadar mümkün olmadı. Tören olağanüstü biçimde olaysız geçti.

Kazakların cenaze törenini izleyenler, bu olayı önceki aylardaki hükümet karşıtı gösterilerle karşılaştırmaya çalıştı. 15 Temmuzda, törene katılan az işçi vardı. Yine, bir muhabirin anlattığı üzere, "bandolar 'Marseillaise' marşını mezarlığa gidene kadar bir kez olsun çalmadı." *Reç*'de 16 Temmuzda yazan bir yorumcu, öldürülen kazaklar için sokağa taşan halkın sevgisinin halkın ruh halindeki belirgin dönüşüm hakkında fikir vermesinden dolayı memnuniyetini ifade ediyordu. "3-5 Temmuz olayları aylardır biriken bütün pis kokuyu sokaklara dökmüş ve 'isyancı uşakların' ve 'sarhoş kölelerin' nereden çıktığını bütün dehşet ve iğrençliğiyle ortaya çıkardı," diye yazıyordu. "Devrimin mantığı bu karanlık beş para etmez ayaktakımının kovulmasını sağladığı anda 15 Temmuz, sağlıklı bir çekirdeğin kendini göstermesine neden oldu." Kazakların cenaze töreni hem üzüntülü hem de sevindirici bir olay oldu diyerek sözlerini bitiren *Reç* yazarına göre; yitirdikleri için yas tutanlar için hem üzüntülü hem sevindirici olmasının nedeni ise, Rusya'nın artık "ulusal diriliş" dönemine girecek olmasıydı.

Temmuz olayları sonrasında en şaşırtıcı olan, Petrograd'da gericiliğin, hâkim havanın yerine nasıl bu kadar çabuk geçebildiğiydi. Bir gazete muhabiri o günleri şöyle yorumluyordu: "4 ve 5 Temmuz günlerinin ruh hali arasındaki fark çok büyüktü. Onu değişim diye adlandırmak yanıltıcı olacaktır. Sanki insan bir kentten diğerine gidiyor ve kendisini farklı insanlar ve farklı ruh halleri arasında buluyor."[134] Yıllar sonra, sol Menşevik Vladimir Voytinski 5 Temmuz günü, Petrograd sokaklarının "karşı-devrimci çılgınlığa" ve "ayaklanmacıların zaferini bozma tehdidiyle hareket eden Kara Yüzlerin ahlaksızlıklarına" sahne olduğunu yaşamının en üzücü günlerinden biri olarak anımsayacaktı.[135]

Daha 6 Temmuzda, Tüm Rusya Yürütme Komiteleri 3-4 Temmuz olaylarına karşı gözdağı vermek için bir misilleme olarak yürütülen yasadışı tutuklama ve şiddet fiillerinin devrim için (yani, çarlığın şöhreti ve geçici demokratik sistem için) vahim bir tehdit oluşturduğu konusunda uyarıda bulundu. Petrograd Kent Dumasının 7 Temmuz tarihli oturumu kentin her yanından gelen çatışma haberleriyle sürekli kesintiye uğradı. Bir Menşevik vekil şöyle ifade ediyordu: "İşçiye benzeyen ya da Bolşevik olduğundan kuşkulanılan yurttaşlar sürekli dövülme tehlikesi içindedir." "Oldukça zeki insanlar aşırı antisemitik kışkırtma yürütüyorlar," diye başka bir vekil gönüllü olarak ekledi. Bu tür haberlere yanıt olarak, Kent Duma vekilleri sokak şiddetini kınayan bir basın bildirisi hazırlamaya karar verdi. Ertesi gün yayın-

lanan bildiri halkı "ülkenin yaşadığı felaketlerden Yahudi, burjuvazi ya da işçileri sorumlu tutarak ayaklanmış kitlelerin zihnine tehlikeli düşünceler telkin eden sorumsuz kışkırtıcılara" av olmamaları için uyardı."[136]

Bu dönemdeki Petrograd basınında, aşırı sağcı gruplar tarafında faaliyetlerin birden çoğaldığına dair birçok haber görülüyordu. Bu örgütler arasında en faal olanı Kutsal Rusya adlı gruptu. İzvestiya'da yazılan bir öyküye göre, bu grup Puşkin Caddesi'ndeki bir kitabevinden yönetilmekteydi.[137] Kutsal Rusya kendisine ait bir sayfa haftalık gazetesi *Groza*'yı yayınlamaktaydı. Rusya'nın bütün hastalıklarının suçunu Rus olamayanların, özellikle de Yahudiler, sosyalistler, liberaller ve proletaryaya atıyordu. *Groza*'ya göre, ancak Çar II. Nikola Rus halkına ekmek ve barış getirebilirdi; ülkeyi topyekûn yıkımdan ancak o kurtarabilirdi.[138] Sokak cinayetlerini kışkırtma haberlerine de basında sıkça rastlanıyordu. Örneğin, *Petrogradskii listok* düzenlediği köşe başı toplantılarında, bazı konuşmacılar dinleyenleri "Yahudileri ve burjuvaziyi ezmeye" çağırmaktaydı; "çünkü bu ölümcül savaştan onlar sorumluydu." Bir konuşmacı "Rus demokrasisinin merkez organlarında yer alan Yahudi egemenliğine" özel vurgu yapıyordu. Toplanan kalabalık kendilerine asker ya da milis müdahale etmeden dağılmazdı.[139]

Bu zamanlarda, bazı yerel Bolşevik Parti büroları basılmış ve tahrip edilmişti. Örneğin, 9 Temmuz öğleden sonra askerler Lteiny bölgesi parti karargâhını basmıştı. Aynı akşam Petrograd bölgesi Bolşevik karargâhına "dört kamyon ve zırhlı bir araçla gelen yüz askerî okul öğrencisi Kadet" saldırmıştı. Karargâhtaki üç parti üyesi tutuklanmış ve bulunan bir miktar paraya Kadetler tarafından el konulmuştu. Parayı bulunca, Kadetlerden biri "Bu Alman parası mı?" diye kuşkuyla sormuştu.[140] Yalnızca Yahudiler ve Bolşevikler değil, ama partili olmayan işçi örgütleri ile Menşevik ve Sosyalist Devrimci grupları da bu tür eylemlerin etkisini hissetmişlerdi. Böylece, sendika ve özellikle de Bolşevik yayınlarını basan Trud Basımevi 5 Temmuzda tahrip edildi. Birkaç gün sonra da, Rusya'daki en büyük sendika olan maden işçileri sendikası basıldı.[141] Petrograd bölgesinde Bolşevik karargâhına komşu olan yerel bir Menşevik bürosu da 9 Temmuzda tahrip edildi.[142] Neyse ki, büro çalışanları o anda orada yoktu.

Bu günlerde birkaç ılımlı sosyalist yetkili esas itibariyle Bolşevikleri hedef alan saldırılardan kaçmakta o kadar da başarılı olamadı. Böylece, Merkez Komitesindeki bir Trudovik temsilci bir açıklama yaparak halka, davası açılıp kanıtlar yeterince incelenmeden Lenin'i casus gibi görmekten vazgeçmelerini söylediği için kötü biçimde dövülmüş ve kısa bir süre hapiste tutulmuştu.[143] Yine, 5 Temmuzda Sovyetteki en etkileyici Menşevik ve aynı zamanda Bolşevikleri en fazla eleştiren kişilerinden biri olan Mark Liber, yanlışlıkla Zinovyev yerine tutuklanmıştı.[144]

Yine bu günler sırasında, Yuri Steklov (ılımlı Bolşeviklerle yakın bağları olan önde gelen radikal Sosyal Demokrat) bu tür güçlüklerle bir değil üç kez karşılaştı. 7 Temmuz gecesi dairesi Petrograd Askerî Bölgesi'nden bir trudotakım asker tarafından basıldı. Steklov hemen Kerenski'ye telefon etti. Olay yerine gelen Kerenski askerleri Steklov'u bırakmaları için ikna etti. Ne var ki, daha sonra, sivil yurttaş ve askerlerden oluşan bir kalabalık birinci baskından eli boş çıkmış olmaktan ötürü içerlemiş bir halde, Steklov'un kapısında toplanarak onu linç etmeyi kafalarına koydular. Kerenski bir kez daha çağrıldı. Kerenski yine telaşla yetişerek Steklov'u serbest bıraktırdı. Bu kez Steklov evi terk etti. Açıkçası, başına bu tür bir olay gelmesinden kaçınmak amacıyla, Steklov ertesi gün öğleden sonra Finlandiya'daki yazlık evinde birkaç gün kalmak üzere başkenti terk etti. Bu da bir kurtuluş olamadı. Steklov'un kaldığı kulübe, Lenin'in Temmuz olaylarından önce kaldığı Bonç-Brueviç'in evine komşuydu. 10 Temmuz gecesi, Lenin'i aramaya çıkmış asker Kadetler onu Bonç-Brueviç'te bulamayınca Steklov'un evini aramaya yönelmiş, Steklov'u yakalamış ve onu Petrograd'a dönmeye zorlamışlardı. Bu olaylara atıfta bulunarak Moskova Sovyeti *İzvestiya*'sı esefle şu yorumu yapıyordu: "Kadetler aramızdaki farklardan haberdar değiller galiba."[145]

18 Temmuzda Duma coşkulu, ses getiren ve yine zamanın barometresi niteliğinde bir toplantı yaptı. Şubat günlerinde, Devlet Duma vekilleri düzeni sağlamak amacıyla Geçici Komiteyi oluşturmuştu. Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesiyle birlikte, bu komite ilk Geçici Hükümetin oluşturulmasında öncü rol oynadı. Geçici Komitenin bundan sonra, neredeyse çok az sesi çıktı. Mikhail Rodziyanko başkanlığında elli altmış aktif üyesiyle, yaptıkları dönemsel toplantılarda gayri resmi anlamda hükümetin sorunlarını tartışmaktan ve bazı zamanlarda önemli gördükleri politik sorunlar üzerine açıklamalar yayınlamaktan hoşnut görünüyorlardı. Ne var ki, yaz başlarında, komitenin liberal ve tutucu üyeleri soldan yapılan saldırılarla ve olağanüstü sorunlarla başa çıkmada hükümetin açıkça yetersiz kalmasına tepki gösterince, komitenin yaptığı toplantılar ve yayınladığı açıklamalar da sertleşemeye başladı. Haziran ve Temmuz aylarındaki gelişmelerin öncesinde, ancak birkaç vekil Dumanın eski rejimi devirmek için işbirliği yapacağına ve Rus devletinin yıkımın eşiğine geldiğine ikna olmuştu. Şimdi oldukça önemli sayıda vekil Rusya'nın tek yasal seçilmiş temsilcilerinden oluşan organı Dumanın solun etkisinden kurtulmuş güçlü bir hükümet kurulmasına yardımcı olarak ülkeyi kurtarma görevini üstleneceğine inanmaya başlamıştı.

Bu görüş 18 Temmuzda Geçici Komitenin var olan politik durum hakkında bir basın bildirisi hazırlamak, daha da temel olarak Dumanın eylem çizgisini tartışmak amacıyla çağrıldığı toplantıda ancak ifade edilebildi.[146]

Bu toplantıda, iki sağcı vekil A. M. Maslenikov ve Vladimir Purişkeviç var olan duruma saldıracak kadar ileri gittiler. Bunlardan ikincisi Rasputin'in öldürülmesine karışmıştı.

Maslenikov Rusya'nın yaşadığı trajedi nedeniyle en çok Sovyet liderlerini suçladı. Sovyet liderlerine "hayalciler," "barışçı geçinen kaçıklar," "küçük kariyeristler" ve "fanatik, gelip geçici ve hainler grubu" diyordu. (Maslenikov aralarında çoğunun Yahudi olduğunu ima ediyor ve ılımlı sosyalistlerle Bolşevikler arasında bir ayrım yapmıyordu.) Vekillerin çoğuna sunmak üzere, Dumanın tamamının resmi oturuma çağrılması ve tüm bakanlar kurulu üyelerinin gelerek tamamının tutanaklara geçirilmek üzere bilgi vermesini önerdi. Duma ancak ondan sonra hükümetin nasıl kurulacağına ve hangi politikaları izlemesi gerektiğine karar verme imkânı bulacaktı. "Devlet Duması onur, haysiyet ve Rusya'nın varlığını koruyacağımız bir siperdir," diyerek sözlerini bitirdi. "Bu siper içinde ya kazanacağız ya da öleceğiz."

Purişkeviç Maslenikov'la tam olarak aynı düşüncede olduğunu söyledi ve böyle bir zamanda, kendilerini hâlâ devrimi savunmaya vermiş herkese karşı acı dolu duygularını ifade etti. Kendi sözcükleriyle, "Her çatının üzerinden tüm vatanseverlerin 'Rusya'yı kurtarın, anavatanı kurtarın!' diye bağırması gereken bir zamandayız. Ülke iç düşmanlardan çok yabancı parmağıyla yıkılınanın eşiğinde sallanmaktadır." Purişkeviç'e göre, ülkenin ihtiyaç duyduğu şey Rusya'nın başına gelen talihsizlikleri duyuracak güçlü bir ses olduğu kadar ilmiğin de kullanılmasını serbest bırakmaktı. "Cephede bin, iki bin, belki de beş bin geride ise birkaç düzine alçak herif sallandırılmış olsa," dedi, "bu benzeri görülmemiş rezilliğe katlanmak zorunda kalmayacaktık." Orada ölüm cezasının yeniden getirilmesine atıfta bulunarak, cephede adam asmayı yasaklamanın bir anlamı olmadığını iddia etti. Daha çok, "sonuçlarla uğraşmak yerine, sorunun kaynaklarını kökünden söküp atmak gereklidir." Purişkeviç de Maslenikov gibi Sovyetin faaliyetini tümüyle zararlı görmekteydi ve Dumanın "sesinin ciddi ve güçlü çıkması ve hak eden herkese cezalarının verilmesi gerektiğini" düşünmekteydi. Purişkeviç konuşmasının sonuna doğru heyecanla "Yaşasın Devlet Duması!" diye bağırdı. "Rusya'yı kurtarmaya gücü yetecek tek organdır... Yine Geçici Hükümete yapışan tüm zararlı güçleri yok edelim... Bu güçler köylü, asker ve işçilerle ortak bir şeyi olmayan ve Alman imparatorunun desteklediği provokatörlerle birlikte bulanık suda balık avlayan kişiler tarafından yönetilmektedir."

Maslenikov ve Purişkeviç'in güçlü hitabetinde yer alan güçlü hükümet (Sovyet etkisinden arınmış) isteği ve daha sonra Geçici Hükümette kabul edilecek olan savaşı destekleme çabalarına tümüyle bağlı kalma önerileri yine de ılımlı kalmaktaydı. Dahası, komite Dumanın "ceza dağıtmak üzere"

mutlak çoğunlukla toplantıya çağrılma önerisini reddetti ve vekillerin çoğu Milyukov'un atılacak böyle bir adımın uygun olmayacağı kararım kabul etti.

Bununla birlikte, sol ve özellikle de Bolşevikler için bunlar gerçekten güç günlerdi. Daha sonradan birçok eski devrimcinin anımsayacağı üzere herhalde parti tarihinde yaşanan en zor dönemdi. Bu dönemin başlarıyla ilgili anılarında, *Soldatskaya pravda* yazarlarından Aleksander İlin-Zhenevski Bolşevikyayınlarını bastırmak üzere basımevi ararken karşılaştığı sorunları yazmıştı. Gittiği her yerden daha kendini tanıtmadan hakaretlerle kovulduğunu ve nasıl olup da bakışlarından Bolşevik olduğunun anlaşıldığını merak ettiğini hatırlıyordu.[147] Kronştadlı Bolşevik İvan Flerovski 5 Temmuzda Lunaçarski'yle birlikte yaptıkları yürüyüşü anlatıyordu. Nevski Prospekt'te, Anichkov Köprüsü'nün hemen aşağısında, Flerovski'yi "boynunda St. George haçı taşıyan bir adam yakalayarak, 'İşte, burada... anarşistler... bu adam Kronştad'tan!' diye bağırmaya başlamıştı." Bir anda, Flerovski ve Lunaçarski'nin çevresini saran düşman bir topluluk onları Genelkurmay karargâhına sürüklemişti. Flerovski anılarında yaşadıkları anı birkaç ayrıntıyla aktarıyor. Karargâhı Kışlık Saray'dan ayıran meydan o zaman hükümetin ayaklanmayı bastırmak için getirdiği askerlerin konuşlanması için kullanılmaktaydı. Meydan; çadırlar, makineli tüfekler, toplar ve çatılan tüfeklerle doluydu. Flerovski ve Lunaçarski o bölgeden geçirilirken, yorgun asker kalabalıkları tehditle yumruklarını savuruyor ve bu bir çift "Alman ajanına" çirkin sözlerle sataşıyordu.[148]

Temmuz sonrasındaki Bolşevik gazetelerinde zanlı solcuların karşılaştıkları hakaretlere dair sayısız haber vardır. Örneğin, 14 Temmuzda, *Proletarskoe delo*[149] tutuklu iki denizci, Aleko Fedev ve Mikhail Mikhailov'dan gelen acı bir mektup yayınlamıştı:

> 7 Temmuz sabah saat 9'da, Kronştad'daki birliğimize dönmeye hazırlanırken birden bir Kadet takımı tarafından yakalanarak Genelkurmay karargâhına götürüldük... Caddelerden geçerken istihbaratçılar bizi yumrukluyordu ve öldürmeye kararlı görünüyorlardı. Saldıranlardan bazıları Alman ajanı olduğumuz gibi hakkımızda çirkin sözler söylediler... Deniz kuvvetleri binasının önünden geçerken, kapıdaki nöbetçi bile muhafızımıza bizi duvarın önüne dizip ateş etmek için yalvardı. ... Karargâha varır varmaz... tutuklu on kişiyi getiren bir başka konvoy daha geldi. Hepsi dövülmüştü ve yüzlerinden kanlar akıyordu.

Bu şekilde toplananların çoğu sorgulandıktan sonra kısa bir süre içinde serbest bırakıldı. Ne var ki, bazıları haftalarca ve hatta aylarca hapiste kaldı. Crosses'te hapis kalan Troçki, burada karşılaştığı bazı tutukluları anlatıyordu. Anton İvaşin adlı bir işçi bir hamamda dövülüp tutuklanmıştı. İvaşin cepheden yeni dönen [Küçük Rusya] Ejderleri bölüğünden askerlerin Petrograd garnizonu askerlerinin nasıl Alman parası aldığı hakkında konuştukla-

rını duyunca üzülerek yıkanmayı bırakmış ve askerlere bir kanıtınız var mı diye soracak olmuş. Derhal tutuklanıp hapse konulmuş. Troçki'nin bir başka hapishane arkadaşı İvan Piskunov da buna benzer bir dikkatsizlik sonucu tutuklanmıştı. Caddede toplanmış askerlerle karşılaşan ve bir askerin Temmuz olaylarında öldürülen isyancı bir askerin cebinde altı bin ruble bulunduğu şeklindeki sözlerini işitince, "Bu mümkün değil!" diye tepki göstermiş, bunun üzerine yakalanarak götürülmüştü.[150] Temmuz olayları sonrasındaki gericilik döneminde buna benzer olaylara sık rastlansa da, yalnızca bir Bolşeviğin öldürülmüş olması dikkate değer. Öldürülen Bolşevik, İvan Voynov, Pravda dağıtım odasında yardımcı olarak çalışan yirmi üç yaşında bir kişiydi. 6 Temmuzda, Voynov *Listok pravdi* gazetesini dağıtırken tutuklanmıştı. Sorgulama için nakledilirken, muhafızlardan biri başına dipçikle vurmuş ve genç Bolşevik de o anda ölmüştü.[151]

Kısmen, tutuklananların kısa bir sonra serbest bırakılması ve böylece yayınlanan kaynaklarda kaydedilmemiş olması kısmen de siyasi tutukluların başkentin çeşitli yerlerinde toplanmış olmaları nedeniyle, Temmuz ayaklanması sonrasında hapse atılan Bolşeviklerin tam sayısını tahmin etmek zordur. Aralarında Petr Daşkeviç, Nikolay Krilenko, I. U. Kudelko, Mikhail Ter-Arutuniants, Osvald Dzenis, Nikolay Vishevetsky ve Yuri Kotsiubinski'nin de bulunduğu kabaca otuz "siyasi" ile tüm subaylar ve Askerî Örgütün üst düzey birlik düzeyindeki garnizon liderleri Birinci Bölge Milis karargâhında tutulmuştu. Bu binadan sıkça geçen İlin-Zhenevski hücrelerinin parmaklıkları arasından eski yakın çalışma arkadaşlarının tanıdık yüzlerine rastladığını ve onlarla göz göze geldiklerinde gülümseyip kendisine el salladıklarını sonradan anımsayacaktı.[152]

Büyük bir çoğunluğu sokaklarda rastgele tutuklanan yaklaşık 150 Kronştadlı denizci İkinci Bölge Milis karargâhında tutulmaktaydı. Crosses'da, çoğu sokakta sadece boşboğazlık ettiği için yakalan aşırı sol zanlısı 131 "siyasi" tutulmaktaydı. İçlerinde Troçki, Kamenev, Lunaçarski, Raskolnikov, Vasiliy Saharov, Roşal, Remnev ve Khaustov'un da bulunduğu hükümetin en itibarlı mahkûmları ile Temmuz olaylarını ilk başlatanlardan Birinci Makineli Tüfek Alayı askerleri ve Antonov-Ovseenko, Dibenko ve Tsentrobalt'dan Khovrin de Crosses'da bulunuyordu. Ünlü Kollontay'ın da aralarında bulunduğu kadın mahkûmlar Viborg bölgesi kadın ağır çalışma hapishanesindeydi. Yirmi Bolşevik Transfer Hapishanesine kapatılmıştı. Muhtemelen tıbbi bakım gerektiren bir düzineden fazla parti üyesi ise Nikolayevski Askerî Hastanesi'nde tutuluyordu.[153]

Bu toplama yerlerindeki koşullar oldukça farklılık gösteriyordu. Bununla birlikte, yiyecek dışında, hepsinin koşulları çarlık günlerindekilerle karşılaştırıldığında oldukça iyiydi. Hapishanelerin çoğundaki görevli kadronun

önemli bir yüzdesini Şubat Devrimi öncesinden kalanlar oluşturmasına rağmen bu eskiler bile şimdi nispeten daha yumuşak davranıyorlardı. Raskolnikov Crosses'daki gardiyanların çoğunun "siyasilere" karşı daha dikkatli, hatta gerçekte korkulu yaklaştıklarını anımsıyordu. Her şeyden de önemlisi, Şubat Devriminden sonra, dünün yüksek rütbelileri hapsi boylarken içerdekilerin bir kısmı da bir anda bakanlar kuruluna girivermişti. Hapishane personeli yine bu tür bir şeyler olmasından endişeliydi.[154]

Ortak koğuşlarda kalan Bolşevikler de oldukça iyi koşullardaydı. Temmuz olayları sonrasında en çok çekenler aşırı kalabalık sorununun yaşandığı İkinci Bölge Milis karargâhında tutulanlar ile Crosses'da hücre hapsinde tutulan, içlerinde Raskolnikov, Troçki, Kamenev ve Lunaçarski'nin de bulunduğu o ünlü kişilerdi.[155]

Hapsedilen Bolşeviklerin gördüğü muamele politik havayla birlikte değişiklik gösteriyordu. "Siyasilere" en sert muamele, Geçici Hükümetin güçlü görüldüğü ve Bolşeviklerin kesinlikle ezildiğinin sanıldığı Temmuz olaylarının hemen ardındaki günlerde yapılmıştı. Partinin talihi düzelmeye başlayınca, hapishane rejimi de önemli ölçüde serbest hale geldi. Birkaç hafta sonra, Raskolnikov, hücre hapsinden çıkarılınca Crosses'ta artık koğuş kapılarının gün boyu açık tutulduğunu gördüğünde şaşırmıştı. "Bu açık kapı politikasıyla birlikte" diye yazmıştı, "her koğuş Jakoben kulübe dönüşmüştü. Bir koğuştan diğerindeki gürültülü gruplara geçiyorduk. Tartışıyor, satranç oynuyor ve gazetede okuduklarımızı paylaşıyorduk." Hapishanedeki arkadaşları arasında önemli görüş ayrılıkları olduğunu anımsayan Raskolnikov mahkûmların proletaryanın nihai zaferine inançları olmasına rağmen, daha önceki devrimci dönemdeki tipik, ideolojik temeli sağlam, profesyonel devrimcilerden oluşan siyasi mahkûmlarla karşılaştırıldığında Crosses'da önemli sayıda yoldaş Bolşevik davasına yeni katılan gençlerden oluşmaktaydı. Bunun sonucunda, partinin Temmuzda iktidarı almayı çabalamadığı için vahim yanlış yaptığına inanan sabırsız ateşli gençlerle Merkez Komitesinin taktiklerini savunan, yaşlı, deneyimli ve daha disiplinli Bolşevikler arasında devrimci taktikler üzerine çok sık, şiddetli tartışmalar yapılıyordu. Raskolnikov işçilerin çoğunluğu Bolşevikleri desteklemedikçe iktidarın ele geçirilemeyeceğinde ısrar edince, ateşli gençler de enerjik devrimci öncülerin işçi sınıfının çıkarları için iktidarı ele alabileceğini ileri sürerek karşı çıkıyordu. Raskolnikov, Troçki'nin Temmuz olaylarında Merkez Komitesinin temkinli politikasını tümüyle desteklemesine rağmen şimdi hapiste otururak bazen ikinci düşüncelere gitmekteydi. "Belki de deneyebilirdik. Cephe bizi destekleseydi, ne olurdu? O zaman her şey farklı olabilirdi." Ama bu düşünceler onu kaçınılmaz olarak var olan güçler dengesinin mantıksal analizine doğru sürüklüyordu.[156]

Neredeyse hapsedilen tüm isyancıların okumalarına izin verilmişti. Yine çoğu dışarıdaki dünyaya dilekçe, makale ve mesaj göndermek için gevşek güvenliğin avantajından yararlanıyordu. Bazı mahkûmlar, örneğin Roşal bu zamanı anılarını yazmak için kullandı. Crosses'daki tutuklular içinde en üretken yazar, Troçki'ydi. Dışarıya yalnızca günlük yürüyüş için çıkıyor, masa başından kalkmadan politik broşürler yazıyor ve Bolşevik basınına günlük makaleler hazırlıyordu.

Tutuklandıktan bir hafta sonra, Kamenev kendisine karşı yapılacak adli kovuşturmanın çabuklaştırılmasına yardımcı olmaları için Merkez Yürütme Komitesine kişisel çağrıda bulundu:

> Mahkemeye kendim teslim oldum çünkü... yetkililerin gecikmeksizin iddianameyi bana vereceğine ve benim de kendimi açıklamaya fırsatım olacağına inanmıştım. Ne var ki, bütün bir hafta geçmesine rağmen bir tek adli yetkili bile görmedim... Bu arada kapalı kalmaktan dolayı Alman parasıyla ilgili iğrenç iftiraya karşı kamuoyu önünde mücadele etme imkânım olmuyor... Sovyetin beni onun emirlerine uymayarak [yetkililere teslim olmayarak] benden daha akıllı hareket ettiklerini açıklamaya zorlamayacağını düşünmek istiyorum.[157]

Bir zaman sonra, kendilerini yalnızca "hapse atılan askerler" olarak adlandıran bir siyasi mahkûm grubu "cepheden gelen diğer askerî birliklerden asker ve bisikletçi yoldaşlara" bir çağrı kaleme aldılar: Sevgili yoldaşlar, işçi ve asker yoldaşlarımızın bir aydan uzun süredir Petrograd hapishanelerinde mahkemeye çıkarılmadan tutulduğunu biliyorsunuz... Asker ve işçi yoldaşlarımızın çoğunun kendilerine yalnızca Bolşevik demeye cesaretleri olduğu için hain olmakla suçlandığını biliyor musunuz? Bunun farkında olup da suskun kalmanız bizim için çok acı vericidir... [ama] durumun bu olmadığını biliyoruz... Sizin zaten bizim yanımızda olduğunuza, bize sempati duyduğunuza ve yardımımıza geleceğinize inanıyoruz."[158] Bu çağrılara yanıt verildiğine dair bir kayıt yoktur.

Doğal olarak, özgür kalan Bolşevikler, tutuklu yoldaşları için yapabilecekleri her şeyi yaptılar. Onların kötü durumu hakkında kamuoyunun ilgisini uyandırmaya çalıştılar ve hükümete onları özgür bırakması için mümkün olan en güçlü baskıyı yaptılar. Bolşevik Petersburg Komitesi mahkûmlara ve ailelerine para toplamak amacıyla "Proletarya Kızıl Haçı" adında özel bir örgüt kurdu. Bölge düzeylerinde de yardım örgütleri kuruldu.[159]

Haftalar süren tutukluluk ve sağcı bir darbe olasılığının artmasından sonra, bazı mahkûmların sabrı hapishane koşullarındaki iyileştirmeye rağmen taşma noktasına geldi. Mahkûmları en çok ezen şey hükümetin davalarını ele alırken yaptığı tutarsızlıklardı. Bu tutarsızlıklar özellikle, sorgulamada ve onları resmen suçlarken yapılıyordu. Alman ajanı olarak suçlanmak bütün mahkûmları, hatta son derece kontrollü olan Troçki'yi bile öfke-

lendirmişti. Bir mahkûm sonradan bu durumu "Taş hücrelerimizde bu iftira üzerimize boğucu bir gaz gibi çökmüştü," sözleriyle anlatmıştı.[160]

Tutukluların içine düştüğü çözümsüzlüğün giderek büyümesi sol basında artarak görülen acı mektup ve bildirilerinde yansımaktaydı. 2 Ağustos'ta, İkinci Bölge Milis karargâhındaki siyasi mahkûmlar kendilerine yapılan muameleyi protesto etmek için açlık grevi başlatarak yeni bir yola başvurdular. Bu eylem, Merkez Yürütme Komitesi temsilcileri mahkûmların davalarına geciktirmeden bakılacağına ve haklarında belli bir suçlama yapılmayanların serbest bırakılacağına dair güvence verdikten üç gün sonra bitti.[161] Ağustos ortasından başlayarak İkinci Bölge Milis karargâhındaki tutuklular tedricen serbest bırakıldılar. Bu başarı, doğal olarak diğer hapishanelerdeki açlık grevlerini de başlatmış oldu. Zamanla bu protestolar Petrograd halkının da büyük bir bölümünde sempati uyandırdı. Ne var ki, hapsedilen Bolşeviklerden yalnızca çok küçük bir yüzdesi gerçekten özgür bırakılmıştı.

4

Baskı Önlemlerinin Etkisiz Kalması

Bolşeviklere karşı oluşan muhalif hava ve Geçici Hükümetin Temmuz ayaklanmasının hemen ardından düzeni sağlamak amacıyla kendini kararlı adımlar atmış gibi göstermesi, birçok çağdaş gözlemciyi kuşkusuz Bolşeviklerin nihai yenilgiye uğradığına inanmaya yöneltti. O zaman bir gazete yazarı kendinden emin olarak şunları belirtiyordu: "Bolşevikler uzlaştılar, itibar yitirdiler ve ezildiler. Ondan da öte, Rus yaşamından kovuldular, öğretilerinin başarıya ulaşamayacağı kesinleşti ve bütün dünya önünde kendilerine ve ona inananlara zarar verdiler."[162] Yine, bir başka yazar, bir Kadet olayı şöyle yorumluyordu: "Bolşevikler umutsuz bir halde uzlaştı... Bolşevizm birden öldü... Bolşevizmin Almanya parasıyla şişirilmiş bir blöf olduğu ortaya çıktı."[163]

Şimdi değerlendirdiğimizde, 1917 yaz ortalarında, Bolşevizmin potansiyel politik gücünü kolayca silip atanların Petrograd'daki kitlelerin temel endişelerini ve Bolşeviklerin onlar için hazırladığı devrimci politik ve sosyal bir programın ne kadar çekici olduğunu dikkate almadıkları ve bu konuda tümüyle başarısız kaldıkları anlaşılabilir. Kışlık Saray'ın yayınladığı çok sayıda bildirinin aynı kişileri yanılttığı da açıktı. Bu bildiriler çok sert ifadeler taşıyordu ve bu nedenle Geçici Hükümete hak etmediği güç ve etkinlik atfediliyordu. Kerenski'nin ateşli sert konuşma sanatına sahip olmasının yanı sıra, bu dönemde bakanlar kurulunun kabul ettiği büyük baskıcı önlemlerin neredeyse hiçbiri ya tümüyle uygulanamamış ya da hedeflerine ulaşmada hiç başarılı olamamıştı. Örneğin, sivillerin elinde bulunan silah ve cephanenin toplanması ilk başta engellerle karşılaşmıştı. Sonradan da bu toplama işine devam edilmemişti. Benzer biçimde, Petrograd garnizonunda Bolşeviklerin köprübaşlarını tuttuğu birçok birlik arasında silahsızlandırma çalışmalarından sadece Birinci Makineli Tüfek Alayı, 180. Piyade Alayı ve El Bombacıları Alaylarında sonuç alınabildi.

Radikal tavır sergileyen birliklerden önemli sayıda personel Temmuz sonu ve Ağustos'ta cepheye gönderilmesine rağmen, başlangıçta düşünüldüğü kadar bu radikal unsurların tümünü tasfiye etmek mümkün olmadı. Hükümetin Temmuz ayaklanmasının liderlerini ve onları destekleyenleri tutuklamayı ve çabucak mahkemeye çıkarmayı hedeflediğini açıklamasına bakacak olursak, Bolşeviklerin çoğunun isyanın çökertilmesinden sonra hapsedilmesine rağmen yine de, yetkililer Petrograd parti örgütünün yaklaşık otuz iki bin üyesine hiç dokunmamıştı. Hapsedilen o solcular için gerçekte belli bir süre resmi olarak adli bir işlem yapılmamış ve haklarında suçlama yapılmamıştı. Adli işlemlere başlanacak olsa bile, daha mahkemeye çıkarılmadan Ekim Devrimi başlamış olacaktı.

İşlerin bu hale gelmesine birçok etken katkıda bulunmuştu. Geçici Hükümetin temelde zayıf oluşu ve kitleler içinde itibarının bulunmaması muhtemelen sivillerin silahsızlandırılmasındaki başarısızlığının esas nedeniydi. Silahların talep edilmesine gösterilen resmi gerekçe, cephede ateş altındaki askerlerin silaha şiddetle ihtiyaç duymasıydı. Ancak, gerçekte, hükümetin bu harekete geçmesine neden olan esas endişesi, işçilerin Şubat olayları sırasında edindikleri tabanca, tüfek ve makineli tüfeklere el koyarak canlanan iç kargaşa tehlikesini azaltmaktı. İşçiler bu silahları Temmuz olaylarında, hükümet ve Sovyete korku vermek amacıyla kullandılar. Merkezi Sovyet organları bu çabaları onayladı. Ama hükümetin art niyetinden kuşkulanan ve yükselen karşı-devrim tehlikesini fark edip korkuya kapılan fabrika işçilerinin çoğu bu politikayı desteklemedi. Bu politikayı yürürlüğe koymak için hükümet emirlerinin yayınlanmasından hemen sonra bazı siviller silahlarını uysallıkla geri verdiyse de, işçilerin çoğunun ellerindeki silahları barış içinde teslim etmeyecekleri kısa sürede anlaşıldı. Bunun sonucunda, hükümet birlikleri silahların saklandığını düşündükleri fabrikaları ve solcuları destekleyenlerin ofislerini basmaya başladılar. Başarısız olunması nedeniyle, bu yakalama operasyonlarına Temmuz sonuna doğru ara verildi. Bu operasyonların sonucunda, fabrika işçileriyle yetkililer arasındaki ilişkiler daha da kötüleşti.

Bolşeviklerin çoğunlukla etkisi altında olan birçok askerî birliğin silahsızlanmayı savuşturmayı becermesinin nedeni, kısmen önceki davranışlarından vazgeçtiklerini kamuoyu önünde duyurmaları ve hükümetin garnizonla ilgili düşüncelerini öğrenir öğrenmez yeni Kerenski rejimine bağlı kalmayı coşkuyla kabul etmeleri oldu. Hükümetin Bolşeviklerin etkisine girmiş birlikleri başkent dışına transfer etme planı kısmen gerçekleştirilebildi çünkü cephedeki komutanların zaten yeterince sorunları vardı ve güven duymadıkları askerî birliklerin takviye olarak gönderilmesi konusunda istekli davranmadılar. Ayrıca, Petrograd garnizonunda sayıları 215,000 ile

300,000 arasında değişen askerlerden hangilerinin cepheye sevk edilerek cezalandırılmayı hak ettiği konusunda adil bir karar vermek de kolay değildi. En mücadeleci askerî alaylarda bile, askerlerin yalnızca çok küçük bir oranı Temmuzda hükümeti devirmek için yapılan eyleme katılmıştı. Petrograd Askerî Bölgesi Komutanlığı organize değildi. Bunun sonucunda, birçok askerî birlik, suçu olmadığı halde topluca cezalandırılarak başkent dışına gönderilmişti. Öte yandan, Temmuzda başkaldıran bazı askerler de Ekim ayına kadar Petrograd'da kaldı.

Temmuz olaylarından sonra Bolşevik liderlerin yalnızca küçük bir yüzdesinin tutuklanmış olması kısmen Tüm-Rusya Yürütme Komitelerinin politik grupların tamamına değil de, yalnızca kişilere karşı harekete geçileceği konusunda inatçı ısrarından kaynaklanmaktadır. Bunun nedeni, kısmen bakanlar kurulu üyelerinin sola ayrım gözetmeksizin resmen yapılacak bir saldırı karşısında ortaya çıkacak kitlesel protestonun hükümet tarafından kontrol edilebileceği konusundaki haklı kuşkularında yatmaktaydı. Doğal olarak, Geçici Hükümette Cavaignac'lar yoktu. Kesin olarak, Temmuz olaylarını izleyen gericiliğin yükseldiği günlerde, bazı solcu kurumlar askerlerin saldırısına uğramıştı. Günümüz Sovyet tarihçileri bu saldırıların hükümet tarafından Bolşevik örgütünü ve genelde militan işçi hareketini ezmek amacıyla hazırlanmış seferberlik planının bir parçası olarak görmektedirler. Yine de, bu yorum dikkatli bir incelemeye dayanmamaktadır. Temmuz sonrasında sola karşı saldırıların her biri tek tek yakından incelendiğinde, birkaç olay hariç (en çok öne çıkanlar, hükümetin Kşesinskaya malikânesini ve *Pravda* bürolarını basmasıydı.) Bolşevik bölge komitelerinden birine ya da partili olmayan işçi örgüt ve fabrikalara yapılan saldırılar hükümetin silah ele geçirme çabalarıyla doğrudan bağlantılı gözükmekteydi. Bazı işgüzar, adları bilinmeyen, genelde çarlık rejiminden kalma ikinci dereceden yetkililerin, amirlerinin onayını almaksızın girişimde bulunmasının da bu baskınlarda payı çoktu.

9 Temmuzda Liteini bölgesinde eski şehirde bulunan Bolşevik karargâhına yapılan baskındaki durum tam olarak böyle gerçekleşmişti. Bu saldırının birkaç gün öncesinde, Liteini Bölge Komitesi yeni bir semte, aynı yerde karşı istihbarat bölge ofisinin de bulunduğundan habersiz olarak bu ofisle aynı binaya taşındı. Bu ofisteki personelin gözünde her Bolşevik bir Alman ajanıydı. Kendi başlarına hareket ederek, yeni komşularını zorla tahliye etmek için ertesi Pazar gününü seçtiler.[164] Benzer biçimde, komşu Menşevik ofisin tahrip edilmesiyle sonuçlanan Bolşevik Parti Petrograd Bölge karargâhına aynı gün yapılan saldırı da, Petrograd Askerî Bölgesi'ne bağlı alt rütbeli subaylar tarafından başlatılmış ve yönetilmişti. Muhabirlerin sonradan yaptığı araştırma sonucunda, baskını yapan kuvvetin yetki ve izin almadığı anlaşıl-

mıştı. Hükümet sözcüsü General Polovtsev bile operasyon hakkında önceden bilgisi olduğunu inkâr etmişti.[165]

Sestroretsk banliyösünde bu sırada yapılan baskınların da alt rütbeli askerî personelin aşırı gayretkeşliği sonucunda yapıldığı açıktır. Sestroretsk'teki yerel av kulübü üyeleri kamp yapan askerlere rastgele ateş ettiği zaman askerler hemen bundan fabrika işçilerini sorumlu tutarak Petrograd Askerî Bölge karargâhına olayı büyüterek aktardılar. General Polovtsev birliklerine Sestroretsk fabrikasında bulunduğunu bildikleri işçi bölüklerini silahsızlandırmak üzere emir vererek tepki gösterdi. Bu olayın Geçici Hükümetin silahların geri verilmesi hakkındaki emrinin yayınlanmasından önce olmasına rağmen, Sesroretsk fabrikasına gönderilen kuvvet komutanı sivillerin bulundurduğu tüm silahlara, işçi bölüklerine ait olup olmadığına bakılmaksızın el konulacağını duyurdu. Dahası, geri verilen büyük miktardaki silah ve cephaneye rağmen, hükümet birlikleri solcu örgüt üyelerini tutukladılar ve Sesroretsk kasabasındaki özel apartman ve işçi örgüt ofislerinde arama yaptılar ve bu ofisleri tahrip ettiler.[166] Açıkçası, General Polovtsev emrindekilerin aşırılıklarını kontrol edemediği ya da kontrol etmek için isteksiz kalması nedeniyle, Merkez Yürütme Komitesinin de ısrarıyla 13 Temmuzda komutanlıktan alındı.[167]

Temmuz ayaklanmasının ardından tutuklanan Bolşeviklerin iddianamelerinin hazırlanmasının o kadar uzun zaman almasının ve birinin bile yargılanmamış olmasının nedenleri karmaşıktır. Her şeyden önce, hükümetin davayı neden doğrudan Alman ajanı suçlamasıyla açmadığı sorunu vardır. Buna ilişkin birçok etken vardır. Alman kaynaklarından Bolşeviklere devrimci dönem sırasında para akıtıldığı artık açıkça bilinmesine rağmen hükümetin elindeki dava dosyasında eksikler vardı. Ondan sonra, komplo suçlamasının odağındaki kişi olan Lenin asla yakalanmadı. Temmuz olaylarından sonra tutuklananların çoğu geçersiz bir suçlamayla yakalanıp hapse atılmıştı. Kovuşturulmaları hükümet için yalnızca sıkıntı yaratacaktı.

Hapse atılan çoğu alt düzey Bolşevik liderlerine, özellikle de Askerî Örgüt üyelerine yöneltilen isyanı örgütlemeye yardakçılık suçlaması daha somut gerekçelere dayanıyordu. Temmuz ayaklanmasının geçmişi ve gelişmesine dair resmi soruşturmanın yayınlanan bölümleri, hükümetin Askerî Örgüt ve Petersburg Komitesinden eylemcilerin bu ayaklanmanın örgütlenmesi ve yayılmasında önemli rol oynadıklarına dair yeter miktarda inandırıcı kanıt topladığını göstermektedir.[168] Bazı kişilerin niye süratle yargı önüne çıkarılmadıkları tam bir muammadır. Belki aynı zamanda kovuşturması yapılan önemsiz davaların içinde kaybolup gittiği şeklinde açıklanabilir. Ayrıca, Temmuz ayaklanmasındaki önemli rolleri kesin olarak saptanabilecek Bolşevikler aynı zamanda kanıtlanması çok daha zor olan Almanlarla işbirliği

içinde komplo kurmakla suçlanmaktaydılar. Davalarının hazırlanmasında bunun etkili olduğuna kuşku yoktur.

Daha temel olarak, elde edilebilen kanıtların gösterdiğine göre, daha beş aylık Geçici Hükümet saldırılardan usanmış durumda, sadece bu nitelikte ve büyüklükte adli bir sorunla gerektiği gibi uğraşmaya yetmeyecek kadar kötü donanımlıydı. Şubat olaylarının ardında, eski rejimin yetkililerini incelemek ve soruşturma yapmak amacıyla kurum ve düzenlemeler oluşturulmuştu. Ne var ki, Temmuz olayları çıkana kadar, Geçici Hükümet büyük bir halk isyanıyla başa çıkma sorununu gündeme almaya mecbur hissetmemişti. Yapılan düzenlemeler, ayrıntılarla ilgili olarak ve ancak bir defaya mahsus oluşturulacaktı. Bakanlar kurulu içinde, var olan durumla ilgili olarak çar dönemi ceza yasasının hangi statüsünün uygulanması gerektiği konusunda çıkan görüş ayrılıkları, gecikmelere neden oldu. Dahası, hükümetin suçlanan isyancıların inceleme ve soruşturmalarının tüm sorumluluğunun tek elde toplanması (Petrograd temyiz mahkemesi savcısı N. S. Karinski) konusunda iyi bir karar vermesine rağmen, birçok alt askerî ve sivil birim de ister istemez işe karışıyordu. Bu birimler arasında eşgüdüm çok zayıftı ya da hiç yoktu. Bu da, daha fazla karışıklık ve gecikmeye yol açıyordu.

Temmuz olayları sonrasında, Geçici Hükümetin çalışması ve ona bağlı bölümlerin özellikle dağınık ve örgütsüz olduğunu anımsamak iyi olacaktır. Geçmişe bakılırsa, hükümetin en vahim sorunu, eğer varlığını sürdürmek istiyorsa, kitlelerin huzursuzluğunu yatıştırma ve aşırı solla kararlı biçimde başa çıkma zorunluluğuydu. Fakat Geçici Hükümetin bu bezgin adamları için bu hiçbir şekilde açık değildi. Gördüğümüz gibi, birinci koalisyonun çöktüğü 2 Temmuzdan Kerenski'nin sonuçta bakanlar kurulunu tam olarak oluşturmayı başardığı 23 Temmuza kadar, Rusya düzgün işleyen bir hükümete sahip olmadı. Bolşeviklerin kesinlikle bastırıldığı sanıldı ve Kerenski döneminde, yeni koalisyonu oluşturmak için yapılan politik tartışmalar ve cepheye istikrar kazandırma planları ağırlık kazandı. Kışlık Saray'da bütün gece bakanlar kurulunun oluşturulması için yaptığı pazarlık görüşmelerini tamamlayan Kerenski, komutanlarla görüşmek üzere cephede Mogilev, Piskov ve diğer bazı yerleri ziyaret amacıyla Petrograd'dan ayrıldı.

Bu dönemde, bakanlar kurulu üyeleri masadaki oyun kâğıtları gibi bir görevden diğerine atanıyordu. "3–5 Temmuz işleriyle" en çok ilgili İçişleri ve Adalet bakanları için de durum buydu. Lvov 8 Temmuzda istifa ettikten sonra, Tseretelli içişleri bakanı oldu. 24 Temmuzda onun yerine Nikolay Avksentiyev geçti ve Ağustos sonuna kadar bu görevde kaldı, ondan sonra da görevden alındı. Adalet Bakanlığına, ayrılan Pereverzev'in yerine 11 Temmuzda Ivan Efrimov geçti. 23 Temmuzda ilan edilen bakanlar kurulunda, Aleksander Zarudny Adalet Bakanı oldu. 25 Eylül'de Pavel Maliantoviç

Zarudny'nin yerini aldı. Bakanların sürekli yer değiştirmesinin sonucu tam bir kargaşaydı; başka türlü de olamazdı.

Bu arada, kamuoyundan hapisteki solcular için bir şeyler yapılması için talepler geldi. Liberal ve muhafazakârlar Bolşeviklerin maskesinin gecikmeksizin tümüyle düşürülmesi için acele ediyordu. Sosyalistler de, Bolşevikler hakkındaki iddianamelerin düzgün olarak hazırlanarak yargı önüne çıkarılmaları ya da özgür bırakılmaları için kararlıydı. Açıkça bu eleştirilerin son bulması umuduyla, Karinski 21 Temmuzda soruşturmanın gelişmeleri hakkında bir rapor yayınladı. Bu rapor Temmuz ayaklanmasının başlatılması, örgütlenmesi ve yönetilmesinin suçunu özellikle Bolşeviklerin üzerine atıyordu. Raporun sonunda, partiye karşı yapılan casusluk suçlamasıyla ilgili olarak, diğerleri arasında Lenin, Zinovyev, Kollontay, Saharov, Raskolnikov ve Roşal'ın Rusya'nın düşmanlarıyla "Rus ordusunun gerideki destek birlikleriyle birlikte dağıtılmasına yardımcı olmak ... ; bu amaçla, bu devletlerden aldıkları parayla mevcut düzene karşı silahlı ayaklanma örgütlemek"[169] için anlaştıkları sözleriyle son buluyordu. Karinski hazırladığı raporda, sonradan kamuoyuna açıklanamayacak derecede önemli kanıtların varlığını sıkça ima ediyordu. Öngörüldüğü üzere, rapor solun sesini yükseltmesine neden oldu. *Novai zhizn'* gazetesinin yazdığı üzere: "Neler olduğunun nesnel kanıtları yerine neden iddiaların neye mal olduğunu öğrendiğimizi anlamak zordur....Önermeleri sonuçlar izlemiyor....Raporun vatan hainliğiyle ilgili bölümleri anlaşılmaz ve yapaydır. Bu iddiaların savcılık makamı tarafından ortaya atılabildiğini düşünmek şaşırtıcıdır."[170]

Karinski'nin tek yanlı raporuyla ilgili olarak, Martov soruşturmalar sırasında, Merkez Yürütme Komitesine solcuların kendilerini savunmalarına izin verilmesini sağlamak amacıyla mücadele etmesini önerdi. Aynı zamanda, Merkez Yürütme Komitesi temsilcilerinin de hükümetin soruşturma komisyonuna katılması gerektiğini ileri sürdü. Karinski'nin hazırlıklarının yol açacağı büyük bozgunaönlem olarak, komite üyelerinin çoğunluğu Bolşeviklere karşı nefret duymalarına ve hükümete temelden bağlı olmalarına rağmen her iki öneriyi de derhal kabul ettiler. Ayrıca bir basın bildirisi hazırlayarak 3-5 Temmuz davalarının hazırlık soruşturmasındaki kanıtların, inceleme tamamlanmadan yayınlanmasını şiddetle protesto ettiler. Yine, burada "yasanın açıkça ihlalini" çarlık mahkemelerinin en kötü özelliklerini devraldığına dair uğursuz bir işaret olarak kınadılar. Bu arada, hapsedilen Bolşeviklerin birçoğu, savcı karşısına çıkarılarak resmen sorgulanacakları anı bekliyordu. İşçilere göre onların içinde bulunduğu bu kötü durum *kutsal dava* (*cause célèbre*) haline gelmişti. Temmuz olaylarının hemen sonrasında Bolşevikleri ve onların davasını karalamak için ele geçen fırsatlar

çabucak kaçtı ve hükümet elinde tuttuğu Bolşevikleri yavaş yavaş tahliye etmeye mecbur kaldı.

Bolşevik Merkez Komite, Petersburg Komitesi ve Askerî Komitenin Temmuzun ikinci yarısı ve Ağustos başındaki koşul ve faaliyetleri incelendiğinde Temmuz olayları sonrasında hükümetin Bolşevikleri ezmek ve küçük düşürmek için çabalarının tümüyle etkisiz kaldığı açıkça görülür. Örneğin, Nisan Konferansı'nda seçilen dokuz kişiden, yalnızca Kamenev demir parmaklıkların arkasındaydı. Yeraltında kalma zorunluluğu Lenin ve Zinovyev'in çalışmalarında ciddi dalga yarattı. Ama hâlâ parti için tümüyle kayıp değildiler. Zinovyev gazetecilik çalışmalarına devam etti. Lenin Razlivve Finlandiya'dan sık olarak yaptığı yazılı gönderilerle Bolşevik politikası üzerindeki etkisini sürdürdü.[171] Bundan başka, Temmuz sonundaki toplantıda Merkez Komitesine seçilenlerin hepsi, Feliks Cerjinski, Andrey Bubnov, Grigoriy Sokolnikov ve Nikolay Buharin gibi Moskova'dan gelen liderlerle birlikte Iosif Stalin ve Yakov Sverdlov da üst düzeydeki Petrogradlı Bolşevik yetkililerinin hapse atılmaları ve gizlenmeleri nedeniyle bıraktığı boşluğu doldurdu.[172]

Merkez Komite; parti sekreterliği görevini yürüten, Urallar bölgesinin yorulmak bilmez genç idarecisi Sverdlov'un sakin liderliğinde, şehir merkezi dışında mütevazı bir apartman dairesinde sessizce işlerini yürütmeye koyuldu. 1920 ortasında, üst düzey parti organlarına yapılan eleştirilerin hâlâ hoşgörüyle karşılandığı sırada, İlin-Zhenevski Merkez Komitesinin bu dönemdeki çalışmalarını, gizlemediği bir özlem duygusuyla anımsıyordu:

> Hemen her gün [Merkez Komitesi karargâhına] giderdim... ve sık sık huzur dolu bir aile sahnesi beni karşılardı. Herkes yemek masasında oturur ve çay içerdi. Masada duran büyük semaverin üzerinden çıkan buharın görüntüsü çok hoştur. L. R. Menzhinskaya [sekreterlerden biri] omzunda bir havlu, bardakları kurular, onları ovar ve gelen her yoldaşa çay doldurur... İster istemez, Merkez Komitesi karargâhının şimdiki hali aklıma geliyor. İçinde bölüm ve alt bölümlerden oluşan bir labirentin yer aldığı dev bir binamız var. Her katta oradan oraya koşuşturan çok sayıda çalışan, ateşli bir şekilde acil görevlerini tamamlıyorlar. Doğal olarak işlevleri bugünkü kadar genişlemiş ve büyümüş haliyle Merkez Komitesinin başka biçimde işlemesi düşünülemez. İçimde hâlâ, basit ve gösterişsiz, ama mükemmel, yoldaşça ve birlikte çabaların mümkün olduğu zamanların geride kaldığı ve tekrar geri gelmeyeceği gerçeğini bilmenin belli bir üzüntüsünü barındırıyorum.[173]



Bolşevik Merkez Komitesi: Altıncı Kongre'de seçilenler. Lenin'in çevresinde daire içinde soldan sağa doğru: Ia. M. Sverdlov, L.D. Troçki, G. E. Zinovyev, I. V. Stalin, L.B. Kamenev, M. S. Yuritski, A. S. Bubnov, G. Ia. Sokolnikov, F. E. Cerjinski. Dairenin arkasında, alt sıra: V. P. Nogin, V. P. Milyutin; ikinci sıra: A. A. Yoffe, N. N. Kretinski; üçüncü sıra: I. T. Smilga, F. A. Sergeyev; dördüncü sıra: E. D. Stasova, G. Lomov, A. I Rikov, N. I. Buharin, S. G. Şaumian, A. M. Kollontay. Resimde olmayanlar Ia. A. Berzin ve M. F. Muranov. Yoffe, Stasova ve Lomov Merkez Komitesi adaylarıydı.

Temmuz ayaklanmasını izleyen ilk hafta Pravda'nın kapatılması Merkez Komitesinin çalışmasını engelledi. Ağustos başına kadar düzenli bir gazete çıkarmak mümkün olmadı.[174] Bununla birlikte, Temmuz ortasında bile, Petrograd'da gericilik tüm hızıyla sürerken, Sverdlov taşradaki parti komi-

telerine çektiği telgrafta gelecekle ilgili güven doluydu: "Piter'deki ruh hali sapasağlam. Soğukkanlılığımızı yitirmiyoruz. Örgüt yıkılmadı."[175]

13 Temmuzda, Temmuz ayaklanmasının üzerinden iki hafta geçmeden Merkez Komitesi Petrograd'da iki günlük gizli bir strateji toplantısı yapmayı başardı. Merkez Komitesi üyelerini, Askerî Örgüt yetkililerini ve Petrograd ve Moskova'dan parti temsilcilerini bir araya getirdi.[176] Bu toplantı temelde, Temmuz ayaklanması sonucunda politik ortamdaki değişimi değerlendirmeyi hedef alıyordu. Ayrıca, bütün Rusya'daki alt parti örgütlerinin yönetilmesi için taktik talimatlar formüle edilecekti. Konferansın önemi Lenin tarafından hazırlanan ve Temmuz öncesi taktik duruşundan keskin biçimde ayrılan taktiklerin değerlendirilmesi ile onaylanmış oldu.[177] Lenin bu tezlerde, Menşevik ve Sosyalist Devrimciler tarafından tam desteklenen karşı-devrimin, hükümet ve devrimin kontrolünü tümüyle eline geçirdiğini ileri sürmekteydi. Ilımlı sosyalist partilerle birlikte Sovyet de, "karşı-devrimin incir yaprağı haline geldi," demekteydi.

Lenin tarafından taslağı çizilen geleceğin perspektifi var olan durumun bu değerlendirmesinden yola çıkılarak hazırlanmıştı. Şimdi karşı-devrimin kendini sağlamlaştırmış olması ve Sovyetlerin gücünü yitirmiş olması nedeniyle, onun tahminine göre, artık devrimin barış içinde geliştirilmesine olanak kalmamıştı. Partinin Temmuz öncesinde iktidarın Sovyetlere aktarılması eğilimi ve ana Bolşevik sloganı, "Bütün İktidar Sovyetlere" terk edilmeliydi. Parti için kalan tek taktik yol silahlı ayaklanma için hazırlanmak ve iktidarın proletarya ve yoksul köylüye aktarılmasıydı. (Bu sırada, Orkhonidze'yle yapılan görüşmelerden anlaşılan, Lenin Eylül ya da Ekim ayında bir halk ayaklanması olasılığından ve fabrika komitelerinde Bolşevik faaliyetine odaklanma gereğinden söz etmekteydi. Orkhonidze'nin Lenin'den aktararak anlattığına göre, fabrika komiteleri, isyan örgütleri olacaktı.)[178]

13–14 Temmuz Merkez Komitesi konferansına katılanların Lenin'in talimatlarına verdiği yanıtları değerlendirmek için aşağıdaki etkenleri akılda tutmak gerekir. Birincisi, Haziran ortasında (Temmuz olayları öncesinde) kanıt varken, Lenin silahlı mücadele olmadan iktidarın Sovyetlere aktarılması için umut beslemekten vazgeçmişti. Bu konuyla ilgili görüşlerini yalnızca çok yakın birkaç arkadaşıyla paylaştığı anlaşılmaktadır.[179] Haziran'ın ikinci yarısında zamanından önce gerçekleşecek bir ayaklanmayı önleme çabası içinde olması, gelişen olayların Lenin'in bakışını yumuşattığı izlenimini vermişti. Bu nedenle, tezlerde ifade ettiği düşünceler damdan düşercesine geldi. İkincisi, Lenin'in şimdi öngördüğü yol Nisan Konferansı'nda görüşmeye açılan ve yaklaşan parti kongresinde tartışılarak çözüme kavuşturulacak olan temel kuramsal varsayımlar üzerine parti içi tartışmaları kaçınılmaz olarak yeniden açıyordu. En son olarak, ileride göreceğimiz gibi,

Lenin'in var olan durumu değerlendirmesi Bolşevik liderlerin çoğunun ruh haline ve görüşlerine ters düşmekteydi. Bu Bolşevik liderler, Lenin'den farklı olarak, gericiliğin etkisini kişisel olarak değerlendirebiliyorlardı. Sol Menşevik ve Sosyalist Devrimci fraksiyon liderleriyle her gün ilişkideydiler. Genelde ise, Petrograd kitleleriyle temas halindeydiler.

Bolşevik liderliğinin 13–14 Temmuz çalışmalarına ait resmi kayıt bulunmamaktadır. Bununla ilgili çağdaş belgelerden öğrendiğimize göre Lenin'in düşünceleri şiddetli tartışma konusu olmuştu.[180] Petersburg Komitesinden Volodarski ile Moskova'dan Nogin ve Rikov "tezlerde değinilen her kilit konuda," Lenin'den ayrılmaktaydı.[181] Volodarski, Nogin ve Rikov gibi Lenin'in öngördüğü yola şiddetle karşı çıkan Zinovyev'in konferansta bulunmamasına rağmen katılanlara görüşlerini yazılı biçimde açıkladığına dair kanıt vardır.[182] Sverdlov ile o zamanlar yirmili yaşlarının ortalarında politik eylemciyken ileride Stalin'in Dışişleri Bakanlığını yapacak olan aksi yüzlü Molotov ve Saveliyev muhtemelen Lenin'in öngördüğü yolun kabul edilmesi için verilen mücadelenin başını çekmişti. Tezler oylamaya konulduğunda, kesin olarak reddedildi. Konferansa katılan on beş parti yetkilisinden onu karşı oy kullanmıştı.[183]

Lenin'le konferans çoğunluğu arasındaki temel görüş farklılığı konferansa katılanların kabul ettiği karara yansımıştır. Bu karar, Lenin'in ılımlı sosyalistlerin tümüyle hükümete satıldıkların ve devlet gücünün gerçekte karşı-devrimci kapitalist ve toprak sahiplerinin elinde olduğu görüşünün tam tersineydi. Kararda, Kerenski hükümetinin diktatörlük olduğu kabul edilirken, henüz daha, "karşı-devrimin yumruğu altında olmadığı" ima edilmekteydi. Bu karara göre, Kerenski, Tseretelli ve Efremov diktatörlüğü (1) köylü küçük burjuvalar ile küçük burjuva demokratların henüz aldatamadığı işçi sınıfı kesimini ve (2) burjuvazi ile toprak sahipleri sınıfını temsil etmekteydi. Kararda, her iki tarafın da hâlâ birbirleriyle pazarlık içinde olduğuna işaret edilmekteydi. Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerle ilgili olarak, kararda, onların korkaklıkları ve proletaryaya ihanetleri nedeniyle, devrim düşmanı sınıfların konumunu sürekli güçlendirmekte olduğu belirtilmekteydi. Ancak, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin devrim davasından tümüyle yitirildiğine dair hiçbir öneri yoktu. Bu görüşe uygun olarak, karar "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganının geri çekilmesine gerek olup olmadığı konusunda bir açıklama getirilmemişti. Kerenski hükümetinin sadece temel devrim sorunlarına çözüm sağlamakta yetersiz kaldığını beyan eden karar, iktidarın *devrimci proleter ve köylü Sovyetlerinin* eline teslim edilmesi gerektiğine işaret ediyordu. Devrimci proleter ve köylü Sovyetleri savaşı sona erdirmek, burjuvaziyle uzlaşmayı durdurmak, toprağı köylülere vermek, endüstri ve malların dağıtımında işçi denetimi sağlamak ve gericiliğin güçlü

kalelerini yıkmak konularında kararlı adımlar atacaktı. (Daha sonra, Volodarski, "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganının karar metninde bırakılmasının sloganın tümüyle çıkarılmasını talep edenlere karşı elde edebildikleri tek taviz olduğunu anımsayacaktı.)[184]

Kararda yazıldığına göre partinin var olan koşullarda görevleri şunlardı: Her karşı-devrim belirtisini teşhir etmek; küçük burjuva liderlerin gerici politikalarını etkin biçimde eleştirmek; devrimci proletarya ve onun partisinin konumunu mümkün olan her yerde güçlendirmek ve eğer ülkedeki politik krizin gelişmesi olanak tanırsa kitleler düzeyinde, Bolşevik programını yerine getirmek amacıyla verilecek kararlı mücadele için gerekli güçleri hazırlamak.[185] Bu neredeyse hiç anlam taşımayan bir formüldü. Kararda, devrimin gelişimi sırasında barışçı dönemin sonu hakkında ve silahlı ayaklanma hazırlığına duyulan ihtiyaç hakkında hiçbir şey söylenmemişti. Üstü örtülü biçimde varsayılan şey, partinin Sovyetlerde çalışmaya ciddi özen göstermeyi sürdüreceğiydi. Bu karar Lenin'in savunduğu yolla karşılaştırıldığında, ortaya çıkan en belirgin şeylerden biri, yazanların Sovyet hükümeti kurmak için diğer sosyalist unsurlarla işbirliği umudundan vazgeçmekteki isteksizliğiydi. Bu eğilim, ertelenen 13–14 Temmuz toplantısında alınan karara da yansımıştı. Burada, "Enternasyonalistlerin" gelecek parti kongresine danışman oyuyla katılmaya çağrılması kararlaştırıldı. Hatta Sosyalist Devrimcilerin de, muhtemelen nerede durduklarını anlamalarını sağlamak amacıyla, toplantıya çağrılması önerildi.[186]

15 Temmuzda Lenin Merkez Komitesi konferansında ortaya çıkanları öğrendiğinde öfke ve endişeyle tepki verdi. Şimdiki durum Nisan başında Rusya'ya döndüğünde karşılaştığı durumdan farklıydı. Bir kez daha, Bolşevik safları içinde radikal devrimci eylemden vazgeçmek ve daha ılımlı sosyalist gruplarla birleşmeseler de, yakın işbirliği yapmak için oluşan güçlü etkiye karşı mücadele etmek zorunda kalacaktı. Ne var ki, şimdi gazeteleri düzenli izlemekten de yoksun kalmış olarak, Petrograd'dan 30 kilometre uzakta gizlendiği yerden partisinin politikalarını yeniden yönlendirmeye mecbur kalmıştı.

Lenin tezlerinin Merkez Komitesi konferansında reddedilmesine "Sloganlar Üzerine" adlı uzun makalesiyle yanıt verdi.[187] Makalesinin başlangıcındaki yorumunda, "geçmişte çok sık görüldüğü gibi, tarihte keskin dönüm noktalarına rastlandığında, ilerici partiler bile yeni durumlara çabuk uyum sağlayamamışlar ve önceden geçerli olan ancak şimdi tüm anlamını yitiren sloganları tekrarlamışlardır," diye işaret ediyordu. "Bütün İktidar Sovyetlere," sloganının 27 Şubat ile 4 Temmuz arasındaki dönemde geçerliyken o tarihten sonra yararlılığını açıkça yitirdiğinde ısrar etmekteydi. "Bu anlaşılmadıkça," diye uyarıyordu, "günün acil sorunları hakkında bir şey anlamak

mümkün değildir." Lenin Sosyalist Devrimci ve Menşeviklerin yanlışlarını düzeltebileceklerine inanan partideki muhaliflerinin düşüncesini "eğer yalnız aptalca" bir şey değilse "çocukça saf" bir düşünce olduğunu" ileri sürdü. "İnsanlara bütün doğrular söylenmelidir," diye ısrar ediyordu. "Adını koyacak olursak, iktidar Cavaignaclar askerî kliğinin elindedir... o iktidar yıkılmalıdır." Sonra ekledi: "Sovyetler bu devrimde yer alabilirler, ancak şimdiki Sovyetler *değil*... Şimdiki Sovyetler başarılı olamamıştır... [Onlar] mezbahaya getirilen koyun gibiler. Bıçağın altında zavallıca meleme sesi çıkarıyorlar." "Sloganlar Üzerine" makalesinin sonuna doğru, "[sınıf mücadelesinde] yeni bir dönemin başladığını, bunun eski sınıfları, eski partileri ve eski Sovyetleri kapsamadığını" beyan etmekteydi. Partinin, "geriye dönmek yerine ileriye doğru bakmaya başlaması" ve "yeni, Temmuz sonrası sınıf ve parti kategorileriyle" çalışması gerektiğinde ısrar ediyordu.

Ne var ki, o zaman için, dışarıdan içeriye bakan Lenin'di. Merkez Komitesi konferans kararı ulusal liderliğin Nisan Konferansı'yla Altıncı Kongre arasındaki taktikler üzerine esas politik değerlendirme ve resmi açıklamasıydı. Çabucak bir broşür olarak çoğaltıldı ve 340 paket halinde ülkenin her yerindeki alt Bolşevik örgütlerine gönderildi. Karar, partinin taşra örgütlerinde tam zamanında yayınlandı ve Rusya'nın her yerinde Temmuzun ikinci yarısı süresince kongre öncesinde yapılan parti konferans ve toplantılarında politik durum ve taktikler üzerine alınan kararlara kılavuz oldu.[188]

Aynı dönemde Bolşevik Petersburg Komitesinin deneyimi de gericilik döneminde Bolşeviklere verilen zararın nispeten yapay olduğunu ve kolaylıkla üstesinden gelinebileceğini doğrulamaktadır. Elliye yakın seçilmiş bölge temsilcisinden oluşan Petersburg Komitesi önemli politik konuları tartışmak amacıyla haftada bir kez toplanıyordu ve altı kişilik bir yürütme kurulu tarafından yönetilmekteydi. Bu altı kişiden hiçbiri Temmuz olaylarından sonra tutuklanmamıştı. Petersburg Komitesinin çalışmaları Kşesinskaya malikânesindeki büro ve kayıtlarına el konulması nedeniyle bir an için kargaşa içine düşmüştü. Bir Yürütme Kurulu üyesi o zaman üzüntüyle şöyle bildiriyordu: "Her şeyimizi yitirdik –belgeler, kayıtlar, mahallemiz– kelimenin tam anlamıyla her şey!"[189] Hâlâ, kurulla ilçe parti komiteleri arasındaki temas asla ciddi biçimde kopmamıştı. Petersburg Komitesi için nispeten güvenli olan Viborg bölgesinde hemen bir ev bulunmuştu. Parti işçileri bu evde hemen 7 Temmuzda çarlık zamanından kalma kırık dökük bir el pedallı baskı makinesinde broşürleri çoğaltmaya başlamışlardı.[190]

Temmuz ayaklanmasından sonraki ilk haftalarda, Petersburg Komitesi yetkililerine en çok sıkıntı yaratan sorun; son olayların, özellikle de, üst düzey parti yetkililerine karşı yapılan casusluk suçlamalarının Bolşeviklerin nüfuzu ve bununla birlikte Petrograd kitleleri üzerinde nasıl etki yapacağı

oldu. Bu soruya ilk yanıt, Temmuz olayları sonrasında, Petersburg Komitesinin tam katılımlı 10 Temmuz toplantısında[191] ve 16 Temmuzdaki Petrograd Bolşevikleri İkinci Kent Konferansı oturumunda geldi. (İkinci Kent Konferansı 1 Temmuzda başladı. Ancak Temmuz ayaklanması nedeniyle 3 Temmuzda ertelendi. Konferans 16 Temmuzda yeniden başladı.) Her iki toplantıda da, başkentin her bölgesinden gelen temsilciler kendi bölgelerindeki koşullar hakkında kişisel rapor verdi. Bu raporlar fabrika işçileri arasında partiye karşı küskünlüğün başından beri sınırlı kaldığını ve her durumda uzun sürmeyeceğini gösteriyordu.

10 Temmuz raporlarına bakarak daha kesin yargılayacak olursak, sanayi mahallelerinde değil de başkentin nispeten daha zengin mahallelerindeki fabrikalarda çalışanlar Temmuz olaylarının henüz yeni olduğu günlerde Bolşeviklere karşı gerçekten düşmanlık duyguları içindeydi. Bu bölgelerde, Bolşeviklerin işçi arkadaşları tarafından hakarete uğradığı olaylara sık olarak rastlanmaktaydı. Yine, atölyelerde rahatsız ediliyorlardı. Nevski bölge temsilcisi, orada işçilerin Bolşeviklere karşı tavrını "katliamcılık" olarak nitelemişti. Ona göre, iyi bilinen parti üyeleri "avlanmaktaydı." Dahası, partiye ait ofisler sokak kalabalıkları tarafından sürekli yağmalanma tehlikesi altındaydı. Porokhovski bölge temsilcisi Temmuz olaylarından bir iki gün sonra fabrikasından atılan altı Bolşevikten birinin Bolşeviklere karşı "karalamalardan" ve "gözaltında" bulundurulduğundan şikâyet ettiğinden söz etti. Bölgesindeki işçilerin "durgun bir bataklık" olduğunu oldukça açık biçimde söyledi. Bir başka konuşmacı Kolpinsky bölgesindeki son gelişmeleri değerlendirirken orada Bolşeviklere duyulan sempatinin Temmuz olaylarından sonra tersine döndüğünü bildirdi.

İlk kaynaklardan gelen bu haberler, çok sayıda kararsız Menşevik, Sosyalist Devrimci ve bağımsız işçiler içinde Bolşeviklere karşı ortaya çıkan öfkenin yanı sıra, Temmuz olaylarının fabrikalardaki Bolşevik örgüt üyelerinin kendi üst parti liderlerine inançlarını ciddi biçimde zayıflattığını ileri sürmekteydi. Viborg bölgesinden Latsis, Metallist fabrikasında bu tür bir gelişmeye ait şok edici bir göstergenin haberini vermekteydi. Bu fabrika yaklaşık sekiz bin işçisiyle Petrograd'daki en büyük kuruluşlardan biriydi. Temmuzdan önce, gelişen üç yüz üyeli kolektifiyle Petrograd'daki partinin fabrika örgütleri arasında parlayan bir yıldız haline gelmişti. Latsis, Metallist fabrikasına yapılan askerî bir baskından sonra, orada temsil edilen politik örgütlerin hepsinin liderlerinin, son gelişmeleri tartışmak üzere toplandıklarını bildirdi. Bu tartışma sırasında, Menşevik ve Sosyalist Devrimciler gericiliğin yükselmesini kışkırttıkları için Bolşevikleri suçladılar. Bu baskı altında, Bolşevikler gelecekte davranışlarını kısıtlayacaklarına dair yemin ettiler. Parti açısından daha da kötüsü, Metallist fabrikası Bolşevikleri Sovyeti destekle-

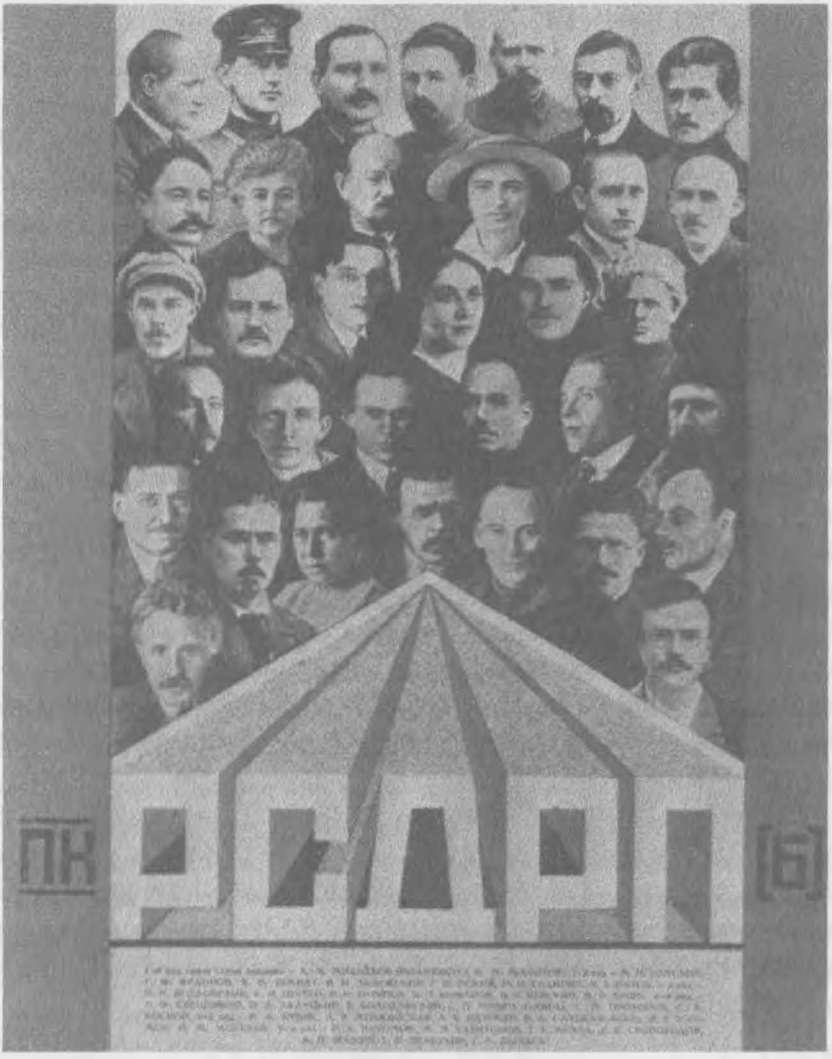
yeceklerini taahhüt eden ve örgütlerini Sovyetlerin denetimine veren resmi bir kararı kabul ettiler. Birçok gazetede derhal yayınlanan bu önemli kararda ayrıca Bolşevik Merkez Komitesiyle Petersburg Komitesinin yetkilerinden vazgeçerek "yüz bin Bolşevik işçinin Alman ajanı olmadığını" kamuoyuna göstermek amacıyla mahkemeye teslim olmalarını talep ettiler.[192]

Bağlılığın sarsıldığına dair bu tür göstergeler Petersburg Komite üyelerini iyice rahatsız etmiş olmalıdır. Bununla birlikte, daha da önemlisi, Metallist fabrikasındaki olaya benzeyen biçimde, Temmuz olaylarına şiddetli tepki gösterilmesi oldukça ender rastlanan bir olaydı. Gerçekte, Petersburg Komite üyeleri 10 Temmuzda dinledikleri bölge raporlarına göre değerlendirerek meselelerin o kadar da kötü olmadığını düşünerek rahatlamışlardı. Ancak kesinlikle, orada hazır bulunanlar, partiye yeni katılmaların durduğu konusunda anlaşmışlardı. Ancak, en çok korkulan gelişme, yani kitleler halinde partiden ayrılmalar geçekleşmemişti. Vasilievski adasından bir parti üyesi kendi sorumluluk bölgesi içindeki fabrikalardaki Bolşeviklere bazen saldırılıyorsa da, bu saldırıların partinin sayısal gücünü etkilediğine dair bir işaret olmadığını anlattı. Memnuniyetini açıkça belli ederek, büyük bir fabrikadaki Sosyalist Devrimcilerin bir karar alarak, "Bolşevikleri tutukluyorsanız, haydi gelin bizi de tutuklayın," dediklerini bildirdi. Büyük Putilov fabrikasının bulunduğu Narva bölgesinin temsilcisi, katliam kışkırtmalarının yalnızca geri kalmış fabrikalarda etkisi olduğunu ve "fısıltı gazetesine inanılmadığında" ısrar etmekteydi. Latsis de, en önemli Viborg bölgesi raporunda aynı şekilde cesaretlendiriciydi. "Partiden kitlesel kaçış yok," diye bildiriyordu, "istifalar kesinlikle bireysel niteliktedir." Aynı zamanda, işçilerin politik toplantı yapma olanağı bulduğu fabrikalarda bütün devrimci grupları bir araya toplama isteğini görmenin mümkün olduğunu göstermekteydi.

16 Temmuz İkinci Kent Konferansı'nda Nevski bölgesinden gelen rapor iç karartıcıydı. Vasili Vinokurov, bazı Bolşeviklerin partiden ayrılmalarını isteyen işçi arkadaşları tarafından dövüldüğü durumları örnek gösterdi. Bölgesinde vatansever, katliamcı, Bolşevik karşıtı akımların hâlâ yükseliş içinde olduğunu belirtti.

Ne var ki, diğer yerlerde gelişmeler dikkat çekici biçimde daha cesaretlendiriciydi. Yürütme Kurulu adına konuşan Volodarski konferansa katılan delegelere "kendilerine ulaşan haberlere göre, [işçilerin] ruh halinin her yerde iyi olduğu" hakkında bilgi verdi. Porokhovsky bölgesi sözcüsü üzerlerindeki katliamcı havanın geçmekte olduğunu söyleyerek raporuna son verirken partiden kaçışın "tesadüfi olaylar" olduğunu belirtti. Narva bölgesi lideri fabrika işçilerinin ruh halinin "sağlam" olduğunu ve "çalışmanın normal geliştiğini" kendinden emin biçimde belirtti. Vasilievski adası temsilcisi daha da ileri giderek işçilerin ruh halini "parlak" olarak niteledi. Bir yandan,

"politik olarak geri kalan kadın işçiler" için "korkulu" derken "diğer yerlerde ruh hali Temmuz olayları öncesinden de daha iyi" diye ekledi. 10 Temmuz itibariyle, parti gücündeki azalmanın önemsiz olduğunu belirtti; bölgedeki dört bin parti üyesi içinde yalnızca yüz kişi ayrılmıştı.



1917'de Bolşevik Petersburg Komitesi üyeleri (eksikler var) En alt sıra, soldan sağa: L. M. Mikhaliov, V. M. Molotov. İkinci sıra: M. P. Tomski, G. F. Fedorov, V. V. Şmidt, V. N. Zalezhski, G. I. Boki, M. I. Kalinin, I. A. Rahiya. Üçüncü sıra: N. I. Podvoyski, K. I. Şutko, N. K. Antipov, N. P. Komarov, V. I. Nevski, M. Ia. Latsis. Dördüncü sıra: N.F. Sveşnikov, P. A. Zalutski, V. Volodarski, S. N. Raviç, S. P. Prokhorov, S. V. Kosior. Beşinci sıra: N. A. Kubiak, L. R. Menzhinskaya, A. V. Şotman, V. Slutskaia, I. K. Naumov, I. M. Moskvin. Altıncı sıra: P.L. Pakhomov, M. M. Haritonov, G. K. Krela, A. K. Skorokhodov, B. P. Pozern, E. P. Pervukhin, G. N. Pylaev.

10 Temmuzda, Petersburg bölge temsilcisi, bölgesindeki insanların içinde bulunduğu ruh halini "istikrarsız" olarak bildiriyordu. Şimdi, Bolşevik komitenin karargâhı bulunmamasına rağmen, aynı insanların ruh halinin "iyi" olduğunu söyledi. Birinci Kent Bölge Temsilcisi gururla, "geçen toplantımızda her zaman olduğundan daha çok kişi vardı," diye anlattı. Latsis, Metallist fabrikasındaki durumdan tedirgindi. Fakat ona göre, Viborg bölgesindeki diğer yerlerde hava "Bolşeviklerden yana dönmekteydi." Yorumlarını şöyle sürdürdü: "Partiye daha az kişi giriyorsa bu kadromuz dağılmış olduğu içindir." Aynı derecede önemli olarak, karşı-devrim saldırıları karşısında, işçiler geçmişteki ayrılıkları unutmak istiyor ve safları sıklaştırıyor," diye yineledi.

Temmuz olaylarının partinin kitleler içinde kazandığı önemi öğrenme çabalarının dışında, İkinci Kent Konferansı delegeleri gelecek için uygun bir eylem planı hazırlamakla uğraşıyorlardı. Merkez Komitesinin önde gelen üyelerinin geçici olarak hazır bulunmadığı toplantıda, Merkez Komitesinin bu konudaki tutumunu sunma yükümlülüğü o zaman otuz sekiz yaşında olan Stalin'e düştü. Stalin çabuk öfkelenen, kaba ve zorba, sıradan bir kuramcı, yazar ve konuşmacıydı ve 1917'de devrimci bir lider olarak Lenin, Troçki ve hatta Zinovyev, Kamenev ve Lunaçarski'nin gerisinde kalmıştı. Muhtemelen Temmuz ayaklanmasından sonra hükümet tarafından aranmamasının nedeni buydu. Stalin açıkçası, büyük ölçüde Gürcü kökenli olması nedeniyle, partide milliyetler konusunda önde gelen bir otorite olarak tanınıyordu. Bazı durumlarda, Merkez Komitesini, Petrograd Sovyeti Merkez Yürütme Komitesinde ve Merkez Yürütme Komitesinde temsil etmişti. Onun dışında, *Pravda*'nın yayına hazırlanması ve sıradan günlük idari işlerle uğraşmaktaydı.

Başlangıçta, Stalin'in devrimin gelişimi hakkındaki görüşleri Kamenev'inkiyle uyuşuyordu. Ancak Lenin Rusya'ya döndükten sonra Stalin keskin biçimde sola dönüş yaptı. Haziran ortalarında, Bolşevik liderliği içinde aşırı militanlar arasında sayılabilirdi. (10 Haziran gösterisinin iptaline karşı bir protesto tavrı olarak, Smilga'yla birlikte Merkez Komitesine istifasını sunmuş ancak bu talebi hemen reddedilmişti.)

Stalin için İkinci Kent Konferansı'nda Merkez Komitesini temsil etme onuru karışık bir duygu teşkil ediyordu çünkü Merkez Komitesi konferans kararında yer alan görüşler, hemen açığa çıkacağı gibi, kendi düşüncelerine uymuyordu. Bazı delegelerin zaten Lenin'in var olan durum ve partinin izlemesi gerek yol hakkındaki görüşleri dinleyeceği gerçeğinden dolayı görevi daha da karmaşıktı. Stalin pratikte kimseyi tatmin etmeyen, muğlak ve yer yer çelişkili, orta yolcu bir tavır sergiledi.

Böylece, Stalin "Şimdiki An Üzerine" adlı raporunda, Lenin'den alınmış

gibi duran sözcükler kullanarak, devrimin gelişmesinin bittiğini, Temmuz olaylarından karşı-devrimin zaferle çıktığını ve bu gelişmeye suç ortağı olan Merkez Yürütme Komitesinin şimdi gücünü yitirdiğini bildirdi. Stalin "karşı-devrimin zaferi" biçiminde tanım yaparken Lenin'den farklıydı. Yine, Geçici Hükümetin nitelik ve koşulları, küçük burjuvazinin özellik ve tavrı, Temmuz deneyinin devrimin gelişimindeki önemi ve yakın geleceğe bakış hakkındaki görüşleriyle Lenin'den ayrılıyordu. Stalin'e göre, Geçici Hükümet karşı-devrimden etkilenmiş ancak tümüyle onun denetimi altına girmemişti. Küçük burjuvazi hâlâ "Bolşeviklerle Kadetler" arasında gidip gelmekteydi. Temmuz olaylarının da içinde bulunduğu politik bunalım henüz bitmemişti. Ülke "keskin çelişki, çatışma ve çarpışmalar" döneminde yutularak ortadan kaldırılmıştır. Bu dönemde, işçi ve askerlerin acil hedefi kapitalistlerin hükümetten atılması ve "küçük burjuva ve proleter demokrasisinin" yaratılması olacaktır. Bu durumda, Stalin'in daha sonra, partinin esas görevinin "kendini kısıtlama, yüreklilik ve kitleler üzerinde örgütlenmekte" ısrar etmek, Bolşevik örgütlerini yeniden inşa etmek ve güçlendirmek ve "yasal kurumlar içinde [faaliyeti] ihmal etmemek" olduğunu ifade etti.[193]

Kısacası, Lenin partinin kesin olarak ılımlı politik gruplardan kopmasını ve kitlelere Sovyetlerden ayrı olarak iktidarı kendi başına silahla ele geçirme hedefini göstermesini isterken, Stalin'in esasta vurguladığı konu partinin kendini kısıtlaması ve genelde birliğe duyulan ihtiyaç üzerine oldu. Yine, bu anlamda, Stalin'in karşı-devrimin zaferi ve Merkez Yürütme Komitesinin güçsüzlüğünden söz etmesi, Lenin'in görüşlerine yakın olanları tatmin etmekten uzaktı. Ayrıca, devrimin acil yolunun şiddete bağımlı olduğu iddiası da, Merkez Komitesi konferansı çoğunluğunu paylaşan kişileri ne kadar tedirgin edeceği de kolaylıkla anlaşılabilir. Dahası, heyetteki İkinci Kent Konferansı delegelerinin, Stalin'in Sovyetlerin geleceğini (herkesin zihninde en öndeyer alan sorunu) yeterince tartışmayı başaramaması ve partinin kitleler içinde gelecekte oynayacağı rol üzerine nispeten pasif görüşler sergilemesi nedeniyle kaygılanmış olduğu açıktır.

Stalin'in yaptığı değerlendirmelerine karşı aldığı olumsuz tepkileri konuşmasını izleyen ateşli tartışmalar sırasında görebiliriz. Bu bağlamda tartışmaya katılanlar, diğerleriyle birlikte S. D. Maslovski, Vasili İvanov, Moisei Haritonov, Gavril Veinberg, Viyaçeslav Molotov, Anton Slutski ve Maksimilian Saveliyev oldu. Maslovski tartışmaya partinin hükümetle çatışmaları ne dereceye kadar arttırması gerektiğini sorgulayarak başladı. Partinin gelecekte silahlı protesto hareketleri yönlendirmeyi düşünüp düşünmediğini sordu. Stalin kaçamak yanıtladı: "Bu eylemlerin silahlı olacağını bekleyebiliriz ve her şey için hazır olmalıyız." Ondan sonra, İvanov partinin "Bütün

İktidar Sovyetlere" sloganı karşısında tavrının ne olduğunu sordu. Bu sloganın çıkmaza girdiğini ima ediyordu. Stalin bu soruyu daha açık biçimde, artık "sınıf mücadelesi dilini konuşmalıyız - tüm iktidar devrimci politika izleyecek işçi ve yoksul köylülere," diyerek yanıtladı.[194]

Uzun zamandır Bolşevik ve eski göçmen olan Haritonov, Stalin'i Rusya'daki devrimi etkileyen uluslararası duruma değinmediği için eleştirdi. "Batı'da devrim olmazsa davamızı yitiririz deyip duruyoruz" dedi. "Öyleyse, Batı Avrupa devrimi zamanında yardımımıza gelmedi ve devrimimiz daha fazla yaygınlaşamaz." Bununla birlikte, Haritonov'un gelecek için iyimser düşünceleri yok sayılmazdı. Stalin'in Petrograd'da karşı-devrimin zafer kazandığı iddiasıyla alay ederek, Şubat Devrimi zamanından beri iktidarın yavaşça Sovyetlere kaymakta olduğunda ve bunun daha da devam edeceğinde ısrar etti. Kısa süre önce yaşanan günlere değinerek, "Sovyetlerin dağılmasından korkmamızı gerektirecek anlar vardı" dedi. "Ancak bu zaman kesinlikle geçti." Şöyle ekledi: "Sovyetler olmaksızın burjuvazimizin birkaç günden fazla iktidarda kalma imkânı yoktur."[195]

Söz sırası kendisine geldiğinde, Volodarski Haritonov'un Stalin'in karşı-devrimin gücünü abarttığı iddiasını destekledi. Lenin ve Stalin'i kastederek, "karşı-devrimin zafer kazandığını iddia eden kişiler kitleler yerine liderlerini koyarak yargıya varıyorlar," diye ifade etti. "Liderler [en üst Menşevik-Sosyalist Devrimci] sağa kayarken kitleler sola kayıyorlar. Kerenski, Tseretelli ve Avkseniev zamanın halifeleridir... Küçük burjuvazi yanımıza geçecektir. Bunu aklımızda tutarsak, 'Bütün İktidar Sovyetlere' sloganının saçma olmadığı açıktır," diye sözlerini bitirdi. Veinberg ekledi: Bugünkü hükümet ekonomik kriz hakkında bir şey yapamayacaktır. Sovyetler ve politik partiler sola kayacaklardır. Demokratların çoğunluğu Sovyetlerin etrafında toplanmışlardır ve 'Bütün İktidar Sovyetlere' sloganını reddetmenin çok zararlı sonuçları olacaktır."[196]

"Şimdiki An" üzerine fikir ileri sürenler arasında Molotov, Saveliyev ve Slutski Lenin'in duygularına en yakın açıklamaları yapıyorlardı. Molotov son olaylardan önce, "Sovyetlerden kendilerinden beklenildiği gibi şiddete başvurmadan iktidarı alabilirlerdi... Almadılar. [Onun yerine] 3 ve 4 Temmuz gelişmeleri Sovyetleri karşı-devrimci yola girmeye zorladı....İktidar Sovyetin elinden burjuvazinin eline kaydı. Proletaryaya ihanet eden Sovyetler için savaşamayız. Tek çözümümüz proletaryanın kendisine eşlik edecek ve onu izlemeyeteneğine sahip köylü tabakalarıyla birlikte vereceği mücadelesinde yatmaktadır," diye ısrar etti.

Slutski ise kendi açısından, Volodarski'yi karşı-devrimin büyük başarısına göz yummakla suçladı. "Karşıdevrim deyimini iktidarın belli bir grubun eline geçmesi anlamında düşünürsek, daha önce iktidarı elinde tutan gru-

bun onu geri alamayacağı bir değişiklik olarak kabul edebiliriz," diye ifade etti; "o zaman tanık olduğumuz şey, karşı-devrimin açık zaferidir." Ne var ki, Lenin'in düşündüklerinden haberi olmadığı belliydi ve şunu ekledi: "Kimse 'Bütün İktidar Sovyetlere' sloganını değersiz çöp gibi fırlatıp atmamız gerektiğini önermiyor."

"İşçi devriminin yaygınlaşmakta olduğu ve Sovyetlerin ona karşı mücadele etmeye başladığı bir zamanda," diyen Saveliyev "'Bütün İktidar Sovyetlere' sloganının yalnızca karışıklık yarattığını" ileri sürdü. "İki seçeneğimiz var," diye söyledi. "Devrimi yaygınlaştıracağız ya da duracağız. Proletaryanın partisi duramaz. Kazanan tarihe geçecektir. Devrim sürüyor ve biz de son vuruşa doğru yol alıyoruz."[197]

Söz almak isteyen herkes konuştuktan sonra, Stalin Merkez Komitesi kararını tümüyle okudu. Her maddesi tek tek görüşüldükten sonra, kararın tümünü değiştirmek amacıyla bir komite oluşturulma önerisi, üç oy gibi az bir farkla reddedildi. Bu tartışmaların başında, Viborg bölgesinden adı belirlenemeyen bir delege, bir işe yaramayacaksa da başkanlığın Lenin'in tezlerini okumasını istedi (bu "Politik Durum" ve "Sloganlar Üzerine" nüshalarının başkanlığın elinde bulunduğunu ortaya çıkartıyordu).[198]

Kararın her maddesi ele alındığında, "Leninistlerden" birisi, Molotov, Slutski ya da Saveliyev kalkıp tezlere uyum sağlayacak değişiklikler yapılmasını öneriyordu. Merkez Komitesi kararını savunmak Stalin'i rahatsız ettiğinden ya da Stalin'in önceki performansının kararı destekleyenleri tatmin etmemesi nedeniyle, Volodarski bu değişiklik önerilerini reddetti. Bir delegenin Volodarski'nin baş konuşmacı olmadığı için toplantıda söz hakkı bulunmadığı itirazına yanıt olarak, başkanlık Volodarski'nin "kararın önceden kabul edildiği konferansı temsil ettiğini" açıkladı. Değişiklik önerileri hakkında sürüp giden ateşli mücadele sırasında, Slutski karşı-devrimin zafer kazandığı cümlesini kararın bir maddesine koydurmaya uğraşıp da başaramayınca, Volodarski birdenbire öfkeyle ağzından kaçırdı: "Daha önce reddettiğimiz maddelerin, ne olursa olsun zorla değiştirmek için bir çaba yapıldığına tanık oluyoruz. Bizim [Lenin'le, demek istiyor] tartışmamızın dönüm noktası, tanık olduğumuz karşı-devrimin zaferinin geçici ya da kesin olduğudur." Saveliyev, "Ben burada Lenin'e karşı ciddiyetsiz bir tavır hissediyorum," diye karşılık verdi.[199]

Molotov, Slutski ve Saveliyev Stalin'in okuduğu karara biri hariç tamamı reddedilen on sekiz kadar değişiklik önerisi sundular. Sonuç olarak, konferanstan en sonunda geçen karar Merkez Komitesinde kabul edilenin bir kopyası oldu.

Yeni taktik yol için bu süreçte yaratılan karşıtlığın yarattığı hoşnutsuzluk oylamada ortaya çıktı. Yirmi sekiz delege kararın lehine oy kullandı;

üç karşı oy ve yirmi sekiz çekimser oy vardı. Moskovski bölgesindeki bazı delegeler çekimserliklerini haklı çıkarmak için "kararın biçiminin uygun olmadığı" nedeniyle oy kullanmadıkları şeklinde açıklama yaptılar. Molotov, "böyle kritik bir zamanda muğlak bir kararı kabul etmenin mümkün olmadığı" için çekimser kaldığını bildirdi. En sonunda, Viborg bölgesinden on bir delege adına konuşan Viktor Narchuk grubunun, "Lenin'in tezlerini dinlemediği ve kararın baş konuşmacı dışında bir kişi tarafından savunulmadığı" gerekçeleriyle çekimser kalmaya karar verdiğini açıkladı.[200]

Temmuz ayaklanmasından sonra en ciddi zarar gören Bolşevik örgüt, Askerî Örgüttü. Kurulduğu günden beri, Askerî Örgütün başlıca amacı Petrograd garnizonundaki askerlerin desteğini kazanmak ve onları disiplinli devrimci bir kuvvet olarak örgütlemekti. Yaz ortasında, ilk hedefle ilgili olarak dikkate değer ilerleme kaydedilmişti. Askerî Örgüte ya da Pravda Kulübüne birkaç bin asker katılmıştı. Birçok garnizon birliğinde parti hücreleri kurulmuştu ve çok sayıda askerî birlikte Bolşeviklerin etkisi doruğa erişmişti. Hükümet; Temmuz olayları sonrasında, ayaklanmaya aktif olarak katılan Bolşevik alayları silahsızlandırma ve tasfiye etmek amacıyla hazırladığı planları kısmen gerçekleştirmişti. Partinin birlik düzeyindeki en deneyimli ve etkili liderleri şimdi hapisteydi. En popüler yayın organı *Soldatskaya pravda* susturulmuş ve Askerî Örgütün en üst liderliğiyle birlikler arasındaki bağlar geçici olarak kaldırılmıştı. Bolşevikler askerî kışlalardan kovulmuş ve genel olarak söylemek gerekirse, partinin garnizondaki operasyonları tümüyle durdurulmuştu.

İşçilerin durumundan daha belirgin olarak, Petrograd garnizonundaki askerler Temmuz deneyiminden sonra Bolşeviklere karşı dönmüş gözükmekteydi. Bunun nedeni, muhtemelen asker Bolşeviklerin büyük bir çoğunluğunun disiplinsiz ve partiye bağlılıkları zayıf olan, yeni katılan üyeler olmasıydı. Ayrıca, barış için istekleri ne kadar güçlü olursa olsun, askerler işçilerden daha vatansever eğilimliydiler ve bu nedenle, Bolşeviklerin Almanlar için çalıştığı suçlamalarından muhtemelen daha çok etkilenmişlerdi. Ondan sonra, daha önce de belirtildiği gibi, bunun bir temeli olmasa da, Bolşevikleri reddederek cepheye gönderilmekten kurtulmayı ümit ediyorlardı. Bu ve diğer nedenlerle de, garnizon birlikleri Temmuz olaylarının hemen ardından temizliğe başladılar. Faaliyetleri bilinen Bolşevikleri askerlerle temas etmemeleri için soyutladılar, bazılarını da yetkililere teslim ettiler.

Örneğin, 10 Temmuzda, Birinci İhtiyat Piyade Alayında yapılan asker komiteleri toplantısında, askerî birlikte önde gelen Bolşeviklerin tutuklanmasına ve radikal eyleme çağrı yapan personelin muhtemelen hükümete verilmek üzere bir listesinin yapılmasına karar verilmişti. Bu komiteler kabul ettikleri kararı iki gün sonra açıkladıklarında, birinci İhtiyat Piyade Ala-

yının 4 Temmuzdaki davranışının başlıca sorumluluğunun Vasili Saharov ile İvan ve Gavril Osipov adlı Bolşevikler ve bir de parti üyeliği bilinmeyen Eliazar Slavkin'de olduğunu beyan etti. Karar, dördünü tehlikeli ajitasyon yürütmekle ve askerlerin beynini yıkayan ateşli konuşmalar yapmakla suçlamaktaydı. Dahası, iddiaya göre, 4 Temmuzda, kitle eylemine Sovyet tarafından onay verildiğini bildirerek "iğrenç bir provokasyon" yapmışlardı.[201]

Aynı zamanda, garnizon birlikleri Temmuz olaylarına katıldıklarına dair suçlamalardan kurtulma endişesiyle, hükümete ve Yürütme Komitelerine destek vermeyi hararetle kabul ettiler. Litovski Muhafız Alayının 9 Temmuzdaki kitle toplantısında alınan karar bunun tipik örneğidir:

> 3 ve 4 Temmuz silahlı hareketinde yer almaktan bilinçli olarak kaçınmış olan bizler bu eylemi devrimci dava için tehlikeli ve utanç verici olarak kınıyoruz... Herkesi Yürütme Komiteleri ve Geçici Hükümetin iradesine sıkı sıkıya uymaya çağırıyoruz... Garnizondaki yoldaşlarımızdan güçlü sesleriyle kararımıza katılmalarını diliyoruz. Bunu yaptıklarında, garnizonun birleşik ve bilinçli iradesini ifade edecekler. Böylece, karşı-devrimcilerle ittifak halinde ve belli bir asker kesimi ve işçi kitlelerinin cehalet ve geri kalmışlığından yararlanan Alman ajanlarının saldırılarından kurtulmuş olacaklardır.[202]

Yetkililerin saldırıları ve garnizon askerlerinin acımasız eleştirileri yetmezmiş gibi, Askerî Örgüt Temmuz ortasında, Bolşevik Partinin kendi içindeki küskün unsurlardan gelen saldırıları da karşılamaya mecbur oldu. Üst düzey Bolşevik yetkililer arasında, ayrı bir askerî kol oluşturulması, 1905'te ilk Sosyal Demokrat askerî örgütlerin kurulduğu zamandan beri süregelen bir tartışma konusu olmuştur. Askerî örgütleri savunanlar düzenli askerî kuvvetlerin her modern devrim için kilit bir faktör olduğunu ileri sürmekteydi. Dahası, asker ve denizcilerin durum ve ilgilerinin halkın sivil unsurlarınınkinden belirgin biçimde farklı olduğunu iddia ediyorlardı. Bu nedenle, bu kesimi kazanmak ve devrimi başarıya götürmek için bir dereceye kadar özerklik ve bağımsızlığa sahip askerî örgütlere mutlak gerek vardı. Öte yandan, askerî örgütleri eleştirenler ise, bu örgütlerin çabaları ikiye katlamaları ve denetimden uzaklaşmaları nedeniyle, taşıdıkları maliyetin, getirecekleri yarar ne olursun partiye aşırı yük getirdiğini söylüyorlardı. Hal böyleyken, Bolşevik Askerî Örgütünün Merkez Komitesinin onayını almaksızın Temmuz ayaklanması hazırlıklarına açıkça katılmasının örgüte yapılan eleştirileri yoğunlaştırması şaşırtıcı değildir. Petersburg Komitesi yetkilileri, ulusal parti liderliği unsurlarıyla birlikte Askerî Örgüte yapılan bu saldırılarda yer aldılar.[203]

Sonradan arananlar listesinde yer alan Podvoyski, tanınma tehlikesine rağmen, 16 Temmuzdaki İkinci Kent Konferansı ve 28 Temmuzdaki Altıncı Parti Kongresi'nde gözükmek ve burada Askerî Örgütü savunmak zorunda

kalmıştı.[204] Dahası, Askerî Örgüt Altıncı Kongrede özel örgütlenmiş askerî bölüm tarafından açılan resmi bir soruşturmaya konu olmuştu. Partinin Orta Sibirya Bürosundan Altıncı Kongreye delege olarak gönderilen ve soruşturma komisyonuna üye olduğu anlaşılan Boris Şumiatski daha sonra, kongrede Buharin, Kamenev ve Troçki'nin (son ikisi muhtemelen yazı gönderdiler ya da aracı kullandılar) Askerî Örgütün düzenli parti organlarının çalışmalarıyla örtüştüğü gerekçesiyle, tasfiye edilmesi gerektiğinde ısrar ettiklerini anlatmıştı. Shumiatski'ye göre, askerî komisyonun çoğunluğu, Merkez Komitesinin altında özel bir Askerî Örgüt bulundurulmasının gereğini açıklayarak bu tavrı reddetmişti. Altıncı Kongre üzerine yayınlanmış materyallerde, Askerî Örgütün statüsüyle ilgili tartışma ve kararlar, askerî komisyonun sonuç bildirgesinde yer almaktadır. Sonuç bildirgesinde yazılan şu karar dört oya karşı sekiz oyla kabul edilmiştir. "Kurul Merkez Komitesinin altında, onun devamlı ve doğrudan gözetiminde olmak koşuluyla, partinin silahlı kuvvetler içinde günlük çalışmasını yönetmek amacıyla özel Askerî Örgüt bulundurulmasını onaylar çünkü silahlı kuvvetlerdeki parti üyelerinin varlık ve çalışmasını sağlayan profesyonel ve örgütsel konularla yaşam koşulları ayrı özellikler gerektirmektedir."[205]

Yetkililerin onları aktif biçimde aramasına rağmen, Askerî Örgütün en önemli iki yetkilisi Nevski ve Podvoyski Temmuz olaylarını izleyen günlerde tutuklanmaktan kurtulmayı başarmıştı. Podvoyski askerî devriyelerce iki kez durdurulmasına rağmen kimliğini gizleyebilmişti. 4 Temmuzdaki silahlı bir çatışmada bacağından küçük bir kurşun yarası alan Nevski taşraya kaçmıştı. Nevski'nin Petrograd'a Temmuz ortasında dönüşünden sonra, kısa süre içinde Askerî Örgüt yetkilileri hâlâ sayıca azdılar. Podvoyski, Nevski, İlin-Zhenevski ve Mikhail Kedrov Genrikh Yagoda'nın apartmanında kayıplarını değerlendirmek ve gelecek stratejisini tartışmak amacıyla toplandı. İlin-Zhenevski'ye göre, toplantıya katılanlar bu süre içinde, "yeraltı faaliyetini yasal çalışmayla birleştirmeye" çalışmak üzere anlaştılar. Yani, merkez karargâhlarını gizli tutacaklar ve mümkünse, birlikler içinde açık örgütlenme ve ajitasyon faaliyeti yürüteceklerdi.[206]

Askerî Örgüt yetkilileri tarafından bu toplantıda konulan hedeflerden biri de mümkün olduğu kadar kısa sürede askerler için şimdi yasadışı olan *Soldatskaya pravda*'nın yerini alacak bir Bolşevik gazetesi yayınlamaktı. Temmuz ayının üçüncü haftasında, Podvoyski en sonunda böyle bir gazeteyi bastıracak bir matbaa buldu ve ilk sayı 23 Temmuzda çıktı. Yeni organ *Raboçi i soldat* yazarları Podvoyski, Nevski ve İlin-Zhenevski'ydi. Yöneticiler ise, Kedrov ve Yagoda'ydı.[207] Merkez Komitesinin 4 Ağustos toplantısında sorun çıkana kadar her şey yolunda gitmiş gözüküyordu. Komite henüz *Pravda*'nın yerini alacak bir gazete olmadığından *Raboçi i soldat*'ı kullanmaya karar

verdi. Dahası, Haziran ve Temmuzda yaşanan organizasyon ve denetim sorunlarını düşünerek bu süre içinde Petersburg Komitesi ya da Askerî Örgütün ayrı bir gazete yayınlamalarına izin vermediler.[208]



Bolşevik Askerî Örgütü kilit üyeleri: Üst sıra, soldan sağa: P. V. Daşkeviç, N. I. Podvoyski, V. I. Nevski. İkinci sıra: V. R. Menzhinski, S. N. Sulimov, A. F. İlin-Zhenevski, M. S. Kedrov, E. F. Rozmiroviç. Üçüncü sıra: A. D. Sadovski, K. N. Orlov, N. V. Krilenko, N. K. Belyakov, K. A. Mekhonoşin. Dördüncü sıra: R. F. Sivers, S. M. Dimanştayn. Beşinci sıra: F. P. Khaustov, S. M. Nakhimson.

Merkez Komite, *Raboçi i soldat*'ın yayın kuruluna Stalin, Sokolnikov ve Milyutin'in kendi üyeleri olarak seçilmesine ve Askerî Örgüt ve Petersburg Komitesinin her birinden de bir temsilci alınmasına karar verdi. Sonra bu temsilciler, sırasıyla Podvoyski ve Volodarski oldu. Bu düzenleme Askerî Örgüt yetkililerinin tadını kaçırmıştı. Kendi başlarına çalışmaya alışıktılar ve bu ayrıcalıklı kişileri kıskanıyorlardı. Podvoyski'nin de o zaman belirttiği üzere, "birleşik bir haber organının" Askerî Örgütün amaçlarına hizmet etmeyeceği gibi Askerî Örgütün propaganda ve ajitasyon faaliyetleri yürüttüğü asker kitlelerin ihtiyaçlarını da karşılaması mümkün değildi.[209] *Raboçi i soldat*'ın yayın hayatı 10 Ağustos'ta yayınlanan çok ateşli bir yazının Geçici Hükümete gazeteyi kapatması için beklediği gerekçeyi sağlamasıyla birlikte sona erdi. Merkez Komitesi telaşla yeni düzenlemeler yaptı. Askerî Örgüt de, Merkez Komitesine sormadan aynısını yaptı. Böylece, 13 Ağustos'ta Temmuz olaylarından sonra ilk kez, iki Bolşevik gazetesi, Merkez Komitesinin yayınladığı *Proletari* ve Askerî Örgütün çıkardığı *Soldat* Petrograd gazete bayilerindeki yerini aldı.

Merkez Komite, Askerî Örgütün bağımsız hareketinden haberdar olunca, *Soldat*'a da el koymaya karar verdi ve Stalin'e Podvoyski'ye bu kararı bildirmesi için emir verdi. Dahası, Askerî Örgütün daha ileri giderek yeni yayın serüvenlerine girmemesi için Smilga'ya, Askerî Örgütün *Raboçi i soldat* gazetesinin yayınında kullanmak üzere ayırdığı fonları Merkez Komitesine vermesini emretti.[210] Stalin ve Smilga'nın görevlerini sıkı ve süratli biçimde yerine getirdikleri açıktır çünkü 16 Ağustos'ta, Merkez Komitesi Askerî Örgütün Tüm-Rusya Bürosundan çok sert bir şekilde kaleme alınmış iki çağrı aldı.[211] Birinci çağrı Askerî Örgütün ayrı bir gazete yayınlama hakkında ısrar ediyordu. Böyle yapılmazsa Askerî Örgüt liderlerini hapisten çıkarmak mümkün olmayacaktı. İkincisindeyse, "parti demokrasisinin en temel ilkelerinin çiğnendiği ilkesiz tavır" protesto ediliyordu. Burada, Stalin ve Smilga'nın Askerî Örgüte karşı tavrı gösterilmek istenmişti. Yine, Merkez Komitesinden Askerî Örgüt bürosuyla çalışma ilişkilerini iyileştirmesi talep edildi. Böylece, Askerî Örgüt bürosunun sorumluklarını yerine getirmesini kolaylaştırmış olacaktı.[212]

Merkez Komitesinin, yaklaşık bu sırada, Askerî Örgütün, esas olarak Temmuz ayaklanması ve *Raboçi i soldat* ve *Soldat* gazetelerinin yayınıyla ilgili işlerini sorgulamak amacıyla özel bir komisyon kurduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır.[213] Gerçekte, Nevski Askerî Örgüt liderlerinin artık parti "mahkemesinde" yargılanacaklarını anlatıyordu. Bu yargılamada, Bubnov, Dzherzinsky, Menzhinski ve Sverdlov Askerî Örgütün faaliyetlerinin farklı yönlerini değerlendirmek üzere görevlendirilmişlerdi.[214] Mevcut kanıtlara bakarak, bu "mahkeme" ile Altıncı Kongredeki askerî komisyonun çalışma-

sı arasında bir ilişki kurmak mümkün değildir. Her durumda, Askerî Örgüt kendisi hakkında yapılan suçlamaların çoğundan aklanmıştır. Herhalde, bu Lenin'in müdahalesi sonucunda olmuştu. Nevski, Sverdlov'dan aktararak, Sverdlov'un Askerî Örgütle tanışmak üzere görevlendirildiğini öğrendiği zaman, Lenin'in tavsiyesi şu olmuştu: "Tanışman gereklidir. Onlara yardım etmek gerekli, ancak baskı ve tekdir olmamalıdır. Tam tersine, desteklenmeleri gerekir. Risk almayan asla kazanamaz. Yenilgi olmadan zafer olamaz."[215]

Merkez Komitesinin 16 Ağustos tarihli toplantı tutanakları, Askerî Örgütten gelen iki çağrıyı dinledikten sonra, komitenin parti hiyerarşisi içinde Askerî Örgütün altta olması gerektiğini bir kez daha doğruladığını göstermektedir. Komite, parti statüsüne göre, Askerî Örgütün bağımsız bir politik merkez olarak var olamayacağını açıkça beyan etmiştir. Yine, bu şekilde azarladıktan sonra, Askerî Örgütün *Soldat*'ı yayınlamaya izin vermesine karar vermiştir. Ancak Merkez Komitesinin yayın kurulu üzerindeki veto hakkı saklı kalacaktı. Aynı zamanda, Sverdlov ve Dzherzhinski'yi, Askerî Örgüt bürosuyla, Merkez Komitesiyle bu örgüt arasındaki ilişkilerin düzeltilmesini tartışmak ve *Soldat*'la irtibatı tutmak amacıyla görevlendirdi.[216] Askerî Örgüt liderliği parti örgütü içindeki statüsünü korumak için savaşırken Bolşeviklerin garnizon askerleri içindeki konumu gelişmekteydi. En önemlisi, askerî birliklerde parti programına verilen desteğin yeniden canlanması Bolşevik etkisinden bağımsız olarak gelişmişti. Menzhinskaya Merkez Komitesinden Moskova bölge bürosuna 17 Temmuz tarihi mektubunda yazdığı gibi: Piter [Petrograd, *-çev.*] ve çevresindeki alaylarda hava bizden yana değişiyor. Burada, bugüne kadar çok başarı elde edememiştik. Askerler içinde, Kerenski'nin son bildirgeleri özellikle de ölüm cezasını geri getirmesi subaylara karşı korkunç öfke ve düşmanlık patlamasına neden olmuştur."[217]

Askerî Örgütün üst düzey yetkilileriyle Petrograd garnizonundaki Bolşevik kolektifleri arasında Temmuz olayları sonrasında yapılan toplantıların kısa özetleri, Temmuz sonu ve Ağustos başında, hükümet baskısı ve karşıdevrim tehdidinin Askerî Örgütün başarısız ayaklanmanın sonuçlarının üstesinden gelmesine yardım ettiğini doğrulamaktadır. Bu toplantıların ilklerinden birinde, 21 Temmuzda sunulan delege raporlarında Temmuz başındaki olayların önceleri askerlerin içinde büyük akıl karışıklığına neden olduğu ve Bolşeviklere karşı tavırlarını açıkça etkilediğini göstermektedir.[218] Bir hafta sonra yapılan ikinci toplantıda, delegelerin ruh hali kötüydü ve parti üyelerinin soruşturulmasını istiyordu. Bununla birlikte, Bolşevizme sempati duyan askerler üzerinde Temmuz deneyiminin olumsuz etkisinin en alt düzeyde kaldığı hususunda anlaşmışlardı.[219]

5 Ağustos'ta aynı birlik temsilcileri baskıları ve Duma ile Devlet Konseyinin sürdürülmesini protesto etmek için garnizonda örgütledikleri kitle

toplantılarını övünerek anlatıyorlardı. Aynı zamanda, Askerî Örgüte üyeliğin de artmakta olduğunu belirtiyorlardı.[220] Sonunda, 12 Ağustos Askerî Örgüt toplantısında, birlik temsilcileri Bolşevik davasına garnizonda sempati duyanların "öncesinden daha hızlı artmakta olduğunu" düşünüyorlardı. Açıkça, bazıları bunun Askerî Örgütün çabalarından çok, hükümet ve ılımlı sosyalistlerin hareketlerinden kaynaklandığını içtenlikle ifade ediyorlardı. Bu temsilcileri dinledikten sonra Askerî Örgüt sekreterliği Bolşeviklerin başarısının "hala yürütmenin güç olduğu ajitasyondan çok, getirilen yeni ceza yasalarından, devrimci askerlere yapılan baskılardan ve 'savunmacılardan' yana vakit kazanma çabalarından" kaynaklandığını belirtmişti.[221]

Kerenski yönetimi tarafından alınan baskıcı önlemlerin, istenmese de, hükümete karşı güvensizliğin yaygınlaşmasını ve Petrograd kitlelerinin saflarındaki geçmiş politik ayrılıkları bir yana bırakarak devrimi savunmak için birleşmelerini sağladığı, o döneme ait sayısız belgede açıkça yansımaktadır. Bu belgelerin içinde en zengin ve en değerli olanları 1917'de Petrograd bölge Sovyetleri arasında yapılmış protokol ve kararları içeren, ciltler tutan arşivdir.[222]

Anımsanacağı üzere, Şubat Devriminin hemen ardından başkentin tüm bölgelerinde Sovyetler kurulmaya başlamıştı. Genelde, işçi ve askerlerin kendi girişimleriyle kurulan bu Sovyetler ilk olarak, kentin yoğun endüstri bölgelerinde ortaya çıkmıştı. Örneğin, Viborg ve Peterhof Sovyetleri Şubat günlerinde kurulmuştu. Mart ayında, Vasilievski Ada bölgesinde yerel bir Sovyet kurulmuştu. Bunlardan sonra, kent merkezinde de benzer organlar oluşturulmuş ve böylece, Mayıs sonunda, bir düzineden fazla Sovyet, Petrograd ve çevresini bir ağ gibi örmüştü.

Petrograd Sovyetinde olduğu gibi, çarlık düzeninin çökmesinden sonra, bölge Sovyetleri içindeki en güçlü politik gruplar Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerdi. Yine, kısmen ulusal düzeydeki sosyalist liderliğin bu tür organlarda çalışmaya önem vermemesi nedeniyle, bölge Sovyetleri Petrograd Sovyetleri ve Tüm-Rusya Yürütme Komitelerinde olduğu gibi, hiçbir zaman orta sınıf aydınları ve politik partilerinin egemenliğine girmemişti. Sıradan işçi ve askerlerin kolayca girebileceği bu bölge Sovyetleri, esas olarak yiyecek bulmak, kamu düzenini sağlamak, işçi uzlaşmazlıkları ve sosyal yardım gibi konularla uğraşıyorlardı. Ancak kuruluşlarını ilgilendirdikçe, daha geniş ulusal konuları tartışıyorlardı. Bu nedenle, bölge Sovyetlerinin kayıtları, Petrograd Sovyet ve Tüm-Rusya Yürütme Komitelerine göre Petrograd kitlelerinin ruh hali ve ilgi alanlarındaki kaymaları göstermesi açısından daha güvenilir bir gösterge oluşturmaktaydı.

Nisan sonu ve Ağustos başı arasındaki bölge Sovyetlerinin incelenmesinden ortaya çıkan en çarpıcı gözlemlerden birisi, bu dönemde bir yanda böl-

ge Sovyetleriyle, öte yanda merkez Sovyet organları arasında sahip oldukları politik görüşlerin giderek birbirinden uzaklaşması olmuştur. Örneğin, Temmuz ortasında, Tüm-Rusya Yürütme Komitelerinin Kerenski rejimine sınırsız destek verdiği bir zamanda, bölge Sovyetlerinin çoğunun hükümete güvenleri giderek azalıyordu. Ulusal Menşevik ve Sosyalist Devrimci liderlerin zamanı boşa harcamalarından daha çok umutsuzluğa kapılmaktaydılar. Yine, devrimci bir Sovyet hükümeti kurma düşüncesine giderek daha güçlü bir şekilde bağlanıyorlardı. (Tam da Volodarski'nin İkinci Kent Konferansı'nda belirttiği gibi, ılımlı sosyalist liderlik sağa kayarken kitleler sola ilerlemekteydi.)[223]

Özellikle, Petrograd Sovyetinin bölge Sovyetlerinin ilgi alanlarına yeterince ilgi göstermediğini düşünen bölge Sovyetleriyle ulusal Sovyet liderliği arasında başlayan görüş ayrılığı, Temmuz ortası ve Ağustos'ta faaliyete geçirilen Bölgelerarası Sovyetler Konferansı örgütüne de yansımıştı. İlk olarak Nisan bunalımında kurulmuş fakat Haziran ve Temmuzun ilk yarısında sessiz kalmıştı. Bölgelerarası Konferans bölge Sovyet temsilcilerinden oluşan bir meclisti. Petrograd'daki her yerel Sovyet, iki temsilci gönderiyordu. Gerek duyulduğunda toplanarak bölge Sovyetlerinin faaliyetlerini koordine etmeyi ve giderek bütün bölge Sovyetlerinin birleşik baskısını merkez Sovyet organları üzerine taşımayı amaçlamaktaydı.[224]

1917 yaz aylarında Petrograd bölge Sovyetlerinin faaliyetlerinin incelenmesinden çıkan ikinci özellik ise, buralarda Menşevik-Enternasyonalistler, Bölgelerarası Komite ve Bolşevikler gibi sol grupların etkisinin artmaya başlamasıydı. Örneğin, Nisan'da, Bolşevikler yalnızca Viborg ve Kolpinsky bölge Sovyetlerinde çok etkiliydi. Başlangıçta, Bölgelerarası Komite üyelerinin büyük çoğunluğu Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerden oluşuyordu ve ilk başkan Menşevik Anisimov olmuştu. Ne var ki, yaz ortasında, Viborg ve Kolpinski bölge Sovyetlerinin yanı sıra, başkentte coğrafi olarak dağılmış duran Vasilievski adası, Kolomenski ve İlk Kent bölge Sovyetlerinden, Bolşeviklerin desteklediği kararlar geçirilmekteydi.

Bununla birlikte, Viborg Bölge Sovyeti hariç tutulacak olursa bu Sovyetlerden hiçbirinin Bolşeviklerin tümüyle denetiminde olmadığı açıktı. Menşevik ve Sosyalist Devrimciler, daha doğrusu onların Menşevik-Enternasyonalist ve Sol Sosyalist Devrimci türevleri en azından 1917 sonbahar sonlarına kadar bölge Sovyetlerinin çoğunda etkili olmayı sürdürdü. Bolşeviklerin çoğunlukta olduğu yerel Sovyetler bile temel demokratik karakterini korudu. Ağustos başında, Menşevik-Enternasyonalist Aleksander Gorin Bölgelerarası Konferans başkanı olarak seçildi. Bolşevikler, Menşevik-Enternasyonalistler ve Sol Sosyalist Devrimcilerden oluşan uyumlu bir koalisyon onun yönetiminde meclisi bağımsız devrimci bir yolda yürüttü.[225]

Petrograd bölge Sovyetlerinin protokol ve kararları Temmuz olaylarının hemen ertesinde, başkentin bazı alanlarında işçi ve askerler arasında Bolşevik karşıtı duyguların yükseldiği düşüncesini desteklemeye eğilimliydi. Örneğin, 13 Temmuzda, Neva nehrinin sağ kıyısında yer alan Okhnitsky Bölge Sovyeti, Bolşevikleri lanetleyen ve Tüm-Rusya Yürütme Komitelerinin birkaç gün önce yayınladığı, hükümetin koşulsuz desteğini içeren beyanını onaylayan bir kararı kabul etti.[226] Hemen aynı zamanda, nehrin tam diğer kıyısında, yüksek derecede bağımsız Rozhdestvensky Bölge Sovyeti geçirdiği kararda, "3–4 Temmuz olayları tüm bilinçli örgütlü devrimci demokrasiyi Rus devriminin kaderi için endişelenmeye sevk etti. Tüm-Rusya demokrasisinin temsilcilerine temelden aykırı sloganlarla eğitimsiz kitleleri püskürten sorumsuz bir azınlık bilinçsizce fakat kesinlikle bizi iç savaşa sürüklemektedir... Petrograd sokaklarında 3–4 Temmuzda dökülen kanın sorumluluğunun tümüyle, bilinçli ya da bilinçsizce devrim güçlerini dağıtmaya neden olan politikaları izlemeyi sürdüren bu sorumsuz kişi ve partilere düştüğünü beyan ederiz" diyordu.[227]

Açıkça, yalnızca, militanlığını sürdüren Viborg Bölge Sovyeti bu dönem kabaran dalgayı göğüslemeye uğraştı. İktidarın Sovyetlere devredilmesi için kamuoyu önünde çağrı yapmaya ve Bolşeviklere yapılan eleştirileri etkisiz hale getirmeye devam etti. Örneğin, Tüm-Rusya Yürütme Komitelerinin hükümetten gelen baskıları ilk onayladığı 7 Temmuz günü, Viborg Bölge Sovyeti hükümet bunalımının gerçek çözümünün, sarsılan ekonominin düzeltilmesinin ve reformların hayata geçirilmesinin iktidarın Sovyetlere devredilmesine bağlı olduğunda cüretkârca ısrar etti.[228]

İlgili belgelerin açıkça gösterdiği şey, Temmuz ayaklanmasının ertesinde, bölge Sovyetlerinin çoğunun Bolşevikleri lanetlemek ya da savunmakla ilgilenmedikleridir. Esas ilgi alanları hükümetin işçileri silahsızlandırma ya da radikal askerleri başkentten gönderme çabaları, cephede idam cezasının yeniden uygulamaya konulması, sola karşı başlayan saldırılar ve aşırı sağın yeniden yükselişi gibi konulardı. Bu gelişmelerin her biri, hemen her bölge Sovyeti tarafından devrim için ciddi bir tehdit olarak algılanıyordu.

Bölgelerarası Konferans bir buçuk aylık bir aradan sonra 17 Temmuzda ilk kez toplandı. Bu konferansta kısmen bölge Sovyetlerinin halktan silahların toplanması için hükümetle işbirliğine girip girmeyecekleri tartışılacaktı. Toplantı, cepheden gelen askerlerin bu kampanyayı vekillerin ulusal savunma çıkarları açısından onaylamaları dileğiyle açıldı. Askerler kendilerini devrimi savunmaya adadıklarını ve bu nedenle, taleplerinin işçiler için düşmancagörülmemesi gerektiğini söyledi. Yanıt olarak, aşırı kuşkucu bir vekil diplomatik olarak işçilerin bir yandan cepheden yeni gelen karma birliğe güvenmek için istekliyken yarın ne olacağını kestirmenin mümkün olmadığını

belirtti. İşçilerin bu çaresizliklerinden başkalarının yararlanmayacaklarına dair güvenceleri yoktu. Bu noktada bir vekil "Bütün saklı silahlar hâlâ Kara Yüzlerin elinde bulunuyor ve bunun için bir şey yapılmıyor," diye öfkeyle araya girdi. Başka birisi de, işçilerin makineli tüfekleri, bombaları ve hatta tüfekleri teslim etmeye ikna edilseler bile, hiçbir şekilde tabancalarını teslim etmeyi kabul etmeyeceklerini iddia etti. En sonunda, konferans hükümetle işbirliğinden gerçekte kaçınarak işçilerin silahsızlandırılması için bölge Sovyetlerinin hükümete yardım etmesi konusunda yapacağı koordineli çabalarının önüne engel koyarak meseleyi her bölge Sovyetinin kendi kararına bıraktı.[229]

Birkaç bölge Sovyeti işçileri silahsızlandırmak için yardım etme kararı aldı. Örneğin, 28 Temmuzda, Amirallik Bölge Sovyeti silahların toplanması için yardım konusunda bir Don kazakının önerisini dinledikten sonra bir karar geçirerek askerî silahların kişisel savunma için tümüyle gereksiz olduğunu ve hükümetin sürekli çağrıları ışığında, silah bulundurmanın özgürlüklere ve Rus ordusuna karşı suç oluşturacağını beyan etti.[230] Ne var ki, Amirallik bölgesinde neredeyse hiç fabrika yoktu ve çok az işçi vardı. Petrograd merkezinde çok sayıda askerî idari büronun ve ordu kışlalarının bulunduğu bir alandı. Kentte işçi sınıfının yoğun yaşadığı semtlerindeki bölge Sovyetleri kendi ruh hallerini yansıtarak hükümetin silahlara el koyma çabalarına kuşkulu yaklaşma eğilimindeydiler.

Böylece 20 Temmuzda, cepheden gelen bazı temsilcileri dinleyip silah sorununu uzunca tartıştıktan sonra, tüfek ve makineli tüfeklerin geri verilmesini onaylarken, tabanca gibi bele takılan silahlara el konulmasının "işçi sınıfına yapılan karşı-devrimci bir saldırı" olduğunu kesinkes beyan etti ve mümkün olan her yoldan karşı çıkılması gerektiğini bildirdi.[231] Peterhof Bölge Sovyeti işçilerin silahsızlandırılma sorununu 29 Temmuzda ele aldığında, vekiller silahsızlandırılması gerekenlerin işçiler değil de, "evlerin çatı ve pencerelerinden ateş eden... ve devrime ve onun zaferlerine açıkça ve yüzsüzce karşı çıkan karşı-devrimci ve holigan (serseri) unsurlar olduğunu," söyleyerek protesto ettiler.[232] Hükümetin işçilerden silahları toplamak için Peterhof Sovyetinden çok az yardım alacağı çok açıktı. Birkaçı hariç bütün bölge Sovyetleri için aynısı söylenebilirdi.

Geçici Hükümetin ölüm cezasını geri getirmesi de bölge Sovyetleri tarafından benzer bir düşmanlıkla karşılandı. Bu adıma karşı verilen tipik bir yanıtı Rozhdenitsky Bölge Sovyetinin aşağıda yer alan beyannamesinde bulabilirsiniz. Burada Bolşevikler hâlâ azınlıktaydı.

> Büyük Rus Devriminin gerçek zaferlerinden birisi olan idam cezasının kaldırılması, Geçici Hükümetin bir kalem oynatmasıyla yeniden yürürlüğe konulmuş-

tur... Askerî mahkemeler "devrimi kurtarmak" adına, infaza karar verecekler. İnfaz görevine atanan askerler ise, üç yıldır yaşanan kıyımın altında ezilen, tedirgin, hasta, hüküm giymiş yoldaşlarını derhal ıssız bir köşeye sürükleyerek sınıf düşmanları için yaşamını yitirmek istememekten başka suçu olmayan bu arkadaşlarını bir köpek gibi ateş ederek öldürecekler...

Sonuç tam bir saçmalık: Özgür bir ülke idam cezasını Nikolay'lar, Sukhomlinov'lar, Şturmer'ler, Prokopoviç'ler, vb. üst rütbeli suçlular için kaldırmış fakat üç yıldır süren anlamsız katliamın baskısı altında ezilen askerler için uygulayacak...

Çektiklerinin yararsızlığını görmekten çıldırmış ve sonu olmayan bu savaşın sonunu göremeyen bu ezilen ve umutsuz kişileri öldürmek suçtur. Geçici Hükümetin devrimin en değer biçilmez zaferlerinden birine karşı düşüncesizce attığı gerici adım karşısında sessiz kalmak suçtur...

İdam Cezasına Hayır!

Yasallaştırılmış Cinayete Hayır!

Yaşasın Devrimci Enternasyonal![233]

Bölgelerarası Konferans, her bölgede meydana gelen karşı-devrimci "aşırılıklar" hakkındaki çok sayıdaki uyarıcı rapora yanıt olarak, "yeniden canlanan ve aktif biçimde örgütlenen karşı-devrimci hareketin" açık göstergelerinin 3-5 Temmuz olayları ve onu izleyen günlerde görüldüğünü bildiren bir kararı kabul etti. Karar Petrograd Sovyetine çağrıda bulunarak karşı-devrimci hücreleri açığa çıkarması ve hükümetin karşı-devrimle mücadelede kararlı adımlar atması için enerji ve kararlılık sergilemesini istedi. Yine, diğer şeylerle birlikte, uygunsuz baskın ve tutuklamaların tam incelenmesini ve haklarındaki asıl suçlamalar henüz yapılmamış bulunan tüm politik mahkûmların derhal salıverilmesini talep etti.[234]

Duma Geçici Hükümetinin ses getiren 18 Temmuz toplantısının ayrıntılı gazete haberlerini okuyan bölge Sovyet vekillerinin nasıl kaygılandığı hayal edilebilir. Bölgelerarası Konferans'ın 21 Temmuz tarihli olağanüstü oturumunda söz alarak kürsüye gelen her vekil, Geçici Komitenin derhal dağıtılmasında ısrar etti. Gerçekte, bunun gerçekleşmesi için birçok konuşmacı, acil ve somut önlemler alınması gerektiğini savunmuştu. Rozhdestvenski Bölge Sovyetinden bir konuşmacı, görüşlerinin Merkez Yürütme komitesi tarafından duyulmasını sağlamak için konferansa toplu halde Taurida Sarayına kadar yürümeyi önerdi. Bu öneri, sıralanan şu taleplerin de eklenmesi kaydıyla kabul edildi: Dumanın dağıtılması, ordudaki demokratik komitelere bütün haklarının geri verilmesi, sol basının iyileştirilmesi, işçileri silahsızlandırma çabalarının durdurulması, haklarında yasalara aykırı davrandıklarına dair suçlama yapılmamış tüm politik mahkûmların derhal salıverilmesi, Purişkeviç ve Maslenikov hakkında soruşturma açılması, Petrograd garnizonundaki alayların bölünme politikasından vazgeçilmesi ve cephede uygulanan idam cezasının derhal kaldırılması.[235]

Aynı zamanda, bölge Sovyetleri Purişkeviç ve Maslenikov'un sola karşı "ipin serbestçe kullanılma" çağrısına kendi protesto bildirgeleriyle ayrıca

yanıt vermişlerdi. Viborg Bölge Sovyetinde oybirliğiyle kabul edilen aşağıdaki bildirge bunların tipik bir örneğidir:

> Eski Devlet Duması üyelerinin özel toplantısından ve onların ulusal politik arenada boy göstermelerinden haberdar olan Viborg Bölgesi İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti, Dumanın eski otokrat sisteme ait bir kurum olduğu düşüncesi doğrultusunda... derhal dağıtılmasını talep eder. Sovyet, Geçici Hükümetin bu karşıdevrimci kurumun dağıtılması amacıyla bir kararname yayınlamasında ısrarlıdır ve Duma üyesi Kara Yüzlerin, devrimci örgütlere fanatik, temelsiz ve hain yakıştırmada bulunma küstahlığını kati suretle protesto eder... Sovyet, karşı-devrimci unsurlara, özellikle de Devlet Dumasının eski üyelerine karşı kararlı mücadele yürütülmesini talep eder. Yine, Sovyetin temsil ettiği demokrasiye hakaret ettikleri için yargı önüne çıkarılmaları gerektiğine inanmaktadır.[236]

Önemli ölçüde, Temmuz sonuna doğru, nispeten daha ılımlı bölge Sovyetleri bile, Bolşeviklere önceki haftalardaki davranışları nedeniyle ceza vermekle değil devrimi savunmak amacıyla, Bolşevik Partinin de dâhil olduğu tüm sol grupların birleştirilmesiyle ilgilenmekteydiler. Bölge Sovyetlerinde önceden düşmanca tavırlar içinde olan vekiller için Bolşevikler şimdi devrimin sadece sol yanı gibi görünüyor ve yok olma tehlikesi taşıdığı düşünülüyordu.

Karşıdevrim tehlikesi karşısında, Bölgelerarası Konferans'ın 21 Temmuz tarihli olağanüstü toplantısında geçmişte olanları geçmişte bırakma anlayışı ortaya çıktı. İlerleyen karşı-devrimle mücadele etmek amacıyla bütün demokratik güçlere birleşme çağrısında bulunan Menşevik-Enternasyonalist Viktor Rappaport karşı-devrimin Bolşeviklere saldırılarını başlattığı bir sırada, Bolşeviklere yakın sol gruplara karşı saldırıların da beklenebileceği görüşünü dile getirdi. "Karşıdevrim harekete geçmiştir," diye Rappaport beyan etti "ve biz kaynaklarımızı dağıtmayı kaldıramayız," dedi.

Son yorumlarını değerlendiren meclisteki bölge Sovyet konuşmacılarının çoğu bu düşünceyi paylaştı. Bölgelerarası Komiteden bir üye (Manuilski) ve iki Menşevik-Enternasyonalist (Gorin ve Rappaport) ile oluşturulan üç kişilik bir komite, karşı-devrim ve var olan politik durum hakkında bir bildirge hazırlamak üzere atandı. Hazırlanan bildirge her bölge Sovyetinin görüşü alındıktan sonra, en sonunda Merkez Yürütme Komitesine sunulacaktı. Bu komite tarafından hazırlanan bu belgede (Bölgelerarası Konferans'ın geniş ulusal konularla ilgili kamuoyuna yönelik ilk bildirgesiydi), Temmuz ayaklanması "askerî birlik ve işçilerin kendiliğinden eylemi" ve kısmen Kadetlerin neden olduğu politik bunalımın doğrudan sonucu olarak nitelenmişti. Bildirgeye göre, karşı-devrim, 3–4 Temmuz olaylarından, genelde devrimci demokrasiye ve özelde ise onun sol yanına karşı saldırı amacıyla yararlanmıştı. Bu arada, Temmuz sonrasında Bolşeviklerin uğradığı soruş-

turmalar sol yanını yalnız bırakarak devrim güçlerini bölmüştü. Devrime bağlı alayların dağıtılması, kitle tutuklamaları ve işçi basınının yok edilmesi sadece devrimci demokrasinin zayıflamasına hizmet etti. Başka bir koalisyon hükümetinin yalnızca var olan bunalımın derinleşmesine yol açacağı ve karşı-devrime kapılarını daha çok açacağı görüşünü ifade eden bildirge, özel olarak devrimci demokrasi unsurlarından oluşturulan ve Sovyet Kongresi tarafından çizilen programa uygun iç ve dış politikaları yürüten yalnızca güçlü devrimci bir hükümetin Rusya'yı ve devrimi kurtarabileceği sözleriyle son buldu.[237]

Bu kez Martov tarafından Yürütme Komitelerinde kaleme alınmış bu bildirgede, tüm gerçek devrimci unsurları özellikle sosyalist, Sovyet hükümette birleştirme arzusu yer alıyordu. Bu hükümet, karşı-devrimle mücadele edecek, anlamlı bir reform programı izleyecek ve acil barış için çalışacaktı. Devrimi savunmak için bu güçlü birleşme isteği, Bolşevikler tarafından da desteklenen ve 1 Ağustos'ta Narva bölgesi Sovyet vekilleri tarafından kabul edilen kararda canlı biçimde ifade edilmişti:

> Ülkemizi içeriden ve dışarıdan tehdit eden aşırı tehlikeleri görerek... Devrimci demokrasinin saflarındaki dağılmanın... hoş görülemez ve zarar verici olduğuna inanıyoruz. Dahası, tüm politik gruplaşmaların ve çeşitli görüş farklarının "yukarıdan" geldiğine inanıyoruz. "Alttakilerin" çoğunluğu bütün bu ayrılıkları... anlamıyor, bilmiyor ve gerçekte, kavrayamıyor. Bu ortak devrimci mücadeleye katılan ve yeni kazandığımız özgürlüğümüze değer veren herkesin... bu çağrımıza yanıt vermesini... diliyoruz. Demokrasinin en üst örgütü olan İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti etrafında toplanmalarını tavsiye ediyoruz. O yukarıdakilere, devrim düşmanlarına karşı mücadele edebilmemiz için ortak bir dil bulmalarını öneriyoruz.[238]

5

Bolşevikler Toparlanıyor



26 Temmuz gecesi, Viborg bölgesinin merkezindeki büyük bir toplantı salonunda, Rusya'nın her yanından gelen 150 kadar Bolşevik lider partinin uzun süredir beklenen Altıncı Kongresi'nin açılışı için toplanmıştı.[239] Bolşevik yetkililerin bu ulusal meclisi Lenin, Troçki, Kamenev, Kollontay ve Lunaçarski'nin kongre divan onur üyeliklerine seçilmesiyle başladı ve on beş oturumun yapıldığı sekiz günden sonra, "Enternasyonal"in söylenmesiyle son buldu. Arada, delegeler Petrograd Sendikalar Sovyeti, Amerikan Sosyalist İşçi Partisi, "Petrograd garnizonundan hapisteki asker ve subaylar," Riga'daki yirmi bir alay, birkaç bin Putilov fabrika işçisi, üç Petrograd bölge Sovyeti, Bakü Müslüman sosyal demokrat örgütünden gelen selamlama mesajlarını ve destek bildirilerini dinlediler. Yine, daha birçok değişik işçi örgütünden ve politik kurumlardan selamlama mesajları ve destek bildirileri de gelmişti. Delegeler Merkez Komite, Petersburg Komitesi, Askerî Örgüt ve Bölgelerarası Komite (artık Bolşevik Partiyle resmen birleşmişti) temsilcileriyle birlikte on dokuz büyük taşra parti örgüt elçileri tarafından kongreye ilk elden sunulan ayrıntılı raporlar aldılar. En önemlisi, Lenin'in yetkililere tesliminin reddedilmesi sorunu[240] ile savaş konusu ve Rusya'nın son ekonomik ve politik durumu gibi büyük politik sorunlar hakkında resmi tavırlarını belirlediler. En son olarak, toplanan delegelerin hiçbir şeyi gözden kaçırmamış olmaları için, Nisan Konferansı'nda kabul edilen kararların tümünü tekrar onayladılar.

Altıncı Kongre aşırı gerginlik atmosferinde çalışmaya başladı. Kerenski yönetiminin kongreyi basacağı ve dağıtacağı söylentileri yayılmıştı. Bu söylentilere özellikle kongrenin yapıldığı üçüncü gün olan 28 Temmuzda daha çok itibar edildi. Bu sırada, hükümet bir kararname yayınlayarak İçişleri ve Savaş bakanlarına, devlet güvenliği ya da savaş çabalarına zararlı olacağını düşündükleri toplantı ve kongreleri yasaklama yetkisi vermişti.[241] Bunun sonucunda, kongrenin toplantı yerini sessizce Narva bölgesinde, başkentin güneybatısındaki varoşlarda Bölgelerarası Komiteye ait yol üstünde bulu-

nan bir işçi kulübüne kaydırdılar. Yaklaşık aynı anda, parti yetkilileri daha küçük bir kongrenin seçimini yönettiler. Bu kongre ayrı olarak toplandı ve kongrenin gerçekten dağıtılması durumunda kamuoyuna açıklanacak bildiriyi hazırladılar. Sonraki ulusal parti kongresine kadar Bolşevik faaliyetlerini yönetecek yeni Merkez Komitesini de aceleyle seçtiler.[242]

Bu zor koşullarda savaşa hazır durumdaki delegelerin ruh halinin yansıması Yuri Larin'in konuşmasına verdikleri duygusal karşılıkta canlı olarak görülebilir. Menşevik-Enternasyonalist Larin kongreden birkaç hafta sonra Bolşevik Partiye katılmıştı. İlin-Zhenevski bu anı daha sonra şöyle yazmaktaydı: "Oturum başkanı [Yakov Sverdlov] Menşevik-Enternasyonalist liderlerden birisinin, Yoldaş Larin'in delegeleri selamlamak istediğini duyurduğu zaman kongreyi kaplayan coşkuyu anımsıyorum.... Yüksek alkış seslerine karşılık olarak, felçli ayağını zorlukla sürükleyen ve her yanı sinirden titreyen Larin oturduğu yerden kürsüye doğru ilerledi. Yaklaştıkça, alkış sesleri de arttı."[243]

Larin'in delegelere sözleri devrimci birlik için gerçek bir çağrı niteliğindeydi. "Saldırıya uğradığınız zaman, her dürüst enternasyonalistin görevi sizin yanınızda olmaktır," dedi. "Birleşik Devrimci Sosyal Demokrat Partiyi kurma zamanı gelmiştir." Larin'in konuşması aynı zamanda, devrimci şiddet eylemine başvurulmasına karşı da bir uyarı oldu. Açıkça doğruluyordu:

> Aramızda, sizin Askerî Örgüte karşı aşırı hoşgörülü yaklaşımınızdan endişeli olanlar var. 3–5 Temmuz hareketi sırasında, partideki politik güçlerin bir çıkışa karşı ajitasyon yaptığı anda, Askerî Örgütün de acil eylem çağrısında bulunduğunu biliyoruz.
>
> Yoldaşların, işçi ve asker vekil Sovyetlerinin gerici bir tavır içinde "Kahrolsun Sovyetler, kendi örgütümüzü kuracağız," dediğini duydum. Bu bizim size eşlik edemeyeceğimiz kesin tehlikeli bir yoldur... Görevimiz Sovyetleri yok etmek ve yeni örgütler kurmak değildir. Ancak şimdiki Sovyetlerin kompozisyonunda değişiklik yapmaktır... Aceleci yöntemlere karşıyız. Sovyetler seçim kurumlarıdır.[244]

Larin'in konuşmasının çoğu yerinin Lenin'in tavrıyla çeliştiği çok açıktır. Oysa resmi kongre protokolleri konuşmasından sonra aldığı alkışların kendinden öncekiler kadar yüksek olduğunu göstermektedir. Yine, İlin-Zhenevski bu olay hakkında şu yorumu yapıyor: "Kongrede [Larin] konuşmasını bitirdikten sonra neler yaşandığını hissedebilmek için partinin içinde olduğu kovuşturma ve baskı atmosferini hayal etmelisiniz. Bu anda, her sempati ve destek ifadesinin özel bir değeri oluyordu. Yoldaş Martov ve onunla birlikte Menşevik fraksiyonu içinde yer alan herkesin, bizim birleşmiş Sosyal Demokrat saflarımıza katılacağını düşünüyoruz."[245]

Esas olarak, temel kuramsal konularda anlaşmaya varmak için yaşanan

sorunlar nedeniyle ve yine kongrede Lenin, Troçki, Kamenev ve diğer kilit parti liderlerinin katılamamasından doğan güçlüklerle, delegeler tartışmaların sonuna doğru, yeni bir parti programı yapmayı bir kez daha ertelemeye karar verdiler. Böylece, kongrede devrimin gelişmesiyle ilgili temel kuramsal sorunların ele alınması ancak "son politik durum" üzerine tartışmanın yapıldığı sırada gerçekleşebildi. Bu tartışmanın yapıldığı 30–31 Temmuzdaki oturumlar kuşkusuz kongrenin en önemli oturumları oldu. Lenin olmayınca, esas konuşmayı yapma ve "son politik durum"[246] üzerine karar taslağı sunma görevine Troçki adaydı. Kongre başlamadan iki gün önce Troçki de tutuklanınca, bu görevi yerine getirmesini alelacele Stalin'den istediler.

Bu olayda, Lenin'in savunduğu taktik programı destekleyenlerin pek az şeyi şansa bıraktığını söylemek önemlidir. Kronştad Bolşevikleri "Sloganlar Hakkında" adlı kitapçığın nüshalarını tüm delegelere yetecek kadar çoğaltı ve bunları Stalin'in konuşmasından kısa süre önce dağıttı.[247] Yine, muhtemelen "Leninistlerin" lobi çalışmaları sonucunda, Altıncı Kongrede son durum ve gelecek için çizilen yol üzerine Stalin'in söyledikleri Lenin'in görüşlerinin, Stalin'in İkinci Kent Konferansı'ndaki konuşmasından çok daha fazla paralelinde kalmaktaydı.

Bu, Stalin'in tavrının artık Lenin'le her bakımdan uyuştuğu anlamına gelmez. Örneğin, kongrenin başında yapılan bir tartışmada, Stalin "Şimdi, devlet iktidarının nerede durduğu açık değildir,"diye söylemişti.[248] Yine, kongrede başka bir noktada, Stalin, Sovyetleri tartışırken Sovyetlere karşı Lenin'den çok daha az olumsuz bir yaklaşım içinde olduğunu göstermişti.[249] Yine de, son politik durum üzerine yaptığı esas konuşmasında, Stalin Geçici Hükümeti karşı-devrimin manipüle ettiği bir kukla olarak nitelemişti. "Rusya'da kapitalizmin gelişiminin zayıf olması nedeniyle, sosyalist devrim hedefinin ütopik olduğunu düşünen yoldaşları" eleştirmekteydi ve "Rusya'nın Avrupa'[da devrim] başlayana kadar sosyalist değişimi ertelemesi gerektiği talebinin tümüyle bilgiçlik" olduğunu iddia etmekteydi.[250] Bundan sonra, Stalin devrimde barışçı aşamanın bittiğini söyledi ve "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganının terk edilmesi gerektiğinde diretti.

Konuşmasını tamamlamasıyla birlikte, Stalin kongrenin önüne "Son Politik Durum Üzerine" başlıklı on maddelik bir karar taslağı koydu. Tahmin edileceği üzere, bu taslağın çoğu kısmını Lenin yazmıştı.[251] Bu karar taslağının ilk yedi maddesi Rus devriminin Temmuz olayları boyunca izlediği yolu Lenin'in tezlerine benzer biçimde tanımlamaktaydı. Kararın bu bölümünde, "Belirleyici noktalarda, yani cephede ve Petersburg'da... devlet iktidarı, ordu üst komutasının askerî kliği tarafından desteklenen karşı-devrimci burjuvazinin elindedir," diye ifade ediliyordu. Kararın sekiz ile onuncu maddeleri Sovyetlerin koşulları ve rolüyle partinin acil taktik programını

Lenin'i çok fazla anımsatacak kadar benzer biçimde ele alıyordu. Sekizinci madde doğrudan var olan Sovyetlerin borç ve iflasa girdiğini iddia ediyordu. Devrimin barışçı yollardan ilerlemesi ve iktidarın Sovyetlere şiddet kullanılmadan devredilmesi imkânsız hale gelmişti. Parti için en uygun slogan karşı-devrimci burjuvazinin tümüyle tasfiye edilmesi olacaktı. Dokuz ve onuncu maddeler sonraki devrimin başarısının, burjuvaziyle uzlaşma arayış umutlarının boş olduğu gerçeğini, halkın çoğunluğunun ne kadar çabuk ve doğru olarak öğrenmesine bağlı olduğunu söylemekteydi. Ne var ki, karar metni proletaryanın ve özellikle Petrogradlı işçilerin, halk kitlelerinin kendi deneyimlerinden yola çıkarak yeni devrimin zorunluluğunu kavramalarını beklemeksizin, ilk fırsatta (yani, politik, ekonomik ve askerî koşulların yeterince felaket halini aldığı zaman) iktidarı ele geçirmeye mecbur bırakılacağını ima etmekteydi.

İkinci Kent Konferansı'nda olduğu gibi, genelde son politik durumla ilgili tezlerin ve özelde ise, Stalin'in karar önerisinde esas olarak odaklanılan ve ilerideki tartışmalara başlangıç oluşturan Sovyetlerin pratikte geleceğinin ne olacağı konusu, burada da, şimdiye kadar her delegenin politik faaliyet ve umutlarının odak noktası olmuştu.[252] Troçki'nin de yakın çalışma arkadaşı olan Konstantin İurenev kuşkuyla sorarak tartışmayı başlattı: "Kuvvetlerimizi şimdiye kadar bir örgütün -Sovyetlerin- etrafında birleştiriyorduk. Şimdi kuvvetlerimizi nasıl birleştireceğiz?" İurenev "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganının neden devrimin şiddet gerektirecek aşamasında kesinlikle uygun olmayacağını da merak ediyordu. "Stalin'in kararının önerdiğine göre," diye sözlerini tamamladı, "devrimci kazançlarımız için yıkım olacak bir yol izlersek... Eğer böyle bir yola girersek, proletaryayı köylüler ve büyük halk kitlelerinden uzaklaştırıp soyutlayacak yöne başımızı çevirmiş olacağız... Sekizden ona kadar olan paragraflar ciddi biçimde değiştirilmelidir."[253]

İurenev iner inmez Volodarski kürsüye koştu. "Bize, devrimde barışçı dönem sona erdiği için 'Bütün İktidar Sovyetlere' sloganının güncelliğini yitirdiğini söylüyorlar. Bu gerçekten, böyle mi?" diye sordu ve sözlerini sürdürdü: " 'Bütün İktidar Sovyetlere' sloganını 3–5 Temmuz öncesindeki biçimiyle tutmak zorunda mıyız? Kesinlikle hayır! Ama bebeği banyo yaptığı suyla birlikte atamazsınız. 'Tüm İktidar Sovyetlere' sloganını kabaca şöyle düzeltmeliyiz: 'Tüm iktidar yoksul köylülük ve işçi, asker ve köylü vekil Sovyetlerinde örgütlenen devrimci demokrasi tarafından desteklenen proletaryaya.'"[254]

Bakü Bolşevik örgüt lideri ve önceki gün Merkez Komitesine aday üye seçilen Aleşa Dzhaparidze de aynı yönde konuştu. Temmuz olayları sırasında, Bolşevikler Bakü Sovyeti içinde destek oluşturmada önemli mesafeler kat etmişlerdi. Dzhaparidze ise Stalin'i eleştirmekteydi. Ona göre, [Stalin,

–*çev.*] "[taşradaki] Sovyetleri Merkez Yürütme Komitesiyle eşit görüyordu." "Daha önceleri [taşradaki] Sovyetler, Merkez Yürütme Komitesinin görüşlerini ifade etmişlerse de, şimdi öyle değildir," dedi. "Bir karşı-devrim dönemi içinden geçerken Sovyetler için mücadele vermeliyiz ve Sovyet [egemenliği] düşüncesinin devrimci savunucuları olarak Sovyetlerin yönetiminde önem kazanacağız."[255]

Manuilski "4 Temmuzdan sonra proletarya partisinin taktiklerinde değişmeler olduğuna," işaret etti. "Parti devrimde kazandığı saldırı mevzilerinden savunma mevzilerine çekilmeyi zorunlu gördü. Bu güçler dengesindeki bozulmayla birlikte, partimizin sol kanadının şimdi yaptığı gibi aşırı sloganları öne çıkarmak, umutsuzluk taktiklerini benimsemek anlamına gelir. Sovyetlere güvensizlik duyarak onların Turida Sarayından ve Smolni Enstitüsü'nden tahliye edilmelerini kolaylaştırma tehlikesiyle karşılaşacağız. Rusya'da halkın yüzde 90'ının küçük burjuva olduğunun farkındayız. Bunun sonucunda, proletaryayı küçük burjuvaziden ayırma taktiklerinin zararlı olacağı bilinmelidir."[256]

Bu tartışmada on beş kongre delegesi söz aldı. Çoğu kendilerine verilen on beş dakikalık konuşma süresinin her saniyesini kullandı. Bu delegelerden sekizi "Tüm İktidar Sovyetlere" sloganından yana görüş bildirdi. Birisi (Buharin) orta yol izledi.[257] Altısı ise Stalin'den yanını tuttu. Stalin'le aynı tavrı sergileyenlerin içinde en güzel konuşan Sokolnikov oldu. Stalin gibi, o da Temmuz olaylarından sonra karşı-devrimin yayılmasına işaret etti. Konuşmasını şöyle sürdürdü: "Tüm iktidarı Sovyetlere devretmeden önce... [Ancak] artık buna olanak yoktur. Şimdiye kadar, Sovyetler devrimci örgütlerdi ve biz onları iktidar örgütü olarak sunabiliyorduk. Topçu birlikleri işçi sınıfının üzerine gönderildikten sonra devrimci örgüt olmaktan çıktı."

Sokolnikov, yaptığı yorumlarda, düzeltilme olasılığını dışarıda bırakmadı. Özellikle, onlar tekrar ayaklanma örgütü olabilirdi. Bu anlamda, son durumla ilgili değerlendirmesi Lenin'den ayrılıyordu. Bununla birlikte, Sokolnikov kitlesel bir halk ayaklanmasının Rusya'nın devrimci gündeminde beklediği konusunda Lenin'le aynı düşüncedeydi. "Esas konunun Sovyetler değil de, kitleleri bir ayaklanma için örgütlemek olduğunu [kitlelere] açıklamalıyız," dedi. Bu noktada, dinleyenlerden çok büyük bir alkış koptu. Konuşmasını şöyle sürdürdü: "Köylü kitleleri küçük burjuva liderlerden uzaklaştırmak zorunludur. Onlara toprakların ancak proletarya ayaklanmasını desteklemeleri halinde verileceği açıklanmalıdır... Köylü kitleler için sosyalist devrime giden yol, proletaryanın öncülerini desteklemekten geçer."[258]

Daha önce uzaklarda olan ve Merkez Komitesinin en militan eğilimli üyesi olan İvar Smilga, Sokolnikov'la aynı konuştu. "Sloganlar Üzerine" adlı yazıdan çok fazla alıntı yaparak şunları söyledi: "Yalnızca Volodarski değil,

Nogin gibi eski bir sosyal demokrat bile yanılmaktadır. İktidar, askerî bir klik elindedir. İktidarın, devrimin yayılması için çalışacak o sınıfların eline geçmesi için, var olan hükümeti devirmek zorunludur." İktidarı alabilecekleri bir zamanda bundan vazgeçmelerinin Sovyetler için "intihar" anlamına geldiği görüşünü ifade etti. Devrimci patlama koşullarının hızla geliştiğini ve patlama gerçekleştiğinde, Bolşeviklerin inisiyatif almaya mecbur kalacağını iddia etti. "Eğer kader bize hareketin başına geçmek için bir başka şans daha verecek olursa kimsenin bizi bu inisiyatifi kullanmaktan yoksun bırakmaya hakkı yoktur," diye ısrarını sürdürdü. "Yoldaş İurenev tedbirden söz ediyor," diye ekledi. "Ona Danton'un sözlerini anımsatalım: 'Devrimde cesaret, cesaret ve daha çok cesaret gerekir!'"[259]

Altıncı Kongrede son politik durum üzerine tartışmalarda son söz alanlardan biri, Merkez Komitesine Moskova'dan yeni seçilen Andrey Bubnov'du. Daha önce son durumu tanımlama konusundaki farklılıkların öneminin çok küçük olduğunu savunan Nogin'e karşı çıktı. Bunların oldukça ciddi olduğunda ve Nisan Konferansı'nda devrimin gelişimi üzerine çıkan temel görüş ayrılıklarını yansıttığında ısrar etti. Ondan sonra, Bubnov solun tezlerini savunmayı sürdürdü. "Sovyetler artık iktidara sahip değil," dedi. "Çürüyorlar. Bu konuda yanılsama olamaz... Eğer, daha önce, 'iktidarı devretmekten' söz etmişsek, o deyim artık saçmadır. Güçlerimizi kesin mücadele için, iktidarı ele geçirmek için toplamalıyız. İktidarı Sovyetlere devretme sloganı atılmalıdır."[260]

31 Temmuz öğleden sonra, son politik durum üzerine tezler tamamlanır tamamlanmaz, Dzhaparidze Stalin'in karar önerisini hemen oylamaya koymak yerine, yenisinin hazırlanması için bir komite oluşturulmasını teklif etti. Dzhaparidze'nin önerisiyle oluşturulacak komite, hem Stalin'in karar önerisi ve hem de son olaylar hakkında yazılacak bir bildiri rehberliğinde çalışmalarını yürütecekti. Yazılacak bu bildiride, birkaç gün önce Moskova Bolşevikleri tarafından kabul edilen ılımlıların görüşleri de yer alacaktı.[261] Kongre delegeleri, son olaylar üzerine oylamayı ertelemeyi ve oluşturulacak bir komitenin bu konuda çalışması düşüncesini kabul ederken, bu komitenin taslağını hazırlayacağı kararda Stalin'in karar önerisinin temel olmasını kayıt altına aldılar.[262]

Karar hazırlama komitesine sonradan seçilenler; Stalin, Sokolnikov, Bubnov, Milyutin ve Nogin ile Moskova Bölge Bürosunun iki temsilcisi Buharin ve Georgi Lomov oldu. Bu yedi delege var olan durum hakkındaki farklı değerlendirmeleri bir araya getirmek amacıyla saatler harcadılar. Büyük bir olasılıkla, Razliv'de bulunan Lenin'den de görüş almışlardı. Formüle ettikleri karar 3 Ağustos'ta dört çekimser dışında oybirliğiyle kabul edilmişti

ve çatışan iki taraf arasında bir uzlaşma sağlamıştı.[263] Özellikle Menşevik ve Sosyalist Devrimcilere yapılan düşmanca atıfları bir kenara bırakırsak, Temmuz olaylarından bu yana devrimin izlediği yolu tanımlayan ilk yarısı, kelimesi kelimesine Stalin'in karar taslağının aynısıydı. Komitenin hazırladığı karar iktidarın barışçı yoldan Sovyetlere devredilmesinin olanaksız hale geldiğini kabul etmekteydi. "Tüm İktidar Sovyetlere" sloganının yerini, "Karşı-devrimci Burjuvazinin Diktatörlüğünün Tamamıyla Tasfiyesi" sloganı aldı.

Aynı zamanda, Moskova Bolşeviklerinin bildirisinden doğrudan alınan tümüyle yeni bir bölüm, komitenin hazırladığı karara konuldu. Bu bölüm, partinin kendisinin "karşı-devrime karşı öncü savaşçı" rolünü üstlenmesi gerektiğini belirtti. Böylelikle, genelde kitle örgütlerini ve özelde ise Sovyetleri karşı-devrimci saldırılardan korumuş olacaktı. Bu örgütlerde, parti tüm enerjisiyle "Enternasyonalistlerin" konumunu güçlendirmek için çalışacaktı ve karşı-devrime karşı mücadeleye kendini adamış tüm unsurları çevresinde birleştirecekti. Böylece, öngörülebilir bir gelecekte, parti faaliyetlerinin odak noktası hâlâ Sovyetler olacak ve gerçekte, devrimin savunulması amacıyla, sosyalistlerin çoğunluğuyla birlikte çalışma olanağı gibi pratik amaçlar nedeniyle açık kapı bırakılmış oldu. Dahası, kongrede kabul edilen kararda atıf yapılan "yeni bir devrim" bu kararda yoktu. Aynı zamanda, Bolşeviklerin iktidarı ele geçirme olasılığının onların ülkede çoğunluğun desteğini almadan önce gerçekleşme olasılığına da burada yer verilmemişti. Kararın son paragrafları, sadece proletaryanın provokasyonlara kapılmaktan kaçınması gerektiğini ifade ediyordu. Yine, ulusal bunalımın ve derin kitle ayaklanmasının kent ve kır yoksullarını, işçilerin burjuvaziye karşı mücadelesini destekler konuma getireceğini, oluşacak duruma göre güçlerin örgütlemesi ve hazırlık yapılması gerektiği yer alıyordu. Bu dönüm noktasında, bu sınıfların görevi iktidarı kendi ellerine almak olacaktı.[264]

O zaman Altıncı Kongrenin programla ilgili kararlarının önemi neydi? Resmen, "Tüm İktidar Sovyetlere" sloganı artık kaldırılmıştı. Bütün Ağustos ayı boyunca, resmi Bolşevik belgelerinde görülmüyordu. Bunun ötesinde, ne var ki, kararların pratikte etkisi az olmuştu. Parti, Nisan'dan beri yaptığı gibi, sosyalist bir devrime odaklanmayı sürdürdü. İzlenen bu yol kongreden mutlak onay almıştı. Ancak, "Nasıl?" ve "Ne zaman?" gibi önemli soruların yanıtları hâlâ muğlaktı. Programla ilgili parti içi ayrılıklara çözüm getirilmemişti. Bubnov'un Moskova Bölgesel Büro toplantısında Altıncı Kongre çalışmaları üzerine sunduğu raporda açıkladığı gibi: "Kongrede, Nisan Konferansı'nda olduğu gibi, iki görüş, iki eğilim ortaya çıktı... bunlar yeterince dile getirilmedi ve gizli kaldı."[265] Bunun yanı sıra, partinin aldı-

ğı kararlara bakılmaksızın, Petrograd'daki birçok kitle örgütü devrimci bir Sovyet hükümetinin kurulmasını en ağır sorunlarına bir çözüm olarak görmeyi sürdürdü.[266] Ağustos'taki Kornilov olayında, bir sosyalist düzen kurma amacı Petrograd işçi ve askerlerinin neredeyse tamamı tarafından paylaşılmış durumdayken, yine bizzat Bolşevikler gösterilerde eskiden kullandıkları "Tüm İktidar Sovyetlere!" sloganını resmen canlandırmaya mecbur kaldı.

Petrograd işçi ve askerleri tarafından Bolşeviklere karşı duyulan sert ve düşmanca duygular Temmuz ayaklanmasının ardından birkaç hafta içinde kaybolurken, Ağustos başında, Bolşevik Partinin bozulmamış biçimde, yeni bir büyüme dönemine girdiğine dair sayısız işaret bulmak mümkündü.

Bu toparlanış yerel Menşevik ve Sosyalist Devrimci liderlerin, üyelerinin kendilerini terk edip Bolşeviklere katılışlarını dile getirdikleri şikâyetlerden anlaşılabilir.[267] Aynı zamanda, Kronştad'ta yapılan yerel seçimlerde[268] ve yine Petrograd Sovyetinde yapılan ara seçimlerde Bolşeviklerin aldığı zaferlerde kesin biçimde görülür. Fabrika işçi ve garnizon liderleri Sovyetlere gönderdikleri temsilcilerini gerek duyduklarında geri çağırabiliyorlardı. Ağustos'un ilk yarısında Petrograd'daki birçok sanayi işletmesindeki Bolşevik destekçileri, ılımlı sosyalistlerin programını savunan vekillerin yerine Bolşevikleri koymak için merkezi Sovyet örgütlerinin politikalarından hoşnutsuzluğun artmasını fırsat bilmişlerdi.[269]

Bolşevikler Petrograd Sovyetinde Eylül başlarından önce çoğunluk sağlayamadı. Ne var ki, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin orada zor durumda olduklarına dair ilk gösterge Temmuz olaylarından sonra İşçi Bölümünün 7 Ağustos'ta yapılan ilk toplantısında ortaya çıktı. O gün Sovyet liderliğince hazırlanan gündeme göre, İşçi Bölümü örgütsel sorunları tartışacak ve aynı zamanda ertesi gün başkentte başlaması planlanan ulusal savunma konferansı için hazırlık yapacaktı. Ancak sol Sosyalist Devrimcilerin da desteklediği Bolşevikler bu gündeme katılmadılar. Tutuklanan "Enternasyonalistlerin" kötü durumunun ve hükümetin cephede ölüm cezasını geri getiren kararının tartışılmasını talep ettiler. Bu önergenin oylanması sırasında çoğunluk, Bolşevikleri destekledi. Vekiller ondan sonra, yorulmak bilmez Volodarski'nin tutuklanan solculardan yana heyecanlı karşı duruşunu sergileyen konuşmasını dinledi. Aynı zamanda, Dan ve Gots da yetkilileri savunan konuşmalar yaptı. Ondan sonra, Bolşeviklerin aşırı solda yer alan yoldaşların kovuşturulması ve tutuklanmasının, yalnızca karşı-devrimin çıkarına hizmet eden "devrimci davaya indirilen bir darbe ve utanç verici bir leke" olduğunu belirten önergesi oylamaya sunuldu ve ezici bir farkla kabul edildi. Önergede, diğer şeylerin yanında, Temmuz olaylarından sonra tutuklanmış, ancak haklarında resmen suçlama yapılmamış herkesin der-

hal serbest bırakılmasıyla birlikte, haklarında iddianame hazırlananların yargılanmalarına hemen başlanması ve "yurttaşları özgürlüklerinden yasadışı olarak yoksun bırakmaktan" sorumlu tüm yetkililerin kovuşturulmasını talep ettiler.[270] Vekiller "Troçki, Lunaçarski, Kollontay ve diğer politik mahkûmlara" destek ve sempatilerini ifade etmek üzere özel bir komite bile atadılar. Ayrıca, Martov'un idam cezasının geri getirilmesinin açıkça karşı-devrimci amaçlar taşıyan bir tedbir olması nedeniyle bu kararı kınayan bir önergeyi kabul ettiler. Bu önerge Merkez Yürütme Komitesine idam cezasına karşı çıkmadığı için saldırıyor ve Geçici Hükümetin bu önlemi geri çekmesini talep ediyordu.[271]

20 Ağustos'ta yapılan Petrograd Kent Duma seçimleri, Bolşeviklerin durumundaki hızlı iyileşmeye dair daha somut bir kanıt oldu. Bu seçimlere büyük önem veren Bolşevikler, Temmüz olayları öncesindekinden daha da fazla ilgi gösterdiler. Temmuz yenilgisi onların iyi bir gösteri yapmak için kararlılıklarını sağlamlaştırmalarına yardım etti. 9 Ağustos'ta *Raboçi i soldat* gazetesinde çıkan bir yazıda sunulduğu üzere: "Bu tümüyle değişen 3–5 Temmuz sonrası koşullarda girişilen ilk önemli sınıf mücadelesi olacaktır... Eğer Kadetler [seçimi] kazanırsa, devrim ciddi bir darbe almış olacak... Eğer savunmacılar kazanırsa, daha önce yaşadığımız karışıkların içine tekrar düşeceğiz... Partimizin zaferi, devrimin karşı-devrim karşısında aldığı ilk zafer olacaktır."

12 Ağustos'tan 15 Ağustos'a kadar Petrograd'daki tüm politik gruplar Moskova Devlet Konferansı'na odaklanmıştı.[272] Duma seçimleri öncesi son birkaç günde, oy savaşı iyice kızışmıştı. Milyukov, Şingarev, Nabokov ve Tyrkova gibi önde gelen Kadetler artık kürsüdeydi. Milyukov Kadetlerin başarısız olduğu Mayıs'taki bölgesel Duma seçimlerini kastederek, Petrograd yurttaşları için "yeni bir sınav" fırsatı çıktığını söylüyordu. Ona göre, Petrograd yurttaşları yerel Dumaların denetimini "kendilerini çeşitli hayallere kaptırmış" giden partilere vermekle yanlış yapmıştı.[273]

Bolşevikler kampanyaları için hırslı planlar yapmıştı. Hesaplaşma günü yaklaştıkça, parti yetkilileri sinirli bir biçimde, ellerinde o güne kadar yapılmamış ne kaldıysa çıkarıp ortaya koyuyorlardı.[274] Parti işçileri etkileyici çok sayıda gösteri ve toplantı örgütlemeyi sürdürmekteydi ve başkentin işçi sınıfı bölgelerine yoğun olarak kampanya kitapçıklarını dağıtıyorlardı. Kampanyanın tam yoğunlaştığı sırada yayına giren *Soldat* ve *Proleterii* gazeteleriyle, parti çalışmaları büyük güç kazandı. Ayrıca, kötüleşen ekonomik koşullar ve sosyalistlerin çoğunluğu Bolşeviklerin avantajına oldu ve Bolşevikler de bu durumdan sonuna kadar yararlandılar. Seçim arifesinde, *Soldat*'ta çıkan bir yazıda, "her işçi ve asker işçinin, çamur ve gettoların ağır kokusu içinde

okulsuz ve ışıksız, uygun ulaşım olanakları olmaksızın yaşamasını isteyip istemediğine kendisi için karar vermesi gerekecektir," diye yazıyordu. "Eğer istediği buysa, o zaman gitsin karşıtlarımıza oy versin. Öte yandan, eğer o işçi sınıfı varoşlarda şimdi hastalık yuvası sokakların sağlıklı olmasını istiyorsa ve eğer onları kaldırımları yapılmış ve aydınlatılmış, okul ve bahçelerle çevrilmiş görmek istiyorsa, o zaman Bolşeviklere oy versin." Aynı tarihli *Proleterii*'nin iddiası ise: "Yalnızca bizim partimiz kent yönetiminde temel, kökten değişikler için mücadele ediyor. Yalnızca bizim partimiz tüm vergi yükünün yoksuldan zengine kaydırılmasından yanadır."[275]

Hepsinden de çok, parti Bolşeviklerin tüm rakiplerini aşırı sağın saldırılarıyla ilişkilendiren karşı-devrim tehlikesiyle ilgili yaygın korkulardan yararlanma arayışına girdi. 19 Ağustos tarihli *Soldat*'ta yayınlanan yazının ifade ettiği gibi, bu seçimde asker ve işçiler kentlerinin "işçilere karşı ceza yasaları çıkarmak [ve] idam cezasını yasalaştırmak için (bunlar yüksek işçi ücretlerinden şikâyet ederler, işçileri topluca işten çıkarırlar ve yoldaşlarını hapse atarlar, onları açlık grevi ve ölüme sürüklerler) kapitalist ve toprak sahiplerine katılanlar" tarafından yönetilmesini isteyip istemediklerine karar vermiş olacaktır. Bu aynı tema seçim günü *Proleterii*'de Stalin tarafından yazılan uzun ön sayfa çağrısında vurgulanmıştı. Stalin şöyle yazıyordu:

> Halkın Özgürlüğü Partisi [Kadet Partisi] büyük toprak sahipleri ve kapitalistlerin çıkarlarını savunmaktadır. Halkın Özgürlüğü Partisi cephede saldırılarda ısrar etmektedir... Ve karşı-devrimin zaferi için çalışmaktadır... Milyukov'a verilen bir oy insanın kendisine, karısına ve çocuklarına, geride ve cephedeki kardeşlerine ihanetidir... [Menşevik ve Sosyalist Devrimciler] kent ve taşradaki küçük mülk sahiplerinin çıkarlarını savunmaktadır... Bu partilere oy vermek, işçi ve yoksul köylülere karşı karşı-devrimle birlik içinde olanlara oy vermektir... Cephe gerisinde yapılan tutuklamalarla cephede verilen idam cezalarını onaylamak [demektir].[276]

Kampanyanın hedefi, partiye mümkün olduğu kadar geniş destek sağlamaktı. Bu nedenle, partinin o zamanki kampanya yazılarında partinin kuramsal ve taktik programının, hakkında tartışma yaratacak yanlarına çok az yer verilmişti. "Bolşevik" sözcüğü bile çok dikkatle ve az kullanılmıştı. Herhalde, parti sözcüğünün hâlâ Alman ajanı suçlamalarını çağrıştıracağından korkulmaktaydı. "Liste 6", "Sosyal Demokrat Enternasyonalistlerin" listesi yalnızca "devrimin karşı-devrime indirdiği darbe" olarak sunuluyordu. 15 Ağustos'ta *Proleterii* yaptığı duyuruyu 18 ve 19 Ağustos'ta yine tekrarlıyordu:

> Her işçi, köylü ve asker listemize oy vermelidir çünkü partimiz burjuvazi ve büyük toprak sahiplerinin kasıp kavuran karşı-devrimci diktatörlüğüne karşı sağlam biçimde ve cesaretle mücadele etmektedir. [Yalnızca partimiz] idam ceza-

sının yeniden konulması, işçi ve asker örgütlerinin yıkılması ve halkın kan ve teriyle kazanılmış özgürlüklerin bastırılmasına karşı savaşmaktadır. Partimize oy vermelisiniz çünkü o tek başına cesaretle köylülükle birlikte büyük toprak sahiplerine karşı, işçilerle fabrika sahiplerine karşı ve her yerde ezilenlerle birlikte ezenlere karşı mücadele etmektedir.

Kent Duması için oy verme işlemleri tamamlandıktan sonra kesin sonuçları almak, birkaç gün sürdü. Sonuçlar açıklanınca Bolşeviklerin başkentin her kesiminde şaşırtıcı güç kazandıkları görüldü. Aldıkları toplam 183.624 oyla Dumada altmış yedi koltuk kazandılar. Bolşevik oyları 205.659 oy alan ve yetmiş beş koltuk kazanan Sosyalist Devrimcilerden sonra ikinci sıradaydı. Bu Mayıs sonunda, bölge Duma seçimlerinde Bolşeviklerin başarısı açıkça belli oluyordu, oyları 14 oranında artmıştı. Kadet oyları 114.483'tü ve onlara kırk iki koltuk kazandırmıştı. Menşevikler ise, onları 23.552 oy ve sekiz koltukla izliyorlardı.[277]

Alman oylar ne anlama geliyordu? O günkü bazı gözlemciler, Bolşeviklerin başarısını tümüyle göz ardı etmekten yanaydı. Bu nedenle, rakamlarla oynamaya gerek bile duymayan Kadet yayın organı *Reç* gazetesi yazarına göre, seçim sonuçları "Petrograd'ın gerçek sakinleri" içindeki Kadet mevzilerine artan desteği ortaya çıkarmıştı.[278] Önemli ölçüde, daha açık sözlü seçim sonrası durum analizi, *Novai zhizn'* gazetesinden bir politik gözlemci tarafından yapılmıştı. Bu yazar bu seçimlerin doğrudan doğruya Bolşevikler için "çarpıcı ve geri alınamaz bir zafer" olduğunu ifade etmişti. Partinin başarısı, işçilerin ve önemli sayıda askerin aşırı gergin ruh halini ve onların Sovyet çoğunluğunun politikasına ve hükümetin izlediği yeni yola yabancılaşmasını yansıtmaktadır diye açıklamaktaydı. Zafer "kuşkusuz [Bolşevik] liderlerin affedilemez kovuşturmasıyla kolaylaştırılmıştı. Bu olaylar kaçınılmaz olarak önce büyük bir gösterişle başlamışsa da, bir sabun köpüğü gibi sönmüştü." "Aşırı sola baskı yapılması yalnızca onların kitleler içinde popüleritesinin artmasına hizmet etti," diye ekledi. "Bolşevik basın kapatıldı. Parti ajitasyonu kısıtlandı. Ama zorunlu sessizlik en güzel propaganda oldu."[279]

Reç gibi, Menşevik *Raboçaya gazeta* ilk başta etkili Bolşevik oylarının önemini küçümsemekten yanaydı. *Raboçaya gazeta*'da yer alan ilk yazılara göre, Bolşeviklerin toplam oy sayısındaki artışın nedeni, sağcıların kendi politik programlarını haklı çıkarmak için kızıl tehlikeyi büyütmek amacıyla, büyük ölçüde Bolşeviklere oy vermeleri olmuştu ve Bolşevik oyları bu nedenle şişirilmişti.[280] Tam ertesi gün, aynı gazete seçim sonuçlarını yeniden değerlendirerek *Novai zhizn'* gazetesine çok benzer sonuçlara ulaştı. *Raboçaya gazeta* şöyle yorumlamaktaydı: "Bolşevik zaferinin çok büyük ve hatta Bolşeviklerin kendilerinin de büyük ölçüde beklentilerini aştığı so-

nucu çıkarılmalıdır. Bu Bolşevik başarısını, demokrasi yönetimi açısından kitlelerin somut taleplerine yanıt vermek için yaratıcı çalışma yapılmamasına borçluyuz. Aynı zamanda, kaotik, aceleci ve zaman zaman saçma ve anlamsızca uygulanan baskı sistemine de, Bolşevikleri mağdur durma sokup gizlenmelerini sağladığı için çok şey borçluyuz. 3–5 Temmuzdaki suç eylemlerinin işçi ve asker kitleleri üzerindeki etkisini ortadan kaldırmıştır."[281]

6

Kornilov'un Yükselişi



Temmuz ayaklanmasının ertesinde, Bolşevizmin sona ermesini ve sıkı hükümet yönetimine ve düzenine geçilmesini erken kutlayan Rus liberal ve tutucuları için Temmuzun ikinci yarısı ve Ağustos'un ilk haftalarındaki gelişmeler sarsıcı olmuştu. Bu sorunlu dönemde, Petrograd gazeteleri Rusya'yı yutacak politik ve toplumsal bunalımın derinleşmesinden söz etmekteydi. Taşradan her gün kırsal kesimdeki topraksız köylüler içinde anarşi ve şiddetin arttığına dair yeni haberler alınıyordu. Yine, kentte karışıklıklar sürüyor ve fabrika işçilerinin militanlığı giderek artıyordu. Hükümet Finliler ve Ukraynalılar içinde tam özerklik isteyen hareketlere karşı koymakta çaresiz kalıyordu. Cephe ve gerisindeki askerlerin radikal tutumu sürüyordu. Temel ihtiyaç maddelerinin üretim ve dağıtımında feci düşüşler oluyor ve fiyatlar en tepe düzeylerde seyrediyordu. Bolşevikler ise toparlanıp etkilerini arttırıyorlardı. Bolşevikler, diğer politik gruplar içinde süren bu zorluklardan yararlanmış gözüküyordu. Altıncı Kongreden sonra, silahlı ayaklanma örgütlemek için çıkacak erken bir fırsatı sabırsızlıkla bekliyorlardı.

Ağustos ortasında, birçok askerî mühimmat fabrikasında nedeni bilinmeyen bir sürü patlama ve yangın oldu.[282] Petrograd'daki yiyecek durumu, zaten tehlike işaretleri vermesine rağmen birden umutsuz bir hal aldı.[283] Esas nedeni, içerdeki demiryolu ve nehir ulaşım sisteminde süren karışıklıktı. 21 Ağustos'ta belki de haberlerin en kötüsü geldi. Almanlar Baltık'ta önemli bir deniz limanı olan Riga kentini işgal etmişlerdi. Artık tedirgin yurttaşlar kalabalıklar halinde, en azından bunu yapmaya mali olanakları izin verenler, çıkacak başka iç karışıklıklar ve başkente yapılacak bir düşman saldırısı beklentisinin getirdiği tedirginlikle Petrograd'ı terk etmek amacıyla telaşlı hazırlıklar yapıyorlardı. Kiralığa çıkarılan ev ve apartman dairesi sayısındaki artış da mevcut paniğin belirgin kanıtlarından birisiydi.

Durmak bilmeyen bu politik, toplumsal ve ekonomik çözülmenin uğursuz işaretleriyle Kerenski'den başka kimsenin başı bu kadar dertte değil-

di. Şimdiye kadar, reformla bir şekilde azalmış baskıların Sovyetleri ayağa kaldıracağı ve Petrograd kitlelerini bir kez daha sokağa dökeceği korkusu taşıyordu ve bakanlar kurulunu ne şekilde olursa olsun bir reform programı arkasında birleştiremiyordu. Bu nedenle, olayların akışını etkilemekten önemli ölçüde uzaktı. Sonuçta ulusal liderliğin kilitlenmesiyle sonuçlanan durum açısından bakılınca, endüstri ve ticaret dünyasından kişiler, soylu çıkarlarının temsilcileri, askerî yetkililer kısaca muhafazakârlar değilse bile, liberal kesimden geniş bir yelpaze ve hatta Rusya'daki müttefik temsilcileri ikinci koalisyon hükümetinin yaşamasının birincisinden daha fazla mümkün olmadığı sonucuna varmışlardı. Bu gruplar için, cephede düzeni sağlamanın ve geride karışıklığı durdurmanın tek umudu, görünüşe göre anti sosyalist liberal ve muhafazakâr kuvvetlerin bir ittifakıydı. Bu amaçla, kendini politik otorite çatışma kaynaklarını (en önemlisi, Sovyetti) ortadan kaldırma görevine adamış güçlü bir diktatörlük oluşturulmalıydı. Böylece, devrime gem vurulacak ve Rus halkı anavatanın savunması için başladığı yürüyüşüne devam edecekti.

1917 Ağustos ayında, bu eğilim Kadetlerin çoğu tarafından ve merkezleri Moskova'da bulunan Tüm-Rusya Ticaret ve Sanayi Birliği ve Toprak Sahipleri Birliği gibi önemli merkezci politik baskı grupları tarafından paylaşılmaktaydı.[284] Kadet liderler içinde küçük bir azınlık Temmuz sonu ve Ağustos ayındaki olaylara, koalisyon hükümetine verilen desteğin sürdürülmesi ve kitlelerden gelen reform taleplerinin tatmin edilmesi amacıyla ılımlı sosyalistlerle yakın işbirliği yapılması için çağrıda bulunmuşsa da, Milyukov'un başını çektiği esas parti örgütünün, kesin olarak sağa kaydığını son yapılan çalışmalar göstermiştir.[285] Aynı zamanda, bu inançta olan Kadetler bir hükümet darbesi hazırlıklarına katılmaktan korkuyorlardı (Tüm-Rusya Ticaret ve Sanayi Birliği ve Toprak Sahipleri Birliğinin de bu tavır içinde olduğu görülmektedir). Bakanlar kurulu ve Sovyetin onaylamadığı bir diktatörlük kurma girişiminin başarısız olacağına inandıkları için, şimdilik yalnızca yasa ve düzeni kurmak ve silahlı kuvvetlerin savaş kapasitesini arttırmayı sağlayacak en kuvvetli önlemleri almak için hükümete içeriden ve dışarıdan baskı uygulamakla yetinmeyi tercih ediyorlardı.[286]

Diğer büyük merkez ve sağcı politik gruplar, o zaman Kerenski'den daha sabırsızdı ve ne şekilde olursa olsun, bir diktatörlüğün kurulması için bu tür çekinceleri yoktu. Muhtemelen, bu daha militan grupların önde gelenleri içinde subayları temsil eden çeşitli örgütler vardı. Subay topluluklarından küskün unsurlar daha 1917 Nisan'ında bir askerî diktatörlük olasılığım düşünmeye başladılar. Bundan sonra, bu grupların sayısı birden arttı ve askerî örgütlerin temsilcileri Mogilev'deki ordu karargâhı çevresinde arı kovanındaki arılar gibi kaynaşmaya başladılar. Şubat Devrimiyle gelen değişiklik-

leri durdurmak ve tersine çevirmek amacıyla planlar yaptılar. Temmuz ve Ağustos'ta, subayları temsil eden bu militan grupların en önemlileri daimi Merkez ya da "Ana" Komite karargâhı Mogilev'de bulunan Karacı ve Denizci Subaylar Birliği ile her ikisi de Petrograd'da üslenen Askerî Birlik ve Saint George Süvari Birliğiydi.[287]

1917 yazı sırasında sivil örgütlerdeki benzer eğilimler arasında, Rusya Ekonomik İyileştirme Derneği ve Cumhuriyetçi Merkez herhalde en çok öne çıkanlardı. İlk olarak Nisan 1917'de kurulan ve Aleksander Guçkov ve Aleksey Putilov'un başında bulunduğu Rusya Ekonomik İyileştirme Derneği ticaret, başlangıçta sanayi ve sigortacılık alanlarından etkili kişilerin bir araya gelmesiyle, anti-Bolşevik propagandayı hazırlayıp yayma ve Anayasa Meclisi seçimlerine katılacak adayları destekleme faaliyetlerini finanse etmeyi amaçlamaktaydı.[288] Fakat Rusya'daki politik bunalım derinleşmeye devam ettiği için, dernek üst düzey askerî personelle yakın çalışmaya başladı ve askerî diktatörlük kurma hazırlıklarını desteklemeye artan ilgi gösterdi. Cumhuriyetçi Merkezin evrimi de benzer biçimde oldu. Mayıs'ta güçlü Sibirya bankasının himayesinde tutucu ticari ve askerî liderler tarafından "kendiliğinden [devrimci] hareketi frenlemeyi"[289] amaçlayan propaganda kampanyasını desteklemek için kurulan Cumhuriyetçi Merkez, hemen aktif askerî bir kesim oluşturdu. Albay L. P. Desimeter'in başkanlığında zamanının çalışan tüm önemli militan subay gruplarının temsilcilerini kapsayan bu örgüt, iktidarı ele geçirmenin teknik hazırlıklarıyla özellikle ilgilendi. 1917 bahar ve yaz ayları sırasında, bu sivil sağcı örgütler diktatörlük için aralarında Generaller Alekseyev ve Brusilov ile Amiral Kolçak'ın da bulunduğu önde gelen askerî kişileri düşündüğünü not düşmek gerekir.[290] Ne var ki, Temmuz sonunda, beklenen favori aday, Rus ordusuna yeni atanan başkomutan General Lavr Kornilov olmuştu. Kısa, zayıf, bacakları dikkat çekecek derecede çarpık, açık sözlü ve katı tavırlı Kornilov'un ayırt edici özellikleri ince sakalı, kalın ve zarif bıyığı ile Moğol atalarından aldığı çekik gözleri ve kalkık çenesiydi. 1870'de bir kazak subay ailesinin oğlu olarak dünyaya gelen ve Sibirya'nın uzak bir köşesinde büyüyen Kornilov askerî öğrenimini zar zor tamamladı ve profesyonel mesleğine Çin, Türkistan ve İran'ın doğu eyaletlerinde araştırmalar yaparak başladı. Mançurya'daki Rus-Japon Savaşı'na katıldı ve 1097'den 1911'e kadar Pekin'deki Rus elçiliğinde askerî ataşe olarak görev yaptı. Birinci Dünya Savaşı'nın ilk aylarında süratle terfi etti ve 1914 başında bir piyade tümeninin komutasına getirildi. Ondan kısa süre sonra, 1915 baharında, komutasında bulunduğu bu tümenin tamamı, Avusturya kuvvetlerince yok edildi. Kornilov ise ormanda dolaşırken yakalandı ve ondan sonra bir yıla yakın bir süre Macar esir kampında kaldı.[291]

Kornilov'un tutukluluğu sırasında zihinsel durumuyla ilgili izlenimler esareti sırasında kendisiyle aynı kışla hücresini paylaşan ve Kornilov'un Mançurya'daki komutanı General E. I. Martynov'un tuttuğu notlardan izlenebilir. Martynov'a göre, Rusya'daki çarlık düzenine karşı yükselen yaygın öfke duyduğu bu dönemde, engellenen tutkularıyla içini kemirerek, zoraki boş zamanını Napolyon hakkında kitaplar okuyarak değerlendirdi. Bu uğraş onun daha fazla hırslanmasına neden oldu. Martinov, Kornilov'un o zaman da Kara Yüzlere sempati duyduğunu doğrulamıştı. Avusturya basınından ilerici Duma liderleriyle Rus hükümeti arasındaki mücadeleyi izleyen Kornilov, durmadan "tüm o Guçkov ve Milyukovları" asmaktan ne kadar zevk duyacağından söz ediyordu.[292]

Temmuz 1916'da, Kornilov Avusturya üniforması içinde kaçmayı başardı ve Rusya'ya döndü. Daha çok Rus basınının büyüterek haber yapması nedeniyle, askerî bakımdan kasvetli ve zafere susanmış bir dönemde, küçük de olsa, böyle bir olay Kornilov'u bir gecede ulusal kahraman yapıverdi. Kornilov'un kaçışı, her şey dışında, Şubat Devrimi sırasında çevresini kuşatan cesaret ve yüreklilik havasını besleyecekti. Bundan ayrı olarak, askerî sicili silikti. General Brusilov'un bir değerlendirmesi biraz keskin de olsa şöyleydi: "Bir çeteci takımına komutanlık yapmaktan daha ileri gidemeyecek bir kişiydi."[293]

Şubat olaylarından sonra, Kornilov değişen politik atmosfere hızlı ve yapay bir uyum sağladı. Duma liderlerinin telaşla, düzeni yeniden sağlamaya ve yatıştırmaya yardım edecek tanınmış ve yetkin bir kişi arayışı içinde Petrograd Askerî Bölge Komutanlığına atanan Kornilov[294] 5 Mart'ta başkente geldiği gün gazetecilere, devrimin "düşmana karşı zaferin güvencesini oluşturduğu" şeklinde yorum yaptı.[295] Kısa bir süre sonra, Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesinde saygılı bir konuşma yapan Kornilov Çarsko Selo'yu, İmparatoriçe Aleksandra'yı tutuklamak üzere gönderdi. Dışa vuran tüm bu devrimci coşku gösterisine karşın, Kornilov daha çok eski okula bağlı bir subay olarak kalıyordu. Ulusal politik konular, birinci görevi olan ordunun düzene sokulmasını etkilediği sürece onu ilgilendiriyordu. Martynov onu "politika alanında mutlak bir kara cahil" olarak tasvir etmekte ve yine onu iyi tanıyan General Alekseyev ise, "aslan yüreğine sahip ancak beyni bir koyununkiyle aynı olan bir adam" olarak anlatmaktaydı.[296]

Kornilov'un Rus toplumundaki değişik politik grup ve sınıflar arasında çıkar çatışmaları hakkında çok az bilgisi vardı. Örneğin, barış için uzlaşma görüşmeleri için çalışırken aynı zamanda, Rusya'nın savunma çabalarını da inatla destekleyen Petrograd Sovyetinin ılımlı sosyalist yönetimi ile savaşı ve savunma çabalarını hep birlikte kınayan Bolşevikler arasında çok az ayrım yapıyordu. Hepsinden de öte, silahlı kuvvetlerde geleneksel askerî disiplinde

bozulmanın başlatılmasından Sovyet sorumlu değil miydi? Ya o işgüzar komitelere ve politik komiserlere ne demeli? Nisan protestolarının doruğa çıktığı sırada, sabrı tükenen Kornilov, gösteri yapan işçi ve askerlere karşı kullanmak niyetiyle topçularını çağırmıştı. Ancak Petrograd Sovyetinin derhal çıkardığı bir emirle bu emri durduruldu.[297] Buna karşılık olarak, Kornilov komutanlık görevinden derhal istifa ederek güneybatı cephesine gitmek üzere yola çıktı. Sovyete karşı ters gitmekte ve Rusya'nın "iç düşmanlarına" karşı tutumunda iradesizlik gösterdiğini düşündüğü Geçici Hükümete karşı ise düşmanlık ve burukluk duygularıyla kafa tutmaktaydı.

Bu andan itibaren, anlaşılan, Kornilov Sovyet çevrelerinde kuşkuyla yaklaşılan bir insan olmuştu. Öte yandan, Petrograd'daki asker ve işçiler arasında adı baskı ve karşı-devrimle eş tutulmaktaydı. Aynı zamanda, Kornilov'un sivil düzeni denetim altına almak için sert yaklaşımı, muhafazakârların ilgisini çekiyordu. Muhafazakârlar onu, daha otoriter bir hükümetin başına geçecek potansiyel güce sahip bir adam olarak bakıyordu. Gerçekte, Mart ortasında, Vasili Zavoyka ve E. P. Semenov tarafından Petrograd'da kurulan kuruluş aşamasındaki bir sağcı örgütün üyeleri, Nisan ayında potansiyel diktatör olarak Kornilov'un üzerinde durmaya başlamıştı.[298] O sıralarda, Zavoyka-Smenov çevresine yakın bir kişi kendisi de bu grupla çalışmaya istekli olduğunu ifade eden Kornilov'la tartışma girişiminde bulunmaktaydı. Generalin beklenmedik biçimde cepheye gitmek üzere ayrılmasından sonra, aradaki bağı koparmamak amacıyla, Zavoyka'nın kendisi orduya yazılmış ve Kornilov'un emrine girmişti.[299]

Karanlık bir karakteri olan Zavoyka daha sonraları politik dalaverecilerin en kötü örneklerinden biri olarak herkes tarafından kınanmıştı ama Kornilov üzerinde çok kısa sürede büyük etki kazanmıştı.[300] General sonradan Zavoyka'nın kendisine yardımının esasta yazışma yönünden olduğunu doğruladı. "Zavoyka'nın yetenekli bir kalemi olduğu için onu özellikle güçlü ve sanatsal üslup gerektiren emirler ve yazılar yazması için tuttum,"[301] dedi. Ne var ki, Zavoyka'nın yerine getirdiği görevler, bu edebi niteliğin önemli ölçüde ötesine gidiyordu. Aralarındaki ilişki, Martinov tarafından daha doğru biçimde tanımlandı: "Sahip olduğu o kadar kıt bilgiyle, Kornilov'un güdülmeye ihtiyacı vardı. Zavoyka ise, tüm devlet meselelerinde onun kişisel rehberi, daha doğrusu akıl hocası olmuştu."[302] Kornilov'un kadrosuna atandığı andan itibaren, Zavoyka Kornilov'un Petrograd'da bulunan hükümetle ilgili kaygılarını arttırdı, amirinin kişisel hırslarını besledi, potansiyel bir ulusal lider olarak Kornilov'un popülerliğini arttırmak için durmaksızın çalıştı ve zaman ilerledikçe, generalin etrafında sürekli olarak dolaşan bütün siyasal entrikaların merkezinde yer aldı.

Haziran saldırısı başladığında, Kornilov güneybatı cephesinde Sekizin-

ci Ordunun komutasındaydı. Almanlar oraya Avusturya birliklerini tahkim edip karşı saldırı başlattığı zaman Sekizinci Ordu iyice hırpalanmıştı. Ancak kısa bir zaman içinde, 23 ve 29 Haziran tarihleri arasında, Sekizinci Ordu burada bazı kazançlar elde etti. Eski Galiçya kasabası Halicz'i aldı, Kausz üzerine yürüdü ve bu süreçte iki bin civarında düşman askerini esir aldı ve iki yüz top ele geçirdi ("Kornilov'un ödülleri," basında övgüyle duyuruldu). Bu olay, diğer alanlarda Rus ilerleyişinin tersine dönmeye başladığı bir süreçte gerçekleşti Petrograd'ın ulusalcı gazeteleri sevinçten coşmuş bir halde bu olaya olumlu tepki gösterdi. Kornilov Rusya'nın bu kısa süren askerî başarısından diğer subaylara nazaran daha fazla kişisel itibar kazandı. Bundan sonra, Zavoyka'nın halkla ilişkiler yeteneğinin hiç de küçümsenmeyecek katkısıyla, Kornilov "insan yaşamıyla alan kazanmak için isteklilik göstermesi" ve hatta bundan başka, kendiliğinden geri çekilen askerler üzerinde disiplin sağlamak için ateş açtırma ısrarı nedeniyle dikkatleri üzerine çekti. Aynı zamanda, Rus başkomutanı General Brusilov ve doğal olarak Bolşevikler, Rusya'nın yenilgilerinden sorumlu tutuldu.

Bütün bu propagandalar Kornilov'un sağda popülaritesini arttırdı. Aynı zamanda, generalin niteliklerinin bir sağ Sosyalist Devrimci ve Sekizinci Orduda hükümet komiseri olan Maksimilian Filonenko ile güneybatı cephe komiseri ve tarihi önemi hiç de küçümsenmeyecek bir kişi olan Boris Savinkov'un dikkatini çekmesine neden oldu. Savinkov Büyük Savaşın etkisiyle fanatik bir şovenist/ulusalcıya dönen aşırı bir devrimciydi. Eşi bulunmaz bir politik konspiratör olan Savinkov 1903 ve 1905 yılları arasında ünlü terörist Sosyalist Devrimci Savaş Örgütünün en ateşli ve ünlü kişilerinden biriydi. Birçok çarlık yetkilisine karşı yapılan sansasyonel öldürme eylemlerinde önde yer almıştı. Öldürülenler arasında, II. Nikola'nın nefret duyulan İçişleri Bakanı Viyaçeslav Plehve ile Büyük Dük Sergey de bulunuyordu. 1905'ten sonra, Savinkov zamanının çoğunu yurtdışında geçirdi. Bu sürede, zamanının çoğunda popüler romanlar yazmakla meşgul oldu. Voytinski bu romanları "ucuz magazin tekniği ve devrimci öğelerin karışımıyla üzerine bolca Fransa'dan ithal erotizm tozu dökülmüş ucuz Dostoyevski taklidi" olarak kaba biçimde tasvir etmişti.[303] Birinci Dünya Savaşı çıktığında, Savinkov Fransız ordusuna yazıldı ve Nisan 1917'de, Rusya'ya dönerek Geçici Hükümetin emrine girdi. Yaz başında, sonradan savaş bakanlığı yapacak Kerenski'ye yakın olan Savinkov güneybatı cephesine hükümet temsilcisi olarak atandı.

Savinkov cephe komiseri olarak Rus savaş birliklerindeki ahlaki çöküşe birinci elden tanık oldu. 9 Temmuzda, büyük üzüntüyle, Kerenski'ye gönderdiği telgrafta, sonradan gözler önüne serilecek dehşeti değerlendirdi.[304] Ordu sorununa yaklaşımında, Savinkov doğal olarak silahlı kuvvetlerde

devrimle işlenmiş değişiklikleri tümden tanımayan diğerlerinden ayrılıyordu. Daha çok, sivil komiserlerin subayların davranışını denetlemesi ve onlarla radikal asker kitlesi arasındaki ilişkileri yumuşatmak için oynadığı önemli rolü vurgulamaktaydı.[305] Daha az istekle de olsa, kesinlikle kısıtlı ve iyi tanımlanmış yetkilerle olmak koşuluyla demokratik komitelerin rolünü savunmaktaydı. Bununla birlikte, Savinkov da yurtiçinde ve cephede düzeni sağlamak amacıyla, sert önlemler kullanılmasını şiddetle savunmaktaydı. Bu, Filonenko'nun da paylaştığı bir görüştü.[306] Savinkov'un Milyukov'a askerî bir diktatörlük kurma olasılığı hakkında konuştuğuna dair bazı kanıtlara Temmuz sonlarında rastlarız.[307] Aynı zamanda, Filonenko'yla birlikte, Kornilov'a cepheden akın halindeki kaçışı durduracak bir liderlik için ve Kerenski'ye otoriter bir düzen kurulmasını gönülsüz de olsa, kabul etmesine yardımcı olacak kişi olarak bakmaya başlamışlardı.

Kerenski'nin 8 Temmuzda başbakan olmasıyla birlikte attığı ilk adımlardan biri, büyük olasılılıkla Savinkov ve Filonenko'nun da kışkırtmasıyla, Kornilov'u güneybatı cephesine komutan atamak oldu. Düşman en çok burada baskı yapıyordu. Rus birliklerinde çözülmenin en yoğun yaşandığı yer yine burasıydı. Kornilov demir yumruğunun şöhretini pekiştirmekte zamanını boşa harcamadı. Kornilov komutanlığa atandığı gün Zavoyka'nın Kerenski'ye gönderilmek üzere kaleme aldığı bir telgrafta, kaçan askerler için ölüm cezası uygulanmasını talep ediyordu. Çok korkutucu ifadeler içeren bu telgraf metninin düzeltilmesi için Savinkov araya girerek ısrar etmek zorunda kalmıştı.[308] Ertesi gün, Kerenski'nin yanıtını beklemeden Kornilov, emrindeki komutanlara, bir daha başka emir beklemeden geriye kaçan askerî birliklerin üzerine makineli tüfek ve toplarla ateş açılmasını emretti.[309]

Rus ordusunun içinde bulunduğu ağır koşulları değerlendirmek ve savaş alanından dağılarak telaşla geri kaçan Rus asker akınlarını durdurmak amacıyla alınacak kesin önlemler için Kerenski'nin Kornilov'un uyarısına ihtiyacı yoktu. 9 Temmuzda, daha Kornilov'un birinci telgrafını almadan önce, Kerenski tüm komutanlarına geri çekilen birliklerin üzerine ateş açmalarını emretti. Üç gün sonra, Kerenski'nin tavsiyesi üzerine Geçici Hükümet cephede disiplini sağlamak amacıyla idam cezasını yeniden yürürlüğe koydu. Bununla birlikte, Kornilov'un hükümete baskı yapma girişimi büyük olasılıkla Zavoyka'nın marifetiyle basına sızdırıldı. Petrograd'daki ulusalcı gazetelerdeki açıklamalara göre Kornilov, hükümeti orduda disiplini düzeltmek için ciddi önlemler alması amacıyla yetki vermeye zorluyordu (bu doğruydu). Öte yandan, Kerenski bu baskıya yanıt vermekte isteksiz davranıyordu (durum hiç de bu değildi). Sonuç olarak, sağcı çevrelerde, Kornilov'un kredisi yükselmekteydi. Öte yandan, hükümetin kredisi dibe doğru gidiyordu. Bu

arada, kitleler arasında, Kornilov'un imajı da herhalde karşı-devrimin öne çıkan sembolü olarak önemli ölçüde güçleniyordu.

16 Temmuzda, Kerenski Dışişleri Bakanı Tereşçenko ile Savinkov ve Filonenko eşliğinde, Mogilev'deki Genelkurmay karargâhında (Stavka) Rus yüksek askerî komuta heyetiyle toplantı yaptı. Bu acil toplantı Kerenski'nin emriyle, düşmanın karşı saldırısının başarısının ertesinde, tüm cephelerdeki askerî durumu değerlendirmek ve ordudaki çözülmeyi durdurmanın yollarını tartışmak amacıyla örgütlenmişti. Güneybatı cephesindeki özel istikrarsız durum nedeniyle Kornilov'a görevinin başında kalmasını ve toplantıya telgrafla bir rapor göndermesini emretmişlerdi. Ancak üst düzey Rus generallerin çoğu toplantıda hazırdı. Aralarında başkomutan General Brusilov; batı cephesi komutanı General Denikin; kuzey cephesinden General Klembovski ile her ikisinin de ataması geçici olarak kaldırılmış olan General Ruzski ve Alekseyev vardı.[310] Beklendiği üzere, bu subaylar devrimin orduya getirdiği değişiklikler karşısında duydukları kırgınlıkları ifade ettiler. Birbiri ardından, ordunun çöküşünü doğrudan kolaylaştırdıkları için genelde Sovyeti ve Geçici Hükümeti ve aynı zamanda da, kişisel olarak Kerenski'yi suçladılar. Generallerin şikâyetlerinin merkezinde yeteneksiz komiserler ile sayıları giderek çoğalan ve sürekli güç peşinde koşan komiteler vardı. Bunlar, subayların otoritesini bozuyor ve sürekli olarak askerî operasyonlara müdahale ediyorlardı. Cephe komutanlarından birinin bildirdiği gibi: "Orduda ikili otorite olamaz. Orduda tek baş ve tek otorite olmalıdır." General Brusilov generallerin ordunun iyileştirilmesine verdiği önemi çok açık ifade etmişti: "Geçici Hükümetin Petrograd ve Rusya içinde yaşadığı tüm felaketlerin zorluklarının tek nedeni vardır: Adını koyacak olursak, bu, ordunun eksikliğidir."[311]

Generalin yorumlarında üzeri örtülü olan şey, ordunun sorunlarının temelinde hükümetin hoşgörülü tutumunun yattığına dair suçlamasıydı. Yine, onunla birlikte asker safları içinde sağlanacak katı disiplin yanında uygun yasal ve idari yaptırımların yürürlüğe konulması, ordunun savaş yeteneğini yeniden kazanması için yeterli olacaktı. Generaller, eğer Kerenski daha fazla gecikmeden bu yolda kararlı biçimde hareket etmeye isteksiz kalacak olursa, meseleleri kendi ellerine almak zorunda kalacaklarını açıkça belirttiler. En uzun ve heyecanlı konuşmayı General Denikin yapmıştı. Atılgan, genç ve savaşın ilk yıllarında en çok madalyayı kazanmış bir kahramandı. Kerenski ve ordudaki devrim sonrası koşulları suçlamasını, hükümetin derhal yürürlüğe koyması yönündeki açık talepleri izlemişti. Sonradan, bu talepleri çalışma arkadaşlarının çoğundan güçlü destek aldı. Denikin generallere askerî konularda tümüyle hareket özgürlüğü tanınmasında ısrar etmişti. Komiserlerin ve demokratik komitelerin derhal kaldırılmasını; Asker Hakları

Beyannamesinin[312] iptalini; subayların geleneksel otoritesinin yeniden tam olarak sağlanmasını; idam cezasının yeniden getirilmesini; cephe gerisindeki birliklerde disiplin sağlanması için askerî mahkemelerin kullanılmaya başlanmasını ve orduda politik faaliyetin tümüyle yasaklanmasını talep etti. Özetle, savaş alanlarında eski düzene dönülmekle kalmıyor, baskıcı önlemler Rusya'nın her yerindeki birliklere yayılıyordu. Bunun ötesinde, Denikin cezaları uygulamak üzere, gerektiğinde komutanlar tarafından otoritelerini sağlayacak özel birlikler oluşturulmasını da talep etti.

Stavka'daki 16 Temmuz toplantısına katılanlardan biri, Kerenski'nin Denikin'in suçlamalarını şaşkınlık ve sessizlik içinde, masanın üzerine kapanmış, başını kollarının içine gömmüş bir halde dinlediğini ve Tereşçenko'nun da baskıcı rapor karşısında gözyaşlarına boğulduğunu not etmişti.[313] General Alekseyev "Söylemek gerekirse, bu olayın kahramanı Denikin'di," diye sonradan günlüğüne takdirle not edecekti.[314] Denikin'in bombardımanıyla karşılaştırıldığında, Kornilov'untoplantıya sunduğu rapor nispeten yumuşak kalmıştı. Kuşkusuz o zaman Zavoyka'nın uzakta olmasının da bunda payı vardı. Savinkov ile Filonenko'nun da raporun hazırlanmasında etkisi olmalıydı.[315] Kornilov'un esas olarak Denikin'e sempati duyduğunu, Denikin'in konuşmasının metnini alır almaz ona çektiği telgrafta görebiliriz: "Böyle bir raporun altına iki elimle birden imzamı atarım..."[316]

Kornilov'un telgrafla gönderdiği rapor; subayların geleneksel itibar ve disiplin otoritesini sağlamanın; silahlı kuvvetlerde politik faaliyetleri kesinlikle dizginlemenin, yine idam cezasının uygulanmasının ve cephe gerisinde özel askerî mahkemelerin gerekli olduğunu kabul ederken, aynı zamanda, emir zinciri ve disiplinin bozulmasında komutanların da bir dereceye kadar sorumlu olduğunu ima ediyordu. Gerçekte, Kornilov subay kıtalarını kendilerine çekidüzen vermeye çağırdı. Diğer generallerin komiser ve komiteleri toptan suçlamalarının tersine, Kornilov raporu askerî meselelere sivillerin müdahalesi konusunda sessiz kalmıştı. Bunun ötesinde, gerçekte komiserlerin rolünün genişletilmesini önermişti (Savinov'un etkisini açıkça gösteriyor). Son olarak, demokratik komitelerin yetki alanının tam olarak tanımlanması ve daraltılmasına ihtiyaç duyulduğunda diretirken, Kornilov komutan arkadaşlarının tersine, bunların derhal kaldırılmasını istemekte diretmedi.[317]

Kerenski 16 Temmuz Stavka toplantısından sonra, Petrograd'a geri dönerken Savinkov ile Filonenko'nun konuşmalarından ikna olmuştu. Böylece, Brusilov'u görevden uzaklaştırarak onun yerine başkomutanlığa Kornilov'u atamaya karar vermişti. İki gün sonra da bu değişiklikleri ilan etmişti. Aynı zamanda, Kerenski güneybatı cephe komutanlığına Kornilov'un yerine Ge-

neral Vladimir Çeresimov'u atadı. Daha sonra Savinkov, Filonenko'yla birlikte, Brusilov'un ordudaki bunalımla başa çıkamayacağını anladıkları için çekilmesini istemekte acele ettiklerini anımsayacaktı. Yine, Kornilov'u onun yerine geçirmesi için Kerenski'ye güneybatı cephesi komutanlığı görevi sırasında, (hepsi bir hafta!) Kornilov'un baskı altındayken vazgeçmediği katı ve sakin tutumunu örnek göstererek baskı yapmışlardı.[318] Bu doğru olabilirdi. O zaman, Savinkov ve Filonenko dağılan birliklere karşı kesin ve şiddetli biçimde zor kullanacak bir lider bulmakla meşguldü. Kerenski'nin kendi kişisel politik hırsları açısından bakıldığında, bu iki adamın tavsiyesini neden dikkate aldığını anlamak güçtür. Tam bu sırada, yeni başbakan kendisini aşırı sol ve sağın her iki yanından birden gelen saldırılara karşı umutsuzca savunmaya ve ikinci bir merkezci, liberal-sosyalist koalisyonun parçalarını bir araya getirmeye çabalıyordu. Bu serüveni başarıya götürecek çareleri henüz bulmamıştı. Şimdiyse, Kornilov liberal ve tutucular arasında artan popülaritesinin gerçeği ile güçlü bir politik kişilik kazanmış ve Kerenski'nin doğal rakibi olmuştu.

Kerenski bundan sonra, Kornilov'u atamasının onun sahadaki komutan olarak sahip olduğu yeteneklerden ve ordudaki reform konusunda sahip olduğu aydınlanmış konumundan,[319] özellikle politik komiserlerin ve demokratik komitelerin gelecekteki rolü üzerine görüşlerinden kaynaklandığını iddia etmişti.[320] Oysa bu açıklama doğru gözükmüyor. Kornilov'un savaş alanındaki başarıları gerçekte önemsizdi. 16 Temmuz tarihli telgrafı ise, sanılanın tam tersine, yurtiçinde ve cephede düzeni sağlamak için büyük askerî güç uygulanmasından yana tutumunu kayda geçirmişti. Büyük olasılıkla, Kerenski'ye Kornilov'un devrimci değişime uyum sağlamaya hazır olmasından çok onun sertlik ve şiddetten yana sahip olduğu şöhreti çekici gelmişti. Kerenski ordunun ihtiyaç duyduğu şeyin başında bulunacak güçlü bir kişilik olduğu sonucuna varmış gözükmekteydi. Bu konu üzerinde, Savinkov ve Filonenko'yla temelde anlaşmıştı. Kornilov'u başkomutanlığa ataması, politik konumunu sağlamlaştırma endişesi taşıyan yeni başbakanın popülaritesini, Petrograd'da gelişmelerden hoşnut olmayan liberaller, tutucular ve sosyalist olmayan basın nezdinde aşırı derecede arttırıp ona üstünlük sağlayacaktı.[321]

Aynı zamanda, Kerenski'nin yeni bir komutan bulmak için seçeneklerinin de pek fazla olmadığını akılda tutmak gerekir. Etkisiz kalan Brusilov'un uzaklaştırılmasının gerektiği herkes tarafından biliniyordu. Yine, Stavka toplantısı tutanaklarını değerlendirecek olursak üst düzey Rus komutanların hemen hepsi Kerenski'ye kişisel olarak en az Kornilov kadar karşı ve tepkiliydiler. Kerenski 16 Temmuzda Stavka'ya çağrılmamış nispeten daha alt düzey iki subayı düşünebilirdi: Kornilov'un yerini alan Sekizinci Ordu

komutanı General Çeremisov ve Moskova Askerî Bölge komutanı General Verhovski. Ne var ki, bu iki general ordudaki disiplini sağlamanın tek yolunun yalnızca baskıcı yöntemler olduğu düşüncesine karşı çıkıyordu. Ayrıca, askerî birlikler içindeki komite ile komiserlerle birlikte çalışmaya istekliydiler. Yine, aşırı gerici subay kıtalarını tasfiye etmeyi düşünüyorlardı. Tam olarak bu nedenlerle, Çeremisov ile Verhovski Kerenski'nin kazanmak için destek aradığı unsurlar içinde büyük kuşkuyla yaklaşılacak kişilerdi. Yine, Kornilov'un bağımsız politik eyleme girişme tehlikesine gelince, Savinkov (artık Savaş Bakan vekili olmuştu) ile Filonenko (aynı anda, kurmay karargâhına komiser olarak atanmıştı) kuşkusuz geçmişte Kornilov'u yumuşatmayı başarabildikleri için aynı şeyi şimdi de yapabileceklerini umuyorlardı. Büyük olasılıkla, Kerenski'ye bu güvenceyi vermişlerdi.

Kerenski Mogilev'de aşırı sağcılar tarafından kuşatılmış Kornilov'u denetim altına almanın kolay olmayacağını derhal anladı. Atandığı tarihin (19 Temmuz) ertesi günü, Zavoyka tarafından kaleme alınmış ve derhal basına sızdırılan cüretkâr sözlerle dolu telgrafında, Kornilov Denikin'in Stavka toplantısında dile getirdiği kadar uğursuz bir dizi talebi Kerenski'nin kabul etmesi koşuluyla ordunun komutasını üstleneceğini bildirdi. Kornilov başkomutan olarak herhangi bir düzenleme ve yasaya tabi olmayacağını ve "yalnızca bir bütün olarak [kendisinin] ve halkın vicdanına karşı" sorumlu olacağında diretti. Vereceği operasyon emirleri ve komutanların atanması bakımından tam bağımsızlık istedi. Disiplini güçlendirmek amacıyla cephedekiler kadar gerideki askerlere de, özel mahkemeler ve idam cezası uygulanacaktı. Bundan başka, Kornilov Stavka toplantısına yapmış olduğu bütün diğer tavsiyelerinin hükümet tarafından kabul edilmesini istedi.[322] Ayrıca, yeni başkomutan 20 Temmuzda, Kerenski'ye telgraf çekerek güneybatı cephesine Çeresimov'un atanmasının iptalinde ısrar etti.[323]

Bu telgrafları aldıktan sonra, Kerenski'nin Kornilov'u yüksek komutan olarak atama konusunda farklı düşünceler taşımaya başladığına ve ciddi biçimde bu fikirden vazgeçmeyi düşündüğüne dair kanıtlar vardı.[324] Oysa şimdi son derece ters bir duruma düşmüştü. Kornilov'un atanması halka duyurulmuş ve Zavoyka sayesinde, generalin "koşullarını" herkes öğrenmişti. Kadetler, tüm diğer liberal ve muhafazakâr gruplar ve sosyalist olmayan basın Kornilov'un arkasında saflarını şimdiden sıklaştırmaktaydı. Tavırları *Novoe vremia*'da 20 Temmuzda şöyle açıklanıyordu: "Rusya'da ölüm tehlikesinin yaşandığı bu günlerde daha uygun bir general ve başkomutan bulmak zor, hatta gerçekte olanaksızdı. Geçici Hükümet cephede toplantılar, ordunun çözülmesi, güney Rusya'nın yıkımı ile devletin kurtarılması arasında seçim yapmaya mecbur bırakılmıştı. Seçimi yapmak için gereken cesaret ve kararlılığı kendi içinde bulmuştu." Kornilov'la bu noktada yolları ayırmak

o zaman Kadetlerle yeni hükümet koalisyonunu kurmak için yürütülmekte olan hassas görüşmelere son vermek demekti. Böylece, Kornilov ile Kerenski arasında aceleyle bir tür uzlaşma düzenlendi. Kornilov, kendi açısından sorumluluğu hükümete yükledi ve diğer koşullarının acil uygulanmasındaki ısrarından vazgeçti. Hükümet, buna karşılık generallerin taleplerine sıcak bir yaklaşım göstermeyeyöneldi ve tüm hızla onların üzerine gitti. Kerenski Çeremisov'a da bir başka görev bulmayı kabul etti. Bu tavizin önemi o zaman anlaşılmadıysa da, Kerenski en sonunda, verdiği bu tavizin bedelini çok kötü biçimde ödeyecekti.[325]

General Kornilov bundan sonra bakanlar kurulunu tavsiyelerini uygulamaya ikna etmek amacıyla Mogilev'den Petrograd'a iki gezi yapmıştı. Birinci gezi 3 Ağustos'ta yapıldı. Bu olayda Kornilov resmi bir öneri getirdi (Zavoyka'nın yazarlık yeteneğine başka bir örnekti). Denikin ile Kornilov'un Stavka Toplantısında sunduğu talepler içinde yer alan cephe ve gerisindeki birliklerin bastırılması ile subayların otoritesinin sağlamlaştırılması bu önerinin içine yerleştirilmişti. Aynı zamanda, Kornilov'un 19 Temmuzda ileri sürdüğü koşullar da vardı. Kornilov artık kendisi için bu 3 Ağustos önerisinde sınırsız yetki istemediyse de, komiserlerin gelecekteki rolüyle ilgili tavrını şimdi tersine döndürmüş ve onların yetkilerinin genişletilmesi yerine, kesinkes sınırlandırılmasını talep etmişti.[326] Demokratik komiteler için de, 16 Temmuz tarihli notunda önerdiğinden farklı olarak daha dar ve daha sıkı denetlenen bir rol öngörmekteydi. Daha sonra açıkladığı gibi, Kerenski, Savinkov ve Filonenko prensipte, tüm bu önlemleri desteklemeye hazırdı. Kornilov'un resmi önerisini tarz olarak çok kaba ve çok ateşli bir dille yazılmış buldular. Ne var ki, üçü birlikte bu belgenin bakanlar kurulunun kapalı bir oturumunda bile sunulamayacağına karar verdiler. Bu nedenle, Filonenko öneriyi 10 Ağustos'ta Kornilov'un hükümete sunması amacıyla, diplomatik terimlerle yeniden yazmak üzere çalışmaya koyuldu.[327] 3 Ağustos'ta başkentten ayrılırken bakanlar kuruluna bir konuşma yapan Kornilov, reform tavsiyelerinden söz etmedi ve yorumlarını yalnızca ordudaki koşullar üzerine genel değerlendirmelerle kısıtlı bıraktı.

Petrograd basını Kornilov'un önerisinin içeriğinden haberdar olunca,[328] haberler, Kornilov ve programının sadık destekçisi merkez ve sağ ile (özellikle, idam cezasının cephe gerisinde de uygulanması ve demokratik komitelerin dizginlenmesine karşı) muhalefette bir kez daha birleşen ılımlı ve aşırı sol arasında sert ve uzun sürecek bir tartışmayı kamuoyu önünde başlattı. Örneğin, 4 Ağustos'ta, *Raboçaya gazeta*'da ön sayfada yayınlanan karşı bir yazıda, eski geri dönüşün yollarını savunduğu için Kadetlere (ve dolaylı biçimde Kornilov'a) saldırılıyordu. Tam olarak bu katı biçim nedeniyle eski ordunun otokrasinin güvenilir bir aracı haline geldiğinden şikâyet ediyordu.

"Kadetler" diye soruyordu: "Bize açıkça söyleyin, askerî diktatör olarak aklınızda kim var? Kimi Napolyon rolünü oynamaya hazırlıyorsunuz?" Erler, askerler ve denizciler arasında Kornilov'un programı cephede idam cezasına karşı hâlâ için için yanan protestoyu yeniden ateşledi. Böylece, Petrograd Sovyeti İşçi Kesiminin 7 Ağustos'ta, idam cezasının kaldırılmasını talep eden sert sözlerle dolu bir önergeyi kabul ettiği anımsanacaktır.[329]

Tam bu sıralarda, Petrograd'da yeniden atanmayı bekleyen General Çeremisov'un ılımlı sosyalist liderlerle yakın temas içinde olduğu anlaşılmaktaydı. İzvestiya 4 Ağustos'ta, önceki gün General Kornilov'un bakanlar kuruluyla toplantısından sonra yaptığı basın konferansıyla General Çeremisov'un basın toplantısı notlarını aktarıyordu. Muhabirlerin sorularına verdiği yanıtta, Kornilov hükümetin geniş baskıcı önlemler ve demokratik komitelerin küçültülmesi için derhal yetki vermesinin önemini bir kez daha vurgulamaktaydı. Bunun tersine, Çeremisov'un yorumlarının ağırlığı ise, baskıcı önlemlerin tek başına, "hatta kitle infazlarının bile" disiplin sağlamaya yeterli olamayacağı üzerineydi. Askerler savaşın görevini, yükümlülüğünü ve zorunluluğunu anlamadığı ve kabul etmediği sürece bunları yapmak da mümkün olamayacaktı. Birliklerin bilinç düzeyinin yükseltilmesi göreviyle ilgili olarak, Çeremisov subaylarla demokratik komiteler arasındaki ortak çabalara büyük önem vermekteydi. İzvestiya iki öneri arasındaki karşıtlığa işaret etmekteydi: "Bugün size aynı konuda, General Kornilov ve General Çeremisov ile yapılan iki konferansın notlarını getireceğiz. Dikkat edin ne kadar fark ediyor. Aynı zamanda, birincisi inatla tüm baskıcı önlemlerin alınmasında ısrar ediyor... ve ordu örgütlerinin önemini tümüyle göz ardı ediyor. İkincisi ise, ordudaki çözülmeyle mücadelenin ağırlık merkezini subay kadrosuyla asker örgütlerinin ortak çalışmasına koyuyor... Demokrasi Kornilov'dan yana değildir."[330]

Ağustos'un ikinci haftasında, Kerenski'nin çevresindekilere Kornilov'un başkomutanlık görevini artık sürdürmeyeceği ve Çeremisov'un yerine gelecek uygun bir aday olduğunu söylediğine dair pek de asılsız olmayan söylentiler başkentte dolaşmaya başlamıştı. Kerenski'nin tereddütleri Mogilev'e ulaştığı zaman Kornilov ve arkadaşları doğal olarak telaşa kapıldı. Liberal ve muhafazakâr grupların Kornilov'dan yana kampanyaları yoğunlaştı. Sosyalist olmayan gazetelerde her gün Subay Birliği, Kazak Askerler Birliği ve Saint George Süvarileri gibi örgütlerden Kornilov'a destek sözleri veren yazılar yer almaya başladı.

8 ile 10 Ağustos arasında, Moskova'da, Önemli İsimler Konferansı adında halk arasında çok geniş yankı bulan bir toplantı yapıldı. Bu konferansa özel olarak iş dünyasının, sanayinin, tarımın, meslek gruplarının, ordu ile liberal ve muhafazakâr grupların liderleri çağrılmıştı. Konferansın esas amacı

12 Ağustos'ta yapılacak daha geniş katılımlı Moskova Devlet Konferansı'na sunulmak üzere önemli konular hakkında herkes tarafından kabul edilebilecek tavırların benimsenmesiydi.[331] Delegeler arasında, zengin sanayiciler Riyabuşinski, Tretyakov, Konovalov ve Vişnegradski, Milyukov önderliğinde büyük bir Kadet grubu ile General Alekseyev, Brusilov, Kaledin ve Yudeniç'in de aralarında bulunduğu üst düzey askerî liderlerden oluşan konuk grup vardı. 9 Ağustos'ta, bu önde gelen delegeler önemli politik konulardan oluşan toplantı gündemine müdahale ederek Kornilov'a güven taahhüdü içeren bir bildiri yayınlaması için onay istediler. Aynı gün Kornilov'a ulaştırılan ve her yere gönderilen bu bildiri Kornilov'un ordu ve Rusya'daki otoritesine karşı yapılan tüm saldırıların "ihanet" olduğunu ve "Rusya'yı düşünen herkesin" Kornilov'a umut ve inançla" baktığını söylüyordu. Önerge, "büyük yeniden güçlü bir ordu kurma ve Rusya'yı kurtarma görevinizde," "Tanrı yardımcınız olsun," diye sona eriyordu.[332]

Halkın Kornilov'a öfkesi şiddetle sürerken, Filonenko ise, Kornilov'un 3 Ağustos önerisini bakanlar kurulunda görüşülecek hale getirmek için düzeltmekle meşguldü. Belgenin dilini sadece yumuşatmaktan tatmin olmayan Filonenko, metnin içine demiryolları ve fabrikalarda ciddi denetimler yapılması için bazı tavsiyeler de koydu. Böylece, belgeye bir koşul ekleyerek, tüm demir yollarında sıkıyönetim uygulanması ve emirleri yerine getirmeyen her demiryolu işçisine cephede emirleri dinlemeyen askerle bir tutularak aynı cezanın verilmesini; yani, yargısız infaz önerdi. Bu önlemlerin uygulanması amacıyla, büyük demir yolu depolarının bulunduğu yerlerde askerî devrim mahkemeleri kurulmasını tavsiye etti. Filonenko bir başka koşul daha ekleyerek, kömür madenleri ve savunmaya hizmet veren tüm fabrikaların (pratikte, bu neredeyse tüm fabrikaları kapsayacak şekilde yorumlanabilirdi) askerî denetim altına alınmasını istedi. Bu işletmelerde, grev, lokavt, politik toplantı; gerçekte her tür toplantı söz konusu süre içinde yasaklanacaktı. Çalışanlara zorunlu asgari çalışma kotası konulacaktı. Çalışmak istemeyenler sorgusuz işten çıkarılarak cepheye sevk edilecekti. Filonenko "Bu önlemler, kabul edilerek demir gibi sert ve tutarlı biçimde derhal uygulamaya konulmalıdır," ifadesini taslağın sonuna koydu.[333]

Filonenko'nun tavsiyelerine tümüyle sıcak bakan Savinkov kendilerini bakanlar kurulunda desteklemesi için Kerenski'ye ricada bulundu. Başbakan karşı çıkınca da istifa etti. Kerenski önce Savinkov'un istifasını geri çevirdi. Daha sonra kabul etti. En sonunda, kısmen Kornilov'un yaptığı baskılar nedeniyle, Savinkov'dan görevine geri dönmesi istedi.[334] Sanayi ve ulaşım sektörünün mutlak kargaşa içine düşmesini engellemek amacıyla, Filonenko'nun öngördüğü adımları atmaya Kerenski de memnuniyetle razıydı. Doğal olarak, liberal ve muhafazakâr çevrelerde, bu kadar aşırı

önlemlere gerek olduğu zaten yaygın biçimde tartışılmaktaydı. Ne var ki, Kornilov'un daha sınırlı 3 Ağustos programının kışkırttığı solun çıkarttığı fırtına açısından bakıldığında, Filonenko'nun yaptığı düzeltmelerin Kerenski'nin Sovyet liderliğine nasıl etki yapacağının farkındaydı. İşçi ve askerler üzerindeki etkisini düşünmek bile istemiyordu. Bu tür önlemlerin sonuçta, Sovyetle aralarına kesin ayrılık getireceğini; Bolşeviklerin yönettiği kitlelerin kanlı biçimde karşılık vermesinin belirsiz sonuçlar doğuracağını ve belki de, kötünün en iyisi, tümüyle askerin insafına terk edilmiş otoriter bir hükümet kurulacağını düşünüyordu. Birçok eski ılımlının yaptığı gibi, girilecek böyle ciddi bir yolun başında Kerenski o an için durakladı.

Mogilev'deki arkadaşları tarafından Petrograd'da kendisine karşı komplo hazırlandığına dair uyarılan Kornilov, 10 Ağustos'ta başkente gelmek üzere ricada bulunmayı denedi. Kornilov'u cephede baskı kurmak amacıyla kullanmaya oldukça istekli olmasına rağmen bu, Kerenski için tümüyle kabul edilebilir istekti. Öte yandan, generalin popülaritesi ve ulusal politika üzerindeki etkisinden son derece gergin olduğu anlaşılabilirdi. Savinkov ile Filonenko ise tersine, düzeltilmiş Kornilov programını Kerenski'nin kabul etmeye mecbur kalması için Kornilov'u baskı aracı olarak kullanmaya kararlıydı. Bu nedenle, başkomutanı gezisini iptal etmemesi için ikna ettiler. Ne var ki, Kornilov endişeliydi ve Petrograd'a giderken yanına makineli tüfekli Türkmen askerlerden oluşan koruma görevlileri aldı. Kornilov'un treninin Petrograd'a gitmek üzere Mogilev'den ayrılmasından kısa bir süre sonra, Kerenski'den gelen telgraf Stavka'ya ulaştı. Telgrafta, hükümetin başkomutanı çağırmadığı bilgisi yer alıyordu. Gelmekte ısrar etmemesi ve stratejik durum açısından, cepheden ayrılmasının sorumluluğunu hükümetin almayacağını bildirmekteydi.[335]

Petrograd'a vardığında, Kornilov yanlarında düzeltilmiş raporla birlikte gelen Filonenko ve Savinkov'la trende buluştu. Belgeye telaşla onay veren general derhal Kışlık Saray'a gitmek üzere yola koyuldu. Ertesi günkü Petrograd gazeteleri renkli araç konvoyundan ayrıntılı bilgiler aktarmaktaydı. Yol boyunca sıkı askerî güvenlik önlemleri alındığı görülmekteydi. Caddelerden yavaşça ilerleyen Kornilov'un otomobili yanlarda koşan vahşi yüzlü, parlak kırmızı giysili Türkmen askerlerce korunmaktaydı. Eğri kılıçları bellerinden aşağı açıkta sallanıyordu. Aracın önünde ve arkasında, makineli tüfekli Türkmenlerle dolu üstü açık otomobiller gidiyordu. Konvoy Kışlık Saray'a yaklaştığı zaman, üst kat penceresinde duran Kerenski Türkmenlerin otomobillerden atlayarak girişe doğru fırlamalarını şaşkın bir şekilde ve gözlerine inanamayarak izlemekteydi. Makineli tüfeği girişe koyarak mevzilendiler. Gerektiğinde komutanlarını kurtarmak üzere hazırlandılar.[336]

Kerenski ile Kornilov arasında, yalnızca farklılıklarını arttırmaya ve iliş-

kilerini daha da karmaşık duruma sokmaya yarayan kısa ve olasılıkla soğuk bir karşılaşma için bu kadar olağanüstü bir giriş yapılmıştı. Başlangıçta, Kornilov Kerenski'nin zaten bildiği düzeltilmiş ve genişletilmiş programını resmi biçimde sundu. Söylendiğine göre, başbakanın yanıtı, yapılan tavsiyelerin prensipte kabul edilebilir olduğu izlenimini iletmiş olmasına rağmen (gerçekte durum buydu) kaçamaktı.[337] Durumun daha fazla gecikmeye bırakılmaması gerektiğine inanarak Petrograd'a kadar yolculuk yapmayı göze alan Kornilov meseleden vazgeçilmesinden rahatsız olmuştu. Bakanlar o akşam önerileri tartışmak amacıyla toplanmasını talep etti. Kerenski tüm bakanların katılacağı bir toplantı yapılmasını reddetti. Onun yerine, yalnızca bakanlar kurulundaki iki yakın destekçisi, Nekrasovve Tereşçenko'yu çağırdığı gayriresmî bir oturum düzenledi. Dışarıda bırakılanlar Kornilov'un programından yana kararlı mücadele yürüten dört Kadet bakan ile kendilerine karşı çıkılacağı kesin olan yedi ılımlı sosyalist bakandı. 10 Ağustos akşamı yapılan bu toplantının sonucu, Kerenski, Tereşçenko ve Nekrosov'un tüm bakanlar kurulu üyeleri önünde Kornilov'un ordunun düzene sokulması hakkındaki tavsiyelerini (esas olarak, Kornilov'un Petrograd'a ilk olarak 3 Ağustos'ta getirdiği tavsiyelerini) desteklemekte istekli oldukları izlenimi verdiler. Ancak, Filonenko'nun eklediği demiryolları ve fabrikaların denetim altına alınmasını öngören koşulun bir kenara bırakılmasında kesin ısrar ettiler.[338]

Kornilov'un 10 Ağustos gece geç vakit Mogilev'e gitmek üzere Petrograd'dan ayrılırken nasıl hüsrana uğradığını tahmin etmek zor değildir. Başbakanla 3 ve 10 Ağustos'taki karşılaşmaları Kerenski'yi kişisel olarak küçümseme duygusunu güçlendirmişti. Daha da kötüsü, 3 Ağustos'taki bakanlar kurulu toplantısı sırasındaki bir olay, Kornilov'un Petrograd'da politikanın, Alman ajanlarının hükümetin en üst düzeyine doğrudan sızacak kadar yozlaştığından korkmasına neden olmuştu. Kornilov ordunun durumu hakkındaki raporunu sunarken Kerenski sessizce fiili durumlarla ilgili daha açık olması için uyarmıştı. Toplantıdan sonra, Savinkov generale her ne kadar bakanların düşmana bilgi sızdırdığına dair kanıt yoksa da, bazı bakanların Tüm-Rusya Yürütme Komitesinde Alman bağlantıları olduğundan kuşkulanılan kişilerle yakın temas içinde olduğunu açıkladı.[339] Kornilov bu olaydan dolayı gerçekten sarsılmış olmalıydı. Kuşkusuz, Kerenski hükümeti hakkındaki endişeleri güçlenmişti. Ama her şeyin de üzerinde, bakanlar kurulunda acil önerilerini sunmak için yaptığı iki başarısız girişimden sonra, Geçici Hükümetin çok zayıf olduğuna ve kararlı hareket etmek için bölündüğüne dair kuşkularını doğrulamıştı. Bu kuşkuları Petrograd Askerî Bölge Komutanlığı görevini sürdürdüğü dönemde uyanmıştı ve Stavka'da çevresini saran sağcı unsurlarca da durmadan beslenmekteydi. Böylece, ülkeyi

eline alması gereken otoriter bir rejim kurulacaksa, bu amaçla bağımsız bir askerî müdahaleye başvurulabileceğini düşünüyordu.[340]

Başkente yaptığı ilk ziyaretten üç gün sonra, 6 Ağustos'ta, Kornilov şimdiye kadar Savaş Bakanlığının denetiminde bulunan Petrograd Askerî Bölgesinin doğrudan kendi emrine verilmesi için girişim yaptı. Petrograd bölgesinin yakında askerî operasyonların içine girme olasılığını gerekçe göstererek talep edilen bu değişiklik eğer kabul edilirse Kornilov'un elini hükümetle ya da solla gireceği bir çatışmada büyük ölçüde güçlendirecekti. Aynı zamanda, Kornilov ileride Petrograd'da kullanılacakları belli olan önemli miktarda askerî birlik tahsisini emretti.[341] Uzun zamandan beri bu tür bir darbe hazırlığı içinde olan aşırı sağcıları keyiflendirecek biçimde, Kornilov'un Petrograd'a yaptığı ikinci ziyaretin ardından bu tip hazırlıklar iyice artmıştı. Genelkurmay Başkanı General Lukomski'yle 11 Ağustos'ta yaptığı bir söyleşide, Kornilov bu hareketlerin zorunlu olduğunu çünkü bir Bolşevik ayaklanması beklendiğini açıklamıştı. "Lenin'in başını çektiği Alman ajan ve casuslarını asmanın" ve "İşçi ve Asker Sovyetini bir daha hiçbir şekilde toplanamayacak şekilde dağıtmanın tam zamanıydı," demişti. Lukomski'ye Petrograd çevresinde toplanmaya başlayan birliklerin komutanı General Kirimov'la buluşması hakkında yorumlarını aktaran Kornilov, Kirimov'un gerekirse, "Sovyet üyelerinin tümünü asmakta" tereddüt etmeyeceğinden duyduğu memnuniyeti ifade etmişti.[342]

Doğal olarak, tüm bunlar Kornilov'un artık geri dönülmez biçimde hükümete karşı doğrudan askerî harekete inandığı anlamına gelmez. Kornilov'un programında öngörülen adımların Petrograd kitleleri arasında kendine yandaş bulamaması ve uygulandığında bunlara karşı gösterilecek olası tepkiler açısından bakıldığında, Ağustos'un ilk yarısında Kornilov tarafından yapılan askerî birlik tahsislerinden dolayı ordunun tek başına hareket ettiği ya da Kerenski'yle işbirliği yaptığı sorgulanabilirdi. Birçok destekçisi gibi Kornilov'un da, hâlâ hükümetin durumunu değerlendireceği ve otoritesini barışçı yollardan kabul edeceğine dair biraz umut taşıdığı gözükmekteydi.[343] Lukomski 11 Ağustos'ta Kornilov'un şu yorumu yaptığını anımsamaktaydı: "Hükümete karşı harekete geçmeyi planlamıyordu. Onunla anlaşmaya varabileceğini ümit ediyordu."[344] Bununla birlikte, gerekli olduğu takdirde, Kornilov'un artık bağımsız hareket etmeye hazırlıklı olduğu açıkça görülmektedir.

7

KORNİLOV KERENSKİ'YE KARŞI



Kerenski ile Kornilov arasında derinleşen düşmanlık, Rus toplumunda artan kutuplaşma ve var olan durumda Kerenski'nin zayıflığı, 12 ve 14 Ağustos tarihlerinde toplanan Moskova Devlet Konferansı'nda iyice belli olmuştu. Temmuz sonlarında, Rusya'nın her yerinden toplantıya katılan yetkin politik şahsiyetlere ülkenin önemli ciddi sorunlarını anlatmak ve yeni kurulan ikinci koalisyonun programına destek olmalarını sağlamak amacıyla Kerenski tarafından başlatılan bu konferansın gerçekte bir yasama işlevi yoktu. "Rus halkının seçkinleri"[345] olarak adlandırılan iki bin beş yüze yakın katılımcı şunlardı: Kerenski'nin bakanlar kurulu üyeleri, üst düzey subaylar, dört Devlet Duması'ndan gelen vekiller, Tüm-Rusya İşçi ve Asker Vekilleri Kongresi ile Tüm-Rusya Köylü Vekilleri Kongresi Yürütme Komitesi üyeleri. Aynı zamanda, sendikalar, belediye konseyleri, yüksek öğrenim kurumları, kooperatifler, taşra yönetiminden sorumlu konseylerle iş dünyası, sanayi ve silahlı kuvvetlerle ilgili çeşitli kongre ve komitelerden birçok temsilci de katılanlar arasındaydı.[346]

Delegeler, politik görüşleri açısından liberallerle muhafazakârlar arasında bölünmüştü. Büyük bir çoğunluğu, Kornilov'u ve düzeni yeniden sağlamlaştırmak için alınacak katı önlemleri inançla destekliyordu. Ilımlı sosyalistlerse, sağlam bir hükümetin gerekli olduğunu kabul etmekle birlikte baskıların yavaş yavaş arttırılmasını istiyor, reformcu-ılımlı adımlar atılması yönündeki ısrarlarını sürdürüyorlardı. Birinci grup az bir farkla çoğunluktaydı. Bir muhabir şöyle not etmişti: "Burjuvazinin temsilcileri demokratik unsurları ezmiş gibiydi. Kuyruklu takım elbiseler, fraklar ve kolalı gömlekler yandan bağlı Rus bluzlarına karşı ağırlıklarını hissettiriyordu"[347]

Aşırı solun fiilen sözcüsü yoktu. Bolşevik Merkez Komitesi başlangıçta Tüm-Rusya Yürütme Komitelerindeki parti temsilcilerinin Moskova'daki arkadaşlarına eşlik etmesini planlamıştı. Bolşevik delegeler ilk fırsatta konferansı tanımadıklarını resmen bildirecek ve topluca konferansı terk ede-

ceklerdi.[348] Bu niyetleri öğrenilince, Sovyet liderliğinin sosyalist çoğunluğu, Sovyetin konferans heyetinin tüm üyelerinin özel bir yetki verilmedikçe konferansta konuşamayacağı şartını koştu. Pratik amaçlar için; Moskova Konferansı'na Sovyet heyetiyle gidecek Bolşevikler ya çoğunluğun tavrına katılacak ya da Yürütme Komitelerinden kovulmayı göze alacaklardı.[349] Bu koşullarda, parti hep birlikte konferansta bulunmamayı tercih etti.

Moskova Devlet Konferansı gergin bir havada toplandı. 12 Ağustos'tan birkaç gün önce, Moskova, Kornilov'a bağlı birliklerin kentte toplandığı ve Kornilov ile destekçilerinin hükümete karşı harekete geçmek üzere olduğuna dair söylentilerle çalkalanmaktaydı. Moskova'ya gelen konferans delegeleri, caddeleri Kornilov'u selamlayan posterlerle kaplı bulmuşlardı. Kornilov'u, "Halkın ilk başkomutanı" diye öven tanıtım broşürü geniş çapta dağıtılmıştı.[350] 14 Ağustos'a kadar Kornilov'un konferansta konuşma yapması planlanmamıştı. Bununla birlikte, sağ darbe tehlikesi o kadar büyüktü ki, konferans katılımcıları 12 Ağustos'ta toplanırken Moskova Sovyeti, hükümet ve Sovyetin korumasını güvenceye almaya yardım etmek amacıyla altı kişilik Geçici Devrimci Komite oluşturdu. Moskova'daki Bolşevikler Viktor Nogin ve Nikolay Muralov'un, iki Menşevik ve iki Sosyalist Devrimci ile birlikte Geçici Devrimci Komite'nin çalışmasında aktif rol alması bu süreçte sağ saldırı olasılığının ne kadar ciddiye alındığının bir göstergesiydi.[351]

Konferans yaklaşırken, aşırı sol eğilimli Bolşevik Moskova Bölge Bürosu, konferansın açılış günü olan 12 Ağustos'ta protesto amaçlı bir korsan grev örgütleme kararı aldı. Grev daha sonradan sendika liderleri, daha tutucu Bolşevik Moskova Komitesi ile Moskova bölge Sovyetleri ve bölge Bolşevik komiteleri temsilcileri tarafından da onaylandı.[352] Ne var ki, Moskova İşçi ve Asker Sovyetleri ortak toplantılarında bu eyleme ilişkin öneriyi, 312'ye 284 oyla reddedildi.[353] Bununla birlikte, belirlenen günde, Moskova fabrikalarının çoğunda çalışanlar işbaşı yapmadı; çoğunluk protesto toplantılarına katıldı. Restoran ve kafeler kapandı; tramvaylar işlemedi ve en önemlisi, hiçbir yerde taksi bulunamadı.[354] Konferansın toplandığı Bolşoy Tiyatrosu'ndaki büfeler bile greve giderek konferans delegelerini içeceklerini kendi kendilerine almaya mecbur bıraktılar. Havagazı işletmesi işçileri de işe gitmedikleri için o akşam bütün Moskova karanlıkta kaldı.[355]

Grevin etkisi işçi sınıfının gücünü ve coşkusunu gösteriyor ve Bolşevik etkisinin yükselişini kanıtlıyordu. Yayın çizgisi çoğunluktaki sosyalistlerin görüşünü yansıtan Moskova Sovyetinin İzvestiya gazetesinden bir yazar, alkışlarla karşılayarak "Bolşeviklerin sorumsuz bir grup olmadığını ancak arkasında büyük kitleler bulunan örgütlü demokrasi güçlerinden birisi olduğunu anlamanın zamanıdır. Her zaman disiplinli olmasalar da, devrim davasına tümüyle inanmışlardır," diye yazıyordu.[356]

Konferansta yapılan resmi görüşmeleri değerlendirecek olursak konferansın mesajının delegelerin çoğuna ulaşamadığını anlarız. Baştaki oturumlardan birinde, Milyukov, Kornilov'un öne sürdüğü taleplerin kuşkuya yol açmaması gerektiği konusunda uyardığı ve hükümetin düzenin sağlanması ve mülkiyetin güvence altına alınması[357] için yeterli önlemleri almadığından dolayı korku içinde olduğunu söylediği zaman, Bolşoy "Çok haklısın!" bağrışmaları, bravo sesleri ve alkış dalgasıyla patladı. Kazak General Aleksey Kaledin de "devletin yaşaması her şeyden önce, savaşın sürdürülerek bir zaferle sonuçlandırılmasını gerektirir" ve yine "ülkenin tüm yaşamı ve Geçici Hükümetin tüm eylemleri bu temel varsayıma göre düzenlenmelidir," dediğinde ise salonun sağ yarısında benzer bir coşku patlaması görüldü. Kaledin, hükümetin faaliyetlerinde uyması gereken bir dizi temel ilke sıraladı. Bunlar esasta, Kornilov'un programına paraleldi. Sağdan gelen "Çok doğru!" bağrışmaları ve soldan yükselen ıstıraplı "Hayır!" haykırışları arasında, Kaledin "devlet iktidarının, merkezi ve yerel komiteler ile Sovyetler tarafından gaspına derhal ve kesin olarak son verilmelidir,"[358] dedi.

Kadet Partisinin kurucularından biri olan parlak hatip Vasiliy Maklakov kürsüye çıkıp hükümete "cephedeki o kişilere güvenmesi ve inanması" ve "kıyamet gününün yaklaşmakta olması nedeniyle ülkeyi ileriye götürecek cesur adımları atmak üzere cesaretini toplaması" için yalvardığında, sağ delegeler yine ayağa kalkıp tezahüratta bulundular.[359] Ama Çikeydze yüksek sesle Tüm-Rusya Yürütme Komiteleri platformunu[360] okuduğunda aynı delegeler yüzleri asık bir durumda yerlerinde oturmaktaydı. Bu platform kanun ve nizam ile ulusal savunma çıkarları için evrensel fedakârlığa vurgu yapan liberal ve tutucu taleplerin bir araya getirilmesi yönünde uzun yol almıştı ve kitlelerin taleplerine karşı en ılımlı tavizlerin verilmesini öneriyordu.[361]

Sağ ve sol arasında ince bir ip üzerinde yürümeye çalışan Kerenski açılış hitabında, özel bir eylem programına bağlılığını açıklamaktan kaçındı ve genel olarak kurtuluşu güçlü sözcüklerde aradı. Sola dönerek, gürledi: "Halk iktidarına karşı silahlı kuvvet kullanmaya kalkışan herkes, buna benzer girişimlerin kan ve demirle ezileceğini bilsin." Sonra sağa dönerek, aynı şiddette kükredi (Kornilov ve destekçilerini hedef aldığı belliydi): "Aynı zamanda, devrimci hükümeti süngü zoruyla devirmek için zamanın olgunlaştığını düşünenler, daha da dikkatli olsunlar. Bana ültimatomlarla yaklaşan herkese iktidarın ve onun başı olarak benim irademe boyun eğdirmeyi bilirim."[362] Kerenski'nin çılgınca konuşması, zaman zaman denetim dışına çıkmış ve rahatsız edici biçimde teatral gözüküyordu. Konuşması yaklaşık iki saat sürdü. Bu olayı Milyukov şöyle tasvir edecekti: "Hayali düşmana odaklanan gözlerindeki ifadeyle; kollarının gergin biçimde hareketiyle; uzun süre çığlık düzeyinde devam edip birden trajik biçimde fısıltı haline gelen sesinin

tonuyla ve ölçülü deyimleri ve hesaplı duraklamalarıyla bakıldığında, birilerini korkutmak, kuvvet ve güç etkisi yaratmak ister gibi görünmekteydi... Gerçekte yalnızca acıma duygusu yaratmıştı."[363]

Kornilov, Moskova'ya 13 Ağustos günü öğleden sonra trenle geldi. İzleyicileri Aleksandrovski (şimdi Belorus) İstasyonu'nda özenle düzenlenmiş bir karşılama sergilediler. Bu, Moskova'ya gelen hükümet bakanlarının iki gün önceki soğuk karşılanmalarına tümüyle karşıt bir durumdu.[364] Kornilov'un treninin geliş anı yaklaşırken, Aleksandrovski Askerî Akademisinden bir bando ile bir onur muhafızı ve Kadın Askerî Öğrenci Akademisinden bir müfreze istasyonda hazır beklemekteydi. "İlk halk başkomutanını" selamlamak üzere bekleyenler arasında şunlar vardı: "cıvıl cıvıl renkli giysili hanımlar" kalabalığı, madalyalı onlarca subay, devlet konferansına katılan tutucu ve liberal liderler, belediye yetkililerinden oluşan bir heyet, Kornilov'u destekleyen tüm "vatansever" örgütlerin coşkulu resmi temsilciler heyeti. Moskova Kadın Ölüm Taburu, istasyonu yukarıdan gören bir köprüyol üzerinde hazır beklemekteydi. Öte yandan, bir kazak müfrezesi de dışarıdaki meydanda hazır dizilmişti.

Tren durmak için yavaşlarken Kornilov'un kırmızı üniformalı Türkmen muhafızları kılıçları elde platforma sıçradılar ve karşılıklı iki sıra halinde saf oluşturdular. Bando coşkulu bir karşılama müziği çalarken, kalabalığın büyük tezahüratıyla, göz kamaştırıcı resmi üniforması içindeki Kornilov vagonun merdivenlerinde görüldü. El sallayarak ve gülümseyerek, platforma ayak bastı ve Türkmen sıralarının arasından geçerek bekleyen saygın kişilere doğru yürüdü. Kornilov aralarından geçerken, hanımlar az önce genç subayların dağıttığı çiçekleri ona yağdırdılar.

Sağ Kadet Fedor Rodiçev yaptığı kısa karşılama konuşmasında, o anın havasını iletmişti. "Siz artık bizim birlik simgemizsiniz," diye vurguladı. "Biz birleştik. Gerçekte, tüm Moskova size güven duygusu içinde birleşti... Rusya'yı kurtarın. Halk sizi şükran duygularıyla taçlandıracaktır."[365] Rodiçev'in konuşmasını dinleyen birkaç kişinin de görmüş olabileceği gibi, dinleyenler arasında kesinlikle hiç sıradan yurttaş ya da asker bulunmadığını bir muhabir ertesi gün gazetede çıkan yorumunda belirtmişti. Ama bu durumun generalin dikkatinden kaçmış olduğuna şaşırmamak gerek.

Moskova'ya varışından kısa süre sonra, Kornilov bir araç konvoyunun önündeki açık bir otomobilde oturarak kutsal İverski tapınağını ziyarete gitti. Moskova'yı ziyaret ettiklerinde, çarlar geleneksel olarak buraya gelip dua ederlerdi. Meryem'in "mucizevi" İverski ikonu önünde secde ettikten sonra Kornilov tren vagonuna geri döndü. Orada, akşamın kalan saatlerinde ve ertesi gün ziyaretçi akınına uğradı. Gelenler arasında şu kişiler vardı: Milyukov önderliğinde önemli bir Kadet grubu, finansçı Aleksey Putilov ve A. I.

Vişnegradski, ünlü Purişkeviç, Generaller Verkovski, Kaledin ve Alekseyev. Moskova Askerî Bölge komutanı olarak Moskova Konferansı'nın güvenliğini sağlamaktan resmen sorumlu olan Verkovski, Kornilov'dan hükümete karşı bir komploya katılmaktan vazgeçmesini rica etmişti. Ziyaretinden sonra, Kornilov'u destekleyenlerin, var olan durum ve kitlelerin ruh halini anlamaktan çok uzak oldukları ve bu nedenle, "aydan yeni gelmiş insanlara benzedikleri," yorumunu yapmıştı.[366] Kornilov'u ziyaret eden Kadetler, tek taraflı bir darbenin başarısı hakkında rahatsızlık ve kuşkularını sürdürüyorlardı ve generale baskı yapmış olabilirlerdi. Milyukov sonradan, başbakanın taşrada hâlâ desteğe sahip olması nedeniyle, generali Kerenski'yle bir çatışmaya girmenin zamansız olduğuna dair uyardığını iddia etmişti.[367] Öte yandan, sayısız sivil ve asker Moskova'da Kornilov'u arayarak koşulsuz destek sözü verdiler. En somut olanı, Rusya Ekonomik Kalkınma Derneği'ni temsil eden Putilov ve Vişnegradski, otoriter ve özellikle de sosyalist olmayan bir rejim kurmasını finanse etmek amacıyla başkomutana önemli miktarda yardımda bulunmayı kararlaştırdılar.[368]

Kerenski'nin kendi açısından, Kornilov'un Moskova Konferansı programına göre 14 Ağustos'ta yapacağı konuşması için duyduğu endişe artıyordu. General toplantıyı hükümete baskı yapmak ya da önerilerini kabul ettirmek için kullanmaya çalışacak mıydı? Daha da kötüsü, kişisel amaçlarına destek almak için konferanstakileri korkutmayı deneyecek miydi? Kornilov'u eyleme kalkışmaktan vazgeçirmek ve konferansta anlatacaklarını cephedeki durum ve askerî operasyonlarla kısıtlamaya ikna etmek amacıyla, Ulaştırma Bakanı Peter Yurenev'i 13 Ağustos akşamı Kornilov'a gönderdi. Kornilov'un Yurenev'e verdiği yanıttan tatmin olmayan Kerenski aynı akşam generale kendisi aynı uyarıda bulunmak için telefon etti. Ertesi sabah Kornilov tam kürsüye çıkmak üzereyken, Bolşoy Tiyatrosu'nda ricasını yineledi. Generalin yanıtı bulmaca gibiydi: "Konuşmamı ben kendi tarzımda yapacağım."

Kerenski'nin büyük kaygısına karşın, Kornilov'un hitabı nispeten yumuşak oldu. Yine de bu, Kerenski için eksik bir zaferdi. Kornilov açısından bakıldığında, Kerenski'nin yaptıkları başbakanın zayıflığının doğrulanması anlamına geliyordu.[369] Dahası, sağ, onayını yüksek sesle gösterirken, Kornilov'dan sonra kürsüye çıkan her konuşmacı devrimin getirdiği değişimlere nefretlerini ve Geçici Hükümete temelden düşmanlıklarını ifade ederken sözlerini sakınmadılar.

Moskova Konferansı 15 Ağustos gecesi sona erdi. Geçici Hükümetin arkasındaki Rus toplumunun çeşitli unsurlarını birleştirmeyi hedef alan bu toplantı, tam anlamıyla bir başarısızlık olmuştu. Kerenski bu yaşananlar sonucunda, kendi yalnızlığının arttığını iyice fark etmiş oldu. "Benim için

çok zor oluyor," sözleriyle bir ara öfkesini yüksek sesle dile getirmiş ve şöyle söylemişti: "çünkü hem soldaki Bolşeviklerle hem de sağdaki Bolşeviklerle mücadele ediyorum. Ama insanlar ikisinden birine yaslanmamı istiyor... Ben orta yolda yürümek istiyorum ama bana yardım edecek kimse yok."[370] Moskova Konferansı'nın bitişi, bir sürü fabrikada yangın çıktığı günlere rastladı. Birkaç gün sonra da Riga birden düştü.[371] Kornilov'u destekleyenlerden bağımsız olarak bu gelişmeler, Kerenski'yi daha katı sivil ve askerî denetimleri yeniden düşünmeye itti. Bu yeniden değerlendirmeden, politik özgürlüklerde büyük kısıtlamalara gitmenin ve Kornilov'un 10 Ağustos tarihli önerisinde yer alan önlemlerin daha fazla ertelenemeyeceği sonucuna vardı. Böyle bir eylemin Sovyetler ve kitlelerle ciddi bir ayrılığa yol açması bile göze alınabilirdi. 17 Ağustos'ta, üzgün bir biçimde, Savinkov'a bu konuda güvence verdi ve bakanlar kurulunda ele alınmak üzere bazı kararname taslaklarını hazırlaması için talimat verdi.[372]

Moskova Konferansı'nın ertesinde, Kornilov cepheden getireceği bir dizi birliği Petrograd çevresine yığmak amacıyla hazırlıklarını sürdürdü. Başkente yönlendirilen esas birlikler Birinci Don Kazak Tümeni ve Usuriyiski Atlı Tümeniydi. Her ikisi de, Kirimov'un Üçüncü Süvari Kolordusuna bağlıydı.[373] Rus yüksek askerî komutası bu kuvvetleri tüm ordu içinde en disiplinli ve politik olarak en güvenilir birlikler arasında görüyordu. Ağustos'un ilk yarısı süresince, bu birlikler Romen cephesinde bulundukları Nevel-Novosokolniki-Velike Luki bölgesindeki ihtiyat mevzilerinden hareket ettirilmeye başlamıştı. Petrodrad'a demiryoluyla kabaca üç yüz mil uzaklıktaydılar. 20 Ağustos civarında, Birinci Kazak Tümeni başkente yarı uzaklıktaki Piskov bölgesine kaydırıldı. Aynı zamanda, Vahşi Tümen de Üçüncü Kolorduya bağlanarak güneybatı cephesinden Piskov'un tam doğusundaki Dino'ya gönderildi.[374] Vahşi denilmesinin nedeni, bu tümenin esas olarak Kuzey Kafkaslar'da dağlık bölgede yaşayan insanlardan seçilmiş olmalarıydı; savaştaki cesaret ve vahşetleri efsanevi olmuştu. Baltık boyunca konuşlandırılmış Kazak ve yıldırım birlikleri de, başkentin susturulması amacıyla hazır tutuluyorlardı. 25 Ağustos tarihinde, Finlandiya'da üslenen Birinci Süvari Kolordusu kumandanı General A.M. Dolgorukov, Üçüncü Kolorduya bağlı birlikler başkente doğru güneyden yürürken ana unsurlarından biri olan Beşinci Kazak Tümeninin Petrograd'a kuzeyden ilerletilmesi planı ile ilgili olarak Stavka'ya çağrıldı. Bu sırada Stavka'dan çıkan, birliklerin yerlerinin değiştirilmesi doğrultusundaki emirlerden birisi de Reval "Yıldırım Ölüm Taburunun" Çarkoe Selo'ya girmesi talimatıydı.[375]

İsteyen herkesin, dağınık, bazen de birbiriyle çelişen kanıtları kolaylıkla bir araya getirebileceği gibi, Petrograd'da yapılacak sağcı darbenin cephedeki birliklerin yaklaştığı ana denk getirilmesi için Subaylar Birliği Ana

Bürosu ve Cumhuriyetçi Merkez ve Askerî Birliğin Askerî Kesimi tarafından ayrıntılı bir plan hazırlanmıştı.[376] Bu planın, Şubat Devriminin altıncı ayının kutlandığı 27 Ağustos Pazar günü Petrograd'da, Sovyet liderliğinin düzenleyeceği fon toplama amaçlı bir dizi gösteriye bağlanmış olduğu açıktı. Komplocular açıkça gösteriler sırasında karışıklıklar çıkacağını varsaymışlardı. Bunları da sıkıyönetim ilanı, Bolşevik örgütlerin parçalanması, Sovyetin dağıtılması ve askerî diktatörlük kurulması için gerekçe göstereceklerdi. Bu olayın, istedikleri biçimde karışıklık çıkmadan sessiz geçme olasılığı karşısında, emin olmak amacıyla, Bolşevik kılığına girmiş ajitatörler fabrikaları dolaşıp işçileri ayaklandırırken sağcı basın da gerginliği tırmandırmak için her şeyi yapıyordu. Komplocular aynı zamanda, son çare olarak kendileri sol bir ayaklanma düzenleyecekti. Bu noktada, düzeni sağlamak ve katı, yeni bir rejim kurmak amacıyla yaklaşan askerî kuvvetler çağrılacaktı.[377]

Tasarlanan eylem günü yaklaşırken, Subay Birliği Ana Komitesi çeşitli gerekçelerle, çok sayıda Kornilov yanlısı subayı Petrograd'da topladı. 22 Ağustos'ta, ordu kurmay başkanı tüm cephelerdeki piyade, süvari ve kazak tümen karargâhlarına, görünüşte yeni geliştirilen İngiliz siper havan topları hakkında bilgilendirmek amacıyla, Mogilev'e üç subay göndermeleri talimatını verdi. Gerçekte, bu subaylar Stavka'ya varır varmaz bilgilendirilerek derhal Petrograd'a gönderildiler.[378]

Hükümetin bu faaliyetlerin ne dereceye kadar farkında olduğu açık değildir. Ağustos başında, Kerenski Sosyalist Devrimcilerin Merkez Komitesinden Subay Birliğinin çalışması hakkında bir uyarı raporu almıştı.[379] Moskova Devlet Konferansı'ndan başbakanın Stavka'da kendisine karşı komplolar geliştirilmekte olduğuna dair kuruntuları saplantı halini almıştı. Diretmesi sonucunda, hükümet; Subay Birliği faaliyetlerini finanse etmek için genelkurmay fonlarından yararlanmasını yasaklamayı; birliğin Ana Komite'sini Mogilev'den uzaklaştırmayı ve en aktif üyelerini tutuklamayı kararlaştırdı.[380] Kornilov'un da aşırı destekçilerinin planlarını gerçekleştirmelerine ne derecede katıldığı ya da inandığını kesin olarak bilmek zordur. Kornilov'un ulusal politikaya doğrudan müdahale etmek için yaptığı açık hazırlıklar ve başkentteki sağcı faaliyetleri desteklemesi, çevresini saran komplocuların teşvik etmesiyle, Bolşeviklerin hükümetin başa çıkamayacağı bir halk ayaklanmasının eşiğinde olduğuna içtenlikle inanmasından kaynaklanmış olabilir miydi? Bu noktada kanıtlar eksiktir. Kornilov'un sonunda Kerenski'nin Sovyet etkisinden bağımsız, daha sert bir hükümete gerek duyulduğunu fark edeceğine ve kuruluşuna katılacağına dair umutlar taşıdığının göstergeleri vardır.

Kornilov ile Mogilev'de başbakanı temsil eden Savaş Bakanı Vekili Savinkov arasında 23 Ağustos akşamı başlayan ve ertesi sabah devam eden

görüşmelerde Kerenski'nin göstereceği işbirliğinin belli bir dereceye kadar gelişebileceği umudu güç kazanmıştı.[381] Bu görüşmelerde, Kornilov ile Kerenski arasındaki çok sayıda can alıcı konuya değinildi. Konuşmaların ağırlık noktası Kornilov'un programında cephe gerisine ilişkin öne sürülen ve 10 Ağustos'ta Kerenski tarafından reddedilen koşullar olmuştu. Bu arada, Kerenski'nin 17 Ağustos'ta Savinkov'dan hazırlanmasını istediği sivil denetim kararnameleri taslak haline getirilmişti. Bu taslağa, özetle, Kornilov'un taleplerinden çoğunu yerleştirmişlerdi. Belli ki, Kornilov kararname taslaklarını onaylamıştı ve Savinkov da onların "sonraki birkaç gün içinde" onaylanacağını ifade etmişti. Bu kararnamelerin tetikleyeceği halk protestosuna hükümetin nasıl yanıt vereceği karşılıklı endişe konusuydu. Savinkov hiç kuşkusuz öyle olmasını dileyerek, Bolşeviklerin ve belki Sovyetin de kendilerine isyan edeceğini ve böylece hükümetin de muhalefete acımasızca müdahale edeceğini düşünüyordu. Hükümetin elini güçlendirmek amacıyla, bu yeni zor yolu seçtiği için, Savinkov Üçüncü Kolordunun başkente sevk edilmesini ve Savaş Bakanlığının emrine verilmesini önerdi. Ayrıca, gerici General Kirimov'un Üçüncü Kolordunun komutanlığından alınması ve Üçüncü Kolordunun başkente hareketinden önce Vahşi Tümenin düzenli süvari birliğiyle değiştirilmesinde ısrar etti.[382]

Sonradan göz ardı etmiş olmasına rağmen, Kornilov o zaman bu koşulları kabul etmişti. Gerçekte hükümet, başkomutanın birkaç hafta önce kendi başına başlattığı birlik kaydırmalarını önlemekteydi. Kornilov'un Üçüncü Kolordu yerine gelmeden iki gün önce Savinkov'u telgrafla bilgilendirmesine karar verilmişti. Hükümet ancak o zaman Petrograd'da sıkıyönetim ilan edecek ve ondan sonra yeni düzenlemeler yayınlanacaktı.[383]

Savinkov ve Kornilov, 23 Ağustos günü öğleden sonra yaptıkları ilk toplantıda geçici olarak bu anlaşmaya varmışlardı. Ne var ki, açıkça toplantı başlangıçta umut verici olmaktan uzaklaşmıştı. Kornilov bakanlar kurulundaki Sovyet sosyalistleri şikâyet etmişti ve suçu kişisel olarak Kerenski üzerinde toplamıştı. Savinkov, Kornilov'un doğrudan Geçici Hükümetin oldukça basit biçimde, "katı bir yol izleme yeteneğinden yoksun olduğunu" ve "bu yönde atacağı her adıma karşılık anavatandan bir parçanın bedel olarak ödendiğini," beyan ettiğini kaydedecekti.[384] Ancak Savinkov'un kararname taslaklarını okuyan Kornilov, Petrograd'a birlik göndermek için yetki de alınca, artık önemli ölçüde yumuşamıştı.[385] Böylece, Savinkov Subay Birliğine saldırıp Kornilov'dan kadrosunun ona maddi olarak yardımını önlemesini ve Ana Komitenin operasyonlarını Moskova'ya kaydırmasını istediği zaman Kornilov kabul etmişti.

Burada geçici biçimde çözümlenen bir başka sıkıcı konu da Genelkurmayın Petrograd Askerî Bölgesi üzerinde birinci derecede komuta yetkisi

olup olamayacağı sorusuydu. Kornilov 19 Ağustos'ta Kerenski'ye çektiği bir telgrafta Petrograd garnizonundaki birliklerin emri altına girmesini istediğini tekrar söylemişti. Birkaç gün sonra hükümete Riga'nın düşüşü konusunda çektiği telgrafta bu isteğini yinelemişti.[386] Aynı zamanda, Kornilov kuzey cephesindeki savunma mevzilerine daha çok garnizon birliği gönderilmesinde de ısrar etti. Radikalleşen askerlerin başkentten uzaklaştırılması doğal olarak, Temmuz olaylarından beri hükümetin hedeflerinden biriydi. Bundan sonra, bakanlar kurulu Kornilov'un isteğine hızla yanıt verdi ve Ağustos sonuna doğru başkentle cephe arasındaki sevkiyatlar önemli ölçüde arttı. Ne var ki, garnizon askerlerini Kornilov'un denetimine vermek oldukça farklı bir meseleydi. Kerenski daha sonra, eğer bu yapılacak olursa, "bizi her an canlı canlı yiyebilirler," diyecekti.[387] Böylece, Mogilev'de bulunan Savinkov'a, Kornilov'u gerçekten kentte ve onun hemen yakınındaki banliyölerindeki birlikler hariç, kalan bölüm için Petrograd Askerî Bölgesi komutasını kabul etmeye ikna etmesi talimatı verilmişti. Savinkov-Kornilov müzakerelerinin ortasında bu konu gündeme geldiği zaman Kornilov Savinkov'un önerisini fazla itiraz etmeden kabul etmişti.

Tartışmalarının kapanışında, Savinkov General Kornilov'a hükümete karşı tavrının ne olduğunu sordu. Yanıt olarak, Kornilov kuşkulu bir içtenlikle, Kerenski'ye bağlılık sözü verdi.[388] Yine de, Savinkov'un ziyareti; Kornilov'un, olayların en sonunda Kerenski'yi kendi bakış açısına yakın bir noktaya getirmekte olduğu ve böylece hükümete karşı zor kullanmak gerekmeyebileceği sonucuna varmasına yol açmış olabilirdi. Her durumda, Kornilov yardım ve teşvik görmek için her nedene sahipti. Eğer Petrograd'da, içindeki Sovyet sosyalistlerinin etkisinin yok edileceği ve ordunun sesinin baskın çıkacağı, güçlü bir ulusal hükümet kurma yolunda bundan başka sorunlarla karşılaşırsa, taviz vermez Kirimov'un emrindeki güvenilir birlikler, derhal bu sorunlarla başa çıkacak konuma gelecekti. Mogilev toplantısı Savinkov'a şunların da güvencesini vermiş olmalıdır: Görünüşe göre, Kornilov ve Kerenski'nin en sonunda düzeni yeniden sağlamak için birlikte uyum içinde hareket etmeye yaklaşmışlardı. Savinkov'un başından beri aradığı hedef buydu. Görünüşe göre Bolşevizm tehdidinin ve Sovyet müdahalesinin yakında sona ereceği ve Rusya'nın tekrar birinci görevi olan savaş çabasını yürüteceği konusunda umut vardı.

24 Ağustos akşamı Savinkov'un Petrograd'a gitmek üzere ayrılmasından kısa süre sonra, General Kirimov bir "Bolşevik ayaklanması" haberi alındığından Petrograd'a ilerlemesi için Kornilov'dan talimat aldı. Ondan sonra askerleriyle birlikte olmak üzere Mogilev'den ayrıldı.[389] Ertesi gün Üçüncü Kolordu alarma geçirildi ve Kirimov başkente girişte kolordu tarafından da-

ğıtılmak üzere bir emir taslağı hazırladı. Bu emirle, Kirimov Finlandiya ve Krostadt'ı da içine alan Petrograd Askerî Bölgesi'nde sıkıyönetim ilan ediyordu. Akşam 17:00'den sabah 7:00'ye kadar sokağa çıkma yasağı konulacaktı. Bakkal ve eczane dışında kalan tüm ticari işletmelerin kapatılması emredilmişti. Grev ve her çeşit toplantı yasaklanmıştı. Ateşli silah bulunduran tüm siviller ellerindeki silahları derhal teslim edeceklerdi. Tüm süreli yayınlar sansürlenecekti. Bu düzenlemelerden herhangi birine uymayan (sansür kuralı hariç olmak üzere) herkes vurulacaktı. Kirimov yazdığı emirde, "başkomutanın emri gereği birliklerin havaya ateş etmeyeceği bilinsin," diye uyarmaktaydı.[390]

O gece, 25 Ağustos'ta, Kirimov sabah kuzeye doğru ilerlemeye başlamak için de emir aldı. Bununla bağlantılı olarak, General Klembovski'ye yönelik, hâlâ Velike Luki bölgesinde konuşlanmış olan Usuriyiski Atlı Tümeninin Piskov, Narva ve Krasnoe Selo yoluyla başkente gidecek trene bindirilmesini emrini aldı. Aynı anda, Üçüncü Kolordunun öteki ana unsurları Dino'daki Vahşi Tümen ve Piskov'daki Birinci Don Kazak Tümeni sırasıyla, banliyö kasabaları Çarkeo Selo ve Gaçina'da konuşlanacaklardı. Bundan başka, Üçüncü Kolordunun büyük birlikleri Petrograd'ın askerî işgaliyle bağlantılı olarak özel görevler aldı. Kornilov'un Savinkov'a Petrograd'a göndermeyeceğine dair söz vermesine rağmen Vahşi Tümen; Moskova, Liteini, Aleksander Nevski ve Rozhdestvensky bölgelerini işgal edecekti. Bu bölgelerdeki işçiler ve kadet (askerî öğrenci) akademi personeli hariç Petrograd garnizonundaki tüm birlikler silahsızlandırılacaktı. Muhafaza ve devriye görevi yapacak; cezaevlerinin muhafızlığından sorumlu olacak; demiryolu istasyonlarını denetleyecek ve huzuru bozan herkesi ve bütün itaatsizlikleri, gereken her kuvveti kullanarak ezecekti. Aynı zamanda, Kornilov Savinkov'a ön hazırlık yapması için bir telgraf göndermişti: "Kıtalar 28 Ağustos akşamı itibariyle Petrograd banliyölerine konuşlanmış olacaklardır. Petrograd'da 29 Ağustos'ta sıkıyönetim ilan edilmesini rica ederim."[391]

Petrograd'da, o sırada, Savinkov yeni sivil denetim kararnamelerini bakanlar kurulunda oya sunmaya hazırlanırken aşırı sağcılar ya Savinkov ile Kornilov arasında planlanan düzenlemeleri anımsamadıklarından ya da onları sadece göz ardı ederek darbe koşullarını hazırlamayı inatla sürdürdüler. Sağcı basın, iddiaya göre yirmi yedisinde solcuların "katliam" yapacağı haberini her gün büyük puntolarla duyurmaktaydı. Sovyette, çoğunluk sosyalistler ve Bolşevikler "asker üniforması giymiş garip kişiler" tarafından ayaklanma çağrıları yapıldığını anlatan raporlardan aynı şekilde dertliydi.

Olayların üst üste geldiği tam bu anda, Kerenski ile Kornilov'un birlikte çalışacaklarına dair tüm tahminleri boşa çıkaracak şaşırtıcı bir dizi olay gerçekleşti ve bunlar, aynı anda darbe hazırlıklarını zayıflattı. Bu olaylar

22 Ağustos'ta, Kışlık Saray'da Kerenski ve Vladimir Nikolayviç Lvov arasında yapılan toplantıyla başladı. Lvov iyi niyetli ama saf, kafası karışık, burnunu her işe sokan biriydi. Üçüncü ve Dördüncü Dumada liberal vekil olarak bulunmuştu. Şubat sonrası oluşturulan birinci ve ikinci bakanlar kurulundaki Kutsal Kilise Meclisinin baş temsilcisi olarak hiçbir ayrım gözetmeden görev yapmıştı. Lvov kendileriyle bağlantı halinde olduğu, Moskova'daki birçok sanayi, ticaret ve tarım sektöründen liderlerle aynı inancı paylaşıyordu. Bunlara göre, Rusya'nın kurtuluşu kanun ve nizam egemenliğini esas alacak "ulusal bakanlar kurulunun" barışçı yollardan kurulmasına bağlıydı. Bakanlar kuruluna tüm büyük vatansever gruplardan temsilci alınmaydı. Ne var ki, Lvov Kornilov'un ateşli destekçilerinden farklı olarak, Duma ve bakanlar kurulundan yakından tanıdığı Kerenski'ye karşı ölçü dâhilinde saygılı davranmayı biliyordu. Stavka'da iktidarı ele geçirmek için yürütülen hazırlıkların tehlikesini duyan Lvov, başbakanla başkomutan arasında çıkacak bir çatışmadan kaçınmak için yardım etmeyi kendisine görev bilmişti. İki adamın arasında arabulucu rolünü üstlenen Lvov telaşla Petrograd'a giderek, 22 Ağustos akşamı, Kerenski'yle görüştü.[392] Gizemli biçimde, "önemli güce sahip belli gruplar" adına gelmiş olduğunu söyleyen Lvov hükümetin durumunun umutsuz bir tasvirini yaptı ve büyük olasılıkla Kornilov'la başlamak üzere, önemli politik kişilerle, "ulusal" hükümetin kurulabileceği ilkeleri konuşmaya gönüllü olduğunu söyledi. Lvov'un bu söyleşisini aktardığı anılarına inanacak olursak, Kerenski kendi adına politik görüşmeleri yürütmesi için ona tam yetki vermişti. Hatta başbakanlıktan inmek için istekli olduğunu bile söylemişti.[393] Kerenski sonradan bu söyleşiyi Lvov'un anlattığı şekli şiddetle yadsıdı ve farklı bir yorum yaptı: Başından beri Lvov'un bir komploya karışmış olduğundan kuşkulanarak önerilerini düşmanlarının niyetleri doğrultusunda yapmış olabileceği olasılığını gördüğü için Lvov'un gayriresmî sözler üstlenmesine karşı çıkmamıştı. Başka bir şey düşünmemişti.[394] İki açıklama arasında, Kerenski'ninki daha tutarlı gözüküyordu. Kerenski'nin iktidarı Kornilov'la paylaşmayı hiçbir zaman gerçekten istediğine dair bir kanıt yoktur. Bundan başka, Kerenski'nin kendisine komplo yapılacağı fikrini saplantı haline getirdiğini dikkate alırsak, Lvov'dan istihbarat almak için yararlanmış olmasının bir mantığı vardır. Lvov'un yorumuna gelince, aşırı duygusallığıyla, Kerenski'yi yanlış anladığını ya da kendini önemsediğini ve telaşla hareket ettiğini söylemek zordur. Bilinçli olarak yetki sınırlarını aşmış ve ondan sonra, o gerçeği gizleme yolunu aramıştı.[395]

Her nasılsa, Lvov Petrograd'dan derhal ayrıldı ve Moskova'da kısa bir süre kaldıktan sonra, Mogilev'e giden bir sonraki trenle 24 Ağustos'ta Stavka'ya ulaştı. Moskova'da Kerenski'nin hükümette değişiklik yapmaya istekli ol-

duğunu, "ulusal bakanlar kurulunu" oluşturmayı düşündüğünü ve gerekirse, istifa etmeyi bile düşündüğünü yaydı. Kornilov'la söyleşisinin başından itibaren, Lvov, Kerenski katılsın ya da katılmasın yeni bir bakanlar kurulu oluşturmak için Kerenski'nin kendisine yetki vermiş olduğu izlenimini iletti. Kornilov'la 24 Ağustos'ta yaptığı ilk toplantıda, generali, yeni hükümetin oluşumu ve niteliği konusundaki tavrını belirlemeye davet etti. Kornilov'un bu yaklaşıma ilk yanıtı kaçamak olmuştu çünkü henüz Zavoyka'ya danışmamış olduğuna kuşku yoktu. Ne var ki, Lvov'un Savinkov'un ziyaretinin hemen ardından Stavka'ya gelişinin, Kornilov ve hatta Zavoyka gibi aşırılar için Kornilov'un zayıflığının ve uzlaşmaya hazır olduğunun bir başka göstergesi olduğu açıktır.[396] Önemli ölçüde, Zavoyka ve diğer sağcılar şimdi yeni hükümetin bakan adayları hakkında yoğun ve açık tartışmalar başlatmışlardı.

Bu kez yanında Zavoyka da bulunan Kornilov 25 Ağustos'taki ikinci toplantılarında lafı dolandırmadan taleplerini açıkladı. Petrograd'da sıkıyönetim ilan edilmelidir, dedi. Ordu başkomutanına, ülkenin her yerinde sınırsız verilmelidir. Kornilov devam ederek, Kerenski'ye adalet bakanı, Savinkov'a da savunma bakanı olarak kabinede yer verilecektir, dedi. Kendi güvenlikleri için, her ikisinin de 27 Ağustos'u geçirmeden Mogilev'e gelmeleri için uyardı. Lvov'a göre; Kornilov, Kerenski'den adalet bakanı olarak söz edince, Zavoyka "bir öğretmenin öğrencisiyle konuştuğu tonda," bu fikri reddetti ve onun yerine, Kerenski'nin başbakan vekili olarak atanmasını önerdi.[397]

Bu koşulların Lvov'a tuhaf gelmemesi, kesinlikle onun akılsızlığına tanıklık eder. Bunlara yanıtı yalnızca Kadet ticaret ve sanayi çevrelerinden önde gelen kişilerinin yeni hükümetin oluşturulmasına katılmak için Mogilev'e çağrılmalarını önermek oldu. Bununla birlikte, Lvov Petrograd'a dönüş yolculuğu için tam trene binmek üzereyken Zavoyka'nın bazı sözleri, kendini Stavka'nın ellerine bırakması durumunda Kerenski'nin başına gelecekler konusunda ğzihninde kuşkular yarattı. Zavoyka rahatlıkla şöyle söylemişti: "Kerenski, askerler açısından isim olarak on gün kadar gereklidir. Ondan sonra ortadan kaldırılacaktır."[398]

26 Ağustos günü öğleden sonra geç saatlerde, yorgun fakat görüşmelerin sonuçlarından gururu kırılmamış olan Lvov, Kerenski'ye rapor vermek üzere tekrar Kışlık Saray'a döndü. Lvov başbakanı görmek için çağrılmadan kısa süre önce, Savinkov, Kornilov'un kendisini her şekilde destekleyeceğine dair Kerenski'ye kesin güvence veriyordu. Bu durum, Lvov işgüzarlık ederek Kornilov'un koşullarını sıraladığı zaman Kerenski'nin gösterdiği tepkiyi açıklamaktadır. Lvov bu koşulların derhal hükümete sunulmasında ısrar etti ve Kerenski'ye sevecen bir şekilde, canını kurtarmak istiyorsa Petrograd'dan mümkün olduğu kadar uzaklaşması için yalvardı! Lvov'un şaka yaptığını

düşünen başbakan bir kahkaha attı. Lvov birden araya girdi ve "Şakanın sırası değil," diyerek Kerenski'ye Kornilov'a boyun eğmesi için yalvardı.

Kerenski sonradan bu noktada, ne olup bittiğini anlamaya çalışırken kendisini çalışma odasında ileri geri adımlarken bulduğunu anlatacaktır. Şoka girmiş durumda, konuğuna Kornilov'un taleplerini yazıya dökmesini söyledi. Lvov da derhal bunu yaptı.[399] Bundan başka, Kornilov'un ihanetine başka kanıt ve ona karşı harekete geçmek için daha sağlam temel arayan Kerenski, Kornilov'la teleks yardımıyla doğrudan konuşmayı ayarladı. Hemen bundan sonra yaşananlar 1917 Rus politikasının en trajik, en gülünç ve şimdiye kadarki en senli benli anlarından biri olmuştu. Bu bölüm ayrıntılarıyla yeniden anlatılması gereksiz sayılmayacak bir olaydır. Kornilov'la doğrudan konuşmak için bu iletişim aygıtının bulunduğu Savaş Bakanlığına gitmek zorunluydu. Lvov Kerenski'yle saat sekiz buçukta orada buluşmak için sözleşmişti. Lvov buluşmaya geç kaldı ama bu, histerinin sınırlarındaki başbakanı durdurmadı. Kornilov'u aradı ve Lvov yanındaymış gibi konuşmaya başladı:

KERENSKİ: "İyi günler, General. V. N. Lvov ve Kerenski aygıtın başında. Kerenski'nin Vladimir Nikolayviç tarafından kendisine ilettiğiniz öneriye göre hareket etmesi gerektiğine dair ifadeyi doğrulamanızı istirham ediyoruz."

KORNİLOV: "İyi günler, Aleksander Fedoroviç. İyi günler Vladimir Nikolayviç. Benim gördüğüm kadarıyla, V. N.'nin size iletmesini rica ettiğim ülkenin ve ordunun içinde bulunduğu durumu tekrar doğruluyorum. Geçmiş günlerde yaşanan ve olması beklenen olayların mümkün olan en kısa zamanda kesin bir karar beklediğini tekrar beyan ediyorum."

KERENSKİ: "Ben, Vladimir Nikolayviç, benden Kerenski'ye özel olarak iletmemi istediğiniz kesin karara göre hareket etmesinin gerekli olup olmadığı konusunu soruyorum. Sizin kişisel onayınız olmaksızın Aleksander Fedoroviç bana tam güvenmemektedir."

KORNİLOV: "Evet. Aleksander Fedoroviç'e Mogilev'e gelmesi için acil talebimi iletmenizi sizden rica ettiğimi doğruluyorum."

KERENSKİ: "Ben, Aleksander Fedoroviç, yanıtınızı bana V. N.'nin ilettiği sözlerin doğrulanması olarak anlıyorum. Bunu yapmam ve bugün buradan ayrılmam olanaksız. Yarın yola çıkmayı umut ediyorum. Savinkov'un da gelmesi gerekli mi?"

KORNİLOV: "Boris Viktoroviç'in de acilen sizinle gelmesini istirham ediyorum. V. N.'ye söylediklerim Savinkoviçin de aynen geçerlidir. İnanın bana, yalnızca bu anın sorumluluğunu taşımam beni bu kadar ısrarcı yapıyor."

KERENSKİ: Yalnızca olacağı söylenen olaylar patlak verdiğinde mi gelelim, yoksa her durumda mı?"

KORNİLOV: "Her durumda."

KERENSKİ: "Güle güle. Yakında görüşeceğiz."

KORNİLOV: "Güle güle."[400]

Bu söyleşinin ardından Stavka'da nasıl eğlendiklerini kolaylıkla gözünüzün önüne getirebilirsiniz. Kornilov'un başkanlığında yeni bir hükümet kurulmasını Kerenski'nin karşı koymaksızın kabul edeceğine dair umutları artmıştı. Bu arada, Kerenski'nin en çok korktuğu şey gerçekleşmek üzereydi. Teleksteki konuşmada Kornilov'un yalnızca Kerenski ve Savinkov'un Mogilev'e gelmesini istediği somut olarak belirtilmişse de, Kerenski şimdi iki kez aldatıldığı, ihanete uğradığı ve Stavka'nın onu tümüyle bertaraf etme eğiliminde olduğu sonucuna varmıştı. Düşünceleri kafasında karmakarışık dolaşıyordu. Geçen hafta içinde sağcı bir yola doğru kaymıştı. Eğer bunlar tümüyle açıklansa, ılımlı sosyalistlerin gözünde uzlaşmacı bile sayılmaları zordu. O zaman, Kornilov'la gireceği bir çatışmada onların desteğine güvenmek nereye kadar gerçekçi olurdu? Yine, değişken Petrograd kitleleri, yani bastırmayı umduğu gerçek unsurlar, bu bunalım karşısında nasıl tepki vereceklerdi? Kuşkusuz Kornilov'la savaşmak için harekete geçirilebilirlerdi. Ama doğal olarak bu solun canlandırılmasına yol açmayacak mıydı? Kornilov'la savaşırken kendini yenilgiye uğratıyor olmayacak mıydı? Yine, düzeni ve ordunun savaş kapasitesini sağlamak için beslenen umutlara bir başka darbe daha indirmiş olmayacak mıydı?

Zihnindeki bu düşüncelerle, Kerenski, en akıllıca hareket tarzının bakanlar kurulundaki Kornilov sempatizanlarının generalle uzlaşma girişimlerinin önüne geçmek ve solu gelişen bunalım hakkında bilgisiz bırakmayı sürdürmek olacağı sonucuna varmış gözükmekteydi. Öte yandan, aynı zamanda, Üçüncü Kolordu Petrograd varoşlarına yaklaşmadan önce Kornilov'u başkomutanlıktan uzaklaştırmak gerekecekti. Gerçekte, yaklaşık yirmi dört saattir Kerenski'nin Kornilov'la anlaşmazlığı basına ve hatta Sovyete bile açıklanmamıştı.

26 Ağustos gecesi geç saatlerde, Lvov'u tutuklayıp Kışlık Saray'da arka odalardan birine kapattıktan sonra, Kerenski yakın yardımcısı Nekrasov, Savinkov ve Savaş Bakanlığındaki diğer yüksek yetkililere danıştı. Ondan sonra, Malahit Salonu'ndaki bakanlar kuruluna girdi (ne tuhaftır ki, bakanlar da tam o sırada Savinkov'un kararnamelerini görüşmekteydiler) ve Kornilov'un "ihanet" haberini verdi. Kanıt olarak, generalle görüşmesinin bandını yüksek sesle okudu ve görmeleri için hepsine dağıttı. Kerenski ondan sonra acil durumun üstesinden gelmesi için bakan arkadaşlarından kendisine sınırsız yetki vermelerini istedi. Gelişmekte olan durumun "bakanlar kurulunun yeniden yapılanmasına" ihtiyaç duyacağını fark etmişti. Bunu takip eden olaylara bakınca, Kerenski'nin bir Direktuar kurmayı düşündüğü görülmekteydi (1795'den 1799'a kadar Fransa'da uygulanana benzeyen, yarım düzineden az en üst düzey liderlerden oluşan güçlü ulusal bir yürütme organı). Sonra ne olduğu hakkındaki bilgiler bulanıktır. Gö-

rünüşte, Kadet Kokoşin ve Yurenev uzun süreden beri Kerenski'nin liderliğinden hoşnutsuzdular ve "olağanüstü yetkileri" kötüye kullanacağından korkuyorlardı. Bunlar muhalefetlerini şiddetle ifade etti ve önergenin kabulü durumunda istifa tehdidinde bulundular. Ne var ki, bakanlar kurulunun çoğunluğu başbakanı destekledi ve onun hükümeti kurarken tümüyle özgür hareket etmesini sağlamak amacıyla, görev duygusuyla hareket ederek istifalarını sundular. Kerenski görünüşte istifalarını kabul etti fakat bakanlar kurulu üyelerinin yeni bir hükümet kurulana kadar "sorumlu bakan" olarak görevde kalmalarını istedi. Yalnızca Kokoşin kalmayı reddetti.[401]

İkinci koalisyonun bu son resmi toplantısı (27 Ağustos) sabah 4:00'e kadar sürdü. Sonuçlandığında, Kerenski Kornilov'a kısa ve öz bir telgraf göndererek makamını genelkurmay başkanı General Lukomski'ye teslim ederek derhal Petrograd'a gelmesini emretti. Telgrafın Mogilev'de alınmasından dört saat sonra, aklı karışan Lukomski derhal telgrafla yanıtladı: "Onayınızla başlatılan bir operasyonu durdurmak için artık çok geç... Rusya'yı kurtarmak için, Kornilov'la birlikte yürümelisiniz... Kornilov'un azledilmesi, benzerinin Rusya'nın hiç görmediği bir felakete yol açacaktır... General Kornilov'un makamını kabul edemem."[402]

Lukomski'nin yanıtı doğal olarak Kerenski'nin Kornilov'u çabucak uzaklaştırma ve çatışmanın patlak vermesinin önüne geçme umudunu yıkmıştı. Bundan başka, Kornilov'un sevk ettiği cephe birlikleri Petrograd'a doğru ilerleyişlerini sürdürüyorlardı. Bu nedenle, 27 Ağustos öğlen saatlerinde Kerenski başkentin savunması için planlar yapmaya başladı. Bununla bağlantılı olarak, Petrograd'da sıkıyönetim ilanını emretti. Kornilov'la mücadele ettiği kadar aşırı solla da uğraştığı bilinen Savinkov'u tüm askerî hazırlıkları tamamlamakla görevli Petrograd genel valisi olarak atadı. Kerenski bunalımla ilgili kamuoyuna bir duyuru da hazırladı. Bu duyurunun yayınlanması, önce Savinkov, sonra da Maklakov teleks aracılığıyla Kornilov'u geri adım atmaya ikna etmeye uğraşırken saatlerce geciktirilmişti.[403] Bu arada, Kerenski, Kornilov birliklerini başkentten çevirmeye uğraştı. Diğerleriyle birlikte kuzey cephesi ve Üçüncü Kolordu komutanlarıyla Kornilov'a gönderdiği telgrafta şöyle demekteydi: "Petrograd ve banliyölerine doğru ilerleyen birliklerin her kademesi durdurularak daha önceki çıkış noktalarına yönlendirileceklerdir. Petrograd tümüyle sakindir ve herhangi bir ayaklanma beklenmemektedir."[404]

Emir dikkate alınmadı. Sonunda Kerenski'nin duyurusu akşam erken saatlerde açıklandı ve Kornilov'a da bir kopyası gönderildi. Her şey düşünülmüş ve açıklamalar oldukça sınırlı tutulmuştu. Düşman birliklerincepheden başkente yürüyüşünden söz edilmemişti. Kamuoyuna verilen bilgi yalnızca,

Kornilov'un Lvov'u Geçici Hükümete, tüm sivil ve askerî güçlerin teslim olması talebiyle gönderdiği yönündeydi. Bu hareketin belli çevrelerce "devrimin zaferlerine karşı bir rejim kurma" arzusunu yansıttığı bildirilmekteydi. Yine, bu açıdan, hükümetin Kerenski'ye acil ve kesin karşı önlemler alması amacıyla yetki verdiğini açıklamaktaydı. Bunlar arasında, Kornilov'un kovulması ve Petrograd'da sıkıyönetim ilanı vardı.[405]

Şair Zinayda Gippiyus'un o süreçte günlüğünde yorumladığı gibi, Kornilov'un bu duyuruya karşı ilk tepkisi "tümüyle çılgına dönen ve ondan sonra da öfkelenen bir adam olmalıydı."[406] Kornilov Lvov'u göndermediği gibi, kendi düşüncesine göre hükümeti de tehdit etmemişti. O gece geç saatlerde, Zavoyka tüm askerî komutanlara gönderilen ve derhal gazetecilere de okunan coşkulu fakat anlamsız ifadelerle dolu bir yanıt kaleme aldı. Şöyle diyordu:

> Başbakanın telgrafının ilk kısmı yalanlarla doludur. Vladimir Lvov'u Geçici Hükümete gönderen ben değilim. Bana başbakanın elçisi olarak gelen kendisidir. ... Bu nedenle, anavatanın kaderini tehlikeye atan büyük bir provokasyon yapılmıştır.
>
> Rusya Halkı! Anavatanımız can çekişmektedir. Ölüm saati yakındır. Açıkça konuşmak mecburiyetiyle, ben General Kornilov, Geçici Hükümetin, Sovyetlerdeki Bolşevik çoğunluğunun Alman genelkurmayının planlarıyla ve Riga kıyısındaki düşman kuvvetlerinin ilerleyişiyle tam uyum içinde hareketetmekte olduğunu ve ülkenin sağlam temellerinin altını oymakta olduğunu beyan ediyorum.
>
> Ülkenin kaçınılmaz yıkımının ağır yükü, bana bu uğursuzanda tüm Rus halkına ölmekte olan anavatanın yardımına koşmaya çağırma görevini veriyor...
>
> Ben, General Kornilov, bir kazak köylüsünün oğlu, Büyük Rusya'nın korunması dışında, kendim için bir şey istemediğimi herkese bildiriyorum. Düşmana karşı kazanılacak zaferle, halka Kurucu Meclisi getirmeye ant içiyorum. Halk bu mecliste kendi kaderini belirleyecek ve yeni hükümet biçimini seçecektir...
>
> 27 Ağustos 1917, General Kornilov[407]

Bu savaş bildirisini yayınladıktan sonra, Kornilov emrindekilere birliklerinin Petrograd'a ilerleyişini demiryolu boyunca sürdürmeleri talimatını verdi. Şimdilik, generalin Üçüncü Kolordu birliklerinin komutanlarının emirlerini dinleyeceklerine dair güveni haklı çıkmış gözükmekteydi. 27 Ağustos'ta Vahşi Tümene bağlı kademelerden askerler başkente doğru ilerleyişlerine başlamak üzere Dino'da trenlere bindirildiler. Ertesi sabah tümenin öndeki unsurları Viritsa'ya yaklaşmaktaydı. Bu arada, Piskov'a ulaşan Ussuriski Takviye Tümeni Narva-Yamburg'a doğru gitmekteydi. Birinci Don Kazak Tümeni de Piskov'dan Luga'ya gitmişti.[408]

Üst düzey askerî komutanların önemli bir bölümü şimdi çabucak Kornilov'la dayanışma içine girdiler. Böyle davrananlar arasında, sırasıyla

kuzey ve batı cephesi komutanları General Klembovski ve Baluev, Romanya cephesi komutan vekili General Şerbatov ile güneybatı cephesi komutanı General Denikin vardı. Denikin, Kerenski'ye şu telgrafı çekmişti:

> 16 Temmuzda Geçici Hükümet üyeleriyle yaptığımız konferansta, hükümetin orduda yıkıma yol açan ve sefer sancaklarımızı ayaklar altına alan bir dizi askerî harekâtlarına işaret etmiştim. ... Bugün General Kornilov'un ülke ve orduyu hâlâ kurtarabileceğini düşündüğü belli talepler öne sürdüğü için başkomutanlık görevinden uzaklaştırıldığına dair haberler aldım. Bu adımı, hükümetin orduyu ve ardından da ülkeyi yıkmak için yürütmekte olduğu eski politikasına bir dönüş olarak gördüğüm için, bu çizgiye katılmayacağım konusunda hükümeti bilgilendirmek görevimdir.[409]

Subaylar Birliği Ana Komitesi tüm ordu ve deniz karargâhlarına telgraflar yolladı. Bildiri, Geçici Hükümetin "Rusya'nın başında kalmasının artık olanaksız olduğunu" açıklamakta ve subayları Kornilov'a verecekleri destekte, her yerde "sert ve gözü pek" olmaları için uyarmaktaydı.[410]

28 Ağustos'ta, Petrograd Borsasında fiyatlar Kornilov'un zafer kazanacağının beklentisiyle yukarı fırlamıştı. Birçok hükümet yetkilisine göre, Kerenski'nin durumu umutsuz gözüküyordu. Dolaşmakta olan felaket haberlerine tipik bir örnek, Dışişleri Bakanlığı Mogilev temsilcisi Prens Grigori Trubetskoy'un Tereşçenko'ya gönderdiği telgraftı. Trubetskoy şöyle aktarıyordu: "Durum ciddi olarak değerlendirildiği zaman, tüm komuta personeli, subayların ezici bir çoğunluğu ve ordudaki en iyi muharip birliklerin Kornilov'u izlediğini kabul etmek zorundayız. Cephe gerisinde, tüm Kazaklar, askerî okulların çoğunluğu ve en iyi muharip birlikler Kornilov'un yanında yer alıyor. Bu fiziki güce, askerî örgütlerin hükümet organlarının zayıflığı karşısındaki üstünlüğü de eklenebilir... Halkın ve kentli kitlelerin çoğunluğu var olan durum karşısında kayıtsızlığını sürdürmektedir ve bir kırbaç darbesine boyun eğecekleri kesindir."[411]

İzleyen olaylar, durum hakkında yapılan tahminleri yanlış çıkaracaktır. Neredeyse Kornilov bunalımının başlangıcından itibaren, kitlelerin ruh hali hakkında daha iyi fikir sahibi olan sosyalist liderlerin güçlü bir askerî diktatörlüğe dayanan kuvvetlerin en sonunda geri püskürtüleceğine olan güvenleri tamdı.[412] Sukhanov'un anımsadığı üzere, işçi ve askerlerle yakın bağları olan bazı politik liderler arasında, Kornilov'un ilerleyişi "ferahlık, ...heyecan, coşku ve kurtuluş sevinci" bile getirmiş olabilir. "[Devrimci] demokrasinin yeni bir yürek kazanabileceği ve devrimin kesin olarak kendi yasal çizgisine oturabileceğine dair" umutlar belirmekteydi.[413] Ama bu ruh halini Kerenski'de bulmak mümkün değildi. Kornilov'un Kirimov liderliğindeki birlikleri Petrograd yakınlarında gözükmeye başlarken ve yine, sağ ve sol güçler bir çatışma hazırlığına girerken başbakan en sonunda içine düştüğü

derin yalnızlığı kavramaktaydı. İki ateş arasında kalan ve kimin kazanacağı hakkındaki değerlendirmeleri de umursamayan Kerenski, umutsuz bir ruh hali içindeydi. Gerçekte, politik kariyerinin sonuna geldiği kesin gözükmekteydi.

8

Bolşevikler ve Kornilov'un Yenilgisi



Petrograd, 27 Ağustos Pazar sabahına mükemmele yakın bir havayla uyandı. Bu gün Şubat Devriminin altıncı ayı kutlanacaktı. Mevsim normallerinde bir sıcaklık ve berrak bir gökyüzü vardı. Kentin her yanında göze çarpan, üzerinde büyük kalın harfli yazılar bulunan bez afişler, yurttaşlara o gün başkentin en büyük toplantı ve konser salonlarında yapılacak fon sağlama amaçlı etkinlikleri anımsatıyordu. Sabah gazeteleri, Kornilov ile Kerenski arasında patlak veren açık savaşın ipuçlarına yer vermemişti. İzvestiya'nın ön sayfası Sovyetlerin yaşatılması için bağış verilmesi gündemine ayrılmıştı: Yazıda, "Bu karanlık günlerde her işçi, asker ve köylünün görevi, her sorumlu yurttaşın görevi tüm Rus devriminin yasal organını desteklemek olmalıdır," ifadesi öne çıkıyordu. Sonraki ikinci gün *Raboçi,* işçi ve askerleri devrimci eylem için yapılacak kışkırtıcı çağrılara yanıt vermemesi için uyardı. Gazete, "Bugün için planlanan bir ayaklanma olduğu ve bunun sözde partimiz tarafından örgütlendiğine dair kimliği belirsiz kişilerce söylentiler yayıldığı," konusunda uyarıyordu. Merkez Komitesi, işçi ve askerlere "kışkırtmalara kapılmamaları, sakin olmaları ve bugün herhangi bir eyleme katılmamaları" talimatını vermekteydi."

Üst düzey Sovyet liderliğinin çoğu üyesi Pazar sabahını Petrograd bölgelerini dolaşıp fon sağlama amaçlı toplantılarda konuşarak geçirdi. Öğlene doğru, Smolni Enstitüsü'nde Kornilov'la Kerenski arasındaki ayrılığa ilişkin söylentiler dolaşmaya başladı. Bu enstitü eskiden soyluların kız çocuklarını gönderdiği bir yatılı okuldu. Ağustos başından beri de, Sovyet karargâhı olarak hizmet görüyordu.[414] Durumun vehameti öğleden sonra bile henüz Sovyet vekilleri tarafından anlaşılmamıştı. Bu noktada, Sovyetlerde temsil edilen çeşitli parti liderleri arkadaşlarını toparlayarak acil fraksiyon toplantısı hazırlığı içine girmişlerdi. Ancak, o akşam saat on bir buçuğa kadar, yani Kerenski'nin, Kornilov'un hükümeti devirmeye niyetlendiği sonucuna

varmasından yirmi dört saatten fazla zaman geçtikten sonra, Tüm Rusya Yürütme Komiteleri bunalımı değerlendirmek üzere ortak tam katılımlı gizli bir oturumda bir araya geldiler.

Yürütme Komiteleri, aralıklarla Sınolni'nin muhteşem, yüksek tavanlı toplantı salonunda tüm gece 28 Ağustos sabahına kadar çalıştı. Vekiller zor ve birbiriyle ilişkili iki sorunla karşılaştı. İlk önce, Kerenski'yle Kornilov arasında görünürde güç birliğiyle başlayıp çatışmaya dönüşen ilişki, ikinci koalisyonun çöküşü ve Krenski'nin Direktuar kurma niyeti karşısında, Sovyet, Geçici Hükümetin geleceğiyle ilgili olarak tutum belirleme ihtiyacı içindeydi. Ayrıca, vekiller daha acil duran, başkentin askerî savunmasını örgütlemeye yardımcı olma görevini ele almaya mecburdular.

Hükümet sorunu üzerindeki tartışma çok ateşli geçmişti. Bolşeviklerin sözcüsü Sokolnikov, devrimci demokrasinin şimdiki hükümete hiç güveni kalmadığını söyleyerek bu hükümetin derhal düşürülmesi talebini dile getirdi. "Geçici Hükümet karşı-devrim koşullarını yaratmıştır," diye dile getirdi. "Yalnızca, kararlı bir programın (cumhuriyet, barış ve ekmek) gerçekleştirilmesi kitleler içinde hükümete güven yaratabilir." Oysa o zaman için Bolşevikler hükümet sorunu üzerine resmi bir önerge sunmamışlardı. Ilımlı sosyalistler kendi açılarından, Kerenski'nin Kornilov'la yüzeyde görünen farklarını kabul ediyorlardı. Yani, ortada, devrim ve meşru hükümete karşı dikkatle planlanmış bir komplo vardı. Bu koşullarda, başbakanı desteklemekten başka seçenek görmüyorlardı. Bu nedenle, Menşevikler adına konuşan S. L. Vaynştein ilk görüşmelerde şöyle açıklamıştı: "Bu zamanda hükümet kurabilecek tek kişinin Yoldaş Kerenski olduğunu kabul etmeliyiz. Kerenski ve Geçici Hükümete bir saldırı yapılmıştır. Eğer bu hükümet düşecek olursa devrim davası kaybedecektir."

Yürütme komiteleri Devrimci Sosyalist V. N. Rikhter'in dolambaçlı önergesini daha baştan itici bularak reddetti. Rikhter Direktuar oluşturulmasında Kerenski'yle birlikte yürünmesi gerekeceği görüşündeydi. Çoğunluk açıkça, Martov'un "tüm direktuarlar karşı-devrimi yayar," iddiasına daha sıcak bakıyordu. Vekiller hükümet biçiminin değişmeden kalması ve Kadetlerin çekilmesiyle boşalan yerleri "demokratik unsurlarla" doldurması için Kerenski'ye yetki veren bir kararı geçirdiler. Aynı zamanda, erken bir tarihte yine başka bir "devlet konferansı" toplanması amacıyla çalışmak üzere anlaştılar. Bu kez, yalnızca Moskova Devlet Konferansı'nda Sovyet platformunu destekleyen demokratik örgüt temsilcileri çağrılacaktı. Bu konferansın hükümet sorununu yeniden değerlendireceği ve Kurucu Meclis toplanana kadar Geçici Hükümetin buna karşı sorumlu olacağı anlaşılmaktaydı. Önemli olarak, Bolşevikler Kerenski'nin başında bulunduğu bir koalisyon için verilen önergeye oy vermek yerine çekimser kalmayı tercih ettiler. Bir başka

devlet konferansı toplanması sorununda ise açıkçası Menşevik ve Devrimci Sosyalistlerin safında yer aldılar. Yalnızca meclisin "devrimci" yani tümüyle sosyalist gruplardan oluşturulmasını talep ettiler.

Yürütme Komitelerinin çalışmalarına ara verildiği sırada Prezidyum üyeleri hükümete son kararları hakkında bilgi vermek üzere Kışlık Saray'a kısa bir ziyaret yaptılar. Ne var ki, Kerenski tam yetkili altı kişiden oluşan bir Direktuar kurmakta diretiyordu. Az kişiden oluşan ve dışa karşı tam bir birlik halinde hareket eden bir hükümet, sağdan gelecek saldırılarla başa çıkmak için sert ve kararlı hareket edebilirdi. Delegelerin Smolni'ye dönüşünden sonra, Kerenski'nin tutumu ateşli bir tartışmanın yeni bir raundunu tetikledi. Bolşevik fraksiyonu adına konuşan Lunaçarski, Altıncı Kongre kararlarını görmezden gelerek "Sovyet için ulusal bir hükümet kurma anı gelmiştir," diye açıklamada bulundu. Kornilov hareketini ve Geçici Hükümeti karşı-devrimci diye nitelendiren bir önerge sundu. Bu önergede, işçi, köylü ve askerlerden oluşan bir hükümet (Lunaçarski'yi dinleyenler tarafından tüm iktidarın Sovyetlere devredilmesi olarak algılanmıştı) kurulması için çağrıda bulunuyordu. Bu hükümet "demokratik cumhuriyet" ilan edecek ve hızla Kurucu Meclisi toplayacaktı.[415] Bu önerinin oylamaya sunulmayacağı belliydi.

Sabah olduğunda vekillere anlatılan tehlikenin devrim için çok daha ileri boyutlarda olduğu anlaşıldı. Kirimov komutasında ilerleyen Üçüncü Kolordunun askerî tehdidini ve yine birçok cephede generallerin açıkça Kornilov'un safına geçtiğini şimdi öğrenmişti çoğu. Bu gerilim yüklü havada, söylentilere inanılmaya başlandı : "Luga'da çatışma çıkmış!", "Dino tren istasyonu havaya uçurulmuş!", "Kornilov'a bağlı askerler şimdi Nikolayevski İstasyonu'nda trenden inmeye başladılar!" Bu haberlerin baskısıyla, gözleri kızarmış vekiller yavaşça Kerenski'nin safına geçmeye başladılar. En sonunda Tseretelli tarafından verilen önergeyi kabul ederek başbakana tam bağlılıklarını bildirdiler. Önerge hükümet biçimini tümüyle ona bırakıyor, yalnızca Kornilov'a karşı şiddetle mücadele yürütmesini istiyordu. Bolşevikler bile, Kerenski'ye bu derecede ayrıcalıklar tanınmasına şiddetle karşı çıkmalarına rağmen, hükümetin gerçekten de karşı-devrimle savaşmayı sürdürmesi halinde "onunla askerî güç birliği yapacaklarını" açıkladı.[416]

Dikkatlerini acil askerî tehdide veren Sovyet yetkilileri kilit kurum ve gruplara talimatlar verdiler ve çağrıda bulundular. Kilit kurumlar; ordu ve cephe komiteleri, taşra Sovyetleri, posta-telgraf ve demiryolu işçileri ile Petrograd garnizon askerlerinden oluşuyordu. Sovyetin emirlerine göre, Stavka'dan gönderilen emirlere uyulmayacak, karşı-devrimci kuvvetler yakından izlenerek hüsrana uğratılacak; devrim düşmanı unsurlar arasındaki yazışma ve iletişim bozulacak ve Sovyet ve Geçici Hükümetin emirleri du-

raksamaksızın yerine getirilecekti.[417] Kornilov kuvvetlerine karşı mücadeleyi örgütlemek ve yönetmeye yardımcı olmak amacıyla, Yürütme Komiteleri olağanüstü bir askerî savunma organı oluşturdular. Karşı-devrime Karşı Mücadele Komitesi 28 Ağustos öğleden sonra göreve başladı.

İlk başta öngörüldüğü üzere, Karşı-devrime Karşı Mücadele Komitesi içinde üç Menşevik, üç Sosyalist Devrimci ve hatta üç Bolşevik temsilci yer alacaktı. Bolşeviklerin de bu komitede bulunması onların statüsünün ve kitleler içinde artan etkisinin kabulünü gösteriyordu. Ama Bolşevikler Kornilov'a karşı mücadelede ılımlı sosyalistlere ve hükümete gerçekten katılacaklar mıydı? Karşı-devrimci kuvvetler yaklaştıkça ve başkent savaşa hazırlandıkça, ılımlı sosyalistlerin zihnindeki en önemli soru buydu. Menşevik-Enternasyonalist Sukhanov, Bolşeviklerin o sıradaki önemine sonradan şöyle işaret ediyordu:

> Komite savunma hazırlıkları yaparken işçi-asker kitlelerini seferber etmek zorundaydı. Ancak kitleler o zamana kadar Bolşevikler tarafından örgütlenmişti ve onları izlemekteydiler. O zaman, onların örgütü basit disiplin ilkeleriyle kaynaşmış ve başkentte en alttaki demokratik düzeylere kadar ulaşmış tek büyük örgüttü. O olmadan komite yetersiz kalacaktı. Bolşevikler olmadan, yalnızca yetkilerini yitirmiş konuşmacılarca yapılacak boş nutuk ve çağrılarla zaman geçirilmiş olacaktı. Bolşeviklerle birlikte, komitenin emrinde örgütlü işçi ve askerlerin tüm gücü bulunacaktı.[418]

Bolşevikler için Kornilov bunalımı sırasında uygun bir eylem planı oluşturmak sanıldığı kadar basit bir konu değildi. Temmuzda hapsedilen birçok üst düzey yetkili (örneğin Kamenev) serbest bırakılmışsa da, yakında partinin kaderinde belirleyici rol oynayacak Troçki hâlâ hapisteydi. Lenin ve Zinovyev hâlâ yeraltındaydı. Lenin Finlandiya'daydı. Zinovyev ise Petrograd'ın bir banliyösündeydi. Lenin Kornilov'a karşı yürütülecek mücadeleyle ilgili hazırladığı emirlerini olabildiğince çabuk biçimde Petrograd'daki arkadaşlarına göndermiş ancak 30 Ağustos'ta yazdığı talimatları, çıkan bunalım üzerinden epey zaman geçmesine rağmen Eylül'ün ilk günlerinde bile daha başkente ulaşmamıştı.[419] Ancak kesinlikle, parti liderliğinin elinde pratik bir rehber olarak üzerinde uzun tartışmalar yapıldıktan sonra dört hafta önce Altıncı Kongre'de kabul edilen kararlar vardı. Ama gördüğümüz gibi, bunlar son derece belirsizdi: Kongre sonuç bildirgesi "Politik Durum Hakkında" karşı-devrimle savaşa kendini adamış tüm unsurlarla işbirliğini teşvik ederken, "Birlik Üzerine" adlı karar, açıkça Menşeviklerin "proletarya düşmanlarının kampına kaçtığını" ifade etmekteydi. Böylelikle, Bolşeviklerle ılımlı sosyalistler arasında işbirliğine hiçbir açık kapı bırakmamaktaydı.[420] Kornilov'a karşı alınacak savunma önlemlerinde, hükümeti bir yana bırakın, bu parti Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerle birlikte hareket edemeye-

cek anlamına mı geliyordu yoksa daha çok tümüyle bağımsız devrimci bir çizgiye mi girecekti?

27-28 Ağustos gecesi, Petrograd Bolşevik liderlerinin, Lenin'in durumu değerlendirmesinin "Birlik Üzerine" adlı yazısında ifade ettiği görüşleriyle uyumlu olacağını düşünmeleri için yeterince sebep vardı. Temmuz ortasındaki açıklamaları ve Altıncı Kongre'de verdiği talimatlardan ayrı olarak, Bolşevik Merkez Komitesine verdiği ek talimatlar ile Lenin'in 18-19 Ağustos'ta yazdığı "Komplo Söylentileri" adlı makalesi vardı.[421] Bu makalesini 17 Ağustos'ta *Novaya Zhizn* gazetesinde okuduğu bir haber üzerine hazırlamaya girişti. Bu haberde, Moskova Devlet Konferansı sırasında Moskova Sovyetince örgütlenen Geçici Devrimci Komite içinde Bolşeviklerle ılımlı sosyalistler arasında yapılacak işbirliği anlatılmaktaydı.[422] Bu göndermeden yola çıkarak, Lenin beklenen karşı-devrimci saldırıya karşı korunmak amacıyla, Moskova Bolşevikleriyle Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler arasında yakın güç birliği yapıldığı sonucuna vardı. Bu haberler Lenin'i öfkelendirmişti. Burada birçok etkili arkadaşının da, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerden kesin biçimde kopmak için isteksiz olduğuna dair başka kanıtlar vardır. Tam tersine, bu "uzlaşmacılarla" ortak hedeflere ulaşmak için birlikte çalışma eğilimi vardı. Lenin parti içindeki bu gibi hareketlerin uygun fırsat çıktığı an iktidarı almak için açıkça yapacakları eylemleri engelleyeceğini düşünerek endişe duyuyordu. Bu nedenle, Moskova Bolşeviklerine acımasızca saldırmıştı.

Geçici Hükümet ve sosyalist çoğunluğun devrime "Kornilov ve kazaklarından" daha az düşman olmadığı varsayımından hareketle, Lenin, Ağustos ortasındaki karşı-devrim korkutmacasının Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler tarafından kendilerini devrimin şampiyonu olarak göstermek amacıyla bir sanat gibi tezgâhlanmış olduğunu ileri sürmekteydi.

> Menşevik ve savunmacı hainlerin politik planı olabildiğince açıktır... Bolşevikler arasında bile savunmacılarla aynı blok içine girebilecek aptallar ve kafasızlar olduğuna inanmak çok güçtür... Kongre sonuç kararının ["Birlik Üzerine"] ne olduğunu bildiği halde, savunmacılarla anlaşmaya varan bir Bolşevik, doğal olarak, derhal ve hak etmiş olarak partiden atılacaktır... Bir karşı-devrimci saldırının gerçekleşmesi durumunda, mantığını tümüyle yitirmemiş dürüst tek bir Bolşeviğin bile bir blokla anlaşması mümkün değildir... Bu koşullarda bir Bolşevik "işçi ve askerlerimiz karşı-devrimci birliklerle savaşacak," diyecektir... Hükümeti savunmamak için öyle yapacaktır... ama bağımsız olarak, devrimi korumak ve kendi amaçlarına ulaşmak için yapacaktır... Bir Bolşevik Menşeviklere şöyle diyecektir: "Doğal olarak savaşacağız. Ancak sizinle her nasıl olursa olsun bir güç birliğine girmeyi reddediyor [ve] size güven duyduğumuz ifadesine itiraz ediyoruz."

"Komplo Söylentileri" yazısının ekinde yer alan talimatlarda, Lenin,

Merkez Komitesinden Moskova Devlet Konferansı sırasında yerel Bolşevik liderlerin davranışlarıyla ilgili resmi soruşturma başlatmasını rica ederek herhangi bir parti yetkilisinin de, bir bloka katılmaktan suçlu bulunması halinde Merkez ve Moskova komitelerinden uzaklaştırılmasını talep etti. Moskova Konferansı sırasında başlatılan halk protestosunun Temmuz günlerindeki gibi bir ayaklanmanın uzak olmadığının göstergesi olduğunu ima etti. Bu ayaklanma olduğunda partinin iktidarı kendi ellerine alması gerektiği zaman ise, "Moskova'da başta, sağa kaymayacak, Menşeviklerle blok kurmayacak ve partinin yeni görevini ve iktidarı ele geçirmekle ilgili yeni sloganı anlayacak kişilerin bulunmasının kesinlikle esas olduğunda," ısrar etti.[423]

Petrograd'daki üst düzey Bolşevik liderlerin Kornilov'un Geçici Hükümete saldırısıyla ilgili haberlere verdiği ilk tepkiler hakkındaki bilgiler parça parçadır. Merkez Komitesinin 30 Ağustos'tan önce son gelişmeleri ele almak üzere toplanmadığı anlaşılmaktadır.[424] Aralarında birçok Merkez Komitesi üyesinin de bulunduğu Tüm-Rusya Yürütme Komitelerindeki Bolşevik fraksiyonları çıkan bunalımla ilgili ilk toplantılarını 27 Ağustos akşamı yaptılar. Muhtemelen gece yarısından sonra Yürütme Kurullarının çalışması arasında verilen uzun bir arada yeniden gizlice toplanmışlardı. Partinin Sovyet fraksiyonları içinde, 1917 yazı boyunca Kamenev gibi ılımlıların egemen olduğunu akılda tutmakta yarar var. Parti içindeki sağ kanat, Lenin'in radikal devrimci çizgisini Nisan Konferansı'nda ve daha az bir güçle Altıncı Kongrede reddetmişti. 27–28 Ağustos akşamı da öyle yaptılar. Tüm Rusya Komiteleri toplantısının başlangıcında, Bolşevik sözcüleri hükümet sorunu üzerine resmi bir önerge sunmadılar. Daha sonra parti politik durumu yeniden değerlendirmek üzere Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin bir başka geniş ulusal konferans çağrısı yapılması talebine destek verdi. Direktuar kurulması konusunda Kerenski'nin katı tutumu anlaşıldıktan sonra, Lunaçarski Sovyetin hükümetten desteğini kesin olarak çekmesini istemekle kalmadı, ayrıca yeni hükümet kurma sorumluluğunu da kendisinin üstlenmesini talep etti. Demokratik cumhuriyet ilan edilmesini ve derhal Kurucu Meclis toplanmasını öngören önergesi ılımlıların kuramsal bakışıyla tamamen uyumluydu. "Komplo Söylentileri" yazısında açıklanan görüşler açısından, böyle sıcak bir anda, Bolşevik temsilcinin devrimin savunulması amacıyla hükümetle resmen bir güç birliği önermiş olması daha da kötüydü.

Bolşevik fraksiyonları Smolni'de ilk toplantılarını yaparken Petersburg Komitesi de kentte, Narva bölgesinde acilen toplanmıştı.[425] İronik biçimde, toplantı Viborg bölgesi militanlarının ısrarıyla programlanmıştı. Militanlar karşı-devrimle mücadelenin gerektiği şekilde yürütülmemesinde üst düzey parti organlarını hatalı buldukları için durumdan hoşnut değillerdi. Toplantı, Merkez Komitesinden Andrey Bubnov'un son gelişmeleri aktardığı rapo-

ruyla başladı. Andrey Bubnov, Ivanova-Voznesensk'teki öğrencilik yıllarından beri devrimci eylemciydi ve on üç tutuklama görmüş ve beş hapis cezası almıştı. Altıncı Kongrede Merkez Komitesine seçildikten sonra Moskova'dan başkente taşınmıştı. Petrograd'da nispeten yeni sayılırdı. Moskova'da Bubnov partinin Moskova Bölge Bürosunda toplanan genç radikal bir grupla birlikte hareket ediyordu.[426] Ekim başlarında, Petersburg Komitesinde, daha ihtiyatlı taktikleri savunanlara karşı Lenin'in acil silahlı ayaklanma çağrısına destek verecekti.[427] Yine, 27 Ağustos gecesi toplanan otuz altı parti yetkilisine karşı, Smolni'deki parti liderlerinin izlediğinden önemli ölçüde daha bağımsız, daha militan bir çizgi önerdi. Lenin'in "Komplo Söylentileri" adlı yazısını bildiği anlaşılan Bubnov, Petersburg Komitesini Moskovalı Bolşeviklerin Moskova Devlet Konferansı sırasında yaptığı yanlışları tekrarlamamaları ve Menşevikler ve Sosyalist Devrimcilerle işbirliği yapmamaları konusunda uyarmıştı. Moskova'da, "hükümet önce yardım için bize geldi. Ondan sonra da yüzümüze tükürdü," dedi. Bolşeviklerin karşılıklı savunma organlarına katılmasını tümden reddederek "Sovyet çoğunluğuyla ilişkiye girilmemelidir," diye ısrar etti. Onun yerine, Bolşeviklerin kendi çıkarlarını kollarken kitlelerin eylemlerini kontrol etmek amacıyla çalışması ve Kerenski ya da Kornilov'a yardım etmemesi için uyardı.[428]

Bubnov sözlerini tamamlayınca, Kalinin, partinin hükümetle genelkurmay arasındaki çatışmanın sonucuyla çok az ilgili olduğu düşüncesini ileri sürdü. Kornilov'un Kerenski'yi yenecek duruma geçmesi halinde, Bolşeviklerin Kerenski'nin yanında yer alması gerektiğini ileri sürdü. Kalinin'in ılımlı duruşunu kabul etmeyen konuşmacılar art arda söz alarak Kornilov'a olduğu kadar ılımlı sosyalistlere ve hükümete düşmanlık estirdi. Aynı konuşmacılar, içine düştükleri çözümsüzlüğün getirdiği hırsla, üst düzey parti yetkililerine saldırdılar. Bunlara göre, Yürütme Komitelerindeki Bolşevik ılımlılar "savunmacı" yana kaymış; Askerî Örgüt liderliği olaylar karşısında yavaş kalmış ve Merkez Komitesi ise, Temmuz olayları sırasında "siste iz sürmüştü." Petersburg Komitesi Yürütme Kurulu kadar Merkez Komitesi de, kitlelerin heyecanını "soğutması", gelişigüzel ve bağımsız hareket etmesi ve yine, "dar kafalı görüşe" sahip olması nedeniyle eleştirilmekteydi. Öte yandan, çelişkili görünse de, bu iki parti komitesi de hem yeterli liderlik uygulayamadığı için ve özellikle, alt düzeydeki parti organlarını ve kitleleri değişen politik duruma yakın tutmak amacıyla yetersiz ilgi gösterdikleri için eleştirilere hedef olmuşlardı. Viborg bölgesinin her zaman ters çıkışlarıyla tanınan Latsis'i "Bolşevik merkez organları insanları partinin geleceği hakkında endişeye düşürüyor," diye iddia etmişti.

Yürütme Kuruluna karşı esen hava toplantının ortalarına doğru o kadar güçlenmişti ki, kurulun tümü hedef tahtası haline gelecek gibi gözüküyor-

du. En sonunda, sonraki toplantıda kurul seçimlerinin yapılmasına karar verildi. Petersburg Komitesinin birkaç üyesi özel olarak silahlı ayaklanma için uygun zaman olup olmadığı konusunda kararsız olmasına rağmen komitenin çoğunluğu için bu yöndeki tartışmalar, Kalinin'in söylediği şekilde "saçmalıktı." Tartışmanın en yoğun bir anında, adı belirlenemeyen bir bölge komite temsilcisi birden dikkatleri pratik meselelere kaydırdı. "Burada her şey çorba oldu," diye bağırdı. "Şimdiki durumun değerlendirmesi Yürütme Kuruluna sataşmalarla karıştırıldı! Somut savunma önlemlerine bakalım!"

Bu bitmez tükenmez suçlamalara rağmen, Petersburg Komitesinde, Kornilov'a karşı verilecek ölüm kalım mücadelesine partinin tüm kaynaklarını seferber etmeye ve genelde işçi, asker ve denizcilerin katılacağı kitle gösterilerine ihtiyaç duyulduğuna kuşku yoktu. Komite üyeleri şimdi dikkatlerini savaş için yapılacak hazırlıklara verdiler. Partinin Sovyet liderliği tarafından oluşturulan savunma organıyla "bilgi sağlama amacıyla" temas halinde kalması Bubnov tarafından bile, gecikerek de olsa kabul görmüştü. Acil bir iletişim ağı kuruldu. Her bölgeden bir temsilci Petersburg Komitesi karargâhında konuşlandırılacaktı. Ayrıca, bölge ve fabrika komite karargâhlarında saat başı devriye gezen nöbetçiler bulundurulacaktı. Yürütme Kuruluna, işçi ve askerleri silahlandırmak ve yedek askerî planlama yapmak amacıyla broşür hazırlama sorumluluğu verildi. Tüm parti ajitatörleri seferber edilerek ertesi gün işçi sınıfı bölgelerinde eyleme gönderildi. En önemlisi, Bolşevikler başkentteki büyük kitle örgütleriyle birlikte savunma hazırlıklarını koordine etmek için görevlendirildiler. Kısacası, kendi amaçları ve Kerenski'nin amaçları arasındaki farkların tümüyle bilincinde olmalarına rağmen ve yine, ılımlı sosyalistlerle yakın işbirliği konusunda uyanık kalarak, Petersburg Komite üyeleri çabalarını diğer sol gruplarınkine kattılar. Örgütleme yetenekleriyle büyük kaynak ve enerjilerini Kornilov'a karşı verilecek mücadeleye yönelttiler.

Kornilov tehlikesine karşı yaratılan acil durum sırasında Kornilov'la birlikte Geçici Hükümete karşı derhal ayaklanma girişimi için bazı belirtiler vardı. Bunların Bolşevik Askerî Örgüt içinde Petersburg Komitesine göre daha güçlü olduğu tahmin edilebilir. Askerî Örgütün nispeten daha militan tavrı en azından içindeki bir kesimde vardı. Bunun yansımasını 29 Ağustos'ta tek sayfa ilave olarak çıkan *Soldat* gazetesinde ve yine aynı gazetenin aynı günkü normal baskısında yazılan makalelerde görebiliyoruz.[429] 29 Ağustos'taki ilave baskının başmakalesi durumu aşağıdaki deyimlerle belirtiyordu:

> Komplo açığa çıkarılmıştır... Korkunç olan Dino'da bekletilen iki Vahşi Tümen değildir... [ancak] Kornilov'un elinde olan ve vahşi provokasyonlarla devrime karşı kullanabileceği güçlü askerî makinedir. Bunun Petrograd'da nasıl yapıldı-

> ğına tanık olduk. Devrimin altıncı ayı kutlamalarına rastlayan günlerde sözde Bolşeviklerin hazırladığı huzursuzluklara dair kötü niyetli söylentilere Kornilov neden ihtiyaç duysun? Bu [Kornilov'un] işiydi. Provokasyon başarılsaydı ve Petrograd'da yine silah sesleri duyulsaydı, Kerenski ya da Sovyet liderleri Kornilov'u yardıma çağırmak için tereddüt etmeyeceklerdi. O da, Çetnik ve Inguzların başında, hemen burada merhamet meleği gibi belirecekti...
>
> Karşı-devrimin gücü çok büyüktür. Yine, onun gücünün en önemli kaynağı hükümetin devrimin tam anlamıyla gelişmesine izin vermek yerine Kornilov'a teslim olmaya hazır durmasıdır. Ancak devrimin tam gelişimi ve ancak tutarlı devrimci bir hükümet, Kornilov, Kadetler ya da Almanlarla pazarlık yapmayacaktır. Devrimin tam gelişimi demek, tüm iktidarın devrimci işçilere ve yoksul köylülere devredilmesi ve tüm halk düşmanlarına karşı uzlaşma kabul etmeyen bir mücadele sürdürmektir.
>
> Tam burada olduğu gibi, 1871'de düşman Paris kapısında beklerken burjuvazi işçilerle uzlaşmak yerine düşmanla pazarlık yapmayı tercih etti. İşçiler burjuvaziyi başlarından attı. İktidarı kendi ellerine aldı. Ancak teslim olmaya mecbur kaldılar çünkü hükümet birliklerinin ezici kuvvetiyle püskürtüldüler. Yenildiler çünkü yalnız bırakıldılar.
>
> Şimdi durum farklıdır. İşçi devrimi, devrimci halk hükümeti, işçi sınıfı ve yoksul köylülerin diktatörlüğü altı aylık devrim süresinde, ülkede iz bırakmadan yok olmayacaktır. Devrimci Petrograd, devrimci Paris'in asla yapamadığını yaparak tüm ülkeyi sürükleyecektir. Başka çıkış yolu yoktur.

Kolaylıkla anlaşılacağı gibi, Askerî Örgütün militanlığı, Kornilov bunalımında, buna benzer gazetecilik serüveninden öteye gitmedi. 28 Ağustos gecesi, Askerî Örgüt liderleri garnizon birliklerindeki temsilcilerinin çoğuyla toplandılar. Temmuz olaylarından sonra, Merkez Komitesi tarafından Askerî Örgütün operasyonunu izlemekle görevlendirilen Sverdlov toplantıya başkanlık yaptı. Toplanan asker Bolşeviklerin kabul ettiği sonuç kararında, "Sovyetin içindeki uzlaşmacılar" karşı-devrimin birliğinin sağlamlaşmasını kolaylaştırmakla suçlandı. Kararda, "halk hükümeti" kurulması çağrısı yapıldı ancak "uzlaşmacıların" bu hükümette yer alabileceği ima edildi. Sovyet içindeki ılımlı sosyalist çoğunluğun karşı-devrimci burjuvaziden gerçekten kopmaya hazır olduğunun bir işareti olarak alınan sonuç kararında bazı talepler sıralandı. Temmuz olayları sonrasında hapse atılan Bolşevikler özgür bırakılacak ve karşı-devrimci subaylar tutuklanacaktı. Yine, Petrograd garnizonu savaşa hazırlık yapacak ve karşı-devrimci kuvvetlerin yenilgiye uğratılması ve bastırılması amacıyla asker örgütleri temsilcilerinin de katılımıyla planlar hazırlanacaktı. Sonuç kararı, işçilerin silahlandırılmasını ve cephede ölüm cezasının kaldırılmasını savunuyordu.[430]

Toplantıdan sonra, Askerî Örgüt temsilcileri görevli birliklerine geri döndüler ve bunalım atlatılana kadar organ bir daha toplanmadı. İlgili kaynaklar, Askerî Örgüt ya da onun bürosunun Kornilov'a karşı verilen mücadelede

bağımsız bir örgüt olarak faaliyetine dair çok az kanıt sunmaktadır.[431] Ne var ki, bu Askerî Örgüt üyelerinin bu dönemde kilit öneme sahip olmadığı anlamına gelmez. Daha çok, Kornilov kuvvetlerinin ilerleyişiyle birden ortaya çıkan acil durum sırasında, anlaşılan Askerî Örgüt liderleri de, aynen Petersburg Komitesinde benzer konumda bulunan arkadaşları gibi devrimi savunmaya yardım çabalarının çoğunu Mücadele Komitesi gibi özel olarak kurulmuş örgütler, diğer parti dışı kitle örgütleri ve Sovyetler içine kanalize etmişlerdir. Bu kurumlarla çalışarak, Bolşevik Askerî Örgüt üyeleri büyük sayıda işçi, asker ve denizcinin seferber edilmesine, onların çabalarına programlı ve taktik talimatlar vererek yardımcı olmakta önde gelen rol oynadılar. Bu bunalımda partinin üstlendiği resmi tavır Merkez Komitesinin 29 Ağustos'ta yirmi kilit taşra Bolşevik komitesine telgrafla gönderdiği politika talimatında özetlenmektedir: "Karşıdevrimin geri püskürtülmesiyle ilgili olarak, Sovyetle teknik ve bilgi alıp verme temelinde işbirliği içinde çalışıyoruz ancak kendi bağımsız politik tavrımızı tümüyle koruyoruz..."[432]

Mücadele Komitesine benzer geçici devrimci komiteler Şubat Devrimi sırasında Rusya'nın her yerinde kurulmuştu. Bu tür kurumlar, Haziran ve Temmuz bunalımlarında ve Ağustos ortasındaki karşı-devrim paniği sırasında daha kısıtlı ölçekte yeniden ortaya çıkmıştı. Bu komitelerin büyük çoğunluğu yalnızca kısa bir süre için varlığını sürdürmüştü. Sovyetlerden ayrılan daha kalıcı özellikleri bu olmuştu. Tüm sol grup temsilcilerini bir araya getiren bu özel komiteler acil durumlarda etkili biçimde hareket edebilecek otoriter askerî devrimci örgütlerin ihtiyacını karşılamıştı. Kornilov bunalımına yanıt olarak, devrimci komiteler geç yaz yağmurlarının ardından patlak veren mantarlar gibi ortaya çıktılar. 27 ve 30 Ağustos arasında, Rusya'nın çeşitli yerlerinde, genelde kentsel ve kırsal Sovyetler tarafından bunlardan 240'tan fazla kurulmuştu.[433] Yalnızca Petrograd bölgesinde, 27–28 Ağustos gecesi Tüm Rusya Yürütme Komitesi tarafından kurulan Mücadele Komitesine ek olarak, Petrograd Sovyeti, Bölgelerarası Konferans, birçok bölge sovyeti ve Reval, Helsingfors ve Kronştad'taki denizci Sovyetleri tarafından bu özel komiteler alelacele kuruldu. Bu özel komitelerin amaçları kitleleri seferber etmek ve örgütlemek; silah ve cephane sağlamak; temel hizmetleri sürdürmek ve genel olarak devrimin savunulmasını yönlendirmek ve koordine etmekti.

Kısmen Geçici Hükümetin Rus halkı içinde Kornilov'a en çok düşmanlık duyan kesimleri arasında otoriteye sahip olmaması ve yalnız kalması nedeniyle, Mücadele Komitesi ve her şeyden önce onun Askerî Kesimi, ister istemez sağ kesimle savaşın ulusal komuta makamı olmuştu. Yine, kuşkusuz üst düzey hükümet yetkililerinin birçoğunun Kornilov'a karşı gizlice sempati beslemeleri ve böylece, en iyi durumda ona karşı yürütülen kampanyada pa-

sif kalmayı tercih etmeleri[434] de merkezin Mücadele Komitesine kaymasının bir başka nedeni oldu. 28 Ağustos'ta oluşturulan komite, Bolşevik, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerden alınan üçer temsilci; Tüm Rusya Yürütme Komitelerinin her birinden gelen beşer temsilci ile Merkez Sendika ve Petrograd Sovyetinden gönderilen ikişer temsilciden oluşmaktaydı. Ertesi gün Bölgelerarası Konferans temsilcisi de komiteye katılmıştı. Askerî Kesimine ek olarak, Mücadele Komitesinin politik komiserliği ve enformasyon kesimi de vardı.[435] Komite sürekli olarak Petrograd telgraf ajansı aracılığıyla acil durum bültenleri yayınlıyordu. Böylece, hükümet, Sovyetler ve diğer kitle örgütlerinden yayınlanan talep ve talimatlardan halkın geniş ölçüde bilgi sahibi olması sağlanıyordu. Yurttaşları son politik ve askerî gelişmeler hakkında her yerde canlı tutuyordu. Komite aynı zamanda, takviye gerektiğinde silah ve cephanenin garnizon birliklerine dağıtımını kolaylaştırıyordu. Yiyecek stoklarını korumak amacıyla önlemler aldı. Belli sayıda etkili Sovyet yetkilisini düşman kuvvetlerini karşılamaları ve onlara ajitasyon yapmaları için gönderdi. Bu arada, demiryolu ve ulaştırma sendikaları aracılığıyla çalışarak Kornilov'un başkente ilerleyişini bozmanın yollarını aradı.[436]

Bununla birlikte, Kornilov'a karşı mücadelede durum o kadar hızlı değişiyordu ki, sağa karşı hazırlanan mücadele kampanyasının gerçekte koordinasyonu, Petrograd'da bile olanaksız hale geliyordu. Bu aynı zamanda gereksizdi. Kadetlerin solunda kalan tüm politik gruplar, her kesimden işçi sendikaları ile her düzeydeki asker ve denizci komiteleri, Kornilov'un saldırı haberleriyle harekete geçmişler ve Kornilov'a karşı savaşmak için ayağa kalkmışlardı. Yakın tarihte, bundan daha güçlü, etkili, büyük, kendiliğinden ve birleşik kitlesel politik eylem bulmak zordur.

Petrograd Bölgelerarası Sovyetleri Konferansı'nın[437] Kornilov olayları sırasındaki girişkenliği, canlılığı ve otoritesi, ilgili belgelerden belirli bir açıklıkla ortaya çıkar. 24 Ağustos gibi erken bir zamanda, karşı-devrim saldırısının yakında gerçekleşmesi ihtimalini göz önüne alarak, konferans (hala Menşevik-Enternasyonalist Aleksander Gorin tarafından yönetilmekteydi fakat Bolşeviklerin güçlü etkisi altındaydı) bir karar geçirerek, hükümetin Rusya'da derhal demokratik cumhuriyet ilan etmesini ve Rusya'nın savaş amaçlarının (muhtemelen Mart ayında Petrograd Sovyeti tarafından tanımlanmış halinin) değişmez olduğunu duyurdu. Karar karşı-devrimci karargâhların derhal dağıtılmasında ve ordu içindeki demokratik komitelerin otoritesinin resmen tanınmasında ısrar etmekteydi. Solcuların kovuşturulmasına son verilmesini talep etti. Ayrıca, derhal "Kamu Güvenliği Komitesi" kurulması ve devrimi savunmak amacıyla işçi ve işsizlerden savaş takımları oluşturulması için çağrıda bulundu.[438]

Bundan sonra, Bölgelerarası Konferans birkaç gün içinde Kornilov'un ni-

yeti açıklandığında derhal eyleme geçmek üzere hazırlığa başladı. Konferansın 28 Ağustos'ta yaptığı olağanüstü oturumda, bir araya gelen bölge Sovyet temsilcileri şu konularda oylama yaptı: Mücadele Komitesi ve onun kesimlerine gönderilecek temsilciler; olağan oturumun sürdürülmesi; Bölgelerarası Konferans'ın ve bölge sovyetlerinin politik sorumluluğu altında silahlı işçi milisleri örgütlenmesine önderlik yapmak; bölge Sovyetleri tarafından yerel hükümet komiserleri üzerinde denetim uygulamak; karşı-devrimci kışkırtıcıları etkisiz hale getirmek amacıyla gezici devriye çıkarmak ve tüm bölgelerde sovyetlerle dumalar arasında yakın temas kurmak.[439] Bunlar yalnızca niyet ifadesi taşımıyordu: Bölgelerarası Konferans Petrograd ve çevresindeki tüm bölge Sovyetlerine işçi milisinin örgütlenmesi, silahlandırılması ve istihdam edilmesi konularıyla ilgili özel emirler gönderdi.[440] Kornilov olağanüstü durumu süresince, Smolni'deki Bölgelerarası Konferans ofisleri ve her bölge Sovyet karargâhı devrimci düzenin korunması ve karşı-devrime karşı kitle eylemlerinin yönetim merkezi haline geldi.[441]

Peterhof Bölge Sovyetinin faaliyetleri öteki bölge Sovyetlerinin aldığı inisiyatiflere bir örnek oluşturmaktadır. Bölgelerarası Konferansı Peterhof Sovyetinde temsil eden Bolşevik inşaat işçisi Mikail Bogdanov 28 Ağustos'ta, Luga'daki sadık kuvvetlerin yenilmekte oldukları haberini sovyetine bildirdi. Bu haber sonradan doğrulanmayacaktı. Bogdanov Peterhof vekillerine Bölgelerarası Konferans'ın işçi milisi örgütlemekle ilgili planları hakkında da bilgi verdi. Bogdanov'u dinleyenler bu haberlere, çabucak fabrika toplantıları düzenlemek üzerine anlaşarak yanıt verdiler. Bu fabrika toplantılarında, var olan olağanüstü durumla başa çıkılması için gerekli önlemler tartışılacak ve "Kızıl Muhafız Birliğinin" örgütlenmesi ve yönetilmesi amacıyla "Merkezi Devrimci Komite" oluşturulacaktı.[442]

Ertesi sabah "Peterhof Merkezi Devrimci Komitesi, Peterhof Bölge Sovyeti ve Peterhof bölgesi fabrika komitelerinin" bildirisi bölgenin her yanına iletildi. "Başlarında hain General Kornilov'un bulunduğu ve bazı tümenlerin politik bilinçsizliği ve körlüğüyle desteklenen askerî komplocular devrimin yüreğine, Petrograd'a doğru yürüyorlar," diye ilan ediyordu. Bildiri, "Karşıdevrimci destekçiler" diye devam ediyordu, "Petrograd'ı savunan devrimci kuvvetleri sırtından vurmaya çabalıyor, halk arasında panik yaratmayı hedefleyen kışkırtıcı söylentiler yayıyorlar ve işçileri zamansız sokağa dökmeye çalışıyorlar." Bildiri, "Bu provokasyonlara kanmayın," diye uyarmaktaydı. "Sarhoşluğa izin vermeyin... Devrimci düzeni sağlamak için kendi gücünüze dayanın. Biz çağırmadan kitle eylemleri yapmayın... Tüm gücümüzü karşı-devrime karşı savaş için toplayalım... Sakin, sıkı ve disiplinli kalın." Peterhof Merkezi Devrimci Komitesinin talimatıyla, çok sayıda fabrika işçisi silahlandırıldı ve siper kazmaya, barikat kurmaya ve kentin

güney hatları boyunca dikenli tel germeye gönderildiler. Aynı anda, diğer işçilere ise, potansiyel sağcı destekçilerini izleme, fabrikaları ve düzeni koruma sorumluluğu verildi.[443]

Petrograd Kent Duması, Petrograd Sendika Sovyeti,[444] Fabrika Komiteleri Merkez Sovyeti ile sendika ve fabrika komitelerinin de aralarında bulunduğu öteki örgütler de Kornilov'a karşı verilen mücadelede benzer biçimde aktiftiler. 28 Ağustos'ta, içinde Bolşeviklerin şimdi ikinci büyük parti haline geldiği Kent Duması olağanüstü oturumunda, Kornilov birlikleri ve Petrograd halkına dağıtılmak üzere hazırlanacak çağrı metinlerine ilişkin oylama yapıldı. Vekiller aynı zamanda, yiyecek tedarik ve dağıtımını sağlayan yetkililerle birlikte çalışmak üzere bir komisyon oluşturdular ve Luga'ya giderek Kornilov birliklerine kaşı zafer kazanması amacıyla vekillerden bir heyet seçtiler.[445]

26 Ağustos'ta ortak bir toplantı yapan Petrograd Sendika Sovyetiyle Fabrika Komiteleri Merkez Sovyeti, Bölgelerarası Konferans'ın yaptığı başkentin savunmasına yardımcı olmak amacıyla bir "Kamu Emniyeti Komitesi" oluşturulması çağrısını onayladı. Şimdi, 28 Ağustos'ta, içinde Bolşeviklerin etkili olduğu Petrograd Sendika Sovyeti Yürütme Komitesi, olağanüstü oturumunda Mücadele Komitesine bir temsilci atanması için yapılan çağrıya, bu göreve Bolşevik Vasiliy Şimid'i seçerek yanıt verdi. Ertesi sabah, yiyecek tedarik idaresi başkanlığından gelen yiyecek tedarik stoklarının azaldığına dair uyarı raporunu dinledikten sonra, Sendika Sovyeti kendi yiyecek tedarik komisyonunu oluşturdu. Üyeler ulaştırma işçileri sendikası; değirmen işçileri sendikası; restoran, bakkal ve gıda endüstrisi işçileri ve sendika Sovyeti temsilcilerinden oluşmaktaydı.[446] 29 Ağustos'ta Fabrika Komiteleri Merkez Sovyeti başkentin her yanından gelen sanayi işletmelerinin fabrika komiteleri temsilcileriyle bir araya gelerek, savaş hazırlıklarını değerlendirdiler ve işçilere silah dağıtımını koordine etmeye yardım ettiler. O akşam Sendika Sovyeti ve Fabrika Komiteleri Merkez Sovyeti ortak bir oturum düzenledi. Mücadele Komitesinin çalışmaları hakkında Şimid'in faaliyet raporunu dinledikten sonra, bu toplantıya katılanlar mümkün olan her yolla onu desteklemek ve kendi savunma çabalarını komiteninkilerle koordineli olarak yürütmek üzere anlaştılar. Aynı zamanda, hâlâ hapiste bulunan devrimcilerin özgür bırakılması ile sağcı basını bastırmak için kesin önlemler alınmasını ve karşı-devrimcilerin tutuklanmasındaki ısrarlarını oylayarak kabul ettiler. Bundan başka, işçilere silah dağıtılması sorununu yeniden değerlendirerek bu eylemi büyük coşkuyla onayladılar.[447]

200,000 işçinin sözcüsü durumundaki Petrograd Metal İşçileri Sendikası, Rusya'nın gelmiş geçmiş en güçlü sendikasıydı. Bu sendika, Mücadele Komitesine kendi bütçesinden elli bin ruble verdiği gibi, geniş deneyimli

kadrosunu da mücadelenin hizmetini sundu. Sol Sosyalist Devrimcilerin kontrolündeki şoförler sendikası sağlayabileceği tüm hizmetlerin hükümetin emrinde olduğunu bildirdi. Öte yandan, Menşeviklerin hâkim olduğu matbaacılar sendikası da dizgi operatörlerine talimat vererek Kornilov'u destekleyen gazeteleri yayınlayan matbaaları boykot etmelerini istedi.[448]

Kornilov bunalımı sırasında, en kilit konumdaki sendika, tartışmasız Demiryolu İşçileri Sendikasıydı. 28 ve 29 Ağustos'ta, Sovyet Merkez Yürütme Komitesi demiryolu personelini gereksiz yere kan dökülmesini önlemenin kendi sorumluluklarında olduğuna dair uyardı. Demiryolu işçilerine Petrograd'a doğru gelen askerî kuvvetlerin ilerleyişini izlemeleri, bu birliklerin geciktirilmesi ve başka yöne çevrilmesi açısından hükümet ve sovyetin emirlerine tereddütsüz uyması ve Kornilov'dan gelecek emirleri dikkate almaması konusunda emir verildi. Yaklaşık aynı sıralarda, Kerenski de benzer bir telgrafı, geride ve cephedeki tüm demiryolları yöneticilerine ve tüm demiryolu komitelerine göndermişti. Daha önce, 27 Ağustos'ta Tüm Rusya Demiryolu İşçileri Yürütme Komiteleri (Rusça kısaltılmış adı Vikhzel'dir) Kornilov kuvvetlerine karşı savaşmak amacıyla özel bir büro oluşturmuştu.[449] 28 Ağustos'ta Vikhzel Rusya'nın tümüne yayılmış demiryolu şebekesindeki kilit noktalara bir telgraf göndererek "kuşkulu telgrafların" geciktirilmesini ve demiryollarında seyahat eden tüm kuşkulu askerî birliklerin büyüklüğü ve güzergâhı hakkında Vikhzel'e bilgi verilmesini emretti. Demiryolu personeline, karşı-devrimci kuvvetlerin hareketine her şekilde müdahale etmeleri için yetki verilmişti. Buna, tren vagonlarını durdurmak, görev yerlerini terk etmek ve gerekirse demiryollarını tahrip etmek ve yolun önünü tıkamak da dâhildi. Ayrıca, Kornilov'u destekleyenlerin işgal ettiği bölgelere erzak sevkiyatını durdurmaları teşvik edildi. Bu emirler derhal uygulamaya kondu.[450]

Kornilov'a karşı olağanüstü durumun duyurulmasından sonra, birkaç saat içinde Petrograd'ın her yerinde fabrikalar uyarı sirenleri çalmaya başladı. Bağımsız hareket eden işçiler, üst düzey otoritelerden talimat gelmesini beklemeden fabrika bina ve bahçesindeki güvenlik önlemlerini arttırdılar ve savaş müfrezeleri kurmaya başladılar.[451] 28–29 Ağustos'ta fabrika bölgelerinde bu müfrezelere katılmak için bekleyen işçi sıraları göze çarpmaktaydı. Bu müfrezelere, giderek "Kızıl Muhafızlar" denmeye başlandı. Bu müfrezelere katılan işçilere silah verebilmek için, Putilov fabrikasındaki silah üretim bölümü personeli silah üretimini hızlandırdı. Bu silahlar daha denemesi bile yapılmadan doğrudan savaş alanına gönderiliyordu. Metal işçileri üretilen silahları yanlarına alıp ayarlarını kendileri yapıyorlardı. Sestroretsk silah fabrikasındaki fabrika komitesi birkaç bin tüfek ve sınırlı miktarda cephaneyi işçiler arasında yeni kurulan Kızıl Muhafızlara aktardı. Öteki silahlar Peter Paul Kalesi cephaneliğinden ve garnizon askerlerinden sağlandı. Ancak

silah talebi tedarik edilenlerin çok ötesindeydi. Kornilov olayları sırasında, yeni katılan Kızıl Muhafızlar, Bolşevik Askerî Örgütünce bu göreve verilen askerlerin silahlarıyla eğitim görüyorlardı. Aceleyle kısa bir eğitim verilen Kızıl Muhafızlar görev yerlerine sevk ediliyorlardı. Bazıları telaşla güney Narva ve Moskova bölgelerinde ve Pulkova tepelerinde istihkâm inşa etmeye gönderildi. Bazıları dikenli tel döşedi, siper kazdı ya da başkente gelen tren yoluna engeller konulmasına yardım etti. Ötekiler de, General Kirimov'un ilerleyen birliklerini beklemeye devam etti.

Kısmen yıkılmış Petrograd garnizonundaki askerlerin çoğu da bu bunalıma aynı süratle yanıt verdi. Kornilov'un hükümete verdiği ültimatom haberlerinin 27 Ağustos'ta yayılmaya başlamasından hemen sonra, birlik komiteleri ile kentin her yanında ve banliyölerindeki askerî kışlalarda süratle örgütlenen kitle toplantıları karşı-devrimi kınayan ve devrimi savunmaya yardımcı olmaya hazır olduklarını bildiren kararlar geçirdi. Garnizon askerleri komşu askerî birliklerle ve Mücadele Komitesi, Petrograd Sovyeti Askerî Kesimi,[452] bölge Sovyetleri ve Bolşevik Askerî Örgütü gibi kurumlarla bağlarını güçlendirdi. Garnizon birlikleri izinleri kaldırdı, nöbetçi sayısını arttırdı, mevcut silah ve cephane stokunu aldı ve cephede görevlendirilmek üzere ajitatör grupları ve karma savaş müfrezeleri oluşturdu.

Litovski Muhafız Alayı 28 Ağustos'ta aldığı kararda şunları bildiriyordu: "Kendilerine görev verilmemiş ya da geçerli sağlık mazeretleri bulunmayan tüm birlikler [şimdi] kurulmakta olan müfrezelere katılacaklardır. Görevlerini yapmaya itiraz eden subay ya da kişiler devrimci yargı önüne çıkarılacaklardır." Altıncı İstihkâm Birliği hemen savunma mevzilerinin inşasına yardımcı olmak için altı yüz kişilik bir müfreze oluşturdu. Petrograd Mekanize Taburu, sovyeti savunan levazım birliklerine yardım için beş yüz araç tahsis etti. 28 Ağustos gecesiyle ertesi akşam arasında, başkentteki tüm muhafız ve yedek piyade alayları ve sayısız topçu ve teknik birliklerden silahlı asker müfrezeleri, genelde subaylarıyla birlikte Gaçina, Çarkeo Selo, Krasnoe Selo ve diğer stratejik noktalara doğru hareket ettiler. Gittikleri yerde siperlere yerleştiler ve öfkeli bir şekilde düşmanı beklemeye başladılar. Siperlerin bir kısmı çok önceden gelen fabrika işçileri tarafından kazılmıştı. (Petrograd garnizonu içinde yalnızca kazak birlikleri ve askerî okul öğrencileri karşı-devrime karşı kampanyaya katılmadı. Birinciler tarafsız kalırken ikinciler açıkça Kornilov'un yanına geçti.)[453]

Baltık Filosu üsleri de olağanüstü durum karşısında aşağı yukarı aynı tutumu gösterdi. 28 Ağustos'ta, Reval'daki Sovyet Estonya Sovyeti Yürütme Komitesi, ordu ve filo komiteleri ve büyük sosyalist parti temsilcileriyle toplanarak karşı-devrime karşı savaşmak amacıyla Birleşik Yürütme Komitesini örgütledi. Yapılan diğer şeylerle birlikte, bu örgüt Reval bölgesindeki

garnizon ve donanma birliklerini savaşa hazır duruma getirdi ve devrimci kuvvetlere yakındaki kilit demiryolu noktalarını işgal etmelerini emretti. Aynı gün Helsingfors'ta Finlandiya Ordu, Filo ve İşçileri Bölgesel Yürütme Komitesi; Tsentrobalt üyeleri; Finlandiya Köylü Sovyetleri Bölgesel Komitesi ve yerel ordu ve gemi komiteleri (hepsi birlikte altı yüze yakın solcu politik lider, asker, denizci ve işçi) Kornilov ve destekçilerini "devrim ve devlet haini" ilan eden bir kararı geçirmeye başladılar. Aynı kararda, hükümet iktidarının "devrimci demokrasiye" devredilmesini ve tüm burjuva gazete ve yayınların derhal kapatılmasını talep ediyorlardı. Toplantı karşı-devrimci eylemleri önlemek ve Finlandiya'da düzeni sağlamak için kısıtsız yetkilere sahip devrimci bir komitenin kurulmasıyla sona erdi. Operasyonlara hemen başlayan bu komite, Kornilov'un destek almayı umut ettiği Finlandiya'da üslenmiş birçok kazak ve süvari birliğini etkisiz hale getirdi ve Viborg'tan Petrograd'a bin beş yüz karma adamdan oluşan bir savaş kuvveti gönderdi. Helsingfors Devrimci Komitesinin Finlandiya'daki yüksek politik otoritesinin yayınladığı bildiri şöyle başlıyordu: "Yoldaşlar! Felaket anı gelip çattı; devrim ve devrimin tüm kazanımları ciddi tehlike altındadır.", "Devrimin ve ülkenin, gücünüze, fedakârlığınıza ve belki de yaşamınıza ihtiyaç duyduğu an gelmiştir. Bu nedenle, devrimci komite hepinizi saflarınızı sıklaştırmış olarak devrim ve özgürlüğü savunmaya... karşı-devrimi yere indirecek darbeyi vurmaya, burnunu sürtmeye çağırıyor."

Başlangıçta, Kornilov bunalımının haberini *Aurora* kruvazöründe bulunan denizcilerden bazıları 27 Ağustos gecesinde Kronştad üssünde yaymışlardı. Ondan sonra Petrograd'da bazı önlemler alınmaya başladı. Kronştad Sovyeti Yürütme Komitesi (yeni seçilen başkanı Bolşevik Lazar Bregman'ın yönetiminde) derhal iletişim araçlarının, silah dükkânlarının ve özel kişilere ve limana ait teknelerin denetimini ele geçirdi. Askerî karargâhlarla İno ve Krasnaya Gorka'daki denizcilere ait kalelere komiserler gönderdi. Yine, bir "Askeri-Teknik Komite" oluşturdu. Bu komite, tüm Kronştad denizci birliklerin komutanlarını, Kronştad kale komutanı, Kronştad milis başkanı ve Yürütme Komitesindeki büyük partilerin temsilcilerinden oluşuyordu. Pratik amaçlarla, bu komite Kronştad'taki tüm askerî unsurlar üzerindeki komuta yetkisini aldı. Mücadele Komitesinden acil asker desteği alan Askeri-Teknik Komite "bu dakikada hapiste çürüyen yoldaşlarının, en iyi savaşçılarının ve devrimin oğullarının" derhal özgür bırakılmasını talep etti. Aynı zamanda, tüm Kronştad garnizonunun "tek vücut" olarak devrimin savunulması için hazır olduğunu net biçimde beyan etti. 29 Ağustos sabah erken saatlerde, çoğu daha önce de, Temmuz olaylarına katılmak üzere Petrograd'a gitmiş olan tam silahlı üç bin denizci başkente gitmek üzere ayrıldı. Vasilievski adasında rıhtıma indikten sonra, tren istasyonları, köprüler, merkez

postane, telgraf telefon istasyonu, Kışlık Saray ve öteki kilit hükümet binalarını korumaya yardımcı olmak amacıyla kentin her yanına dağıldılar.[454]



Bolşevik Kronştad Komitesi üyeleri: Alt sırada: B. A. Zemçuzin, I. D. Sladkov, F. F. Raskolnikov, S. G. Roşal. İkinci sıra: B. A. Breslav, I. P. Flerovski, S. Pelikhov, L. N. Stahl, A. M. Liyboviç. Üçüncü sıra: D. N. Kondakov, V. I. Deşevoy, S. L. Entin, L. A. Bregman, P. I. Smirnov, I. N. Kolbin.

Solun Kornilov yanlısı kuvvetlere karşı ezici üstünlüğe sahip olduğu çabucak anlaşıldı. Ilımlı sosyalistler ve Bolşeviklerin fabrika işçilerinin kandırılmaması amacıyla aldığı önlemler sağcı ajitatörlerin amacına ulaşmasını engelledi. Kornilov olayları sırasında, Petrograd gazetelerinde kitleler içinde

tek tük sağcı ajitasyon haberine rastlanmaktaydı, ancak bu vakalardan hiçbirinde olaylar komplocuların umut ettiği tarzda büyük ölçekte karışıklıklara yol açmadı. 27 Ağustos'ta bunalım patlak verdikten sonra, Petrograd'da karşı-devrimci ajitasyon yürütmek çok tehlikeli hale gelmişti. Ek olarak, demiryolu ve telgraf işçilerinin katı hareketleri başkentteki sağcı liderlerin ilerleyen karşı-devrimci kuvvetlerle iletişim kurmalarını önlüyordu.

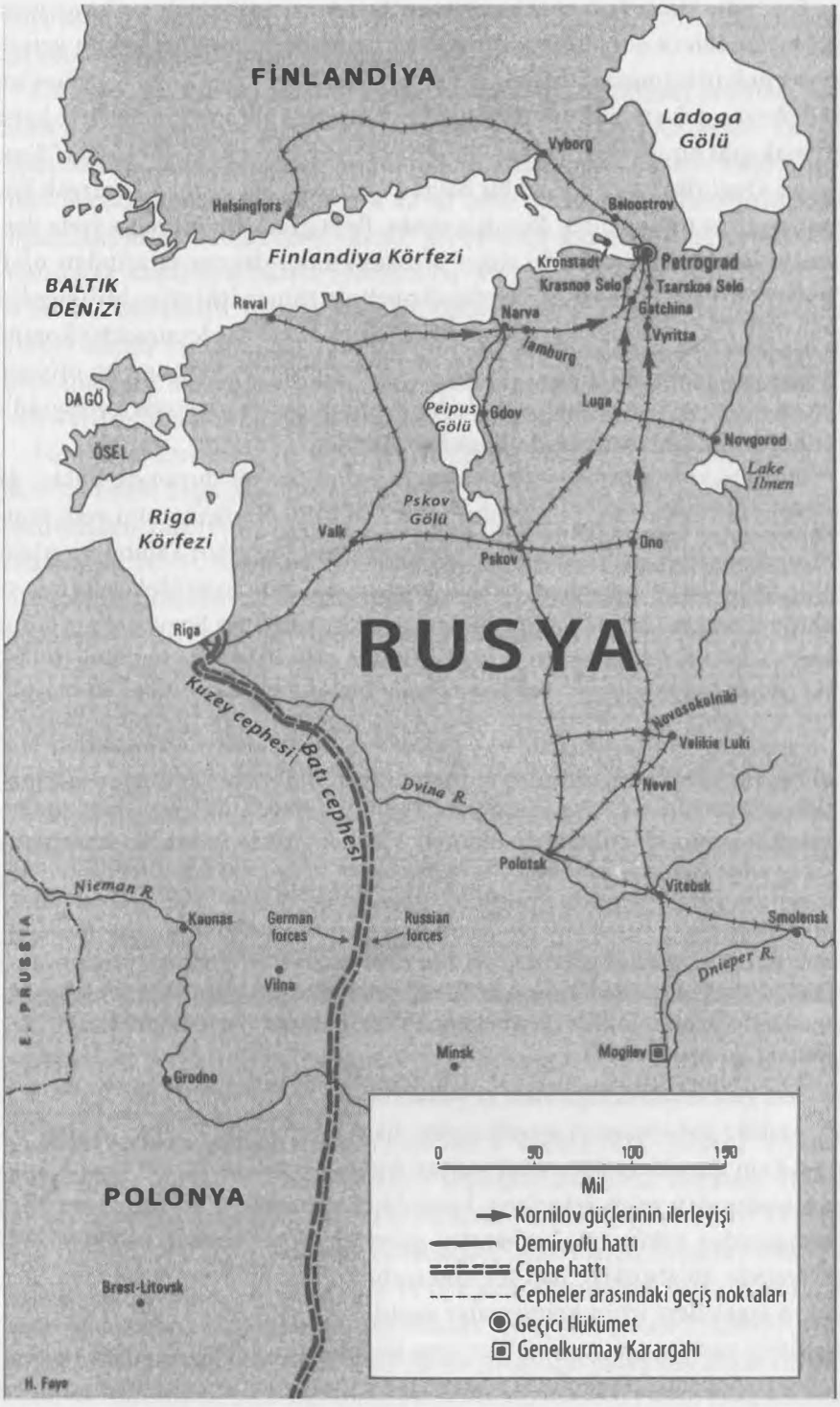
Petrograd garnizon birlikleri içinde, nispeten çok az subay Kornilov'a sempati göstermeye cüret ediyor ya da ona karşı çıkmaya isteksiz duruyordu. Bunlar göz ardı edilebilir ve zamanı geldiğinde üstesinden gelinebilirdi. Helsingfors bölgesinde karşı-devrimci duygular beslediğinden kuşku duyulan bazı subaylar linç edilmişti. Viborg'da, birkaç yüksek düzey subay Helsingfors devrimci komitesince birliklerine gönderilen komiserin otoritesini tanımayı reddedince derhal tutuklanmıştı. Daha sonra, bir asker kalabalığı hapsedildikleri yere girerek onları öldürdü. Helsingfors'da bekleyen *Petropavlosk* savaş gemisindeki tüm mürettebat "demokratik örgütlere" bağlılık yemini etmek istemeyen dört genç subayı infaz etmeyi oyladılar. Subaylara karşı duygular aşırı derecede güçlüydü. Sonunda ceza verildi. İnfazı yerine getiren ateş mangası ise denizciler arasından kurayla seçilmişti.[455]

29 Ağustos'ta Kornilov komplosuyla bağlantılı oldukları iddiasıyla, Petrograd'ın merkezindeki Astorya Oteli'nde kuşatıldılar. O gün, cepheden Petrograd'a sevk edilen genç subaylar da tespit edilerek başkente doğru yol alan trende alıkonulmuşlardı. Bunlar, büyük olasılıkla, o "yeni geliştirilen İngiliz havan toplarının teslimatında eğitim görecek" subaylardı. Petrograd'ın en sağcı liderlerinden Albay V. İ. Sidorin (Stavka ile başkentteki komplocu gruplar arasındaki bağlantı subayı), Albay Desimeter (Cumhuriyetçi Merkez Askerî Kesiminin başkanı) ve P.N. Finisov (Cumhuriyetçi Merkez başkan yardımcısı), 27 ve 28 Ağustos'ta Kirimov'un nerede kaldığına dair haberleri bekleyerek geçirdiler zamanlarını. Arada geçen saatlerde Petrograd'ın popüler gece kulüplerinden Malyi Yaroslavets ve Villa Rode'nin localarında litrelerce votka içiyorlardı. Yirmi sekiz akşamı, Desimeter ve Finisov Kirimov'un yerini öğrenmek amacıyla Luga'ya doğru yola çıktı. Sidorin, Desimeter'den gelen şifreli mesaj üzerine, düzenleyeceği "Bolşevik ayaklanmasının" başında bulunmak amacıyla geride kaldı: "Derhal emirlere uygun harekete geçin." Bu işaret Sidorin'e 29 Ağustos sabahı gönderilmiş ve Petrograd'da o akşam alınmıştı. Ama artık o şartlarda sağcı girişimin boş olacağı çok açıktı. Sidorin, anlatıldığına göre, General Aleksiyev tarafından başlatılacak bir ayaklanma girişimini organize etmeye zorlanmıştı. General Aleksiyev ise, komplocuların planlarının bozulmaması halinde intihar edeceğini söylemiş ve çevresindekileri tehdit etmişti.[456] Sidorin sonunda sessizce ortadan kayboldu. Putilov ve Rusya Ekonomik Kalkınma Derneği

tarafından askerî darbeyi finanse etmek amacıyla ayrılan ciddi miktardaki parayı da beraberinde götürdüğü iddia edilmişti.[457]

General Kirimov'un komutasındaki kuvvetlere gelince, 27 Ağustos'ta Kornilov'un Üçüncü Kolorduya bağlı birliklere Petrograd'a ilerleyişlerini sürdürmelerini ve kenti işgal etmelerini emrettiği anımsanacaktır. Ertesi gün, bu kuvvetleri taşıyan trenler başkente giden ana demiryolları üzerinde yüzlerce kilometrelik konvoy oluşturmuşlardı. Vahşi Tümen, Dino ile Viritsa arasındaki Moskovsko-Vindavo-Ribinskoy hattında; Ussuriyski Bindirilmiş Tümeni Reval ile Narva ve Narva ile Yamburg arasındaki Baltık hattında ve Birinci Don Kazakları Tümeni ise Piskov ile Luga arasındaki Varşova hattında bulunmaktaydı.

Vahşi Tümen birlikleri başkent için en yakın tehlikeydi. 28 Ağustos akşamı İnguş ve Çerkez alayları başkentten yalnızca altmış kilometre uzaklıktaki Viritsa'ya yaklaşmıştı. Fakat demiryolu işçileri yolu tomruk yüklü vagonlarla tıkamış ve kilometrelerce uzunluktaki demiryolunu kullanılamaz hale getirmişlerdi. Askerî birlikler demiryolunda daha öteye gidemedikleri gibi, tümenin öteki unsurlarıyla ve General Kirimov, Stavka ve Petrograd ile iletişim kurma olanakları kalmamıştı. Tümendeki subaylar umutsuzca sigara içip dururlarken, askerler de kalabalık bir ajitatör grubuyla oraya doluştular. Aralarında Mücadele Komitesi, birçok Petrograd bölge sovyeti ve bazı Petrograd fabrikaları, aynı zamanda daha kuzeydeki Çarkoe Selo'da savaşmak üzere gelmiş garnizon askerî birliklerinden temsilciler vardı. Aynı zamanda, Tsentroflot (Donanma Merkez Yürütme Komitesi) tarafından daha önce Vahşi Tümende makineli Tüfek nişancısı olarak görevde bulunmuş İkinci Baltık Filosu mürettebatı denizcileri arasından seçilen yüze yakın ajitatör de orada bulunuyordu. Yine, Müslüman Sovyetler Yürütme Komitesi tarafından gönderilen daha küçük fakat tümüyle Müslümanlardan oluşan bir heyet de vardı. Bu heyette, efsane şahsiyet Şeyh Şamil'in torunu da vardı.



KORNİLOV'UN İLERLEYİŞİ

O sırada, Vahşi Tümenin birlikleri onları devrime ihanetle suçlayan yerel işçi ve köylülerle çevrilmişti. Birliklere kuzeye doğru hareketlerinin gerçek amacı anlatılmamıştı. Yine, sonradan da anlaşıldığı üzere, çoğu Kornilov'un hedeflerine çok az yakınlık duyuyordu ve Geçici Hükümet ve Sovyete karşı çıkmak gibi bir istekleri yoktu. 30 Ağustos'ta birlikler karargâhlarına "Toprak ve Özgürlük" yazılı kızıl bir bayrak astılar ve karşı çıkan karargâh komutanını da tutukladılar. Bundan sonra, Petrograd yönüne daha fazla ilerlemeyi önlemek, tümendeki diğer birlikleri karşı-devrim tarafından nasıl "kullanıldıkları" hakkında bilgilendirmek ve tümendeki tüm birliklerden temsilcilerin katılacağı bir toplantı örgütlemek amacıyla devrimci bir komite kurdular. Müslüman heyetin de katılımıyla ertesi gün toplanan bu oturum Geçici Hükümete bağlılıklarını derhal taahhüt etmek amacıyla Petrograd'a bir heyet gönderilmesini oylayarak kabul etti.[458]

Ussuriyski Bindirilmiş Tümeni de kendini benzer durumda buldu. 28 Ağustos'ta Narva'daki demiryolu işçileri bu tümenin ilerleyişini yedi saate yakın geciktirdi. O gece geç saatte tümenin öncü unsurları Yamburg'a ulaştı fakat daha ileri gidemediler çünkü önlerindeki demiryolu bloke edilmiş ve tahrip edilmişti. 29 ve 30 Ağustos'ta Narva ve Yamburg Sovyetleriyle fabrikalar, askerî birlikler ve Petrograd'daki kitle örgütlerinden ajitatör toplulukları ve aynı zamanda, Mücadele Komitesinden Tseretelli önderliğinde bir heyet birlikler arasında dolaştı. Vahşi Tümen vakasında olduğu gibi, Ussuriyski askerleri subaylarının emirlerine uymamaya ikna oldular ve Geçici Hükümete bağlılık taahhüdünde bulundular. Kerenski'nin Kornilov'un ihanetine dair yaptığı açıklamayı okumak birlik komitelerinde zafer kazanmak için gerekli oluyordu.[459]

Herhalde, tarafsızlaştırılması en zor kuvvet General Kirimov ve kurmaylarının birlikte yolculuk yaptığı Birinci Don Kazakları Tümeniydi. Tümenin unsurları Luga'ya 27 Ağustos gecesi varmıştı. Ama burada da, Luga Sovyetiyle uyum halinde hareket eden demiryolu işçilerinin aldığı hızlı önlemlerle trenle daha ileri gidilmesi imkansız hale geldi. Demiryolu işçileri yükleri yola boşalttı, köprüleri ve yolları tahrip ettiler ve Kirimov kuvvetleri arasındaki haberleşmeyi engellemekte başarılı oldular. Bundan sonra, Birinci Don Kazakları Tümenini taşıyan trenin çevresi yirmi bin kişilik Luga garnizonundan gelen askerlerce kuşatıldı. Luga Sovyeti ve Petrograd Kent Duması'ndan vekiller ile başkentten gelen işçi-asker temsilciler vagonların çevresinde kalabalıklar halinde toplandılar. Trenin pencerelerinden içeri doğru işgalcilere uzun konuşmalar yaptılar. Tümendeki subaylar Bolşevik ajanların varlığını protesto ettiler, ama boşuna. Kornilov'dan engellere bakmaksızın Petrograd'a ilerleme emri alan Kirimov, birliklerini başkente kalan doksan kilometreyi yürüterek götürmenin olabilirliğini tarttı. Bu yolu dene-

meyi reddetti çünkü Luga garnizonu askerleri bu harekete direnecekler ve kazaklar da askerlere karşı çıkmayacaklardı.

Gerçekte, bütün bu işlerde Kornilov kuvvetleriyle hükümet yanlıları arasında neredeyse hiç çatışma olmadı denebilir. Birinci Don Kazakları Tümeninde ise, ajitatörler birlikleri bizzat Kirimov'un gözleri önünde kitle gösterilerine çekiyorlardı. Nispeten çok az bir çaba harcayarak askerî birliklerin çoğundaki asker temsilcilerini kendi görüşlerine kazanmayı başardılar. 30 Ağustos'ta, kazakların bazıları Kirimov'u tutuklamaya hazır olduklarını ifade etmeye başlamıştı. En sonunda, 30 Ağustos öğleden sonra geç vakitlerde, Albay Georgiy Samarin, Kirimov'u Petrograd'a Kerenski'yle görüşmek üzere kendisine eşlik etmesi için davet etti. Kişisel emniyetiyle ilgili sağlam güvenceler verilen Kirimov bu talebi isteksizce kabul etti.[460]

Finisov ve Desimeter'den başkentte her an karışıklık çıkacağı haberini alan Kirimov, Luga'dan ayrılırken hâlâ Kerenski'nin solu bastırmak için kendisinden yardım isteyebileceği umudunu taşıyordu. Ne var ki, umudu kısa sürdü. 30–31 Ağustos'ta Petrograd'a otomobille vardıklarında, Kirimov kentin tümüyle sakin olduğunu gördü. Her şeyin artık tümüyle geçtiği anlaşılıyordu. Ordunun tümü hükümet ve Sovyete bağlı kalmıştı. Güney batı cephesinde General Denikin kendi birlikleri tarafından hapsedilmişti. Kornilov'un kendi yerine başkomutan olmasını emrettiği kuzey cephesinin yaşlı komutanı General Klembovski, bu emre uymayarak sessizce istifa etmiş ve yerine solcu General Çeremisov getirilmişti. Öteki büyük Rus cephelerinin komutanları şimdi hükümete bağlılıklarını gecikerek taahhüt ediyorlardı. Başkomutanlığa Kerenski kendisini atadı. Emekliye ayrılan General Alekseyev genelkurmay başkanlığı görevine atanarak geri çağrıldı.[461] Daha önce Kornilov'a gösterdiği yakınlık nedeyle, Savinkov genel vali ve savaş bakanlığı görevlerinden alındı. Savaş bakanlığına onun yerine Moskova Askerî Bölge komutanı General Verkovski getirildi. Kerenski tarafından atanan yüksek düzeyde bir komisyon, birkaç hafta önce Temmuz olaylarıyla bağlantılı suçları ele alan kurul gibi bu komployu incelemeye başlamıştı.

Moskova Konferansı sırasında, Kornilov'u "halkın başkomutanı" diye selamlayan önemli kişiler şimdi Kornilov'la aralarında mesafe koymaya dikkat ediyordu. Rodziyanko riyakârlıkla şöyle açıklıyordu: "Bugünkü kötülüklerle ilgili tüm bildiklerim gazetelerde okuduklarımdan ibaret... Her iki tarafı da kırıp geçirecek bir savaş başlatmak ve onu şimdi savunmak anavatana karşı işlenmiş bir suçtur." Hâlâ olayların farkına varamamış olan Vladimir Lvov işlerin böyle sonuçlanmasından gerçekten memnun olduğunu ifade etmekteydi. 30 Ağustos'ta, hapishanedeki hücresinden Kerenski'ye şu notu kaleme almıştı: "Sevgili Aleksander Fedoroviç. Tüm kalbimle sizi kutluyorum. Bir

dostumu Kornilov'un elinden kurtardığım için mutluyum. Her zaman ve her yerde, sizin, V. Lvov."[462]

General Kirimov, Kerenski'yle Kışlık Saray'da 31 Ağustos sabahı buluştu. Tam olarak aralarında ne geçtiği konusundaki bilgiler çelişkili olmasına rağmen sohbetlerinin aşırı derecede sıcak olduğu söylenmişti. Kirimov'un, birliklerinin Geçici Hükümete karşı yöneltilmediğinde ısrar ettiği açıktır. Tek amacının yalnızca ve her zaman düzenin sağlanmasına yardım etmek olduğunda diretmiştir. Kirimov'un 26 Ağustos'ta Petrograd'da askerî yönetim ilan eden emrini öğrenen Kerenski mosmor oldu ve ikiyüzlülüğü nedeniyle Kirimov'u şiddetle azarladı. Kirimov için yaşanan deneyimin dayanılmaz olduğu anlaşılabilirdi. Vatanseverlik, doğruluk ve kararlılık gibi geleneksel askerî erdemlerle büyük saygınlık kazanmış cesur bir komutandı. Bu yapılmazsa Rusya'nın kaçınılmaz olarak yok olacağına inanarak Şubat'tan beri devrimi durdurmak ve yeniden güçlü merkezi bir hükümet kurma umuduna sahip olmuştu. Oysa şimdi kendini ve arkadaşlarını kurtarmak için yalan söylemeye mecbur kalmıştı. Bir zamanlar özel olarak, aynı inançları dile getiren bir adam tarafından devlete karşı gelmekle suçlanmıştı. Önünde, daha fazla sorgulanma, yalan söyleme gereği ve tutuklanma, soruşturma ve hapis gibi onur kırıcı bir süreç bulunuyordu. Kirimov, öğleden sonra saat ikide umudunu yitirmiş halde Kerenski'nin yanından ayrıldığında, öğleden sonra daha geç saatlerde, soruşturmanın devamı için Donanma Mahkemesine çıkarılacağını anlamıştı. Daha sonra, Kışlık Saray'dan çıkarak bir arkadaşının dairesine gitti. Orada, mahzun biçimde şunları söyledi: "Anavatanı kurtarmak için elimizdeki son koz da kaybedildi. Hayat artık yaşamaya değmez." Ondan sonra, dinlenme bahanesiyle özel bir odaya çekildi. Kornilov'a kısa bir mesaj kaleme aldıktan sonra kalbine ateş ederek yaşamına son verdi.[463]

9

Yeni Hükümet Sorunu

Kornilov hareketinin ani çöküşü işlemeyen ikinci koalisyonun yerine hangi hükümetin geleceği sorununu öne çıkardı. Kornilov komplosunun başlangıcında güçlü bir Direktuar kurmaya eğilimli olan Kerenski'yle, bu tür bir hükümet kurulmasına topluca karşı olmalarına rağmen söz konusu bu dönem içinde öncelikle devrimi savunmak gerektiğinden yola çıkan Sovyet liderleri arasında geçici bir uzlaşma doğmuştu. 27–28 Ağustos gecesi Tüm-Rusya Yürütme Komitelerinde kabul edilen bir karara göre, Kornilov'a karşı toptan savaşa tümüyle bağlı kalması koşuluyla Kerenski, istediği hükümeti kurmak konusunda serbest bırakılmıştı.[464]

28 Ağustos'ta, Kirimov kuvvetlerinin başkente gireceği ve sağla sol arasında kanlı çatışmanın kaçınılmaz gözüktüğü zamanda, Kerenski'nin Yürütme Komitelerinin kararına uygun hareket edemeyebileceği anlaşılmıştı. Bunalım doruktayken, Kadet Parti liderliği iç savaşı önlemek amacıyla, Kerenski'yi görevini, Kirimov lejyonu Petrograd'a ulaşmadan önce, Kornilov'un pazarlık yapabileceği otoritesi güçlü bir kişiye teslim etmeyi telkin ederek çözüm arayışına girdi.

Kadetlerin önerdiği aday, gerek Kornilov ve gerek Kerenski için kabul edilme olasılığı bulunan General Alekseyev'di. 28 Ağustos günü öğleden sonra, Milyukov, Kerenski'ye hükümetle Genelkurmay arasında arabuluculuk yapabileceğini bildirdi. Kısa süre sonra, bir başka yüksek rütbeli Kadet, Nikolay Kişkin, Kerenski'den General Alekseyev lehine görevinden istifa etmesini yüksek sesle talep etti. O akşam, Kerenski'nin bakanları, Alekseyev'in Kerenski'nin yerine geçmesinin tavsiye edilebilir nitelikte bir öneri olduğu konusunda görüş birliğine vardılar ve birçoğu da görüşlerini başbakana açıkladı. Rusya'daki müttefik temsilciler, İngiltere'den George Buchanan önderliğinde Kerenski'yi Kornilov'la görüşmesi için ikna etmeye çabaladılar. Kerenski görevini teslim etmeyi kabul etmedi. Diretmeleri sonucunda da, Kerenski on birinci saatte Kadetlerin zorladığı çizgiyi reddetti.[465]

Doğal olarak, ertesi gün Kornilov olayı patladı. Kerenski açısından, generallerle artık bir uzlaşmaya varma olanağı kalmamıştı. Bu noktada, sağın elinde bu kadar sıkıntıya katlanıp solun inanılmaz gücüne tanık olduktan sonra, başbakanın, bazı sıkıntıları göze alıp soldan destek istemesi beklenirdi. Oysa aşırı sol korkusuna her zamankinden daha çok saplanan ve hâlâ bir şekilde savaş çabalarını güçlendirmekte ısrar eden Kerenski, adeta Kornilov olayı hiç yaşanmamış gibi davranıyordu. Emin olmak için, Kornilov'un tutuklanmasında ve Savinkov'un derhal istifasında ısrar etti ve Rusya'da cumhuriyet ilan etti. Ancak Kornilov komplosunu incelemek için kurulan komisyon başkanlığına verilen görevi tanımlarken, Kerenski soruşturmanın (askerî birliklerle ilişkili olması nedeniyle) mümkün olduğu kadar komploya doğrudan katılanlarla sınırlandırılmasını istedi.[466] Ek olarak, Kerenski, Kadetlerin başbakan adayı General Alekseyev'i genelkurmay başkanlığı görevine atadı. Devrim sonucunda ordunun geçirdiği değişim hakkındaki görüşleri Kornilov ve Denikin'inki ile aynı olan Alekseyev, yeni makamını kabul ederken temel amacının Kornilov ve destekçilerini rahatlatmak olduğunu özel konuşmalarında açıklamıştı.[467] Hepsinden de önemlisi, Kornilov tehlikesi yatışır yatışmaz, Kerenski, içinde Kadetlerin etkisinin her zamankinden daha güçlü olacağı kanun ve nizamın sağlanmasına yönelik otoriter bir sağ-sosyalist-liberal koalisyon hükümeti kurmanın planlarını masaya yatırmıştı.

Bu arada, Kornilov'a karşı mücadelenin zorunlulukları ılımlı sosyalistleri sola doğru kaydırarak hükümetle çatışmaya sokmuş ve aşırı solla da yakın güç birliğine çekmişti. Temmuz olaylarından sonraki günlerde, işçileri silahsızlandırma ve Bolşevikleri bastırma çabalarında Kerenski'yi destekleyen birçok Menşevik ve Sosyalist Devrimci, yaşanan Kornilov olağanüstü durumunda, silahlı işçi müfrezelerinin kuruluşunu kolaylaştırmak ve onaylamak zorunda kalmıştı.[468] Bu zamanda, işçilerin silahları ilk olarak nasıl elde ettiğini ve şiddet içeren politik eylemleri nasıl örgütlediğini tahmin etmek zor olsa da, Petrograd kitlelerini sindirmek için yapılan ne varsa bir anda geri tepmişti.

Bolşeviklerin üzerinde en çok durduğu taleplerden biri, ortak savunma organlarına katılmalarının bedeli olarak (bu bunalım sırasında yapılan sayısız kitle toplantısında sıkça dile getirilen çağrılardan biriydi) Temmuz ayaklanmasına katıldıkları için hâlâ hapiste tutulan Bolşevik liderlerin gecikmeksizin serbest bırakılmalarıydı. 29 Ağustos'ta, bir grup asker Bolşevik, İkinci Bölge Milis karargâhlarında tutuklu kaldıkları yerden, kendilerine sempati duyan bazı gardiyanların yardımıyla kurtulup kaçtıklarında, Mücadele Komitesi "karşı-devrime karşı ortak mücadeleye katılmaları amacıyla" özgür kalmalarına izin verilmesini kararlaştırdı. Tutukluların serbest bıra-

kılması yönünde baskılar, Birinci Bölge Milis karargâhında tutuklu bulunan solcu subaylar Kornilov'a karşı savaşa katılmalarına izin verilmesini talep ettikleri ve bu taleplerini vurgulamak amacıyla da açlık grevine başladıkları zaman gündeme geldi. Mücadele Komitesinin tutuklulardan yana ağırlık koymasıyla güçlenen bu baskıya teslim olan yetkililer Kornilov felaketinin tepe noktasında birkaç Bolşeviği özgür bıraktı. Bazı öteki solcu liderler Eylül'ün ilk yarısında özgür bırakıldı. Böylece, 4 Eylül'de, cezaevi kapısı Antonov-Ovseenko ve Dibenko için açılmış oldu. Kefaleti Petrograd Sendikalar Sovyeti tarafından ödenen Troçki de aynı gün serbest kaldı.[469] Birinci Bölge Milis karargâhındaki açlık grevine katılan ve aralarında Askerî Örgüt liderlerinden Kirilenko, Daşkeviç, Kudelko ve Ter-Arutunyant'ın da bulunduğu birkaç Bolşevik subay bir hafta sonra özgürlüğünü kazandı. Kurtulan bu Bolşeviklerin hepsi devrimin ilerideki gelişmelerinde önemli roller oynayacaklardı.[470]

Kornilov'la savaşa hazırlanılırken, Mücadele Komitesi yetkilileri, Petrograd Askerî Bölgesi karargâhındaki subayların kentin savunmasına katılmak yerine gizlice generale yardım etmeye çalışacaklarından korkmuşlardı. Bu subayların garnizon birliklerini harekete geçirirken, silahlandırırken ve düzene sokarken ayak sürüdüklerine dair sayısız gösterge vardı. Onların verdikleri emirler üzerine, en sonunda muharebe düzeni almak amacıyla gönderilen askerî birliklerin bazıları saldırıya geçecek düşman karşısında, avcının ateş etmesini bekleyen ördekler gibi dizilmişti. Askerî kadronun sabotajı açığa çıkınca, Mücadele Komitesi askerî kadronun harekâtını denetlemek amacıyla kendi komiserlerini gönderdi.[471]

Tüm-Rusya Yürütme Komitelerinin tam katılımlı ortak toplantısı, Kerenski'nin politik eğilimi belli olur olmaz, başta hükümet sorununu ele almak amacıyla 31 Ağustos akşamına programlandı. Bu arada, telaşla toplanan Menşevik Merkez Komitesi olağanüstü oturumu "karşı-devrime yakınlık duyan ya da niyeti karşı-devrime karşı savaşı felce uğratmak olan unsurların yer aldığı hükümete katılmaya izin verilemez," diye bildiren bir kararı kabul etti. Kadetlerin statüsüyle ilgili olarak karar özellikle onların artık Geçici Hükümette yer alamayacağını beyan etti.[472] Sosyalist Merkez Komitesinin bir toplantısında da benzer bir tavır benimsendi. Bu görüşler derhal Kerenski'ye iletildi. Kerenski ise, o sırada başka bir koalisyon kurma planını geçici olarak rafa kaldırmıştı. Onun yerine, Kadetlerin dışarıda bırakıldığı "gözetmen" rolünü üstlenecek beş kişilik Direktuar kurulacağını duyurmuştu. Başkanlığını Kerenski'nin yaptığı Direktuar içinde, Tereşçenko yine dışişlerinden sorumluydu. Ayrıca, genç ve nispeten ilerici iki subay Amiral Dimitiri Verderevski ve General Verhovski'ye de görev verilmişti. Bu kişiler sırasıyla, deniz ve savaş bakanlıklarının başındaydılar. Ayrıca, ikinci

koalisyonda çalışma bakanlığı yapan ve adı pek öne çıkmayan sağ eğilimli Menşevik Aleksey Nikitin posta ve telgraf bakanı olarak katılmıştı.

Hükümet sorunu üzerine tavır belirlerken ılımlı sosyalistler birçok bakımdan Temmuz olaylarını anımsatan bir durumla karşı karşıyaydılar. O zaman Geçici Hükümeti protesto eden ve Sovyetin iktidarı almasını talep eden çok büyük sayıda işçi ve asker sokağa dökülmüştü. Sloganları, "Kahrolsun On Kapitalist Bakan" ve "Tüm İktidar Sovyetlere!" şeklindeydi. Şimdi Kornilov'a karşı kazandıkları ilk zaferin ani heyecan duygusuyla, Kornilov karşıtı harekete katılan fabrika işçileri, askerler ve denizcilerle yerel düzeydeki kitle örgütleri gelecek hükümetin niteliği, bileşimi ve programıyla ilgili olarak görüşlerini yığınla mektup, karar ve politik beyannameyle ifade ediyordu. Bunlar, alt kesimlerde, kitlelerin taleplerinin iki ay öncesine göre çok az değişmiş olduğunu gösteriyordu.

Bazı örnekler bu isteklerin doğasını göstermek için yararlı olacaktır. Petrograd boru fabrikası makine bölümü işçileri, 28 Ağustos'ta "mevcut durumu" tartıştıktan sonra, şu açıklamayı yapmışlardı: "Ortaya çıkan burjuva karşı-devrim hareketi ve aynı zamanda özgürlüklere ve Rus proletaryasının demokratik kazanımlarına eski çarcı *opriçniki* [polis ajanları] tarafından yapılan saldırılar açısından bakıldığında, tüm iktidar işçi, asker ve köylü vekilleri sovyetine devredilmelidir."[473] Aynı gün Metallist fabrikasında sekiz bin işçi, "kuvvetli devrimci bir hükümet" kurulmasını talep etti ve "sosyalist bakanlara" güven duymadıklarına dair bir kararı onayladılar. Yirmi dokuz Ağustos'ta, dev Putilov fabrikasının öfkeli işçilerinin yaptığı toplantıda, "gelecek hükümetin yalnızca devrimci sınıfların temsilcilerinden oluşturulması" kararlaştırıldı. Yine, "burjuvazi ve onun temsilcisi Kornilov'un halkla savaştığı bir sırada, bir koalisyon hükümeti kurulması için pazarlık yapmanın özgürlük davasına ihanet olarak görüleceğini," eklediler. Bu arada, Novo-Admralteiski tersanesi çalışanları, mevcut politik durumu değerlendirdikten sonra, "devlet iktidarı bir dakika bile daha fazla karşı-devrimci burjuvazinin elinde bırakılmamalıdır. İktidar işçi, asker ve en yoksul köylülerin eline verilmeli ve işçi, asker ve köylü vekilleri sovyetine karşı sorumlu olmalıdır,"[474] diye ısrarlarını sürdürdüler.

Kornilov komplosu sonrasında tüm Petrograd garnizon birlikleri tarafından benimsenen kamu beyannameleri de benzer biçimde açıktı. Böylece, başkentte üslenen dört kilit askerî birlikten (Preobrajenski, Litovski, Voliniski muhafız alayları ve Altıncı İstihkâm Taburu) yirmi beş bin asker 28 Ağustos'ta yaptıkları olağanüstü bir toplantıda, hükümet üyelerinin tümüyle devrimci sınıf temsilcilerinden seçilmesinde ısrar eden bir kararı kabul ettiler. 31 Ağustos'ta, aynı askerler yine hükümetin işçi ve en yoksul köylü temsilcilerinden seçilmesindeki ısrarlarını tekrarladıktan sonra, "halkın

sadık evlatları, tıpkı Kornilov'la savaştıkları gibi... herhangi bir koalisyon kurulması halinde onunla da aynı şekilde savaşacaklarını" açıkça ilan etti. İkinci Makineli Tüfek Alayı askerleri de aynı şekilde açık sözlüydü. Kornilov ve yeni hükümeti bekleyen acil görevler hakkındaki görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdi:

> Kornilov ve destekçilerini hain olarak nitelendiriyoruz... O "cesur" generalin Saray Meydanı'nda toplarını işçi yoldaşlarımızı susturmak için üzerlerine doğrulttuğu 21 Nisan gününden beri Kornilov'a güvenimiz hiç kalmamıştır... Bu komplo mümkün olan tüm şiddetle ezilmelidir. Biz, makineli tüfekçiler kendimizi tümüyle Merkez Yürütme Komitesinin emrine veriyoruz... Karşıdevrimci komuta kadrosunun derhal tutuklanması ve yargılanmasında ısrar ediyoruz. Ayrıca, idam cezasının da, General Kornilov ve destekçileri infaz edildikten sonra yürürlüğe girmeküzere kaldırılmasında diretiyoruz. Dağıtılan devrimci alayların yeniden kurulmasını ve karşı-devrimci şok taburları, Saint George Süvari Birliği, Ordu ve Donanma Subaylar Birliği ve Askerî Lig benzerlerinin dağıtılmasını talep ediyoruz... Bugünkü durumdan tek çıkış yolu iktidarın işçilerin eline verilmesinde yatmaktadır.
>
> 3-5 Temmuz günlerinde tutuklanan yoldaşlarımızın derhal serbest bırakılmasını ve onların yerine Guçkov, Purişkeviç ve karşı-devrimci subaylar gibi komplocuların cezaevine konulmasını talep ediyoruz. Dışişleriyle ilgili olarak, hem Rus emperyalizmi, hem de müttefik emperyalizminden kesin biçimde kopmak için ısrar ediyoruz. Ulusların kendi kaderini belirlemesi temelisnde, ilhaksız ve tazminatsız bir barış kampanyası başlatılmasında diretiyoruz. Askerlerin maaşı yirmi rubleye çıkarılsın... İhtiyaçduyulanfonlar fabrika ve işletme sahiplerinin aşırı kârlarına el konarak karşılansın. Tüm bu devrimci önlemler için son makineli tüfek eri sağ kalana kadar savaşacağız. Bu önerilerimizi uygulayacak hükümet tam desteğimizi alacaktır.[475]

1 Eylül'de, Elektro-Teknik Subay Okulu'ndan iki yüz öğrenci, "Kornilov'un Alekseyev'le değiştirilmesinin bir anlamı yoktur" ve "Burjuvazi ve toprak sahipleriyle uzlaşma politikası sonunda kaçınılmaz olarak Kornilov komplosuna götürdü," diye ifade ettikleri bir karar aldılar. Yeni bir karşı-devrimci saldırıdan kaçınmak için bu askerler tüm iktidarın "kendi seçilmiş örgütlerinin denetimi altındaki işçi, asker ve köylü temsilcilerine devredilmesinde" ısrar ettiler. Petrograd Muhafız Alayı askerlerinin iki gün sonraki kalabalık bir toplantısında, kurulacak yeni bakanlar kurulunun "özellikle, halkın davası için hapislere katlanmış ve yaşamlarının en güzel yıllarını uzaklarda, Sibirya'da harcamış sosyalistlerden oluşturulmasını" istediler. İkinci Makineli Tüfek Alayı gibi, Elektro-Teknik Okulu ve Petrograd Muhafız Alayı askerleri de Kornilov ve izleyicilerinin idamını talep ettiler.[476]

Kerenski'ye duyulan öfke ve Kornilov olayının ardından hükümette derhal değişikliğe gidilmesi talebinin radikal Baltık denizcilerinde öteki yerlerde olduğundan çok daha güçlü olduğunu görmek hiç de şaşırtıcı olmaya-

caktır. 30 Ağustos'ta, daha önce devrime bağlılık taahhüdünde bulunmayan subaylarını infaz etmek için oylama yapmış olan *Petropavlovsk* mürettebatı "Kornilov için en uygun cezanın ölüm olduğuna" karar vermişlerdi. Kabul ettikleri karar "yalnızca en mükemmel temsilcilerinin (İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetleri Yürütme Komiteleri) kimliğine sahip demokrasi ülkeyi kurtarabilir. Bundan sonra, tüm iktidar Sovyetlerin eline devredilmelidir. Deneyler göstermiştir ki," diye devam eden kararda, "sorumlu bakanlardan kurulan her tür koalisyon ülkeyi içinde girdiği kritik durumdan çıkarmaya yeterli olamamıştır. İktidarı kendi eline almak Sovyetin doğrudan sorumluluğundadır. Böyle bir hükümeti sevinçle kabul edeceğiz ve tüm emirlerine memnuniyetle uyacağız," denilmekteydi.

Daha da belirgin bir karar ılımlı sosyalistlerin "mevcut durum" üzerine aldıkları kararda görülüyordu. Bu karar, 2 Eylül'de, Helsingfors Sovyeti, Finlandiya Ordu, Filo ve İşçi Bölgesel Yürütme Komiteleri ile Helsingfors bölgesinden gelen ordu ve gemi komite temsilcilerinin de katıldığı ortak toplantıda ezici bir çoğunlukla kabul edilmişti. Karar şöyle sona eriyordu:

> "Şimdiye kadar, Merkez Yürütme Komitesi devrimi ilerletecek bir politika izlemeyi göz ardı etmekle kalmamış, burjuvaziyle uzlaşma politikasını destekleyerek karşı-devrimin konumunu güçlendirmiştir. Bu tür davranışlardan derhal vazgeçilmelidir. Merkez Yürütme Komitesinin (burjuvaziyle) herhangi bir koalisyon hükümetine güven taahhüdünde bulunmaktan kaçınmasını ve derhal İkinci Tüm Rusya İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Kongresi'ni toplantıya çağırmasını, yani bir Sovyet rejimi kurmasını vurgulayarak diretiyoruz."[477]

Kerenski'nin Direktuar'ı oluştururken ve burjuvaziyle pazarlıkları sürdürürken demokratik olmayan bir cumhuriyet ilanına karşı protestolarını iletmek amacıyla, 6 Eylül'de, on dokuz Baltık Filosu gemi komitesi üyeleri yaptıkları ortak toplantıda filo gemilerine, "demokratik hükümet biçimiyle ilgili tüm reformlar resmen yürürlüğe girene kadar" kızıl savaş bayrağı çekmeyi tavsiye ettiler. Tsentrobalt ertesi gün bu protesto yöntemini onayladı ve kızıl bayraklarını çekti.[478] Baltık denizcilerinin o zamanki ruh hali, İzvestiya *Kronştadkogo soveta* gazetesinde V. Maaslenikov tarafından kaleme alınan "Geçmiş Yanlışlara Artık Yeter" adlı başyazıda anlatılmaktadır.

> Burjuvaziyle uzlaşma politikası bizi bu trajik geçiş dönemine getirmiştir. Uzlaşmacılar ülkenin yaklaşan yıkımından ikiyüzlülükle şikâyet eden ve kendi reçetelerine göre her şeyi yapan kişilere inandılar... Proletarya ve onu terk etmeyen tüm partilerin yaptığı uyarılar haklı çıktı... [oysa] bunun yeterli olmadığı ortaya çıkıyor... Bu politik körlük ya da devrime karşı yapılan bilinçli saldırılar nedir? ...Bu olamaz. Görevimiz şimdi vurgulayarak şunu söylemektir: "Yeterince ödün verdik! Tüm iktidar işçi kitlelere."[479]

29 Ağustos'ta, Kronştad Sovyeti, Merkez Yürütme Komitesine, ora-

daki Kronştad temsilcisi tarafından sunulmak üzere bir dizi talep hazırladı. Bolşeviklerin öne sürdüğü ve Sosyalist Devrimci ve Menşevik-Enternasyonalistlerin (Kronştad'taki başlıca Sosyalist Devrimci ve Menşevik fraksiyonların) derhal onayladığı bu talepler, Lunaçarski'nin 27–28 Ağustos gecesi Yürütme Komiteleri toplantısında sunduğu "Mevcut Durum Hakkında" adlı ılımlı karardan sonra düzenlenmişti. Bu karar, kapitalistlerden kesin olarak ayrılmayı; iktidarı devrimci işçi, köylü ve askerlerin eline vermeyi ve demokratik bir cumhuriyet kurmayı içeriyordu.

Kronştad'ın ideali, içinde yer alacak tüm sosyalist grupların birlikte devrimci bir program doğrultusunda, etkili biçimde çalışacakları demokratik bir Sovyet hükümeti olarak duruyordu. Mart'tan beri, sosyalistler de Kronştad Sovyetinde tam bunu yapıyordu. Kronştad denizcileri Kornilov deneyine, Tüm-Rusya Yürütme Komitelerinin ılımlı sosyalist liderliğini yeniden devrimci çizgiye geri getirmeye yarayacağı umuduyla sevinmişlerdi. Bu umutlu beklenti, Kronştad Sovyeti vekillerinin, Kolbin'in 29 Ağustos'ta Petrograd'daki son gelişmeleri anlatan raporuna verdiği yanıtta ifade edilmekteydi. Kerenski'ye Kornilov'la mücadelede gösterdiği kararsızlık nedeniyle epey giydirdikten sonra, Kolbin konuşması sırasında, Tseretelli'nin Merkez Yürütme Komitesine şimdi uzlaşma değil askerî eylem zamanı olduğunu bildirdiğini anlattığı zaman Çernov dayanışmasını göstermek amacıyla onu kucaklamıştı. Kronştad vekilleri devrim savunması adına yapılan ılımlı sosyalist birliği işaretini alkış tufanıyla karşılayarak selamladılar.[480]

Sanayi işletmelerinde şimdiye kadar Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerden yana olan ve yine, garnizon içinde politik olarak daha tutuk duran alaylardaki askerler şimdi hükümete karşı olmuşlardı. Örneğin, bu askerler başlangıçta tarafsız kaldıkları Temmuz ayaklanmasını bastırmak için sonradan başa geçmişlerdi. Dahası, Temmuz olaylarından sonra cepheden başkente gönderilen askerî personelden bazıları bile şimdi muhalefet saflarına katılmıştı.

Bu sırada geçen politik kararlar tek bir parti ya da örgütten esinlenmemişti. Bazılarını Bolşevikler, bazılarını Menşevik-Enternasyonalistler ya da Sol Sosyalist Devrimciler önermişti. Yine, bazıları belli bir politik bağı olmayan kişi ya da gruplar tarafından dile getirilmişti. Bu önermeler özelliklerine göre oldukça çok çeşitlilik göstermekteydi. Bazısı işçi, asker ve köylüleri temsil eden bir hükümet kurulmasını talep ediyordu. Ötekiler ise, iktidarın Sovyetlere devredilmesini ya da Sovyete karşı sorumlu olacak devrimci bir hükümet kurulmasını istiyordu. Çoğunlukla bu talepler yeni bir Sovyetler Kongresi toplanması için bir çağrıyla birlikte ifade ediliyordu. Ama hepsi de, Kornilov ve destekçilerine şiddet uygulanarak "karşı-devrimin" başka saldırılar yapmasının önüne geçilmesi; mülk sahibi sınıflarla politik işbirliğine

girmekten kaçınılması ve savaşa son verecek bir sosyalist hükümetin derhal kurulmasıyla ilgiliydi. Kornilov'un kesin yenilgiye uğratılması, Bolşevikler de dâhil olmak üzere, tüm sosyalist grupların birlikte çalışma olasılığını doğrulamış gözüküyordu. İncelenecek çok sayıda önerinin olduğu kesindir. Çoğu çağdaş basında ya da sonradan yayınlanan belgelerde vardır. Bunlar diğer kanıt türleriyle de son derece güçlü biçimde birbirlerini desteklemektedir. Bu nedenle, kendilerini bir şekilde politik olarak ifade eden Petrograd işçi ve askerleriyle Baltık denizcileri içinde, bu duyguların şimdi neredeyse herkes tarafından paylaşıldığı sonucuna varmak doğru olacaktır.

31 Ağustos öğleden sonra geç saatlerde hükümet sorununu değerlendirmek amacıyla toplandıklarında, Tüm Rusya Yürütme Komite üyeleri kendilerini bu tür baskılar altında kalmış hissediyorlardı. Uzatmalarla 2 Eylül sabahına kadar süren bu toplantı, Sovyet liderliğinin 1917 Şubat ve Ekim ayları arasındaki en önemli toplantılarından biri olarak dikkate alınmaya değer. Ekim günleri öncesinde, bu toplantının Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin liberallerden kopmaya ve daha radikal politikalar benimsemeye en çok yaklaştığı bir an olduğu görülmektedir. Bu da devrimin seyrini önemli ölçüde değiştirmiş olacaktır.

Tartışmaların başında, Kamenev vekillere "Hükümet Sorunu Üzerine" kapsamlı bir politik karar kabul etmelerini tavsiye etti. Bu öneri, içeriği ve tonu bakımından nispeten ılımlı olacaktı. Bununla birlikte, geçmiş Sovyet politikasından temelde ve kesin biçimde ayrılacaktı.[481] Kamenev önergeyi kendisi hazırladı. Bu önerge, Bolşevik Merkez Komitesinin Tüm Rusya Yürütme Komiteleri ile Petrograd Sovyetindeki fraksiyon temsilcileriyle daha önce yaptığı küçük gizli toplantıda onaylanmıştı. Doğrudan "uzlaşma" ve "sorumsuzluk" politikalarını tanımayarak başlıyordu. Bu politikaların, "askerî yüksek komuta heyeti ve hükümet kurumlarının devrime karşı bir komplo hazırlığı için elverişli zemin haline gelmesine olanak sağladığını," iddia ediyordu. Önerge, hükümetten Kadet ve tüm mülk sahiplerinin dışlanmasını talep ediyordu. Demokrasiye açılan tek çizginin "devrimci proletarya ve köylülük temsilcilerinden" oluşan ülke çapında bir hükümet kurulması olduğunu bildiriyordu. Bu hükümetin ilk görevi "*demokratik cumhuriyeti*" kurmak olacaktı. Kurulacak bu yeni hükümetin öteki temel görevleri toprakların karşılıksız kamulaştırılarak Kurucu Meclisin oluşumundan önce köylü komitelerine devredilmesi; sanayi üretimi üzerinde işçi denetiminin ilan edilmesi; kilit sanayi dallarının millileştirilmesi ve genel bir demokratik barış önerilmesi olacaktı. Derhal uygulanacak önlemler arasında şunlar vardı: İşçi sınıfı ve örgütlerine karşı yöneltilen tüm baskılara son verilmesini isteyen bir karar; cephede ölüm cezasının kaldırılması ve ordudaki demokratik örgütler açısından politik ajitasyon ve faaliyetlere yeniden tam

özgürlük sağlanması; askeriye içindeki karşı-devrimci komuta kadrosunun temizlenmesi; Rusya'da yaşayan azınlık milliyetlere kendini yönetme hakkının tanınması; Kurucu Meclisin derhal toplanması ve tüm sınıfsal ayrıcalıklarının kaldırılması.

Kararda, proletarya ve yoksul köylülüğün diktatörlüğü yerine demokratik cumhuriyet kuracak devrimci bir hükümetin oluşturulmasına vurgu yapılmasının Kamenev'in işi olduğu açıktı. Bu karar, Bolşevik ılımlılar tarafından tutarlı biçimde savunulan devrimin gelişimiyle ilgili program üzerine görüşlerinin doğru bir yansımasını temsil etmekteydi.[482] Aynı zamanda, Kamenev'in tasarısı, Kornilov deneyimi ertesinde, ifade edilen Petrograd işçi ve askerlerinin politik özlemlerinin özlü ve güçlü formülasyonu olmuştu. Kamenev kararı Yürütme Komitelerine sunarken, Kornilov'a karşı mücadele sırasında ortaya çıkan birleşik devrimci cephenin sürdürülmesi çağrısında bulundu. Bunalım sırasında "tüm temel demokratik kuvvetleri birleştiren harç" işlevi gören Sovyetlerin önemli rolü üzerine özel vurgu yaparak, "şimdi Sovyetlerden daha güçlü bir örgüt bulunduğunu kimse söyleyemez," diye iddia etti.

Kamenev'in önerdiği politika politik iktidarın Sovyetlere devredilmesi şeklinde yorumlanabilirse de, Kamenev'in kendisinin bunda diretmemiş olduğuna dikkat etmek fazlasıyla önemlidir. Kamenev, sendikalar, zemstvolar, belediye dumaları ve resmî olarak Sovyete dahil olmayan kooperatifler gibi "demokratik" kurum temsilcilerinden oluşan sosyalist bir hükümet olasılığını öngörmüştü. Değerlendirmelerine yakın ileri sürdüğü üzere: "Bolşevik fraksiyonu yalnızca hükümet kurmanın teknik yanlarıyla ilgili değildir. Onun yerine bu hükümette yer alacak unsurlarla ilgilidir. Onlar acil görevleri yorumlarken aynı şekilde mi anlıyor? Demokrasiyle uygun adımla yürüyebilecekler mi?"[483]

Petrograd Sovyetinin daha önceden programlanmış oturumu nedeniyle, Yürütme Komiteleri toplantısına, Kamenev'in kararı oylanmadan akşam saat 7:30'da son verildi. Hükümet sorunu üzerine tartışmalar böylece, ertesi akşama kadar ertelenmiş oldu.

Kamenev'in karar tasarısının bir sonraki sunumu 31 Ağustos'ta, Petrograd Sovyetinin gece geç saatlerde yapılan toplantısında yapıldı.[484] Organın son on gün içinde yapılan ilk toplantısıydı bu. Petrograd Sovyetindeki politik tavırlar Ağustos ayından bu yana sola doğru kayıyordu. Ilımlı vekiller Mart ve Nisan aylarında geri çağrılarak yerlerine daha militan görüşlere sahip fabrika ve garnizon temsilcileri seçilmişti.[485] Gündem son politik gelişmeleri konu alan raporlarla açıldı. Bir Menşevik olan Boris Bogdanov Karşıdevrime Karşı Mücadele Komitesinin çalışmalarına dikkat çekti. Dinleyicilerin öfke ve sabırsızlığına yanıt veren Bogdanov komitenin solu güçlendirmek ve

birleştirmek ve hükümetin Kornilov'la anlaşmasını engellemek için yaptığı çabalara odaklandı. Komitenin gerek Kornilov'la mücadele ederken gerek Kerenski'yle başa çıkarken gösterdiği kuvvetlilik işaretlerinin her birinde vekiller alkış patlattılar.

Yeni hükümet sorunu üzerine, Tseretelli kamuoyu önünde, ilk kez, Kadetleri bakanlar kuruluna almanın zorluğunu kabul etti. Ne var ki, çok kesin ifadelerle, diğer burjuva gruplarının temsilcileriyle koalisyon yapmayı savundu. Demokrasinin kendisinin ekonomik çözülmeyle başa çıkmada çaresiz kalacağını ve bu durumun da, karşı-devrimin eline koz vereceğini iddia etti.

Tseretelli'nin değerlendirmeleri sık sık bağırıp çağırmalarla ve yuhalamayla kesildi. Bu nedenle, başkan Çikeydze istemeyerek şunları söyledi: "Sovyetin hâlâ disiplini bozanları kapı dışarı atmaya yetecek gücü var." Buna karşın, Kamenev, politika önerilerini okuduğunda ve daha önce Yürütme Komitesinde yaptığı gibi, koalisyon politikasına saldırısını tekrarladığında içten gelen bir tezahürat almıştı. Steklov da Kamenev'le dayanışmasını ifade ettiğinde vekilleri ayağa kaldırdı. Sosyalist Devrimcilerin sözcüsü Boldyrev Yürütme Komitelerinin yeni bakanlar kurulunu kurmasını önererek önceki ılımlı sosyalist politikadan ayrılmış oldu. Boldyrev kurulacak yeni hükümette Kadetler olmasa da bazı burjuva grup temsilcilerinin yer alabileceğini ve bu hükümetin de "Geçici Devrimci Parlamento"ya karşı sorumlu olacağını içeren bir karar taslağı sundu. Fakat bu bile soğuk karşılandı.

Özellikle bir sosyalist hükümet kurmak üzerine saatlerce lehte ve aleyhte yapılan tartışmalardan sonra, sabah saat 5:00 sıralarında, 1 Eylül'de, vekiller Sosyalist Devrimcilerin önergesini reddettiler ve Kamenev'in sunduğu taslağı politik bir platform olarak kabul ettiler. Kamenev'in önergesi 279 lehte, 115 karşı ve 51 çekimser oy aldı. Bolşevik başarısının önemini değerlendirirken, oturumlara katılan ve oy kullanan vekil sayısının Petrograd Sovyet üyelerinin toplam üye sayısının nispeten küçük bir oranını oluşturduğunu belirtmek önemlidir. Bunun nedenlerinden biri, askerî temsilcilerden çoğunun başkenti Kornilov'a karşı korumak amacıyla alaylarında görev başında olmasıydı. Ayrıca, birçok sıradan Sol Menşevik ve Sosyalist Devrimci'nin de Bolşeviklerle örgütsel bağı olmamasına rağmen bu konuda Bolşeviklerin yanında yer aldığı doğrudur. Bununla birlikte, daha önce belirtildiği gibi 31 Ağustos'taki Petrograd Sovyetinde yapılan oylama, vekillerin eğiliminde yavaş fakat asla göz ardı edilemeyecek bir sola kayışı yansıtıyordu.

Bununla bağlantılı olarak, 2 Mart'ta Geçici Hükümetin iktidarı almasına karşı çıkan bir Bolşevik önergesinin Petrograd Sovyetinde sadece 19 oy almış olduğunu, öte yandan Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin hükümete tam destek veren karar taslağının ise 400 oy topladığını anımsamaya değer.

2 Nisan'da, Petrograd Sovyetinde, borç alınmasının onaylanmasına karşı çıkan Bolşevik karar tasarısı (gerçekte savaş için referandum niteliğindeydi) 112 oy almıştı. Öte yandan Menşevik-Sosyalist Devrimcilerin borç alınmasını destekleyen kararı 2,000 oy aldı. Bir ay sonra, Nisan bunalımı ertesinde, vekiller bakanlar kuruluna sosyalistlerin de katılmasını öneren bir kararı kabul ettikleri zaman, katılmaya karşı çıkan Bolşevik kararına 100 vekil oy vermiş, Menşevik-Sosyalist Devrimci gücü ise 2,000 oy toplamıştı. Bolşevik programına halk desteği Temmuz olayları öncesinde artmaya başlamıştı. Bu artış Petrograd Sovyetine de sınırlı derecede yansımaktaydı. Böylece, 20 Haziran'da, Kerenski saldırısına onay veren ılımlı sosyalist önerge 271 olumsuz oy almış, 39 vekil çekimser kalmıştı.[486] Fakat 31 Ağustos oturumu ilk kez vekillerin açık çoğunluğunun politik bir konuda Bolşeviklerle birlikte oy verdiklerine işaret ediyordu.

Öncelik ve hedeflerin köklü değişikliklerle yeniden tarif edildiği Kamenev karar tasarısının kabul edilmesi, tüm Petrograd liderliğinin yeniden örgütlenmesini gerektirdi. Bu, devrimin gelişimiyle ilgili büyük öneme sahip bir faktördü. Kısa vadede, ne var ki, Petrograd Sovyet otoritesi başkentle sınırlıydı, Tüm-Rusya Yürütme Komitelerinin hükümet sorunu üzerine hâlâ kesinleşmiş bir karara sahip olmayışı daha çok önem taşıyordu. Hükümetin kaderi onların elindeydi.

Tüm Rusya Yürütme Komiteleri hükümet sorunu üzerine yaptıkları tartışmaları 1 Eylül akşamı geç saatte, yaklaşık olarak Kerenski'nin Direktuar'ın kuruluşunu ilan ettiği sırada tamamladı.[487] Oysa Petrograd Sovyetinde Bolşevik kararının geçmesinin gösterdiği gibi, halk Sovyet politikasında yeni bir yönlendirmeye istek duymaktaydı, buna karşın ılımlı sosyalistler mevcut rejimden temelli olarak kopma konusundaki isteksizliklerini sürdürüyorlardı. Yine, Kerenski'nin Direktuarın kuruluşunu ilan ettiği gerçeği Yürütme Komiteleri için bir *oldu bitti (fait accompli)* oluşturmuştu. Aralarında Skobelev ve Bogdanov'un da bulunduğu bir dizi Menşevik ve Sosyalist Devrimci, Bolşevik tavrına karşı konuştular ve işbaşındaki hükümetin en azından Demokratik Devlet Konferansı'na kadar desteklenmesi konusunda uyardılar.

Sağ Menşevik Mark Liber demokrasinin tek başına bu işi sürdürebileceği anlayışını alaya almaktaydı. Şöyle bildiriyordu: "Kadetler arabadan atıldılar. Ama yolu kendi başımıza sona erdirelim diye onlara da kulak verelim." Avksentiyev gerçekte Direktuarı övüyordu ve mümkün olan her şekilde desteklenmesini istedi. Çernov hiçbir Sosyalist Devrimci'nin Kadetlerin içinde yer aldığı bir hükümete katılmayacağını vurgulayarak bildirdi. Ne var ki, öteki burjuva temsilcileriyle de bir koalisyon kurma olasılığını reddetmedi. Trudovikler adına konuşan Sergey Znamenski de koalisyon ilkesini savunmaktaydı. Şöyle diretiyordu: "Yalnızca tümüyle sosyalist bir bakanlar kuru-

lu kurmamalıyız... Kol kola yürüyebileceğimiz, Kadetlerden ayrı sosyal ve politik gruplar da vardır."

Bolşevikler dışında, yalnızca Martov önemli ölçüde radikal bir tavır benimsemişti. Demokratik bir parlamentoya karşı sorumlu olacak tümüyle sosyalist bir bakanlık kurulmasını savundu.

Riyazanov ve Kamenev ılımlı sosyalistleri çürütmeye çabaladılar. Skobelev'in daha önceki yorumuna atıfta bulunan Riyazanov şunları belirtti:

> Petrograd'daki havanın Rusya'nın geri kalan kesimini temsil etmediği iddia ediliyor. Fakat taşradaki halk Petrograd'da neler olup bittiğini yakından izliyor... ve biz karşı-devrimin boynuna geçirdiğimiz ilmiği sıktığımız zaman onlardan geniş destek bulacağımıza kuşku yoktur... Kadetlerle koalisyon reddedilirse, sarı basını besledikleri şimdi açığa çıkan ticaret, sanayi ve banka çevreleriyle karşı karşıya kalacağız... Sovyetlerin Rus halkının çoğunluğunu temsil ettiği gerçeğini dikkate alma zamanı gelmiştir... Bırakalım Sovyetler kendilerine karşı sorumlu Geçici Hükümeti seçsinlerve bu hükümet, ülkeye önderlik yapacak Kurucu Meclisi derhal toplasın. Yalnızca Kurucu Meclis ülkeye barış getirebilir, gerekli reformları uygulayabilir ve toplumun sosyalist yeniden yapılanmasına yaklaştırabilir.

Kendi açısından, Kamenev Direktuar'ın ilanını kastederek, keskin biçimde protestoda bulundu. Ona göre, Yürütme Komiteleri "Kerenski'den başka bir darbe yemişti. Önemi sıfıra indi... Ümit ederdim ki," diye sürdürdü: "Kornilov'un saldırısını geri püskürttüğünüz gibi bu darbeyi de boşa çıkarmış olsaydınız. ...Politik görev bu hükümetin demokrasi yerine Kerenski'nin ihtiyaçlarına hizmet ettiğini beyan etmemizi gerektiriyor... Olanları, kişisel diktatörlük ve topyekûn sorumsuzluğu kendine temel alan bir rejimin sonuçları olarak görüyoruz. Proletarya, köylülük ve ordu Rus devriminde buna yer olmadığını bildirmelidir."

Tseretelli bu tezleri şu yorumla karşılamaya çabaladı: "Geniş demokratik bir konferans topluyoruz... ve ülkede bizim dışımızda başka hayati unsurlar olmadığı anlaşılacak olursa, o zaman iktidarı kendi elimize alacağız." Bu Tseretelli ve destekçilerinin tümüyle sosyalist bir hükümet kurma olasılığını kabul etmeye yanaştığı şeklinde yorumlanabilirdi.

2 Eylül sabahı erken saatlerde, yorgun vekiller oylamaya geçerek, Bolşevik ve Menşevik-Enternasyonalistlerin açıklamalarını reddettiler. Onların yerine, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin verdiği ortak önergeyi benimsediler. Onaylanan önerge, hükümet sorunu konusunda son karara varılması amacıyla Demokratik Devlet Konferansı toplanmasını ve bu arada, Kerenski'nin kurduğu mevcut rejimin sürdürülmesini destekliyordu.[488]

Yürütme Komitelerinin, geçici olarak Direktuar'la birlikte yürüme kararına geçmişe dönük bakılacak olursa, bu kararın özellikle geleceğe yönelik

bir adım olduğu görülür, ancak ılımlı sosyalistler için de bu kararın çok zorluk getireceği açıktır. Bolşeviklerin önerdiği çizgiyi desteklemek, Menşevik ve Sosyalist Devrimciler için geçen altı aydaki politikalarını inkâr etmek anlamına gelecekti. Ayrıca, tüm sınıfları temsil eden demokratik bir hükümet kurma idealinden de vazgeçmek zorunda kalacaklardı. Kendi açılarından yeni politik bir rejim oluşturmak için istekli olduklarını gösteren bir tavır olacaktı. Ayrıca, sivil düzenin sağlanması, ekonominin idaresi, temel besin maddeleri ve yakıt tedarik ve hizmetlerinin temini ve dev gibi artan acil toplumsal reform ve barış taleplerinin tam sorumluluğunu almakiçin de arzulu olduklarını gösterecekti. Bundan başka, Bolşevik önergesini benimsemeleri halinde, ılımlı sosyalistler bu görevleri, liberal politik liderler, sanayiciler, büyük toprak sahipleri ve aynı zamanda askerî komutanların yardımı olmaksızın üstlenmeye hazır olduklarını göstermiş olacaklardı. Gerçekte, onlardan belli bir muhalefet de gelebilirdi. En son olarak, Menşevikve Sosyalist Devrimcilerin Bolşeviklerle birleşmesi halinde, Kamenev ve Riyazanov'un etkili ve güzel biçimde savunduğu gibi, politik hedeflerine güvenmekten kuşku duyulan unsurlarla güç birliği oluşturacakları anlamına gelecekti. Bu politik hedefler liberal burjuvaziden daha çok kendileriyle tutarlılık göstermekteydi. Bolşeviklerin geçmişteki davranışları göz önüne getirilecek olsa, şimdi Kerenski'yi küçümsemelerine rağmen, herhalde, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin ana organlarının neden halkın hükümette acil değişim isteyen baskılarına direndiğini anlamak o kadar güç olmayacaktır. Geçmişte Bolşeviklerin Alman askerî tehdidi ve hüküm süren ekonomik ve toplumsal kaosla bağlantılı olduklarından kuşku duyulmuştu.

Kornilov deneyiminin politik sonuçları çok büyük olmuştu. Sağ kanat şu an için sarsılmıştı. Sağın gözdesi Kornilov Mogilev'de ev hapsindeydi. Kadetler'in bu bunalım sırasında ve öncesinde, bir dereceye kadar hak etmeseler de, Kornilov'la birlikte olmalarından kuşkulanılmıştı. Bu meselenin ardından kabineden geçici olarak çıkartılmışlardı ve derin bir moral bozukluğu içine girmişlerdi. Milyukov ve Kokoşkin Kırım'a sürgün gibi gitmişlerdi. Maklakov Fransa'ya elçi atanmıştı ve sayısız Kadet ise ülkedeki yazlık evlerine çekilmişlerdi. Kadet politikasının etkisi önemli ölçüde azalmıştı.[489]

Yeni hükümetin doğası ve bileşimi hakkındaki iç anlaşmazlıklar bakımından, Menşevik ve Sosyalist Devrimciler nispeten daha iyi durumdaydı. Menşevik liderler arasında güncel kilit politik konular hakkındaki temel görüş farklılıkları 4 Eylül'de Merkez Yürütme Komite Büro toplantısında belli bir açıklık kazandı. Eylül ortasında başlaması programlanan Demokratik Devlet Konferansı'nın hedefleri üzerine yapılan sert tartışmalar sırasında, savunmacı Bogdanov özellikle "demokratik" bir rejim oluşturulması üzerine konuşulurken Menşevik-Enternasyonalist Martov ile Sukhanov'a katıldı.

Bogdanov yapılacak konferansın demokrasi için Kurucu Meclise dönüştürülmesinde ve orada kurulacak hükümetin de konferansa karşı sorumlu olmasında ısrar etti.

Bu gibi düşünceler Merkez Yürütme Komitesi Başkanı Çikeydze'ye mantıksız geldi. Liber'le birlikte, kurulacak hükümette ve aynı zamanda Demokratik Devlet Konferansı'nda da, mülk sahibi unsurların temsilcilerinden en az bazılarının yer almasının önemini vurguladı. Dan ve Tseretelli Bogdanov'la Çikeydze fraksiyonları arasında orta yerde tavır almıştı. Konferansın birinci amacının hükümet sorunu hakkında kesin çözüme varmak ve çıkacak karar ne olursa olsun, bu mesele üzerine konferansın alacağı karara uymaya hazır olduklarını ifade etmek olduğunu kabul ediyorlardı. Kişisel olarak bir koalisyonu tercih eden Tseretelli, konferansta temsil edilecek tüm "demokratik" gruplardan oluşacak bir meclisin daha önce toplanamamış olmasından duyduğu pişmanlığı söyledi. Ayrıca, "oylama Sovyet rejimi içinse, riski göze alabiliriz,"[490] diye ekledi.

Benzer iddialar da, Sosyalist Devrimcileri bu sırada ayırmaktaydı. Böylece, Avksentiyev başkanlığındaki hâlâ etkili tutucu Sosyalist Devrimci fraksiyon Kadetlerin de içinde yer alacağı olabildiğince geniş temsilcilerden oluşan bir koalisyon hükümetine duyulan ihtiyaç konusunda ısrar ederken, eski Tarım Bakanı Çernov ise, Kadetlerle yapılacak bir şey kalmadığını söylüyordu. Oysa Çernov özellikle bir sosyalist hükümet kurulması düşüncesine de aynı şekilde karşı çıkıyordu. Bakanlar kuruluna burjuvazinin Kadetler dışındaki temsilcilerini çekme umudunu birçok sağ Menşevikle de paylaşmaktaydı. Bu temsilciler anlamlı bir reform programı yapılması için sosyalistlerle işbirliği yapmaya eğilim göstereceklerdi.[491] Bu arada, Çernov'un daha solunda kalan güçlü ve neredeyse bağımsız bir parti haline gelen Sol Sosyalist Devrimciler fraksiyonunun sesi giderek artıyordu. Bunlar burjuvaziyle herhangi bir koalisyonu inatla reddediyorlardı. Eylül'ün ikinci haftasında, Sol Sosyalist Devrimciler Petrograd yerel Sosyalist Devrimciler komitesinin denetimini ele geçirdiler.[492] Aynı anda ulusal sovyet kongresi toplamak ve demokrasiye karşı sorumlu olacak homojen sosyalist bir hükümet kurmak amacıyla bir kampanya başlattılar.[493] Oliver Radkey'in sözleriyle, Sosyalist Devrimcilerin örgütü "çözülmenin en son aşamasına girmişti."[494]

Kornilov olayının Kerenski'nin Temmuz başından beri hükümet otoritesini yeniden kurmak ve orduyu güçlendirmek için elde ettiği mütevazı başarılarını darmadağın ettiğine şaşırmamak gerekir. Sovyetler şimdi daha radikal bir yapıya sahip oldular ve bu bunalımdan kitleler içindeki popülariteleri ölçülemeyecek derecede yükselmiş olarak çıktılar. Devrimci Rusya şimdi birbiriyle rekabet eden yerden ot biter gibi çıkmış politik örgüt ve devrimci

komitelere önceden olduğundan daha çok doymuştu. İşçiler daha militandı ve daha iyi örgütlenmişlerdi. Önemli bir kısmı da silah elde etmişti. Aynı zamanda, ordudaki demokratik komiteler Kornilov hareketine karşı askerleri örgütlemek için oynadıkları öncü rolün katkısıyla gençleşmişlerdi. Petrograd garnizonu içinde, alay komitelerinin çoğunun denetimi ılımlı unsurlardan Bolşeviklerin eline geçmişti.[495] Birlikler arasında subayların sahip olduğu moral de, Kornilov deneyinden kötü şekilde zarar görmüştü. Eylül'ün ilk yarısında, birliklerde karşı-devrimci duygular beslediğinden kuşkulanılan subaylar ikinci kez temizlenmişti. Bu arada, en küçük bir emriri bile yerine getirilmesi çok zor hale gelmişti.[496]

Hükümet bu gelişmeleri tersine çevirmeye girişti. Örneğin, 1 Eylül'de, Kerenski tüm askerî komutan, komiserve ordu örgütlerine birliklerin içinde politik faaliyeti durdurmaları için bir talimat yayınladı. Fakat emir gözle görülür bir etki yaratmadı. Üç gün sonra, Kerenski, Karşıdevrime Karşı Mücadele Komitesi de dâhil olmak üzere, Kornilov bunalımı sırasında kurulan tüm özel komiteleri tasfiye eden bir kararname yayınladı.[497] Kararname yalnızca Kerenski'yle Sovyet arasındaki ilişkileri daha da şiddetlendirmeye yaradı. Mücadele Komitesi emrin kamuya duyurulmasının ardından çok geçmeden toplandı (bu gerçekte bir sivil itaatsizlik hareketi oldu) ve sözcükleri dikkatle seçilerek hazırlanmış bir kararı kabul etti. Bu kararda, tehdit ediciliğini sürdüren durum açısından tüm yerel devrimci komitelerin eski enerji ve kararlılıkla çalışmalarını sürdüreceklerine emin olduklarını ifade ettiler.[498]

Hükümet bu zorluklarla boşuna başa çıkmaya uğraşırken ekonomik bozulma hızla sürüyordu. Petrograd'da işsizlik, yiyecek ve yakıt kıtlığı ve enflasyon şimdi daha ciddi hale gelmişti. Aynı zamanda, bu günlerde, Kerenski'nin kişisel şöhreti de yok olmuştu. Yenilgiye uğrayan sağ açısından, Kerenski kişisel hırs ya da cesaretsizlik nedeniyle Kornilov'a ihanet etmişti. Bu arada, solun ve Petrograd kitlelerinin gözünde, Kerenski karşı-devrimin bir parçasıydı. O sırada kuzey cephesinde komiser olan Voytinski, yayınlanmamış değerli anılarında, bu faktöre odaklanarak, her askerin Kerenski'yle Kornilov'un yaptığı görüşmenin aralarındaki çatışmanın önüne geçtiğini bildiğini anımsıyordu. Bu görüşmede tartışılanlar ise, idam cezasının getirilmesi, asker komitelerinin kaldırılması, subaylara yetkilerinin geri verilmesi ve kısaca, "eski rejime" geri dönülmesiydi. Bunun sonucunda, ortalama askere göre, *Kornilovşçina* kendisine karşı ve devrime karşı yüksek askerî komutanlığı *ve* Kerenski'nin yer aldığı bir komplo olarak görünüyordu.[499]

1917'de iktidar için yarışanlar arasında, o zaman, Kornilov olayında kazananın Bolşevikler olduğu açıktı. Kornilov'un yenilgisi solun büyük potansiyel gücünü kanıtladı ve Bolşevik programının çekiciliğini bir kez daha

gösterdi. Oysa bazılarının iddia ettiği gibi, Kornilov'un yenilgisinin Lenin'in zaferini kaçınılmaz kıldığı sorgulanabilir. Kitlelerin ruh hali Bolşevik hükümetin istendiğini yansıtmak anlamında özellikle Bolşevik değildi. Kornilov sonrası dönemde, seller halinde alınan politik kararların açıkladığı gibi, Petrograd asker, denizci ve işçileri tüm sosyalist unsurları birleştiren bir Sovyet hükümeti kurma amacını her zamankinden çok talep ediyorlardı. Yine onların gözünde, Bolşevikler Sovyet iktidarı için / Sovyet demokrasisi için mücadele ediyordu. Her durumda, Temmuz ayaklanması ve onu izleyen tepkiler kitlelerin ruh haline güvenmenin, içinde barındırdığı tehlikeleri göstermişti. Bundan başka, Şubat Devriminden bu yana, partinin bütün tarihi Bolşevik safları içinde var olan programatik uyumsuzluğu ve örgütsüz faaliyeti öne çıkarmaktaydı. Böylece partinin bu noktada, iktidarı almak için şart olan irade gücünü, örgütsel disiplini ve mevcut durumun değişken ve patlama olasılığının taşıdığı hassasiyeti bulup bulamayacağı hâlâ gerçekten büyük ölçüde yanıtsız kalan bir soruydu.

10

"Bütün İktidar Sovyetlere!"



Ağustos'un bu son kritik günlerinde, Lenin Finlandiya'nın başkenti Helsingfors'da yeraltındaydı. 1809'dan beri Rusya'nın bir parçası olan Finlandiya'da çarlık rejiminin düşüşünü izleyen heyecan, ulusal duygularla daha da karmaşık hale gelmiş ve yoğunlaşmıştı. Helsingfors aynı zamanda, içinde Bolşeviklerin özellikle aktif ve etkili olduğu Baltık Filosunun ana üssüydü. Rusya'nın başka yerlerinde olduğu gibi, halkın aşırı sol programlara verdiği destek Finlandiya'da 1917 yaz sonu ve sonbahar başında keskin biçimde yükselmişti. Helsingfors'da 9–12 Eylül'de toplanan Finlandiya Üçüncü Bölgesel Ordu, Filo ve İşçi Sovyetleri Kongresi daimi yürütme komitesi (Finlandiya Bölgesel Ordu, Filo ve İşçi Yürütme Komitesi) neredeyse tümüyle Bolşevik ve Sol Sosyalist Devrimcilerden oluşmuştu. Aşırı radikal Bolşevik İvar Smilga başkanlığındaki bu komite kendini Finlandiya'daki en yüksek politik otorite olarak ilan etti.

Helsingfors'da kaldığı günlerde, Lenin'in yerel sosyal demokrat liderlerin bazılarıyla temasları olmuştu. Solun güçlü olması ve Finlandiya'da patlamaya hazır politik bir durum bulunmasının genelde devrimin ilerideki gelişimiyle ilgili düşüncelerinin şekillenmesinde etkili olduğu gözükmektedir. Ama Lenin daha çok Petrograd'daki devrimci politikadan etkileniyordu. 9 Ağustos'ta, Razliv'den Finlandiya'ya geçmesinden kısa bir süre sonra, Merkez Komitesiyle güvenilir sayılabilecek düzeyde iletişim kurmayı sağlayabildi. Ayrıca, Petrograd'da çıkan gazeteler de ertesi gün akşamı eline geçmeye başlamıştı. Haberleri okumak ve düşünmekten ayrı olarak, zamanını *Devlet ve Devrim* kitabını tamamlamak ve Bolşevik basına politik yorumlar yazmak arasında bölüştürmüştü.[500]

Lenin Kornilov'un Petrograd'ı tehdit ettiğini 28 Ağustos'ta öğrendi. 29 Ağustos akşamı geç saatlere kadar, gelişen bunalımla ilgili önemli haberlerin yer aldığı bir önceki günkü gazeteleri temin edememişti. Ondan sonra

bile, Bolşevik *Raboçi* eline geçmedi. Böylece, partisinin davranışlarından neredeyse tümüyle habersiz kaldı. Bununla birlikte, 30 Ağustos sabahı heyecanla Petrograd'dan yeni haberler beklediği bir anda, Merkez Komitesine taktik tavsiyelerini formüle ettiği bir mektup taslağı hazırladı. Bu taslak devrimin gelişimi hakkındaki bakışında, geçici olsa da, önemli bir kaymanın izlerini taşımaktaydı. Lenin'in sağcı diktatörlük tehlikesine ilk yanıtı, politik durumun birden temelden değiştiği ve partinin taktiklerinin de buna göre değiştirilmesi gerektiği oldu. Artık, Moskova Konferansı'nda yaptığı gibi, karşı-devrimci komplo söylentilerini "Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerce, dikkatle düşünülerek hazırlanmış bir hile" olarak reddetmiyordu. Onun yerine, Lenin Bolşevikleri Kornilov'a karşı savaşmaları için uyardı. Parti üyelerinin savunma hazırlıklarında, çoğunluk sosyalistlerle işbirliği yapmak için nasıl bir yol izlenmesi gerektiği gibi kritik bir konuda sessiz kalarak, yalnızca Bolşviklerin Kerenski'yi desteklememeleri konusunda uyarmakla yetindi. Bolşevikler bu zaman içinde onu devirmenin yollarını arayacaklardı. Daha çok, Kerenski'nin zayıflığını ve kusurlarını sergilemek için her fırsattan yararlanmalıydılar. Hükümete şu "kısmi taleplerini" yerine getirmesi için baskı uygulamalıydılar: Milyukov'un tutuklanması, işçilerin silahlandırılması, deniz kuvvetlerinin Petrograd'da toplanması, Devlet Duması'nın tasfiyesi, köylülere toprak verilmesinin yasallaştırılması ve fabrikalara işçi denetimlerinin getirilmesi.

Gerek Kornilov'la savaş için diğer gruplarla işbirliğinin örtülü biçimde kabulü ve gerek "kısmi taleplerin" yerine getirilmesi için baskı uygulanması görüşleri, Lenin'in Bolşeviklerin Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerden uzak durulması ve partinin birinci görevinin mümkün olan en erken tarihte proletaryanın iktidarı doğrudan ele geçirmesini örgütlemek şeklinde olan önceki ısrarından ayrıldığını gösteriyordu. Daha önce gördüğümüz gibi, Ağustos'un son günlerinde, birçok parti liderinin benimsediği tavır tam olarak buydu. Lenin'in onların eylem çizgisine beklenmedik biçimde onay vermesi on üçü akşamı geç saatte Merkez Komitesine yazdığı mektuba iliştirdiği küçük not kâğıdında görülüyordu. Bu onayı, Petrograd'dan yeni gönderilen gazeteleri aldıktan sonra yazmıştı. Gazeteler arasında *Raboçi* de vardı. "*Raboçi*'nin altı sayısını okuduktan sonra bunu yazdım," diye eklemişti: "Görüşlerimizin tümüyle aynı olduğunu söylemeliyim."[501]

Kornilov meselesi patlak verdikten sonra, Lenin'in düşüncesinde görülen değişme "Uzlaşmalar Üzerine" adlı yazısında daha açık ifade edilmiştir. 1 Eylül'de yazdığı bu yazı Petrograd'a iki gün sonra ulaşmıştır. Gerçekte, bu makaleyi, Lenin'in Altıncı Kongreye gönderdiği talimatlarındaki başlıca varsayımlardan vazgeçmesi şeklinde yorumlamak zordur. Lenin'in Altıncı Kongreye gönderdiği talimatlar Sovyetlerin devrimci kurumlara devri,

Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin geri dönülemez biçimde iflası ile iktidarın zorla ele geçirilmesine mutlak ihtiyaç duyulmasıydı. Kerenski'nin görünen zayıflığı ve yalnızlaşması üzerine harekete geçen, Sovyetlerin Kornilov'a karşı mücadelede gösterdiği güçten etkilenen ve Kadetlerin Menşevik ve Sosyalist Devrimciler arasında artan işbirliğine karşı iyice büyüyen düşmanlıktan meraklanan Lenin şimdi partideki ılımlılar tarafından hep önerilen Temmuz öncesi "barışçı" programa geri dönme olasılığını onaylamaktaydı. Özel olarak, çoğunluk sosyalistlerle kabaca şu şekilde bir uzlaşma öneriyordu: Şimdilik, Bolşevikler iktidarın proletarya ve en yoksul köylü temsilcilerinden oluşan bir hükümete devredilmesi taleplerinden vazgeçecek ve resmen Temmuz öncesi "Bütün İktidar Sovyetlere!" sloganına geri döneceklerdir. Buna karşılık, Menşevik ve Sosyalist Devrimciler iktidarı ele alacak ve Sovyete karşı sorumlu olacak bir hükümet oluşturacaklardır. Politik iktidar Rusya'nın her yerindeki yerel Sovyetlere devredilmiş olacaktır. Bolşevikler bu hükümetin dışında kalacak ve kendi programlarının propagandasını yapma özgürlüğü için tam güvence alacaklardır. Özünde, "Uzlaşma Üzerine", eğer Menşevik ve Sosyalist Devrimciler burjuvaziden kopacak olurlarsa, silahlı güç kullanmaktan vazgeçmeye hazır olduğunun ve onun yerine, Sovyetlerin içinde politik araçlarla iktidar için mücadele edeceklerinin bir ifadesiydi. Lenin şimdi böyle bir çizginin "tüm olasılıklarıyla, bütün devrimin barışçı ilerleyişini güvenceye alacağını ve dünyada barışa doğru harekette ve sosyalizmin zaferinde büyük sıçramalar için olağanüstü iyi bir şans sağlayacağını" iddia etmişti.

3 Eylül'de, Lenin "Uzlaşma Üzerine" adlı makalesini Petrograd'a göndermek üzereyken Direktuar'ın kuruluşunu, ılımlı sosyalist çoğunluğun tümüyle sosyalistlerden oluşan bir hükümete onay vermeye temelden isteksiz olduklarını ve tam tersine, burjuvazinin Kadet Partisi dışında kalan temsilcileriyle yeni bir koalisyon hükümeti kurma girişimi içinde olduklarını öğrendi. Gelen bu haberlerin etkisi altında kalan Lenin, "Uzlaşmalar Üzerine" yazısının üzerine eklediği kısa bir notta karamsar biçimde şunu belirtti: "Bugünkü [Pazar günkü] gazeteleri okuduktan sonra, kendi kendime şöyle söyledim: herhalde bir uzlaşma önermek için çok geç... Evet, tüm görünenlere göre, şans eseri beliren barışçı gelişme yolunun gerçekleşme günü çoktan geçmiş bulunuyor."[502]

Oysa Lenin şimdi bile barışçı bir çizgi düşüncesini tümüyle terk etmemişti. Eylül'ün ilk haftası ve sonraki hafta, bir uzlaşma olasılığına karşı ilgisinin en azından kısmen canlı kaldığı açıktı. Menşevik ve Sosyalist Devrimciler kendi safları içinde, gelecek hükümetle ilgili olarak iyi örgütlenmiş bir tartışma sürdürmekteydi. Ayrıca, Kerenski'yle sovyetin ılımlı sosyalist liderliği arasında var olan soğukluğu artırmaya da devam ediyor-

lardı. Örneğin, Mücadele Komitesi hükümetin Kornilov bunalımı sırasında kurulan devrimci komiteleri tasfiye girişimine karşı inatla direnmişti. Her durumda, Lenin ılımlılarla uzlaşma olasılığı sorununa ve devrimin şiddet içermeyen gelişimine bu dönemde yazdığı üç makalede geri dönmüştü: "Devrimin Görevleri," "Rus Devrimi ve İç Savaş" ve "Devrimin Temel Sorunlarından Biri."[503]

Eylül sonuna kadar yayınlanmamış olmasına rağmen 6 Eylül'de yazılan "Devrimin Görevleri"nde Lenin, "Uzlaşmalar Üzerine" adlı makalesinde ilk önerdiği politik şemayı ayrıntılarıyla anlatıyordu. "Tüm iktidarı ele geçirerek" diye ileri sürüyordu: "Sovyetler bugün hâlâ –ve bu muhtemelen onların son şansıdır– devrimin barışçı gelişimini, vekillerin halk tarafından seçilmesini ve Sovyetlerin içindeki partilerin barışçı mücadelesini sağlayabilir."[504]

Bir ya da iki gün sonra yazılan (ancak 14 Eylül'de yayınlanan) "Devrimin Temel Sorunlarından Biri"nde Lenin, bir devrimin gelişiminde devlet iktidarının büyük önemi ve "bütün iktidarın" derhal "sovyetlere" devredilmesine yüklediği yeni önem üzerine yorumlarda bulundu:

> İktidar sorunundan kaçınılamaz ya da kenara atılamaz çünkü bir devrimin gelişiminde her şeyi belirleyen anahtar sorundur... Şimdi bütün konu küçük burjuva demokratların bu büyük, olağanüstü olaylarla dolu altı ayda bir şeyler öğrenip öğrenemedikleridir. Yanıt hayırsa, o zaman devrim yitirilmiştir ve yalnızca, proletaryanın muzaffer ayaklanması onu kurtarabilir. Eğer bir şeyler öğrendilerse, istikrarlı, kararsızlık göstermeyen bir iktidarın kurulmasına derhal girişilmelidir... Yalnızca Sovyet iktidarı istikrarlı olabilir ve en fırtınalı devrimin en fırtınalı aylarında yıkılmaz. Yalnızca bu iktidar devrimin sürekli ve yaygın gelişimini, sovyetler içinde partilerin barışçı mücadelesini sağlayabilir.

Dikkatini Menşevik ve Sosyalist Devrimcilere yönelten Lenin, "Uzlaşmalar Üzerine"de yeniden canlandırdığı, "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganını açıklamaya devam etti:

> "İktidar Sovyetlere" sloganı çok sık "Sovyet çoğunluğu içindeki partiler kurulu" anlamına geliyormuş gibi yanlış yorumlanmaktadır... "İktidar Sovyetlere" eski devlet aygıtını tümüyle kökten yeniden şekillendirmek demektir. Bu bürokratik aygıt demokratik olan her şeye engel olur. Bu aygıtı kaldırıp yerine yeni halkçı bir başkasını koymak demektir. Yani, Sovyetlerin gerçek bir demokratik aygıtı, yani, halkın –işçi, asker ve köylülerin– örgütlü ve silahlı çoğunluğudur. Halkın çoğunluğuna inisiyatif ve bağımsızlık tanımak demektir. Bu yalnızca vekillerin seçiminde değil, devlet yönetiminde, reformları etkilemede ve diğer çeşitli değişimlerde de olacaktır.

Yalnız bir Sovyet rejimi, diye ileri sürüyordu, tahıl tekelini kurmak, üretim ve dağıtım üzerine etkili denetim uygulamak, kâğıt para basımını kısıtlamak, tahıl ile mamul maddeleri adil biçimde mübadele etmek, vb ko-

nularında cesaret ve kararlılığa sahip olacaktır. Bu rejim, savaşın benzeri görülmemiş sıkıntı ve zorluklarıyla eşsiz ekonomik yıkım ve açlık tehlikesinin gerektirdiği tüm önlemleri alacaktır. Böyle bir hükümet, "doğru bir yol izleyerek," diye açıklıyordu, gerçekte "proletarya ve en yoksul köylülüğün diktatörlüğü" olacaktır." Bu hükümetin gerekliliğine "Nisan Tezleri"nde işaret etmişti. Bu hükümet Kornilov ve işbirlikçileriyle şiddetle başa çıkacak ve ordunun demokratikleştirilmesini bir an önce tamamlayacaktır. Lenin, kurulduktan iki gün sonra ordunun yüzde 99'unun bu diktatörlüğün ateşli destekçisi olacağını dair okuyucularına güvence verdi. Köylülere toprak ve yerel köylü komitelerine tam güç verecektir. Böylece, köylü desteği kesinleşecektir. Yalnızca halka dayanan bir hükümet, Lenin iddia ediyordu, kapitalistlerin direnişini kırmaya, güç uygulanmasında gerçek cesaret ve kararlılık göstermeye ve kitlelerin hem ordu hem de köylüler arasında ateşli, özverili ve kahramanca desteğini sağlamaya yeteneği olacaktır. İktidarı derhal Sovyetlere devretmek, diye ısrar etti, ilerlemeyi tedrici, barışçı ve yumuşak şekilde yapmanın tek yoludur.[505]

"Rus Devrimi ve İç Savaş" bu dizinin son makalesiydi. Muhtemelen 9 Eylül'de tamamlanmıştı (16 Eylül'de yayınlandı). Lenin bu makalesinde, ılımlı sosyalistlerin burjuvaziden ayrılmasının ülkeyi kanlı bir iç savaşa sürükleyeceği korkusunu yatıştırmaya çalıştı. Tam tersine, Sovyet hükümetinin kurulmasında daha fazla vakit kaybedilmesi durumunda işçilerin ayaklanmasının ve bir iç savaşın kaçınılmaz hale geleceğini iddia ediyordu. Kanlı olmasına rağmen ve mümkün olan her şekilde kaçınılması gereken bu iç savaş, her durumda proletaryanın zaferiyle sonuçlanacaktı. "Yalnızca bütün iktidarın derhal Sovyetlere devredilmesi Rusya'da iç savaşı imkânsız hale getirecektir," diye açıkladı. "Burjuvazi tarafından Bolşeviklerle İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetiyle güç birliğine karşı başlatacağı iç savaş düşünülemez: Böyle bir 'savaş' ilk çarpışmanın ötesine geçemeyecektir." Bu akıl yürütme biçimini desteklemek amacıyla, Lenin Kornilov meselesi sırasında burjuvazinin yaşadığı çaresizliğe dikkat çekiyordu. "O zaman", diye beyan etti, Bolşeviklerle, Sosyalist Devrimciler ve Menşeviklerin güç birliği "karşıdevrim üzerinde şimdiye kadar hiçbir devrimde elde edilmemiş şekilde rahat bir zafer elde etti."[506]

Lenin'in bu ılımlı yaklaşımının bile muhalefetsiz kabul edilmemiş olması, 1917'de Bolşevik örgütünün özgür tartışma ruhuna sahip olduğunu gösterir. "Uzlaşmalar Üzerine" Petrograd'daki Bolşevik liderlerine ulaştığı zaman, Tüm Rusya Yürütme Komiteleri Bolşeviklerin 31 Ağustos bildirgesini reddetmişti. Lenin'in öngördüğü türden bir "uzlaşma" *Raboçi put* yayıncılarına pratik gözükmemişti. Bir yayın kurulu üyesi Grigoriy Sokolnikov "Uzlaşmalar Üzerine" makalesini yayınlamayı başlangıçta reddettiklerini

daha sonra anımsamaktaydı. Lenin'in ısrarı üzerine, karar gözden geçirilmiş ve makale 6 Eylül'de yayınlanmıştı.[507]

"Uzlaşmalar Üzerine" makalesinde açıklanan görüşlere itirazlar tutarlı militan Bolşevik Moskova Bölgesel Büro[508] üyeleri arasında ve Petersburg Komitesinin daha radikal liderleri arasında da ortaya çıkmıştı. Daha dört haftadan az bir zaman önce Altıncı Kongrede, ılımlı sosyalistlerden tümüyle koparak en sonunda iktidarı tek başlarına silahla ele geçirme sorunu üzerine Lenin'in yanında yer alan bu liderler, Lenin'in görüşündeki bu beklenmedik değişikliğin etkisiyle şimdi açıkça afallamış durumdaydılar. "Uzlaşmalar Üzerine"nin yayınlanmasından bir gün sonra, 7 Eylül'de Petersburg Komitesinin "mevcut durumu" değerlendirmesi sırasında, Petrograd'daki yerel liderler tarafından bu tür bir tepki gösterilmişti.[509]

Petersburg Komitesi Yürütme Kurulunu temsil etmek üzere, tok sesli Slutski bu tartışmayı açtı. Lenin'in iddia ettiği gibi, kitlelerin ve ılımlı sosyalistlerin sola itildiğini ve Sovyetlerin Kornilov deneyiminin etkisiyle yenilenmiş olduğunu bir dereceye kadar kabul etmekteydi. Ancak Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerle *yakınlaşma* düşüncesine isyan ediyordu. Partinin esas görevinin kitlelerin zamanından önce bir eyleme kalkışmasını önlemek ve Sovyetleri iktidarın ele geçirilmesi için bir mücadele merkezi olarak kullanmak olduğunu iddia ediyordu.[510] Tartışmanın ilerleyen saatlerinde, Lenin'in görüşünü benimseyen konuşmacıları yanıtlamak amacıyla, Slutski yeniden kürsüye çıktı. "Fabrikalarda ve yoksul köylüler arasında, sola doğru kayış görüyoruz," diye beyan etti. "Bizim için uzlaşmayı düşünmek gülünçtür. Uzlaşmaya hayır! ... bizim devrimimiz Batı'da olanlara benzemez. Bizimki proleter devrimidir. Görevimiz tavrımıza açıklık kazandırmak ve koşulsuz olarak silahlı bir çatışmaya hazırlanmaktır." Aynı şekilde, partinin Temmuzdaki ateşli kişileri arasında yer alan bağımsız bir düşünür olan G. F. Kolmin, sovyetlerle Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin Kornilov olayının etkisiyle bir şekilde temelde dönüşmüş oldukları düşüncesini reddetti. "Onların sola kayışı," diye ısrar etti, "bizim Sovyetlerin devrimci bir yola gireceğine dair bir kanıt oluşturmuyor. Tavrımız aynı kalmalıdır. Hedefimiz Sovyet liderleriyle kol kola girmek değil, ancak onlardan daha çok devrimci unsur koparmaya çalışıp arkamızda seferber etmektir." İlginç olarak, Petersburg Komitesindeki Merkez Komitesi temsilcisi Bubnov'un değerlendirmesi de Lenin'in "Uzlaşmalar Üzerine"de ifade ettiği düşüncelerden daha çok Slutski ve Kolmin'in duygularına yakın gözükmektedir.

Petersburg Komitesi üyeleri arasında bu tür duyguların derecesini ölçmek zordu, çünkü 7 Eylül'de mevcut durum üzerine yapılan tartışma, bir karar alınmadan bitmişti. Temmuz öncesindeki barışçıl bir yolun kısa vadede, gerek Kamenev gibi sağ Bolşeviklerin programla ilgili görüşüyle ve

Lenin, Troçki gibi kişilerinkiyle ve Petrograd'daki yerel düzeydeki Bolşevik liderlerinkiyle uyumluydu. Kamenev Rusya'nın bir sosyalist devrime hazır olmadığını düşünüyordu ve şimdilik geniş tabanlı, içine Bolşevikleri de alan tümüyle sosyalist koalisyon hükümetinin oluşturulması, demokratik cumhuriyet kurulması ve Kurucu Meclis toplanmasından daha ötede bir şey görmüyordu. Petrograd'daki yerel liderler ise, iktidarın Sovyetlere devredilmesi ve bir Menşevik-Sosyalist Devrimci hükümetini sosyalist devrimin gelişmesi içinde geçici bir aşama olarak görüyordu. Bu hükümet çabucak proletarya ve en yoksul köylülüğün diktatörlüğünün kuruluşuna yol açacaktı. Lenin tarafından önerilen yol Merkez Komitesinin çoğunluğundan tepki almıştı. Yine, Merkez Komitesinin yönetimi altında, Petrograd Bolşevikleri, Eylül'ün ilk haftalarında, kendileriyle ılımlılar arasındaki yarılmanın derinleşmesi ya da Lenin'in Altıncı Kongre'ye talimatlarının ruhuyla kitleleri erken bir silahlı kalkışmaya hazırlamak yönündeki görevlere daha az yoğunlaşmışlardı. Özellikle, enerjilerini Menşevik-Sosyalist Devrimci kampı içinde hâlâ kararsız kalmış unsurları burjuvaziden tümüyle koparma ilkesiyle kazanmaya ayırdılar. Bundan başka, partinin kitle örgütleri içinde (en önemlisi Petrograd Sovyeti içinde) etkisini yaymak ve birleştirmek ve ayrıca, gelecek Demokratik Devlet Konferansı'nda mümkün olan en geniş biçimde temsil edilmesini sağlamakla uğraştılar. Bu konferansın şimdi Eylül ortasında yapılması programlanmıştı ve Menşevik ve Sosyalist Devrimciler tarafından koalisyon sorunu ve yeni hükümetin doğası üzerinde en sonunda bir uzlaşma sağlanacağı bir forum olarak tasarlanmıştı.

Bolşevikler için Petrograd Sovyetinde etkili olmak için yarışmak özel bir dikkat gerektiriyordu. 31 Ağustos'ta yapılan oturumda, Sovyette oy hakkına sahip olanların yarısından azı hazırdı. Bu oturumda çoğunluk Bolşevik politik programı için oy vermişti. Eksik vekillerin yüksek bir yüzdesi o zaman başkent dışındaki savunma mevzilerinde görevli askerlerdi (şimdiye kadar bu askerlerin arasında Sosyalist Devrimcilerin etkisi çok fazla olmuştu). Böylece, ılımlı sosyalistlerin 31 Ağustos Bolşevik zaferinin önemini küçük görmeleri şaşırtıcı değildir. Onlar, alınan o kararın bir an önce bozulmasını beklemekteydiler.

Sosyalist Devrimci-Menşevik stratejisyenlerinin nispi güçlerinin doğrudan testi olarak seçtikleri konu Petrograd Sovyet Prezidyumunun oluşumuydu. Prezidyum Mart'ta kurulduğu günden bu yana tümüyle Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerden oluşmuştu. Üyeleri arasında Çikeydze, Tseretelli, Çernov, Dan, Skobelev, Gots ve Anisimov vardı. Çok tanınmış ve etkili isimlerdi. Bu parlak kişiler, şimdi, eğer 31 Ağustos'taki oylama resmen tanınmaz ve eski liderliğe güvenoyu verilmezse toptan istifa niyetinde olduklarını açıklamışlardı. Oysa 31 Ağustos oylamasının bozulması ve Menşevik-

lerle Sosyalist Devrimcilere güven taahhüt edilmesi partinin daha geniş kitle desteğini almak için başarıyla yürütmekte olduğu yolda ciddi ölçüde bir geri düşüş anlamına gelecekti.

Böyle bir yenilgi olasılığından kaçınmak için Bolşevikler Prezidyum oylamasının önemini azaltmak amacıyla dikkatleri usul konularına odaklamaya çalıştılar. Özellikle, Prezidyumun geçmişte olduğu gibi, tümüyle çoğunluğun temsilcilerinden oluşturulmasının adil olmadığını iddia ettiler. Ilımlıların önerdiği, karşıt politik programlardan seçmek ve gerçekte, kazananların Prezidyumu oluşturmalarına izin vermek yerine, Bolşevikler demokratik yolun, daha önce temsil edilmeyen gruplardan uygun sayıda üye ekleyerek, Prezidyumun alınan oy oranı temelinde yeniden kurulması olacağını ileri sürdüler. Bu plan sola yaslanan ama Bolşeviklerin yanında olmakta isteksiz olan birçok vekile oldukça mantıklı gözükmüştü.[511] Bu kararsız vekilleri etkilemek amacıyla, Kamenev Petrograd Sovyeti önünde ağırlıklı temsil lehine şu açıklamada bulundu: "Menşevik ve Sosyalist Devrimciler, Moskova Devlet Konferansı'nda Kadetlerle koalisyonu kabulleniyorlarsa, bu organda da Bolşeviklerle koalisyon politikasına katılabilirler."

Prezidyumun yeniden örgütlenmesi için önerilen işleyiş değişikliğinin ön oylaması 9 Eylül'de Petrograd Sovyet oturumunun açılışında yapıldı. Bolşevik tavrı küçük bir farkla çoğunluğun oyunu aldı.[512] Lenin daha sonra Sovyetteki Bolşevik liderleri, Prezidyum seçimlerinde nispi temsili öne çıkardıkları için eleştirecekti. Bunun, diğer sosyalist gruplarla gereksiz yere işbirliğini kabul etmeleri için yeni bir fırsat verdiğini düşünmüştü. Ne var ki, nispi temsil taktiğinin akla yatkınlığı yine aynı oturumda başka bir Bolşevik önerisinin Bolşeviklerin Petrograd Sovyetinde henüz güvenilir bir çoğunluğa sahip olmadığını ortaya çıkardığı zaman doğrulanmıştı. Bolşeviklerin, askerlerin Sovyette temsil edilmeleri temelinde getirdikleri değişiklik önerisine çoğunluk tarafından karşı çıkılınca, Bolşevikler kesin yenilgiden kaçınmak amacıyla son dakikada önergelerini geri çekmek zorunda kalmışlardı.[513]

Sonuç olarak, partinin Petrograd'daki hassas stratejisi Bolşeviklere avantaj sağladı. Nispi temsil için yapılan 9 Eylül oylamasının sonuçları duyurulduğunda, eski Prezidyumu oluşturan çoğunluk sosyalistler oflayıp poflayarak dışarı yürüdüler. 25 Eylül'de ise, Petrograd Sovyetinin liderliği tümüyle yeniden örgütlenmişti. Yeni Prezidyumu oluşturanlar iki Sosyalist Devrimci, bir Menşevik ve dört Bolşevik (Troçki, Kamenev, Rikov ve Fedorov) olmuştu. Troçki başkan olarak Çikeydze'nin yerine geçmişti.[514]

Bolşevik liderliği, Demokratik Devlet Konferansı hazırlıklarına da büyük önem veriyordu. 4 Eylül'de ülkedeki otuz yedi alt komiteye telgraf çektiler ve ertesi gün de mektup gönderdiler. Parti liderliği konferanstaki güçlü

temsilin öneminin altını çiziyordu. Bolşeviklere konferansın oluşumuyla ilgili tam bilgi edinmeleri tavsiye ediliyor ve mümkün olan her yerde parti üyelerinin seçilmesi için çalışmaları isteniyordu. Bolşevik desteğiyle seçilen bütün delegelerin isimlerinin (başkente vardıklarında kendilerine eğitim verilmesi amacıyla) Smolni'deki Bolşevik Sovyet fraksiyon karargahına bildirilmesi istendi.[515]

Demokratik Devlet Konferansı'nın koalisyon politikasını tanımayacağı ve yeni, tümüyle sosyalist bir hükümet oluşturacağına dair umutlar, konferansın oluşumunun duyurulmasıyla bir darbe yedi. İşçi, Asker ve Köylü Sovyetleri; belediye dumaları; ordu komiteleri; sendikalar ve bir düzine daha alt düzeyde kurum, konferansta 1,198 delegeyle temsil edilecekti. Ancak Bolşeviklerin en güçlü olduğu kentli işçi ve asker sovyetleriyle sendikalara ayrılan koltukların oranı ılımlıların ağırlıkta olduğu kırsal köylü Sovyetleri, zemstvolar ve kooperatiflere verilen temsille karşılaştırıldığında daha azdı.

Öyle de olsa, Bolşevikler konferanstan bir sosyalist hükümet çıkacağı umudundan tümüyle vazgeçmediler. Merkez Komitesi 13 Eylül'de yaptığı bir toplantıda, konferansta yapılacak sunum için uygun platform hazırlamaları amacıyla Troçki, Kamenev, Stalin, Milyutin ve Rikov'u atadı.[516] Kısmen Lenin'in Eylül başındaki yazıları temel alınarak oluşturulan platform, devrimin barışçı gelişiminin hâlâ mümkün olduğu ve konferanstan devrimci bir hükümetin çıkabileceği ve çıkması gerektiği varsayımına dayanıyordu.[517] Lenin'in "Uzlaşmalar Üzerine" makalesi gibi, Demokratik Devlet Konferansı için Bolşevik platformu esas olarak koalisyon politikasının önceki savunucularına burjuvaziden kesin olarak ayrılmaları amacıyla yapılan bir çağrı ve Sovyetlere devrimci hükümet organları olarak inançlarının ifadesiydi. Platform, Bolşeviklerin işçi kitlelerinin çoğunluğunun örgütlü iradesine karşı iktidarı almaya çalışmadığını ve öyle yapmayacağını açıkça beyan etti. Lenin'inkine benzer bir dille, tam ajitasyon özgürlüğü ve Sovyetlerin tabandan başlayarak sürekli yenilenmesiyle etki ve iktidar mücadelesinin Sovyetlerin içinde yapılacağı kabul edildi.[518] Aynı zamanda, platform "Uzlaşmalar Üzerine"de yazılan görüşlerden Bolşeviklerin bir Sovyet hükümetine katılma olasılığını özellikle dışta bırakmama konusunda ayrılıyordu.[519] Anlaşılan Kamenev'in etkisiyle yazılmıştı bu.

Demokratik Devlet Konferansı öncesinde konferansın muhtemel oluşumuyla ilgili endişelerinin haklı çıktığı anlaşılıyordu. Gelen delegelerden politik tercihlerini açıklamak isteyenler içinde 532'i Sosyalist Devrimci çıktı (bunların 71'i Sol Sosyalist Devrimciydi). 530'u Menşevik (56'sı Enternasyonalistti), 55'i Halkçı Sosyalistti ve 17 kişi ise özel bir parti bağı bulunmadığını bildirdi. Yalnızca 134'ü Bolşevikti.[520]

Yine, küçük parti toplantılarında ve kurumsal bağlılıkları olan delege-

lerle yapılan toplantılardaki ön tartışmalar, ılımlılar arasında sosyalist olmayan partilerle koalisyon yapılmasıyla ilgili bir anlaşma bulunmadığını ortaya çıkarmıştı. Bu konu hakkında, ilk olarak Kornilov bunalımından sonra görünen bölünmeler artmıştı. Geçici Hükümete önceden bağlı olan birçok Menşevik ve Sosyalist Devrimci liderin rahatsızlığı Menşevik Bogdanov tarafından açıklanmıştı. Konferansın açılış gününde şu yorumu yaptı Bogdanov: "Bu korkunç zamanda, hükümet otoritesi bulunmadığını kendimizi aldatmadan kabul etmeliyiz. Bakanlar kurulunda sürekli değişiklikler yaşıyoruz. Hükümetin oynadığı birdirbir oyunu çarlık döneminden hiç de farklı değil. Bakanlıkların durmadan değiştirilmesi toplam verimsizliğe yol açıyor. Bundan da biz sorumluyuz... Koalisyonu destekleyen birisi olarak böyle konuşmak üzücüdür ancak hükümetin felç olmasının esas nedeninin bakanlar kurulunun koalisyona dayanması olduğunu kabul etmeliyim."[521]

Böylece, Demokratik Devlet Konferansı sürerken, delegelerin çoğunun Kerenski'den ayrılarak homojen sosyalist bir hükümet kurmak için oy vereceğine dair umut besleyen Petrograd'daki Bolşevik liderleri için en azından birkaç cesaretlendirici işaret vardı hâlâ. Ağır ağır kaybolan bu umut, Zinovyev tarafından yazılan "Zaferimiz ve Görevlerimiz" adlı başyazıda dile getirilmişti. Bu yazı *Raboçi put*'un 13 Eylül tarihli baskısında yayınlanmıştı ve kuşkusuz konferanstaki delegelere dağıtılmıştı:

> Her devrimcinin önünde duran başlıca sorun devrimin barışçı gelişimine olanak kalıp kalmadığı ve bu olasılığı güçlendirmek için ne yapılması gerektiğidir. Yine bu olasılığın belli bir uzlaşmanın kabulüne bağlı olduğunu yanıtlamak gerekir. Bu uzlaşma, partimizi daima izleyen işçi sınıfıyla, küçük burjuva demokrasisini oluşturan ve Sosyalist Devrimcileri izleyen kitleler arasındaki kesin anlaşmadır... Küçük burjuva demokrasisiyle bir anlaşma istenmektedir ve bilindiği üzere, bu mümkündür! ...Toplanan Tüm Rusya Konferansı kısa sürede böyle barışçı bir sonucun yolunu hâlâ açabilecektir.[522]

Demokratik Devlet Konferansı, şimdi Puşkin Tiyatrosu olan Aleksandrinski Tiyatrosu'nda 14 Eylül gecesi açıldı. Rusya'nın her yanından gelen delegelerle dolu ünlü eski salon, locaları, orkestra ve balkonları çarlık günlerinde rastlanamayacak bir görüntü almıştı. Koltukların ve locaların lüks kırmızı döşemeleriyle kızıl bir denizi andıran devrimci bayraklar birbirine karışmıştı. Sahnedeki perdeler, her iki yanında yapay ardıç ve palmiye ağaçlarının dizili olduğu, içine birçok kapının açıldığı büyük bir salon dekorunu gösterecek şekilde yukarı kaldırılmıştı. Konferans prezidyumu sahne boyunca uzayan uzun, dar bir masanın arkasında oturmuştu. Masanın önünde, kırmızı bayrak beziyle kaplanmış bir kürsü duruyordu ve üzerinde bir uyarı yazısı vardı: "Sigara İçilmez!"

Bolşeviklerin Demokratik Devlet Konferansı'nda yeni bir hükümet ku-

rulmasına dair umutları Kamenev'in parti adına yaptığı resmi açış konuşmasında ve aynı gün öğleden sonra Bolşevik heyetinin kendi arasında yaptığı toplantıda Troçki tarafından yapılan yorumlarda dile getirilmişti. Kamenev uzun süren konuşmasında, geçen altı ay boyunca çeşitli hükümetlerin yaptıklarının, Kerenski'nin önerdiği politikalara güven duymayı olanaksız hale getirdiğini açıkladı.

Kamenev koşulların koalisyon hükümetiyle daha başka deneme yapmaya zaman bırakmayacak kadar kötüleştiğinde ısrar etti. Hükümetin ordu içindeki karşı-devrimci hareketi bastırmayı başaramaması ve aynı zamanda, tarım, yiyecek tedariki ve dışişlerinin yürütülmesiyle ilgili yanlışların o ya da bu sosyalist bakana ait olmadığını, ancak bir sınıf olarak burjuvazinin politik etkisi nedeniyle yapılmış yanlışlar olduğunu iddia etti:

> İşçilerin ideallerini gerçekleştirmelerinin karşı-devrimci kuvvetlerin terörünü provoke etmediği tek bir devrim bile olmamıştır... Eğer demokrasi iktidarı almaya şimdi isteksiz kalırsa, kendisine dürüstçe şöyle söylemelidir: "Kendi gücümüze güvenimiz yoktur. Öyleyse siz Burişkin ve Kişkinler[523] gelip bizi yönetin. Biz nasıl yapacağımızı bilmiyoruz."...İşleyen demokrasiyi tatmin edecek bir program yazabilirsiniz ancak burjuvazinin böyle bir programı gerçekten ve dürüstçe izleyeceğine inanmaktümüyle ütopik olacaktır... Mümkün olan tek yol devlet iktidarının demokrasiye devredilmesidir. İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetine değil, ancak burada yeterince iyi temsil edilen demokrasiye devredilecektir. Yeni bir hükümet ve o hükümetin sorumlu olması gereken bir kurum kurmalıyız.[524]

Troçki, sadece Bolşevik delegelere verdiği yönlendirme eğitiminde, şimdiye kadar mümkün derecede ilk amaçlarının konferansı ayrıcalıklı sınıflarla koalisyonu reddetmeye ve yeni hükümetin örgütlenmesini kendi ellerine almaya ikna etmek olduğunu açıkladı. Eğer başarılı olursa, bu iktidarın Sovyetlere devredilmesinde ilk adım olacaktı.[525]

Kamenev bir yanda, geniş, demokratik koalisyon hükümeti (Demokratik Devlet Konferansı'na çağrılmış çeşitli grupları yansıtan) kurulmasını ve özellikle bir sovyet rejimine karşı olduğunu söylerken, Troçki, öte yanda bütün iktidarın Sovyetlere devredilmesi gerektiğine dikkat çekiyordu. Rus devriminin gelişimi üzerine temelde farklı görüşlere işaret eden bu önemli ayrılık yakında Bolşevizmin en şiddetli ve en önemli iç çatışmalarından biri olarak patlak verecekti. Ne var ki, şimdiki tartışmanın bağlamında, önemli nokta, Kamenev ve Troçki'nin, ikisinin birden Petrograd Bolşeviklerinin birçoğuyla birlikte, Demokratik Devlet Konferansı'nın çalışmalarını ve devrimin barışçı gelişimine dair önerileri olumlu gördüğüdür.

Bolşeviklerin bu zamanda, aralarında hâkim olan ılımlılıkları açısından bakıldığında, yine Eylül'ün ilk yarısından beri Lenin'in kendisinin de böyle bir yaklaşıma eğilim göstermeye heveslendiği düşünülürse, 15 Eylül'de Bol-

şevik liderliği Lenin tarafından 12 ile 14 Eylül arasında yazılmış iki mektup aldığı zaman üst düzey Bolşevik liderlerin nasıl şok yaşadığı tahmin edilebilir. Lenin bu mektuplarında, "Uzlaşma Üzerine"de belirttiği ılımlı tavırlarını tümüyle terk ederek Bolşeviklerin kendilerini acil bir silahlı ayaklanma hazırlama sorumluluğunu üstlenmeye çağırıyordu.

Bu haricen çarpıcı kaymanın, birbirini karşılıklı destekleyen bazı nedenleri olduğu görünüyordu. Bir yanda, Finlandiya'daki aşırı solun güçlü konumu; Bolşevik programın Petrograd ve Moskova sovyetleriyle bazı öteki bölgelerin sovyetlerinde çoğunluğun desteğini kazanmaya başlaması; kırsal kesimdeki toprağa aç köylüler arasında toplumsal ayaklanmaların çok yayılması; cephedeki orduda çözülmenin sürmesi ve askerlerin acil barış için artan ısrarlı talepleri ve Alman Filosundaki huzursuzluk işaretleri gibi faktörler Lenin'in iktidarın Bolşevikler tarafından ele geçirilmesi için umutlanmasına yol açmıştı. Böylece, Bolşevikler kentlerde güçlü desteğe sahip olacaklar ve artık taşra ve cephede bağlaşık muhalefetle karşılaşmayacaktı. Ayrıca, Rusya'da gerçekten devrimci bir hükümetin kurulması öteki Avrupa ülkelerinde kitlesel isyanlar için katalizör işlevi görecekti. Yine, doğal olarak, Lenin aşırı sol bir hükümeti kurma sorununa çabuk karar verme olanağını sezmeye başlarken, ılımlı partilerle "uzlaşma" için ilgisi soğumuş oldu. Öte yandan, bir anlamda çelişkili görülse de, Lenin hükümetin hâlâ ayrı bir barış anlaşmasıyla devrimi yenmeyi bir şekilde başarma olasılığından, Petrograd'ı Almanlara teslim edeceğinden, Kurucu Meclis seçimlerini manipüle edeceğinden ya da örgütsüz bir halk ayaklanmasını provoke etmesinden gerçekten korkmuş gözüküyordu. Ayrıca, partinin çok fazla gecikmesi durumunda ise, kitleler arasında etkisini yitirmeye başlayacağından ve Rusya'nın tam anarşiye kaymasını durdurmak için güçsüz kalacağından endişeli gözükmekteydi.

Lenin'in bomba gibi düşen iki mektubundan birincisi, Merkez, Petersburg ve Moskova komitelerine hitap ediyor ve şöyle başlıyordu: "Bolşevikler, her iki kentteki işçi ve asker vekilleri Sovyetlerinde çoğunluk elde etmiş olarak devlet iktidarını kendi ellerine alabilirler ve *almalıdırlar*. Alabilirler çünkü iki büyük kentteki devrimci unsurların aktif çoğunluğu halkı sürüklemeye, muhalefetin direnişinin üstesinden gelmeye, onu ezmeye ve iktidarı kazanmaya ve elinde tutmaya yeterlidir." Demokratik Devlet Konferansı'ysa, "devrimci halkın çoğunluğunu *değil*, ancak, yalnızca *küçük burjuvazinin üst tabakasını temsil eder*," diye ısrar ediyordu. Çünkü "Petrograd'ın her an teslimi tehlikesi şansımızı yüz kat daha azaltacaktır," diyordu. Ayaklanmanın başlatılacağı anın seçilmesi o noktadaki yerel liderlere bırakılacaktı. Üst düzey Bolşevik liderliğin yapması gereken şey bir an önce Petrograd'da bulunmanın avantajından yararlanarak toplanacak parti kongresiyle "Petrog-

rad ve Moskova'da silahlı ayaklanma, iktidarın ele geçirilmesi ve hükümetin devrilmesi" görevlerini örgütlemekti. Moskova ve Petrograd'da (hangisinin önce geleceği fark etmiyordu) iktidarı bir an önce alarak, Lenin yazısını şöyle bitirdi: "mutlak ve tartışmasız olarak kazanacağız."[526]

İkinci mektubu, "Marksizm ve Ayaklanma" başlığını taşıyordu ve sadece Merkez Komitesine hitap ediyordu. Bu mektupta, Lenin "bugünkü oportünistler" tarafından ileri sürüldüğü gibi, "ayaklanmanın bir sanat gibi ele alınmasının" Blankizm olmadığını, ancak Marksizmin temel bir ilkesi olduğunu iddia ediyordu. "Başarmak için ayaklanma bir komplo ya da bir partiye değil, proletaryaya dayanmak zorundadır ve halkın devrimci yükselişini temel almalıdır," diye yazmıştı. Başarılı bir ayaklanmanın son koşulu zamanlamaya ilişkindi: Ayaklanma, ileri saflardaki faaliyetin doruktа, öte yandan düşman kampındaki bocalamanın da en güçlü olduğu zaman gerçekleşmeliydi. Bu önkoşullar var olduktan sonra ayaklanmayı bir sanat olarak almayı ret etmenin "Marksizme ve devrime ihanet" olduğunu söyleyerek, Lenin derhal ayaklanmanın neden "günün emri" olduğunu açıklamasını sürdürdü. Var olan durumun Temmuzda hâkim olan koşullarla ters olduğunu söyledi. O zaman Bolşeviklerin hâlâ proletaryanın desteğinden yoksun olduğunu iddia ediyordu. Şimdi, Bolşeviklerin kovuşturmaya uğraması ve Kornilov deneyiminin sonucunda parti hem Moskova hem Petrograd'daki Sovyetlerde çoğunluğa sahipti. Temmuzda ülke çapında devrimci yükseliş yoktu. Ancak Kornilov darbesinden sonra böyle bir yükseliş başlamıştı. En son olarak, daha önce Bolşeviklerin düşmanları arasında ciddi kararsızlıklar bulunmuyordu. Hâlbuki şimdi önemli derecede bocalama vardı. "3–4 Temmuzda, iktidarı politik olarak elde tutamazdık," diyen Lenin mektubunu şöyle bitiriyordu: "Çünkü *Kornilov darbesinden önce*, ordu ve taşra Petrograd'a karşı yürüyebilirdi ve yürüyecekti. Şimdi resim tümüyle farklıdır... Başarılı bir ayaklanma için tüm nesnel koşullar vardır."

"Marksizm ve Ayaklanma"nın sonuna doğru, Lenin Merkez Komitesinden Bolşevik grubunu Demokratik Devlet Konferansı'nda birleştirmesini talep etti-"kararsızları kararsızların kampında bırakmaktan korkmaksızın." Daha kısa bir bildiri yazmak için ("daha kısa ve daha keskin olursa daha iyi olur") "kesin olmayan bir tavırla uzun söylevlerin ve genelde 'söylevlerin' ilgisizliğine, devrimi kurtarmak için acil eylem ihtiyacına vurgu yaparak, burjuvaziden tümüyle kopmaya, bugünkü hükümetin tümüyle kaldırılmasına... ve tüm iktidarın *devrimci proletaryanın başını çektiği devrimci demokratlara* derhal devredilmesine mutlak ihtiyaç duyulması."Bolşevikler "bu bildiriyi okuyarak ve konuşmaya değil kararlara, önerge yazmaya değil eyleme yönelerek... bütün gruplarını *fabrika ve kışlalara*" göndermelidirler. Aynı zamanda, ayaklanmayı, Marksist biçimde bir sanat gibi ele alarak ve

tek bir an bile yitirmeden, Bolşevikler "ayaklanma müfrezeleri karargâhları örgütlemeliler, kuvvetleri dağıtmalılar, güvenilir alayları en önemli yerlere kaydırmalılar, Aleksandrinski Tiyatrosu'nu teslim almalılar, Peter Paul Kalesi'ni işgal etmeliler [ve] Genelkurmayı ve hükümeti tutuklamalıdırlar." Yine, "silahlı işçileri seferber etmeli ve onları son tehlikeli kavgaya çağırmalılar, telgraf ve telefon merkezlerini işgal etmeliler, telgraf ve telefon merkezlerinde karargâhlar kurmalı ve onları telefonla tüm fabrikalara, alaylara ve silahlı çatışma noktalarına bağlamalılardır."[527]

Petrograd'daki Bolşevik liderlerin bu mesajlara verdikleri ilk yanıt Lenin'in daha önce gönderdiği "Uzaktan Mektuplar"da onayladığı şekli anımsattığını söylemek şaşırtıcı olmayacaktır. Buharin birkaç yıl sonra, "Hepimiz donakalmıştık," diye hatırlayacaktı.[528] Aleksindrinski Tiyatrosu'ndan kendi karargâhlarına koşturan Merkez Komitesi üyeleri olağanüstü gizli oturumda bu mektupları tartışmak üzere 15 Eylül akşamı toplandılar. Hazır bulunanlar arasında, normalde Petrograd'da bulunan ve partinin günlük işleyişinden sorumlu olanlarla (yani, Bubnov, Dzherzinski, Yoffe, Milyutin, Sverdlov, Sokolnikov, Stalin ve Yuritski) birlikte, Kamenev, Kollontay ve Troçki (hapisten çıktıktan sonra bu Troçki'nin katıldığı ikinci Merkez Komitesi toplantısıydı) de vardı. Ayrıca, Moskova'dan gelen Bolşevikler Buharin, Lomov, Nogin ve Rikov ile Kafkaslar'daki Bolşevik örgütünün Merkez Komitesindeki temsilcisi Stepan Şauman da bu toplantıya katılmıştı. Lenin'in gönderdiği mektupların kopyaları çalışmalar başlamadan önce hazır bulunanların çoğuna dağıtılmıştı.[529] İzleyen tartışmanın protokolü aşırı derecede parçalıdır.[530] Komite özel olarak taktik sorunlara ayrılan erken bir toplantıyı programa almanın uygunluğu konusunda anlaşmaya vardı. Stalin'in Lenin'in mektuplarının dağıtılmasını isteyen önerisi ilk mektubun Merkez Komitesiyle birlikte Petersburg ve Moskova komitelerini de muhatap almasına rağmen ret edildi. Tam tersine, orada hazır bulunanların çoğu her şeyden önce, açıkçası bunların sessizce yok edilmesini düşünüyordu. Buharin daha sonra, Merkez Komitesinin mektupları yakmayı düşündüğünü ve oybirliğiyle de öyle yapmaya karar verdiklerini belirtmişti.[531] Resmi protokole göre, komite yalnızca her mektuptan bir kopya saklamaya ve hareketin sokağa taşmasını önlemek için önlemler almaya karar verdi.

Lomov daha sonra Merkez Komitesinde bu sırada öne çıkan endişelerden birine işaret etmişti: "Bu mektupların Petrograd işçilerine... ve Petersburg ve Moskova komitelerine ulaşması halinde olacaklardan endişeleniyorduk çünkü bu derhal saflarımıza büyük bir ahenksizlik getirecekti... Lenin'in sözlerinin işçilere ulaşması halinde, çoğunun bütün Merkez Komitesi tarafından benimsenen tavrın doğruluğundan kuşku duymaya başlayacağından korkuyorduk."[532] Ek bir can yeleği olarak, Merkez Komitesi 15 Eylül'de,

tartışmaları Askerî Örgüt ve Petersburg Komitesiyle çalışacak üyelerini (sırasıyla Sverdlov ve Bubnov) atadı ve bu üyelerine, kışla ve fabrikalarda Lenin'in istediği çizgide acil eylem çağrısı yapılmamasını güvence altına almaları sorumluluğunu verdi.

Şimdilik Lenin'in Geçici Hükümeti devirmek için yaptığı çağrılar teklifsizce tersine dönmüş oldu. Gerçekte, Lenin'in mesajını aldıktan sonra Bolşeviklerin Demokratik Devlet Konferansı'ndaki tavırlarındaki tek değişiklik, Troçki'nin iktidarın Sovyetlere devredilmesi için atılacak ilk adım olarak konferansın bir hükümet kurma olasılığını küçümsemesi oldu. Onun yerine, şimdi kategorik olarak politik iktidarın doğrudan Sovyetlere devredilmesinde ısrar etmekteydi. Bu ince fakat önemli kayış 18 Eylül'de işçi ve asker sovyetlerinin kapalı bir konferansına da yansımıştı. Orada Troçki Martov'la sıkı bir tartışmaya girmişti. Martov Demokratik Devlet Konferansı'na çağrılan tüm grupların temsilcilerini kapsayan geniş bir sosyalist hükümetin konferans tarafından kurulmasından yana konuşmaktaydı. Martov'a karşı çıkan Troçki, tüm iktidarın Demokratik Devlet Konferansı'na verilmesi durumunda, konferansın oluşumu da dikkate alınarak değerlendirildiğinde, bunun ihtiyatsız bir adım olacağını iddia etti. Onun yerine, iktidarın kendilerini tümüyle güçlü, yapıcı bir politik güç olarak kanıtlamış Sovyetlere devredilmesi mutlaka zorunluydu.[533]

Bolşeviklerin konferans delegelerini burjuvaziden ayırarak devrimci bir hükümet kurmaya razı etmek için yaptıkları girişimler sürüyordu. 13 Eylül'deki toplantıda Merkez Komitesinin yetki verdiği ve daha önce gördüğümüz gibi, kısmen Lenin'in "Uzlaşmalar Üzerine" adlı yazısından sonra şekil verilen platform, yani partinin hükümet sorunu üzerine resmi önermesi, 18 Eylül'de yapılan oturumda konferansa resmen okunarak sunuldu. O gece, Bolşevik çağrılarına yanıt olarak, Petrograd fabrika ve askerî birliklerinden 150 delege, tümüyle sosyalist bir hükümet kurulmasına destek vermek amacıyla, Aleksandriski Tiyatrosu'nun dışında bir gösteri yaptılar. Böylece, Lenin'in tavsiye ettiği gibi, konferanstan çekilmek ve kitlelere ayaklanma çağrısıyla gitmek yerine, parti, işçi ve askerleri daha radikal bir yol izlemesi için Demokratik Devlet Konferansı'na baskı uygulamak amacıyla seferber etmişti.[534]

Lenin için, Bolşevik platformunun Demokratik Devlet Konferansı'na sunumu, parti liderliğinin Eylül ortasındaki mektuplarında yer alan varsayımları ret ettiğinin açık bir işaretiydi. Lenin'in *Raboçi put*'un 16 Eylül tarihli baskısını okuduğundadaha da rahatsız olduğuna hiç kuşku yoktu. Bu gazete Lenin'in "Rus Devrimi ve İç Savaş" adlı makalesini yazarını da belirterek yayınlamıştı. Merkez Komitesi onun acil ayaklanma çağrılarından partinin büyük ölçüde etkilenmemesini sağlamak için önlem almakla kalmıyor, aynı

zamanda, önceki hafta sahip olduğu daha ılımlı görüşlerini yayınlıyordu ve kaçınılmaz olarak onun bu andaki düşüncesini oluşturduğu izlenimini veriyordu.

Bu aşamada, Merkez Komitesinin bunu açıkça yasaklamış olsa da, Lenin Petrograd'a geri dönmeye karar verdi. Görünürde, onun can güvenliğinden korkuyorlardı. 17 Eylül ya da kısa bir süre sonra, Merkez Komitesinin onayı olmaksızın,[535] Lenin Helsingfors'dan başkente yüz yirmi kilometre uzaklıktaki Viborg'a seyahat etti ve burada Merkez Komitesine olmasa da, Krupskaya ve Sverdlov'a Petrograd'a dönme kararını bildirdi.[536]

Bu arada, Demokratik Devlet Konferansı'nda delegeler grup toplantıları, parti toplantıları ve resmi oturumlarda, kurulacak hükümetin niteliğiyle ilgili tüm soruları tartışarak dört gün (14–18 Eylül) geçirdiler. Bu konudaki resmi oylama 19 Eylül'de yapıldı ve sonuçlar bu konuyla ilgili herkes için bir fiyaskoya dönüştü. Konferans prezidyumunun önceden hazırladığı oy verme usulüne göre, delegeler koalisyon hakkındaki görüşlerini baştan kayda geçirmek zorundaydılar. Sonra, önerilen iki düzeltme ekinden birine oy vermeleri isteniyordu: (1) Kornilov olayına karışan Kadet Partisi ve öteki gruplara ait unsurlar koalisyonun dışında kalacaktı; (2) Kadet Partisinin tümü dışarıda bırakılacaktı. En sonunda, delegeler önergenin düzeltilmiş halini oylayacaklardı.

Beş saat süren ilk tur oylamada burjuvaziyle koalisyon yapma ilkesi lehte 766, 688 karşı ve 38 çekimser oyla kabul edildi. Bu oylar konferansın oluşumuyla ilgili Bolşevik değerlendirmelerini doğrulamıştı. İşçi ve asker sovyetleriyle sendikalar büyük çoğunlukla koalisyona karşı oy kullanmışlardı ama koalisyonu destekleyen sayıca daha fazla olan köylü sovyetleri, askerî komiteler, zemstvolar ve kooperatiften gelen vekiller onlardan daha güçlüydü.[537] Bundan sonra, konferans iki değişiklik önerisini gündeme aldı. Bolşevikler adına Troçki her ikisini de desteklemekten yana konuştu. Martov Menşevik-Enternasyonalistler adına ve Boris Kamkov da Sol Sosyalist Devrimciler adına konuştu. İlke olarak koalisyondan yana olan herkes değilse de, çoğunun düşündüğünün tersine, her iki değişiklik önerisi de kabul edildi. Karar değiştirilmiş haliyle, yani koalisyonun ilkede kabul edilmesi ancak Kadet Partisinin Kornilov'u desteklemiş olan öteki gruplarla birlikte dışta bırakılması neredeyse kimseyi tatmin etmedi. Bolşevikler, doğal olarak bu karara karşı çıktı. Onlara koalisyonu destekleyenlerden çok sayıda kişi de katıldı çünkü Kadetler *olmadan* kurulacak bir koalisyonun yaşayabileceğini düşünemiyorlardı. Kararın değiştirilmiş son haline yalnızca 183 delege lehte oy kullandı. 813 delege karşı oy ve 80 delege ise çekimser oy kullandı.[538]

Böylece dört gün süren ve çok yoğun yapılan tartışmalar "demokratik gruplar" arasındaki temel görüş farklılıklarını tümüyle ortaya çıkardı an-

cak gelecek hükümetin oluşumuyla ilgili kesinlikle bir çözüm sağlayamadı. Sosyalistlerin hükümetle ilişkileri 19 Eylül'deki çelişkili oylama öncesinden daha karmaşık hale geldi. Böyle bir durumun daha fazla devam edemeyeceği Demokratik Devlet Konferansı Prezidyumu için kesin açıklık kazandı. Onun diretmesi üzerine, 19 Eylül oturumu kapanmadan önce, delegeler yeni hükümetin kurulması, işleyişi ve programı için karşılıklı kabul edilebilir koşullar üzerinde bir şekilde anlaşma sağlanana kadar dağılmamaya karar verdiler.

Ertesi gün Prezidyum var olan çıkmazdan kurtulmak amacıyla resmi tartışmalar yapılmasını planladı. Bu toplantıya katılanlar arasında Prezidyum üyeleri ve Demokratik Devlet Konferansı'na katılan değişik parti ve grupların temsilcileri vardı. Onların hükümet konusu üzerine yaptığı şiddetli tartışmalar sabahtan akşamın erken saatlerine kadar sürdü. Tseretelli demokrasi içinde koalisyon sorunuyla ilgili olarak önceki gün ortaya çıkan derin ayrılıklara işaret ederek, demokrasinin kendisinin yaşayabilecek bir hükümeti örgütleyemediğini savundu. Gots ve Aksentiev de ona katılarak bir kez daha, bir şekilde burjuvaziyle politik güç birliğine girmenin önemini vurguladılar. Bu toplantıda Bolşeviklerin baş sözcüsü Kamenev'di. Pek de inandırıcı olmayan biçimde, önceki gün koalisyon hükümetinin oluşumunun kesinlikle ret edildiğini belirterek, "homojen demokratik bakanlığın" örnek alınmasını istedi. Bolşeviklerin böyle bir hükümete karşı tavrıyla ilgili olarak ılımlıların korkularını yatıştırmak amacıyla, şunları kesin biçimde ekledi: "Böyle bir hükümeti devirmeyeceğiz. Demokratik bir politika izlediği ve ülkeyi Kurucu Meclise götürdüğü sürece onu destekleyeceğiz." Delegeler konuşmalarını bitirdikten sonra, koalisyon sorunu üzerine resmi oylamaya geçildi: Elli delege lehte, altmış delege karşı oy kullanmıştı.

Bu devam eden ve neredeyse yarı yarıya olan bölünme için Tseretelli biraz daha farklı bir yol önerdi. Gelecek hükümetin izleyeceği politik programla ilgili olarak bir uzlaşma sağlamak için bir girişimde bulunmalı ve bakanlar kurulunun kesin karakterini geçici temsili bir organın kullanımına bırakmalıydılar. Bu geçici temsili organ bu konferansta seçilecek ve hükümet de Kurucu Meclis toplanana kadar ona karşı sorumlu olacaktı. Önerilen bu yol hemen kabul edildi. Yeni hükümetin izleyeceği programla ilgili olarak delegelerin çoğu Sovyetin "14 Ağustos programıyla" dayanışmalarını ifade etti.[539] Yalnızca, Bolşevikler muhalefet etti. Ancak Bolşevikler geçici temsili organ kurulması için bu toplantıya katılanların kalan kısmıyla birleştiler.[540]

Kamenev bu yeni kurumun "homojen" olacağını umut etti. Üyelerinin önemli bir oranı işçi ve asker sovyetlerinden gelecekti. Böylece, burjuvaziden ayrılmak için Demokratik Devlet Konferansı'ndan daha az direnç gösterecekti. Ne var ki, hemen böyle bir umudun temelde sağlıksız olduğu anlaşıl-

dı. Bolşevikler yine muhalefette yalnız kalmayı sürdürürken, bu toplantıya katılanlar yeni geçici organın (ilk vaftiz adı "Demokratik Konsey" oldu fakat daha çok "Ön Parlamento" olarak söz edildi) gerek konferansa katılan grupların gerek de mülk sahibi unsurların temsilcilerini kapsaması gerektiği üzerinde anlaştılar. Bu önceki günkü oylama modelinin doğrudan tersine çevrilmesiydi. 19 Eylül oturumuna, ilkede bir koalisyon kurulmasını onaylayarak başladılar. Ondan sonra, Kadetlerin katılmasına karşı çıkarak gerçekte bir koalisyon hükümetinin kurulması için her olasılığı ortadan kaldırmış oldular. Ondan sonra, 20 Eylül'de, delegelerin toplantısında, başta koalisyon ret edildikten sonra, Kadetleri dışta bırakmadan, burjuvazi temsilcileriyle politik işbirliği olasılığını dolaylı olarak yeniden getirdikleri bir kararı kabul ettiler.[541]

Koalisyon yandaşları bu fırsatın üzerine atlamakta geç kalmadı. Aynı gece geç saatlerde, 20 Eylül'deki konferans plenumunda, Tseretelli sonradan geçen bir karar sundu. Bu kararla, hükümet sorunu üzerine son karar sorumluluğu Ön Parlamentoya kaydırılmış oluyordu. Öteki konuların arasında, bu karar gelecek hükümetin 14 Ağustos programını gerçekleştirmek için çalışmasını şart koşuyordu. Yani, genel bir barış sağlamak amacıyla enerjik bir politika izleyecek, geçici temsili organa karşı sorumlu olacak ve ona hesap verecekti. Böylece, bu geçici temsili organ Kurucu Meclis toplanana kadar halk iradesini yansıtmış olacaktı. Karar özellikle bu temsili organın, yani Ön Parlamento'nun Demokratik Devlet Konferansı üyelerinden oluşturulmasını belirtmişti. Kararda burjuvazinin Ön Parlamento ya da gelecek hükümete katılması hakkında özel bir şey yer almıyordu. Ne var ki, bir başka koalisyon olasılığını muğlak bir ifadeyle örtülü biçimde onaylıyordu. Kararda yer alan bu muğlak ifadeye göre, eğer hükümete burjuva unsurlar girecek olursa, geçici temsili organ burjuva grupların katılımıyla genişletilecekti. Karar bu koşullar altında, demokratik unsurların üstünlüğünün sağlanacağını belirtmekteydi. En son olarak, kararda bu doğrultuda hükümet kurulması amacıyla görüşmelere başlamak için beş konferans delegesinin (bu sayı sonradan ikiye katlandı) seçilme koşulu ileri sürüldü. Bu delegeler girişimlerinin sonuçlarını Demokratik Konseye rapor edeceklerdi. Bu sonuçlar Konseyin onayını gerektiriyordu.[542] Böylelikle, uzun zamandır beklenen Demokratik Devlet Konferansı bir kaçışla son buldu: Henüz adları belli olmayan birkaç temsilci bakanlar kurulu bunalımı için kabul görecek bir çözüm üretmekten sorumlu tutulmuşlardı. Oysa Rusya'nın her yanından bu konferansa gelen binden fazla delege bu bunalıma bir çözüm bulmayı başaramamıştı.

Kısmen burjuvaziyle daha fazla işbirliği yapmaya karşı çıkanlar Kerenski'yle resmi tartışmalarda yer almayacağı için, konferans görüşme ta-

kımında kaçınılmaz olarak Sovyetten önde gelen koalisyon savunucuları – Tseretelli, Avksentiyev, Gots ve Çikeydze gibi kişiler– ağırlıktaydı. Bunların yanında, burjuvazinin otoriter kesimlerinin hükümete katılımını Rusya'nın yaşaması için kesinlikle gerekli gören kooperatif ve zemstvo gruplarının temsilcileri de vardı. Bu heyet Kerenski, öteki bakanlar kurulu üyeleri, Kadet Merkez Komitesi temsilcileri, Petrograd ve Moskova'dan iş ve sanayi dünyasından kişilerle çetin pazarlıklar yaptıkları oturumlarında 22–24 Eylül'de buluştular. Beklendiği gibi, burjuvazi sözcüleri hükümet politikasında Sovyetin 14 Ağustos programını esas almaya istekli değildi. Öte yandan Ön Parlamento düşüncesine tümden karşı değildiler. Yalnızca Geçici Hükümetin böyle bir organ kurmaya yasal olarak yetkili olduğunda diretiyorlardı. Yine, her durumda, yeni bakanlar kurulunun hiçbir koşul altında Ön Parlamentoya sorumlu olamayacağında ısrar ediyorlardı. Başka bir deyişle, bu bir danışma organından öteye gidemezdi. Aynı zamanda, Kerenski başka bir koalisyon hükümeti kurmaya ihtiyaç olduğunu kesinlikle aklına koymuştu.

O zaman pratik amaçlarla, Demokratik Devlet Konferansı heyet üyeleri 14 Ağustos programından geri adım atmak ve hükümetin önceliğinin Ön Parlamento'nun bağımsızlığından önce geldiğini örtülü biçimde kabul etmek ya da Kerenski'den koparak burjuvazi temsilcilerini hükümete getirmekten vazgeçmek ikilemiyle karşı karşıya kalmışlardı. Tahmin edildiği gibi, birinci seçeneğe yöneldiler. Bir anlamda, Tseretelli heyetinin 22–24 Eylül'deki karmaşık politik pazarlıklarda izlediği taktikler Tseretelli'nin Demokratik Devlet Konferansı'nda kullandıklarının karşıtıydı. Konferansta, Tseretelli bakanlar kurulunda tam olarak yer alacakları bir kenara bırakıp hükümeti oluşturanlara bakılmaksızın onun izleyeceği programa dikkatini odaklayarak bir koalisyon olasılığına izin veren bir anlaşmaya varmayı başarmıştı. Şimdi, gerek 14 Ağustos programının politik temel oluşturmasına ve gerek hükümetin Ön Parlamentoya karşı sorumlu olmasına sıkı direnişle karşılaşınca, Tseretelli bu değerlendirmeleri hafifletmek zorunda kaldı. Bunun yerine, Rusya'nın hastalıklarını çözecek tek olası çare olarak demokrasiyle burjuvazi arasında yapılacak güç birliğinin kritik önemini vurguladı.

22–24 Eylül görüşmelerinin son aşaması sırasında, 14 Ağustos programı Kadetlere uyacak biçimde değiştirilerek yumuşatıldı. Bu sırada, hükümetin kısa sürede Ön Parlamentoyu resmen kurmak için bir kararname hazırlayarak yayınlaması kararlaştırıldı. Şimdi yeniden Cumhuriyet Konseyi olarak adı değiştirilen ancak genelde Ön Parlamento denilen bu kurum Demokratik Devlet Konferansı'ndan seçilen 367 delegeye ek olarak mülk sahibi sınıflardan 150 üye daha alabilecekti. Bunun yasal olarak tümüyle bir danışma organı olacağı ve en önemlisi hükümet üzerinde resmi bir yargılama yetkisi bulunmayacağı anlaşılmıştı.[543]

23 Eylül gece geç saatte, ilk olarak Demokratik Devlet Konferansı'nın kapanışında oluşturulan Ön Parlamento toplanarak Troçki'nin sunduğu bir Bolşevik bildirisini kolayca ret etti. Troçki bildirisinde, Tseretelli heyetinin görüşmelerini kitle iradesine ihanet olarak yadsıyor ve "gerçek devrimci bir hükümet" kurmaya çağırıyordu. Bunun yerine, Ön Parlamento Dan'ın yeni anlaşmaları örtülü biçimde onaylayan kararını çok az oy farkıyla geçirdi. Bunu yaptıktan sonra, delegeler Geçici Hükümetin meclisi genişletecek resmi kararını beklemek üzere oturumu kapattılar. Kerenski'ye yeni koalisyon kabinesini kurma yolu şimdi açılmıştı. O da bunu 25 Eylül'de gerçekleştirdi. Yeni bakanlar kuruluna giren Kadetler Aleksander Konovalov, Kişkin, Sergey Smirnov ve Anton Kartashev oldu. Teknik olarak bakanların çoğunluğu sosyalistler olurken, kilit mevki olan Dışişleri Bakanlığı Tereşçenko'nun elinde kaldı. Konovalov başbakan yardımcılığı ve sanayi bakanlığına atandı ve Kerenski başbakan ve ordu başkomutanı olarak kaldı.[544]

21 Eylül'de, Demokratik Devlet Konferansı yeni hükümetin oluşumu için Kerenski'yle tartışmalara başlanmasını öneren Tseretelli'nin kararını kabul ettiğinden bir gün sonra (ancak bu görüşmelerin sonucu henüz belli olmamıştı), Bolşevik Merkez Komitesi partinin acil politik çizgisini değerlendirmek üzere toplandı. Bu toplantıyla ilgili herhalde en çarpıcı olay, Demokratik Devlet Konferansı'nın koalisyon politikasından ayrılamaması karşısında bile bu toplantıda Lenin'in kentlerdeki kitlelerin silahlı eyleme çağrılmasını tavsiye eden görüşlerinin hiç değerlendirilmemiş olmasıydı.[545] Kesin olarak, bu kısmen Kamenev, Rikov ve Nogin gibi sağ Bolşeviklerin etkisiyle böyle olmuştu. Ama Lenin'in Rusya'da erken bir sosyalist devrimin gerçekleşebilmesi ve gerekliliğiyle ilgili temel varsayımlarını tümüyle paylaşan parti yetkililerinin bile, kitlelerin Lenin'in öngördüğü şekilde "acil süngü yükü" arkasında başarıyla seferber edilmesi konusunda kuşkuları olduğu gerçeği vardı. Kısmen işçi ve askerlerle sürekli karşılıklı ilişki halinde olmaları nedeniyle, Troçki, Bubnov, Sokolnikov ve Sverdlov gibi liderlerin partinin kitleler içindeki etkisi ve otoritesinin sınırlarını gerçekçi olarak değerlendirmiş oldukları anlaşılıyordu. Bunlar Sovyetleri, içinde tüm gerçek devrimci grupların hep birlikte devrimi gerçekleştirmek için çalışacağı yasal demokratik organlar olarak görüyordu. Ayrıca, Kornilov deneyinin bir sonucu olarak Kerenski'nin sola zarar verme kapasitesi için Lenin'den daha az endişeliydiler. Bunun sonucunda, şimdi iktidarın ele geçirilmesini ve yeni hükümetin kurulmasını yakın gelecekte toplantıya çağrılacak ulusal Sovyetler Kongresi'yle ilişkilendirmeye başlamışlardı. Böylece, kitlelerin gözünde Sovyetlerin yasallığından yararlanmış olacaklardı.

Demokratik Devlet Konferansı sonrasında sağ Bolşeviklerin Sovyetler Kongresinin erken toplanmasını da desteklediği ve "Bütün İktidar Sovyetle-

re" sloganına önem verdikleri de eklenmelidir. Troçki gibi "ruhen Leninist olan kişilerle" Kamenev gibi sağ Bolşevikler arasında temelde farklılıklar vardı. Birinciler Sovyetler Kongresi'ne acil barış ve içeride radikal değişiklik öngören programa bağlı aşırı sol hükümete iktidarın devredileceği bir ortam olarak bakıyordu. İkinciler ise, Sovyetler Kongresi'ni "demokratik grupların" daha geniş tabanlı ve güçlü bir ittifakının kurulması için bir araç olarak görmekteydi. Bu ittifak en sonunda, Kurucu Meclis toplanana kadar tümüyle sosyalist koalisyon hükümeti oluşturabilirdi.

Böylece, Petrograd'daki parti liderliğini bölen ana konu Devlet Demokratik Konferansı'nın yaklaştırdığı acil bir silahlı halk ayaklanmasının örgütlenmesi ya da Sovyetler Kongresi'nin derhal toplanması değildi. Lenin'in çok yakında tavsiye etmeye başladığı birinci konunun üst düzey Bolşevik liderlik çevresi içinde yer alan herkes tarafından kesin olarak ret edildiği anlaşılıyordu. İkinci konu ise, herkes tarafından kabul görmüştü. Bölünme konusu Demokratik Devlet Konferansı'nı hep birlikte terk etmek ya da Ön Parlamentoya katılıp katılmamaktı. Demokratik Devlet Konferansı'nın açılmasına birkaç saat kalmıştı ve diğeri ise oluşum süreci içindeydi, 23 Eylül'de açılması planlanmıştı. Demokratik Devlet Konferansı'nın sonuçlarından ve Ön Parlamento görüşmelerinden koalisyon politikasını küçük düşürmek ve Menşevik-Sosyalist Devrimci kampı içinde kararsız kalan unsurlarla ittifak kurmak amacıyla yararlanmak Kamenev fraksiyonuna göre, gelecek Sovyetler Kongresi'nde en güçlü geniş tabanlı sosyalist bloğun birleştirilmesi için önemli bir fırsat oldu. Bu arada, Demokratik Devlet Konferansı'ndan gösterişle çekilmek ve Ön Parlamentoyu boykot etmek de, Troçki'ye inanan parti liderlerine göre, Sovyetler Kongresi'ni uzlaşmacı gruplardan ayrılmak için kullanmak, iktidarı sovyetlere devretmek ve öteki gerçek devrimci grupların da istediği şekilde bir devrimci yola girmek amacıyla gerekli başlangıcı oluşturacaktı.

21 Eylül sabah toplantısında, Bolşevik Merkez Komitesi Demokratik Devlet Konferansı sorununda uzlaşma gibi de sayılabilecek bir kararı kabul etti: Konferanstan resmen geri çekilmemeye karar verdi. Bunun yerine, koalisyoncuların hareketlerine karşı bir protesto sergilenecek ve Konferans Prezidyumundaki Bolşevik üyeler geri çağrılacaktı. Ondan sonra, Merkez Komitesi dokuza karşı sekiz oyla Ön Parlamentoya katılmamaya karar verdi. Bu konuda neredeyse eşit denebilecek bir bölünme olması nedeniyle, Ön Parlamento'nun boykot edilmesiyle ilgili son karar Merkez Komitesinin Demokratik Konferans'a katılacak Bolşevik heyetiyle yapacağı ortak toplantıda alınacak karara bırakılması konusunda anlaşma sağlandı. Bu toplantı delegeler bir araya gelir gelmez yapılacaktı.

Daha sonra, büyüklüğü kabaca bir parti kongresine yaklaşan bu meclis aynı gün toplandı. Troçki boykottan yana olanların sözcüsü olarak, Rikov

ise karşıt görüşlüler adına hareket etti. Ötekiler arasındaki Stalin Troçki'den yana durdu. Kamenev, Nogin ve Riyazanov Rikov'u destekledi. Troçki sonradan bu tartışmanın uzun ve hayli ateşli yapıldığını anımsamaktaydı. Konu oylamaya geldiğinde, önceki Merkez Komitesi kararı tersine döndü. Sol için büyük bir geriye dönüş oldu. Rusya'nın her yerinden meclise gelen parti temsilcileri Ön Parlamento'ya katılmaktan yana yetmiş yediye karşı elli oy verdi. Karar Merkez Komitesi tarafından derhal onaylandı.[546]

İki gün sonra, 23 Eylül'de Bolşeviklerin dürtüsüyle, Merkez Yürütme Komitesi Demokratik Devlet Konferansı'na taşra sovyetlerinden gelen delegelerle birlikte toplandı ve 20 Ekim'de Petrograd'da ulusal çapta bir Sovyetler Kongresi toplamayı kararlaştırdı. Şimdi sovyetler kongresinin planlanmasıyla birlikte, Bolşevikler yapılacak bu kongrede iktidarın sovyetlere devredilmesi için Ön Parlamento'da kampanya başlatılmasını öngören politik bir bildiri hazırladı. Bu bildiride iktidarın sovyetlere devredilmesi ve sovyetlerin politik otoritesinin hükümetle rekabet edecek düzeye getirilecek şekilde güçlendirilmesi ve genişletilmesini desteklemek için büyük kitlelerin harekete geçirilmesi var olan durumda partiye birinci görev olarak verildi. Bu bildiri 24 Eylül'de Merkez Komitesi, Petersburg Komitesi temsilcileri ve yeni oluşturulan Bolşevik Ön Parlamento heyeti ortak toplantısında kabul edildi. Bununla bağlantılı olarak, parti üyeleri dikkatlerini yerel sovyetler arasındaki bağları güçlendirmeye odaklayacaklardı. Öteki işçi asker ve köylü devrimci organlarıyla temaslarını sağlamlaştıracaklardı. Hâlâ ılımlıların denetimine bulunan ulusal ve yerel Sovyet yürütme organlarının yeniden seçilmesini ayarlayacaklardı. Doğal olarak, Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'nin toplanmasını sağlayacaklardı. Ön Parlamento'daki faaliyetlerin bu kitle mücadelesinin ihtiyaçlarına sıkı sıkıya bağlı olacağı aynı bildiride vurgulandı.[547]

Bu arada, Petrograd Sovyetindeki gelişmeler kötüleşen ekonomik koşullarla birlikte üçüncü koalisyon kabinesinin oluşumunun ne derecede aşırı solun yararına çalıştığını yansıtmaktaydı. 25 Eylül'de Bolşeviklerin ağırlıkta olduğu yeni Prezidyum resmen çalışmaya başladı. Onaylama gürültüleri arasında, Petrograd Sovyeti başkanlığını yine Troçki aldı. Bu pozisyonda daha önce 1905'te de bulunmuştu. O zaman kendisini ilk kez güçlü devrimci bir konuşmacı olarak göstermişti. Başkanlık makamını kabul ederken, Troçki o ilk günlere geri döndü. O zamanı şöyle anımsamaktaydı:

> Petrograd Sovyeti yenilgiyle son bulan bir bunalım anı yaşıyordu. Şimdi kendimizi daha güçlü hissediyoruz. Oysa akşam gazetelerinde yayınlanan yeni bakanların listesi... devrimin [başka bir] kritik noktaya ulaştığı gerçeğini gösteriyor. Yeni Prezidyumun çalışmasının devrimin gelişinde bir yükselmeyi de beraberinde getireceğinden eminiz. Farklı partilere bağlıyız ve hepimizin yürütmekten sorumlu olduğu kendi işleri var. Ancak Petrograd Sovyetinin çalışmalarını yöne-

> tirken tüm fraksiyonların bireysel haklarına ve tam özgürlüğüne dikkat edeceğiz: Prezidyumun kolu asla bir azınlığı boğmak için kullanılmayacaktır.[548]

Troçki'nin Petrograd Sovyetini demokratik bir ruhla yönetmeyi taahhüt etmesinden çok uzun süre geçmeden, Bolşevikler Troçki'nin imzasıyla, Petrograd işçi ve askerlerinin yeni koalisyonu desteklemeye isteksiz olduğunu açıklayan bir kararı vekillerin onayına sundu. Ezici bir oy çoğunluyla derhal geçen karar tüm devrimci demokrasinin kurulan yeni hükümeti "İstifa!" talebiyle karşılayacağını kesin biçimde ifade ediyordu. Gerçek demokrasinin tam ittifakla kabul edilen sesinden destek alan Tüm Rusya Sovyetler Kongresi koalisyonu gerçek devrimci hükümetle değiştirecekti.[549]

Bu Sovyetler Kongresi'nde yeni bir hükümet kurmaya doğru temel yöneliş Eylül'ün ikinci yarısı boyunca Bolşevik faaliyetlerine şekil verecekti. Örneğin, *Raboçi put'* gazetesinde bu dönemde izlenen çizgi buydu. 27 Eylül'den başlayarak gazetenin her baskısında, "20 Ekim'deki Sovyetler Kongresi'ne Hazırlanın! Bölgesel Kongrelerinizi Derhal Toplayın!" başlıkları yer alıyordu. Zinovyev 26 Eylül'de baş sayfada yayınlanan makalesinde hükümeti şöyle kınamaktaydı: "Bize göre Rusya topraklarında tüm yetkilere sahip olan kurum 20 Ekim'de açılacak Sovyetler Kongresi'dir. Kongrenin toplanmasıyla birlikte, tabii eğer toplanabilirse, bu yeni koalisyon deneyi düşmüş olacak ve tüm kararsız kalan unsurlar geç de olsa kendilerini 'Bütün İktidar Sovyetlere' sloganımızla bağdaştıracaklardır. Her gün bizim kuvvetimizin artışına tanık oluyor. Eylül bloğunun her adımı bizim bakış açımızın geçerliliğini gösteriyor."[550]

Partinin yeni taktik çizgisi *Raboçi put'* gazetesinde 30 Eylül'de işçi ve askerlere yapılan bir çağrıda net biçimde yansımaktaydı (Zinovyev tarafından yazıldığı belliydi. Merkez Komitesinde resmen tartışılmış ve onaylanmıştı.). "Sovyetler Kongresi Öncesinde" başlığını taşıyan bu çağrı, karşı-devrimin ulusal çapta yapılacak sovyet kongresini ve Kurucu Meclisin toplanmasını önlemek için sınır tanımayacağı konusunda uyarıyordu. Bu koşullarda, işçi ve askerler dinç ve kuvvetli olmalıydı. Aynı zamanda da, koalisyona karşıt kongre delegelerinin seçilmesini sağlamak için her çabayı göstermeliydiler:

> Kendinizi koruyun yoldaşlar! Kimseye değil, ancak kendinize güvenin. Bir saat bile boşa gitmesin. Sovyetler Kongresi'ne hazırlanmaya başlayın. Koalisyona düşman olanların kongreye gönderilmesine dikkat edin... Ayrı eylemlere katılmaya kalkışmayın! Tüm enerjimizi Sovyetler Kongresi'ne yapılacak hazırlıklar üzerine yoğunlaştıralım. Kurucu Meclisin toplanmasını ve onun devrimci çalışmasını ileriye götürülmesini yalnız o sağlayacaktır.
>
> RSDİP Merkez Komitesi[551]

11

Lenin'in Ayaklanma Kampanyası



Petrograd Sovyeti tutanakları ve Eylül sonunda sol basında yer alan politik kararların genel anlamından yola çıkarak bir değerlendirme yapacak olursak, Petrograd'daki işçi ve askerler devrimci bir hükümet kurmak amacıyla yapılacak erken bir Sovyet kongresi fikrini coşkuyla karşıladılar. Ama aynı şeyi, Lenin için söylemek mümkün değildi. Lenin, Geçici Hükümetin kolaylıkla yıkılabileceği bir süreçte Petrograd'daki parti önderliğinin, son değerli fırsatın ellerinden kayıp gitmesine göz yumduğu kanatindeydi. Lenin, önce Viborg'dan, ondan sonra da, gizlice yaşadığı Margarita Fofanova'nın dairesinden (Finlandiya tren istasyonunun çok yakınında, Viborg bölgesinin en kuzey ucundaydı)[552] başkentteki taraftarlarına sitemlerini sert bir dille iletiyordu. Bunlara Geçici Hükümetin gecikmeksizin devrilmesi yönünde her zamankinden ısrarlı talepleri de ekleniyordu.

Yaptığı bu sözlü saldırıların birincisi *Raboçi Put*'ta yayınlanmak üzere hazırlanan "Sahte Kahramanlar ve Bolşeviklerin Yanlışları" başlıklı makaleydi. Demokratik Devlet Konferansı, çoğunluk sosyalistleri ve Kerenski'ye yönelik sert suçlamalarla başlayan yazı Bolşeviklerin eleştirilmesiyle sona eriyordu. Lenin şöyle yazıyordu:

> Bolşevikler [Demokratik Devlet Konferansı'ndan] çıkmalıydılar. Bolşevik heyetinin yüzde doksan dokuzu fabrika ve kışlalara gitmeliydi... Bolşeviklerin, devrimci (anayasal değil) anlarda parlamentarizm ile Sosyalist Devrimciler ve Menşeviklere karşı tavırlarının yanlış olduğu ortaya çıktı... Yoldaş Zinovyev'in Komün hakkında anlaşılmaz biçimde yazdıkları yanlıştı. En azından, Komün'ün Petrograd'da zafer kazansa bile *1871'de Fransa'da olduğu*[553] gibi yenilebileceğini söylemek doğru değildir. Eğer Komün Petrograd'da zafer kazansaydı, Rusya'nın her tarafında *zafer kazanabilirdi.* ... Onun açısından, Bolşeviklerin Petrograd Sovyet Prezidyumu'ndan nispi temsil istemekle doğru yaptıklarını yazmak (da) yanlıştır... (Yine) Yoldaş Kamenev, tümüyle anayasacı bir ruhla yaptığı konferanstaki ilk konuşmasında, hükümete güven duymak ya da duymamak gibi aptalca bir soruyu gündeme getirdiği zaman yanlış yaptı.[554]

Demokratik Devlet Konferansı'nın kapanışına yakın yazılan "Sahte Kahramanlar ve Bolşeviklerin Yanlışları" makalesi, *Raboçi Put*'ta 24 Eylül'de "Sahte Kahramanlar" başlığıyla ve Bolşeviklere karşı doğrudan yaptığı tüm eleştiriler çıkarılarak yayınlandı.

22 ve 24 Eylül arasında, Lenin "Bir Gazetecinin Günlüğünden" adlı yeni bir gazete yazısı üzerinde çalışmaya başladı. Sonradan bu bir yazı dizisine dönüştü. 22 Eylül tarihinde çıkan yazının bir bölümü şöyledir:

> O sözde Demokratik Konferans'ın anlamı üzerine daha fazla düşündükçe... insan partimizin bu konferansa katılmakla yanlış yaptığına daha fazla ikna oluyor. ... Parlamentoyu boykot etmeliyiz. Parlamentoyu bir kenara bırakmalı ve İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetine, sendikalara ve genel anlamıyla kitlelere gitmeliyiz. *Onları* mücadeleye çağırmalıyız. *Onlara* doğru ve açık bir sloganla gitmeliyiz: Kerenski'nin Bonapartist çetesini sahte parlamentosuyla birlikte dağıtın... Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler Kornilov darbesinden sonra bile, iktidarın barışçı yollardan Sovyetlere devredilmesi konusunda bizimle uzlaşmayı reddettiler. ... Yine Kadetlerle alçakça ve iğrenç pazarlık bataklığına saplanıp kaldılar. Kahrolsun Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler! ...Onları acımasızca tüm devrimci örgütlerden ihraç edin. Kişkinlerin Kornilovcu toprak sahibi ve kapitalist dostlarıyla pazarlık yok, görüşme yok.

Ertesi gün, 23 Eylül'de Lenin şunları yazdı:

> Troçki boykottan yana çıktı. Bravo, Yoldaş Troçki! Demokratik Konferans'ta Bolşevik grubun içindeki boykotçuluk alt edilmişti. Yaşasın boykot! Hiçbir koşulda katılma konusunda uzlaşamayız ve uzlaşmamalıyız. Konferanstaki bir grup, partinin en üst organı değildir. Ayrıca, en yüksek organların kararları bile deneyim temelinde gözden geçirilebilir. Her ne pahasına olursa olsun boykot sorununun Merkez Komitesinin tam katılımlı toplantılarından birinde ve olağanüstü bir parti kongresinde çözülmesi için elimizden geleni yapmalıyız. ... Partimizin tepesindeki ciddi yalpalanmaların *yıkıcı* sonuçlara yol açabileceğine dair en küçük bir kuşkumuz yoktur.[555]

Raboçi put'un Sokolnikov, Troçki, Kamenev, Stalin ve Volodarski'den oluşan yayın kurulu "Bir Gazetecinin Günlüğünden" yazısını tümüyle kaldırarak onun yerine 26 Eylül günü, Lenin'in, Eylül başlarında, ılımlılarla uzlaşma olasılığını ciddi olarak düşündüğü ılımlılık dönemlerinde kaleme aldığı yazılardan biri olan "Devrimin Görevleri" başlıklı makaleyi yayınlanmaya başladı.

Lenin'in sabrı taşmak üzereydi. 27 Eylül'de Smilga'ya, uzun bir mektup yazarak hüsranını dile getirdi ve Smilga'yı hükümeti devirmeye hazırlanarak inisiyatif almaya teşvik etti:

> Kerenski'nin birlikleri Bolşeviklerin üzerine salma konusunda Kornilovcularla anlaşma yapmakta olduğu açıkça görülmektedir. Peki, biz ne yapıyoruz? Kararları geçirmekle yetiniyoruz. ... Parti içinde silahlı bir ayaklanma lehine ciddi bir tavır almak amacıyla ajitasyon yapmak gereklidir. ... Bu mektubu daktiloyla ço-

> ğaltıp Petrograd ve Moskova'daki yoldaşlara veriniz. ... Üst düzey bir mevkide olmanın [yani, Finlandiya İşçi, Ordu ve Filo Yürütme Komiteleri Bölgesel başkanlığı] avantajını kullanın. ... Kerenski'yi devirmek için Finlandiya'daki birliklere ve filonun askeri hazırlığına özellikle dikkat edin. ... Neden savaşa ve Kerenski'nin "Kornilovcu hazırlıklarına" üç hafta daha tahammül edelim?[556]

Lenin bu konuya iki gün sonra (büyük olasılıkla Petrograd'a döndüğü gün) "Bunalım Olgunlaştı" adlı makalesiyle tekrar döndü. Burada bütün büyük Avrupa ülkelerinde yaşanan gelişmelerin dünya çapında bir proleter devrimin eli kulağında olduğunu gösterdiğine, Rusya'da içinde bulundukları avantajlı koşulların Bolşeviklerin omuzlarına ağır bir yük yüklediğine ve eğer Bolşevikler iktidarı almakta biraz daha gecikirlerse "proleter davasına alçakça bir ihanet içerisine düşeceklerine" dikkat çekiyordu. Bolşevik Merkez Komitesi ile Moskova ve Petersburg komitelerine yönelik yazılmış ancak yayınlanması düşünülmeyen yazının son kısmında Lenin partisinin önderliğinin izlediği politikalarla ilgili en sert eleştirilerini kaleme aldı. Hatta Merkez Komitesinden istifasını sundu. Şöyle yazmıştı:

> Partimizin liderleri arasında, Sovyetler Kongresini *beklemekten* yana olma [ve] iktidarı derhal almaya muhalefet etme eğilimi olduğunu kabul etmeliyiz... O eğilimin üstesinden gelmeliyiz, aksi takdirde Bolşevikler sonsuz bir *utanç* içinde kalacak ve bir parti olarak *kendilerini ortadan kaldıracaklardır*. ... Sovyetler Kongresini "beklemek" aptalca bir tavırdır çünkü kongreden *bir şey çıkmayacaktır* ve çıkamaz... Petrograd'da Kışlık Sarayı, Genelkurmay binasını, telefon santralini ve büyük gazete matbaalarını derhal ele geçirmeye hazır binlerce silahlı işçi ve askerimiz var. Üç noktadan, Petrograd, Moskova ve Baltık filosundan aniden bir hamlede saldıracak olursak, 3-5 Temmuzda olduğundan çok daha az sayıda kayıpla başarıya ulaşabiliriz.

İstifasını verirken Lenin şu açıklamayı sundu:

> Merkez Komitesinin, Demokratik Konferansın başlangıcından beri yürütülmesini istediğim politika için ısrarlı taleplerimi [hükümetin devrilmesi] *yanıtsız bırakmasını*, yine merkezi yayın organı olan gazetede Bolşeviklerin Ön Parlamentoya katılma konusunda aldıkları utanç verici kararı, Menşeviklerin Sovyet Prezidyumuna kabulü gibi yanlışlarına yaptığım atıfların tümünü makalelerimden çıkarmalarını vb. vb. göz önünde bulundurarak, bunu Merkez Komitesinin bu sorunu düşünmeye bile isteksiz olduğuna dair "kurnazca" bir ipucu olarak kabul etmeye mecbur bırakıldım. Bu kurnazca ipucu çenemi kapatmam ve emekli olmam için bir öneri niteliğinde bir ipucu oldu.
>
> *Merkez Komitesinden ayrılmak için istifamı sunmaya* mecbur kaldım. Ancak *partinin sıradan üyeleri* arasında ve parti kongresinde kampanya yürütme özgürlüğümü saklı tutuyorum.
>
> Sovyetler Kongresini "bekleyecek" ve şu an elimizde bulunan fırsatın kaçmasına izin verecek olursak, devrimi *mahvedeceğimize* kesinlikle inanıyorum.[557]

Bu istifanın Merkez Komitesi tarafından resmen dikkate alındığına dair bir kanıt yoktur. Göreceğimiz gibi, Lenin, sanki hiç istifa verilmemiş gibi bu organın çalışmalarına derhal katılacaktı.

Lenin'in parti içinde destekkazanmak amacıyla açtığı kampanya, asıl olarak iki gün sonra (1 Ekim'de) Merkez Komitesi ile Moskova ve Petersburg Komitelerine ve aynı zamanda Petrograd ile Moskova Sovyetlerindeki Bolşevik üyelere ortak olarak yazdığı mektupla başlamıştı. Lenin hükümetin köylüler arasındaki huzursuzlukları bastırmasını, Alman denizcileri içindeki isyanları ve orada yaygınlaşmaya başlayan devrimci karışıklıkları, Moskova yerel seçimlerinde Bolşeviklerin zaferini ve askerler arasında Bolşeviklere verilen desteğin artmasını ve demiryolu ve posta işçilerini de içine alan büyük işçi ihtilaflarını "ertelemenin kesinlikle suç oluşturacağına" ve "Bolşeviklerin Sovyetler Kongresini beklemeye hakları olmadığına ve *bir an önce iktidarı almaları* gerektiğina" dair kanıtlar olarak ileri sürdü. Böyle davranmakla, "dünya devrimini kurtarmış olacaklar," "Rus devrimini kurtarmış olacaklar" ve "cephedeki yüzlerce kişinin yaşamını kurtarmış olacaklardı."[558]

Lenin aynı zamanda, çok geniş kesimlere ulaştırılması amacıyla "İşçi, Köylü ve Askerlere" başlıklı bir çağrı hazırladı. Çağrının bir yerinde şöyle deniyordu:

> ... Yoldaşlar! Çevrenize bakın. Taşrada ne olduğunu ve orduda neler olduğunu görün. Köylü ve askerlerin artık buna daha fazla tahammül edemeyeceğini fark edeceksiniz...
>
> Kerenski yine Kornilovcu general ve subaylarla *sovyetlerin iktidarı almasının önüne geçmek* amacıyla *birlikleri* işçi ve asker vekilleri *sovyetlerinin üzerine sürmek* üzere görüşmeler yapıyor!
>
> ...Kışlalara gidin. Kazak birliklerine gidin. İşçilere gidin ve onlara *doğruları* anlatın.
>
> Eğer iktidar sovyetlerin eline geçerse... Rusya'da *işçi ve köylü hükümeti* olacaktır. Bu hükümet bir gün bile yitirmeden tüm savaşan halklara derhal adil bir barış önerecektir...
>
> Eğer iktidar Sovyetlerin eline geçerse, *toprak sahiplerinin mülkleri derhal tüm halkın mülkiyeti* olarak ilan edilecektir.
>
> Hayır. Halk bir tek gün daha gecikmenin acılarına katlanmayacaktır.
>
> *Kahrolsun* köylüleri ezmek, köylülerin üzerine ateş etmek ve savaşı uzatmak için Kornilovcu toprak sahibi generallerle gizli anlaşma yapan *Kerenski hükümeti!*
>
> *Tüm iktidar* işçi ve asker vekilleri Sovyetlerine![559]

Merkez Komitesinin Lenin'in çağrılarının yayılmasını önlemeyi artık daha fazla başaramayacağının göstergeleri Ekim'in ilk günlerinde belirmeye başlamıştı. Gerçekte, bu çağrılar şimdiden aşağı parti örgütleri üzerindeki etkisini göstermeye başlamıştı. Eylül sonunda, Lenin'in eylem çağrılarından

biri Moskova Bölge Bürosu'nun tasarrufuna geçti. Bu büro Moskova bölgesindeki Bolşevik örgütün militan kanadının sıkı denetimi altındaydı. Bu büronun üyesi ve Merkez Komitesi üye adayı olan Lomov, Merkez Komitesinin 3 Ekim'de yaptığı toplantıda büro adına Merkez Komitesine , iktidarı ele geçirmek için gerekli hazırlıkları başlatmayı amaçlayan resmi bir rapor verdi. Lomov Moskova bölgesindeki havanın aşırı derecede gergin olması, Bolşeviklerin birçok sovyette çoğunluğu ele geçirmişken ve kitleler somut eylem için diretirken parti üyelerinin sadece zaman öldürmekte olması konusundaki kaygılarını dile getirdi. Merkez Komitesi Lomov'u dinledi ancak raporunu tartışmayı reddetti.[560]

Yaklaşık aynı zamanda (3 ve 4 Ekim'de), Lenin'in birçok çağrısı da Bolşevik Petersburg Komitesinin militan liderlerine ulaştı.[561] Temmuz öncesi dönemde, Petersburg Komitesi liderliği, devrimin gelişimiyle ilgili konularda Merkez Komitesinin oldukça solunda tavır almış ve bazı durumlarda ise, önemli politik sorunlar hakkında karar verirken oldukça bağımsız hareket etmişti. Bu durum, Petersburg Komitesiyle Merkez Komitesi arasında sürtüşmelere yol açmıştı. Temmuz ayaklanması sonrasında ise, iki organ şu konularda örtülü biçimde anlaşmaya varmış gözüküyordu: Petrograd örgütü tüm ülkeyi etkileyebilecek konularda Merkez Komitesinin rızasını almadan karar almayacaktı. Öte yandan, Merkez Komitesi de, önemli politikalara ilişkin karar alırken Petersburg Komitesinin görüşünü almaya çalışacaktı. İki komite arasındaki eşgüdümü kolaylaştırmak amacıyla, Bubnov Merkez Komiteyi temsil etmek üzere Petersburg Komitesine atanmıştı.[562]

Lenin'in mektuplarını aldıktan sonra, Petersburg Komitesi liderliği Merkez Komitesinin bu örtülü anlaşmaya büyük ölçüde uymadığını ilk kez öğrenmiş oldu. Lenin'in silahlı ayaklanma örgütleme önerisini Petersburg Komitesine danışmadan reddetmekle kalmamış, Lenin'in görüşlerini Eylül ayının ikinci yarısından itibaren aktif olarak gizlemeye ve çarpıtmaya çalışmıştı. Petersburg Komitesinin dokuz kişilik Yürütme Komitesi Lenin'in çağrılarına sıcak bakan güçlü bir çoğunluk ve bu önerileri olgunlaşmamış bulan, sesini çıkarmaktan kaçınmayan bir azınlık olmak üzere ikiye bölünmüştü. Bununla birlikte, Merkez Komitesinin Lenin'in görüşlerini sansürlemesi Yürütme Komitesinin tüm üyelerini öfkelendirmişti.[563] Komitenin ilk tepkisi, Merkez Komitesinin Petersburg ve Moskova'dan gelecek temsilcilerle birlikte partinin gelecekte izleyeceği taktik yolu tartışmasını resmen talep etmek oldu.[564]

5 Ekimde gönderilen bu talep kuşkusuz Merkez Komiteyi, politikasını yeniden değerlendirmeye teşvik etti. Ne var ki, Merkez Komitesinin kendi içinde de, strateji ve taktiklerle ilgili bakış açılarında zaten bir farklılık söz konusuydu. Şimdi tümüyle yeniden yapılandırılan Ön Parlamento

7 Ekim'de toplanmayı kararlaştırmıştı ve Merkez Komitesinin 5 Ekimdeki toplantısında boykot yanlıları katılma konusunun yeniden düşünülmesinde ısrar ettiler. Şimdi Ön Parlamento'da mülk sahiplerinin yer alması ve politik gücünün az olması nedeniyle, 5 Ekim'de hazır bulunanlardan yalnızca Kamenev katılmayı yararlı görüyordu. Bir karşı oyla hepsi Ön Parlamento'nun açılış oturumunu Partinin topluca terk etmesine karar verdi.[565]

Doğal olarak bu karara şaşıran Kamenev, Merkez Komitesine derhal resmi bir muhtıra verdi. Bu muhtırada "ilk oturumdan geri çekilmenin parti taktiklerini son derecede tehlikeli bir hedefe yönelttiğini" iddia etti ve kendisinin partiyi Sovyet Merkez Yürütme Komitesinde ve diğer tüm politik organlarda temsil etme sorumluluğundan azledilmesini rica etti.[566] Büyük olasılıkla Kamenev'in diretmesi üzerine, boykot konusu oraya gelen Bolşevik Ön Parlamento heyetinin 7 Ekim günü öğleden sonra yaptığı toplantıda tekrar tartışıldı. 21 Eylül'de olduğu gibi, ülkenin her yanından gelen alt parti örgütlerinden Bolşevik temsilcilerin bu toplantıda ileri sürdüğü tezler hiç bitmeyecekmiş gibi uzayıp gitti ve kimi zaman son derece hararetli tartışmalar yaşandı. Troçki yine boykottan yana tavır alanların başında yer aldı. Karşı çıkanlar partinin uzlaşmaya daha yakın kanadına dâhil olan, aralarında Kamenev ve Riyazanov gibi isimlerin bulunduğu kişilerdi. Bunlar artık Ön Parlamentoya katılmayı savunmaktan vazgeçmişlerdi. Ancak yalnızca geri çekilmenin Ön Parlamentoyu terk etmeyi haklı gösterecek ciddi bir sorun çıkana kadar ertelenmesi gerektiği konusunda ısrar ediyorlardı. Sonunda heyet çok az bir farkla derhal boykot yapılmasını onayladı. [567]

Bu arada Yürütme Komitesi, Merkez Komitesinden bir yanıt gelmesini beklemeden Petersburg Komitesinin tüm üyelerini Lenin'in mektuplarını tartışmak üzere toplantıya çağırdı.[568] Bu toplantı 5 Ekim'de Petersburg Komitesinin her zaman toplandığı Narva bölgesi toplantı yerinde yapıldı. Aynı zamanda, Smolni'de toplanan Merkez Komitesi de Ön Parlamentoda yapılacak boykotu tartışmaktaydı. Yürütme Komitesi bu oturumun belli aralıklarla seçilmiş bölge temsilcileri dışındaki herkese kapalı yapılmasını kararlaştırdı. Böylece, toplantıyı izlemek için gelmiş diğer parti üyelerinden daha baştan ayrılmaları istendi. Ardından Lenin'in hükümeti derhal devirmeye çağıran 1 Ekim tarihli mektubu yüksek sesle okundu. Bundan sonra da, Yukka Rahiya[569] Yürütme Komitesi adına mevcut durum hakkında resmi bir rapor sunmak üzere kürsüye çıktı.

Rahiya Temmuz ayaklanması öncesinde Petersburg Komitesi içindeki aşırı radikaller arasında yer alıyordu ve sonrasında da tutuklananlardan biriydi. Şimdi Yürütme Komitesi içinde Lenin'in çağrılarına sıcak bakan çoğunluğun sözcüsü olarak hareket etmekteydi. Ayaklanmayı derhal başlatmayı savunan Rahiya, dikkatini özellikle memleketi Finlandiya'daki

koşullara yoğunlaştırmıştı. Finlandiya'daki birliklerin sağlam Bolşevik tutum aldığını bildirdi. Burada siyasi iktidarın fiili olarak Bolşevik Bölgesel Komite'nin elinde olduğunu söyledi. Bölgesel Komite Geçici Hükümetle savaş halindeydi. Durum o hale gelmişti ki, ya teslim olacak ya da daha ileri gidecekti. Kronştad'ın silahsızlandırılmasına dair söylentiler olduğunu ve orada da patlamaya hazır bir durumun gelişmekte olduğunu ekledi. Bu nedenlerle, partinin ölüm kalım durumunda olduğunda ısrar etti ve tartışmaların tümüyle Lenin'in tavsiyeleri ve bir ayaklanma hazırlığıyla ilişkili teknik meseleler üzerine odaklanması yönünde uyarıda bulundu.

Onun arkasından ateşli fakat her zaman dengeli ve pragmatik olan Volodarski, Yürütme Kurulundaki azınlığın endişelerini dile getirmek için söz aldı ve acil eyleme ilişkin kuşkularını belirtti. Volodarski dinleyenleri adımlarını ölçülü atmaları için uyardı. "İşçi sınıfına karşı sorumluluğumuz var" diye iddia ediyordu: "Mevcut durumda ordu ekmeğin yüzde seksenini, etin onda dokuzunu, vb. almaktadır ve hiçbir önlem bu durumu çözüme kavuşturamaz." Volodarski'nin tahminine göre, cephedeki ordunun moral bozukluğu da duraklamanın bir nedeniydi. "Cephede," diye bildiriyordu: "yorgunluktan başka bir şey yok... Askerler savaşa son vermek istiyor... Eğer barış koşullarımız kabul edilmeyecek olursa, emperyalistlerle savaşacağımızı söylüyoruz... [ama] ordu devrimci bir savaşta yer almayacaktır." Volodarski, aynı zamanda, partinin hem yerel hem de büyük ölçüde ülkenin tümünde somut askeri desteğe sahip olduğundan da kuşkuluydu: "Petrograd ve Finlandiya Rusya'nın tümü değildir. Yine, burada bile, cepheden üzerimize göndermeleri muhtemel olan güçle karşılaştırıldığında yeterli güce sahip değiliz. On ya da on beş gün ekmeğimiz olacağını umut edebilirsek, istihkakları arttırabilirsek, bunlar etkimizi yükseltecek ve orduyu ayaklandırma olanağı sağlayacaktır. Fakat gidişata bakılırsa, bunları yapamayacağız. Bunlar yiyecek sağlamak için en zor aylardır... Kırsal kesimin tümü bizi desteklemiş ve ekmek vermeyi kabul etmiş olsa bile, yine de bunların nakliyesi için gerekli araçlara sahip değiliz."

Volodarski ülke dışındaki devrimci durumun da ertelemeyi gerektirecek başka bir etken olduğunu ileri sürdü. "Bizi yalnızca Batı'daki devrimci patlamalar kurtarabilir," dedi: "Batı Avrupalı işçiler arasında devrimci hareket yükselmektedir ve gelişmeleri zorlamazsak, bu müttefik giderek güçlenecektir." Bir yandan ihtiyatlı olmayı tavsiye ederken, Volodarski kendini partinin sağ kanadının savunduğu politikalardan ayırmaya özen gösteriyor ve Lenin'le arasındaki ayrılıkların hedeflerde değil taktiklerde yoğunlaştığını söylüyordu. "Demokratik Konferans'ta bile," diyordu: "Ben Ön Parlamento'ya katılmaya karşıydım. Affedilmez bir yanlış yaptık. Doğru devrimci yol, gelişmeleri zorlamak değil, uzlaşmaları reddetmektir... Aynı

zamanda, iktidarın alınmasının kaçınılmaz ve önlenemez olduğu gün onu almaya yetecek mücadele gücünü geliştirmektir." "Zor olan," diye iddia etti: "iktidarı almak değil, onu elde tutabilmektir." "Kitlelere iktidara geldiğimiz yolun tek doğru yol olduğunu göstermeliyiz," dedi ve şunları söyleyerek sözlerine son verdi: "İktidarı almakla ücretleri düşürmeye, işsizliği arttırmaya ve şiddet uygulamaya mecbur kalacağımızı anlamalıyız... Bu yöntemleri reddetmeye hakkımız yok ancak onların üstüne atlamaya da gerek yok."

Volodarski'nin görüşlerini paylaştığı kesin olarak söylenebilecek tek Yürütme Kurulu üyesi Mikhail Laşeviç şimdi arkadaşını desteklemek üzere söz aldı. Laşeviç 1906'dan beri kendisini neredeyse tamamen devrimci eyleme adamıştı. 1915'te askere alınmış ve 1917 yaz ortasında kendini isyancı Birinci Makineli Tüfek Alayı'nda bulmuştu. Temmuz olayları öncesinde, belki de makineli tüfek alayı askerleri arasında erken bir ayaklanma olacağından gerçekten haberi olan tek Bolşevik eylemciydi. Laşeviç zamanının çoğunu Petrograd Sovyeti'nde çalışmaya veriyordu. Burada Bolşevik fraksiyonunun başkanı seçilmişti. Altıncı Bolşevik Parti Kongresinde Volodarski'yle birlikte, Leninistlerin saldırıları karşısında, sadık bir şekilde, sovyetleri devrimci kurumlar olarak savunanlar arasındaydı. Şimdiki durumdaysa, yine benzer biçimde öne çıkmıştı ve diğerlerinin de paylaştığı fakat bu noktada görece çok azının dile getirmeye istekli olduğu pratik endişeleri aktarıyordu.

Laşeviç devrimin kritik bir ana ulaştığını kabul etti. Ancak dinleyicilerini çok uzağa çok hızlı gitmeye kalkışmamaları için uyardı. Petrograd Sovyetinde ve Demokratik Devlet Konferansında hazırlanan raporlara atıfta bulunarak, "tüm bölgelerden gelen haberleri duyduk ve bu nedenle, Rusya'nın karşı karşıya kaldığı durum bizim için de açıktır," dedi.

> Rus ekonomisinin -gerek sanayi, gerek gıda üretiminin- yıkım noktasına yaklaştığı açıkça görülmektedir. Menşevikler bile bu kargaşanın felakete dönüşmesini engellemek için devrimci önlemler almak gerektiğini kabul etmiştir. Barışın hemen sağlanması bile çatışmayı önleyemeyecektir. İktidar bize doğru gelmektedir, bu gerçeğin ta kendisidir. Yenilgiye uğrama ihtimalimiz yüzde 98 bile olsa bunu kabul etmeliyiz... Ama iktidarı şimdi almalı mıyız? Meseleleri zorlamamamız gerektiğine inanıyorum... Şimdi iktidarı alırsak, daha sonra kendi tarafımıza çekebileceğimiz unsurları karşımıza almış olacağız... Yalpalayan unsurlar giderek bizim iki ay öncesinden savunmaya başladığımız devrimci önlemlerin gerekli olduğunun farkına varmaya başlıyorlar. Lenin'in stratejik planı dört ayak üzerinde aksayarak gitmektedir.... Kendimizi aldatmayalım. Ekmek bulamıyoruz. Barışı sağlayamama olasılığımız yüksektir. Savaş sürerken, Almanya'da bir devrim olmasını beklemiyorum... Köylülere toprak verilmesini öngören bir kararname muhtemelen kitlelerin ruhunu canlandıracaktır. Ancak o zaman bile savaşa katılacaklarından kuşkuluyum. Kararımızı verirken bunların hepsini soğukkanlı bir biçimde dikkate almalıyız. Lenin, neden iktidarı şimdi, Sovyetler Kongresi öncesinde almamız gerektiğini yeterince açıklamıyor... Sovyetler Kongresi bir

> aygıt işlevi görecek ve eğer delegeler iktidarı almaktan yana olursa, o farklı bir soru olacaktır... Hazırlık yapmamız gerektiği konusunda Rahiya'ya katılıyorum. Bir yanardağın üzerinde oturuyoruz. Her sabah uyandığımda merak ediyorum: Acaba patladı mı?

Petersburg Komitesi sekreteri Boki tartışmayı keserek Lenin'in bir ya da iki gün önce yazdığı beş tezi yüksek sesle okumak istedi (Önceleri bu tezlerin 7 Ekim'de yapılması planlanan kent parti konferansında değerlendirilmesi düşünülmüştü). Bu tezlerde Lenin Ön Parlamento'ya katılma karşıtı tezlerinin ana hatlarını çıkarıyor ve hükümetin devrilmesini Sovyetler Kongresi'yle ilişkilendiriyordu. Yine, silahlı bir ayaklanma örgütlemenin mümkün olduğu kadar çabuk yapılmasının gerekliliğini tekrar vurguluyordu. Lenin'in militan tavrından etkilenen birçok konuşmacı Volodarski ve Laşeviç'in görüşlerine saldırmak ve Lenin'in görüşlerini savunmak için söz aldı. Haritonov alaycı bir üslupla şu yorumları yaptı: "Volodarski ve Laşeviç; Smolni'nin havasından mikrop kapmış... Biz bir siyasi parti olarak iktidarı hedefliyoruz ve ben bu hedefimizi gerçekleştirebileceğimiz zamanın geldiğine inanıyorum."

Rahiya bir daha söz aldı. "Hepimizin devrimci olduğunu sanıyordum," dedi, "ama Volodarski ve Laşeviç'i dinlediğim zaman kaygılanmaya başladım." Meseleyi Bolşevik hükümetin sanayi ürünleri ve temel gıda maddelerini sağlayamayacağı için sallantı geçireceği iddiaları çerçevesinde ele alan Rahiya Rusya'daki ekonomik karışıklığın çoğunun sanayicilerin sabotajları sonucunda meydana geldiği yönündeki görüşünün altını çizdi. Bu soruna devrimci hükümet çözüm getirecekti. Ayrıca, Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmeyi geciktirmesinin kendilerine destek kazandırmak bir yana, kazanacakları desteği yitirmelerine yol açacağı konusunda ısrar etti.

Petersburg Komitesinde tartışmalar saatlerdir sürmekteydi. Aynı anda yapılan Merkez Komitesi toplantısı bittikten sonra, Bubnov, Sokolnikov ve Smilga derhal Petersburg Komite toplantısına gittiler. Toplantı yerine ulaştıklarında, toplantı hâlâ sürüyordu. Üçü de, doğal olarak politik eğilimleri yönünden Kamenev'den çok Lenin'e yakındılar. Bunu derhal belli ettiler. Gerçekte, esas endişeleri, işçi ve askerlerleyakın temas halinde olan yerel düzeydeki liderlerin, kitlelerin Bolşeviklerin Ön Parlamento'yu boykot etmelerine nasıl tepki verecekleri konusunda ne hissettiklerini anlamaktı. Merkez Komitesi buna henüz karar vermişti. Yine, onların görüşüne göre iktidarın en kolay ne zaman ve nasıl ele geçirileceğini öğrenmeye çalışacaklardı.

Eğer Volodarski ve Laşeviç'den başka katılımcılar da acil ayaklanma aleyhine görüş bildirme eğiliminde olsalardı bile, muhtemelen Bubnov, Sokolnikov ve Smilga'nın militan tavırları onların söz almalarını engellerdi. Petersburg Komitesi üyelerinden hiçbiri, görünüşe göre Lenin'in tavsiye ettiği gibi,

derhal bir ayaklanma başlatmaktan söz etmemişse de, aralarında Latsis, Kalinin, Molotov ve Grigoriy Evdokimov gibi çok etkili kişilerin de bulunduğu Petersburg Komite üyelerinin çoğu militan bir yol izlemekten yana konuşmuştu. Yorulmak bilmez Latsis, Baltık deniz savaşlarındaki yenilgilere işaret ederek Baltık Filosunun yok edilmesinin çok yakın olmasından duyduğu korkuyu ifade etti. Bu durumda, iktidarın ele geçirilmesi çok daha zor olacaktı. Kalinin biraz muğlak biçimde, iktidarın ele geçirilmesi sorununun partinin önünde durduğu ve yapılacak tek şeyin saldırmak için uygun anın belirlenmesi gibi zor bir sorun olduğu konusunda ısrar etti. Molotov da aynı yönde konuştu: "Şimdi bir altüst oluşun arifesindeyiz... Görevimiz kitleleri dizginlemek değil, iktidarı almak için en uygun anı seçmektir." Son olarak, Fabrika Komiteleri Merkez Sovyet üyesi Evdokimov askerlerin barışa susamışlığının yine de hükümete karşı önceden eyleme geçmek için bir başka gerekçe olduğunu söyledi çünkü "barışı slogan olarak öne çıkaran ikinci bir Kornilov ortaya çıkabilir ve işte o zaman boğazlanmış oluruz."

Toplantının kapanışına doğru, Rahiya Petersburg Komitesinin, oturuma son vermeden önce ayaklanma hazırlığıyla ilgili bir karara varmaya çalışmasını önerdi. Ne var ki, Volodarski resmi kararın iki gün sonra toplanacak kent çapındaki daha büyük toplantıya bırakılmasını tavsiye etti. Bu önerinin çoğunluk açısından kabul gördüğü açıktı çünkü yayınlanan kayıtlar tam bu noktada birden kesiliyordu.[570]

Ne var ki, Petersburg Komitesi toplantısının dağılmasının üzerinden fazla geçmeden Yürütme Kurulu Lenin'in tavsiyelerini uygulamaya koymak için bir başlangıç yaptı. Latsis'in daha sonra açıkladığı gibi, ciddi bir savaş için hazır olmak gerekliyken o ana kadar sistemli bir hazırlık yapılmamıştı.[571] Yürütme Kurulu şimdi üç üyesini –Yakov Fenikştayn, İvan Moskin ve Latsis– partinin askeri gücünü değerlendirmek ve genelde, bölge komitelerini hükümete karşı eyleme hazırlamakla görevlendirdi. Latsis bunların hepsinin Merkez Komitesine haber vermeden yapıldığını kaydetmiştir.[572]

Yürütme Kurulunun neler yaptığına dair haberlerin Merkez Komitesine ulaşması uzun sürmedi. Anımsanacağı üzere, Merkez Komitesi üyeleri Lenin'in Eylül ortasında yazdığı mektupları aldıkları günden beri yerel düzeyde radikal eğilimli liderlerin patlamaya hazır tepkilerinden korkuyorlardı. Komite bu sorunu tartışmak üzere derhal toplandı. 7 Ekim'de yapılan bu toplantının yayınlanan kayıtları kısadır. Bu kayıtlar, toplantıda yalnızca Bubnov'un, Yürütme Kurulunun kitlelerin ruh halini anlamak ve onlarla parti merkezleri arasında yakın temas sağlamak amacıyla bir büro kurduğunu rapor ettiğini göstermektedir. Yine bu kayıtlara göre, uygun eşgüdüm ve sağlam istihbaratın önemini değerlendirip tartıştıktan sonra, Merkez Komitesine bağlı "karşı-devrime karşı mücadele için bilgi toplamak üzere"

bir büro kurulmasına karar verildi. Troçki, Sverdlov ve Bubnov bu büroya Merkez Komitesi temsilcileri olarak atandılar.[573] Sonradan, Askeri Örgütten Nevski ve Podvoyski ile Petersburg Komitesinden Latsis ve Moskvin de bu büroya atandılar.[574] Bu büronun faal olduğuna dair bir kanıt bulunmamaktadır; Merkez Komitesinin böyle bir organ oluşturmaktaki o an için esas hedefi, Yürütme Kurulu tarafından başlatılan operasyonu kesmekti.

7 Ekim akşamı Kerenski ve bakanlar kurulu, Müttefik diplomatik heyet temsilcileri, Rusya'nın dört bir yanından gelen beş yüze yakın delege ve büyük bir gazeteci heyeti Ön Parlamento'nun açılış töreni için, İmparatorluk Devlet Konseyinin eski toplantı yeri olan Marinski Sarayı'nın bir anıtı andıran beyaz vekoyu kırmızı renkli salonunda bir araya geldiler. Geçmişten kalan konuşmacı kürsüsü üzerindeki imparatorluk hilal amblemi ve Repin'in Devlet Konseyinin yüzüncü yıldönümünü tasvir eden resmi, kırmızı flamalarla örtülerek gizlenmişti. Smolni'deki sıcak tartışmalardan çıkıp doğruca buraya gelen elli üç Bolşevik salona girdiğinde dinleyicilerin büyük bir bölümü yerini almıştı. İlk oturum daha çok Kerenski, Ön Parlamento'nun en kıdemli üyesi olan yaşlı "Halkçı/Narodnik" Ekaterina Breşko-Breşkovskaya ve başkan Avksentiyev'in vatansever bildirilerine ve yasa ve düzen çağrılarına ayrılmıştı. Oturumun kapanmasına yakın Troçki acil bir duyuru için söz istedi.

Kürsüye çıkan Troçki, Geçici Hükümet ve Ön Parlamentoyu karşıdevrimci burjuvaziye alet olmakla suçladı ve devrimin boğulmanın eşiğinde olduğuna dair uyarıda bulundu. Sözlerini oradaki dinleyici grubuna hitaben değil, Petrograd işçi ve askerlerinin yararına seçtiği açıkça görülüyordu: "Wilhelm'in birlikleri Petrograd'ı tehdit ederken Kerenski ve Konovalov Petrograd'dan kaçmaya hazırlanıyor... Geçici Konseyden ayrılırken tüm Rusya'daki işçi, asker ve köylüleri dikkatli ve sabırlı olmaya çağırıyoruz." Ortadan ve sağdan gelen protesto seslerini bastırmak istercesine, "Petrograd tehlikede," diye kükredi: "Devrim ve halk tehlikede! Hükümet bu tehdidi arttırıyor ve iktidar partileri de ona yardım ediyor! Yalnızca halk kendini ve ülkeyi kurtarabilir! Biz halka dönüyoruz! Bütün İktidar Sovyetlere! Tüm toprak halka! Yaşasın acil, adil, demokratik barış! Yaşasın Kurucu Meclis!" Bolşevik delegeler yerlerinden kalktılar, yuhalama sesleri ve alaylar arasında salondan çıktılar. Birisi "Alçaklar!" diye bağırdı. Bolşeviklerin sonuncusu kapıda gözden kaybolurken dinleyiciler arasından bir başkası da "Alman trenlerinize gidin!" diye haykırdı.[575]

Tahmin edilebileceği gibi, Troçki'nin ateşli konuşması ve Bolşeviklerin Ön Parlamentodan çıkıp gitmeleri heyecan yaratmıştı ve partinin sonraki hamlesinin ne olacağı hakkında spekülasyon dalgası çıkarmıştı. 8 Ekim'de, *Novaya Jizn* gazetesi muhabiri "Gerçekten her yerde, uzun kuyruklarda, so-

kaklarda oluşan kalabalıklarda, toplu taşıma araçlarında, insanlar arasında Bolşeviklerin ayaklanma hazırlığı içerisinde olduğuna dair söylentiler dolaşıyordu."

Yine de, 10 Ekim akşamı, sonbahar mevsiminin ilerleyen günlerinde, insanın içine işleyen soğuk ve çiseleyen yağmura karşı kalın paltolarına bürünmüş halde, Neva'nın Petersburg kıyısında çok uzaktaki gizli bir buluşma yerinde yapılacak strateji toplantısına katılmak üzere, Bolşevik Merkez Komitesi üyelerinin Smolni'den bir gölge gibi teker teker çıkmaları kimsenin özel olarak dikkatini çekmemişti. Bu Lenin'in Finlandiya'dan döndükten sonra Merkez Komiteyle ilk doğrudan karşılaşması olacaktı. Bu toplantı Lenin'in emriyle Sverdlov tarafından dikkatli bir şekilde örgütlenmişti. Talihin bir cilvesi olarak, toplantı sol Menşevik Sukhanov'ın dairesinde yapılacaktı. Devrimin eşsiz vakanüvisi Sukhanov, her nasılsa Şubat Devriminden beri Petrograd'da yapılan hemen her önemli politik toplantıya gelmeyi başarırdı. Ama bu sefer katılanlar arasında Suhanov yoktu. Eşi Galina Flakserman bir keresinde Sverdlov'a ihtiyaç olduğunda, apartman dairesini kullanmayı önermişti. Galina 1905'ten beri Bolşevik aktivistti ve 1917'de *Izvestiya*'nın yazı işleri kadrosuna girmişti. Aynı zamanda Merkez Komitesi sekreteryasına yardım ediyordu. Burası birçok girişi olan çok odalı bir apartman dairesiydi. Böylece, çok sayıda insanın girip çıkması özellikle dikkat çekmeyecekti. Sverdlov bu yeri 10 Ekim toplantısı için kullanmaya karar vermişti. Flakserman'a gelince, o tarihi akşamda işgüzar kocasının evde olmayacağına dair güvence vermişti. Kocasına sabah erken işe giderken, "Hava kötü. Bu gece bütün bu yolu geri dönmeye çalışmayacağına söz vermelisin," diye endişeyle öğütledi.[576]

10 Ekim Merkez Komitesi toplantısının başlangıcında, geç kalan birkaç kişi de arkalarda yerlerini alırken Sverdlov rutin işleri yerine getiriyordu. Aynı zamanda, kuzey cephesinde ve Minsk'teki batı cephesi karargâhlarında hazırlanmakta olduğu iddia edilen karşı-devrimci komplocuların parti ofislerine sızdıklarına dair son raporları aktardı. Sverdlov bu söylentilerin henüz doğrulanmadığını bildirdi ve Minsk'te yeni başlayan komplolarla başa çıkmanın bir yolunun oradaki karargâhları ele geçirmek olduğunu söyledi. Minsk'teki Bolşevik yanlısı birliklerin de Petrograd'a gönderilmek üzere hazır olduğunu ekledi.

Lenin de kısa süre sonra toplantıda yerini aldı. Kollontay sonradan, "Temiz tıraşlıydı ve peruk takmıştı. Her haliyle Lutherci bir rahibi andırıyordu," diye anımsayacaktı. Akşam saat 10:00'da, Merkez Komitesinin yirmi bir üyesinden, aralarında Lenin, Bubnov, Cerjinski, Zinovyev, Kamenev, Kollontay, Lomov, Sokolnikov, Stalin, Troçki, Yuritski ve Yaklova'nın da bulunduğu en az on ikisi Suhanov'un yemek masasının etrafında, tavandan

sarkan bir lambanın loş ışığında oturuyorlardı. Dikkatleri hemen ana konuya döndü: "mevcut durum."

Lenin tartışmaya acil eylemi savunan sabırsız bir konuşmayla başladı. Bu konuşma yaklaşık bir saat sürdü. Başlangıçta, arkadaşlarını "ayaklanma sorununa kayıtsız kaldıkları" için kınadı. Parti bu sorunun teknik yanıyla çok önceden ilgilenmiş olmalıydı diye yüklendi. Zamanın çok önemli olduğuna dair iddiasını temellendirmek için Lenin yine, hükümetin devrimi boğmanın bir aracı olarak, Petrograd'ı Almanlara teslim etmek üzere olduğunu kesin bir dille ifade etti. (Görünüşe bakılacak olursa, bu sırada her yerde Kerenski'nin Petrograd'dan mücadele etmeden vazgeçmek niyetinde olduğuna dair asılsız söylentiler dolaşmaktaydı. Ama Lenin'in böyle bir adım atılabileceğine gerçekten inandığını ya da bunu sadece acil eylem için güçlü bir neden olarak göstermeye çalıştığını söylemek zordu.) Rusya'nın zararına barış anlaşması yapılma olasılığına dair belirsiz söylentilere ve yurtdışındaki devrimci karışıklıklara atıfta bulunarak, uluslararası durumun Bolşeviklere derhal inisiyatif almaları için başka bir gerekçe sağladığı konusunda da ısrar etti.

Önceki bazı mektuplarında geliştirdiği tezleriyle söze devam eden Lenin, mevcut durumla başarısız Temmuz ayaklanması dönemini karşılaştırdı. Bolşeviklerin bu aradaki dönemde desteklerini arttırmada dev sıçramalar yaptığı sonucunu çıkardı. Kitlelerin devrimci eyleme kayıtsız kalması, sözcüklerden ve kararlardan sıkılmalarıyla açıklanabilirdi. Lenin, "çoğunluk şimdi bizimledir," diye ısrar etti ve "politik durum iktidarın devredilmesi için tümüyle olgunlaşmıştır," dedi. Hükümeti devirmenin teknik yanını tartışmak şimdi hayati önem taşıyordu. Oysa bunun yerine, Bolşevikler, tıpkı savunmacılar gibi ayaklanma için sistematik hazırlık yapmayı politik günah gibi görme eğilimindeydiler. "Bizimle birlikte olmayacağı açık olan Kurucu Meclis için beklemek anlamsızdır ve işleri daha da karmaşık hale getirmekten başka bir işe yaramayacaktır." dedi Lenin. Lenin değinmelerini hükümete karşı ayaklanmanın nasıl ve ne zaman başlayacağı hakkında bazı somut önerilerle bağladı: Parti kesin eylemin başlangıcı olarak, Kuzey Bölgeleri Sovyetleri Kongresi'nin ertesi sabah Smolni'deki açılışı ile aynı zamanda, Minsk'ten önerilen asker sevkinin yapılması ve oradaki karargâhların basılmasını kullanmalıydı.

Lenin'in savunmasını izleyen tartışmanın yayınlanmış resmi kaydı kısa ve çok eksiktir. Lenin'in baş muhalifleri olan Kamenev ve Zinovyev'in değerlendirmeleri resmi kayıtlarda hiç yer almamaktadır.[577] Döneme ait öteki belgelerde yapılan atıflarda ve çok sayıda yayınlanmış anıda yer alan tasvirlerden tartışmaların "heyecanlı ve gergin" olduğu, gece başlayıp ertesi sabah erken saatlere kadar sürdüğü ve sonuçta neredeyse katılan herkesin konuştuğu anlaşılmaktadır. Lomov ve Yakovleva açıkça, Moskova'daki Bolşevik li-

derlerin taktik görüşlerini ve genel olarak Moskova'daki politik durumu rapor ettiler. Yuritski partinin Petrograd'da güvenilir askeri gücü hakkında ciddi endişelerini dile getirdi. Bununla birlikte Bolşeviklerin bir ayaklanmaya kalkışması durumunda belirli hazırlıklar yapmaları gerektiğini ileri sürerek bir anlamda çelişkili konuşmuş oldu. Merkez Komitesi Sekreteryasına akan bilgi üzerinde durarak Rusya'nın diğer yerlerindeki koşullar hakkında rapor verdi ve ayaklanma düşüncesini şiddetle destekledi.

Gece geç vakit toplantı halindeki liderler kapının ısrarla vurulmasıyla irkildiler. Kapıyı çalanın Flakserman'ın kardeşi Yuri olduğu anlaşıldı. Yuri, askeri okul öğrencisi ve Bolşevikti. Semavere yardım etmek için gelmişti. Bu anlık korkunun üzerinden çok geçmeden, Kamenev ve Zinovyev kuramsal ve pratik açıdan silahlı ayaklanma düşüncesine saldırarak, Lenin'in tezlerine karşı çıkmak için ellerinden geleni yaptılar. Zinovyev'in tuhaf bir sakalı vardı ve dalgalı saçları kısa kesilmişti. Şimdi Zinovyev'in de katılmasıyla, Kamenev Nisan Konferansında yaptığı gibi Rus devriminin gelişimi içinde küçük burjuvazinin öneminin altını çiziyordu. İkisinin sonradan hazırlayarak özetledikleri haliyle,[578] tezleri Rus işçi sınıfının kendi başına şimdiki devrimi tamamlayamayacağı yönündeydi. "Bizimle burjuvazi arasında çok büyük üçüncü bir kampın, yani küçük burjuvazinin varlığı bir an bile aklımızdan çıkarmamamız gereken bir gerçektir. Kornilov olayı sırasında bu kamp bize katıldı ve bizi zafere götürdü. Bizimle birden fazla ittifak kuracaktır... ama şu an için burjuvaziye [Bolşeviklere olduğundan] daha yakındır."

Kamenev ve Zinovyev Lenin'in Rus halkının çoğunluğunun şimdi Bolşevikleri desteklediği ve uluslararası proletaryanın Bolşeviklerin yolunda olduğu varsayımlarıyla ilgili olarak kuşkularını da dile getirdiler. Onların görüşüne göre, Rus işçilerinin çoğu ve askerlerin önemli bir yüzdesi Bolşevikleri destekliyordu. "Ancak bunun dışında her şey tartışmaya açıktı." Örneğin, mevcut durumda Kurucu Meclis seçimleri yapılacak olsa, köylülerin çoğunluğunun Sosyalist Devrimciler lehine oy kullanacağını iddia ediyorlardı. Şimdi Bolşevikleri destekleyen askerlerle ilgili olarak da, Bolşeviklerin devrimci bir savaş yürütmeleri halinde, onların kaçacaklarını söylüyorlardı. Lenin'in Alman hükümetinin demokratik barış öneren devrimci Rusya'ya karşı savaşmasının daha güç olacağına dair tezlerinin geçerlilik payı olduğunu kabul etmekle birlikte, böyle bir durumun yine de Almanları zayıflatamayacağını düşünüyorlardı.

Aynı zamanda, Kamenev ve Zinovyev'e sorulacak olursa, Rusya'daki Bolşeviklerin yurtdışındaki devrimci işçilerden önemli bir yardım göreceği düşüncesinin hiçbir dayanağı yoktu. Almanya ve İtalya'da gelişen devrimci çalkantılara dair önemli işaretler olduğunu kabul ederken, bunların, tüm

burjuva dünyasına savaş ilan eden bir Rusya'daki proleter devrime herhangi bir şekilde aktif destek sağlaması için daha çok zamana ihtiyaç olduğu konusunda ısrar ediyorlardı. Ayrıca, eğer Rusya'daki Bolşevikler yenilecek olursa, yurtdışındaki devrimci hareket büyük bir darbe yemiş olacaktı. Avrupa'da büyük devrimlerin patlak vermesinin, Rusya'daki Bolşeviklerin iktidarı bir an önce almasını zorunlu hale getireceğini savundular. Rusya'daki proleter devrimin başarısı, ancak yurtdışında bu ayaklanmanın başlamasından sonra sağlanabilecekti. Böyle bir sürecin yaklaştığını kabul ediyorlar, ancak kesinlikle zamanının henüz gelmediğini söylüyorlardı.

Nihayet, Kamenev ve Zinovyev, Lenin'in Bolşeviklerin gücüne ve hükümetin Petrograd'daki yalıtılmış ve zayıf durumuna dair değerlendirmesinin çok abartılı olduğunu iddia etti. Ne işçiler, ne de askerler savaş için öne atılmaya hazırdı. Öte yandan, hükümetin emrindeki askeri birlikler devrime destek verenlerden kat kat daha güçlüydü. Ayrıca, Merkez Yürütme Komitesinden destek alan Geçici Hükümet kesinlikle cepheden yardım isteyecekti. Bu açıdan bakıldığında, parti Kornilov'la mücadele ettiği günlerden çok daha farklı koşullarda savaşmak zorunda kalacaktı. O zaman parti Sosyalist Devrimciler ve Menşeviklerle ve hatta Kerenski'nin bazı yakın müttefikleriyle birlikte savaşmıştı. Şimdi, "Kara Yüzleri, artı Kadetleri, artı Kerenski ve Geçici Hükümeti, artı Merkez Yürütme Komitesiyle Sosyalist Devrimciler ve Menşevikleri" dikkate almak gerekecekti. Parti için, böyle bir mücadelenin sonuçları kaçınılmaz bir yenilgi olacaktı.

Lenin'in savunduğu acil ayaklanmaya bir alternatif olarak, Kamenev ve Zinovyev partinin şiddet içermeyen siyasal bir yol izlemesini önerdi. Buna göre, kitlelerin Kurucu Mecliste mümkün olduğu kadar güçlü bir şekilde temsil edilmesini amaçlayan "savunmacı bir tavır"dan yana olunacaktı. Lenin'in iddia ettiği, eğer daha çok zaman verilirse, hükümetin Kurucu Meclisi çökertmeyi başaracağı düşüncesine karşı çıkarak, burjuvazinin karşı-devrimci hedefleri uygulamak ve hatta Kurucu Meclis seçimlerini manipüle etmek için çok zayıf olduğunu ifade ettiler. Kamenev ve Zinovyev şunları savunuyordu: "Ordu ve işçiler üzerinden burjuvazinin tapınağına doğrultulmuş bir tüfeğimiz var. Eğer Kurucu Meclis'te çalışmayı denemeyi aklımızdan bile geçirsek, bu hareket küçük burjuvaziyi tekrar bize doğru itecek ve tüfek ateşlenecektir." Kadet-Menşevik-Sosyalist Devrimci blok yavaş yavaş dağılırken Bolşeviklere duyulan sempati artmaya devam edecektir. Sovyetlerle bağlantı içerisinde çalışarak, Kurucu Mecliste partiye verilecek destek o kadar güçlü olacaktır ki, Bolşeviklerin düşmanları her adımda ödün vermek zorunda kalacaklar ya da Bolşevikler; Sol Sosyalist Devrimciler, partili olmayan köylü temsilcileri ve parti programında yer alacak buna benzer gruplardan oluşacak bir çoğunluk blokunun oluşması riskini göze almaya

mecbur kalacaklardır. Zinovyev ve Kamenev böyle bir senaryonun yalnızca Lenin'in önerdiği şekilde zamansız bir ayaklanma başlatılması durumunda bozulabileceği sonucuna vardılar. Bu şekilde proletarya, küçük burjuvaziyle ittifak kuran tüm karşı-devrim güçlerinden gelecek saldırılara maruz bırakılacaktı.

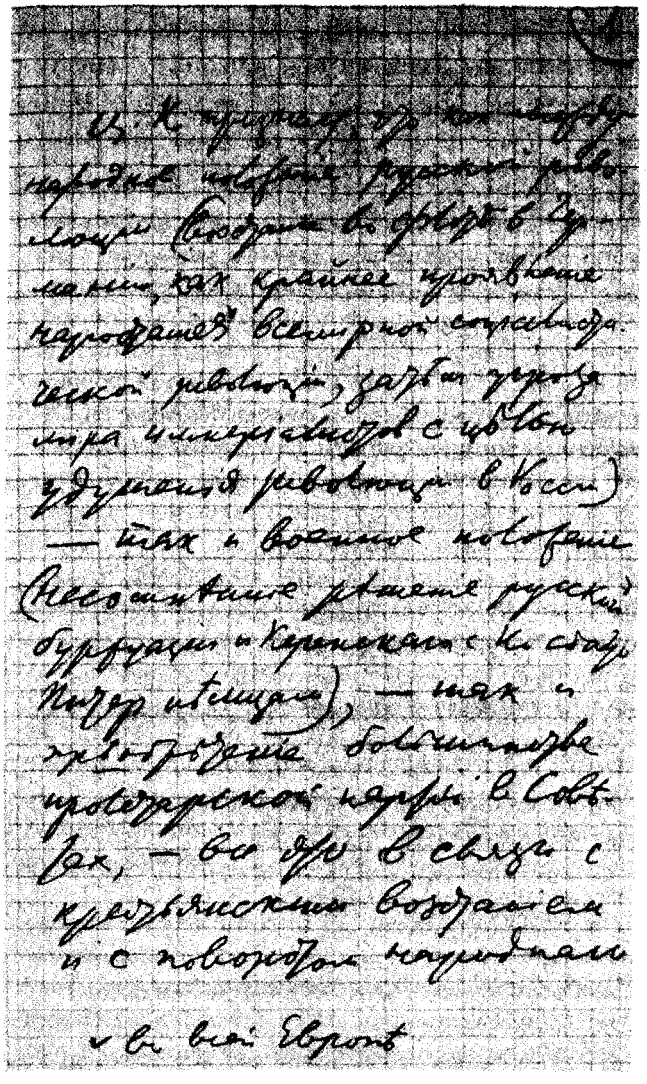
Kamenev ve Zinovyev tarafından geliştirilen tezler özetle bunlardı. Herhalde, Petrograd'da Demokratik Devlet Konferansı sırasında toplanan benzer daha geniş bir parti forumu yapılsaydı, orada daha güçlü destek sağlayabileceklerdi. Nogin ve Rikov gibi kendilerine potansiyel olarak yakın olan kişiler, tarihi 10 Ekim toplantısında yoktu ve herkes Lenin'den yana olmuştu. Kamenev ve Zinovyev'den başka, bu olayda Merkez Komitesi üyeleri arasındaki farklılıklar, temel kuramsal konular ya da Geçici Hükümetin devrilmesi sorunu ve iktidarın Sovyetlere devredilmesi üzerinde değil bunun ne kadar kısa süre içerisinde ve ne şekilde yapılabileceği ya da bir ayaklanmayı Sovyetler Kongresiyle ilişkilendirmenin gerekli olup olmayacağı konularında yoğunlaştı.10 Ekim toplantısının kapanışında Lenin'in önerdiği kararda bu konulara bir şekilde açıklık getirilmiş oldu. Bir çocuğun defterinden koparılan bir sayfanın üzerine ucu kütleşmiş bir kurşun kalemle aceleyle karalanan bu kararın bir kısmı şöyleydi:

> Merkez Komitesi uluslararası durumun askeri durumu etkilediği kadar ... Rus devrimini de etkilediğini ... ve proletarya partisinin Sovyetlerde çoğunluğu sağladığını kabul eder. Bütün bunlara, köylü ayaklanması ve partimize kayan halk desteği ile en son olarak açıkça yapılan ikinci *Kornilov olayı* hazırlıkları da eklenince ... silahlı ayaklanma gündeme gelmiştir.
>
> Silahlı ayaklanmanın kaçınılmaz olduğunu ve zamanının geldiğini kabul eden Merkez Komite, tüm parti örgütlerine bu doğrultuda yönlendirilmede bulunmaları ve tüm pratik sorunları bu bakış açısıyla değerlendirerek karar vermeleri yönünde talimat vermektedir (Kuzey Bölgeler Sovyetler Kongresi, Petrograd'dan birliklerin geri çekilmesi, Moskova ve Minsk'teki [yoldaşların] eylemleri, vb.).

Bu silahlanma çağrısı ikiye karşı on oyla kabul edildi. Kollontay oylama biter bitmez mevcut gerginliğin bir anda ortadan kalktığını ve herkesin birden acıktığını anımsamaktadır. Yuri Flakserman semaveri hazırlayarak yanında biraz peynir, sosis ve kara ekmekle birlikte getirmiş ve aç grup derhal yiyeceklere saldırmıştı. Kollontay tartışmaların bir süre daha devam ettiğini ama artık tartışmaların arasına esprilerin ve Kamenev ve Zinovyev'e yapılan arkadaşça şakaların serpiştirildiğini anımsamaktadır.[579]

Lenin'le Bolşevik Merkez Komitesi arasındaki tarihi toplantı böylece bitti. Sovyetler Birliği'ndeki tarihçiler 10 Ekim gecesini genellikle Merkez Komitesi içindeki militan devrimci yol hakkındaki kuşkuların pratik amaçlar için ortadan kaldırıldığı bir an olarak görürler. Bundan sonra Bolşevik

örgütler her yerde Lenin'in tavsiye ettiği doğrultuda enerjikolarak silahlı bir halk ayaklanması hazırlamaya koyulmuştur. Bu yorum, koşulları tam olarak tasvir etmez. Ayaklanmanın tam niteliğini ve zamanlamasını alt Bolşevik örgütlerin takdirine bırakan 10 Ekim tarihli Merkez Komitesi kararı; Lenin ile Petrograd'da mevcut özgül politik duruma daha fazla ayak uydurmuş olan diğer parti liderleri arasındaki fikir ayrılıklarını çözüme kavuşturmadı. Göreceğimiz gibi, taktiklerdeki bu ayrılıklar devrimin ilerleyen gelişmelerinde büyük önem kazanacaktır.



Ayaklanmayı onaylayan kararın ilk sayfası. 10 Ekim tarihinde Merkez Komitesinin onayına sunulmak üzere Lenin tarafından aceleyle yazılmıştı.

Bu, 10 Ekim tarihli Merkez Komitesi toplantısının önemsiz olduğunu ileri sürmek demek değildir. "Mevcut durum hakkındaki" 10 Ekim kararı iktidarın ele geçirilmesini "güncel hale getirmişti". Bolşevikler için, Altıncı Kongrede bununla ilgili alınan (yalnızca bir silahlı ayaklanma ihtiyacını kabul eden) karara karşı büyük bir ilerleme oluşturmaktaydı. Aynı zamanda, partinin Eylül ayı boyunca politikalarına şekil veren, devrimin barışçı gelişimi yönündeki eğilimin resmen tersine çevrilmesi olmuştu. Kamenev ve Zinovyev bu kararın alınmasını şimdi kaygıyla izlerken, Merkez Komitesi kararının haberi ve silahlanma çağrısı ülkedeki kilit parti komitelerine yayılmıştı. Geriye dönüp Kornilov olayıyla 10 Ekim kararı arasında kalan döneme bakınca, Nisan'da olduğu gibi, parti hiyerarşisinin tepesindeki bu esaslı dönüşümün baş sorumlusunun Lenin olduğu görülebilir. Birkaç haftalık dönem içinde, arkadaşlarını yeri geldiğinde tatlı sözlerle razı ederek, gerektiğinde onlara baskı yaparak, gerektiğinde onları tehdit ederek ve yine, ileri sürdüğü tezlerin ve kişisel otoritesinin zoruyla, Merkez Komite'nin çoğunluğunu ayaklanma yoluna döndürmeyi en sonunda başaran Lenin olmuştu. Lenin'in bu büyük kişisel zaferi, Petrograd'daki politik gelişmelerin ve 10 Ekim'le Bolşeviklerin iktidarı aldığı dönem içinde taktiklerle ilgili parti içerisinde yaşanan ihtilafların değerlendirmesini yaparken tekrar geri dönmek üzere akılda tutulmalıdır. Bir kişinin tarihsel olaylarda oynadığı belirleyici role dair daha iyi bir örnek teşkil edebilecek çok az tarihsel olay vardır.

12

Ayaklanmanın Önündeki Engeller

Bolşevik Merkez Komitesinin şiddetli tartışmalar sonrasında, iktidarın ele geçirilmesini güncel hale getiren kararı partinin baş gazetesi *Raboçi put*'da hemen yer almadı. 27 Eylül'den beri gazete başlığının yanında her gün çıkan "İşçi, Asker ve Köylü Yoldaşlar; 20 Ekim'deki Sovyetler Kongresi'nin Açılışına Hazırlanın," yazısı yine yerinde duruyordu. Ne var ki, bu 10 Ekim kararının etkisi hemen görülmemiş anlamına gelmiyordu. Perde arkasında, partinin yeni, aşırı militan yolunu destekleyen Bolşevikler şimdi mümkün olan en erken zamanda silahlı bir ayaklanma hazırlamak için uyumlu bir çaba içine girmişlerdi.

Dikkatler öncelikli olarak, 11 ile 13 Ekim arasında Petrograd'da toplanan Kuzey Bölgesi Sovyetleri Kongresi üzerinde yoğunlaştırıldı. Latsis'in daha sonradan kaydettiği üzere: "Plan [Kuzey Kongresi'nin] kendisini hükümet olarak ilan etmesiydi ve bu başlangıç olacaktı."[580] Yaklaşan Tüm Rusya Kongresi'ne hazırlık yapmak amacıyla Rusya'nın değişik bölgelerinde toplanan birçok bölgesel Sovyet meclisinden biri olan Kuzey Bölgesi Sovyetleri Kongresi başta kuzeybatı Rusya'dan olmak üzere ordu ve deniz komiteleriyle yerel Sovyetleri temsil eden doksan dört delegeyi bir araya getirdi.[581] Krilenko'nun başkanlığını yaptığı bu katı sol kongreye katılanlar arasında elli bir Bolşevik, yirmi dört Sol Sosyalist Devrimci, dört Maksimalist (Sosyalist Devrimci Partinin küçük bir terörist uzantısı), bir Menşevik-Enternasyonalist ve yalnızca on Sosyalist Devrimci (dört Menşevik açılışından kısa bir süre sonra kongreyi terk etmişti) vardı. Lenin ve diğer parti liderlerini bu kongreyi Kerenski'nin devrilmesini örgütlemeye elverişli bir kurum olarak görmelerinin nedeni, işte aşırı solun burada açıkça görülen bu gücü olmuştu.

Kuzey Bölgeleri Kongresi'nin Helsingfors yerine Petrograd'da toplanmasını ayarlayan ve planlayan, Bolşevik yönetimindeki Finlandiya Ordu, Filo

ve İşçi Bölgesel Yürütme Komitesinin de kongreyi ayaklanmanın başlatılması ve yasallaştırılması için uygun bir kurum olarak kabul ettikleri de açıkça görülüyordu. Kongre için planlar Bölgesel Yürütme Komitesi başkanı Smilga, Lenin'in kendisinden kişisel olarak hükümeti devirmek için gerekli hazırlıkları yapmak üzere inisiyatif almasını istediği 27 Eylül tarihli mektubunu aldıktan sonra yapıldı. 8 Ekim'de *Raboçi put* ve iki gün sonra da Kronştad'ta çıkan *Proletersko delo*'da yayınlanan Kuzey Kongresi üzerine yazdığı makalesinde Smilga kongrenin "her koşulda ülkenin politik yaşamında son derecede önemli bir rol üstlenmesi gerekeceğini" ilan etti. İddialarını şöyle sürdürdü: "savunmacıların her türünün Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'ne karşı ateşli bir kampanya yürüttüğü... [ve] eğer pasif biçimde ayın yirmisini beklersek kongre olmayacağı hiç kimse için sır değil. Savunmacıların kıyımını yalnızca sözle değil, fiili olarak geri püskürtmek gereklidir. Bunalım olağanüstü bir hızla büyüyor. Mevcut durum ancak birkaç gün devam edebilir... Bu anda bölgesel kongre büyük öneme sahip olabilir."[582]

Merkez Komitesi bir ayaklanma hazırlamaya karar almadan önce bile, 7 Ekim'de Petrograd Bolşeviklerinin kent çapında düzenlediği konferansa katılanlar Kuzey Bölge Kongresi'nin hükümete karşı eylem başlatma olasılığını hayata geçirmeye hazırlandılar.[583] Bundan sonra, on biri sabahı, Kollontay konferansa katılanları Merkez Komitesinden geçen karar hakkında bilgilendirdi. Kuşkusuz, Kuzey Bölge Konferansı için öngörülen rolün altını çizmişti.[584]

Lenin Kuzey Bölge Kongresi Kongresine katılan Bolşeviklere 8 Ekim'de gönderdiği mesajında, delegelerin eğer kendilerini "yalnızca kararlarla" sınırlandıracak olurlarsa "Enternasyonale ihanet etmiş" olacaklarında ısrar etti. Lenin "Merkez Yürütme Komitesinin Kasım ayına erteleme olasılığı olan Tüm Rusya Sovyetleri Kongresini beklemeyelim," diye şiddetle saldırıyordu: "yalnızca Finlandiya ve Baltık Filosu'ndan gelecek birliklerin derhal harekete geçmesi... Rus ve dünya devrimlerini kurtarabilir... [Bu kuvvetler] Petrograd'a yürümelidir, Kornilovcu alaylara darbe indirmeli, her iki başkenti de uyandırmalı, köylülere derhal toprak verecek ve barış önerileri yapacak bir hükümet için kitle ajitasyonu başlatmalı, Kerenski'nin hükümetini devirmeli ve böyle bir hükümet kurmalıdır. Bütün bunları yapabilir. Geciktirilmesi çok tehlikelidir."[585] İki gün sonra, Merkez Komite'nin 10 Ekim tarihli toplantısında, Lenin partinin belirleyici eyleminin başlangıcı olarak Kuzey Bölge Kongresi'nden yararlanmasında ısrar etti.

Merkez Komite'nin bir ayaklanma örgütleyeceği haberi Kuzey Bölgesi Kongresi Bolşevik delegelerine 11 Ekim sabahı Smolni'ye vardıkları zaman iletildi. Gerçekte, bu delegeler kongrenin baştaki oturumlarında, bir ayaklanma başlatmak için verilecek emirlerin her an beklenebileceğine inan-

mış gözüküyorlardı.[586] Kongre sekreterlerinden biri olan Kronştadlı Bolşevik Boris Breslav sonradan, kongre açılırken katılanlardan çoğunun, burasının ayaklanmanın merkezi olacağını varsaydığını anımsıyordu: "Merkez Komitesinden çıkacak işareti her an alabilecekleri izlenimine sahiptiler."[587]

Sokolnikov'un 11 Ekim sabahı Kuzey Kongresi'ndeki parti fraksiyonunun ilk toplantısında Merkez Komitesi adına verdiği mevcut durum hakkındaki raporda bu düşünce tetiklenmişti. Sokolnikov'un mesajı durumu şöyle özetliyordu: "Tüm ülkede Sovyetlerin zaferi için savaşa girmenin zorunlu olduğu an gelmiştir. ... Kongrenin Petrograd'a taşınması tesadüf değildir çünkü bu kongre, bir ayaklanma başlatacak örgütlenme olmak zorunda kalabilir."[588]

Kuzey Bölgeleri' Sovyetler Kongresi'ndeki tartışmalar, Antonov-Ovseenko'nun, Crosses Cezaevindeki siyasi mahkûmların açlık grevine başladıkları haberini duyurmasıyla daha da hararetlendi. Bu habere yanıt olarak, delegeler mahkûmlara bir çağrıyı kongreden geçirdiler: "Açlık grevini durdurun ve gücünüzü toplayın çünkü kurtuluş saatiniz çok yakın."[589] Oysa bu başlangıca rağmen, Bolşevik liderliği, Kerenski'yi devirmeyi örgütlemeye yardım için delegeleri fiilen toparlamakta geri kaldı. Bunun yerine, 13 Ekim günü geç saatlerde, Bolşeviklerin ve Sol Sosyalist Devrimcilerin, bir Sovyet hükümetinin kuruluşunu Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'ne bağlayan oldukça ılımlı ortak kararını geçirdikten sonra, kongre ertelendi. [590]

Kuzey Bölgeleri Kongresi'nin bir ayaklanmayı tetiklemeyi başaramaması konuyla ilgili birkaç etkenle açıklanabilir. Bir tanesi, Nisan'dan beri iktidarın ele alınması için yapılan hazırlıklara ilişkin esas sorumluluğu üzerine alan Bolşevik Askeri Örgüt liderlerinin, geçmişe bakıldığında görünüşe göre, partinin bir silahlı ayaklanma için hazır olduğuna dair kuşkularında haklı çıkmış olduklarını ifade etmeleridir. Geçen haftalar ve aylarda, gördüğümüz gibi, Bolşevikler dikkatlerini neredeyse tümüyle devrimin barışçı gelişimiyle ilgili faaliyetlere yöneltmişlerdi. Kışla ya da fabrikalarda partinin örgütleyeceği bir ayaklanmayı desteklemek için gerekli hassas teknik hazırlıklara nispeten az bir çaba harcanmıştı. Temmuz olayları sırasında, Petrograd garnizonundaki birliklerde sağlanan Bolşevik denetimi henüz yeniden başlatılmamıştı.[591] Kornilov bunalımı sırasında kurulan işçi Kızıl Muhafız birliklerinin birçoğu o günden sonra dağıtılmıştı. Ekim ortasına kadar Kızıl Muhafız birliklerini kent çapında koordine etmek ve eğitmek için bir çaba harcanmamıştı. O sırada da, bir ayaklanma çıkması durumunda başkentin ülkenin diğer bölgeleriyle ilişkisinin kesilmemesini sağlamak amacıyla demiryolu işçilerinin işbirliğini temin etmek için hiçbir şey yapılmamıştı.

Nevski'nin de zihninde benzer sorular vardı. Tarafsız biçimde yazdığı anılarında, "Temmuz olaylarının acı deneyimiyle eğitilen" Askeri Örgütün

bu kez, "eylemlerini geciktirdiği ve dikkatle değerlendirdiğini," anlatıyordu: "Henüz hazırlanmamış çok şey vardı, ayarlanması ve düzeltilmesi gereken pek çok şey vardı. Orada ve burada, önemli eksikler buluyorduk." Nevski bu nedenlerle, Podvoyski'yle birlikte ayaklanmanın yaklaşık iki hafta ertelenmesini ısrarla istediklerini açıklıyordu.[592] Daha sonra başka bir yerde şu yorumu yapmıştı: "Savaş isteyen ama bir ayaklanmayla ilgili zorluklar hakkında hiçbir fikri olmayan bütün o ateşli yoldaşların üzerine buz gibi bir su dökmeliydik"[593] Bu, hepsinin içinde en çok Lenin'e uyan bir değerlendirmeydi.

Bolşevik Parti stratejistlerini Geçici Hükümete karşı ayaklanmayı geciktirmeye iten ikinci bir etken de, kitlelerle her gün en yakın ilişki içinde olan yerel liderlerin Sovyetler Kongresi öncesinde, silahlı ayaklanmayı destekleyecek yeterli sayıda Petrogradlı işçi ve askeri harekete geçirebileceklerine dair ciddi endişelerinin olmasıydı. Bu kongre 23 Eylül'den itibaren Bolşevikler, Sol Sosyalist Devrimciler ve Menşevik-Enternasyonalistler tarafından hükümet sorununun meşru çözümü için uygun forum olarak ilan edilmişti. Özellikle bu konuda ifade edilen esaslı çekinceler, 10 Ekim'de kent çapında düzenlenen Bolşevik konferansında; 1 Ekim'de yapılan Petrograd taşrasından (yani, çevredeki kasabalardan) gelen parti temsilcileri konferansında ve Askeri Örgüt Bürosu üyeleriyle Petrograd garnizon birliklerinden gelen temsilciler arasında Ekim'in ikinci haftasında yapılan toplantıda ortaya çıkmıştı. Aleksander Şotman'ın anılarına göre, her üç toplantıda da, çoğunluk İkinci Sovyetler Kongresi'nden önce bir ayaklanmaya karşı çıkmıştı.[594] Şotman taşra örgütü yetkilisi ve Lenin'in güvendiği bir kişiydi. Rus Sosyal Demokrat hareketinde Petersburg Mücadele Birliği günlerinden beri aktifti.

Gerçekte, Kuzey Bölge Konferansının radikal yapısına rağmen, orada bile acil bir ayaklanmadan yana bir çoğunluk sağlamanın olanaksız olduğu 12 Ekim akşamı itibariyle muhtemelen belli olmuştu. İlk önce, Troçki, Sokolnikov ve Merkez Komitesinin 10 Ekim tarihli kararının diğer destekleyicileri bu kararın en iyi şekilde nasıl uygulanabileceğini araştırırken, Kamenev ve Zinovyev bir ayaklanma başlatılmasını önlemek için umutsuzca çalışıyorlardı. Partinin acilen örgütleyeceği bir ayaklanmanın Temmuz ayaklanmasını izleyen günlerden daha ciddi bir felaketle sonuçlanacağından emindiler ve ülkedeki parti liderlerinin çoğunluğunun bu görüşe destek çıkabileceklerine dair yersiz olmayan bir inanç taşıyorlardı. Merkez Komitesinin 10 Ekim tarihli toplantısından sonra, iktidarın ele geçirilmesine karşı tezlerinin bir özetini ülkedeki başlıca parti komitelerine ve Merkez Yürütme Komitesi, Petrograd Sovyeti ve Kuzey Bölge Sovyetleri Kongresindeki Bolşevik fraksiyonlarına gönderdiler. "Şimdi silahlı bir ayaklanma ilan etme-

nin, yalnızca partinin değil dünya devriminin de kaderini tehlikeye atacağına inanıyoruz. Tarihte ezilen sınıfın mücadele etmeden teslim olmak yerine yenilmenin daha iyi olduğunu kabul etmesi gereken zamanlar olduğuna kuşku yoktur. Rus işçi sınıfı şimdi böyle bir durumda mıdır? Hayır, bin kez hayır," diye yazmışlardı.[595]

Petrograd'da Kamenev ve Zinovyev aceleyle yapılacak bir devrimci eylemin ertelenmesi için genel olarak yerel parti liderleri arasında ve özel olarak da Kuzey Bölgeleri Sovyetleri Kongresi vekilleri arasında bizzat lobi çalışması yaptılar.[596]

Kuzey Bölge Kongresi'nde, silahlı ayaklanmayla ilgili olarak Kamenev ve Zinovyev'in çekincelerini paylaşan Sol Sosyalist Devrimciler de hükümetin devrilmesi için kongrenin kullanılmasına aktif bir şekilde muhalefet ettiler.[597] Bu sırada, Sol Sosyalist Devrimciler daha çok Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'nde geniş biçimde temsile dayanan, tümüyle sosyalist bir hükümetin kurulmasını hazırlamakla ilgileniyorlardı. Aynı *Raboçi put* gibi, Sol Sosyalist Devrimcilerin gazetesi *Znamia truda*'nın da her sayısı 27 Eylül'den beri gazete başlığının yanında "Yoldaşlar Sovyetler Kongresi'ne Hazırlanın," yazısını taşıyordu.[598] Ne var ki, *Raboçi put*'dan farklı olarak, bu mesaja *Znamia truda* yazarlarının, Geçici Hükümete karşı yapılacak silahlı eyleme karşı sert uyarıları eşlik ediyordu. Sergey Mistislavski bu mesajı 13 Ekim tarihli başyazısında şöyle ifade ediyordu: "İşçi ve askerlerin çıkışı canavarca bir cinayet olacaktır... Geçici Hükümete değil, Sovyetlere yapılmış bir saldırı olacaktır... Bu nedenle, kitleleri eyleme ve iktidarı ele geçirmeye çağıranlar yanıltıyor. Çağrıları halk iradesinin zaferine değil, onun kendini yok etmesine yöneliktir."

Mistislavski'nin arkadaşı Boris Kamkov daha sonra, Sol Sosyalist Devrimcilerin bu sırada başkentte izlediği politikaları şöyle açıklıyordu:

> Demokratik Devlet Konferansı'nın ardından, Savunmacıların koalisyon politikasından ayrılmaya isteksiz olduğu anlaşıldıktan sonra, Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'nin yeni hükümeti kurma görevini üstleneceğini düşündük. Askeri kışla ve fabrikalarda yaptığımız ajitasyon çalışmalarında, Kerenski rejiminin yeni örgütlenen sosyalist hükümetin otoritesini tanımaması halinde, Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'ne örgütlü silahlı destek sağlamak için hazırlanma gereğini vurguladık. Ne var ki, Tüm Rusya Kongresi'nden birkaç gün önce, fabrika ve kışlalarda çalışan bizler, Bolşeviklerin kuvvetlerini kongrede kurulacak hükümeti savunmak için değil, tam tersine kongre öncesinde iktidarı ele geçirmek amacıyla harekete geçirdiğini anlamış bulunuyoruz. Yine bu konuda Bolşeviklerden ciddi biçimde ayrılıyoruz. Onların izlediği yol bize tehlikeli ve anlamsız gelmiştir. Koalisyon artık iflas ettikten sonra, içi boş bir kabuk haline geldikten ve *koalisyon* sözcüğünün kendisi işçi ve asker çevrelerinde istismar edilen bir kavram haline geldikten sonra ve işçi ve köylüler arasında bir koalisyon hükümetini savunacak tek sağlam bir grup bile bulmanın olanaksız olduğu bir zamanda, bu iske-

letten kendimizi yara almadan kurtarmanın tek yolunun Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'ni harekete geçirmek olduğunu gördük. Aynı zamanda, bu başka bir biçimde yapılacak olursa, yani, kongreden önce Petrograd'da iktidarı ele geçirmek yoluyla yapılırsa, bunun serüvencilik olarak görüleceğine inanıyoruz; çünkü iktidar Sovyetler tarafından değil, bir parti tarafından ele geçirilecektir. Bunun durumu hemen karışık bir hale sokacağı ve bir iç savaştan kaçınılmasını olanaksız hale getireceği gözükmektedir.[599]

Kuzey Bölgeleri Sovyetleri Kongresinde bir ayaklanma örgütleme olanağını ciddi biçimde araştıran Bolşevik liderlerin önünde duran zorlukların derecesi, Sol Sosyalist Devrimcilerin Sosyalist Devrimciler ve Menşevik-Enternasyonalistlerle birlikte kongredeki doksan dört oyun otuz beşe yakınını toplayabileceği göz önüne alındığında kolaylıkla anlaşılabilirdi. Bu zorluklar Sol Sosyalist Devrimcilerin karşı çıkışıyla birleşen Kamenev ve Zinovyev'in lobi çalışmaları ile ikiye katlanmıştı. Böylece, Kamenev ve Zinovyev acil eylem yapılmasını önlemek için bir ayaklanmanın mantığı hakkındaki çekincelerini, kalan elli beş Bolşevik ve Maksimalist delegeden yalnızca bir düzineden azı arasında yaymak zorunda kalacaktı; ve sıra oylamaya geldiğinde, bunu yapmakta pek zorluk çekmeyeceklerine kuşku yoktu.

Gerçekte, görünüşe göre, Kuzey Bölge Kongresi'nin kapanışı yaklaşırken katılanları en çok endişelendiren şey Merkez Yürütme Komitesinin Tüm Rusya Kongresini, Kurucu Meclisin hazırlıklarına müdahale ettiği gerekçesiyle ertelemeyi ya da iptal etmeyi başarma olasılığının bulunmasıydı. Dolayısıyla, son işlerden birisi, kitlelere yapılacak, Tüm Rusya Kongresinin önemini ve usulüne uygun bir biçimde seçilmiş Kurucu Meclisin başka gecikme yaşanmadan toplanmasını sağlayarak iktidarını kullanacağını vurgulayan bir çağrıyı kabul etmek oldu.[600]

Vekiller ayrıca bir daimi yürütme komitesi de oluşturdular. Bazı Bolşevik üyelerin bu komiteyi asıl olarak bir ayaklanma organı olarak gördüğüne kuşku yoktur. Nitekim, Antonov sonradan Kuzey Kongresi'nden hemen sonra Smilga'yla anlaşmaya vardıklarını anımsamaktadır. Buna göre, Smilga ayaklanmaya destek olmaları için denizci, piyade ve topçulardan oluşan müfrezeler örgütlemek amacıyla Helsingfors'a dönecekti. Öte yandan, Antonov Petrograd'daki komitenin işlerine bakacaktı. Antonov'a göre, Smilga'nın topladığı kuvvetler, "Talimatları gönder" yazılı telgraf gelince Petrograd'a sevk edilecekti. Ne var ki, Antonov bu düzenlemelerin gizli yapıldığına açıklık getirmektedir.[601] Kuzey Sovyetler Kongresinde kurulan daimi komitenin görünürdeki amacı, yapılacak Tüm Rusya Sovyetleri Kongresinin savunulması ve desteği için gerekli askeri kuvvetleri örgütlemek ve hazırlamaktı. Bundan dolayı, Sol Sosyalist Devrimciler bile onun çalışmalarına katılmışlardı.

Oysa sonunda Kuzey Bölgesi Kongresi genellikle, aşırı radikal düşüncelerin ses getirici, gözle görülür bir şekilde ifade edilmesiyle geçti. Bundan başka, kongre sürerken, Bolşevik ajitatörler Petrograd'ın işçi sınıfı bölgelerinde dolaşıyor ve zamanı geldiğinde silahlanmaya çağırmak için tüm enerjileriyle, işçi ve askerlerin mevcut hükümete karşı düşmanlıklarını körüklemeye çabalıyorlardı. Oysa partinin bakış açısına göre, Bolşeviklerin Ön Parlamento'yu terk etmelerinin hemen ardından bu eylemler hükümeti destekleyenlerin endişelerini arttıracağından dolayı o an için olumsuz etki yaratmaktaydı.[602] Neredeyse Petrograd'un tüm günlük gazeteleri şimdi Bolşeviklerin plan ve faaliyetleri hakkında spekülasyonla doluydu. Örneğin, 15 Ekim tarihli Gorki'nin *Novaya Jizn* gazetesinde yayınlanan baş makalede Bolşeviklerin bir ayaklanma için geniş çapta bir ajitasyon çalışması yaptıkları bildiriliyordu. Makale yazarı "kitlelerin ruh hali tekdüze değil," diye yazıyordu: "Bir kısmının eyleme geçmeye hazır olduğu bellidir. Bir başka kesim özellikle bir çatışmaya girmekten yana değil ve daha çok aktif adımlar atmaktan kaçınma eğilimindeler. Yine, bir çıkış yapmaya karşı olan ya da tümüyle pasif kalmayı tercih edecek gruplar da vardır."

Benzer biçimde, *Gazeta-kopeyka* 14 Ekim'de okuyucularına "Bolşeviklerin 20 Ekim'de çıkış yapacaklarına ilişkin kesin kanıtlar bulunduğuna" dair bilgi veriyordu. Birkaç gün sonra, sağcı *Zhivoe slovo* "Bolşevikler Ortaya Çıkıyor" başlığı altında, "3-5 Temmuzdaki çirkin ve kanlı olaylar yalnızca bir provaydı... Şimdi Bolşevikler esas oyunu sahneye koymaya hazırlanıyorlar... Her yerde fabrika ve kışlalarda, Bolşevikler işçi ve askerleri ilk işarette, ellerinde silahlarla hükümeti devirmek ve burjuvaziyi katletmek amacıyla Petrograd sokaklarına çıkmaya çağırıyorlar." Tüm yazarlar çaldıkları alarm çanlarına, devrimci eylem ya da ısrarlı çağrıların sonuçlarıyla ilgili olarak, hükümetin çok geç kalmadan sola karşı kesin önlem alması için ciddi uyarılarını ekliyorlardı. *Birzhevya vedomosti* gazetesinde bir yazar 14 Ekim sabahı, "Harekete Geçme Zamanı" başlıklı makalesinde şöyle ilan ediyordu: "Bolşevikler kitlelerin erken ortaya çıkışından daha da açık ve kesin bir şekilde söz etmeye başladılar... Oysa bütün bunlar hükümet ve demokrasi tarafından karşılık verilmeden sabır ve hoşgörüyle karşılanmıştır... Hükümetin devrimci Petrograd'ı anarşiye karşı sıkı biçimde savunmasının zamanı gelmiştir."

Doğal olarak, Smolni'deki ılımlı sosyalist liderler ve Kışlık Saray'daki bakanlar şimdi Bolşeviklerin önderliğinde bir ayaklanma olasılığına karşı aynı oranda dikkat kesilmişlerdi. Tüm Rusya Yürütme Komitesinin 14 Ekim'de yaptığı tam katılımlı toplantısında, Dan aşırıların ajitasyonu ve Bolşeviklerin açıkça görülmeye başlayan ayaklanma hazırlığıyla ilgili yığınla rapora atıfta bulunarak şunları söyledi: "Bolşevik yoldaşlarımıza içtenlikle sor-

malıyız, politikalarının amacı nedir?... Bolşevikler bu kürsüye çıkıp devrimci proletaryayı çıkış yapmaya çağırıp çağırmadıklarına dair yanıt vermelidirler... Evet ya da hayır yanıtı istiyorum." Sıralardan Riyazanov'un güven vermekten uzak yanıtı geldi: "Barış ve toprak istiyoruz." Önemli bir nokta, bu oturumun kapanışında Menşevik-Enternasyonalistler adına Martov'un ve Sol Sosyalist Devrimciler adına Livshits'in, Dan tarafından önerilen işçi, asker ve köylülere sakin kalmaları ve her tür "çıkışı" tümüyle izin verilemez olarak nitelemelerini isteyen bir kararı desteklemek için söz almalarıydı. [603]

Basında çıkan haberlere göre değerlendirilecek olursa, bu sırada Kerenski'nin bakanlar kurulunun günlük toplantılarının ciddi bir bölümü Bolşevik tehdidinin tarışılmasına ayrılıyordu. 17 Ekim tarihli toplantıda, İçişleri Bakanı Kişkin hükümetin emrindeki kuvvetlerin bir karışıklık çıkması halinde yeterli olacağını ancak sola karşı eylem başlatmak için çok zayıf kalacağını bildirmişti. Hükümetin elindeki bilgilere göre, başlangıçta, 18 Ekim'de bir ayaklanma yapılmasının planlandığını ancak hazırlıkların yeterli olmaması nedeniyle yirmi üçüne ertelendiğini eklemişti. [604]

Bakanlar Kurulu birçok karşı önlem düşündü. Oysa mevcut durumun karmaşıklığının bilincinde olarak kendini Petrograd Askeri Bölge komutanı General Georgi Polkovnikov'a hükümetin savunmasını hazırlaması ve düzeni sağlamak için her gün çağrıda bulunması için talimat vermekle sınırlandırdı. Açıkçası, bakanlar Bolşeviklerin ilk hamleyi yaparak kendilerini tehlikeye atacaklarını ümit ediyorlardı. Savaş Bakanı General Verhovski'nin gerçekçi biçimde söylediği gibi: "Bir planımız var. Karşı tarafın hareketini beklemek gereklidir. Bolşevizm Sovyete mikrop bulaştırmıştır ve onu yayacak yeterli gücü yoktur."[605] Kuzey Bölge Sovyetleri Kongresi'nin kapandığı tarih olan 13 Ekim gününün gecesinde, bir bakanlar kurulu toplantısından ayrılırken kimliği bilinmeyen bir bakan bekleyen gazetecilere şu yorumu yapmıştı: "Şu anda hükümet bir çatışmayı en az isteyen bir taraftır. Ancak ne yapabiliriz? Bolşevikler eyleme geçecek olursa, bir cerrahi müdahale yapılarak hastalık kökten temizlenecektir."[606]

Kuzey Bölgeleri Konferansı'nın ertesinde, Lenin derhal bir ayaklanma için baskı yapmaya devam ediyordu. Öte yandan, Kamenev ve Zinovyev ani bir ayaklanmayı önlemek ve Bolşevik karşıtlarının bu olasılıkla ilgili endişelerini azaltmak için aynı şiddetle kampanya yürütüyorlardı. Bu arada, garnizon, fabrika ve kitle örgütleriyle yakın bağları bulunan yerel parti eylemcileri Merkez Komite'nin 10 Ekim kararının uygulanmasının pratikteki olanaklarını araştırmayı sürdürüyorlardı. Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'nden önce bir ayaklanma hazırlığı yaptıkları sırada karşılaştıkları zorluklar, Kuzey Bölgeleri Kongresini izleyen iki önemli parti strateji toplantısında tüm açıklığıyla su yüzüne çıkmıştı. Birincisi Petersburg Komitesinin 15 Ekim

olağanüstü toplantısıydı. İkincisi ise, Merkez Komite'yle Petersburg Komitesi, Askeri Örgüt, Petrograd Taşra Bolşevik Komitesi, Petrograd Sovyeti ve sendika ve fabrika komitelerinden gelen temsilcilerle bir sonraki gece aceleyle düzenlenen konferanstı.[607]

Petersburg Komitesi 15 Ekim toplantısına, Petrograd bölgelerindeki Bolşevik Komitelerinden otuz beş temsilci katılmıştı. Akşam yapılacak ilk iş, bir ayaklanma için yapılacak hazırlıkların tartışılmasıydı. Toplantı, Merkez Komite'nin Petersburg Komitesindeki adamı Bubnov'un mevcut durum üzerine resmi raporunu sunuşuyla açıldı. Bubnov hükümete karşı eylem için güçlü çağrıda bulunarak şunu bildiriyordu: "Kendimizi bir çatışmanın içine çekiyoruz... Bir 'çıkışın' eşiğinde duruyoruz." Bir ayaklanmanın tüm unsurlarının elde olduğunu ileri sürerek, ısrar etti: "Tüm kuvvetlerimizi eyleme hazırlamalıyız... Tüm ajitatörlerimizi toplamalıyız... Eğer devrimi kurtaracaksak, savunmacı olduğu kadar saldırgan bir politika da izlemeliyiz."

Ne var ki, Bubnov konuşmasını bitirir bitirmez Nevski ileri çıkarak ayaklanma örgütlenmesindeki önemli gecikme durumunu sunmaya başladı. Temmuz deneyiminin Askeri Örgüt liderleri üzerindeki büyük etkisi Nevski'nin bu konuda sözcüklerini özenle seçerek hazırladığı konuşmasına açıkça yansımaktadır: "Meclisin dikkatini karşılaştığımız çok sayıda zorluğa çevirmeliyim," diye daha baştan ısrar etti. "Askeri Örgüt sağcı olmuştur." Geçici Hükümetin devrilmesi için taşrada hiç hazırlık yapılmadığı ve Bolşeviklerin gerçekte kırsal alana daha yeni ayak basmaya başladığı konusunda uyararak birçok bölgedeki köylülerin bir ayaklanma durumunda ekmek göndermeyi durduracaklarını bildirdiklerini iddia etti. Kitlelerin ruh halini göz ardı edecek olurlarsa, partinin zafer kazanmayı ümit edemeyeceğini ekledi. Nevski, demiryolu işçilerinin desteği ve kuzey cephesindeki Beşinci Ordunun işbirliği gibi hayati etkenlerin güvence altına alınmadığına dikkat çekerek konuşmasını sürdürdü. Genelde, ayaklanma için teknik hazırlıklara başlanmamıştı. Meseleler durdukça, Bolşeviklerin Geçici Hükümet karşısında zafer kazanması için gerekli güç üstünlüğüne sahip olacağına dair hiçbir güvence yoktu. Tüm bu nedenlerle, Nevski Merkez Komite'nin 10 Ekim kararının olgunlaşmamış olduğu sonucuna varıyordu.

Nevski'nin konuşmasını izleyerek, Petersburg Komite sekreteri Boki, dinleyicilerden gelen istek üzerine, hem Merkez Komite'nin 10 Ekim kararının hem de, uzun Kamenev-Zinovyev muhtırasının tam metnini yüksek sesle okudu. Nevski'nin uyarılarının hemen ardından gelen Kamenev ve Zinovyev'in doğrudan uyarıları açıkça toplantıdaki yerel parti yetkilileri üzerinde derin bir etki yaratmıştı. Merkez Komitesi kararının "geniş biçimde", yani hem temel fizibilite hem de uygulanma olasılıkları açısından ele alınmasına karar verilmişti.

Bunları aklında tutarak, komite her bölgede mevcut durum hakkında hazırlanan raporları dinledi. Bu raporlar, büyük ölçüde acil eylemin mantıklı olup olmadığı konusundaki endişeleri kuvvetlendirmeye yaradı. Elbette, raporların hepsinin karamsar olduğunu söylemek yanıltıcı olacaktır. Örneğin, yorulmak bilmez Latsis, kritik öneme sahip Viborg bölgesi işçilerinin iktidarı ele geçirmek için yapmakta oldukları hazırlıklardan övgüyle söz etti ve onlara güvenebileceklerine dair inancını ifade etti. Nevski bölgesi temsilcisi Vinokurov Latsis'den farklı olarak abartmadan lütfederek: "Hava lehimizedir. Kitleler kulak kesilmiş durumda," dedi. Yukka Rahiya ise, Finliler adına konuşarak, bir ayaklanmaya karşı tavırlarını "ne kadar erken, o kadar iyi," şeklinde açıkladı.

Öte yandan, fabrika ve kışlalarda gelinen noktanın genel görünümü o kadar umut kırıcıydı ki, parti üyelerinin moralini çökertmekten başka bir etki yapamazdı. Herhalde, bu tartışmada ortaya çıkan en kaygı verici etken, çok büyük sayıda Petrogradlı işçi ve askerin açıkça görülen kayıtsızlığıydı. Unutulmamalıdır ki, burada asıl sorun işçi ve askerlerin iktidarın Sovyetlere devredilmesine sıcak bakıp bakmaması değildi. Bolşevik programının kitleler tarafından yaygın biçimde desteklendiğini herkes kabul ediyordu. Asıl sorun onların tam da Sovyetler Kongresinin arifesinde Bolşeviklerin yapacağı bir ayaklanma çağrısı üzerine işlerini kaybetmeyi, derhal cepheye gönderilmeyi, hapse girmeyi ve hatta ölümü göze alıp almayacaklarıydı. Bu açıdan bakıldığında, bölgelerindeki durumu rapor eden on dokuz bölge temsilcisinden yalnızca sekizi kitlelerin savaş havasında ve bir an önce ayaklanmaya hazır olduğunu düşünüyordu. Altısı, kitlelere hakim olan ruh halini belirsiz ve beklemeye eğilimli görüyordu. Beşi ise, açıkça bir çıkış yapmak için hiç istek bulunmadığını belirtti.[608]

Sovyet devletinin gelecekteki başkanı Kalinin Lesnovski alt bölgesinde (büyük Viborg bölgesinin bir kısmı) işlerin o sıralar kötüye gittiğini gözlemliyordu. Bir diş hekimi olan Moskova bölgesi temsilcisi Savva Raviçkitlelerin eğer Sovyet emir verirse çıkış yapacağını ancak çok azının partinin talimatına yanıt vereceğini ifade etti. Çekirdekten yetişmiş bir marangoz olan ve Petersburg bölgesi temsilciliği görevini üstlenen Sergey Prokhorov şöyle bildiriyordu: "Etkimizin güçlü olduğu yerlerde, bekle-gör havası var; etkimizin güçlü olmadığı yerlerde, durum böyle değil, kitleler kayıtsız bir ruh hali içindeler... Sovyet bile bir çıkış duyursa, bazı fabrikalar, örneğin benimki eyleme geçmeyecektir." Rozhdestvenski bölgesinden Aleksander Akselrod ve Petrograd Sendikalar Sovyetini temsil eden ve aynı zamanda elektrikçiler sendikası başkanı Naum Antseloviç kitlelerin eğer karşıdevrim kendilerine saldırırsa geri püskürtecek bir ruh hali içinde olduğunu ancak kitlelerin kendiliğinden saldırıya geçmeyeceklerini kabul ettiler.

Akselrod fabrikaların boşaltılmasıyla bağlantılı olarak iş tatili nedeniyle heyecanın söndüğünü ekledi. Petrograd taşra parti örgütünü temsil eden Kharitonov iki hafta önce Petrograd taşra konferansında verilen raporları özetleyerek aynı şekilde karamsar konuştu. Orada kitlelerin ruhunu yitirdiği konusunda fikir birliği olduğunu aktardı. "Krasnoe Selo'daki beş bin destekçimizden," diye iddia ederek "yalnızca beş yüzü buraya [bir ayaklanmaya katılmaya] gelecektir. Kalanlar Krasnoe Selo'da bekleyecektir," dedi. Kronştad'ta morallerin çok bozulduğunu ve Bolşeviklerin arasında bile sarhoşluğun arttığını ekledi.

Kitlelerde görünen kayıtsızlık, Bolşeviklerin önerdiği iktidarın ele alınmasının arifesinde alt düzeydeki parti yetkililerinden yansıyan karamsar tabloya katkıda bulunan tek önemli sorun değildi. 15 Ekim'de verilen yerel raporlar ayaklanma için gerekli teknik hazırlıklarda da genel eksikler hakkındaki yaygın endişeyi ortaya çıkardı. Gerçekte, Kızıl Muhafızlarla ya da kritik düzeydeki silah ve cephane kıtlığıyla bağlantılı ciddi örgütsel sorunlara dikkat çekmeyen birkaç konuşmacı vardı. Raporlar bir araya getirildiğinde ise, henüz bir ayaklanma organının kurulmamış olduğu açığa çıkıyordu. Narva bölgesinden S. M. Gessen tarafsız olarak savaş merkezi olmadığı için, muhtemelen Kornilov bunalımı sırasında kurulanlar da dâhil olmak üzere savaş kuvvetlerinin dağıtılmış olduğunu söylemekteydi. Nevski bölgesindeki işçilerin ruh hali konusunda iyimser olan Vinokurov da bölgede Kızıl Muhafız birliği bulunmadığını ve kendi örgütsel aygıtı hakkında övünemeyeceğini kabul etti. Prokhorov doğrudan şöyle bildirdi: "Kızıl Muhafızlarla ilgili olarak durum iç açıcı değildir. ... Genelde bölge tam bir çözülme durumundadır." Şlusselburg Bölge temsilcisi Kızıl Muhafız birliğinin kurulduğunu fakat çok az silah olduğu için kimsenin katılmak istemediğine dikkat çekiyordu.

Tartışmaların başka yöne çevrilmesinden açıkça sarsılmış olan Bubnov, Petersburg Komitesi üyelerine Merkez Komitesinin 10 Ekim'de Petersburg Komitesinin kışkırtmasıyla mevcut durumun değerlendirmesinde yol aldığını anımsatmak için söz istedi. Dinleyicilerden dikkatlerini pratik önlemlere odaklamalarını istedi. Kısa süre sonra, toplanan yerel parti temsilcileri her şeyden önce, parti ajitatörleri konferansı toplamayı kararlaştırdılar. Bu konferans, sloganları açıklamak, bir akşam gazetesi yayınını örgütlemek, iletişimi iyileştirmek, demiryolu ve posta telgraf işçileriyle ilişkileri güçlendirmek ve işçilere silah kullanımı eğitimini hızlandırmak amacıyla toplanacaktı. Bu adımların atılması lehine oy veren Petersburg Komitesi üyelerinin çoğu, belki de çabuk sonuçlar elde edeceklerine dair Kalinin'den daha umutluydular. Kalinin, bölge raporlarını dinledikten sonra şu yorumu yapmıştı: "10 Ekim kararı Merkez Komitesinden geçen kararların en iyilerinden

biridir... ancak bu ayaklanmanın ne zaman olduğu belli değilken – belki bir yıl içinde." Yine de, 15 Ekim gecesi Petersburg Komitesinin kabul ettiği önlemler içinde açıkça saklı olan şey partinin derhal yapılacak bir savaş için henüz hazır olmadığı varsayımıydı.

Ertesi gece aceleyle örgütlenen Merkez Komitesi konferansı derhal bir ayaklanma çağrısının uygulanması esnasında karşılaşılan zorluklar karşısında partinin stratejisini yeniden değerlendirme amacını taşıyordu. Yaklaşık yirmi beş Bolşevik liderin katıldığı toplantı Lesnoi bölgesi Duma karargâhında yapıldı. Düzenlemeleri Şotman ve Kalinin yaptı. Kalinin o dönemde Lesnoi bölgesi Duma başkanıydı. Sverdlov'a katılanların son dakikaya kadar toplantının nerede yapılacağını bilmediğini anımsamaktadır. Kendilerine bir parola ve buluşma yeri verilmişti. Ondan sonra, buluşma yerinde birkaç kişi toplandıktan sonra alınıp Duma binasına götürülmüşlerdi. Son gelenlerden biri Lenin'di. Katılanların toplandığı birbirine bağlı iki odaya girmeden önce aceleyle peruğunu çıkardı. Çok az sandalye vardı ve çoğu kişi yerde oturuyordu. [609] Lenin köşede bir minder üzerinde oturuyordu. Cebinden bazı notlar çıkardı ve onları incelemeye başladı. Alışkanlıkla, peruğuna dokunmak için elini başına götürdü ama sonra yaptığı hareketi fark ederek gülümsedi.[610]

Lesnoi bölgesi Duma binasında toparlama ve arada çıkan öteki ufak tefek işleri yapan genç Bolşevik Ekaterina Alekseyeva bu olayla ilgili aklında kalanları kaydetmişti. Alekseyeva'nın en büyük korkusu kuşkulanan yabancı birinin yetkilileri arayıp toplantıyı ihbar etmesiydi. En sonuncu parti yetkilisi sabahın en erken saatlerinde binadan ayrılana kadar endişeden çılgına dönmüştü. Garip sesleri dinliyor ve komşu binaları gözetleyerek her şeyin sakin olduğundan emin olmak istiyordu. Binaya giren olduğunda komşunun huzursuz Sen Bernar köpeğinin yüksek sesli bir havlamayla yeni geleni karşıladığını anımsıyordu. Pencereden bakmadığı ya da semaveri yakmadığı an köpeği sakinleştirmek için epey zaman harcamıştı. Akşam 8:00 civarında başlayan toplantı ertesi sabah 3:00'te dağıldı. O saatlerde dışarıda çamurla karışık cıvık bir kar yağmaya başlamıştı. Bu, mevsimin ilk karıydı. Alekseyeva katılanların ardında büyük bir dağınıklık bıraktığını anımsamaktaydı.[611]

16 Ekim toplantısı Lenin'in Merkez Komitesinin derhal bir ayaklanma örgütleme kararını şiddetle savunmasıyla açıldı. Başlangıçta ılımlı Bolşeviklerin, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerle işbirliği yapmak için bitmek bilmeyen ilgisine yanıt vererek, onlarla uzlaşmaya varmak için zaten her türlü çabanın harcandığını vurguladı. Ancak ılımlı sosyalistlerle bir anlaşmaya ulaşmanın olanaksızlığının açıklık kazanmasıyla birlikte, kitlelerin de Bolşevikleri izlediği kesinlik kazandı. Lenin konuşmasını önceki akşam yerel parti

liderlerinin raporlarında çok güçlü olarak ortaya çıkan kitlelerin havasının söndüğüne dair değerlendirmeleri küçümseyerek sürdürdü. Şu noktalarda diretti: "Kendimizi kitlelerin havasına göre yönetemeyiz çünkü kitlelerin ruh hali sürekli olarak bir alçalır, bir yükselir ve değerlendirmesi çok güçtür. ... Kitleler Bolşeviklere güven göstermişler ve onlardan laf değil iş, yani savaşa karşı mücadele ve ekonomik bozulmayla savaş konusunda kararlı bir siyaset izlemelerini istemişlerdir." Değerlendirmelerinin sonuna doğru, Lenin durumun Rusya'da sosyalist devrim için elverişli olduğuna inanması için nedenlerini özetledi. Vardığı sonuç şöyleydi: "Şimdi harekete geçersek bütün Avrupa proletaryasını yanımızda bulacağız." Sözlerini hükümetin planlarıyla ilgili duyduğu endişeyi ifade ederek tamamladı. Şunları iddia etti: "Burjuvazi devrimi ezmek için Petrograd'ı teslim etmek niyetindedir ve bundan kurtulmanın tek yolu başkentin savunmasını kendi elimize almamızdır. ... Buna göre, şimdi mümkün olan en kararlı politik eylemi yapmak gereklidir. Bu da ancak silahlı ayaklanma anlamına gelebilir." Tekrar ve tekrar yineledi: "İktidar derhal ele geçirilmelidir. Yitirilen her gün ölümcül sonuçlara yol açabilir. Eğer iktidarı şimdi almazsak tarih bizi affetmeyecektir!" [612]

Lenin'i Ekim Devriminden önce ve sonra sık sık dinlemiş olan Şotman, 1924'te bunu en iyi konuşmalarından biri olarak anımsamaktadır.[613] 16 Ekim toplantısında, Şotman haklı olarak bir çıkışın yapılabilirliğinin tartışıldığı önceki toplantılara katılanların ruh halinin şimdi görülenden çok daha karamsar olduğu yorumunu yapıyordu. Kuşkusuz, bu Lenin'in efsanevi ikna gücünün bu toplantıya yansımasıydı. Öyle bile olsa, Lenin'in konuşmasından sonra Askeri Örgüt adına söz alan Nikolay Krilenko Askeri Örgüt liderliğinin izleniminin askerlerin ruh halinin kaybolduğu yönünde olduğunu ve çoğunluğun, partinin "meseleyi zorlamaması gerektiğine" inandığını yeniden ifade etti. Petrograd Sovyeti'ndeki vekillerin tavrı üzerine rapor sunan Volodarski "kimsenin sokağa dökülmediğini, ancak Sovyet'ten gelecek bir çağrıya herkesin yanıt vereceği" yönündeki genel izlenimi dile getirdi. Volodarski Troçki'den sonra belki de partinin buradaki en etkili ve popüler konuşmacılarından biriydi. Petrograd Sendikalar Sovyeti'nde önde gelen kişilerden biri olan Vasili Schmidt ve maden işçileri sendikası başkanı ve aynı zamanda Sendikalar Sovyeti'nde yüksek düzeyde bir yetkili olan Aleksander Şliapnikov sendika üyelerinin politik tavrını tanımlamaya çabaladılar. Schmidt iktidarın Sovyetlere devredilmesini herkesin istediğini ancak başta işten çıkarma ve işyeri kapatma korkusu nedeniyle, Petrograd'daki 500,000'den fazla sendikacıdan aktif adımlar atmalarının beklenemeyeceğini iddia etti. Şliapnikov maden işçileri sendikasında partinin hâkim olduğunu ancak bir Bolşevik çıkışının rağbet görmediğini ekledi. Hatta bu tür söylentiler panik yaratıyordu.

16 Ekim toplantısının başlangıcında, Kamenev ve Zinovyev Lenin'e yanıt verme fırsatını derhal değerlendirdiler. Olumsuz raporlardan cesaret alan Zinovyev bu noktada söz alarak, "ayaklanmanın başarıya ulaşacağının güvencesi konusunda önemli kuşkular vardır," diyerek ısrar etti. Ayaklanmaya karşı bir dizi iddiaları sıralayarak mümkünse, Merkez Komite'nin 10 Ekim kararının yeniden değerlendirilmesini istedi. Kamenev ayaklanma örgütlemeye çalışma deneyiminin bir ayaklanma için gerekli koşulların bulunmadığını doğruladığını bildirdi. Partinin yaptığı hazırlıkların yalnızca hükümetin savunmasını güçlendirmesine neden olduğunda ısrar etti. Kamenev'le aynı şeyleri söyleyen Volodarski Merkez Komitesi kararı eğer bir emir gibi düşünülecekse, onun zaten yerine getirilmediğine işaret etti. "Eğer çıkış yapma sorunu yarın için ileri sürülmüşse," diye doğrulamasını sürdürdü: "o zaman hazır olmadığımızı kabul etmeliyiz. Her gün halka çağrı yapıyorum ve çağrılarımızdan dolayı kitlelerin kafalarının karıştığını bildirmeliyim."

Bununla birlikte, Lenin Merkez Komitesinin 10 Ekim tarihli kararının resmen onaylanması için ısrar etti. Ayaklanmanın kesin biçimi ve zamanı Merkez Komitesi, Petrograd Sovyeti parti liderliği ile Tüm Rusya Yürütme Komitesine bırakılacaktı. Zinovyev Lenin'in önerisine İkinci Sovyetler Kongresi'ndeki Bolşevik fraksiyonuna danışmadan önce ayaklanmanın fiilen örgütlenmesini yasaklayan bir kararın kabul edilmesini tavsiye ederek karşı çıktı. Kararlar oylandığı zaman toplantıya katılan on dokuz kişi Lenin'in teklifini destekledi, iki kişi karşı çıktı ve dört kişi de çekimser kaldı. Zinovyev'in teklifine altı lehte, on beş karşı ve üç çekimser oy verilmişti. İkinci oylama, görüleceği gibi, orada bulunan parti liderlerinden dokuz kişilik oldukça büyük bir azınlığın derhal bir ayaklanma hazırlığı yapılması hakkında yeterince güçlü çekinceye sahip olduğunu göstermektedir. Bunlar bu sorunun ya önce danışılması ya da bu sorundan yana tavır almaktan kaçınılması gerektiğini düşünmüşlerdi. Bu azınlık, orada oylamaya katılanların üçte birinden daha çoktu.[614] Bunun ötesinde, bu rakamların toplantıdaki konuşmalarla karşılaştırılması, silahlı ayaklanmanın Sovyetler Kongresi'nden önce örgütlenmeye çalışılmasının yararlı olacağına dair hâlâ çekinceleri bulunan parti yetkililerinden bazılarının bile muhtemelen Lenin'in teklifi lehine ve Zinovyev'in teklifine karşı oy verdiklerini ortaya koymaktadır. Lenin'in hareketini görünürde destekleyen birkaç konuşmacının yorumlarında, partinin örgütleyeceği bir ayaklanma için koşulların henüz olgunlaşmadığı ve 10 Ekim kararının derhal uygulanması gereken bir politika talimatından çok ilk uygun fırsatta hükümetin devrilmesi yönünde bir niyetin onayı olduğu varsayımı gizliydi.

16 Ekim toplantısında, Milyutin şimdi tasvir ettiğimiz bu görüşü en açık ve dolaysız bir biçimde ifade etmişti. Troçki toplantıya katılmamışsa da,

açıkça bu görüşü paylaşmaktaydı. Sovyetler Birliği'ndeki tarihçiler bu davranışları genellikle korkaklığa –ya da Lenin'in deyimini kullanacak olursak, "anayasal yanılsamalara"– yorarlar ve onları Kamenev ve Zinovyev'in konumlarıyla eşit tutmaya yöneliyorlar. Daha doğru değerlendirecek olursak, Troçki ve benzer görüşte olanların aldığı tavırlar görünüşe göre, hâkim ruh hali ile Petrograd, taşra ve cephedeki kuvvetlerin karşılıklı ilişkileri bakımından eldeki kanıtların gerçekçi değerlendirilmesine dayanmaktadır.

Her durumda, Bolşevik liderliği içinde, ayaklanma hazırlıkları üzerine süren bu çatışmanın 10 Ekim kararının bu onaylanmasıyla yine de yatışmadığını kaydetmek önemlidir. 16 Ekim toplantısının sonunda, Kamenev, Merkez Komitesinin son kararlarına yansıyan görüşü savunamayacağını ve bu tavrın partiyi ve proletaryayı yenilgiye sürükleyeceğine inanarak Merkez Komitesinden istifa etti. Aynı zamanda, Kamenev, Merkez Komitesinin tam katılımla derhal toplanmasını telgrafla resmen isteyen Zinovyev'e katıldı. Diğer üç ılımlı da –Nogin, Milyutin ve Rikov– *Raboçi put*'da bir çağrı yayınlatmaya çalıştılarsa da başaramadılar. Bu çağrının içeriği asla gün ışığına çıkmadı.[615] Bolşevik basında görüşlerine yer verilmeyen Kamenev ayaklanmaya karşı tezlerini 18 Ekim'de Gorki'nin gazetesi *Novaya Jizn*'de yazdı. Kamenev'in bildirisi çıktıktan sonra, Lenin bile, mektuplarına bakarak değerlendirecek olursak, bir an için harekete geçme fırsatının yitirileceğinden korktu. Büyük öfkeyle, Kamenev ve Zinovyev'e savaş ilan etti ve onları partiden attırmak için bir çalışma başlattı.[616] Ne var ki, 20 Ekim tarihli toplantıda, Merkez Komitesi Lenin'in taleplerine inatla karşı çıktı ve konuyla ilgili aldığı tedbirleri Kamenev'in parti liderliğinden istifasını kabul etmekle sınırladı. Ayrıca, Kamenev ve Zinovyev'e Merkez Komitesinin kararlarına karşı hiçbir şekilde basın açıklaması yapmamaları için uyarı verdi.[617]

18 Ekim'de Kamenev'in ayaklanmaya karşı açıklamasının *Novaya Jizn*'de çıktığı akşam parti içi çatışma, açık ve net olarak Smolni'de iktidarın ele geçirilmesi için yapılacak hazırlıkları koordine etmek için çağrılan iki yüz Bolşevik eylemcinin toplantısında patlak verdi. Burada ılımlı Bolşevikler Riyazanov ve Larin ayaklanma için yapılan hazırlıklar aleyhinde konuşmak için söz aldılar. Aynı doğrultuda görüş bildiren bir diğer kişi de Grigoriy Çudnovski'ydi. Sovyetler Kongresi'ne katılmak üzere güneybatı cephesinden başkente yeni gelmişti. Bolşeviklerin güçlü desteğe sahip olmadığı güney batı cephesindeki deneyimlerini aktaran Çudnovski Bolşeviklerin örgütleyeceği bir ayaklanmanın yenilmeye mahkûm olduğunu büyük bir öfkeyle açıkladı.[618]

13

Garnizon Bunalımı ve Askeri Devrimci Komite

Lenin'in Geçici Devrimci Komite'yle ilgili sabırsızlığını paylaşan Bolşevik liderler arasında, derhal bir silahlı ayaklanma yapılmasıyla bağlantılı engellere verilen tepkiler değişmekteydi. Ayaklanma organlarının, silahların ve örgütlü bir ayaklanma için eğitim almış kadronun henüz hazır olmadığına, iktidarın tek başına Bolşevikler tarafından alınmasına diğer büyük partilerin, taşradaki köylülerin, cephedeki askerlerin ve hatta sovyetler ve sendikalar gibi kitle örgütlerinin ve bizzat Bolşevik Parti içerisindeki birtakım unsurların muhalefet edeceğine ve son olarak Petrograd'daki işçilerin ve askerlerin bile Sovyet Kongresi öncesinde yapılacak bir çağrıya yanıt vermeyeceklerine dair devam eden endişeler karşısında bazı Bolşevik yetkililer daha iyi bir hazırlık yapılana kadar ayaklanmanın başlangıcının ertelenmesini tavsiye etmişti. Gördüğümüz gibi, bu, iktidarın ele geçirilmesini sadece askeri açıdan ele alan Askeri Örgüt şefleri Podvoyski ve Nevski'nin tepkisiydi. [619]

Genelde sovyetlerde ya da öteki yerel kurumlarda en aktif çalışan ve böylelikle kitlelerin nabzını ölçebilen taktik konularda temkinli davranan Bolşeviklerde yavaş yavaş görülmeyen başlayan bir başka yaklaşımı şu satırlarda görmek mümkündür: (1) Geçici Hükümetin devrilmesinde Parti organları yerine, Sovyetler (işçi ve askerlerin gözündeki itibarı nedeniyle) görev almalıdır. (2) En geniş desteği sağlamak için hükümete yapılacak her saldırı Sovyetler adına yapılmış bir savunma olarak maskelenmelidir. (3) Böylelikle bu eylem, bir savaş için uygun bir gerekçe kendiliğinden çıkana kadar ertelenmelidir. (4) Potansiyel direnişin önünü kesmek ve başarı olasılığını en yükseğe çıkarmak için Geçici Hükümetin iktidarını barışçı yoldan devirmeye çalışmak için her fırsattan yararlanılmalıdır. (5) Hükümetin resmen devrilmesi İkinci Tüm Rusya Sovyetler Kongresi kararlarına bağlanmalı ve bu kararlarla meşrulaştırılmalıdır. [620] Bunlar, birçok bakımdan Bolşevik so-

lun 10 Ekim'den önceki politika ve bakış açısının bir uzantısıyken, bu taktikler şimdi çok daha saldırgan bir biçimde devam ettirilecekti. Akılda iyi tutulmalıdır ki, tamamen ya da kısmen bu görüşlere sahip olan Bolşeviklerin çoğu, yakında toplanacak Sovyetler Kongresinde çoğunluğun iktidarın Sovyetlere devredilmesini destekleyeceğinden emindi. En etkili sözcüleri Troçki'ydi. Ama bu bakış açısı Stalin de dâhil olmak üzere, önemli sayıda başka üst düzey Bolşevik tarafından paylaşılıyordu.

Bu arka plan çerçevesinde, Ekim'in ikinci haftası Geçici Hükümetin Petrograd garnizonunun tümünü cepheye gönderme planlarıyla ilgili olarak aniden yaptığı duyuru, Bolşeviklere tanrının armağanı gibi geldi. Kerenski rejimiyle kararlı bir mücadele başlatmanın mümkün olduğu mükemmel bir hazır gerekçe sağladı.

Dışarıdan bakıldığında, Rusya bakanlar kurulunun garnizon birliklerinin kaydırılmasıyla ilgili kararı Baltık'taki Alman askeri hareketlerine bağlıydı. Alman kuvvetlerinin 20 Ağustos'ta kilit öneme sahip Riga Limanı'nı işgal ettikleri anımsanacaktır. Görünüşe göre uzun savaşta, ilk kez olarak düşman, Petrograd üzerine ilerlemek için erken bir girişimde bulunacaktı. Aynı zamanda, Kornilov olayı öncesinde de, Kerenski'nin Almanların ilerleme olasılığını Bolşevik etkisine girmiş çok sayıda garnizon birliklerinin kuzey cephesine aktarılmasını haklı çıkarmak amacıyla kullanmış olduğu da anımsanmalıdır.

Petrograd'a bir düşman saldırısından duyulan endişe, Ekim'in ilk haftasında, Alman hava ve amfibi kuvvetleri çok parlak başarılı bir baskın sonucunda, küçük fakat stratejik öneme sahip adalardan Riga Körfezi girişindeki Ösel ve Moon adalarıyla Finlandiya Körfezi ağzındaki Dago adasını ele geçirdiği zaman birden artmıştı. Sonuç olarak, Rus Baltık Filosu'nun tümü Fin Körfezi'nin içine, geriye sürülmüş oldu.[621] Bu geriye düşüşün önemini değerlendirirken, Rus ordusu genelkurmay başkanı Nikolay Dukhonin Ön Parlamento'da şunları söyledi: "Kelimenin tam anlamıyla, bizim için Baltık'ın anahtarları olan bu adaların kaybıyla, gerçekte, denize çıkışımızın Almanya tarafından denetlendiği Çar Aleksey Mikhailoviç dönemine geri dönmüş oluyoruz."[622]

Petrograd'da bu son askeri felaketlerin haberleri karşılıklı suçlamalar fırtınasına yol açtı. Hükümet liberal ve tutucu çevrelerle birlikte, başta suçlanacak kişilerin asi Baltık denizcileri olduğunu ima etti. Alman saldırısının başlamasından önce bile, bizzat Kerenski bu suçlamaların artmasına yardımcı olmuştu. Hemen basma verilen mesajında, denizcilerin "bilerek ya da bilmeden düşmanın eline koz vermeye" son vermelerini istemekteydi. Şöyle iddia ediyordu: "Kronştadlılar bu kritik saatlerde savunmamızın tamamının yerinde olmadığını görmeyi başarmışlardır."[623] Adalar düştükten sonra,

Ön Parlamentoda savunma işleri komitesinin kapalı toplantısında, adaların korunması için tümüyle yeterli olan askeri planın, bu adaları savunmakla görevli denizci birliklerinin korkaklığı, disiplinsizlik ve moralsizliği nedeniyle boşa çıktığını iddia etti.[624]

Öte yandan, aşırı sol, denizcilerden yana konuştu. Hükümeti ve Genel Kurmayı, politik baskıları haklı göstermek için, Rusya'nın savunmasını bilerek kötü yönetmekle suçladılar. İlk olarak Rusya'nın Riga'da beklenmeyen geri çekilmesinden sonra üst düzey sivil ve askeri otoritelere karşı dile getirilen iddiaları yeniden kullandılar. Bu tür suçlamalar halk arasında, Kerenski'nin devrimi boğmak için Petrograd'ı teslim etmeye hazırlandığına dair korkuları arttırmaya yardım etti. Bununla ilgili endişeler Geçici Hükümetin aceleyle Moskova'ya taşınmak için hazırlıklar yaptığına dair söylentilerin (sonradan doğrulanmıştı) ve Mikhail Devlet Duması'nın eskiden güçlü olan, tanınmış başkanı Rodziyanko'nun ses getiren, geniş kesimlere duyurulan konuşmasının ardından yoğun heyecan yarattı. Almanların Petrograd'ı alma olasılığına dikkat çeken Rodziyanko doğrudan açıkladı: "Görünen odur ki Petrograd tehdit altındadır... Petrograd'ın canı cehenneme diyorum... İnsanlar Petrograd'daki merkez kurumlarımızın yok olacağından korkuyor. Buna yanıt olarak, bu kurumlar yok edilirse sevineceğimi söyleyeyim çünkü onlar Rusya'ya kederden başka bir şey getirmedi."[625]

Geçici Hükümetin ciddi olarak Petrograd'ı Almanlara savaşmadan teslim etme düşüncesi beslediğine dair doğrudan bir kanıt yoktur. Ayrıca, Rus askeri liderlerinin 1917 sonbaharında Petrograd'a zamanından önce bir Alman saldırısı olma ihtimali olduğunu düşündükleri belli değildi.[626] Görünüşe göre gerçek, Ağustos sonlarında, güç durumdaki Kerenski'nin görünen Alman tehdidini başkenti garnizonun asi unsurlarından kökten kurtarmak için mükemmel bir bahane olarak görmesiydi.[627]

Bu sırada, kuzey cephesindeki Geçici Hükümet komiseri Waytinski daha az güvenilir olan garnizon birliklerini başkentten çıkararak onların yerine sahadaki ordudan az "bozulmuş" birlikleri getirme görevine atanmıştı.[628] Aynı anda, 5 Ekim'de, hükümet Petrograd Askeri Bölgesi komutanı General Polkovnikov'a birliklerini cepheye aktarmak için hazırlama emrini verdi. Ertesi gün, Polkovnikov kilit görevdeki komutanlara ilk talimatlarını gönderdi.[629]

Voytinski'ye göre, Çeremisov'un kendisi de böyle bir harekât için heves duymuyordu. Birliklerin Petrograd'dan aktarılmasının yalnızca cephedeki sorunları arttıracağını düşünüyordu. Çeremisov'un bu düşüncesini, garnizon birliklerinin kabulüne karşı tavrına şöyle açıklık getirdiği 17 Ekim'de Savaş Bakanlığına gönderdiği gizli telgrafı doğruluyordu: "Garnizon bir-

liklerinin sevkiyatıyla ilgili inisiyatif benden değil, sizden geldi... Garnizon birliklerinin ... savaş yeteneği olmadığı belli olduğunda, onlara harekat açısından çok az ihtiyacımız olacağını söyledim. ... Elimizde bu tür birimlerden yeterli sayıda mevcut. Ne var ki, sizin onları cepheye gönderme arzunuz açısından, eğer onların Petrograd'dan çıkarılmalarını zorunlu görüyorsanız, reddetmem."[630] Belirttiği çekincelere rağmen, 9 Ekim'de Çeremisov, taslağı Voytinski tarafından yazılan ek bir emir yayınlayarak Polkovnikov'un emirlerini onayladı ve bu hareketin, başkenti Almanlardan korumak için hayati önem taşımasını bu emirlere gerekçe olarak gösterdi.

Petrograd'daki askerler bu emirlerle ilgili haberlere beklenen şiddetle tepki verdiler. Garnizon birlikleri hep bir ağızdan Geçici Hükümete güven duymadıklarını ilan ettiler ve iktidarın Sovyetlere devredilmesini istediler. Kornilov bunalımının sonrasında olduğu gibi, Temmuz ayaklanması sırasında Bolşeviklerin peşinden gitmekte isteksiz olan tüm büyük garnizon alayları şimdi Geçici Hükümeti tanımıyor ve Petrograd Sovyetine destek taahhüdü veriyorlardı. Bundan başka, hükümetin en çok güvendiği o birlikler –örneğin, kazak kuvvetleri ve Temmuz olayları sonrasında Petrograd'a gönderilen birlikler– garnizonun kaydırılmasıyla ilgili olarak Petrograd Sovyetiyle askeri otorite arasında gelişmekte olan bu mücadelede ya tarafsız kaldılar ya da açıkça Sovyetlerden yana tavır aldılar.

Bu dönemde garnizon birimleri tarafından peş peşe kabul edilen hükümet karşıtı kararlardan birine tipik örnek olarak, Egerski Muhafız Alayı'nda kitlesel bir protesto mitinginde geçen şu kararı gösterebiliriz:

> Devrimci garnizonun Petrograd'dan çıkarılmasına ayrıcalıklı burjuvazi, yalnızca devrimi söndürmek, Sovyetler Kongresi'ni dağıtmak ve Kurucu Meclisin toplanmasını sabote etmenin bir yolu olarak ihtiyaç duymaktadır. Hükümet iktidarı açıkça karşı-devrimci tarafta yer alanların, Kornilovcuların ve yarı-Kornilovcuların elinde durduğu sürece, devrimci garnizonun devrimin merkezi Petrograd'dan gönderilmesine karşı sıkı bir mücadele yürüteceğiz. ... Bizi dinleyen herkese, Petrograd'dan ayrılmayı reddederken yine de, işçilerin ve en yoksul köylülerin gerçek liderlerinin, yani İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin sesini dikkate alacağımızı ilan ederiz. İnanacağız ve inancımızın takipçisi olacağız çünkü bundan başka her şey dünya devrimine tam ihanet ve devrimle açıkça alay etmek anlamına gelecektir.[631]

Yukarıda sözü edilen kararda, Egerski Alayı askerleri Bolşeviklere ya da bir başka tek bir politik partiye değil Sovyete bağlı olduklarını ve Sovyetleri desteklediklerini vurguladılar. Bu tavır daha önce belirtildiği gibi, yerel Bolşevik liderler tarafından da gözlemlenmişti ve bu dönemde işçi, asker ve denizci örgütlerinde kabul edilen politik bildirilerin çoğunda ifade edilmişti. Örneğin, Petrograd'da üslenmiş İkinci Baltık Filo Müfrezesi personelinin 19 Ekim'de, Bolşeviklerin ertesi gün başlayacak bir silahlı ayaklanma

örgütledikleri söylentilerinin ardından düzenlenen kitle toplantısında canlı biçimde yansımıştı.[632] Birimde görevli hükümet komiseri Krasnovski o günkü *Izvestiya*'dan sabır ve düzen çağrısında bulunan bir yazıyı okuyarak toplantıyı açtı. Bundan sonra, resmen herhangi bir politik partiye bağlı olmayan ancak Temmuz ayaklanmasından sonra hapse giren Tsentrobalt heyeti üyelerinden biri olduğu zaman devrimci düşüncelere itimat etmeye başlamış olan askeri memur Avgust Loos da konuştu. Denizcilere yakın zamanda çıkış yapmaktan kaçınmaları çağrısında bulundu, zira "Kurucu Meclis seçimleri öncesinde yapılacak böyle bir eylemin sol partilerin halkın büyük bir kesiminde kazandığı desteğe zarar vermesi mümkündü."

Bu noktada, bir Bolşevik, Nikolay Nevarovski söz aldı ve kendisini Kronştadlı denizci olarak tanıtınca büyük alkışla karşılandı. Nevarovski, Krasnovski'yi *Izvestiya*'dan alıntı yaptığı için azarladı. Bu gazetenin zamanının geçtiğini ve çalışan sınıfların çıkarını korumak için çok az şey yaptığını iddia etti. Bununla birlikte, Nevarovski de bir çıkış yapmaktan kaçınılması gerektiğini savundu. Bundan sonra, Bolşevik olduğu kolaylıkla tahmin edilen denizci birliği komitesinin başkanı Volodin de kalkıp konuşarak, "Geçici Hükümete sabırlarının sınıra dayandığı otuz bin işçinin çıkış yapacağına" dair bilgisi olduğunu söyledi. Volodin İkinci Baltık Filosu Müfrezesi'ndeki insanların kararları geçirmekle yetinmeyecekleri konusunda umudu olduğunu ifade etti. Denizcilerin yaptığı tam olarak buydu. Toplantı özellikle "ayrı örgütsüz silahlı eylemi" reddeden ancak aynı zamanda, eğer bu eylem Petrograd Sovyeti tarafından uygulanacak olursa, "çıkış yapmaya" hazır olduklarını da açıklayan resmi bir bildirinin kabul edilmesiyle son buldu. Kararda şu sonuca varılıyordu: "Geçici koalisyon hükümetinin, söz konusu hükümetin politikalarının demokrasi açısından felaket getireceğine inanan ateşli düşmanları olarak ... İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri Kongresi'nin anlamlı açılışını büyük sabırsızlıkla bekliyoruz. Kaderimizi ona bağladık ve onu iktidarı almaya çağırıyoruz. Halka ekmek verecek ve emek demokrasisinin açıkladığı ilkeleri esas alan bir barışı sağlayacak bir organ oluşturmasını öneriyoruz."

9 Ekim Pazartesi günü açığa çıkan, garnizonu kapsayan yeni bunalım, sonraki haftaya kadar yükseliş göstermedi. Bu zamana kadar Bolşevikler onu sonuna kadar istismar ettiler. Basında, Petrograd Sovyetinde ve en önemlisi fabrika ve kışlalarda, ikinci bir Kornilov olayı korkusunu yayan Bolşevikler "Tüm Rusya Kongresi tehlikede" sloganını haykırdılar. Böylece, 11 Ekim'de *Raboçi put*'daki baş makale garnizon kuvvetlerinin stratejik nedenlerle Petrograd'dan çıkarılmasının emredildiği yolundaki iddialarla alay ediyordu. 18 Haziran saldırısının da görünürde "aynı stratejik zorunluluk adı altında örgütlendiğini ve daha sonra Sosyalist Devrimcilerin ve

Menşeviklerin saldırının politik nedenlerle, orduyu ele geçirmek amacıyla başlatıldığını açıkça kabul etmelerine yol açtığını" ileri sürüyordu. *Raboçi put* Ağustos'ta da aynı modelin tekrarlandığını ima etti.

> Kornilov "reformları," ölüm cezası ve ordu örgütlerinin bastırılmasının gerekçesi, ordunun dış düşmanla savaş yeteneğini arttırma ihtiyacı olarak gösterilmişti. Oysa bütün Kornilov'un stratejisinin devrimle savaşmayı hedef aldığı herkes için açık hale geldi. Kornilov ayaklanmasından önce komplocular, tabii ki stratejik zorunluluktan dolayı bütün alayların Petrograd'dan gönderilmesini istediler. Bolşevikler askerlere yok edildiklerini söylediler. Ama askerler Sosyalist Devrimci ve Menşevik gevezelere hâlâ güveniyorlardı. Siper kazmayı bıraktılar ve devrim neredeyse Kornilov'un kazmaya başladığı çukura düşüyordu.

Hükümet bir Alman saldırı tehlikesini olduğundan büyük göstererek bu tezlere yanıt vermeye çalıştı. Garnizonla çatışması içinde kendisiyle müttefik olabilecekler arasında en önemlileri geriye dönmek için sabırsızlanan, cephede savaşmaktan yorgun ve bitkin düşmüş askerler ile hâlâ ılımlıların elinde bulunan cephe komiteleriydi. Dolayısıyla, askeri otoriteler ordu cephe komitelerinin, garnizon alaylarına cepheye aktarılmayı kabul etmeleri için baskı yapmalarını sağlamayı denediler. 14 Ekim'de büyük garnizon alayları Petrograd Askeri Bölgesi karargâhından General Çeremisov imzalı, acil telgraflar aldılar. Bu telgrafta, ertesi gün Piskov'daki kuzey cephesi karargâhında cephe komutanları ve cephedeki ordu komitesi temsilcileriyle birlikte toplanacak konferansa gönderilmek üzere delege seçmeleri emrediliyordu. Bu toplantının amacı garnizon birliklerine başkentten geri çekilmelerini gerektiren koşullar hakkında bilgi vermek ve bu sorunla ilgili olarak cephedeki ordu örgütlerinin tavırlarını öğrenmelerini sağlamaktı.[633]

Aynı günlerde, garnizona cepheden gelen baskı, hükümet ve ılımlı sosyalist basın kanalıyla uygulanmaya devam etti. Bu dönemde, ılımlı sosyalist basın sayısız kararı ve cephe komitelerinden gönderilen garnizon alaylarının "devrimci görevlerini yerine getirmesini" isteyen mektupları yayınladı. Böylece, 17 Ekim'de *Golos soldata* ön sayfasında, On İkinci Ordu Asker Vekilleri Sovyeti Yürütme Komitesinde kabul edilen çok güçlü ifadelerle dolu bir kararın tam metnini yayınladı. Karar "garnizon alaylarının ancak cephenin savunulmasına yardım ederek devrimci başkenti kurtarabileceklerini" ilan ediyordu ve "siperlerdeki kardeşlerin yok olmaması" için "devrimci görevlere itaat ve koşulsuz fedakârlık" talebiyle son buluyordu. Birinci Ordu asker komitesince çıkarılan ve iki gün sonra *Golos soldata*'da yayınlanan benzer bir bildiri daha da vurgulayıcı ifadelerle doluydu. Bu bildiri cephe gerisindeki askerlere "özgürlüklerin anarşiye ve devrimlerin katliama dönüşmesine" izin verdikleri için şiddetle saldırıyor ve eğer garnizon birlikleri cepheye

kendi istekleriyle gitmeyecek olursa, onları silah zoruyla getirmeye hazır olduklarını ifade ediyorlardı.[634]

Voytinski anılarında, bu sırada siperlerdeki radikal, barışa susamış askerlerle daha ılımlı, savunmacı cephe komiteleri arasındaki farkın çok açılmış olduğunu ve ancak cephedeki askerlerin geridekilerle değiştirilmesi durumunda bu ikisi arasında bir anlaşma sağlanabileceğini söylemektedir.[635] Bununla birlikte, siperdeki askerlerin gerideki birliklere karşı cepheye gitme konusunda ortaya çıkan kızgınlık Bolşeviklerde önemli bir endişe yaratıyordu ve bu durum, cephe birliklerinin Kerenski tarafından Temmuzda olduğu gibi başkenti yatıştırmak için başarıyla kullanılma olasılığını arttırıyordu.

Petrograd Sovyetindeki Bolşevik liderlerin politikalarının tam olarak bu tehlikeye ayak uydurmaları da yine Bolşeviklerin kitlelerde hâkim olan ruh haline karşı ne derecede duyarlı olduklarının ve genel tutumlarını belirlerken bu ruh halinden ne kadar etkilendiklerinin bir başka göstergesiydi. 15 Ekim'de Petrograd Sovyetindeki Bolşevik liderliği Piskov'a gitmek üzere seçilen garnizon temsilcileriyle sabah erken saatlerde bir toplantı düzenledi. Bu toplantının amacı cephe komitelerinin isteklerine karşı ortak bir yanıt formüle etmekti. Bununla bağlantılı olarak, temsilciler Bolşeviklerin, garnizon aktarmaları sorunu merkezi politik bir konu olduğu için bu konuda karar hakkının Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesine ait olduğu yönündeki görüşünü hemen kabul ettiler. Piskov'a temsilcilerin gönderilmesi komitenin görüşü alınana kadar ertelenecekti.

Kuzey cephesindeki ordu komiteleri bu geçici geri püskürtmeye, aktarmaların meşruiyeti ile ilgili karar verme hakkının yalnızca Petrograd Sovyeti ya da garnizona değil, cephe ve garnizon temsilcilerinin ortak konferansına ait olduğunu ifade eden bir bildiriyle yanıt verdiler. Cephedekiler bildirilerinde garnizon temsilcilerinin böyle bir konferans için 17 Ekim'de hazır olmalarını istedi.[636] Bu arada, Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi Piskov'da konferans yapılması için gelen talebi aceleyle değerlendirdi. En sonunda, bir delege gönderilmesi için yetki verdi, ancak onun nitelik ve bileşimini önemli bir biçimde değiştirdi. Yürütme Komitesi tarafından öngörüldüğü üzere, garnizon temsilcileri heyetinin Petrograd'ın devrimci savunulması açısından Petrograd Sovyeti'yle aynı görüşü paylaşan daha çok sayıda Sovyet vekilinin eklenmesiyle genişletilmesi gerekiyordu. Petrograd Sovyetinin 16 Ekim'deki tam katılımlı oturumu bu uygulamayı onayladı ve heyetin yalnızca bilgi alma ve bilgi alışverişinde bulunma yetkisi olmasını şart koştu.[637]

Doğal olarak, Petrograd Sovyetinin hareketi Piskov konferansının Geçici Hükümet lehine işleme olasılığını etkin bir biçimde ortadan kaldırdı. 17 Ekim'de toplanan konferans, farklı görüşlerin duyulmasına olanak tanıdı

ama başka bir şey olmadı. Çeremisov ve subay arkadaşları, savaş haritaları üzerinde kuzey cephesi ve Baltık'taki askeri durumu ana hatlarıyla anlattılar. Voytinski, Çeremisov'un isteksiz konuştuğunu ve alttakilere, Petrograd alaylarının cepheye gönderilip gönderilmemesinin bir şey ifade etmeyeceğini ve kendisinin de bu konuya müdahale etme konusunda istekli olmadığı izlenimi bıraktığını iddia etti. Art arda söz alan yorgun cephe temsilcileri grafiklerle cephedeki askerlerin içinde bulunduğu çıkmaz durumu ve onların garnizon birliklerine duyduğu öfkeyi anlattılar. Onların garnizon birliklerinin geride rahat içinde ortak savunma çabasını desteklemeye isteksiz yayılmış oturduklarına inandıklarını söylediler.

Yanıt olarak, Petrograd heyeti çoğu garnizon birliğinin devrim ve Rusya'nın savunulması yararına zaten yaptığı anlamlı fedakârlıklara işaret etti. Voytinski'yi düş kırıklığına uğratan, bundan sonraki tartışmanın siperlere yeni alayların getirilmesi konusunda olduğu gibi, iktidarın Sovyetlere devredilmesinin gerekliliği, barış için ve cephe hattında uzun süredir sıkıntı çeken askerlerin eve dönüşü gibi konularla ilgili olmasıydı. Toplantının kapanışına doğru, Bolşevik Askeri Örgüt lideri ve Petrograd Askeri Örgütü Askeri Kesim başkanı Andrey Sadovski Petrograd heyeti adına resmi bir bildiri okudu. Şubat Devrimi sırasında, "Bir Numaralı Emrin" yazılmasında Sadovski belirleyici rol oynamıştı. Sverdlov tarafından yazılan mesaj garnizonun geri çekilmesi çabalarının ardında karşı-devrimci nedenler bulunduğuna dair solun endişesini dile getirmişti. Kendi açısından, Voytinski konuklardan birlik desteği için garnizonun gönüllü olarak uzlaşmasını sağlamak için çalışacaklarına dair söz almaya uğraştı. Kendi sınırlı yetkilerine dayanarak, Petrograd delegeleri böyle bir anlaşmaya girmeyi reddettiler ve hatta tartışmalarının sözlü bir özetini onaylamaya bile karşı çıktılar.[638]

Gerçekte, bu sırada Geçici Hükümetin niyetlerine karşı güvensizlik o kadar yaygındı ki, ılımlı sosyalistler bile Petrograd Sovyeti tarafından bir şekilde denetlenmedikçe garnizon birliklerinin, yer değiştirme konusuna olumlu yaklaşmasının beklenmeyeceğini kabul etmek zorunda kaldılar. 9 Ekim sabahı, Çeremisov'un garnizona verdiği emrin duyulmasının üzerinden fazla zaman geçmeden Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi başkentin askeri savunması ve garnizon birliklerinin hükümetin niyetine dair duydukları kuşkularla ilgili sorunları değerlendirdi. Bu tartışmaya katılanların tümü askerlerin korkularının haklı olduğunu, en azından imalı bir biçimde kabul ettiler. Menşevik Mark Broydo vekillerin önüne Menşeviklerin ve Sosyalist Devrimcilerin ortak kararını koydu. Bu karar, garnizon askerlerinin cepheye gitmek üzere hazırlıklara başlaması çağrısında bulunurken aynı zamanda, savunma ihtiyaçlarını hazırlayacak ve halkın güvenini alacak askeri savunma planlarını hazırlayacak özel bir komite kurarak onları yatış-

tırmaya çalışıyordu. Bu kararın altında yatan gerçek niyet, savaş çalışmalarıyla ilgili olarak Petrograd Sovyetiyle hükümet arasında işbirliği kurulmasını kolaylaştırmaktı.[639]

Bolşevikler bu öneriyi daha militan içeriğe sahip bir öneriyle karşılık verdiler. Troçki'nin aceleyle yazdığı bu öneri Kerenski hükümetini ülkeyi yıkıma sürüklediği için tanımadığını ve Rusya'nın tek kurtuluş umudunun derhal barış yapılmasında yattığını duyuruyordu.[640] Bu öneriyi içeren karar Kerenski'yle birlikte burjuvaziyi "devrimin ana kalesi" Petrograd'ı Almanlara teslim etmeye hazırlanmakla suçluyordu. Petrograd Sovyetinin, hükümetin askeri stratejisinin, özellikle de birliklerin Petrograd'dan geri çekilmesinin sorumluluğunu hiçbir şekilde alamayacağını belirterek kurtuluşu sağlamanın yolunun iktidarın Sovyetlere devredilmesi olduğunda ısrar etti. Ilımlı sosyalistlerin kararı gibi, Bolşeviklerin önerisi de garnizonu savaşa hazır hale gelmeye çağırdı. Şimdi bile halk içinde yabancı düşmana direnme kararlılığı o kadar güçlüydü ki, Bolşeviklerin onu tümüyle göz ardı etmesi mümkün değildi. Dolaylı olarak da olsa, bütün bu hazırlıklar devrimi Almanlara karşı olduğu kadar hükümete ve sağa karşı da savunmayı amaçlıyordu. Bolşeviklerin kararı özel olarak bir "devrimci savunma komitesi" (gelecekteki Askeri Devrimci Komite) kurmayı öngörmüştü. Bu komitenin esas amacı başkentin savunmasıyla ilgili tüm bilgilere ulaşmak ve "Petrograd'ın devrimci savunması ve açıkça askeri ve sivil Kornilovcular tarafından hazırlanan saldırılara karşı halkın emniyetinin sağlanması" amacıyla işçilerin silahlandırılması için mümkün olan tüm adımları atmaktı. Önerilen komite, görünüşe göre Kornilov olayları sırasında Sovyet liderliği tarafından örgütlenen Karşıdevrime Karşı Mücadele Komitesini örnek almıştı. Oysa iki kurum arasında temel farklar vardı: Ağustos sonlarında kurulan savunma komitesi karşı-devrimin toplu kıyımına karşı Geçici Hükümetin korunmasını resmen üstlenmişken, Bolşeviklerin önerdiği komitenin baş düşmanlarından biri Geçici Hükümetin kendisiydi.

Şimdi tümüyle Bolşeviklerin denetiminde olduğuna herkesçe inanılan Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesindeki Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin kararına karşı Bolşeviklerin kararı için 9 Ekim'de yapılan oylamada şaşırtıcı olan, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin kararının geçmesi oldu. Hazır bulunan vekillerin az bir çoğunluğu, ılımlıların Bolşevik kararının hükümetten ayrı olarak bağımsız askeri karargâh oluşturarak savunma çalışmalarını ciddi biçimde baltalayacağı yönündeki iddialarına açıkça sıcak bakmıştı. Ne var ki, bundan sonra her iki karar da, Petrograd Sovyetinin aynı akşam geç saatlerde alışılmadık derecede kalabalık ve canlı oturumunun önüne konulmuştu (bir gazete muhabiri sonradan yaptığı yorumda, toplantının havasının devrimin ilk günlerini anımsattığını söylemişti). Bu-

rada Bolşevik hareket açıkça daha çok karşılık buldu ve fabrika ve kışla temsilcilerinin ezici çoğunluğunun desteğini aldı. [641]

Kısaca, ilerleyen günlerde Bolşeviklerin Geçici Hükümeti yıkmak ve devirmek için kullanacakları kurum olan Askeri Devrimci Komitenin başlangıçtaki amacı buydu. Sovyetler Birliği'nde Stalin zamanında yazılan Ekim Devrimi tarihleri Askeri Devrimci Komitenin kurulmasının Bolşevik Merkez Komitesinin 10 Ekim tarihli silahlı ayaklanma örgütleme kararının doğrudan bir sonucu olduğu ve başlangıçtan beri komitenin esas amacının bir ayaklanma örgütlemek olduğu izlenimini aktarır.[642] Gerçekte, bu görüş 1960'lı yılların ortalarında Sovyet Bilimler Akademisi tarafından yayınlanan çok değerli üç ciltlik Askeri Devrimci Komite üzerine belgeleri toplayan yapıtta bile üstü örtülü yer alıyordu.[643] Bu yorumun yanıltıcı olduğu açıktır. [644] Ekim'in ilk yarısında hiçbir zaman Askeri Devrimci Komite gibi bir parti dışı kurum oluşturmak sorunu Merkez Komitesine getirilmemişti. Gerçekte, Askeri Devrimci Komite 9 Ekim'de, yani Merkez Komitesinin bir ayaklanma hazırlığıyla ilgili kararından bir gün önce tasarlanmıştı..

Petrograd Sovyeti Askeri Bölüm liderleri Askeri Devrimci Komitenin örgütsel bir planını 11 Ekim'de yaptılar. Bu plan Petrograd Sovyeti'nin Yürütme Komitesi ve Asker Bölüm toplantılarında, sırasıyla 12 ve 13 Ekim'de kabul edildi. 16 Ekim gecesi Yürütme Komitesinin Piskov konferansı planlarının da kabul edildiği aynı oturumda Petrograd Sovyeti'nin tamamı tarafından onaylandı. Askeri Devrimci Komite'nin örgüt planı 16 Ekim'de ortaya çıkarken Petrograd'da ihtiyaç duyulan asgari miktardaki askeri kuvveti (böylece, cepheye gönderilmeyecek olanları) belirlemek; tüm garnizon personel ve malzeme ve silah rezervlerinin muhasebesini yapmak ve başkentin savunulması için bir çalışma planı formüle etmek için bir komite kurulmasını şart koştu. Askeri Devrimci Komitenin düzenlenmesini sağlayan yasa aynı zamanda bir "garnizon konferansı" kurulmasını da şart koşmuştu. Bu konferans esas olarak, Askeri Devrimci Komite'yle garnizon arasında ve tek tek askeri alayların kendi aralarında iletişimi kolaylaştırmak amacıyla düzenli garnizona ait tüm birliklerden gelecek temsilcileri toplayacaktı.[645]

Bu planın önce Yürütme Komitesi tarafından reddedilip sonra Petrograd Sovyeti'nin tamamı tarafından 9 Ekim'de kabul edilen öneriden daha az kışkırtıcı olduğunu kaydetmek önemlidir. 16 Ekim'de kabul edilen plan işçilerin silahlandırılması ya da devrime yönelik iç ve dış tehditlere karşı savunmaya dair bir şey demiyordu. Şüphesiz, bu durum kısmen pratik parlamenter kaygıların bir sonucuydu. Yine de, başlangıçta Bolşeviklerin çoğunun bile, yeni komitenin esas amacının, hükümetin Bolşeviklerden yana geçmiş garnizonu cepheye gönderme çabalarını önlemek ve genelde, hükümeti devirmekten çok solu saldırılara karşı savunmak olduğunu düşündüklerinden

kuşku duymak için bir neden yoktur. Gördüğümüz gibi, bu günlerde, Lenin ve diğer Bolşevik militanlar bir ayaklanma örgütlemek için Petrograd Sovyetine değil de, Bolşevik Askeri Örgütü ve Kuzey Bölgeleri Sovyetler Kongresine yüzlerini dönmüşlerdi. Kuzey Kongresinin sona ermesine kadar (Sovyetler Kongresi öncesindeki hükümete karşı hareketleri sovyetlerin ve kongrenin savunmasına bağlamanın yaşamsal öneminin algılandığı zaman, 15 ve 16 Ekim tarihli parti strateji oturumları sırasında) parti liderleri Askeri Devrimci Komiteyi karşılıklı kendini koruma organından daha fazla bir şey olarak görmeye başlamadılar. Bu açıdan konuyla ilgisi olan bir olgu, 15 Ekim'deki Petersburg Komite toplantısında yerel parti liderlerinin, o dönem şekillenmekte olan Askeri Devrimci Komitenin kendi ayaklanma planlarıyla nasıl bir ilişkisi olduğundan emin olmamalarıydı. Latsis yalnızca komitenin kuruluşuyla ilgili not aldı ve ona karşı alınacak resmi tavrı belirleme lüzumuna işaret etti. Petersburg Komitesi yalnızca Askeri Devrimci Komiteye temsilci gönderme konusunu ele aldı. Ama bunu yapmadan önce, Merkez Komitesinin, Askeri Devrimci Komitenin statüsüne açıklık getirmeye çalışması gerektiği sonucuna vardılar.[646]

16 Ekim tarihli toplantısında, 10 Ekim kararını yeniden teyit eden Merkez Komite; Sverdlov, Stalin, Bubnov, Yuritski ve Cerjinski'den oluşan bir "Askeri-Devrimci Merkez" seçti. Ardından bu merkezin "Sovyet Devrimci Komitesinin bir parçası olması gerektiğini" açıkça ifade etti, dolayısıyla, Askeri Devrimci Komite'nin iktidarın ele geçirilmesini yönetecek organ olabileceği ilk kez söylenmiş oldu.[647] Ne var ki, 20 Ekim'den önce Askeri Devrimci Komite örgütsel bir toplantı yapmadı. Bu sırada, üçü Bolşevik (Antonov, Podvoyski ve Sadovski) ve ikisi Sol Sosyalist Devrimci olmak üzere (Lazimir ve Sukharov) beş kişilik bir liderlik bürosu seçti. Bundan önce, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin komitede ağırlıkla temsil edileceği mümkün gözüküyordu. Ancak Askeri Devrimci Komite'nin üyeleri ve liderliğinin belirlenmesinden sonra Bolşevik stratejistlerin onu güvenli biçimde kendi planlarıyla tamamen uyumlu hale getirebilecekleri açık hale geldi.

Önemli bir nokta, 9 ve 22 Ekim arasında, Askeri Devrimci Komitenin oluşumunun ve ilk eylemlerinin *Raboçi put* da dâhil olmak üzere tüm büyük gazetelerde haber olurken *Soldat* gazetesinde neredeyse tamamen görmezden gelinmesiydi. Bu da, Askeri Örgüt liderliğinin garnizonla ilgili meselelerde birinciliği hâlâ kıskançlıkla koruduğunu yansıtıyordu. 19 ya da 20 Ekim'de, Askeri Örgüt Merkez Komitesine (metni yayınlanmamış) bir muhtıra gönderdi. Bu muhtırada, silahlı ayaklanmanın yönetiminin diğer parti organları ya da Petrograd Sovyeti yerine Askeri Örgüte teslim edilmesinin kritik önemi ısrarla vurgulanıyordu.[648] Ne var ki, 20 Ekim'de muhte-

melen Askeri Devrimci Komitenin ilk örgütsel oturumundan sonra, Merkez Komitesi Askeri Örgütün tezlerini "tüm Bolşevik örgütlerin [Petrograd] Sovyeti tarafından örgütlenen devrimci merkezin bir parçası olabileceğini ve onları ilgilendiren her sorunu Bolşevik fraksiyonu içinde tartışabileceğini" ileri sürerek reddetti.[649]

Bu sırada Lenin'in de Askeri Devrimci Komitenin açıkça parti dışı ayaklanmacı bir organ olarak potansiyel önemini görme noktasına geldiğini kaydetmek önemlidir. Ancak, Troçki ve diğer üst düzey parti stratejistlerinden farklı olarak, iktidarın ele geçirilmesinin silahlı ayaklanmayla gerçekleştirilmesinin zorunluluğu konusunda inatçı bir tavır sergiliyordu. Aynı derecede önemli bir husus da, bunu İkinci Sovyetler Kongresinden önce yapmayı düşünmesiydi. Bu kongrenin tarihi 18 Ekim'den 25 Ekim'e alınmıştı. Bir akşam geç saatlerde, muhtemelen 20 ile 23 Ekim arasında bir tarihte,[650] Lenin'in ısrarıyla, Askeri Örgütün başkanları Podvoyski ve Nevski, Antonov'la (Kuzey Bölgeleri Sovyetler Kongresi tarafından kurulan Yürütme Komitesinin başkanı olarak) birlikte Smolni'den Viborg bölgesindeki küçük bir apartman dairesine acil bir görüşme yapmak üzere çağrıldılar. Bu toplantıya dair Podvoyski, Nevski ve Antonov'un hatırladıklarıyla bir değerlendirme yapılacak olursa, bu noktada Lenin gibi, Askeri Örgüt liderliği de iktidarın ele geçirilmesini özellikle askeri açıdan, yani, mevcut hükümete karşı düzgün örgütlenmiş silahlı ayaklanma olarak ele alma eğilimindeydi. Podvoyski Geçici Hükümetin devrilmesi için yapılan hazırlıklarda Askeri Örgütün öne çıkarılması için Lenin'in onayını almaya çalıştı. Ama çabaları boşa gitti. Onun yerine, Lenin, Merkez Komitesinin önceki kararını tekrarlayarak, Askeri Örgütün Askeri Devrimci Komite kanalıyla çalışmasında ısrar etmekle kalmayıp, onun Askeri Devrimci Örgüte politikalarını zorla kabul ettirme girişiminde bulunmaması, Askeri Devrimci Komite üyeliğinin mümkün olduğu kadar genişletilmesi ve partinin hedefleriyle tutarlı olduğu sürece bireysel inisiyatiflerin teşvik edilmesi hususlarında ısrar etti.[651]

Nevski'ye göre, Lenin'in bu toplantıyı yapmaktaki esas amacı Askeri Örgüt içinde ayaklanmayla ilgili "inatçılığın son kalıntılarını kökünden temizlemekti."[652] Askeri Örgüt liderleri şimdi bile bölünmüştü ve genel olarak, önemli başka hazırlıklar tamamlanmadan bir ayaklanma başlatmanın akıllıca bir hareket olup olmayacağı konusunda karamsardılar. Lenin'le gece geç saatlerde yapılan bu buluşmada, Antonov Finlandiya'daki devrimci durum hakkında rapor verdi. Sveaborg'daki topçuların hâlâ Menşeviklerin ve Sosyalist Devrimcilerin etkisi altında olduğunu ve Finlandiya'da konuşlandırılmış Kuban Kazaklarının endişeye yol açtığını gözlemlemişti. Bolşeviklerin Baltık bölgesindeki devrimci unsurlardan bekleyebileceği yardımla ilgili olarak, Antonov kesin bir dille bir ayaklanma halinde filonun olumlu yanıt

vereceğini ifade etti. Denizcilerden geleceği varsayılan fiili acil askeri desteğin önemini küçümsedi. Ne var ki, "kanalların derinliğinin kısıtlayıcı olabileceği" konusunda uyararak. "Daha büyük gemilerde gelecek denizcilerin denizaltı ve kruvazörlerden korkacağını ve en son olarak, denizcilerin cepheye gitmek için isteksiz olacağını" söyledi. Lenin buna sert karşılık verdi: "Denizciler Petrograd'da devrimin Baltık'ta olduğundan daha fazla tehlike içinde olduğunu anlamak zorundalar." Antonov yanıtladı: "Anlamıyorlar. En fazla, Neva'ya getirilecek iki ya da üç savaş botu ile Viborg'dan gelecek denizci ve işçilerden meydana gelecek yaklaşık üç bin kişilik savunma müfrezesini garanti edebilirim." Lenin "Yeterli olmaz," diye homurdandı.[653]

Rapor verme sırası kendilerine gelince, hem Nevski hem de Podvoyski ayaklanmanın başlamasının on ila on beş gün geciktirilmesi lehine konuştular. Nevski filonun radikal unsurlarının, herhangi bir şekilde kullanılmak üzere başkente zamanında gönderilmesinin zorluğunu bir kez daha vurguladı. Öte yandan, Podvoyski cephede ve taşradaki garnizonlarda ayaklanma hazırlıkları için daha fazla zaman istedi. Podvoyski'ye göre, zaman Bolşeviklerden yanaydı ve asıl tehlike zamanından önce yapılacak eylemde yatıyordu.

Lenin bütün bu çekinceleri kulak ardı etti. Podvoyski, gecikmeden her söz edildiğinde, Lenin'in "huzursuz ve sabırsız" olduğunu anımsamaktadır. Lenin, "zaman hükümetten yana, Bolşeviklerden değil" diye iddia etti. Beklemek "hükümete cepheden getireceği kendine sadık birliklerle Bolşevikleri yok etmek için daha fazla zaman" verecektir.[654] Lenin tekrar tekrar Geçici Hükümeti Sovyetler Kongresinden önce devirmenin mutlak gerekliliğini yineledi. Böylelikle, "kongre, üyelerinin bileşiminden bağımsız olarak işçilerin iktidarı almasının fiili gerçek haline geldiği bir durumla karşılaşacaktı."[655] Antonov, kendisinin ve Nevski'nin, Lenin'in iddialarından çok fazla etkilendiklerini ancak Podvoyski'nin kuşkulu kaldığını anımsıyor. Her halükarda, tartışmaları Askeri Örgüt liderlerinin Askeri Devrimci Komite içinde çalışma ve genel olarak, hazırlıklarını azami derecede yoğunlaştırma hususları üzerinde anlaşmalarıyla son buldu.[656]

Bu sırada, 16 Ekim'de Petrograd Sovyeti tarafından resmen onaylanan Askeri Devrimci Komite ile garnizon konferansı çalışmaya başladı. İlk faaliyete geçen garnizon konferansı oldu. Petrograd ve banliyölerindeki en büyük askeri birliklerden temsilciler Petrograd Sovyeti Askeri Kesimi'nin 18 Ekim'de konferansın Smolni'de yapılacak ilk oturumuna delege göndermeleri talebine olumlu yanıt verdi. Bu ilk toplantının esas amacı Petrograd Sovyetini destekleme ve özellikle de, garnizonun tamamının başkentten geri çekilmesi sorununda hükümete karşı çıkma konularında birliklerin nereye kadar gidebileceklerini açıkça görmekti. Toplantıya katılan her temsilci birliği-

nin politik tavrını ve özellikle de, Geçici Hükümete karşı silaha sarılma karşısındaki tavrını anlattı. Hükümetin bakış açısına göre, cepheye gönderilme tehdidi nedeniyle askerler arasındaki sola kayışı yakalayan bu gayriresmî kamuoyu yoklamasının sonuçları tamamıyla rahatsız ediciydi. Raporları kayda giren on sekiz temsilciden üçü hariç tümü Geçici Hükümete güvensizliğini ve Sovyetlere iktidarın devredilmesi için sağlam desteğini ilan etti. Aynı zamanda, bu raporlar Bolşeviklere tümüyle güven ifade etmiyordu. Sovyet hükümetini destekleyeceğini söyleyen konuşmacıların yaklaşık yarısı silahlı eylemle ilgili olarak çekimser kalacaklarını bildirmişlerdi. Öte yandan, diğer yarısı ise, doğrudan ya da üstü örtülü olarak, bir "çıkış" eğer Petrograd Sovyeti ya da, katılanların biri de Tüm Rusya Sovyetler Kongresi tarafından örgütlenecek olursa, onu onaylayacaklarına açıklık getirdiler. Egerski Muhafız Alayı temsilcisi "Ayaklanmayı ancak emir Petrograd Sovyetinden gelecek olursa destekleriz. Ama [böyle bir durumda] eyleme örgütlü biçimde gireriz ve hükümetin derhal devredilmesini ve iktidarın Sovyetlere devredilmesini talep ederiz" dedi.[657]

Bu toplantı sonrasında, Merkez Yürütme Komitesindeki Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler Bolşeviklerin garnizon bunalımını askerleri bir ayaklanma için seferber etmek üzere başarıyla istismar edebilecekleri tehlikesine karşı tamamen tetikte beklemeye başlamışlardı. Birlikleri o yoldan çevirebilmek için yollar ararken, ertesi gün bağımsız bir garnizon birlikleri toplantısı düzenlediler. Petrograd'da üslenen birliklerin sözcülerinin yanı sıra, bu toplantıya cephedeki ordu komitelerini sözde temsil eden ılımlı eğilime sahip askeri personeli çağırdılar. Yine de, bu manevraya rağmen, bu toplantı da hükümet destekçileri açısından en az bir önceki kadar tehlikeli gözüktü.

Oturum başında, Dan askerlerden, tüm enerjilerini Kurucu Meclis hazırlıklarına ve "Almanlara, karşı-devrime ve her tür ayaklanmaya" karşı mücadeleye adamalarını istedi. Fakat daha önce de olduğu gibi, dinleyiciler Troçki'nin Kurucu Meclisi desteklemenin en etkili yolunun iktidarı sovyetlere vermek olduğunu söyleyen tezine belirgin bir şekilde daha sıcak baktılar. Sovyetler o zaman daha çok uzlaşmaya yönelik ordu komiteleri yerine geniş asker kitlelerinin Kurucu Mecliste güçlü biçimde temsil edilmelerinin güvencesi olacaktı. Bir dizi garnizon temsilcisi Petrograd Sovyetine inançlarını ve onun adına hareket etmeye istekli olduklarını söylemek için atıldılar. Gerçekte, cepheden gelen sadık konuklar bile şimdi hâkim koşullarda bir silahlı ayaklanmaya karşı olduklarına dair ifadelerini Sovyetlere iktidarın devredilmesini, acil ateşkes anlaşmasını ve köylülere toprak verilmesini destekleyen coşkulu bildirilerle birleştirdiler. Toplantıyı düzenleyenler, katılımcıların çoğunluğu Petrograd Sovyetinin onayı olmadan Merkez Yürütme

Komitesi tarafından toplanmış olmaları nedeniyle, herhangi bir resmi karar için oylama yapılmamasını kararlaştırdığında, bir darbe daha yemiş oldu.[658]

Askeri Devrimci Komite 16 ve 21 Ekim arasında somut biçimini aldı. Geçici Hükümet devrilene kadar sayıları birkaç düzineyi geçmeyecek üyeleri arasında Bolşevikler, Sol Sosyalist Devrimciler ve birkaç anarşist (Menşevikler başlangıçta komiteyle ilişiklerini tamamen kesmişlerdi) vardı. Ayrıca, Petrograd Sovyeti, Köylü Vekilleri Sovyeti, Tsentrobalt, Finlandiya Ordu, Filo ve İşçileri Bölgesel Yürütme Komitesi, fabrika komiteleri ve sendikaların delegeleri de bulunuyordu. Daha önce kaydedildiği gibi, başlangıçta komitenin günlük işlerini yürütmesine yardım etmek amacıyla Bolşevik ve Sol Sosyalist Devrimcilerden oluşturulan Askeri Devrimci Komite bürosu kurulmuştu. Bolşeviklerin onayıyla, büronun ve Askeri Devrimci Komitenin resmi başkanı tümüyle bir Sol Sosyalist Devrimci olan Pavel Lazimir'di (üst düzey bir askeri sağlık görevlisi ve Petrograd Sovyeti Askeri Bölüm başkanıydı). Bu durum, komitenin görünürdeki parti dışı niteliğini daha da pekiştirdi. Ne var ki, Petrograd'da Ekim Devriminin en kritik günlerinde, yani 21 ve 25 Ekim arasında Podvoyski, Antonov-Ovseenko ve Troçki de neredeyse Lazimir kadar Askeri Devrimci Komite başkanı adına hareket etmişlerdi.

Kuruluşundan itibaren, Askeri Devrimci Komite Smolni'nin üçüncü katında, her zaman kalabalık ve koşuşturma içindeki birkaç odaya yerleşmişti. Burada sürekli değişen sayıdaki solcu liderler son gelişmeleri tartışıyorlardı. Komite genelde seyrek toplanırdı. En kritik anlarda komitenin taktikleri açıkça ortada gözüken hangi üyeler varsa onlar tarafından belirlenirdi. Onların hâkim olan durum hakkında değişik algılamalarına ve devrimin gelişimine dair genel görüşlerine göre hareket edilirdi.[659]

Kısmen Bolşeviklerin Askeri Devrimci Komitedeki büyük üstünlüğü nedeniyle, Batılı tarihçiler bu organı Bolşevik Merkez Komitesi ya da Askeri Örgüt tarafından yakından denetlenen paravan bir örgüt olarak görme eğilimindedir.[660] Oysa böyle bir değerlendirme doğru değildir. Bolşevikler komite içinde lider rolünü oynadılar. Ne var ki, komitenin aktif üyeleri yalnızca Bolşeviklerden ibaret değildi. Hatta Bolşevik katılımcılar bile, komitenin görevlerinin kavranışı açısından kendi aralarında birleşmemişlerdi. Dahası, Merkez Komite'nin bu günlerdeki faaliyetleriyle ilgili yayınlanmış kayıtlar, toplantılarında Askeri Devrimci Komite faaliyetlerine sınırlı yer verildiğini göstermektedir. Merkez Komitesi şimdi, zamanının çoğunu Kamenev ve Zinovyev'e karşı alınacak uygun tedbir ve yapılacak Sovyetler Kongresinde alınacak tavırlar gibi parti içi meselelere ayırıyordu. Kendi açısından, en azından iktidarın ele alınacağı güne kadar, Askeri Örgüt liderliği Merkez Komite'nin 20 Ekim tarihli talimatına uydu ve Askeri Devrimci Komite'nin dışa dönük parti dışı kurumsal çerçevesi içinde çalıştı.



Askeri Devrimci Komite üyeleri. Alt sıra, soldan sağa: F. E. Cerjinski, V. A. Antonov-Ovseenko, A. D. Sadovski, M. S. Yuritski. Ortada: N. I. Podvoyski. Birinci grup fotoğraflar, soldan sağa: A. A. Yoffe, K. A. Mekhonoşin, V. I. Nevski. İkinci grup fotoğraflar, soldan sağa: L. D. Troçki, Ia. M. Sverdlov, I. S. Unşlikht, S. I. Gusev, S. S. Pestkovski, Iu. M. Kotsiubinski. Üçüncü grup fotoğraflar, soldan sağa: N. A. Skripnik, M. M. Laşeviç, G. I. Çudnovski, K. S. Eremeev, P. E. Dibonko, V. M. Molotov, G. I. Boki, F. F. Raskolnikov, B. A. Breslav, N. V. Krilenko.

Askeri Devrimci Komite 20 Ekim'deki ilk örgütsel toplantısında, her şeyden önce Petrograd Sovyetinin saldırıya karşı savunmasını güçlendirmeye ve garnizon birlikleri içindeki durumunu daha da sağlamlaştırmaya yoğunlaşmış gözükmektedir. Komite üyeleri bu noktada 22 Ekim Pazar günü çıkacak olası bir sorun hakkında özellikle huzursuzdular. O gün Petrograd Sovyet liderliği tarafından resmen "Petrograd Sovyet Günü" olarak ilan edilmişti. Bu günde, esas olarak Sovyet'e para toplamak amacıyla konserler veriliyor ve konuşmalar yapılıyordu. Sonuncusu ise, Petrograd Sovyetinin radikal politik programına kitle desteğini arttırmak için bir başka fırsat olmuştu. Ne var ki, 22 Ekim aynı zamanda Moskova'nın Napolyon'dan kurtuluşunun 105. yıldönümüydü. O olayı kutlamak için Kazak Askeri Kuvvetleri Sovyeti öğlen dini bir tören planını duyurdu. Solcu liderler haklı olarak, bu ateşli atmosfer içinde kazakların yürüyüşünün aşırı sağ tarafından bir silahlı çatışma çıkarmak amacıyla kullanılma olasılığından korkuyorlardı.[661] Sonunda, kazaklar saat on birde bu töreni iptal etti. Fakat 20 Ekim'de, Askeri Devrimci Komitenin ilk eylemlerinden biri, karşı-devrimci hamlelere karşı bir önlem olarak, kilit muharebe birliklerine ve cephane depolarına temsilci göndermek oldu.[662]

20 Ekim'de oturum kapanmadan önce, Askeri Devrimci Komite ertesi sabah garnizon konferansı için başka bir oturum yapmayı planladı. Bu toplantıda ve 22 ve 23 Ekim'deki diğer toplantılarda yeni kurulan Askeri Devrimci Komiteyle tek tek garnizon birlikleri arasında sağlam bağların temelleri atıldı. 21 Ekim'deki garnizon konferansı oturumu Troçki'nin heyecanlandırıcı konuşmasıyla açıldı. Konuşmasında kazakların dinsel amaçlı yürüyüşüne açıkça atıfta bulunarak, "yaklaşan tehdit edici olaylar" hakkında uyarıda bulundu. Troçki işçi ve askerlere Askeri Devrimci Komiteye destek vermek ve Sovyetlere iktidar mücadelesinde yardım etmek için Petrograd Sovyeti etrafında toplanmaları çağrısında bulundu. Menşevik-Sosyalist Devrimci organı *Golos soldata* gazetesinden bir muhabir, dinleyicilerin tepkisini şöyle aktarıyordu:

> Troçki'nin konuşmasından sonra, birçok kişi sırayla söz alarak iktidarın Sovyetlere derhal devredilmesinin gerekliliğinden söz etti. Bundan başka, dinleyicilerin havası o kadar elektriklenmişti ki, asker Goldberg çıkıp tartışılan konunun dinleyiciler tarafından tam olarak anlaşılmadığım söyleyince, topluluk "Defol!" ve "Cehenneme kadar yolun var!" diye bağırmakla kalmayıp konuşmacının söyleyeceklerini ifade etmesini engelledi.
>
> Dördüncü Don Kazakları Alayı topluluğu temsilcisi alay komitesinin ertesi günkü dini törene katılmama kararı ile kongreyi bilgilendirdi.
>
> On Dördüncü Don Kazakları Alayı temsilcisinin alayının karşı-devrimci hareketleri desteklemeyeceğini ve bununla da yetinmeyerek, nereden gelirse gelsin, karşı-devrimle tüm gücüyle savaşacağını ilan etmesi heyecan yarattı. "Bu an-

> lamda," [dedi,] "Dördüncü Don Kazakları Alayından gelen kazak yoldaşımla el sıkışıyorum." (Bu sırada konuşmacı eğildi ve Dördüncü Alaydan gelen kazakla el sıkıştı.) Onun bu hareketine, topluluk coşku dolu onay sesleri ve kulakları sağır eden alkışlarla yanıt verdi. Bu alkışlar uzun süre devam etti.

Toplantı, taslaklarını Troçki'nin yazdığı Askeri Devrimci Komite, Petrograd Sovyet günü ve Tüm Rusya Sovyetler Kongresinin görevleriyle ilgili kararların geçirilmesiyle sona erdi. Topluca ele alındığında, bu kararlar Petrograd garnizonunun cepheye sevk edilme tehdidi altında artan saldırganlığa ve komitenin, devrimin savunmasını Petrograd Sovyetine destek olmak ve iktidarı ele geçirmek amacıyla kullanmasına örnek oluşturdu. Garnizon konferansı tarafından 21 Ekim'de Askeri Devrimci Komite üzerine geçirilen karar komitenin doğuşunu selamladı ve "devrimin çıkarları doğrultusunda cephenin gerideki kuvvetlerle daha yakın bağlantısını kurmayı amaçlayan tüm adımlarda" tam destek sözü verdi. Petrograd Sovyet günüyle ilgili karar "kazak kardeşleri" devrim düşmanlarının kurbanı olmamaları için uyarıyor ve onun yerine onları solun planladığı gösterilere katılmaya davet ediyordu. Aynı zamanda, Kornilovcular ve burjuvazi tarafından devrim saflarına karışıklık ve nifak sokma çabalarına karşı uyardı. Son olarak, Sovyetler Kongresi hakkındaki kararında, garnizon konferansı Petrograd Sovyeti'nin tüm politik kararlarını onayladı. Yaklaşan Tüm Rusya Kongresi'ni "iktidarı almaya ve halka barış, toprak ve ekmek sağlamaya" çağırdı ve bu taleplerin yerine getirilmesi için tüm kaynaklarını garnizonun emrine vermeyi taahhüt etti.[663]

Bu destek güvencelerinden güçlenen Askeri Devrimci Komite şimdi garnizonun kesin denetimini almak için hükümetle kararlı bir yüzleşmeye girmek amacıyla yola çıktı. İlk olarak, kendi komiserlerini tüm garnizon birlik ve silah ve cephane depolarında hükümeti destekleyen kişilerin yerine gönderdi. Ondan sonra, 21 Ekim gecesinin geç saatlerinde, bir grup temsilciyi (Lazimir, Sadovski ve Mekhonoşin dâhil) komitenin garnizon birlikleri üzerinde otorite kurmasını resmen talep etmek üzere Genel Kurmay karargâhına gönderdi. Gece yarısı gelen grup General Polkovnikov'un ofisine götürüldü. Sadovski doğrudan konuya girdi. "Bundan böyle," diye açıkladı: "Bizim imzalamadığımız emirler geçerli değildir."[664] Polkovnikov garnizonun kendi sorumluluğunda olduğunu söyleyerek karşılık verdi. Merkez Yürütme Komitesinden, halen kendisiyle çalışan komiseri kast ederek, şöyle ekledi: "Biz yalnızca Merkez Yürütme Komitesini [onun komiserini] biliriz. Sizin komiserlerinizi tanımayacağız. Yasaya karşı gelirlerse onları tutuklarız."[665] Bunun üzerine, grup Smolni'ye geri döndü.

Askeri Devrimci Komite karargâhına geri dönerek, Lazimir, Sadovski ve Mekhonoşin Antonov, Sverdlov ve Troçki'yi topladılar. Hep birlikte Petrog-

rad Askeri Bölgesi'nin işbirliğine yanaşmayan tavrını istismar etmek için planlar hazırladılar.[666] En önemlisi, Troçki garnizon konferansı tarafından imzalanması ve daha sonra gün içinde tüm birliklere dağıtılması için sonradan Petrograd'da Ekim Devrimini başlatan belgelerden biri olarak kabul edilecek bir bildiri hazırladı. Bu bildiri Geçici Hükümetin garnizon birlikleri üzerindeki otoritesinin kesinlikle tanınmayışının resmen ilan edilmesiydi. Troçki şöyle yazdı:

> 21 Ekim toplantısında devrimci garnizon, yönetici organı olan Askeri Devrimci Komitenin etrafında toplandı. Buna rağmen, 21-22 Ekim gecesi Petrograd Askeri Bölge karargâhı Askeri Devrimci Komiteyi tanımayı reddetti ve [Petrograd] Sovyeti Askerler Bölümü temsilcileriyle birlikte çalışmayı kabul etmedi. Böyle yapmakla, karargâh, devrimci garnizon ve Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetinden kopmaktadır... Karargâh karşı-devrimci güçlerin doğrudan silahı olmaktadır. ... Devrimci düzenin karşı-devrimci saldırılardan korunmasının temeli Askeri Devrimci Komitenin yönettiği devrimci askerlerde yatmaktadır. Askeri Devrimci Komite tarafından imzalanmadan garnizona gönderilen hiçbir emir geçerli sayılmayacaktır. ... Devrim tehlikededir. Yaşasın devrimci garnizon.[667]

Birkaç yıl sonra, Troçki, Lazimir'in Askeri Devrimci Komiteyle birlikte çalışırken Geçici Hükümeti devirmek için hazırlanan bilinçli bir planın içinde yer aldığının farkında olarak mı hareket ettiği yoksa görünümünün yalnızca "Sol Sosyalist Devrimcilerin biçimsiz devrimci ruhunu" mu yansıttığı konusunda yüksek sesle düşünmüştü.[668] Troçki ikincisinin doğru olduğu sonucuna varmıştı ve gerçekten de bu doğru olabilir. Ne var ki, Sadovski, Mekhonişin, Sverdlov ve doğal olarak, Troçki'nin kendisinin de aklında Askeri Devrimci Komitenin politikasının hükümeti devirmek için adım adım yürüyen bilinçli bir planın bir parçası olduğundan çok az kuşku vardı.

Büyük ölçüde politik kaygılar nedeniyle, Sovyetler Birliği'ndeki birçok tarihçi Ekim ayaklanmasının 24 Ekim gibi bir tarihte başlamış olduğunu düşünürler. Oysa bu yorum Askeri Devrimci Komite tarafından 21–22 Ekim'de atılan çok önemli adımların önemini göz ardı eder. Rus devrimi üzerine uzman bilgili çağdaş Çek bilim adamı Michael Reiman'dan alıntı yapılırsa: "21 ve 22 Ekim'de Askeri Devrimci Komite zaten garnizon üzerinde otorite sağlamıştı. Eylemleri, gerek pratik gerek hukuki açıdan her ulus tarafından bir isyan ve ayaklanma durumu olarak değerlendirilecektir." [669]

22 Ekim Pazar –Petrograd Sovyet Günü– Troçki, Volodarski, Laşeviç, Kollontay, Raskolnikov ve Krilenko'nun da aralarında olduğu Bolşeviklerin en popüler hatipleri başkentin her yanındaki fabrika ve halka açık toplantı salonlarında yapılan politik kitle gösterilerinde kürsüye çıkıp konuştular. Kamenev bile konuşmak için en önde yer alıyordu. Merkez Komitesinin halkın önünde komite kararları aleyhinde konuşma yasağını göz ardı ederek bu

fırsattan Sovyetler Kongresinden önce partinin bir ayaklanmaya kalkışma olasılığını bir kez daha eleştirmek için yararlanmıştı.[670]

Petrograd Sovyeti adına 22 Ekim'de yapılan gösterilerden en başarılı olanlarının tipik örneği Neva'nın sağ kıyısında yer alan Halk Evi'nde yapılan toplantıydı. Programın başlamasından epey önce, fabrika işçileri, askerler ve alt orta sınıftan kasaba halkından oluşan büyük bir kalabalık anıtsal opera evini, asıl olarak orada konuşacak efsanevi Troçki'yi görmek ve dinlemek için doldurmuşlardı. Troçki'nin konuşmasında Bolşeviklerin sürekli tekrarlayıp durduklarından fazla bir şey yoktu. Petrograd'ın Almanlara teslim edilmekte olduğu konusunda uyararak işçi ve askerlerin, başkentin yakınlarını savunma sorumluluğunu bizzat alacağını ilan etti. Konuşmasının devamında, Sovyetler Kongresinde seçilecek yeni hükümetin yakacağı devrimci ateşin yalnızca tüm Rusya'yı değil bütün dünyayı saracak derecede yoğun olacağını söyledi. Sovyetlerin iktidarı alarak, acil barış getireceğini ve büyük toprak sahiplerinin sakladığı tahıla ve burjuvazinin elindeki fazla para, giysi ve ayakkabılara el koyarak ve toprağı köylülere ve aynı zamanda para, ekmek, giysi ve ayakkabıları bütün ihtiyaç sahiplerine dağıtarak özel mülkiyeti kaldıracağını söyledi. [671]

Belki de bu sarsıcı gelişmelerin görünen etkisiyle ya da Troçki'nin hitabet yeteneğinin bir sonucu olarak ya da her ikisinin bir araya gelmesiyle dinleyiciler onun sözlerinden alışılmadık biçimde etkilenmişti. Orada bulunan *Reç* gazetesi muhabiri Troçki'nin sözlerden gerçeklere geçerek dinleyicilerden Sovyete destek sözü istediğinde, büyük dinleyici topluluğunun ellerini havaya doğru fırlatarak "Yemin ederiz!" diye bağırdığını şaşkınlıkla gözlemlemiştir. Troçki'yi dinleyenler arasında bulunan başka biri, Suhanov sonradan şöyle yazmaktaydı:

> Etrafımda olan herkes kendinden geçmiş durumdaydı. Kalabalık sanki kendiliğinden hep bir ağızdan dinsel bir şarkı söylemeye başlayacak gibiydi. Troçki kısa ve genel bir karar formüle etti...
>
> Kim için? Binlerce kişilik kalabalık tek bir insan gibi ellerini kaldırdı...
>
> Troçki konuşmasını sürdürdü. Büyük kalabalık ellerini havada tutmayı sürdürdü. Troçki şu sözleri vurguladı: "Bu oy sizin devrimi zaferle tamamlamanın onurlu sorumluluğunu üzerine alan ve toprak, ekmek ve barış getiren Sovyeti tüm gücünüzle ve ne pahasına olursa olsun destekleyeceğinize dair yemininiz olsun!"
>
> Büyük kalabalık ellerini havada tutuyordu. Kabul etti. Yemin etti...[672]

Bu gösteriler devam ederken askeri yetkililer Askeri Devrimci Komite sorununu çözmek için girişimler başlatmıştı. Sabah erken saatlerde General Polkovnikov garnizon alay ve tugay komite temsilcilerini ve Tüm Rusya Yürütme Komitesi ve Petrograd Sovyeti yetkilileriyle birlikte Genelkurmay karargâhında acil bir toplantıya çağırdı. Açıkçası, bu toplantıda Askeri

Devrimci Komite'ye düzenli askeri komuta üzerindeki veto yetkisindeki ısrarından vazgeçmesi için baskı uygulamanın yolunu arayacaklardı. Ancak Polkovnikov'un toplantısı gündeme gelmeden önce bile, Smolni'de aceleyle toplanan garnizon konferansı oturumu önceki gece Troçki'nin hazırladığı bildiriyi resmen oyladı. Kısa süre sonra, Polkovnikov'un Genelkurmay'daki toplantıya temsilci göndermelerini isteyen daveti geldi. Yanıt olarak, Daşkeviç başkanlığındaki garnizon konferans heyeti toplantıda kısa bir süre bulundu. Garnizon konferansı adına, Daşkeviç derhal bundan böyle tüm askeri komuta emirlerinin Askeri Devrimci Komite tarafından da imzalanması gerektiği konusunda tekrar ısrar etti.[673] Mevcut durumda Petrograd Askeri Bölgesi'nin zayıf kaldığının bir göstergesi, Polkovnikov'un bu çıkışa (démarche) yanıtının garnizondaki otorite çatışmasını barışçı yollardan yatıştırmak amacıyla yeni bir girişimde bulunmasıydı. Şimdi Askeri Devrimci Komiteye bir davetiye vererek ertesi gün karargâhta Sovyet temsiliyeti ile ilgili tartışmak amacıyla kendisiyle buluşmalarını istemişti.

22-23 Ekim günü ve gecesi boyunca Kerenski baş danışmanlarıyla gelişen bunalımla ilgili görüşmeler yaptı. Kentin her kesiminden Bolşeviklerin örgütlediği büyük gösterilerde sola kitlesel destek sergilendiği haberleri gelmekteydi. Haberlerin en üstünde Askeri Devrimci Komitenin hükümetin garnizondaki otoritesine doğrudan meydan okuması yer alıyordu. Akşam erken saatlerde, Petrograd Askeri Bölgesi kurmay başkanı General Yakov Bagratuni kuzey cephesindeki ordu karargâhından başkente ivedi sevk edilmek üzere bir piyade tugayı, bir süvari alayı ve bir topçu bataryası hazırlamalarını istedi. Voytinski kuzey cephesinden verdiği yanıtta, ne amaçla kullanılacaklarını öğrenmeden bu müfrezeleri önceden hazırlamanın söz konusu olmadığının kabul edilmesi gerektiğini çünkü askerlerin kuşkulanacağını ve bu adıma karşı direneceklerini söyledi.[674] Bir süre sonra, Kerenski General Çeremisov'a acil bir çağrı göndererek Petrograd'a gelmesini istedi. Muhtemelen, başkente acil olarak sadık birliklerin getirilmesi sorununu tartışacaktı. Bundan başka, Kerenski bakan arkadaşlarına, Askeri Devrimci Komite üyelerini tutuklatmak üzere kuvvet göndermeyi ve daha fazla gecikmeden komiteyi tasfiye etmeyi önerdi, fakat bu yoldan geçici olarak Polkovnikov tarafından geri çevrildi. Petrograd Askeri Bölge komutanı ertesi gün yapılacak tartışmalarda Askeri Devrimci Komite'nin bildirisinin geri çekilmesinin sağlanabileceği umudunu ifade etti. Bunun üzerine başbakan General Bagratuni'ye Sovyete sert bir ültimatom vermesini emretti: ya Sovyet 22 Ekim bildirisini geri çeker ya da askeri otoriteler yasa ve düzeni sağlamak için ne gerekiyorsa yapar.[675]

Bu arada, Askeri Devrimci Komitenin 21 Ekim'de kentin her yerinde başlattığı hükümet komiserlerinin yerine kendininkileri getirme süreci yo-

ğunlaşmaktaydı. Yeni komiserlerin birçoğu Bolşevik Askeri Örgütün hapisten daha yeni çıkan tanınmış üyeleriydi ve gittikleri hemen her yerde coşkuyla karşılanıyorlardı. 23 Ekim'de yeni komiserlerin atanması tamamlanmak üzereyken, Askeri Devrimci Komite bir emir yayınlayarak komiserlerini askeri emirler karşısında sınırsız veto yetkisiyle donattı. Böylece, bölge karargâhlarında operasyonlar üzerinde denetimi sağlamak bir dereceye kadar gereksiz hale gelmişti. Solcu basında derhal yayınlanan ve başkentte dağıtılan bu emir devrimi ve onun karşı-devrimin engellemelerine karşı elde ettiği başarıları savunmak amacıyla, Askeri Devrimci Komite komiserlerinin askeri birimlere ve başkentteki ve banliyölerindeki önemli noktalara atandığına dair halkı bilgilendiriyordu ve bu noktalara gönderilen emirlerin, ancak onlar onaylarsa yerine getirileceğini öngörüyordu.[676]

Geçici Hükümetin başkentteki askeri konumunda devam eden vahim düşüş 23 Ekim'de Askeri Devrimci Komitenin stratejik öneme sahip Peter Paul Kalesi'yle yanındaki merkezi silah ve cephane deposu olan Kronwerk Cephaneliğini kazandığı olayda da görülmekteydi. Askeri Devrimci Komitenin Petrograd garnizonu üzerindeki otorite seferberliğinde birkaç duraksamadan biri 19 Ekim'de kalede gerçekleşti. Burada garnizonu temsil eden komiteler "bir çıkışa" karşı gelen bir karar geçirmişlerdi. Askeri Devrimci Komite üç gün sonra kaleye bir komiser gönderince, düşman askerlerin onu tutuklamasından korkmuşlardı.[677] Kaleyle bağlantılı olarak özellikle ürkütücü olan, Temmuz olaylarından sonra oraya cepheden gönderilerek konuşlandırılmış birkaç bin bisikletçinin sola karşı tavrıydı.

Askeri Devrimci Komite, Peter Paul Kalesi sorununu ilk olarak başkalarıyla birlikte, Troçki, Podvoyski, Antonov ve Laşeviç'in de katıldığı 22 Ekim toplantısında ele aldı. Antonov sonradan bu tartışma sırasında, eski kaleyi ele geçirmek için Pavlovski Alayından bazı Bolşevik yanlısı askeri birlikleri göndermeyi önerdiğini anımsamaktaydı. Ne var ki, görüntülere hâlâ önem veren Troçki komiteyi kaleyi içten almak için bir deneme yapmaya ikna etti. Troçki, "oradaki birliklerin bize yakın olmaması mümkün değildir," diye açıkladı.[678]

Kaleyi ikna yoluyla almayı denemek için, Askeri Devrimci Komite kalenin ana meydanında, bisikletçiler ve tüm öteki askerlerle 23 Ekim'de öğlen başlayan bir kitle toplantısı düzenledi.[679] Laşeviç bu toplantı için oraya vardığında, sağ Sosyalist Devrimciler ve tanınmış Menşeviklerden oluşan bir kalabalık ve kale komutanını birliklerin bağlılığını sağlamak için Bolşeviklere muhalefete hazır buldu. Toplantı Laşeviç ve Çudnovski'nin Askeri Devrimci Komite için mücadeleyi sürükleyerek götürdüğü birkaç saatten sonra, Troçki askerler üzerinde ikna gücünü denemek üzere geldi. Laşeviç sonradan şöyle yazmaktaydı: "Çudnovski'nin konuşması sırasında beklenmedik,

sağır edici bir tezahürat ve alkış gürültüsü vardı. Çudnovski tribünlerden aşağı gürültünün nedenini yakalamaya çalışarak indi. Birden yüzü sevinçli bir gülümsemeyle aydınlandı. 'Yerimi Troçki yoldaşa bırakıyorum,' diye yüksek sesle ilan etti... En sonunda, ortalık sakinleşti ve bunu ilahi bir şarkıya benzeyen bir konuşma izledi."[680]

Kale meydanındaki kitle toplantısı Troçki konuşmasını bitirdikten çok sonra da devam etti. Karanlık basınca askerler kalenin dışına çıkarak yakındaki Cirque Moderne'ye gittiler. Sonunda, askerlerin çoğu iktidarın Sovyetlere devredilmesini destekleme ve Askeri Devrimci Komitenin emirlerine uyma doğrultusunda oy kullandı. Laşeviç'in anımsadığı üzere: "Akşam saat 8:00'de aşırı gergin bir atmosfer içinde yaşanan sorun oylama oldu... Askeri Devrimci Komiteyi destekleyen herkes sola geçti, karşıt olanlar sağda kaldı. Tezahüratlar eşliğinde ezici bir çoğunluk sola koşuştu. Askeri Devrimci Komiteye muhalefet etmeyi sürdürenler bisikletçiler arasından küçük bir subay ve aydın grubuydu."[681]

Büyük topu Kışlık Saraya tepeden bakan Peter Paul Kalesi'nin denetim altına alınması psikolojik ve stratejik açıdan büyük öneme sahip bir zaferdi. Bundan başka, Kronwerk Cephaneliğinin emniyete alınmasıyla, neredeyse başkentteki tüm büyük silah depoları Askeri Devrimci Komitenin emrine girmişti. Şimdi destekçilerine büyük miktarda silah ve cephane akıtıyordu. Oysa bu beklenmedik derecede kolay zaferleri dengeleyen olgu Sol Sosyalist Devrimcilerin Sovyetler Kongresi öncesinde hükümetin devrilmesi için kitle örgütlenmelerine destek yaratacak tüm hamlelere inatla direnmesiydi.[682] Ayrıca, cephedeki politik tavırlarla ilgili raporlar son derece çelişkiliydi. Gelen yığınla telgraf ortalama cephe askerinin ruh halinin garnizondaki arkadaşından çok da farklı olmadığını söylerken, öte yandan Sovyetler Kongresi için başkente gelen cephe delegelerinin çoğu, eğer kongre öncesinde başkentte bir ayaklanma çıkacak olursa birçok büyük cephe birliğinin Merkez Yürütme Komitesinden yapılacak yardım çağrısına olumlu yanıt vereceği izlenimini vermekteydi. Gerçekte, Petrograd'daki Bolşevik stratejistler, başkentteki işçi ve köylülerin hükümete karşı doğrudan askeri eylemi ne dereceye kadar destekleyeceklerinden emin değillerdi. Bağımsız, aşırı askeri bir yolun Bolşevik kongresi fraksiyonunda güçlü temsil edilen taşra parti yetkililerince direnç görmeyeceği olasılığını da göz ardı edemezlerdi. Bu türden bir direnişle yaz başında zaten karşılaşmışlardı. O zaman Birinci Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'ndeki Bolşevik fraksiyonu 10 Haziran'da yapılması planlanan silahlı gösterinin başlamadan durdurulması için Merkez Komitesine baskı yapmıştı.[683] Yine Altıncı Kongre sırasında, başkent dışından gelen delegeler Merkez Komitesine Temmuz ayaklanmasıyla bağlantılı tutumu ile ilgili eleştirilerini yöneltmişlerdi. Daha da yakın zamanda,

Bolşevik konferansı fraksiyonu, Demokratik Devlet Konferansında Merkez Komite'nin Ön Parlamento'yu boykot etmeyi amaçlayan önyargılı kararını tersine çevirmişti.

Öte yandan, parti eğer hükümetin saldırmasını bekleyecek olursa, ister bu kongrenin açılmasından önce olsun, ister kongrenin bir Sovyet hükümetini ilan etmesinden sonra olsun, Sol Sosyalist Devrimcilerin desteğini, cephede ve gerideki askerleri, Petrograd Sovyetinden fabrika komitelerine kadar uzanan geniş kitle örgütleri cephesini dikkate almak mümkün olacaktı. Dökülen kanların sorumluluğu o zaman Kerenski rejiminin üzerine kalacaktı. Solun iktidarda kalmasının yolu sonsuz açılacaktı. Böyle bir yol aşırı solun tek başına kuracağı bir hükümetin değil ılımlıları da içine alan bir sosyalist koalisyon hükümetinin kurulmasına yol açacaktı. Görünüşe göre, bir an önce tümüyle solcu rejim kurmak için gösterdiği sabırsızlık nedeniyle bağımsız, aşırı radikal yolun risklerinin üzerine yüklendiği az sayıdaki üst düzey Bolşevik liderlerden biri açıkça Lenin olmuştu.

Böylece, başarısına rağmen, önceki nedenlerden dolayı, Askeri Devrimci Komite, savunma olarak haklı gösterilecek hamleler ile kongrenin imtiyazlarını çiğnemek olarak algılanacak adımlar arasında kalan Rubicon'u aşmadı. 23 Ekim gecesi Petrograd Sovyetinin yaptığı tam katılımlı bir toplantıda, Antonov-Ovseenko Askeri Devrimci Komitenin faaliyetleri üzerine hazırladığı geniş bir raporda komitenin önceki hamlelerinin her birini özenle tasvir etmiş ve devrimi, Sovyetler Kongresinin ve Kurucu Meclisin savunulması ile gerekçelendirmişti. Konuşmasının ardından çok sayıda vekil Bolşeviklerin hazırladığı Askeri Devrimci Komitenin aldığı önlemleri ve gelişen durumun gerektireceği benzer nitelikteki adımları onaylayan kararı destekledi. Kararın yazılış biçimi solun hâlâ izlediği taktiklerin ruhunu gösterir: "Petrograd Sovyeti Askeri Devrimci Komitenin enerjik çalışması nedeniyle, Petrograd Sovyetinin devrimci garnizonla olan bağlarının güçlendiği kanaatindedir. Yine, Petrograd Sovyeti ancak aynı yöndeki çabaların sürdürülmesinin şimdi açılmakta olan Tüm Rusya Sovyetler Kongresinin özgür ve aksatılmaksızın çalışmasına olanak sağlayacağına duyduğu güveni ifade eder..."[684]

Askeri Devrimci Komitenin sürekli taktik ihtiyatlılığına daha da çarpıcı bir örnek aynı gece geç saatlerde Petrograd Askeri Bölgenin 22 Ekim tarihli bildirisini geri almasını isteyen ültimatomunu kabul ettiğini açıklamasıdır.[685] Bunun nasıl geliştiği konusundaki bilgiler parça parçadır. Görünüşe göre, Menşevik ılımlılar Gots ve Bogdanov komite çalışmalarına kişisel olarak müdahale ederek komite üyelerini askeri komuta üzerindeki mutlak denetimlerini geri çekme konusunda ikna etmeye çabaladılar. Anlaşılan Gots ve Bogdanov bu çağrılarına aldıkları ilk yanıttan tatmin olmamışlar-

dı ki bundan sonra Merkez Yürütme Komitesinin Askeri Devrimci Komiteyle ilişkilerini kopartarak Smolni'den ayrılmak üzere olduğunu açıklayan bir duyuru yayınlamışlardı.[686] Bu olayla ilgili tek yayınlanmış anı Antonov'a aittir. Bazı ayrıntılarda karışıklıklar olduğu açıkça görülen bu anılara göre, Gots ve Bogdanov toplantıyı terk ettikten sonra, Askeri Devrimci Komite gerçekte, Sol Sosyalist Devrimcilerin (istekleri yerine getirilmezse açıkça komiteden geri çekilme tehdidinde bulunmuşlardı) ve Riyazanov'un önderliğindeki ılımlı Bolşeviklerin ısrarlı talebiyle bildiriyi geri almıştı.[687]

Smolni'ye temkinlilik hâkim olurken Kışlık Sarayda durum aynı değildi. Orada, Kerenski solu bastırmak için doğrudan eylemin daha fazla ertelenemeyeceğine karar vermişti. Askeri Devrimci Komitenin Petrograd Askeri Bölgesi'yle açıkça anlaşmaya hazır olduğunu öğrenince, bu açıklamayı hükümetle askeri çatışmaya girmeyi geçici olarak ertelemek için yapılan bir taktik olarak yorumladığı için reddetti. Gerçekte de böyleydi. Kerenski, açıkçası başkentte hükümete verilen potansiyel desteğin ne derecede çözüldüğünü küçümseyerek ve cepheden hızlı biçimde gelecek takviyeleri hesaba katarak Askeri Devrimci Komitenin tüm üyelerini derhal tutuklatma niyetini açıkladı. Fakat bir önceki gece olduğu gibi, yine daha soğukkanlı davranabilen kişiler Kerenski'yi bu kadar ciddi bir adım atmamaya ikna ettiler. Bunun yerine, bakanlar kurulu Askeri Devrimci Komite üyeleri hakkında, halka bildiriler dağıtarak yasal hükümete karşı sivil itaatsizlik ve faaliyet çağrısı yaptıkları için resmi ceza işlemlerini başlatmaya karar verdi. Derhal, kefaletle serbest bırakılmalarına rağmen, Temmuz ayaklanmasına katılmakla suçlanan Bolşeviklerin hükümete karşı ajitasyon faaliyetinde bulundukları için hapse geri gönderilmesi için bir karar aldılar. Bu planın uygulanması sonucunda, aralarında Troçki'nin de bulunduğu solun üst düzey liderlerinin çoğu toparlanıp hapse atılacaktı. Bakanlar kurulu da *Raboçi put* ve *Soldat*'ın kapatılmasını emretti. Tarafsızlığını göstermek amacıyla, aynı zamanda, aşırı sağcı *Zhivoe slovo* ve *Novaya Rus* gazetelerinin de kapatıldığı bildirildi. Bu gazetelerin editörleri ve ayaklanma çağrısı yapan makalelerin yazarları aleyhine dava açılacaktı.[688]

Petrograd Askeri Bölge karargâhına şimdi bu amaçlar doğrultusunda gereken bütün tedbirleri alma talimatı verilmişti. General Bagratuni Petrograd'daki Pavlov, Vladimir ve Konstantinov askeri okullarıyla Peterhof ve Gaçina subay eğitim okullarındaki öğrencilere, Pavlovsk atlı topçu bataryasına, Çarsko Selo savaş gazileri tüfek alayına ve Levaşova'dan Birinci Petrograd Kadın Yıldırım Taburuna Saray Meydanı'nda göreve hazır beklemeleri emrini verdi.[689]

Demokratik çevrelerden bu önlemlere karşı olumsuz bir tepki öngören Kerenski çalışma arkadaşlarının ertesi gün Ön Parlamentoda çıkarak bun-

ları bizzat gerekçelendirmesi ve açıklaması yolunda yaptıkları tavsiyeleri kabul etti. Ancak Geçici Hükümetin aşırı sola karşı doğrudan saldırısı gecikmedi. 24 Ekim sabahı, gün doğmadan, askeri öğrenci ve milislerden oluşan bir müfreze *Raboçi put* gazetesini yayınlayan Trud Basımevi'ni bastı ve onu resmen kapattı. *Raboçi put*'un o gün yeni basılmış birkaç bin nüshasına el konuldu ve bazı matrisler tahrip edildi. Bina girişi mühürlendi ve basımevinin yeniden açılmasını önlemek için kapısına bir nöbetçi konuldu.

14

Devrimin Arifesinde



Lomovve Rikov 23–24 Ekim öğleden sonra, strateji üzerine yapılan toplantı ve tartışmalarla gergin geçen bir günün sonunda, Petrograd'a İkinci Tüm Rusya Sovyetler Kongresi için yeni ulaşan öteki Bolşevik taşra örgütü liderleriyle birlikte, Bolşeviklerin işlettiği, Smolni'den pek uzak olmayan Priboi Yayınevi'nde kitap ve broşür paketlerinin üzerinde uzanmış dinleniyorlardı. Üç dört saat sonra, Lomov telefon zilinin ısrarlı sesiyle uyandı. Kısa bir süre, sabah şafak öncesi soğuğunda başka birisi kalksın diye bekledikten sonra, kendi kalkarak karanlıkta telefona doğru yöneldi. Telefonda kendisini ve yoldaşlarını Askeri Devrimci Komite karargâhına çağıran Troçki'nin gürleyen sesini duydu: "Kerenski saldırıya geçti... Herkesi Smolni'ye bekliyoruz!"[690]

Peter Paul Kalesi'nin denetimini sağlamaya yardım ederken elde ettiği başarının keyfini sürmek için Troçki'nin çok az zamanı olmuştu. Zira bu başarısının hemen ardından Kerenski'nin başkent dışından sadık birlikleri çağırdığına dair ilk haberler gelmekteydi ve hükümetin aşırı solu ezdiği söylentileri Smolni'ye yavaş yavaş ulaşmaya başlamıştı. Kısa bir süre sonra Askeri Devrimci Komitenin banliyölerdeki irtibat unsurları kendi bölgelerindeki birliklerin alarma geçirildiği haberlerini telefonla vermeye başladılar. Trud Basımevi işçileri *Raboçi put*'a yapılan baskın haberini getirdi. Parti yetkililerinin ev ve işyerleri arasında bir telefon trafiği sonucunda, zaten Smolni'de bulunan Askeri Devrimci Komite liderleri (aralarında Troçki, Lazimir, Sverdlov, Antonov, Podvoyski ve Laşeviç vardı) Petrograd bölgesinin her yanındaki askeri birlik ve tesislerdeki alay komite ve komiserlerine bir uyarı hazırlayarak gönderdiler. "Bir Numaralı Emir" başlığı taşıyan bu emirde şöyle yazıyordu: "Petrograd Sovyeti doğrudan tehlike altındadır. Karşıdevrimci komplocular gece boyunca banliyölerden Petrograd'a askeri öğrenciler ve baskın taburları getirme girişiminde bulundular. *Soldat* ve *Raboçi put* gazeteleri kapatıldı. Bu yazı ile alayınızı savaşa hazır duruma getir-

meniz [ve] verilecek talimatları beklemeniz emredilmektedir. Bu emrin yerine getirilmesinde herhangi bir geciktirme ya da müdahale devrime ihanet olarak değerlendirilecektir."[691]

Ayaklanmacı kuvvetleri savaşa hazır hale getirmek bir şeydi; hükümetin açık saldırısına karşılık olarak verilecek askeri eyleme –eğer bu yapılacaksa– karar vermek oldukça farklı bir şeydi. Daha birkaç saat önce Askeri Devrimci Komite, haklı olarak halen taban desteğini ciddi biçimde zayıflatacağından korkarak hükümetle bir askeri çatışmanın eşiğinden dönmüştü. 24 Ekim sabahı itibarıyla, Sovyetler Kongresi için başkente yeterli sayıda delegenin gelmiş olması sovyetlere iktidarın devredilmesi ve kongrenin tümüyle sosyalist bir hükümet kurması için Sol Sosyalist Devrimcilerle birlikte sağlam bir çoğunluk desteğinin oluştuğunu gösteriyordu.[692] Ne var ki, Kerenski'nin sola darbe indirmesi bu durumu değiştirebilecek önemli bir yeni etmendi. Eğer Kerenski geri püskürtülemeseydi, eğer büyük ve sadık askeri kuvvetleri seferber etmeyi ve solcu liderleri parmaklıkların arkasına koymayı başarsaydı, Sovyetler Kongresinin hiç toplanamaması ihtimali yüksek olurdu. Kongre dağıtılmasaydı bile, Askeri Devrimci Komitenin hükümetin devrilmesi için uygun ortamı hazırlama konusunda dikkatli ve o ana kadar başarılı olduğu açıkça görülen çabası kongre açılmadan ya hemen önce ya da tam sonrasında, önemli ölçüde zayıflamış olacaktı.

Bu değerlendirmeleri akılda tutarak, Askeri Devrimci Komitenin bazı üyeleri şimdi daha fazla gecikmeden silahlı ayaklanma başlatma konusunda seslerini yükseltmeye başladılar. Ne var ki, Troçki'nin başını çektiği bir çoğunluk yine de sağlam ama daha kısıtlı bir karşılık vermekte diretti. Troçki hızlı bir şekilde garnizonda en devrimci ve en iyi örgütlenmiş birliklerden ikisinin –Litovski Alayı ile Altıncı İstihkâm Taburunun– asker komitelerine bir emir yazarak Trud Basımevi'ni açma ve güvenliğini sağlama talimatı verdi. Yazılan emirde "İşçi ve Asker Sovyeti Delegelerinin ifade özgürlüğünün baskı altına alınmasını hoş göremeyeceklerini," savunuyordu: "Katliamcılara karşı savaşan halk için dürüst bir basın güvencesi gereklidir."[693]

Bu talimat derhal uygulandı. Litovski muhafızlarından oluşan, makineli tüfeklerle silahlandırılmış bir bölük, Daşkeviç'in önderliğinde Trud Basımevi'nin bulunduğu binaya 9:00'da vardı. Daşkeviç Askeri Devrimci Komitenin bir gece önceki duyurusunu göz ardı ederek dobra dobra "Askeri Devrimci Komitenin imzalamadığı hükümet emirleri geçersizdir," diye bildirdi. Birlikleri, sadık milisleri etkisiz hale getirdi ve hükümet mühürlerini parçaladı. Birkaç saat içinde *Raboçi put*'un basımı yeniden başladı. 24 Ekim akşam baskısında bu gelişmeleri tasvir eden *Birzhevye vedomosti* muhabiri, "asker yoldaşların" kapatılmış bir başka gazete olan "*Zhivoe slovo*'yu kurtarmak için benzer bir çaba göstermediklerini" gözlemliyordu.

Bu arada, Smolni'de Sverdlov partinin Merkez Komitesini bir araya getirmeyi başarmıştı. Toplantıda hazır bulunanlar; Lomov, Cerjinski, Sverdlov, Bubnov, Nogin, Milyutin, Yoffe, Yuritski, Troçki, Berzin ve Kamenev'di.[694] Kamenev'in komiteden daha önce istifa etme talebi görünüşe göre dikkate alınmamıştı. Gelişen bunalım ve Merkez Komitesi üyelerini acele toplamanın güçlüğü açısından başlangıçta günün geri kalan kısmında özel bir yetki verilmeksizin hiçbir üyenin Smolni'yi terk etmemesi kararlaştırıldı. Komitenin tartıştığı ilk önemli konu çok ilginç bir şekilde hükümetin sola saldırısı değil, Petrograd Sovyetinin askeri operasyonlar üzerindeki etkisinin niteliği hakkında Askeri Devrimci Komiteyle General Polkovnikov arasında süren pazarlıkların gidişatıydı. Komite üyeleri, başlangıçta, hükümetin eylemlerinin Askeri Devrimci Komitenin Petrograd garnizonunun öne sürdüğü koşulları kabul etmesinden önce başlatılmış olduğu yanlış izlenimini edinmişti. Ancak Kamenev'in önceki anlaşma hakkında rapor vermesinden sonra, Merkez Komitesi Trud'taki soruna dönerek en sonunda basımevini korumak amacıyla muhafızların gönderilmesini onaylamıştı. Merkez Komitesi bununla birlikte, parti gazetelerinin gelecek sayılarının düzenli olarak çıkmasını güvenceye almak için gerekli tüm adımların atılmasını da kabul etmişti.

Merkez Komitesi üyeleri bundan ayrı olarak, aralarında ılımlı sosyalistlerin etkisinin halen güçlü olduğu posta telgraf işçileriyle demiryolcuların Geçici Hükümetin devrilmesine muhalefet etmeleri ve başkenti ülkenin diğer kısımlarından tecrit etmeyi deneyerek iktidarın Sovyetlere devredilmesine karşı koymaları olasılığından endişe duyuyorlardı. Sovyetler Kongresiyle ilgili politik gelişmeler doruk noktasına ulaştığı ve devrimci rejimin kuruluşu yaklaştığı için yiyecek tedariki ve Sol Sosyalist Devrimcilerle yakın çalışma ilişkisi kurulması gibi konularda da endişeleniyorlardı. Böylece, Bubnov demiryolu işçileriyle ve Cerjinski de posta telgraf çalışanlarıyla ilişki kurmaktan sorumlu kılındı. Aynı zamanda, Milyutin'e yiyecek tedarikini örgütleme görevi verildi. Kamenev ve Berzin de Sol Sosyalist Devrimcilerle görüşmeleri yürütmeye atandı. Troçki'nin diretmesiyle, Merkez Komitesi toplantıyı kapatmadan önce başka bir önlem almayı da kararlaştırdı: Smolni'nin hükümet yanlısı kuvvetlerin eline düşmesi durumunda kullanılmak üzere, yeni kazanılan Peter Paul Kalesi'nde yedek bir karargâh kurulacaktı.

Gerçekte, Merkez Komite'nin 24 Ekim tarihli toplantısının tarihsel önemi, doğrudan ele alınan konular kadar orada tartışılmayan konulardan da çıkartılır. 24 Ekim sabahı bazı Askeri Devrimci Komite üyelerinin kitle ayaklanması için acil çağrı yapılmasını savunduğu kaydedilmiştir. Yaklaşık aynı saatlerde, 15 Ekim'den beri ilk kez toplanan Bolşevik Petersburg Komitesi en son gelişmelere, "hiçbir şekilde geciktirilmeksizin" bir ayaklan-

ma hazırlanması için resmen çağrıda bulunarak karşılık verdi.[695] Ne var ki, Merkez Komitesi içinde, kuşkusuz kısmen Lenin'in katılmaması nedeniyle, görünürde, Geçici Hükümetten derhal ya da bir şekilde Sovyetler Kongresinden önce kurtulma girişiminde bulunulup bulunulmayacağı gibi önemli bir sorunla ilgili ciddi bir değerlendirme yapılmamıştı. Aksine, görünen odur ki bu noktada Merkez Komitesi üyelerinin çoğu düşmanın eylemlerini etkisizleştirme ve solun gücünü bir araya getirme görevine yoğunlaşmıştı. Böylece, Sovyetler Kongresini sorunların nihai olarak hükümetle çözümlenmesi amacıyla kullanma olasılığını azami seviyeye çıkarmayı hedefliyorlardı. Bu bakımdan, Merkez Komitesinin bakış açısı üzerine 24 Ekim öğleden sonra yapılan Bolşevik delegelerinin kapalı bir toplantısında Stalin tarafından yapılan bir yorum önem taşır. "Askeri Devrimci Komite içinde" dedi: "iki bakış açısı vardır. Birincisi derhal bir ayaklanma örgütlememizi; ikincisi ise ilk önce kuvvetlerimizi bir araya getirmemizi öngörüyor. Merkez Komitesi ikinci görüşün yanında yer almıştır."[696]

Bolşevik Merkez Komitesi ve Askeri Devrimci Komitenin, Sovyetler Kongresinin Geçici Hükümeti yıkma ve devrimci bir Sovyet rejimi kurma görevini tamamlamaktaki rolü üzerine yaptığı sürekli vurgu, Stalin tarafından *Raboçi put* gazetesinin 24 Ekim öğleden sonra gibi sokaklarda satılmaya başlayan baskısına hazırladığı baş makaleden başka hiçbir yerde daha açık yansıtılmamıştır. Büyük Harflerle "Neye İhtiyacımız Var?" başlığıyla çıkan makale işçi ve askerleri Sovyetler Kongresi'ne Kerenski hükümetinin yerine devrimci bir rejim getirmek için doğrudan baskı uygulamak amacıyla heyetler oluşturmaya çağırıyordu. Stalin şöyle yazmıştı:

> ...Halk tarafından seçilmeyen ve halka hesap vermek zorunda olmayan şimdiki sahte hükümetin yerine halk tarafından tanınan ve işçi, asker ve köylü temsilcileri tarafından seçilen ve bu temsilcilere hesap verme zorunluluğu olan bir hükümet getirilmelidir...
>
> Şimdiki toprak sahipleri ve kapitalistlerin hükümetinin yerine yeni bir hükümetin, işçi ve köylülerin hükümetinin getirilmesini ister misiniz?
>
> Yeni Rusya hükümetinin... toprak ağalığının kaldırılacağını ve tüm toprakların karşılıksız köylü komitelerine devredileceğini ilan etmesini ister misiniz?
>
> Yeni Rusya hükümetinin çarın gizli anlaşmalarını yayınlamasını, onları geçersiz ilan etmesini ve tüm savaşan uluslara adil bir barış önermesini ister misiniz?
>
> Yeni Rusya hükümetinin açlık ve işsizliği, ekonomik bozulmayı ve yüksek fiyatları kasten körükleyen lokavt (işyeri kapatma) örgütçülerine ve vurgunculara esaslı bir engelleme getirmesini ister misiniz?
>
> *Eğer bunu isterseniz*, tüm kuvvetlerinizi bir araya getirin, tek vücut olarak ayağa kalkın, toplantılar örgütleyin ve heyetlerinizi seçin ve onların aracılığıyla, taleplerinizi yarın Smolni'de açılacak olan Sovyetler Kongresinin önüne koyun.

Merkezî Bolşevik liderliğinin gösterdiği taktik temkinlilik 24 Ekim tarihli Kronştad Bolşevik gazetesi *Proleterskoe delo* ve Petrograd Sovyetinin Bolşeviklerin denetimindeki yeni akşam gazetesi *Raboçi i soldat*'ta yansıtılmıştır. 24 Ekim akşamı *Raboçi i soldat*'ın ön sayfasında "Tüm Rusya Kongresi 25 Ekim'de Başlıyor" manşeti göze çarpıyor ve bunu Askeri Devrimci Komitenin tam sayfa bildirisi izliyordu:

> Petrograd Halkına
>
> Yurttaşlar:
>
> Karşıdevrim hain başını kaldırdı. Kornilovcular Tüm Rusya Sovyetler Kongresini baskı altına almak ve Kurucu Meclisi dağıtmak için kuvvetlerini seferber ediyorlar. Aynı zamanda katliamcılar Petrograd sokaklarında karışıklık yaratabilir ve kitlesel katliamlar yapabilirler.
>
> Petrograd İşçi ve Köylü Vekilleri Sovyeti devrimci düzeni karşı-devrim ve katliamcıların saldırılarından koruma sorumluluğunu üzerine almıştır.
>
> Petrograd garnizonu herhangi bir şiddet ve karışıklığa izin vermeyecektir...
>
> Yurttaşlar! Sizi sükunetinizi ve öz denetiminizi korumaya davet ediyoruz. Düzen ve devrim davası güçlü ellerinizdedir!
>
> Askeri Devrimci Komite

Sovyetler Kongresine doğru bu sürekli yönlendirme basında olduğu kadar halka yapılan duyurularda da görülüyordu. Troçki; Stalin'in Merkez Komitesinin taktik duruşuna dikkat çektiği Bolşeviklerin kongre fraksiyonunun öğleden sonra yapılan kapalı toplantısında verdiği söylevinde her şeyden önce, Rusya'nın her yanından gelen Bolşeviklerin, devrimin yakın bir tehlike içerisinde olduğuna ya da Askeri Devrimci Komitenin bir şekilde kongrenin yetkilerini ele geçirmiş olabileceğine dair korkularını dağıtmaya çabalarken endişeli gözüküyordu. Şöyle açıklıyordu:

> Hükümet güçsüzdür. Ondan korkmuyoruz çünkü yeterince gücümüz var... Bazı yoldaşlar, örneğin Kamenev ve Riyazanov bizim durum hakkındaki değerlendirmemizi paylaşmıyorlar. Ne var ki, ne sağa ne de sola yaslanıyoruz. Taktik çizgimiz gelişen koşullara göre belirlenmektedir. Her gün daha güçleniyoruz. Görevimiz kendimizi savunmak ve yarın yapılacak Sovyetler Kongresi için sağlam bir temel kurmak amacıyla yetki alanımızı adım adım genişletmektir. Bütün ülkenin görüşü yarın açıklığa kavuşacaktır ve Petrograd bu çağrılara yanıt vermekte yalnız kalmayacaktır.[697]

Ertesi gün, bu kapalı toplantıya katılanlardan Mikhail Zhakov tarafından yazılan bir mektuba göre, Troçki konuşmasının sonuna doğru, Geçici Hükümetin tutuklanmasının bağımsız bir görev olarak planlanmadığı hususunda özenle ısrar etti. Troçki'nin "Eğer kongre bir hükümet kurar ve Kerenski de ona uymayacak olursa, bu politik değil polisiye bir sorun olur," dediği kaydedilmişti: "Şimdi Kışlık Sarayı savunmak için bekleyen zırhlı araç-

lardan birini bile hükümeti tutuklamak amacıyla kullanmak yanlış olacaktır. Ne var ki, Askeri Devrimci Komite'nin *Raboçi put*'un basımevini yeniden açma ve onu korumak için askeri öğrenciler yerine kahraman Litovski Alayı'na güvenme kararı yanlış değildi. Bu savunmadır, yoldaşlar. Bu, savunmadır." Zhakov burada Troçki'nin konuşmasının çılgın bir alkış tufanıyla kesildiğini not etmişti.[698]

Petrograd Sovyetinde birkaç saat sonra yapılan bir toplantıda, Troçki yine aynı doğrultuda konuşarak "Tüm Rusya Kongresi arifesinde bugün ya da yarın silahlı bir çatışma bizim planlarımız içinde değildir," diye ısrar etti. "Kongrenin bizim sloganımızın içeriğini büyük kuvvet ve yetkiyle yerine getireceğine güveniyoruz," diye sözlerini sürdürdü. "Ancak eğer hükümet hâlâ elinde olan yirmi dört, kırk sekiz ya da yetmiş iki saati kullanmak ister ve bize karşı çıkarsa o zaman dişe diş, kana kan bir karşı saldırıyla yanıt vereceğiz."[699] Bundan başka, bu oturumun kapanışına yakın, Sol Soyalist Devrimcilerin ısrarıyla Askeri Devrimci Komite bir basın açıklaması yayınlayarak bir ayaklanma hazırlığını kesin bir dille reddetti: "Tüm söylenti ve raporların aksine, Askeri Devrimci Komite, iktidarın ele geçirilmesi için hazırlık olmadığını ve bu yönde çalışmalar sürdürülmediğini bildirir. Hazırlıklar tümüyle Petrograd garnizonunun çıkarlarının ve demokrasinin karşı-devrimci saldırılar karşısında savunulması içindir."[700]

Bolşevikler Sovyetler Kongresi'nde programlarına verilen destekleri bir araya getirmeye çalışırken ve kongrede devrimci bir hükümet kurma hazırlıkları yaparken Kerenski de ateşli bir şekilde solu yok etme planlarını uygulamaya ve aynı derecede önem taşıyan savunmalarını güçlendirmeye çabalıyordu. 24 Ekim sabahı zamanının çoğunu Genelkurmay binasında cepheden başkente sadık birlikler gönderilmesini hızlandırmaya çalışarak geçirdi. Askeri Devrimci Komite komiserlerinin derhal uzaklaştırılması için emir yayınlandı. Yine bütün garnizon birliklerinin Petrograd Askeri Bölge karargâhının özel izni olmaksızın kışlalarından ayrılmaları yayınlanan bir emirle kesin olarak yasaklandı.[701]

Sabah ve öğleden sonra, birliklerin ezici çoğunluğunun, düzenli askeri komutanlıktan gelen emirlere değil, aşırı soldan gelen talimatlara yanıt verdiği açıkça belli olmuştu. Litovski Alayından askerlerin Trud Basımevi'nin yeniden açılmasına yardımcı olunması yönünde Troçki'nin verdiği emri yerine getirme konusunda gösterdiği atılganlık da dikkat çekmişti. Fransız-Rus tersanesinde bir yıldan beri onarımda olan beş yüzden fazla mürettebata sahip *Aurora* kruvazörünün davranışı da tipik bir örnekti. *Aurora*'nın radikalleşmiş mürettebatının Askeri Devrimci Komiteyi destekleyeceğini fark eden düzenli donanma komutanı geminin motor testi için denize açılmasını emretti. Ne var ki, Askeri Devrimci Komitenin uyarısıyla Tsentrobalt bu

emri geri aldı ve yanıt olarak, denizciler subaylarına karşı ayaklandılar ve Petrograd'da kaldılar.[702]

Saatler geçtikçe, hükümeti savunacak kuvvetlerin, dahası Petrograd dışından gelecek önemli askeri yardımın ulaşması ciddi biçimde gecikmişti. 23–24 Ekim gecesi ve ertesi gün çağrılan askeri birliklerden bazıları hükümete yardım için gelmeye isteksiz olduklarını derhal bildirdiler. Öte yandan diğerlerinin hareketi de Askeri Devrimci Komiteyi destekleyen yerel kuvvetler tarafından önlenmişti. Tıpkı Kornilov olayları sırasında yapıldığı gibi, cepheden gelen birliklerin ilerleyişi başkent dışında durdurulmuş ve kendilerine hükümetle Petrograd Sovyeti arasındaki mücadele açıklanır açıklanmaz onlar da kendiliklerinden Askeri Devrimci Komite'ye destek sözü vermişlerdi.

Öğlen civarında, Kadın Yıldırım Taburu iki yüz kişiden az kuvvetleri ile Levaşova'dan Kışlık Saray'a gelerek göreve hazır olduklarını bildirdiler. Onlara öğleden sonra saat 2:00'de Mikhailovski Topçu Okulu'ndan gelen altmış sekiz askeri öğrenci katıldı. Ayrıca sarayda hazır bulunan ya da 24 Ekim günü ve gecesi boyunca orada göreve hazır olduğunu bildirenler toplamda, Peterhof, Oranienbaum ve Gaçina subay eğitim okullarından yaklaşık iki bin askeri öğrenci ve 134 subay olmuştu. Askeri Devrimci Komitenin küçük bir kesiminin bile şimdilik başa çıkabileceği büyüklükte olan bu nispeten cılız kuvvetler Kerenski'nin toplayabileceklerinin en iyisiydi.[703] Kerenski, bu kuvvetlerden bazılarını kullanarak hükümet büroları, tren istasyonları, Neva köprüleri ve önemli kamu hizmet kurumları çevresinde güvenliği sağlamak için elinden gelenin en iyisini yaptı.

Öğleden sonra başbakan, Marinski Sarayı'na gitti. Orada Ön Parlamentoyu toplayarak hükümete destek bulmaya ve solu baskı altına almak için başlattığı önlemleri onaylatmaya uğraştı. Kerenski'nin bu olayla ilgili konudan konuya geçerek yaptığı duygu yüklü konuşması Rusya'da halka verdiği son söylev oldu. Sağdan gelen alkış tufanı ve soldan yükselen yuhalamalarla sık sık kesilen ve bir saati aşkın süren bu söylevi bir tarihçi tarafından, "iflas etmiş bir politikacının isterik feryadı," olarak tasvir edilmişti.[704] Kerenski gerek aşırı sağ ve gerek radikal solu Kurucu Meclisin toplanmasını ve özgür, demokratik bir hükümet sisteminin kurulmasını bozmaya çalışmakla suçladı. Eleştirilerinin esas ağırlığını Bolşeviklere ayırmıştı. Kerenski partiye yaptığı suçlamalara kanıt olarak Lenin'in 19 ile 21 Ekim tarihleri arasında *Raboçi put* gazetesinde çıkan "Yoldaşlara Mektup" adlı yazı dizisinde yer alan acil ayaklanma tezlerinden geniş biçimde alıntı yaptı. Aynı zamanda, halka açık toplantılarda ve parti basınında dile getirilen "silahlı ayaklanma için tekrarlanan Bolşevik çağrılarını" örnek gösterdi.

Kerenski Bolşeviklerin "bir ayaklanma örgütleyerek..." "Alman proletar-

yasına değil ama... Alman egemen sınıfına" yardım etmekte olduğunu iddia etmeyi sürdürdü:

> ... Rusya cephesini Wilhelm ve adamlarının silahlı kuvvetlerinin tehdidine açıyorlar... Sorumluluklarımın tümüyle farkında olarak, bu platformdan, bir Rus politik partisinin bu tür eylemlerinin Rus devletine ihanet oluşturduğunu ilan ediyorum... Petersburg halkının belli bir kesimi ayaklanma halindedir... Tutuklama emri verilmiştir... Devletin bilerek ya da bilmeyerek ihanetle tehdit edildiği ve yıkılmanın eşiğinde olduğu şu anda, benim de dâhil olduğum Geçici Hükümet, devletin bekasına, onuruna ve bağımsızlığına ihanet etmektense öldürülmeyi ve yok edilmeyi tercih eder.

Burada, Menşevik-Enternasyonalistler ve Sol Sosyalist Devrimciler dışında kalan Ön Parlamento üyeleri koltuklarından kalkarak Kerenski'yi coşkuyla uzun uzun alkışladılar. Bu olay bir Kadet'nin, Moisei Adzhamov'un yerinden sol sıralara doğru koşarak, "Şu oturanların bir fotoğrafını alalım," diye bağırmasına neden olmuştu.[705]

Kerenski düzen yeniden güçlükle sağlandıktan sonra konuşmasına devam etti. Askeri Devrimci Komite'nin o sıralarda kentin dört bir yanında dağıtılan "Bir Numaralı Emri"nden alıntılar okuyarak, adeta kükrüyordu: "Bu, ayaktakımını var olan düzene karşı kışkırtma çabasıdır... Kurucu Meclisi bloke etme ve cepheyi Wilhelm'in merkezi kuvvetlerinin saflarına açma çabasıdır." Sola doğru dönerek, sözlerinde şöyle diretti: "Şu anda herkes bir karar vermelidir: Cumhuriyet, özgürlük ve demokrasiden yana mısınız yoksa bunlara karşı mısınız?" Sonuç olarak, şunları söyledi:

> Büyük özverilerle, özgür Rus halkının birçok neslinin verdiği can ve döktüğü kanla kazanılmış özgürlükleri savunmak için size uyanık olma çağrısı yapmaya geldim... Rus halkının özgür iradesine karşı el kaldırmaya cüret eden ve aynı zamanda cepheyi Almanya'ya açmakla tehdit eden Rus toplumunun tüm unsurları, o grup ve o partiler acil, kesin ve topyekûn tasfiyeye tabidirler... İşte tam bu gün, Geçici Hükümetin bu coşkulu topluluktan alacağı destek güvencesiyle görevini yerine getirip getiremeyeceği konusunda yanıt almasını talep ediyorum.[706]

Kerenski sonradan, söylevinin ardından öğleden sonra 2:30 civarında Marinski Sarayı'ndan ayrıldığını ve bu sırada Ön Parlamentodan birkaç saat içinde güçlü bir destek taahhüdü alacağına ikna olduğunu anımsıyordu.[707] Böyle olmadı. Ön Parlamento vekilleri 24 Ekim öğleden sonrası ve akşamını, aralıklı toplantılarda Kerenski'nin güvenoyu isteğine en iyi nasıl yanıt vereceklerini tartışarak geçirdiler. Vekiller akşam 7:00'de yeniden toplandığında sol üzerine toptan bir darbe indirmesi için Kerenski'ye *açık kart* (tam yetki) verilmesine Ön Parlamentonun önemli bir kesiminin muhalif olduğu keskin biçimde ortaya çıktı.

Uzatılan aradan sonraki ilk konuşmacı Sol Sosyalist Devrimcilerin baş

sözcüsü Kamkov oldu. Dört hafta sonra Birinci Sol Sosyalist Devrimciler Kongresindeki söylevinde, "Kerenski'nin Bolşevik ayaklanmasını bastırmak için tam yetki talep ettiğinde, yetkisi ne olursa olsun hiç kimsenin ayaklanmayı durduracak güce sahip olmadığı gerçeğinin hiç farkında olmadığını" gördüğü zaman duyduğu ıstırabı anımsayacaktır. Kamkov o zaman, "Petrograd'ın alt sınıfları içinde çalışanlarımız açısından, Kerenski'nin Petrograd garnizonu içinde onu bir koalisyon hükümetinin başı olarak savunacak bir düzine adam bulamayacağının açık olduğunu" açıkladı.[708] Ön Parlamentoda, 24 Ekim akşamı Kamkov şöyle ilan etti:

> Hükümetin başı buraya gelerek bir tür ayaktakımının başkaldırdığını ilan ettikten ve onunla başa çıkması için meclisin kendisine yardım etmesini talep ettikten sonra, çoğunuz bu yetkiyi ona vermeyi düşünebilirsiniz. Ama Rus halkı, devrimci ordu, proletarya ve emekçi köylülerin de aynısını yapacağından emin değilim. Birbirimizle saklambaç oynamayalım. Bu hükümete güvenen kimse kaldı mı? ... Devrimci ordunun ya da proletaryanın desteğine sahip değildir ve onlara karşı çıkanlar ayaktakımı değil, devrimci demokrasinin kesinlikle politik olarak en bilinçli unsurlarıdır. Eğer iç savaş korkusunun olgunlaştığı zemini ortadan kaldırmaya cidden niyetimiz varsa, şimdiki çıkmazdan tek kurtuluş yolunun homojen, devrimci demokratik bir hükümet olduğunu açıkça ilan etmeliyiz. Bu hükümetin içinde de Kornilov'a bağlılık gösterileri örgütleyen unsurlar olmayacaktır.

Ondan sonra, Menşevik-Enternasyonalistler adına söz alan Martov da mevcut hükümete benzer biçimde eleştirel yaklaşıyordu. Kürsüye çıkınca, sağda oturan birisi bağırdı: "İşte, gelecek hükümetin Dışişleri Bakanı." Gözlerini eleştirinin geldiği yere diken Martov karşılık vermekte gecikmedi: "Miyop olduğum için gözlerim uzağı iyi göremiyor. O nedenle, bu sözün Kornilov kabinesinin dışişleri bakanı tarafından söylenip söylenmediği hakkında bir şey diyemiyorum." Martov şöyle ilan etti:

> Şu anda proletarya ve ordunun önemli bir kesiminin hareketi söz konusuyken bunu bir ayaktakımı hareketi diye adlandırma hakkını kendisinde gören başbakanın kullandığı dil, yanlış hedeflere yönelmiş olsa bile, bir iç savaş kışkırtmasıdır. Ama ben ... mevcut durumu kullanarak devrimi frenlemek isteyenlerin arzularına izin vermeyeceğimize dair umudumu yitirmedim. Demokrasi, eğer hükümet halkın en acil ihtiyaçlarına yanıt vereceğini garanti etmezse, ona destek olmayacağım ilan etmelidir. Baskılar devrimin ihtiyaçlarının karşılanmasının bedeli olamaz. Rusya'nın acil barış politikası izleyeceği, toprak komitelerinin yerleşim için bekleyen terk edilmiş topraklar üzerinde denetim sağlayacağı ve ordunun demokratikleştirilmesinin durdurulmayacağı derhal duyurulmalıdır. [Ve] eğer bu tür açıklamalar bu hükümet için imkânsızsa, o zaman hükümet yeniden örgütlenmelidir.

Kamkov ve Martov'un bu açıklamalarında beklenmeyen bir şey yoktu. Gerçekten şaşırtıcı olan, Kerenski'nin talebine Menşevikler ve Sosyalist Devrimcilerden gelen yanıtlar oldu. Dan ve Gots gibi kişiler Kornilov olay-

larından sonra, koalisyona verdikleri destek konusunda ilk kez yalpalıyorlardı. 24 Ekim akşamı yapılan Ön Parlamento oturumunda görüşleri Dan tarafından dile getirildi. Başlangıçta, Dan Bolşeviklerin tutumlarına karşı toptan muhalefetini ve hoşnutsuzluğunu ifade etti. Aynı şekilde, hükümetle sol arasındaki çatışma barışçı yollarla çözülmezse kazananın aşırı sağ olacağı yönündeki ısrarını da vurguladı. Bundan başka, kanlı olayların önünü almak için tek yolun daha fazla gecikmeden şimdi Bolşeviklerin peşinden yürüyen kitlelerin özlemlerine yanıt vermek olduğunu bildirdi. Dan'ın söylediği şekilde:

> Bolşevik ayaklanmasının yarın nasıl sonlanacağına bakılmaksızın, eğer kanla bastırılır ve düzen silahlı kuvvetlerle sağlanırsa ... pratik açıdan, bu Bolşevikleri, hükümeti, demokrasiyi ve devrimi silip süpürecek üçüncü kuvvetin zaferi olacaktır. Bolşeviklerin mantar gibi bittiği toprağı değiştirmek istiyorsak yüzümüzü politik önlemlere dönmeliyiz. Gerekli olan, hükümetle Cumhuriyet Konseyi tarafından halkın kendi haklı çıkarlarının Bolşevikler değil de hükümet ve Cumhuriyet Konseyi tarafından desteklendiğini göreceği bir platformun açıkça ilanıdır. ... Barış ve toprak ve ordunun demokratikleştirilmesi sorunlarının çerçevesi hükümetin bu yolda sağlam ve cesur adımlarla yürüdüğünden tek bir işçi ve askerin en küçük bir kuşkusu olmayacak şekilde çizilmelidir.[709]

Bir anısında, Dan, Kerenski'nin söylevine tepkilerini anımsamakta ve o zamanki düşünüş şeklini açıklamaya çalışmaktaydı.[710] Ön Parlamentonun Ekim ayının en başından itibaren çalışmalarında, Dan ve benzer görüşlere sahip öteki Menşevik ve Sosyalist Devrimci liderler radikal reform programı uygulayabilecek solcu, demokratik ve tümüyle sosyalist bir hükümet kurulması için çalışmışlardı. Dan'ın iddiasına göre, bunu ancak bu acil, ciddi politik adımlar kanalıyla Bolşeviklerle mücadelenin başarılı olacağına inandıkları için yapmışlardı. Dan Ön Parlamentodaki kendi kanadında "Bolşeviklerle katı askeri araçlarla savaşmanın daha baştan yararsız olduğunu kabullenmek gerekir çünkü zaten hükümet bu araçlara sahip değildir," görüşünü savunmuştu. Dan bu görüşü Ön Parlamentodaki sağın reddettiğini belirtmektedir. Sağın, hükümetin elindeki askeri kuvvetin Bolşevikleri ezmeye yeteceği yönünde yanlış bir inancı vardı; dolayısıyla bundan sonra, "Bolşevikleri açık savaşa çekmeyi" hedefliyordu. Kerenski'nin Ön Parlamentoda 24 Ekim öğleden sonra verdiği söylevden sonra, Dan ve arkadaşları bir kurtuluş umudu olarak gördükleri tek yolu hükümete göstermeyi ve bu yolda sonuna kadar gitmek için hükümete katılmaya hazır olduklarını tekrar vurgulamayı görev kabul ettiler.

Ön Parlamentonun 24 Ekim'deki toplantısının kapanışına doğru, üç önerge oylamaya sunulmuştu. Birincisi, kooperatif örgütleri ve Kadet Partisi adına, hükümetin başkentteki isyanı bastırması için kesin önlemler al-

masına tam destek taahhüdünde bulunmasıydı. İkincisi, kazak komutanlığı tarafından ileri sürülen çok daha kışkırtıcı bir önergeydi. Bu önergede solu şiddetle eleştiriyor, zayıf davranışları ve hatta "Bolşeviklere göz yummaları" nedeniyle Geçici Hükümeti reddediyorlardı. Hükümetten "bu olayda Bolşeviklerin isteklerine hiçbir şekilde boyun eğmeyeceğinin" garantisini talep ediyorlardı. Üçüncü önerge, Ön Parlamentodaki sol taraf ından hazırlanmış ve Dan tarafından sunulmuştu. Geçici Hükümeti acil politik ve sosyal reformların ilan edilmesini geciktirdiği için açıkça eleştiriyorlardı. Ön Parlamentonun desteklenmesini ise, radikal bir "toprak ve barış" programının ilan edilmesi ve düzenin sağlanması için Geçici Hükümetle birlikte çalışacak "Kamu Güvenliği Komitesi" kurulması koşuluna bağlı olarak kabul ediyorlardı. Düşündükleri komite üyeleri belediye yönetimleri ve Sovyetlerin temsilcilerinden oluşacaktı. Akşam 8:30'da solun karar önerisi 102'ye karşı 123 oy gibi az bir farkla kabul edildi. 26 çekimser oy vardı. Gerçekte, kabul edilen Kerenski'ye "güvensizlik" oyu olmuştu.[711]

Dan anılarında, bu kararın geçmesinden hemen sonra, Gots'la birlikte Ön Parlamentonun çok daha tutucu başkanı Avksentiyev'i alarak hükümetten Ön Parlamentonun tavsiyelerini kabul etmesini talep etmek üzere Kışlık Saray'da yapılacak bakanlar kurulu toplantısına koşturduklarını belirtmektedir. Dan'a göre, kendisi ve Gots hükümetin razı olacağını ve basılacak tarihi bildirinin kentin her yanına yapıştırılacağını boşuna umut ettiler. Bu bildiriyle, yurttaşlara Geçici Hükümetin tüm askeri faaliyetin durdurulmasını resmen önerdiği ve evrensel barış için görüşmelere başlandığı, toprak komitelerine tüm özel mülkiyet elindeki toprakların kendilerine verildiğinin bilgisi telefonla iletilecek ve Kurucu Meclis'in kuruluşunun hızlandırılacağı duyurulacaktı.

Dan ve Gots, Kerenski'ye böyle bir eylemin kitlelerin ruh halini değiştireceğini ve Bolşevikler içinde ayaklanmaya karşı olan liderlerin elini güçlendireceğini ısrarla anlattı. Ne var ki, Ön Parlamento'daki eylemin haberi başbakanın gözünü öfkeden kör etmişti, buna hiç şaşırmamak gerek. Dan "Kerenski o zaman," diye daha sonra yazmıştı: "tükenişin sonuna yaklaşmış bir kişi gibi gözükmekteydi." İlk başta ertesi sabah istifa etme niyetini bildirdi. Sonunda, "tavsiye ve talimatlara ihtiyacı olmadığını; isyanla kendi kendine başa çıkacak durumda olduğunu" iddia ederek Dan, Gots ve Avksentiyev'i yanından kovmuştu.[712]

Dan gibiler için büyük bir darbe olmuştu bu. Hâlbuki, Dan halkın huzursuzluğunu etkisiz hale getirmeyi ve Kerenski'nin daha radikal bir reform programı uygulamayı benimsemesi için baskı yaparak Bolşeviklerin üzerinde durduğu zemini sarsmayı umut ediyordu. O da olmazsa, onu zorlayarak yeni ve daha olumlu bir hükümetin önünü açacaklardı. Bu amaca ulaşmak

için girişimleri hâlâ sürüyordu. Tüm Rusya Yürütme Komitelerinin gece yarısından hemen sonra başlayıp 25 Ekim sabah 4:00'e kadar süren olağanüstü ortak toplantısında, merkez ve sol Menşevikler bir karar geçirmeyi başardılar. Bu kararda, bir yandan Bolşevikler suçlanıp Kamu Güvenliği Komitesinin kurulması onaylanırken, diğer yandan da Ön Parlamentonun daha önce kabul ettiği acil reform talepleri bir daha onaylanmıştı.[713]

Bundan başka, art arda yapılan kapalı parti strateji toplantılarında, Sol Sosyal Demokratlar ve Menşevik-Enternasyonalistler şimdi gayretle Sovyetler Kongresinde tümüyle sosyalist bir koalisyon hükümetinin kurulması için kampanya yürütmekteydi. Bu kampanya başlangıçta meyvelerini verecek gibi gözüküyordu. "Savunmacıları" ve "enternasyonalistleri" de içine alan Menşevik fraksiyonunun toplantısı kongreye sunulmak üzere bir dizi "tezi" birleştiren bir politik önerge kabul etti. Bu önerge önceki ılımlı sosyalist politikalardan Ön Parlamentodaki karardan daha da ciddi bir uzaklaşma getiriyordu. Bu tezler bakanlar kurulunun tümüyle değiştirilerek yeniden oluşturulmasını talep ediyor ve kurulacak yeni hükümetin "homojen" ve "demokratik" olmasını şart koşuyordu. Bir yandan Bolşeviklerin eylemlerini lanetlerken, aynı zamanda da Bolşevik ayaklanmasını kışkırttığına inandıkları Geçici Hükümetin politikalarını da tanımamaya çağırıyorlardı. Bu tezler ayrıca hükümetin Bolşevik ayaklanmasını silahlı kuvvetlerle bastırma girişimlerinin "*sert biçimde geri püskürtülmesini*" de kapsamaktaydı.[714]

Bu arada Sol Sosyalist Devrimcilerin 25 Ekim sabahı yapılan Sosyalist Devrimciler kongre fraksiyonu kapalı toplantısında kendilerini rahatlatan bir çoğunluğa sahip oldukları görüldü. Orada Sosyalist Devrimcilerin sunduğu bir karar önerisi altmışa karşı doksan altı oyla reddedildi. Bundan sonra, çoğunluk belli ki "homojen" sosyalist bir hükümet kurma çabalarını koordine etmek üzere "Menşevik-Enternasyonalistlerle temas kurmak" için anlaştı.[715] Bu kadar önemli olan başka bir şey, bu zaferin ardından Sol Sosyalist Devrimcilerin kongrede bütün fraksiyonların, solun programı arkasında birleşebileceğine dair umutlar taşımalarıydı.[716]

Petrograd'da 24 Ekim öğleden sonra ve akşam boyunca meydana gelen politik gelişmeleri analiz eden birisi için, Kerenski'nin solla tek başına başa çıkabileceğini söylemesini anlamak mümkün değildir. 25–26 Ekim tarihlerindeki Petrograd gazetelerindeki "Son Haberler" sütununda yer alan ve görgü tanıklarına dayanarak kabataslak yazılmış haberler, bazen akıl karıştırıcı da olsa hükümetin konumunun ne derecede zayıfladığını kanıtlamaktaydı.

Kerenski'nin Ön Parlamentodaki talihsiz konuşmasından kısa bir süre sonra Genelkurmay karargâhındaki subayların tedirginliği Smolni etrafında toplanan silahlı işçi ve askerlerin sayısının endişe verici ölçüde arttığına

dair gelen haberlerle artmıştı. Bunun üzerine, şimdi Neva üzerindeki Liteini, Troitski ve Nikolaevski köprülerinin açılmasını ve kalan tek Neva geçişi olan Saray Köprüsü'nün hükümet tarafından sıkı bir şekilde denetlenmesini emrettiler. Bunun amacı, Neva'nın sağ yakasındaki işçi mahallelerinden gelecek isyancıların kent merkezine akınını kesmekti.[717] Hükümetin 24 Ekim'de Neva köprüleriyle ilgili planlarını öğrenen Bolşevik Askeri Örgüt lideri ilin Zenevski gösterdiği tepkiyi sonradan şöyle yazmıştı: "İstemeden, Temmuz olaylarını anımsadım... Köprülerin açılması bana bizi yok etmek için yapılan başka bir girişimin ilk adımı gibi gözüktü. Geçici Hükümetin bize karşı bir zafer daha kazanması mümkün müydü?" [718]

Bu olayda böyle bir tehlike yoktu. Mihailovski Topçu Okulu'ndan gönderilen hükümete sadık askeri öğrenciler Liteini Köprüsü'ne varır varmaz kendilerine meydan okuyan, çoğu silah taşıyan öfkeli bir yurttaşlar topluluğuyla karşılaştı. Silahlarını bırakmak zorunda kalan askeri öğrencilere akademiye geri dönene kadar aşağılayarak eşlik edildi. Tespit edilebildiği kadarıyla, bu eylem Askeri Devrimci Komiteden özel bir talimat almadan yapılmıştı. Benzer biçimde, köprüler için mücadele başlar başlamaz, İlin-Zenevski garnizon askerleri de kendi başlarına hareket ederek Bolşaya Nevka üzerinde Viborg bölgesiyle Petrograd yakasını birbirine bağlayan daha küçük Grenaderski ve Samsonevski köprülerinin denetimini ele geçirdiler.[719]

Askeri bölge komutanlığı, Birinci Petrograd Kadın Yıldırım Taburundan bir birliğe Troitski Köprüsü'nü açma sorumluluğunu verdi. Köprü üzerindeki hareketleri önlemek amacıyla tabura özel olarakateşli silah kullanma yetkisi tanıyan emirler yayınlandı.[720] Anlaşılan kadın askerler bu emirleri ciddi biçimde uygulamaya çalışmamıştı çünkü muhtemelen Peter Paul Kalesi'nin surları üzerine yerleştirilmiş makineli tüfeklerin ateş menzili içindeydiler. Askeri öğrencilerle Kızıl Muhafızlar arasındaki kısa bir mücadeleden sonra, askeri öğrenciler Vasilievski adasını kent merkezine bağlayan Nikolaevski Köprüsü'nü açmayı başarmıştı. Böylece, Saray Köprüsü bir süre için askeri öğrencilerin ve Kadın Taburunun sıkı denetiminde kaldı. Yine de, akşam erken saatlerde, yaşamsal önem taşıyan "köprüler muharebesi" hükümet düşmanı güçler tarafından kazanılmış görülüyordu. Bolşaya Nevka ve Malaya Neva üzerindeki köprülerin tamamıyla birlikte, Neva üzerindeki dört ana köprüden ikisi bu güçlerin eline geçmişti.

Akşam saat 4:00'de, Temmuz olaylarını izleyen günlerde başkente aktarıldıkları günden beri Kışlık Sarayın güvenliğinden birinci derecede sorumlu olan bisikletçiler birden artık nöbet yerlerinde durmayacaklarını bildirdiler. Bir saat sonra, Askeri Devrimci Komitenin emriyle hareket eden komiser Stanislav Pestkovski merkezi telgraf ofisinin denetimini aldı. Kilit iletişim tesislerinin alınmasındaki bu ilk başarı hiç ateş edilmeden elde edilmiş-

ti. Ayrıca telgraf ofisinin üç bin çalışanının içinde bir tek Bolşevik bile yoktu. Buradaki önemli etken telgraf ofisinde o sırada düzenli koruma görevini Keksgolmsky Alayı'ndan bir asker müfrezesinin üstlenmiş olmasıydı. Bu alay uzun zamandır Askeri Devrimci Komiteye bağlılık taahhüdünde bulunmaktaydı. Yine onların komutanının desteğiyle, Pestkovski; posta telgraf işçileri sendikasının bir sağ Sosyalist Devrimci olan başkanına otoritesini tanıması için baskı yapmıştı.[721]

Bir askeri öğrenci müfrezesi akşam saat 8:00 civarında posta telgraf ofisini geri almayı denedi ancak başaramadı.[722] Bunun üzerinden çok geçmeden, başka bir Askeri Devrimci Komite komiseri Helsingforslu Bolşevik Leonid Stark yalnızca on iki denizci eşliğinde bir basın telgraf servisi olan Petrograd Telgraf Ajansını işgal ederek yönetimini aldı. Stark'ın ilk eylemlerinden biri Ön Parlamentodan tam o anda geçen politik kararın telgrafının gönderilmesini durdurmak oldu.[723] Yaklaşık aynı zamanda, Temmuzda hükümetin yardımına gelen ilk büyük garnizon birliği İzmailovski Muhafız Alayı askerleri, Baltık İstasyonu'nun denetimini aldı. Bu istasyon Finlandiya Körfezi ve batı noktaları boyunca deniz kıyısından gelen sadık takviye birliklerinin son istasyonuydu. En iyi Petrograd Askeri Bölge karargâhlarının yanıt olarak toplanma biçimi telgrafla gelen bir uyarı oldu: "Hükümete sadık birlikler ve Merkez Yürütme Komitesi cepheden yola çıkmıştır." [724]

Bu sırada Bolşevikler tarafından atılan en önemli adımlar gizlilik içerisinde gerçekleştirilmişti. 24 Ekim akşamı erken saatlerde, Helsingfors'da bulunan Dibenko en sonunda Antonov'dan Kuzey Sovyetler Kongresinde kararlaştırdıkları telgrafı aldı: "Denizcileri ve gemileri Petrograd'a gönder" anlamına gelen "Talimatları gönder"[725] Antonov aynı zamanda Kronştad denizcilerinin ertesi gün başkente gönderilmesi için Kronştad Sovyetinin bağlantı adamı Bolşevik Aleksey Pronin'e el yazısıyla bir talepte bulundu.[726] Birkaç saat sonra, Askeri Devrimci Komite adına Aleksey Baranov Petrograd'dan Dibenko'yu arayarak deniz kuvvetlerinin gönderileceğini doğrulamasını istedi. Baranov "Hava gergin," diye bildirdi. "Sizin desteğinize güvenebilir miyiz?" "Kruvazörler şafakta denize açılacak," diye yanıtladı Dibenko.[727]

Askeri Devrimci Komitenin özel askeri görevler verdiği belirli garnizon birlikleri ve Kızıl Muhafız yedekleri dışında, Petrograd bölgesinde bulunan yarım milyonun üzerindeki işçi, asker ve denizci; hükümet kuvvetleriyle bu ilk çarpışmalarda fabrika ve kışlalarında kalmıştı. 24 Ekim öğleden sonrasıyla akşam boyunca ve ertesi gün başkentin işçi mahallelerinde ve Baltık Filosuna ait ana üslerde toplantılar düzenlenmişti. Bu toplantıların hemen hepsinde ağız birliği etmişçesine Petrograd Sovyeti ve programına verilen destek ifade edildi. Şimdilik, neredeyse hiç halk arasında karışıklık çıkma-

mıştı. Şubat ve Temmuzda olduğu gibi, solla hükümet arasında çatışmaya dönüşecek kitle gösterileri hiç yapılmamıştı.

İkindiye doğru, Neva köprülerinin açıldığı haberinin duyulmasıyla, ilk ve ortaokullardaki öğrencilerle resmi dairelerde çalışanlara izin verildi, kent merkezinde banka ve mağazalar kapandı ve tramvay seferleri azaltıldı. Sokaklar hâlâ sakindi. Akşam olunca modaya uygun giyinmiş kalabalıklar Nevski Prospekt'de yürüyüşlerine başladılar ve genellikle bu caddede bulunan fahişelerin de işlerine devam ettikleri görülüyordu. Gelenlerin sayısı azalmış olsa da, restoranlar, gazinolar, sinema salonları ve tiyatrolar normal işliyordu. Aleksandrinski Tiyatrosu'nda Meyerhold'un sahnelediği Aleksey Tolstoy'un *Korkunç Ivan'ın Ölümü* ve Marinski Tiyatrosu'nda *Boris Godunov*'un gösterisi programına uygun olarak devam ediyordu. Bu gidişat, Askeri Devrimci Komitenin ayaklanmayı sürekli inkârıyla birleşince, dönemin gözlemcilerinin aklını karıştırmaya başlamıştı. Bu durum o zaman başkentin çeşitli yerlerinde yaygın biçimde görülen gelişmelere yoğun bir gerçek dışı algılayışa yol açıyordu.

Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, göründüğü kadarıyla hiç kimse Askeri Devrimci Komitenin taktiklerinden dolayı Lenin'den daha fazla aklı karışmış ve dertlenmiş durumda değildi. Bu tarihsel büyük anda savaş meydanından uzakta, başkentin varoşlarında Fofanova'nın evinde oturuyordu. 20 Ekim'de, Lenin'in başkentte bulunduğuna dair çıkan söylentiler üzerine Adalet Bakanı, Bolşevik liderin tutuklanması için yeni bir emir çıkardı. Bu, artık onun gizlendiği yerden çıkmasının güvenlik açısından sakınca yaratmayacağı umudunu söndürdü. 21 ve 23 Ekim arasında, Lenin Askeri Devrimci Komitenin Petrograd garnizonunun denetimini almak için verilen mücadelede kazandığı başarıya sevinmişti. Ama Troçki'den farklı olarak, bu zaferleri Geçici Hükümetin otoritesini yavaş yavaş zayıflatan adımlardan biri olarak görmüyordu. Ona göre, her şey yolunda giderse, Sovyetler Kongresinde iktidarın nispeten sancısız biçimde Sovyetlere devredilmesiyle doruğa çıkabilir ama sadece silahlı bir halk ayaklanmasının başlangıcı olmaktan öteye gidemezdi. Her geçen gün, onun uzun süredir inandığı Bolşeviklerin ağırlıkta olduğu bir hükümet kurma olasılığının iktidarın bir an önce zorla ele geçirilmesi durumunda artacağını doğruluyordu. Kongreyi beklemenin, hükümete kuvvetlerini hazırlamak için daha çok zaman kazandıracağına ve kesin bir sonuca bağlanmayan bir kongre tarafından, en iyi olasılıkla sulandırılmış sosyalist bir koalisyon hükümeti kurulmasıyla iktidarın gereksiz yere riske atılmış olacağına inanıyordu. Kazak töreninin (22 ya da 23 Ekim'de) son dakikada iptalini öğrendikten sonra Sverdlov'a şöyle yazdı: "Kazak gösterisinin iptali devasa bir *zaferdir!* Yaşasın! Tüm kuvvetlerle saldırın ve tam zafer birkaç gün içinde bizim olacaktır."[728]

24 Ekim sabah gazetelerinde Lenin, Askeri Devrimci Komitenin Petrograd Askeri Bölgesinin sunduğu "uzlaşma" önerisini kabul ettiğini okudu. Gün boyunca, kuşkusuz Fofanova kanalıyla, Smolni'yle bağlantı kurdu. Böylece, hükümetin neredeyse solu ezmek üzere olduğunu ve bazı ılımlı sosyalistlerin hükümeti daha radikal bir reform programı benimsemeye ve derhal ilan etmeye zorlama çabaları içinde olduğunu öğrendi. [729] Bu gelişmelerin haberleri onu gerçekten üzdü. Fofanova kendisini gün boyunca Merkez Komitesinden Smolni'ye gitmek için izin istemek üzere defalarca dışarı gönderdiğini anımsamaktadır. Bu başvuruların tümü reddedildi. Öğleden sonra geç saatlere doğru, Merkez Komitesinin onay vermeyen yanıtlarından bir başkasını daha okuduktan hemen sonra, notu buruşturarak yere attı. "Onları anlamıyorum. Neden korkuyorlar?" diye kükredi. "Yalnızca iki gün önce Podvoyski bu askeri birliğin Bolşevik olduğunu ve diğerinin de aynı olduğunu bildirmişti... Şimdiyse hiçbir şey olmuyor. Onlara yalnızca yüz sadık tüfekli asker ya da Kızıl Muhafızları olup olmadığını sorun. Başka bir şeye ihtiyacım yok!" [730]

Akşam saat 6:00 civarında, Lenin Merkez Komiteyi bir kez daha toplayarak partinin alt kademelerine, özellikle de Petersburg Komitesine ve Bolşevik bölge komitelerine devrimin tamamlanmasını bizzat ele almaya davet etmeye karar verdi. Aşağıdaki taslağı [731] çabucak yazdı ve onu Krupskaya'ya vermesi, "kesinlikle başka kimseye vermemesi" konusunda uyararak Fofanova'yı gönderdi:

> Yoldaşlar,
>
> Bu satırları yirmi dördü akşamı yazıyorum. Durum son derecede kritiktir. Gerçekte, şimdi ayaklanmayı geciktirmenin ölümcül olduğu mutlak açıklık kazanmıştır.
>
> Tüm gücümle yoldaşları her şeyin şimdi bir pamuk ipliğine bağlı olduğuna dair uyarıyorum. Konferans ya da kongrelerle (hatta sovyetler kongresiyle) çözülemeyecek sorunlarla karşı karşıyayız. Bu sorunlar ancak tümüyle halklar, kitleler ve silahlı halk mücadelesiyle çözümlenebilir.
>
> Burjuvazinin Kornilovcu kıyımları ve Verhovski'nin uzaklaştırılması, beklememiz gerektiğini gösteriyor, tam bu akşam, tam bu gece hükümeti tutuklamalıyız. İlk önce askeri öğrencileri silahsızlandırmalıyız (eğer direnirlerse, onları yenmeliyiz) ve bu şekilde devam etmeliyiz.
>
> Beklememeliyiz! Her şeyi yitirebiliriz! ...
>
> İktidarı kim almalıdır?
>
> Şimdi bu önemli değil. Askeri Devrimci Komite ya da "başka bir kurum" yapsın...
>
> Tüm bölgeler, tüm alaylar, tüm kuvvetler bir an önce seferber edilmelidir. Askeri Devrimci Komite ve Bolşevik Merkez Komitesine heyetler göndererek yirmi beşine kadar hiçbir koşul altında iktidarın Kerenski ve şürekâsının eline bırakılma-

masını ısrarla talep etmelidirler. Mesele her koşul altında, tam bu akşam, tam bu gece karara bağlanmalıdır.

Tarih devrimcilerin bugün zafer kazanabilecekken (ve kesinlikle bugün zaferi kazanacaklardır) geç kalmalarını affetmeyecektir. Öte yandan yarın daha çok şey yitirme tehlikesi vardır. Gerçekte, her şeyi yitirme tehlikesi vardır.

Eğer iktidarı bugün ele geçirirsek, onu Sovyetlere muhalefet etmek için değil onların adına almış olacağız.

İktidarı ele almak ayaklanma görevidir. Politik amacı iktidarı aldıktan sonra açıklık kazanacaktır.

25 Ekim'de yapılacak kararsız oylamayı beklemek bir felaket ya da düpedüz bir formalite olacaktır. Halkın böyle sorunlar hakkında karar vermek için oylamaya değil zor kullanmaya hakkı vardır ve bu onların yükümlülüğündedir. Devrimin kritik anlarında, halkın temsilcilerine, en iyi temsilcileri bile olsa onlara emir verme ve onları beklememe hakkı vardır ve bu onların yalnızcahakkı değil, yükümlülüğüdür.

Hükümet sendelemektedir. Ne pahasına olursa olsun *öldürücü darbe* indirilmelidir.

Eylemi geciktirmek ölümcüldür. [732]

Son çağrı notuyla birlikte Fofanova'yı gönderdikten birkaç saat sonra, Lenin kendisini daha fazla tutamadı. Ev sahibesine mutfak masası üzerinde ("Benim gitmemi istemediğin yere gidiyorum" yazılı) bir not bırakarak ayrılan Lenin peruğunu ve yıpranmış bir kasket taktı ve yüzüne bir atkı sardı. Ondan sonra, doğrudan Merkez Komitesinin hareket etmemesi için koyduğu yasağa bir ayda ikinci kez uymayarak, Eino Rahiya eşliğinde Smolni'ye doğru yola koyuldu.[733] İkili bindikleri bir tramvayla Viborg bölgesinin içinden geçerek Finlandiya İstasyonu'na kadar gitti. Lenin kendinden geçmiş halde, kondüktör hanımı son politik gelişmelerle ilgili soru yağmuruna tutuyordu. Lenin kadının solcu olduğunu keşfedince, kulaklarını devrimci eylem üzerine pratik tavsiyeleriyle doldurmaya başladı. Şanssız Voynov'un 6 Temmuzdaki sonunun yaşandığı Şpalernaya Caddesi yoluyla Smolni'ye doğru yaya yürüyerek yaklaşırken ikili askeri öğrenci devriyelerle dolu halde dolaşan bir devriye aracını atlatmak zorunda kaldı. Bu Rahiya'yı aklını başından alacak derecede çok korkuttu. En sonunda, gece yarısına az kala, gidecekleri yere vardılar.

Smolni Lenin vardığında, savaş öncesindeki bir askeri kampı andırıyordu. Ağır silahlı devriyeler caddenin köşelerinde nöbet tutuyorlardı. Asker ve Kızıl Muhafız grupları civardaki meydan ve yan sokaklarda yanan ateşlerin etrafında toplanmışlardı. Ana kapının içinden geçilerek girilen avlu sürekli girip çıkan kamyon, otomobil ve motosiklet sesleriyle yankılanıyordu ve Smolni'nin büyük cephesi ışıklardan parlıyordu. Ana girişin her iki yanına

makineli tüfekler yerleştirilmişti. John Reed'in "dev bir arı kovanına" benzettiği bu yerde muhafızlar binaya giriş çıkışı denetlemeye çalışıyordu. Rahiya ve Lenin'in düzgün geçiş izinleri yoktu. Başta girişleri reddedilince, gelen bir kalabalığın arasına karışmayı becerdiler ve böylece muhafızların arasından sıkışarak geçtiler.[734] İçeri girince, heyecandan kazayla kasketini çıkarırken peruğunu da düşüren Lenin derhal en yakın arkadaşlarını azarlamaya başladı ve devamla Geçici Hükümetin işini bitirmeleri için onlara baskı yaptı.



Ekim günlerinde Smolni Enstitüsü

Lenin'in Bolşeviklerin iktidarı almasındaki rolünü Troçki'nin rolü karşısında daha büyük gösterme çabasındaki Sovyetler Birliği yazarları Ekim Devrimini anlatırken partinin Troçki'nin etkisi altında, Kerenski'nin gücünü abarttığına ve solunkini ise küçümsediğine ve böylece Sovyetler Kongresinde yapılacak oylamadan devrimci bir hükümet çıkmasını pasif biçimde beklediğine dair izlenlerimini iletirler. Bu yorum, doğal olarak ciddi biçimde çarpıtmaya dayanır. Gördüğümüz gibi, Askeri Devrimci Komitenin 21 ile 24 Ekim arasındaki politikaları kongre öncesinde Geçici Hükümeti gerçekten zayıflatmaya yönelmiştir. Bu hedefine de 24 Ekim gecesi ulaşmıştır. Aynı zamanda, bu taktikler her şeyden başka, kuvvetler arasındaki hâkim ilişkilerin ve halkın ruh halinin gerçekçi değerlendirilmesiyle dikte edilmiştir.

Oysa Sovyet görüşünde de bir ölçüde doğruluk payı vardır. Smolni'de

24–25 Ekim gecesi Lenin Smolni'de gözükmeden önce, Merkez Komitesi bir yana, Askeri Devrimci Komitenin çoğunluğu hâlâ çok hızlı ve çok ileri gitmiş olmaktan –ciddi potansiyel desteklerini yitirmiş ya da belki de Sovyetler Kongresi'nden kopmuş olmaktan ve Sovyetler Kongresi'nin işlevlerine el koymuş gibi gözükmekten– endişeleniyorlardı. Gördüğümüz gibi, hükümetin sola karşı saldırılarının ardından Askeri Devrimci Komite'nin başlangıçtaki çabaları, kitleleri sokağa dökmeyi değil, sol güçleri alarma geçirmeyi ve onları olası bir eylem için hazırlamayı hedef almıştı. Yine Askeri Devrimci Komite'nin bundan sonra, 24 Ekim'deki askeri operasyonları hükümetin saldırgan hamlelerine karşı verilen tepkiler olarak yorumlanabilir. Bu nedenle, garnizon askerleri *Raboçi put* gazetesini açmaya hükümet onu kapattıktan sonra gitti. Yine Askeri Devrimci Komite kuvvetleri Neva köprülerini hükümet onların üzerindeki hareketlere müdahale etmeye koyulduğu zaman denetimi altına aldı. Benzer biçimde, Askeri Devrimci Komiteyi destekleyen kuvvetler Baltık İstasyonu'nu, hükümete sadık birliklerin Peterhof ve kuzey cephesinden başkente giden trenlere bindikleri haberlerinin ardından işgal etti.[735]

Kerenski'nin mevcut durum karşısında çaresizliğinin iyice belli olması ve kongrenin açılış saati yaklaşırken Askeri Devrimci Komitenin operasyonlarının da, Lenin sahnede gözüksün ya da gözükmesin çabuklaşacağı da olasılıklar arasındaydı. Ama Lenin'in, neredeyse başka herkesin tersine, Geçici Hükümetin kongre öncesinde devrilmesine büyük önem verdiğinin akılda tutulması gerekir. Smolni'ye varışı kaçınılmaz olarak solun liderliğinin daha cesur hareket etmesi için baskıyı arttırmıştı. Her nasılsa, neden olursa olsun, 25 Ekim günü şafaktan önce Askeri Devrimci Komitenin eylemleri birden daha saldırgan bir hal aldı. Komitenin yalnızca devrimi savunduğu ve kongrenin iradesinin ifade edilmesini beklerken statükoyu korumaya çabaladığı görünüşü tümüyle bir kenara bırakılmıştı. Onun yerine, kongre delegelerini çalışmalarına başlamadan Geçici Hükümetin devrilmesi olayıyla karşı karşıya bırakmak için açıkça çaba harcıyordu. Bu kararın koşullarıyla ilgili çok az somut kanıt vardır. Latsis daha sonra şöyle yazdı: "O ünlü gecenin sabahına doğru hükümet sorunu üzerine karar verileceği zaman ve Merkez Komitesi kararsız kaldığında İlyiç, Petersburg Komitesinin ofisine şu soruyla koştu: 'Arkadaşlar, küreğiniz var mı? Biz çağırınca Piter işçileri siperlere girecek mi?' " Latsis yanıtın olumlu olduğunu kaydetmişti. Lenin'in ve Petersburg Komitesinin kararlılığının kararsızları etkileyerek Lenin'in doğru bildiği yolda yürümesine olanak sağladığını notlarına eklemişti.[736] Üst düzey Sol Sosyalist liderlerin sonraki yakınmalarından Askeri Devrimci Komite'nin onların bilgisi olmadan tavrını değiştirdiği açık bir şekilde gözükmektedir.[737]

Her durumda, bu taktik değişikliğinin gerçekleştiği an gerçeğe en yakın şekilde saptanabilir. Böylelikle, 24 Ekim akşamı, Pavlovski Alayındaki Askeri Devrimci Komite komiseri Osvald Dzenis'e Petersburg tarafıyla Savaş Hatıra Alanı arasında kalan Troitski Köprüsü'nün denetimini alması emredilmişti. Komiser gece saat 9:00 civarında, köprüyü aldıktan sonra, Saray Meydanı'na gidip gelen trafikte aniden bir artış saptadığını anımsadı. Kendi başına barikatlar kurulmasını, Kışlık Saraya gidiş geliş yolu üzerinde kontrol noktaları kurulmasını ve hükümet yetkililerinin tutuklanmasını emretti. Tutuklular arasındaki önemli kişiler Smolni'ye götürüldü. Bu önlemleri almaya başladıktan kısa bir süre sonra, Dzenis, Podvoyski'den Smolni'ye gönderdiği tutuklu yetkililerin salıverildiklerini haber veren acil bir telefon aldı. Podvoyski ayrıca yaptığı bu hareketin yetkisiz ve zamansız olduğunu bildirmekteydi. Öte yandan Askeri Devrimci Komitenin daha aktif operasyonların ne zaman başlayacağına henüz karar vermemiş olduğunu ve ertesi günden önce de başlamayacağını söylemekteydi. Podvoyski Dzenis'e hükümet yetkililerini tutuklamayı bırakmasını ve kontrol noktalarını kaldırmasını ısrarla belirtmekteydi. Bu emrin ileriyi düşünmeden verilmiş olduğunu değerlendiren Dzenis bu nedenle emri uygulamadı. Birkaç saat sonra, gece saat 2:00 civarında olmalı, Dzenis yeni bir emir aldı. Bu kez nöbetçi devriyelerini takviye etmesi ve her hareketi katı biçimde denetlemesi emrediliyordu.[738]

Yaklaşık olarak aynı saatte, yani gece saat 2:00'de, 25 Ekim günü Altıncı İstihkam Taburu Birinci Birlik o zaman III. Aleksander'ı at üzerinde gösteren büyük bronz heykelin bulunduğu Znamenski Meydanı yakınındaki Nikolaevski İstasyonu'nu işgal etti. İstihkâmcılardan biri o anı şöyle anımsamaktaydı: "Dondurucu bir geceydi. Kuzey rüzgârının kemiklerinize işlediğini hissedebiliyordunuz. Nikolaevski İstasyonu yanındaki caddelerde istihkâmcılar birbirlerine sokulmuş soğuktan titriyorlar ve gecenin içindeki gölgeleri elleri tetikte gözetliyorlardı. Mehtap masal gibi bir sahne yaratıyordu. Gemi enkazlarından oluşan siperler, ortaçağ şatolarına benziyordu; istihkâmcıları dev gölgeler izliyordu. Bu görünümde, sondan bir önceki imparator atını dizginlemiş korku içinde gözüküyordu."[739]

Yine gece saat 2:00 civarında, Askeri Devrimci Komite komiseri Mihail Faerman Petrograd elektrik istasyonunun denetimini aldı. Onun emriyle, çoğu hükümet binalarının elektriği kesildi. Aşağı yukarı aynı zamanda, ayaklanmacı askerler merkez postaneyi işgal etti. Burasının denetimini Askeri Devrimci Komite komiseri Karl Kadlubovski üstlendi. Gece yarısından biraz sonra, *Aurora* mürettebatına Nikolaevski Köprüsü boyunca trafiği sağlamak için "emirlerindeki her aracı kullanma" yetkisi verildi.[740] Geminin kaptanı ilk önce bu emri yerine getirmeyi reddetti. Bunun üzerine, As-

keri Devrimci Komite komiseri Aleksander Belişev ve bazı denizciler gemiyi kendileri yürütmek istediler. *Aurora*'yla sığ ve kıvrımlı Neva'da seyretmek hüner gerektiren bir işti. Bu durumda, kaptan tekrar vazgeçerek "*Aurora*'nın karaya oturmasına izin" veremeyeceğini söyledi ve yeni onarım görmüş gemiyi gideceği yere kadar götürmeyi üstlendi. Sabaha karşı 3:30'da *Aurora* hâlâ hükümetin denetimindeki tek köprü olan Nikolaevski Köprüsü'nün yanına demirledi. *Aurora* mürettebatı ışıklarını köprünün üzerine tutunca, köprüyü korumakla görevli askeri öğrenciler gecenin karanlığına kaçıştılar. Gemi elektrikçileri köprünün kapatılmasını yönetti. Kısa süre sonra, köprüyü yeniden açmak için hükümetin yıldırım birliklerinden gönderilen otuz iki kişilik müfreze geldiğinde, onun iki yüz işçi ve askerin eline geçtiğini gördüler.[741]

Kırk kişilik bir denizci müfrezesi sabah saat 6:00'da Devlet Bankasını işgal etti. Orada muhafız olarak bulunan Semenovski Alayının askerleri tarafsız kaldığı için direniş olmadı. Bir saat sonra, Keksgolmski Alayı askerlerinden oluşan bir müfreze Laşeviç ve öteki Askeri Devrimci Komite komiseri P. S. Kaliagin'in eşliğinde Petrograd ana telefon istasyonunu işgal etti ve askeri karargâhla Kışlık Saraya ait hatların çoğunu derhal kesti. Telefon istasyonu işgal edilirken kan dökülmesinden kaçınıldı. Bunun mümkün olmasının bir nedeni, Keksgolmski askerleri müfrezesi komutasında, askeri öğrenciyken burada nöbet beklemiş olan A. Zaharov'un olmasıydı. Zaharov telefon istasyonundaki güvenlik prosedürlerine alışık olduğundan burada nöbet tutan askeri öğrencilerin çabucak tecrit edilmesini ve silahsızlandırılmasını yönetti.[742] Böylece, 25 Ekim sabahı erken saatlerde, hükümet büyük ölçüde telefonsuz ve elektriksizdi. Sabah saat 6:00'da, Petrograd'ın üç büyük tren istasyonundan birisi ve başkenti kuzey cephesiyle ve Piskov'daki ordu karargahına bağlayan demiryollarının varış noktası olan Varşova İstasyonu Askeri Devrimci Komitenin eline geçti.

Kışlık Saray'da, bakanlar kurulunun solla başa çıkmak için alınacak başka önlemlere ayrılan kapalı toplantısı gece saat 1:00'de dağılmıştı. Saat 3:00'te Kerenski gelişen durum hakkında endişe verici yeni haberler aldı. Başbakan yardımcısı Konovalov eşliğinde yine Genelkurmay binasına doğru telaşla gitti.[743] Gece boyunca ve sabah erken saatlerde orada aldığı raporlar aynı şekilde iç karartıcıydı. Kilit noktalar birbiri ardından hızla Askeri Devrimci Komitenin eline geçiyordu. Kışlık Saraydaki ana kuvvetler, askeri okul öğrencileri ve Kadın Taburu askerleri şimdi anlaşılabilir biçimde huzursuz olmuşlardı. Bu askerler artık garnizon askerleriyle savaşamayacaklarını bildirince, karşılığında, kendilerini yatıştırmak için cepheden birliklerin her an gelmek üzere olduğu yalanını söyleyerek güvence verdiler.

Kerenski'nin emriyle, şafağa doğru başkentteki kazak askerlere umutsuz-

ca son bir çağrı yapıldı: "Vatanımızın özgürlüğü, onuru ve şanı adına, Başkomutan; Birinci, Dördüncü ve On Dördüncü Kazak alaylarına, Sovyet Merkez Yürütme Komitesine, devrimci demokrasiye Geçici Hükümete yardım etmek ve elden giden Rus devletini kurtarmak için eyleme geçme emri vermiştir."[744] Verdiği yanıtta kazak sözcüsü piyadelerin de "çıkıp çıkmayacaklarını" sordu. Tatmin edici bir yanıt alamayınca da, tüm kazakları temsil eden ancak sayıca küçük bir grup olarak "tek başlarına hareket etmek ve canlı hedef yerine geçmek" niyetinde olmadıklarının bilinmesini istedi.[745]

Petrograd'daki General B. A. Levitski'nin cephedeki General Mikhail Diterikhs'e Petrograd'daki gelişmeler hakkında 24 Ekim'de gönderdiği içten rapor mevcut durumu göstermektedir. Levitski garnizonun denetim altına alınması için Askeri Devrimci Komiteyle Petrograd Askeri Bölge karargâhı arasında süren mücadele hakkında Diterikhs'in bilgilerini güncelliyor ve birincinin emriyle garnizon birliklerine ikincinin emirlerine uymama çağrısı yapıldığını bildiriyor. Levitski şöyle anlatıyor:

> Bu hareket dün başbakanı Cumhuriyet Konseyine [Ön Parlamentoya] gelişen durumu ve Geçici Hükümet tarafından yapılacak hareketleri açıkça ve tam olarak açıklamak zorunda bıraktı... Bundan sonra, Petrograd garnizon birlikleri ... Bolşeviklerin tarafına geçtiler. Açılan köprüler yeniden kapatıldı. Tüm kent garnizon askerlerinin bulunduğu denetim noktalarıyla doldu. Ama kitle halinde sokağa çıkılmadı. Telefon istasyonu garnizonun eline geçti. Kışlık Sarayda bulunan birlikler yalnızca resmi anlamda oradalar çünkü zaten aktif olarak "dışarı çıkmamaya" karar verdiler... Sanki Geçici Hükümet bir düşman ülkesinin başkentinde bulunuyor.[746]

25 Ekim sabahı itibariyle, hükümetin umutsuz durumu en sonunda buraya kadar kendine güvenini yitirmeyen Petrograd Askeri Bölge komutanı General Polkovnikov için bile açıklık kazandı. Şimdi Kerenski'ye bir rapor yazarak durumu "kritik" olarak değerlendirdi ve pratik amaçlar için "hükümetin emrinde hiç askeri kalmadığı" sonucunu bildirdi.[747] Bu noktada, Kerenski'nin tek kurtuluş umudu cephedeki ordudan sağlam destek almaktı. Bu amaçla, sabah saat 9:00 civarında Kerenski bakanlar kurulu başkanlığını geçici olarak Konovalov'u bırakarak Piskov'a acil olarak gitmek için ayarlamalar yapmaya başladı.

Birkaç saat önce Bolşevik Merkez Komitesi Smolni'de toplandı. Tarihi açıdan önemli olan bu toplantının tutanaklarının kaydedilmediği anlaşılmaktadır. Her nasılsa, yayınlanan bir şey yoktur. Bu toplantıda neler olduğuna dair mevcut parça parça bilgiler ise yarım yamalakkaleme alınmış birkaç anıdan çıkarılabilmiştir. Toplantı mekânının, Merkez Komitesinin düzenli toplantı yeri olan birinci kattaki 36 numaralı oda olduğu anlaşılmaktadır. Lenin orada bulunuyordu. Diğerleriyle birlikte, Troçki, Stalin, Smilga,

Milyutin, Zinovyev, Kamenev ve Berzin de vardı. Rahiya, Lenin'i beklemek ve çalışmaları izlemek üzere bir köşeye çekildi. Zaman zaman birisi kapıya vuruyor ve dışarıda sokaklarda verilen iktidar mücadelesinin seyriyle ilgili raporlar getiriyordu. Lenin her ilerlemede memnuniyetini ifade ediyordu. Aynı zamanda Kışlık Sarayın ele geçirilmesi ve Geçici Hükümetin tutuklanması için sabırsızlıkla baskı yapıyordu. Çalışmalara verilen kısa bir ara sırasında, Merkez Komitesi üyelerinden birisi ertesi gün kongreye sunulacak hükümet listesini yazmayı önerdi. Yine orada yeni hükümete ve onun üyelerine ne ad verileceği sorunu gündeme geldi. Anılarını yazan bir üye, *Geçici Hükümet* deyiminin herkesin kulağına "modası geçmiş" geldiğini ve hükümet üyeleri için söylenen *bakan* deyiminin de kabul görmeyecek bir "bürokratik kokuşmuşluk" anlamı taşıdığını anımsamaktadır. Troçki derhal yeni bakanlara "halk komiseri" adı verilmesi düşüncesiyle öne çıktı ve bu öneri orada bulunanları tümünün hoşuna gitti. "Evet, bu çok iyi," diye araya giren Lenin; "devrim kokuyor. Yine hükümetin kendisine de 'Halk Komiserleri Konseyi' diyebiliriz." Eline bir kalem kâğıt alan Milyutin, komiser adayları için önerileri beklemeye başladı. Hâlâ, Geçici Hükümete karşı savaş henüz sona ermemişti ve bazı Merkez Komitesi üyeleri için kabine üyelerinin listesini yapmak erken gibi geldi ve bunu önce bir şaka sandılar.[748]

15

Bolşevikler İktidara Geliyor

Baltık filosu ana üssünde, faaliyet 25 Ekim Çarşamba sabahı şafaktan çok önce başladı. Silahlı denizcilerden oluşturulan üç büyük gruptan birincisi, Askeri Devrimci Komitenin emriyle, Fin demiryolu üzerinden trenle başkente gitmek üzere Helsingfors'dan sabah saat 3:00'de ayrılmıştı. İkinci grup yine sabah saat 5:00'te yola koyuldu. Ve üçüncü grup, ayrılmak için sabah olmasını bekledi. Yaklaşık aynı zamanda, telaşla toplanan küçük deniz filosu da Petrograd'a doğru yaklaşık iki yüz mil tutacak yolculuğuna tam yol ilerleyerek başladı. Bu filo, bir devriye botu –*Yastrev*– ve beş destroyerden –*Metki, Zabiyaka, Moşçini, Deyatelni* ve *Samson*– oluşuyordu. En başta giden Samson'un üzerinde "Kahrolsun Koalisyon!", "Yaşasın Tüm Rusya Sovyetler Kongresi!" ve "Bütün İktidar Sovyetlere!" sloganlarının yazıldığı büyük bir flama dalgalanmaktaydı.[749]

Kronştad'da da benzer bir faaliyet görülüyordu. 24–25 Ekim gecesini devrimci radikalizm havasının içinden tasvir eden Flerovski sonradan şöyle anımsayacaktı:

> Kronştad'da o gece kimsenin uyuyabilmiş olduğu kuşkuludur. Denizciler Kulübü denizci, asker ve işçilerle doluydu... Devrimci kadro ayrıntılı bir harekât planı hazırlamış, katılacak birlikleri belirlemiş, kullanılabilir tedariklerin dökümünü çıkarmış ve talimatlar yayınlamıştı. ... Planlama tamamlandığı zaman ... sokağa çıktım. Her yerde yoğun fakat sessiz bir trafik vardı. Asker ve denizci grupları tersaneye doğru yol alıyorlardı. Meşalelerin aydınlığında yalnızca en ön sıradaki ciddi, kararlı yüzleri görebiliyorduk... Gecenin sessizliğini yalnızca, kalenin depolarından gemilere malzeme taşıyan otomobillerin gürültüsü bozuyordu.[750]

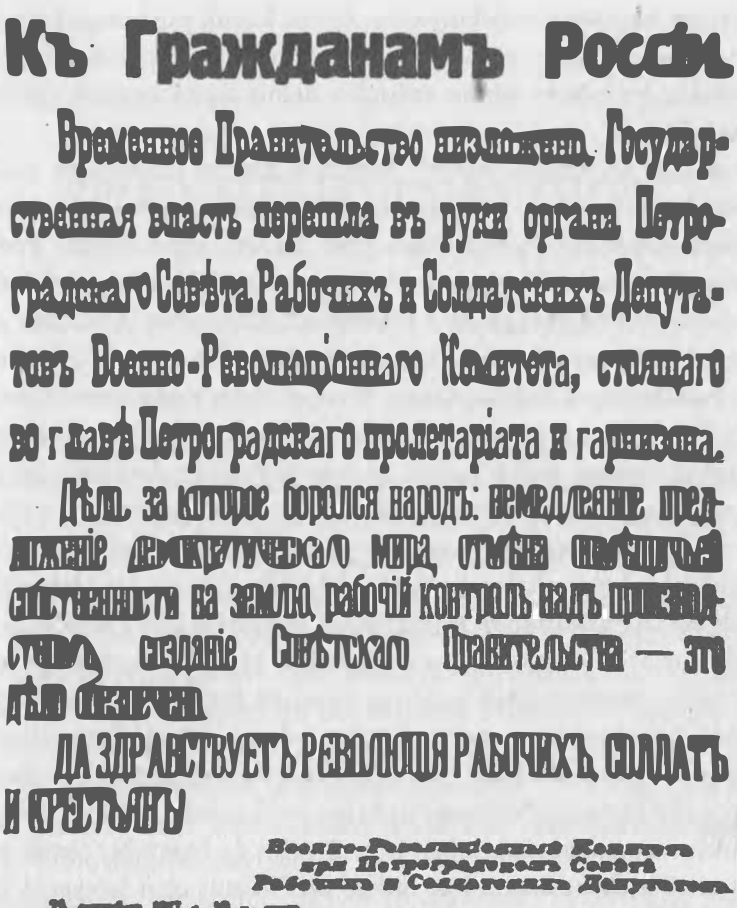
Sabah saat 9:00'dan kısa süre sonra, denizciler, çift düğmeli kalın ceketlerini giymiş, tüfekleri omzundan asılı ve bellerinde kütüklükleriyle gemilere binmişlerdi. Bu gemiler içinde iki mayın gemisi *Amur* ve *Khopor* vardı. Kumandanın eski yatı *Zarnitsa* hastane gemisi yapılmıştı. Eğitim gemisi *Verni* ile savaş gemisi *Zarya svobodi* de vardı. *Zarya svobodi* o kadar eskiydi ki, halk arasında Baltık Filosu'nun "ütü"sü adını almıştı ve dört römorkör yar-

dımıyla zor hareket ettirilebiliyordu. Ayrıca küçük yandan çarklı yolcu gemileri ve mavnalardan oluşan bir ordu da bu gemilere eşlik ediyordu. Sabah olurken bu gemiler birbiri ardından demir alarak başkent yönüne doğru yola çıktılar.[751]

Smolni'de bu sırada, Askeri Devrimci Komite liderleri ve kentin kilit yerleşim yerlerinden gelen komiserler Kışlık Sarayın ele geçirilmesi ve hükümet üyelerinin tutuklanması için planlar yapıyorlardı. Podvoyski, Antonov-Ovseeonko, Konstantin Eremeev, Giorgii Blaganravov, Çudnovski ve Sadovski'nin bu görüşmelere katıldıkları biliniyordu. Üzerinde çalıştıkları taslağa göre, ayaklanmacı kuvvetler Marinski Sarayını ele geçirecekler ve Ön Parlamentoyu dağıtacaklardı. Bundan sonra Kışlık Saray kuşatılacaktı. Hükümete direniş göstermeden teslim olması için bir fırsat tanınacaktı. Eğer kabul etmezse, Kışlık Saraya, *Aurora* ve Peter Paul Kalesi'nden top atılacak ve ondan sonra hücum edilecekti. Bu harekâtta görev alması planlanan başlıca kuvvetler Pavlovski Alayı; Viborg, Petrograd ve Vasilievski adası bölgelerinden kızıl muhafızlar; Keksgolmski Alayı; Kronştad ve Helsingfors'tan gelecek denizci unsurlar ve Petrograd'da üslenen İkinci Baltık Filo Müfrezesiydi. Pavlovski Alayı ve İkinci Baltık Filo Müfrezesi kışlalarında komüta merkezleri oluşturularak başlarına sırasıyla, Eremeev ve Çudnovski getirilecekti. Antonov-Ovseenko'nun komuta edeceği askeri hücum kuvvetlerin tek elden yönetimi için Peter Paul Kalesi'nde saha karargâhı kurulacaktı.[752]

Geçici Hükümetin Petrograd'da kalan son kalelerinin ele geçirilmesi için hazırlıklar tamamlanmaktayken bile, Smolni'de başka bir yerde bulunan Lenin artık başlamasına sadece birkaç saat kalmış olan Sovyetler Kongresi başlamadan önce Kerenski rejiminin tümüyle yok edilmesinin güvenceye alınmasına ilişkin endişelerini açıkça belli ederek sinirli bir şekilde saate bakıyordu. Yaklaşık sabah saat 10:00'da, politik iktidarın Kerenski Hükümetinden Askeri Devrimci Komiteye devredildiğini ilan eden "Rusya Yurttaşlarına" başlıklı manifestonun taslağını hazırladı:

> 25 Ekim 1917
>
> Rusya Yurttaşlarına!
>
> Geçici Hükümet devrilmiştir. Devlet iktidarı Petrograd proletarya ve garnizonunun başında bulunan Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri organı Askeri Devrimci Komitenin eline geçmiştir.
>
> Halkın mücadele ettiği dava, acil demokratik barış önerisi, toprak beylerinin mülklerinin kaldırılması, işçilerin üretimi denetlemesi, bir Sovyet hükümeti kurulması davasıdır. Bu dava, zaferle sonuçlanmıştır.
>
> Yaşasın işçi, asker ve köylü devrimi!
>
> Petrograd İşçi ve Köylü Vekilleri Sovyeti Askeri Devrimci Komitesi[753]



Къ Гражданамъ Россіи

Временное Правительство низложено. Государственная власть перешла въ руки органа Петроградскаго Совѣта Рабочихъ и Солдатскихъ Депутатовъ Военно-Революціоннаго Комитета, стоящаго во главѣ Петроградскаго пролетаріата и гарнизона.

Дѣло, за которое боролся народъ: немедленное предложеніе демократическаго мира, отмѣна помѣщичьей собственности на землю, рабочій контроль надъ производствомъ, созданіе Совѣтскаго Правительства — это дѣло обезпечено.

ДА ЗДРАВСТВУЕТЪ РЕВОЛЮЦІЯ РАБОЧИХЪ, СОЛДАТЪ И КРЕСТЬЯНЪ

Военно-Революціонный Комитетъ при Петроградскомъ Совѣтѣ Рабочихъ и Солдатскихъ Депутатовъ

25 октября 1917 г. 10 ч. утра.

Lenin'in, politik iktidarın Kerenski Hükümeti'nden Askeri Devrimci Komite'ye devredildiğini ilan eden, 25 Ekim 1917 tarihli "Rusya Yurttaşlarına" başlıklı manifestosu.

En başından beri, Lenin'in Sovyet hükümetinin kuruluşuyla ilgili olarak bir oldubittiyle karşı karşıya kalan kongre delegelerine verdiği önem, yukarıda anlatılan Askeri Devrimci Komite strateji toplantısı sona ermeden bu ilanın basılmış ve telgrafla tüm ülkeye bildirilmiş olması gerçeği ile de açıkça ortaya konmuştu.

25 Ekim sol için enerjik faaliyet ve umut günü olarak başladı ama aynı şeyi eski hükümeti destekleyenler için söylemek mümkün değildi. Kışlık Sarayda Kerenski kuzey cephesinden başkente yönelecek birliklerle buluşmak için gerekli ayarlamaları artık tamamlamıştı. Bu noktada Geçici Hükümetin yalnızlık ve çaresizliğinin çarpıcı bir göstergesi Askeri Devrimci Komi-

tenin tüm demiryolu istasyonlarını denetlemesi nedeniyle Petrograd dışına trenle seyahat edilmesinin olanaksız hale gelmiş olmasıydı. Öte yandan, bir süre Genelkurmay bu uzun yolculuğa uygun bir otomobil bulamadı. En sonunda, askeri yetkililer üstü açık bir Pierce Arrow ile bir Renault otomobil ayarlamayı başardı. Renault Amerikan Elçiliği'nden ödünç alınmıştı. Öğleden önce 11:00'de, Lenin'in hükümetin devrildiğini ilan eden manifestosunun dağıtılmaya başladığı sıralarda, Amerikan bayrağı taşıyan Renault ile arkasında onu izleyen aristokrat Pierce Arrow Genelkurmay binasının ana çıkış kapısından çıktı. Kışlık Sarayın çevresinde Askeri Devrimci Komitenin oluşturduğu gözcü noktalarının yanından hızla geçerek başkentin güneybatısına doğru gitti. Pierce Arrow'da Petrograd Askeri Bölge komutan yardımcısı Kuzmin; iki kurmay subay ile solgun ve bitkin Kerenski arka koltukta sıkışmış durumda, umutsuzca cephede sadık birliklerden destek arayışı yolculuğuna başlıyordu. Bu, bir haftadan az zaman içinde acınası bir hezimetle sonlanacak bir görevin başlangıcıydı.[754]

Kerenski'nin aracı Marinski Sarayı'nın önünden geçerken, nispeten az sayıda Ön Parlamento vekili orada toplanmış, o günkü oturumun başlamasını beklerken, son politik gelişmeler hakkında görüş alışverişinde bulunuyorlardı. Bir saat içinde, Çudnovski komutasındaki büyük bir asker ve denizci grubu yan caddeleri kapatmaya ve sarayın tüm giriş çıkışlarına nöbetçiler yerleştirmeye başladı. Kızıl bayrak taşıyan zırhlı araç *Oleg* büyük gürültüler çıkararak sarayın batı ucunda mevzilendi.

Bu hazırlıklar tamamlandığında kimliği belirsiz bir Askeri Devrimci Komite komiseri saraya girdi, Avksentiyev'i aradı ve ona Askeri Devrimci Komitenin, Marinski Sarayının geciktirilmeden boşaltılmasını talep eden emrini iletti. Bu arada, bazı asker ve denizciler tüfeklerini sağa sola savurarak binaya daldılar ve sarayın büyük giriş merdivenleri yanında nöbet tutmaya başladılar. Korkan vekillerin çoğu paltolarını almaya koşup silahlı asker ve denizci alayına karşı koymaya hazırlanırken, Avksentiyev Ön Parlamento yönetim komitesinin bir kısmını toplamayı akıl etti. Bu vekiller Askeri Devrimci Komitenin bu saldırısını resmen protesto etmeye, ancak direniş girişiminde bulunmamaya aceleyle karar verdiler. Ayrıca Avksentiyev'e de, Ön Parlamentoyu uygun olan en erken zamanda toplaması için talimat verdiler. Saraydan ayrılmalarına izin verilmeden önce her vekilin kimliği dikkatle kontrol edildi, ancak hiçbiri alıkonulmadı. Şimdilik, Askeri Devrimci Komite kuvvetlerine tutuklamaları hükümet üyeleriyle sınırlama emri verildiği anlaşılıyordu.[755]

Bu sırada başka bir yerde, ayaklanmacı safları Temmuz olaylarından beri tutuklu bekleyen Bolşeviklerin de kurtarılmasıyla güçlendirilmişti. Bir Askeri Devrimci Komite komiseri, yanında küçük bir Kızıl Muhafız müfreze-

si ve elinde tüm politik tutukluların tahliyesi için bir emirle, 25 Ekim sabahı eski hapishaneye giderek aralarında Bolşevikler Semion Roşal, Saharov, Tolkaçaev ve Khaustov'un da olduğu tüm politik tutukluları serbest bırakmıştı.[756] Öğleden sonra saat 2:00'de, Kronştad armadasının gelişiyle Askeri Devrimci Komitenin emrindeki kuvvetler daha da arttı. *Amur* gemisinin güvertesinde toplaşan binlerce denizciden biri olan İ. Pavlov 25 Ekim öğleden sonra Petrograd'ı çevreleyen denizleri sonradan şöyle anımsayacaktı:

> Kronştad ve Petrograd'ı çevreleyen Finlandiya Körfezi o zaman neye benziyordu? Bunu en iyi o günlerde popüler olan bir şarkı anlatıyor [tanınmış halk şarkısı *Stenka Razin* melodisine uyarlanarak söyleniyordu]: Kronştad adasından Neva Nehrine doğru sayısız tekne çıktı yola / hepsine de Bolşevikler, geliyorlar kolkola. Eğer bu sözler Finlandiya Körfezi'ni tam olarak tasvir etmiyorsa, tek fark "tekne" denilmesidir. Tekne yerine çağdaş gemileri yerleştirin, o zaman Finlandiya Körfezi'nin Ekim muharebesinden birkaç saat önceki resmini tam olarak gösterdiğini göreceksiniz.[757]

Dört römorkörle çekilen *Zarya svobodi* limanın ağzındaki kanalın girişine demir attı. Bundan sonra gemiden kıyıya çıkan bir denizci müfrezesi Ligovo'yla Oranien baum arasındaki demiryolunun denetimini üstlendi. Kalan gemiler de dar kanal boyunca ağır ağır ilerlerken *Amur* gemisindeki Flerovski, "eğer," diye düşündü, "hükümet kanala bir miktar mayın döşemeyi ve kıyılara bir düzine makineli tüfek yerleştirmeyi düşünmüş olsaydı, Kronştadlıların dikkatle hazırladıkları planları bozulmuş olacaktı." Gemiler sırayla kanalı hiçbir engelle karşılaşmadan geçip de Neva'ya girince, derin bir 'Oh!' çekti. Neva kıyısında toplanan kalabalık işçi grupları gelenleri coşkulu tezahüratlarla karşıladı. Flerovski de güvertenin altında *Amur*'un gemi komitesinde demiri nereye atacağını tartışırken birden görkemli ve coşkulu bir tezahürat sesi yükseldi. Flerovski tam zamanında güverteye koşarak *Aurora*'nın nehrin ortasında, Kışlık Sarayı daha iyi görebileceği bir konuma yerleşmek üzere dönmekte olduğunu gördü.[758]

Aurora ve Kronştad gemilerinden insanlar birbirini gösterirken selamlama tezahüratları ve sesleri çıkmaya başladı; denizcilerin fırlattığı şapkalar gökyüzünü kapladı ve *Aurora*'nın bandosu zafer marşıyla araya girdi. Bazı küçük tekneler Amiralliğe kadar devam ederken *Amur* gemisi *Aurora*'nın yakınına demirledi. Daha sonra Antonov-Ovseenko Kronştad liderlerine talimatlar vermek üzere *Amur*'a çıktı. O zaman, öğrenciler ve profesörler nehir kıyısındaki St. Petersburg Üniversitesi pencerelerine doluşurken toplam sayıları üç bine yaklaşan denizciler karaya çıktıktan sonra, büyük bir kısmı Kışlık Sarayı kuşatmaya hazırlanan kuvvetlere katıldı. Bu gruptan birisi daha sonra garnizon askerleriyle karşılaştıklarında bazı denizcilerin, askerleri Temmuz olaylarında korkak davrandıkları için suçladığını anımsa-

yacaktı. Askerlerin şimdi yanlışlarını düzeltmeye hazır olduğunu memnuniyetle anımsamaktaydı.[759]

Bu arada Smolni'de önemli gelişmeler oluyordu. Troçki, öğleden sonra 2:35'te Petrograd Sovyeti olağanüstü oturumunu açtığı zaman büyük ana salon çatı kirişlerine kadar, endişeyle son haberleri bekleyen Petrograd Sovyet vekilleri ve taşra Sovyetleri temsilcileriyle tıklım tıklım dolmuş durumdaydı.[760] Gece boyunca partinin taktiklerinde meydana gelen temel dönüşüm bu toplantının daha başından belli oldu. Herhalde Petrograd Sovyeti tarihindeki en önemli anlardan biriydi. Daha yirmi dört saatten az zaman önce, Petrograd Sovyetinin başka bir oturumunda, Troçki'nin silahlı çatışmanın, "bugün ya da yarın, kongre arifesinde planlarında olmadığını" ısrarla söylediği anımsanacaktı. Şimdi, kürsüye çıkmış, Geçici Hükümetin sonunu duyuruyordu. "Askeri Devrimci Komite adına" diye bağırıyordu: "Geçici Hükümetin artık var olmadığını bildiriyorum!" Bir alkış tufanı ve "Yaşasın Askeri Devrimci Komite!" çığlıklarına karşılık olarak, Ön Parlamentonun dağıldığını, hükümetteki bakanların tutuklandığını ve tren istasyonları, postane, telgraf merkezi, Petrograd Telgraf Ajansı ve devlet bankasının Askeri Devrimci Komite kuvvetleri tarafından işgal edildiğini duyurdu. "Kışlık Saray alınmamıştır," diye bildirdi: "Ama kaderinin belli olması an meselesidir... Devrimci hareket tarihinde bu kadar büyük kitlelerin katıldığı ve bu kadar kansız geliştiği başka bir örnek bilmiyorum. Kerenski başkanlığındaki Geçici Hükümet iktidarı son buldu ve tarihin çöplüğüne atılmayı beklemektedir... Halk barış içinde uyudu ve bu sırada bir iktidarın ötekinin yerini aldığını fark etmedi."

Troçki'nin konuşmasının ortasında, Lenin salonda göründü. Onu görür görmez, dinleyiciler ayağa kalkarak coşkuyla alkışladılar. "Çok yaşa Yoldaş Lenin, tekrar aramıza döndün," karşılamasıyla birlikte Troçki kürsüyü Lenin'e bıraktı. Lenin ve Troçki yan yana durarak kalabalıktan gelen tezahüratı karşıladılar. Lenin "Yoldaşlar!" diye gürültünün üstesinden gelmeye çalışarak seslendi:

> Bolşeviklerin, sürekli olarak zorunluluğunu dile getirdikleri işçi ve köylü devrimi gerçekleşmiştir. Bu işçi ve köylü devriminin önemi nedir? Her şeyden önce, bu devrim, hiçbir burjuvanın katılmadığı bir iktidar organı olan bir sovyet hükümetine sahip olacağımız için önem taşımaktadır. Ezilen kitleler hükümeti kendileri oluşturacaklar. ... Bu, Rusya tarihinde yeni bir dönemin başlangıcıdır. Şimdi, üçüncü Rus devrimi en sonunda sosyalizmin zaferine yol açmalıdır. Acil görevlerimizden biri, savaşın bir an önce bitirilmesidir.
>
> Köylülüğün güvenini toprak beylerinin mülklerini ortadan kaldıran bir kararnameyle kazanacağız. Köylüler tek kurtuluşlarının işçilerle yapacakları güç birliğinde yattığını anlayacaklardır. Üretim üzerinde gerçek işçi denetimini kuracağız.

> Daha yeni gerçekleşen devrimin kanıtladığı gibi, şimdi uyum içinde birlikte çalışmayı öğrenmiş bulunuyorsunuz. Herşeyin üstesinden gelecek ve proletaryaya dünya devriminin yolunu açacak kitle örgütlenmesinin gücüne şimdi sahibiz.
>
> Şimdi kendimizi Rusya'da proleter sosyalist devletin inşasına adamalıyız.
>
> Yaşasın dünya sosyalist devrimi.

Lenin'in değinmeleri kısa ve özlüydü. Yine de bu olayda dinleyenlerin çoğunun, herhalde bir işçi hükümetinin geri kalmış Rusya ve ona düşman olan bir dünyada nasıl yaşayabileceğini kendilerine dert etmemiş olması şaşırtıcı değildir. Lenin'in değinmelerinden sonra, Troçki bir an önce cepheye ve ülkenin her yanına Petrograd ayaklanması hakkında geniş kitlelere bilgi vermek amacıyla özel komiserler yollanacağını bildirdi. Bu sırada, "İkinci Sovyetler Kongresinin iradesini önceden tahmin ediyorsunuz," diye bağıran birisine Troçki derhal, "İkinci Sovyetler Kongresi'nin iradesi zaten işçi ve askerlerin ayaklanmasının gerçeğiyle önceden belirlenmiş olmaktadır. Şimdi bizim bu zaferi geliştirmemiz gerekiyor," diye karşılık verdi.

Katılanlar arasında sayıca az Menşevikler, kendilerini "yürütülmekte olan komplonun trajik sonuçlarının" sorumluluğunun günahından azade olduklarını duyurdular ve Petrograd Sovyetinin tüm yürütme organlarından çekildiler. Ama dinleyicilerin çoğunluğu Lunaçarski ve Zinovyev'in iyi dileklerini sabırla dinledi. Bu arada, Zinovyev de Lenin gibi Temmuzdan beri ilk kez halk önüne çıkıyordu. Vekiller Lenin'in yazdığı ve Volodarski'nin sunduğu bir politik bildiriyi coşkulu haykırışlarla onayladı. Geçici Hükümetin devrilmesini selamladıktan sonra, bildiri işçi ve askerlere devrimi her yerde savunma çağrısı yapıyordu. Bildiride ayrıca Batı Avrupa proletaryasının sosyalizm davasına tam ve istikrarlı bir zafer getireceğine duyulan güven de ifade ediliyordu.[761] Vekiller ondan sonra fabrika ve kışlalara sevinçli haberleri yaymaya ya da Sukhonov'un yaptığı gibi, Tüm Rusya Kongresinin açılış oturumundan önce aceleyle bir şeyler yemek üzere dağıldılar.

Şafak sökmek üzereydi ve Kışlık Saray hâlâ Bolşevikler'in elinde değildi. Öğleden sonra 1:00'de, İvan Sladkov komutasındaki bir denizci müfrezesi Kışlık Sarayın birkaç adım uzağındaki Amiralliği işgal etmiş ve deniz kuvvetleri yüksek komuta kademesini tutuklamıştı. Aynı zamanda, Pavlovski Alayı unsurları Kışlık Saray çevresinde Millionnaya, Moskov ve Bolşaya Konişennaya caddeleriyle Nevski Prospekt'in Ekaterinski Kanalı'ndan Moyka'ya kadar olan kısmının sınırladığı alanı işgal etmişti. Ekaterinski Kanalı ve Moyka üzerindeki köprülerle Morskaya Caddesi üzerine zırhlı araç ve uçaksavar topları yerleştirilen kontrol noktaları kurulmuştu. Öğleden sonra daha geç saatlerde, Petrograd bölgesi ve Viborg kıyısından gelen Kızıl Muhafızlar, Pavlovski askerlerine katıldı. Keksgolmski Alayı birlik-

leri Moyka'nın kuzeyinden Amiralliğe kadar olan bölgeyi işgal etti. Böylece ayaklanmacı kuvvetlerin Saray Meydanı çevresinde oluşturduğu çember kapanmış oldu. Daşkeviç, sonradan bu durumu "Geçici Hükümet bir fare kapanına sıkışmış gibiydi," sözleriyle anımsayacaktı.[762]

Kışlık Sarayın ele geçirilmesi için verilen süre, öğlen saatlerinde son buluyordu. Bu sonradan öğleden sonra saat 3:00'e ve 6:00'ya ertelendi. Bundan sonra, Podvoyski'den aktaracak olursak, Askeri Devrimci Komite "süre vermeyi artık dert etmiyordu."[763] Hükümete kararlaştırılan ültimatom gönderilmemişti. Onun yerine, Geçici Hükümete bağlı kuvvetler savunmalarını güçlendirmek için zaman kazanıyorlardı. Böylece, öğleden sonra ayaklanmacı birlikler sabırsızlıkla askeri öğrencilerin Saray Meydanı'nda büyük bir barikat kurmasını ve Genelkurmay binasından getirilen tahtalardan makineli tüfek yuvası hazırlamasını izliyorlardı.

Akşam saat 6:00 olduğunda, karanlık çökmüş, hava soğumuştu ve yağmur çiselemekteydi. Sarayın çevresindeki bölgeye saatlerce önce yerleştirilen askerler giderek acıkıyor ve gerginleşiyordu. Bir ara, içlerinden biri sabrını kaybederek askeri öğrencilere ateş açtı. Ancak kendisi sert bir emirle, "Yoldaşlar, emir verilmeden ateş etmeyin," diye azarlandı. Petrograd yanında, Bolşevik Askeri Örgütü lideri Tarasov-Rodyonov, kent merkezinde neler olduğunun merakı içindeydi. Daha sonra, "Acele ediyordum," diye yazmıştı: "Her şeyi bırakıp onlara [Askeri Devrimci Komite] koşup Kışlık Saray üzerinde bu aptalca ertelenen saldırıyı çabuklaştırmalarını söyleyecektim." Bu saatlerde, Lenin; Podvoyski, Antonov ve Çudnovski'ye düzinelerle not gönderiyor ve onların bu uzatmalarının kongrenin açılışını geciktirdiğini ve kongre vekillerinin gereksiz yere endişelenmelerine yol açtığını söyleyerek kızgınlığını ifade ediyordu.[764]

Antonov anılarında, hükümetin işini bitirecek saldırıyı başlatmanın o kadar uzun sürmesinin nedenlerinin ayaklanmacı askerlerin seferber edilmesindeki gecikmeler, yanlış örgütlenmeler ve küçük fakat dert yaratan başka sorunlar olduğunu ima etmektedir.[765] Bu görüşü destekleyen, Preobrajenski ve Semenovski alaylarının bazı unsurlarının saldırı için seferber edilmesiyle bağlantılı olarak, şu ya da bu nedenle bazı son dakika engelleri çıktığına dair göstergeler vardır. Daha önemlisi, Askeri Devrimci Komitenin saldırı için beklediği Helsingfors denizci müfrezelerinin çoğu akşam geç saate hatta ertesi güne kadar başkente ulaşmadı. (Bir keresinde, bir tren dolusu silahlı denizci Viborg dışındaki açık alanda bindikleri treni çeken lokomotifin buhar boruları patlayınca uzun süre beklemişti. Hükümet yanlısı Viborg istasyon şefi denizcilere kasıtlı olarak elindeki lokomotiflerin en kötüsünü vermişti.)[766]

Askeri Devrimci Komite gerçekte o sırada endişe uyandıran bazı önem-

siz sorunlarla karşılaştı ama geriye dönüp bakıldığında hepsi gülünç görünüyordu. Blagonravov, Peter ve Paul kalesindeki topu Kışlık Sarayı bombalamaya hazırlamak için kontrol etmeye başlayınca, kale duvarları üzerine saraya bakacak şekilde duran altı inçlik (155 mm çapında) topların aylardır kullanılmamış ya da temizlenmemiş olduğunu gördü. Topçu subayları onu bunların kullanılamayacağına inandırdılar. Blagonravov ondan sonra, ağır üç inçlik (73 mm çapında) eğitim toplarını kaledeki askerlere belli bir uzaklıktan kullanılacakları yere taşıtınca bu silahların parçalarının eksik ya da gerçekten arızalı olduğunu gördü. Ayrıca bu toplarda kullanılabilecek uygun kalibredeki mermileri de hemen bulmanın mümkün olmadığını öğrendi. Ciddi bir zaman yitirdikten sonra, altı inçlik topları kullanılır hale getirmenin o kadar da olanaksız olmadığından emin oldu.[767] Daha da garip bir olan şey, önceden yapılan anlaşmaya göre, kalenin bayrak direği üzerindeki ışıklı kırmızı fener Kışlık Saraya en son saldırı işaretini vermek amacıyla aydınlatılacaktı. Oysa harekete geçme zamanı geldiğinde, o kırmızı fener bulunamadı. Blagonravov, şöyle anımsamaktadır: "Uzun aramalardan sonra uygun bir lamba bulundu fakat sonradan onu da bayrak direği üzerine görülebilecek şekilde monte etmenin çok güç olduğu ortaya çıktı."[768]

Podvoyski sonradan yazdıklarında, Kışlık Saraya saldırı başlatmada geç kalınmasını Askeri Devrimci Komitenin kanlı bir muharebeden kaçınma umuduna bağlama eğilimindedir. Bu büyük ölçüde de gerçekleşmişti. Podvoyski'nin sonradan anımsadığına göre, "Zaferi güvenceye alarak, Geçici Hükümetin onur kırıcı sonunu bekledik. O zaman ortaya koyduğumuz devrimci güç karşısında teslim olacaklarından emindik. Topçu ateşi açmadık. En güçlü silahımız olan sınıf mücadelesinin saray duvarları içinde işlemesine fırsat verdik."[769] Bu değerlendirmede gerçeklik payı olduğu gözükmektedir. 25 Ekim'de toplam sayıları yaklaşık üç bin olan subay, askeri öğrenci, kazak ve kadın askerlerin çok az yiyeceği kalmıştı. Öğleden sonra erken saatlerde, her yerde hazır ve nazır Amerikalı gazeteci John Reed bir şekilde saraya girmenin yolunu bulmuş, bu birliklerin konakladığı odalardan birinde gezinmiş ve kasvetli ortam hakkında not tutmuştu: "Parke döşeli yerin her iki yanında, bazılarının üzerinde askerlerin uzandığı kirli şilte ve battaniyeleri sıralanmıştı. Her yer sigara izmaritleri, ekmek parçaları, giysiler ve üzerlerinde pahalı Fransız etiketleri bulunan boş şarap şişelerinden oluşan bir çöplük görünümündeydi. Yunker okullarının kırmızı omuz şeritlerini taşıyan çok sayıda asker, içeride sigara dumanı ve yıkanmamış insan kokusunun kaldığı bozuk hava içinde oradan oraya koşturuyordu... Yer ve duvarların görünüşü mekânın büyük bir kışla haline geldiğini gösteriyordu ve anlaşılan haftalardır da bu haldeydi."[770]

Zaman geçip de cepheden söz verilen erzak ve takviyeler gelmeyince, hükümet yanlılarının morali daha da kötüleşmeye başladı. Hücum için bekleyenler de bunu biliyorlardı. Akşam 6:15'te Mikhailovski Topçu Okulu askeri öğrencilerinden büyük bir grup beraberinde saraydaki altı ağır topun dördünü götürerek ayrıldılar. Akşam 8:00 civarında nöbet bekleyen iki yüz kazak da kışlalarına döndü.

Askeri Devrimci Komite temsilcileri, hükümeti savunan öteki unsurları direniş göstermeden ayrılmaları için ikna etmek amacıyla en az iki kez girişimde bulundu. Akşam erken saatlerde, Askeri öğrencilerinin temsilcilerinden biri olan Oranienbaum, Çudnovski'yi, adamlarının direnmeden çekilmeleri konusunda anlaşma yapmak üzere kendisiyle birlikte saraya gelmeye ikna etti. Askeri öğrenciler Çudnovski'nin emniyetini sağlamayı garanti ettiler ve sözlerini de tutular. Fakat hükümetin savunmasını yönetmeye yardım eden Ticaret ve Sanayi Bakanı mühendis Petr Palçinski, Çudnovski'nin tutuklanmasında ısrar etti. Ne var ki, askeri öğrenciler protesto ettiler ve Çudnovski'nin serbest bırakılması için zorladılar. Daşkeviç de askeri öğrencilerden bazılarının güvenini kazanmak için saraya sızdı. Çudnovski gibi alıkonuldu ve sonra serbest bırakıldı. Kısmen Çudnovski ve Daşkeviç'in çabaları sonucunda, Kışlık Sarayı koruyan askeri öğrencilerden yarısından fazlası gece saat 10:00 civarında sarayı terk etti.[771]

Askeri Devrimci Komitenin 25 Ekim'de Kışlık Saraya saldırırken karşılaştığı engeller, sarayın ikinci katındaki büyük Malahit Salonu'nda toplanmış olan Geçici Hükümet üyelerinin karşılaştığı güçlüklerle karşılaştırıldığında hiç kalır. Kerenski'nin aceleyle cepheye gitmek üzere ayrılmasından sonra, Konovalov burada öğlen saatlerinde bir bakanlar kurulu toplantısı yaptı. Kerenski ve Gıda Bakanı dışında tüm bakanlar hazırdı. Seçkin bir ekonomist olan Gıda Bakanı Sergey Prokopoviç sabah ayaklanmacı bir devriye tarafından geçici olarak tutuklanmış ve bu nedenle öğleden sonra tümüyle giriş çıkışa kapatılacak olan Kışlık Saraya ulaşamamıştı. Katılanlardan bazılarının Kerenski kabinesinin bu kötü kaderli son toplantısının son saatlerin ayrıntılı anılarını kaleme almış olmaları tarihçileriçin bir talih sayılmalıdır. Bu ıstırap dolu notlar bu sırada Geçici Hükümetin neredeyse tümüyle soyutlanmasına ve bakanların akıllarının karışmasına ve iradenin giderek felç olmasına tanık olmuştu.[772]

Konovalov toplantıyı başkentteki politik durum üzerine bir raporla açtı. Bakanlara Askeri Devrimci Komitenin önceki gece gerçekten hiçbir engelle karşılaşmayan başarısı; Polkovnikov'un sabahki sarsıcı raporu ve Kerenski'nin aceleyle cepheye gidişiyle ilgili bilgi verdi. Petrograd Askeri Bölge komutasının, devam eden ayaklanma karşısında ilk kez çaresizliğini ifade etmesi ve gerçekte bakanların kişisel korumasını bile sağlamaktan aciz

olması bakanlar kurulunda bütün olarakhissedildi. Konovalov'un değerlendirmesine yanıt vererek, Denizcilik Bakanı Amiral Verderevski soğukkanlılıkla şunları söyledi: "Bu oturumun niye yapıldığını bilmiyorum. ... Elimizde hiç askeri kuvvetimiz yok ve bunun sonucunda herhangi bir şekilde harekete geçemiyoruz."[773] Ön Parlamentoyla ortak toplanılmasının daha akıllıca olacağını önerdi. Ancak Ön Parlamentonun dağıldığı haberi gelince bu düşünce de anlamsız hale geldi. Ne var ki, çalışmaya başlarken bakanların çoğu Verderevski'nin karamsarlığını paylaşmıyordu. Hükümetin içine düştüğü kötü durumun suçunu Polkovnikov'un üzerine atmaya eğilimliydiler. Onu düzeni sağlamak için sınırsız yetki verilecek bir "diktatörle" değiştirmeyi kararlaştırdılar ve bakanlar kurulunun acil durum geçene kadar Kışlık Sarayda sürekli toplantı halinde kalmasına karar verdiler.

Konovalov Kışlık Saraya daha fazla kazak getirme çabaları başarısız olurken, diğer bakanlar son gelişmeler hakkında tutarsız raporlar alırken ve başkentin başka yerlerinde tanıdıkları kişilerden hâlâ çalışmakta olan telefonlardan ya da cepheyle aralarındaki direk hattan yardım arayışları içindeyken, bakanlar kurulu sonraki iki saatini dağınık, bir konudan diğerine atlayan tartışmalar içinde "diktatör" mevkiine koyacakları adayı arayarak geçirdi. En sonunda, halkın ruh haline karşı ne kadar duyarsız olduklarını gösteren bir seçim yaparak bu mevkiye Sosyal Yardım Bakanı Kişkin'i atamaya karar verdiler. Mesleği doktorluktu ve Moskovalıydı. Kişkin'in Petrograd'da hiç itibarı yoktu. En kötüsü, bir Kadet üyesiydi. Gerçekte, Kişkin'in seçilmesi önceki gün Ön Parlamentoda Kerenski'ye karşı yürütülen daha uzlaştırıcı tavrın tam karşıtıydı. Demokratik çevrelere karşı açık bir kışkırtma ve aşırı sola beklenmedik bir lütuf olmuştu.

Kişkin akşam saat 4:00'ten kısa süre sonra genel vali görevine başladı. Yardımcılıklarına Palçinski'yle Petrograd Askeri Bölge komutan yardımcısı Petr Rutenberg'i atadıktan sonra, ayaklanmaya karşı mücadeleyi yürütmek üzere telaşla askeri karargâha gitti. Kişkin orada Polkovnikov'u derhal kovdu ve yerine kurmay başkanı General Bagratuni'yi getirdi. Söylenebilecek en doğru şey, bu kadro değişikliklerinin temel etkisi karargâhta hüküm süren kargaşanın son bulması oldu. Polkovnikov'la bağdaştırılan bu davranışı protesto etmek amacıyla, tüm yakın çalışma arkadaşları, bölüm şefi General Nikolay Paradelov da dâhil olmak üzere, derhal toplu olarak istifa ettiler. Bu kişilerin bazıları eşyalarını toplayıp evlerine gittiler. Ötekiler ise sadece işi durdurdular. Genelkurmay binasının pencerelerinden ayaklanmacı asker, denizci ve işçi topluluklarının Moyka kıyıları boyunca Millionnaya Caddesi'ne doğru ilerleyişlerini seyrettikleri görülüyordu.[774]

Bu arada, Kışlık Sarayda bakanlar kurulunun geri kalanı bastırılıp kitlelere dağıtılmak üzere destek çağrısı hazırlamakla meşguldü. Akşam 6:15'te,

bakanlara Mihailovski Topçu Okulu askeri öğrencilerinin ayrıldıkları bilgisi verildi. On beş dakika sonra toplantıya ara vererek Kerenski'nin üçüncü kattaki özel yemek salonuna geçtiler. Oradaki akşam yemeğinde onları borç, balık ve enginar –ve daha ıstıraplı tokatlar– bekliyordu.

Şimdi, Peter Paul Kalesi'nde Blagonravov Smolni'den süren baskılar altında, hükümete yapılan saldırının son aşamasının artık daha fazla geciktirilemeyeceğine karar vermişti. Ne var ki, top ve işaret feneriyle ilgili tüm sorunlar hâlâ tam anlamıyla çözümlenememişti. Akşam 6:30'da GenelKurmay binasına iki bisikletçi yolladı. Bisikletçiler yirmi dakika sonra ellerinde şu ültimatomla oraya vardılar:[775]

> Petrograd Sovyeti Askeri Devrimci Komitesinin emriyle, Geçici Hükümetin devrildiği ilan edilmiştir. Tüm iktidar Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'ne devredilmiştir. Kışlık Saray devrimci kuvvetler tarafından sarılmıştır. Peter Paul Kalesi ile *Aurora* ve *Amur* gemilerindeki toplar Kışlık Saray ve Genelkurmay binasına yöneltilmiştir. Askeri Devrimci Komite adına Geçici Hükümet ve ona bağlı birliklere silahlarını bırakmalarını öneriyoruz... Yanıt vermek için yirmi dakikanız var. Yanıtınız mesajı getiren elçimize verilecektir. Bu ültimatoma yanıt vermeniz için tanınan süre saat 7:10'da son bulmaktadır. O saatten itibaren ateş açılacaktır...
>
> Askeri Devrimci Komite Başkanı Antonov
>
> Peter Paul Kale Komiseri G. B.

Bu mesaj verildiğinde, Genelkurmay binasında Kişkin, General Bagratuni, General Paradelov ile Palçinski ve Rutenberg bulunuyordu. Bisikletçilerden birini verilen sürenin on dakika uzatılması ricasıyla kaleye geri dönmeye ikna ettiler. Kişkin, Bagratuni ve ötekiler bakanlar kuruluna danışmak üzere telaşla Kışlık Saraya gitti ve geride hükümetin yanıtını telefonla alıp kalan bisikletçiye iletecek Paradelov kaldı.[776]

Askeri Devrimci Komitenin gönderdiği kesin uyarının haberleriyle birlikte, bakanlar aynı zamanda Oranienbaum ve Peterhof'tan daha önceden kararsızlıklarını bildiren askeri öğrencilerin şimdi sarayından ayrılmaya niyetlendiklerini öğrendiler. Bunun yanında, Antonov'un verdiği süre dolmak üzereydi. Bakanlar teslim olup olmamayı değerlendirmek için telaşla derhal Malachite Salonuna döndüler. Kalabalıkların toplandığı Neva ile Peter Paul Kalesi'ne bakan bir kabine üyesi endişesini yüksek sesle dile getirdi: "*Aurora* saraya ateş açarsa ne olur?" Amiral Verderevski iyimserlikle ekleyerek, "Kuleleri köprülerden daha yüksekte. Başka binalara zarar vermeden sarayı vurabilir," diye yanıtladı.[777]

Verderevski de dâhil tüm bakanlar hâlâ teslim olmanın düşünülemez olduğu konusunda anlaştılar. Kesin uyarıyı dikkate almamaya karar verdiler. Kişkin, Gvozdev ve Konovalov, görev yerlerinde kalmaya tatlı dille ikna

etmek üzere koşarak askeri öğrencilere gittiler. Günlüğünde, Adalet Bakanı Pavel Maliantoviç bakanlar kurulunun kararını açıklamaya uğraşmıştı. Bu noktada bakanlar, dışarıdan yardım gelene kadar dayanmak için umutlarını yitirmiş olsalar da, Geçici Hükümetin yasal olarak otoritesini Kurucu Meclise kadar sürdürebileceğine kuvvetle inanıyorlardı. Ancak mutlak ezici güce teslim olduklarının kuşkuya yer bırakmayacak biçimde anlaşılacağı son ana kadar direnmeyi ciddi bir görev olarak gördüler. O an gelmemişti, diye Maliantoviç kabul ediyordu. Böylece bakanlar kurulunun kararı Askeri Devrimci Komiteye hayır yanıtı vermek ve direnişi sürdürmek oldu.[778]

Garip bir şekilde, Askeri Devrimci Komitenin kesin uyarısının Genelkurmay karargâhına verilmesi ile aynı anda, Piskov'da General Çeremisov, General Bagratuni'yle direk hatta görüşüyordu. Görüşmenin başında, Çeremisov başkentteki durum hakkında rapor istedi. Özellikle, hükümetin neler yaptığı, Kışlık Sarayın durumu, kentte düzenin sağlanıp sağlanmadığı ve cepheden gönderilen birliklerin Petrograd'a ulaşıp ulaşmadığını sorguladı. Bagratuni kesin uyarı kendisine tam verildiği anda bu soruları olabildiğince yanıtlamaya çalışıyordu. O zaman direk hattın Petrograd ucuna General Paradelov geçti ve Çeremisov'a Kişkin'in atanması ve davranışları hakkındaki endişelerini anlatmaya başladı ve doğrudan doğruya Geçici Hükümetin kesin olarak bittiğine inandığını söyledi. Çeremisov karşılık olarak, Paradelov'dan Kışlık Sarayı arayarak oradaki durum hakkında daha fazla bilgi almasını rica etti.[779] Paradelov bunu yapmak üzere dışarı çıktı ancak Kışlık Sarayı tam o sırada ültimatomla terk eden Bagratuni tarafından önü kesildi. Paradelov'a hükümetin telefonla vereceği yanıtı beklemesi emredildi. Paradelov Kışlık Saraydan gelecek yanıtı beklerken ayaklanmacı asker ve işçiler birden binaya doldular. Direnmek mümkün değildi.[780] Bu arada, hâlâ direk hattın öbür ucunda bekleyen Çeremisov sabırsızca sorular yağdırmaktaydı: "Paradelov nerede? Bana hemen yanıt verecek mi?" Yanıt olarak, bir askeri telgraf operatörü yazmayı başardı: "Onu bulacağız... Karargâh Askeri Devrimci Komite kuvvetleri tarafından işgal edildi. İşi bırakıp buradan gidiyorum!"[781]

Genelkurmay binasının ele geçirildiğinin haberi General Bagratuni ve bakanlar kuruluna Kerenski'nin yardımcılarından birinin ikinci kattaki odasında ulaştı. Saray avlusuna bakan bu odaya daha savunmasız bir yer olan Malachite Salonu'ndan taşınmışlardı. Bagratuni kadrosunun ve karargâhının ayrılmasına istifasını sunarak karşılık verdi. Saraydan ayrıldıktan hemen sonra, bindiği taksiden çıkarılarak ayaklanmacı devriyeler tarafından tutuklandı.

Kendi taraflarında, bakanlar Rus halkına aşağıdaki radyo-telgrafı gönderdiler:

Herkese!

Petrograd Sovyeti Geçici Hükümetin şimdi devrildiğini ilan etmiştir. İktidarın teslim edilmesini talep etmektedir. Eğer teslim edilmezse, Peter Paul Kalesi ve Neva nehrinde demirlemiş Aurora; kruvazöründeki toplarla Kışlık Sarayı topa tutmakla tehdit etmektedir. Hükümet iktidarı ancak Kurucu Meclise teslim edebilir. Bu nedenle, teslim olmamaya ve kendimizi halkın ve ordunun koruması altına koymaya karar verdik. Bununla ilgili olarak Stavka'ya bir telgraf gönderildi. Stavka bir müfrezenin gönderildiği haberiyle karşılık verdi. Bolşeviklerin savaş halindeki ordumuzun arkasından ayaklanma başlatan çılgın girişimine ülkemiz ve halkımız yanıt versin.[782]

Bakanlar ayrıca Petrograd Belediye Başkanı Şrayder'la Kent Duma binasından telefonla irtibat kurmayı başardılar. Ona Kışlık Saraya *Aurora* ve Peter Paul Kalesi'nden top atılacağını bildirdiler, hükümete destek sağlamaya yardımcı olmasını istediler. Önceki gün, Askeri Devrimci Komitenin eylemlerinden derin endişe duyan Kent Duması Smolni'ye bir inceleme heyeti göndermişti. Kent Dumasında Sosyalist Devrimciler ve Kadetler hâlâ çoğunluktaydı. Bunun sonucunda, Duma, Bolşevik üyelerinin şiddetli muhalefetine rağmen kentte düzeni sağlamak ve halkı korumak amacıyla, Ön Parlamentodaki gibi bir Kamu Güvenliği Komitesi oluşturulması için gerekli adımları başlattı. Şimdi, Geçici Hükümetin isteğini alan Şrayder derhal Kent Dumasını olağanüstü toplantıya çağırdı. Daha başlangıçta, "birkaç dakika içinde toplar patlamaya başlayacak... [ve] Rus Cumhuriyeti'nin Geçici Hükümeti, Kışlık Sarayın yıkıntıları arasında yok olacak," diye duyuru yapan Şrayder Dumayı mümkün olan bütün araçlarla hükümete yardıma çağırdı. Vekillerin emrinde askeri güç bulunmadığı için Kışlık Sarayda kuşatmayı kaldırmak ve hükümetle Askeri Devrimci Komite arasında arabuluculuk yapmak için derhal girişimlere başlamak üzere *Aurora*, Smolni ve Kışlık Saraya elçiler göndermeye karar verdiler.[783]

Bu arada, Peter Paul Kalesi'nde nihayet top ve işaret feneriyle ilgili güçlüklerin üstesinden gelinmişti. Blagonravov ve Antonov Kışlık Saraya top atışına başlamaya hazırlanıyordu. Sonradan yanlış olduğu anlaşılan bir haberle bir erteleme daha oldu. Açıkça Genelkurmay binasının teslim alındığı haberiyle birlikte Kışlık Sarayın da teslim olduğuna dair haberler yayılmıştı. Blagonravov ve Antonov Neva nehrini karşıya geçerek söylentinin doğruluğunu kendileri görmek istediler. En sonunda akşam saat 9:40'da Blagonravov kaleye döndü ve *Aurora*'ya ateş açma işaretini verdi. *Aurora* tören topundan kurusıkı atarak karşılık verdi. Topun muharebe cephanesi kullanması halinde patlama daha büyük olacaktı fakat yine de *Aurora*'nın attığı topun kulakları sağır eden patlaması başkentin her yanından duyuldu. Patlama Neva kıyısında dizilmiş seyircilerin yere kapanmasına ve panik içinde sağa

sola kaçışmalarına neden oldu. Yine Kışlık Saraydaki askeri kuvvetlerin sayısının daha da azalmasına katkıda bulundu. (Bu noktada, birçok Kadet en sonunda görev yerlerini terk etti ve onlardan sonra kadın askerler de ayrıldı.) Söylentilerin ve Verderevski'nin tahmininin tersine *Aurora*'nın atışı fiziki bir zarar vermedi.

Aurora'nın hareketinden sonra Peter Paul Kalesi'ndekiler saraydan ayrılmak isteyenlere zaman tanıdılar. Bu boşlukta, *Amur*'daki gözcü subayı Neva nehrinin ağzında bir dizi ışık gördü ve alarm çanını çaldı: "Gemiler geliyor!" Siluetler yaklaşıp belli olmaya başlayınca, bunların *Samson* ve *Zabiyaka* destroyerleri olduğu anlaşıldı. Beraberlerinde Helsingfors'dan gelen birkaç gemi daha vardı.[784]

Gece saat 11:00'de Blagonravov top atışına en kısa zamanda başlanması için emir verdi. Bundan sonra atılan mermilerin çoğu Neva nehri üzerinde gösterişli fakat zararsız biçimde patladı. Ancak saraya isabet eden mermilerden biri çatıdaki bir saçağı çatlattı. Bir diğeri de hükümetin toplantı yaptığı odanın tam üstünde patlayarak içeridekiler arasında korku yarattı. Patlama bakanların sinirini bozdu ve en azından birkaçını, direnmeyi sürdürmenin ne kadar akıllıca olduğunu tekrar düşünmeye sevk etti. Bu arada, Tarasov-Rodyonov Peter Paul Kalesi'nin duvarlarından top atışlarının oluşturduğu gösteriye bakıyorlardı. Bunların sarsıntısı nedeniyle tüfek ve makineli tüfek sesleri ve Troitski ve Saray köprülerinden ışıklarıyla dizi halinde geçen tramvayların çıkardığı sesler bir an kayboluyordu. "Kentte yaşam kesintiye uğramadan sakin bir şekilde sürerken işçi sovyetinin burjuva hükümetini devirmesinin"[785] ne kadar inanılmaz bir olay olduğuna hayret ediyordu.

Kent Duma vekilleri için, bu sırada Askeri Devrimci Komiteyle Kışlık Sarayda sıkışmış bakanlar arasında görüşme sağlama umudunun gerçekleşmeyeceği kesinleşmişti. Bir Askeri Devrimci Komite komiseri Kent Duma temsilcilerinin *Aurora* yakınında bir yere gitmesine karşı çıktı. Kışlık Saraya gönderilen heyet kuşatmacılar tarafından defalarca durduruldu ve en sonunda Kışlık Sarayın üst katlarından üzerlerine ateş açılınca Kent Duma binasına dönmek zorunda kaldılar. (Heyet üyelerinden biri, daha sonra "Askeri öğrenciler herhalde taşıdığımız beyaz bayrağı görmedi," dedi.) Smolni'ye gönderilen ve aralarında Belediye Başkanı Şrayder'in de bulunduğu Kent Duma elçilerine bir şekilde daha iyi davranıldı. Kamenev'le birkaç dakika görüşmeyi başardılar. Kamenev, Molotov'un onlara Kışlık Saraya giderken eşlik etmesini sağladı. Ama bu heyet de, şimdi ayaklanmacıların oluşturduğu sıkı kuşatma halkasıyla hükümeti savunanların kurduğu barikatlar arasında kalan ve kimseye ait olmayan bu dar şeritten geçmeyi başaramadı.[786]

Kent Dumasına bu kurgular hakkında bilgi verildiği sırada Tarım Bakanı ve sağ Sosyalist Devrimci Semion Maslov'dan acı bir telefon mesajı geldi.

Telefona kendisi de bir Sosyalist Devrimci olan Naum Bikhovski çıktı. Duyduklarını hemen kaynayan Dumaya iletti: Bikhovski'nin aktardığı şekilde, Maslov "Biz burada Kışlık Sarayda terk edildik ve kendi halimize bırakıldık," dedi. "Demokrasi bizi Geçici Hükümete gönderdi. Atanmayı biz istemedik ama gittik. Oysa şimdi, trajedi çıkınca, vurulduğumuz zaman, kimse bizi desteklemiyor. Doğal olarak, öleceğiz. Ama benim son sözlerim şöyle olacak: 'Bizi buraya atamayı bilen ancak savunmayı başaramayan demokrasiye yazıklar olsun, lanet olsun!' "[787]

Bikhovski, tüm Duma üyelerinin "temsilcilerimizle birlikte ölmek için" derhal tek vücut halinde Kışlık Saraya yürümesini önerdi. "Yoldaşlarımız bilsin," diye ilan etti, "biz onları terk etmedik, onlarla birlikte öleceğimizi bilsinler." Bu düşünce Bolşevikler dışında hemen herkesten olumlu tepki aldı. Orada bulunan muhabirler birçok vekilin ayağa kalkarak dakikalarca tezahürat yaptığını not aldı. Önerge gerçekten oylanmadan önce, Kent Duması Tüm Rusya Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesi Temsilcisinden Köylü Sovyeti liderliğine "Dumayla birlikte çıkıp ölmesine" izin verilmesi için bir talep geldi. Gıda Bakanı Prokopoviç'in de gözyaşları içinde Kışlık Saraya yapılacak yürüyüşe katılmasına izin verilmesi için yalvardığı işitildi. Böylece, "en azından yoldaşlarıyla aynı kaderi paylaşmış olacaktı." Yapılmasa da, önde gelen bir Kadet olan Kontes Sofya Panina, "topun önünde durmaya" gönüllü oldu. Ayrıca, "Bolşevikler Geçici Hükümete cansız bedenlerimizin üzerinden top atabilirler," diye ekledi. Kışlık Saraya yürüyüş bir parça ertelendi çünkü birisi Bikhovski'nin hareketinin ad okunarak oylanmasını talep etti. Ad okunması sırasında, vekillerin çoğu "Evet" oyu vermeden önce, "hükümetle birlikte ölmeye" hazır olduklarını ısrarla bildirdiler. Bolşevikler ise, "Hayır!" demeden önce, ciddi bir ifadeyle "Sovyete gideceklerini" ilan etmişlerdi.[788]

Bütün bunlar olup biterken, Lenin Smolni'de kaldı. Kışlık Sarayın ele geçirilmesinde yaşanan her gecikmede öfkeleniyor ve Geçici Hükümet üyeleri hapse konulmadıkça Tüm Rusya Kongresinin toplanmasından hâlâ endişe duyuyordu. Andrey Bubnov daha sonra aldığı notlarda şöyle yazmıştı: "25 Ekim gecesi... İlyiç, Kışlık Saray'ın ele geçirilmesi için acele ediyordu. Saldırının gidişatı hakkında haber alamayınca herkese aşırı baskı uyguluyordu."[789] Podvoyski de, benzer biçimde Lenin'in şimdi "Smolni'de küçük bir odanın içinde kafesinde gezen bir aslan gibi dört döndüğünü," anımsamaktaydı: "Bedeli ne olursa olsun Kışlık Saraya ihtiyacı vardı: İşçi iktidarına açılan son kapıydı. V. İ. azarlıyordu... bağırıyordu... bizi vurmaya hazırdı."[790]

Yine de, kongrenin öğleden sonra saat 2:00'de başlaması planlanmıştı. Akşam geç saatlerde, delegeler saatlerdir ortalarda dolanıyorlardı. Lenin'in tercihi tersine de olsa, onları daha fazla tutmak mümkün değildi. En sonun-

da, akşam saat 10:40'da Dan kongreyi resmen oturuma çağıran başkanlık çanını çaldı. Başlangıçta, "Merkez Yürütme Komitesi geleneksel açılış politik hitabını gereksiz bulmaktadır," diye duyurdu. "Kendilerine verdiğimiz görevleri kendilerini hiçe sayarak yerine getiren yoldaşlarımız şu anda Kışlık Sarayda ateş altındadır."[791]

Salonun kapısındaki gürültülü kalabalıktan önündekileri iterek yolunu açan John Reed, bundan sonra, kongrenin toplandığı Sınolni'nin beyaz toplantı odasını şöyle tasvir ediyordu:

> Oturma sıralarında, beyaz avizelerin altında, aradaki geçit ve kenarlarda yerinden kıpırdayamayacak şekilde sıkışmış, her pencere kenarında ve hatta platformun kenarında tüm Rusya'nın işçi ve asker temsilcileri endişeli bir sessizlik ya da vahşi bir coşkuyla başkanlık çanının çalmasını bekliyordu. Salon ısıtılmıyordu fakat yıkanmamış insan bedenlerinden çıkan boğucu bir sıcak vardı. Kitleden kirli mavi bir sigara dumanı yükselmiş ve ağır havada asılı kalmıştı. Arada, toplantıyı yönetenlerin içinden çıkan birisi kürsüye çıktı ve yoldaşlardan sigara içmemelerini istedi. Ondan sonra, sigara içenler de dâhil herkes "Sigara içmeyin, yoldaşlar!" diye bağırdı ve sigara içmeyi sürdürdü...
>
> Platformda eski Çayika [Merkez Yürütme Komitesi] liderleri oturuyordu... Dan çanı çalıyordu. Kapıdaki kişilerin itişmeleri ve tartışmalarıyla bölünen bir sessizlik birden hâkim oldu... [792]

Danışma Kurulunun ön raporuna göre, Petrograd'da kongre için toplanan 670 delegeden 300'ü Bolşevikti. 193 Sosyalist Devrimci (yarıdan fazlası Sol Sosyalist Devrimciydi); 68 Menşevik; 14 Menşevik-Enternasyonalist vardı. Kalanlar ise ya küçük politik gruplara bağlıydı ya da resmi bir politik örgüte ait değildi.[793] Önceki birkaç ay içinde Bolşeviklere verilen desteğin ciddi biçimde artışı partinin kongredeki fraksiyonunun Haziran'daki Birinci Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'nden üç kat daha büyük olması biçiminde yansımıştır. Bolşevikler şimdi kongrede temsil edilen en büyük partidir. Oysa bu başarıya rağmen, Bolşeviklerin kongrenin açılışında Sol Sosyalist Devrimcilerin ciddi bir desteği olmadan mutlak çoğunluğa sahip olmadıklarını akılda tutmak önemlidir.

Sınolni'ye vardıklarında delegelerden ayrıntılı kişisel anket doldurmaları istenmesi nedeniyle, onların politik bağlılıklarından emin olmakla kalmıyoruz, aynı zamanda 402 yerel Sovyet temsilcisinin her birinin karakteri ve onların yeni ulusal hükümetin kurulmasındaki resmi pozisyonuyla ilgili bilgi sahibi de oluyoruz. Bu anketlerin değerlendirilmesi delegelerin büyük çoğunluğunun (505 kişinin) Petrograd'a ilkesel olarak "bütün iktidarın sovyetlere" devredilmesini desteklemeye inanmış olarak geldiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Yani, bu delegeler tahminen kongrenin parti bileşimini yansıtan bir sovyet hükümeti kurulmasından yanaydılar. Seksen altı delege gevşek bir biçimde "tüm iktidarın demokrasiye verilmesi" yönünde oy ver-

mekten yanaydı. Bu köylü sovyeti, sendikalar, kooperatifler, vb temsilcilerini kapsayan homojen demokratik bir hükümet anlamına geliyordu. Yirmi bir delege ise, içinde Kadetler hariç bazı mülk sahibi unsurların temsil edileceği bir koalisyon hükümetini desteklemek gerektiğine inanmıştı. Yalnızca elli beş delege, yani yüzde 10'dan daha azı, hâlâ Sovyet'in Kadetlerle koalisyonunu öneren eski politikasının sürdürülmesinden yana olan kuruluşları temsil ediyordu.[794]

Göreceli oy hakkının aksaması nedeniyle, kongre açıldıktan sonra Bolşevikler yedi Sol Sosyalist Devrimciyle birlikte Kongre Prezidyumunda on dört koltuk kazandılar (Prezidyum'da üç koltuk ayrılan Menşevikler bunları kullanmayı reddettiler. Menşevik-Enternasyonalistler kendilerine ayrılan tek koltuğa aday göstermediler ancak bu koltuğu kendilerine yedeklediler). Martayından beri Sovyet'in işlerini yöneten Dan, Lieber, Broydo, Gots, Bogdanov ve Vasili Filipovski salonun başında üst düzey Sovyet liderliğine ayrılan yerlerini şimdi boşalttılar. Alkış tufanı içinde boşalttıkları yerlerine derhal Troçki, Kollontay, Lunaçarski, Nogin, Zinovyev, Kamkov, Maria Spiridonova, Mistislavski ve diğer önde gelen Bolşevik ve Sol Sosyalist Devrimciler geçti.[795]

Sanki bu önemli değişimi vurguluyormuşçasına, uzaktan çok güçlü bir ses duyuldu; atılan topun derin, büyük patlamasıydı bu. Martov, acı ve titreyen bir sesle, her şeyden önce kongrenin mevcut bunalıma barışçıl bir çözüm aramaya başlamak için karar vermesini talep etti. Ona göre, bu olağanüstü durumdan çıkışın tek yolu savaşı durdurup tüm demokrasi güçlerinin kabul edeceği birleşik, demokratik bir hükümetin kurulması için görüşmelere başlamaktı. Bu görüşü doğrultusunda öteki politik parti ve örgütlerle, sokaklara yayılan çatışmalara derhal son vermek amacıyla tartışmalara başlayacak özel bir heyet seçilmesini tavsiye etti.

Sol Sosyalist Devrimciler adına konuşan Mistislavski, Martov'un önerisini derhal onayladı. Burada dikkat çeken şey, bu önerinin Bolşevikler tarafından da iyi karşılanması oldu. Salona göz gezdiren Suhanov, "Martov'un konuşması, toplananların büyük bir kesiminden gelen yüksek alkış heyecanıyla karşılanmıştı," diye kaydetti. *Delo naroda* muhabiri şöyle anlatıyordu: "Martov'un çağrısı salondakilerin çoğunluğundan yoğun bir alkış aldı." Kongre delegelerinin çoğunluğunun kongrede Sovyette temsil edilen partilerden bir koalisyon hükümeti kurulmasını destekleyen yetkiyle geldiğini ve Martov'un önerisinin de gerçekten bu amaca yöneldiğini düşünürsek, bu gözlemlere katılma hususunda kuşkulanmak için neden yoktur. Yayınlanan kongre tutanakları Lunaçarski'nin Bolşevikler adına söz alarak, Martov'un konuşmasını, "Bolşevik fraksiyonunun kesinlikle Martov'un önerisine karşı söyleyecek bir şeyi yoktur," diye açıklama yaparak yanıtladığını göstermek-

tedir. Kongre belgeleri Martov'un önerisinin hızla oybirliğiyle geçtiğini göstermektedir.[796]

Kongrenin demokratik koalisyon hükümetinin görüşmelerle kurulmasını onaylamasının üzerinden çok geçmeden, hepsi de eskiden üstünlüğe sahip olan ılımlı sosyalist bloğu temsil eden konuşmacılar art arda söz alarak Bolşevikleri suçladılar. Bu konuşmacılar Bolşeviklerin eylemlerini protesto etmek ve onlara karşı çıkmak amacıyla kongreden derhal ayrılıp gitme niyetinde olduklarını bildirdiler. Bu açıdan kendini ilk ifade eden kişi, bir Menşevik kara subayı ve On İkinci Ordu Komitesi delegesi olan Yakov Kharaş oldu. Kharaş: "Tüm Rusya Kongresinin arkasında, Bolşevik Parti sayesinde politik bir suç serüveni yürütülüyor. Menşevik ve Sosyalist Devrimciler burada olup biten her şeyden kendilerini ayırmanın ve iktidarı ele geçirme girişimlerine karşı halkı savunmak için seferber etmenin zorunlu olduğunu düşünmelidirler," diye ilan etti. Bir subay ve önde gelen Menşeviklerden olan Georgi Kuçin cephedeki ordu komiteleri delegelerinden ılımlı eğilime sahip bir blok adına konuşarak, "Kongre esas olarak yeni hükümet oluşumunu tartışmak için toplantıya çağrılmıştı. Oysa ne görüyoruz? İktidar sorumsuzca ele geçirilmiş ve kongre iradesi yerine önceden karar verilmiş. Devrimi bu çılgınca serüvenden kurtarmalıyız. Devrimi kurtarma davasında orduda ve ülkedeki tüm devrimci unsurları seferber etme niyetindeyiz... [Biz] bu tehlikeli serüvenin sonuçları ile ilgili sorumluluk almak istemiyor ve kongreden çekiliyoruz," diye ekledi.[797]

Bu keskin sözler toplantıdaki delegelerin büyük kısmından "Kornilovcular!" ve "Siz kimi temsil ettiğinizi sanıyorsunuz?" gibi bağırışların ve protestoların yükselmesini tetikledi. Nihayet Kamenev düzeni yeniden sağladıktan sonra, Moskova sovyetinden Lev Khinçuk ve Sosyalist Devrimcilerin Merkez Komitesi üyesi avukat Mihail Gendelman sırasıyla Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler adına benzer biçimde sert ve militanca düşman bildiriler okudular. Khinçuk, "Şimdiki bunalımın tek olası çözümü halen Geçici Hükümetle demokrasinin tüm unsurlarını temsil edecek bir hükümetin oluşumu için yapılacak görüşmelerde yatmaktadır," diye ısrarla söyledi. Burada, Suhanov'a göre, "salonu korkunç bir gürültü kapladı. Tek öfkelenen Bolşevikler değildi ve uzun süre konuşmacının sözlerini sürdürmesine izin verilmedi." Khinçuk en sonunda, "Kongreden ayrılıyoruz," diye bağırarak "ve aynı şekilde Bolşeviklerin eylemlerinin sorumluluğunu kabul etmeye isteksiz olan tüm fraksiyonları durumu tartışmak için bir araya gelmeye davet ediyoruz," dedi. Salondan "kaçaklar" diye bağırışlar geldi. Gendelman şöyle söyledi: "Herkes tarafından gösterilen bu öfke patlamasının kaçınılmaz olarak Bolşevik vaatlerinin iflasını ortaya çıkaracağını öngörerek... Sosyalist Devrimci fraksiyon ülkedeki devrimci güçleri kendilerini örgütle-

meye ve devrimin başında nöbet tutmaya çağırmaktadır... Bolşeviklerin iktidarı ele geçirdiğinin farkında olarak... bu aşağılık suç eyleminin getireceği sonuçlardan tümüyle onları sorumlu tutuyoruz. Bunun sonucunda onlarla işbirliğini sürdürmeyi olanaksız bulan Sosyalist Devrimci fraksiyon kongreden ayrılmaktadır!"[798]

Salondaki protesto havası şimdi göklere fırlamıştı. Ayakları yere vurma, ıslık ve küfrün haddi hesabı yoktu. Askeri Devrimci Komitenin ilan ettiği ayaklanmaya karşılık olarak Menşevik ve Sosyalist Devrimciler sağa kaydı ve onları aşırı soldan ayıran uçurum şimdiye kadar olduğundan daha fazla açıldı. Daha yirmi dört saat öncesinde Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin kongre fraksiyonlarının her iki partinin geniş kesimlerini birleştirerek, en sonunda burjuva partilerinden ayrılmanın eşiğine yaklaştığı anımsandığı zaman 24–25 Ekim olaylarının tam etkisi açıklık kazanacaktır. Tam bu noktada, barış ve reform programı taahhüt eden homojen bir sosyalist hükümet kurulmasını da onaylamışlardı. Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin neden öyle yaptıkları kesinlikle anlaşılabilir. Aynı zamanda, ılımlı sosyalistlerin, Bolşeviklerin eylemlerini ve onları kendi iradesiyle izleyen işçi ve askerlerin eylemlerini toptan reddederek ve dahası kongreyi terk ederek böylece Menşevik-Enternasyonalistler, Sol Sosyalist Devrimciler ve Bolşevik ılımlılar arasındaki uzlaşma girişimlerinin önünü kestiği saptanabilir. Böyle yaparak doğrudan Lenin'in eline oynadılar. Daha önce kamuoyu önünde gündeme gelmeyen bir hükümetin, yani tümüyle Bolşevik bir rejimin yolunu beklenmedik biçimde açtılar. Suhanov, yazdığı devrim anılarına dayanan tarihinde Menşevik-Sosyalist Devrimci boykotunun potansiyel olarak büyük tarihsel önemini kabul etmektedir. Kongreden ayrılarak, "Bolşeviklerin elini tümüyle serbest bırakmış olduk. Onları bütün durumun hâkimi kıldık ve tüm devrim sahnesini onlara teslim ettik. Kongrede birleşik demokratik cephe için verilecek bir mücadele bir ölçüde başarılı olabilirdi... Kongreyi terk ederek kongre, kitleler ve devrimin tekelini Bolşeviklere kendimiz verdik. Kendi akıl dışı kararımızla, Lenin'in bütün 'çizgisinin' zaferini sağladık!"[799]

Tüm bunlar kuşkusuz geriye doğru bakılınca o zaman görüldüğünden daha açık anlaşılıyor. Her nasılsa, Kharaş, Kuçin, Khinçuk ve Gendelman'ın bildirilerinin ardından bazı radikal eğilimli asker-delegeler kürsüye gelerek Kharaş ve Kuçin'in görüşlerinin ortalama askerin düşünce yapısını hiçbir şekilde temsil etmediğini iddia ettiler. Karl Peter adında, genç kuru yüzlü bir asker, Latvia Tüfek Alayını temsil ederek, "Bırakın gitsinler. Ordu onlarla birlikte değil," diye patladı. Bu gözlemi yakında herkese kanıtlanmış olacaktı. Bu noktada salon şiddetli bir tezahüratla sallandı. Cephedeki İkinci Ordudan Bolşevik asker Frants Gzelsçack kendini duyurabilme olanağı bu-

lur bulmaz, "Kuçin kuvvetlerin seferber edilmesinden söz ediyor," diye bağırdı. "Kime karşı, devrimi savunmaya gelen işçi ve askerlere mi?" diye sordu. "Kimi örgütleyecek? Açıkça, savaşmaya kararlı olduğu işçi ve askerleri değil." Kendisi de bir Bolşevik olan, Üçüncü Ordudan bir asker Fedor Lukianov, "Kuçin'in düşüncesi Nisan'da seçimle geri gönderdiğimiz üst düzey ordu örgütlerine aittir ve uzun süredir ordudaki geniş kitlelerin görüşünü ve ruh halini yansıtmaktan uzak kalmıştır," diye bildirdi.[800]

Bu noktada, Bund (Yahudi sosyal demokrat örgütü) temsilcisi Genrik Erlih araya girerek kongreye, az önce Kent Duma vekilleri çoğunluğunun toplu olarak Kışlık Saraya yürümeye karar aldıklarını haber verdi. Erlih Tüm Rusya Köylü Vekilleri Sovyeti Yürütme Komitesindeki Menşevik ve Sosyalist Devrimci fraksiyonlarının Geçici Hükümete karşı şiddet uygulamasını protesto eden Duma vekillerine katılmaya karar verdiklerini ekledi ve "ortalığın bir kan gölüne dönüşmesini arzu etmeyen" tüm kongre delegelerini yürüyüşe katılmaya çağırdı. Menşevikler, Sosyalist Devrimciler, Bundcular "cephe grubu" üyelerinin yağmur gibi "Kaçaklar!" "Burjuva uşakları!" ve "Çok şükür kurtulduk!" bağırışları altında yerlerinden kalkıp salondan dışarı çıkmaları işte tam bu noktada oldu.

Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin ana bloğunun ayrılmasından hemen sonra, ılımlı sosyalistlerle radikal sol arasında barışçıl bir uzlaşma sağlamak için hâlâ niyetli olan Martov kürsüye gelerek Menşevik-Enternasyonalistler adına bir önerge sundu. Önerge, Bolşevik örgütünü kongre açılışından önce bir darbe örgütlediği için kınıyor ve Geçici Hükümetin yerine geniş tabanlı demokratik bir hükümet kurmaya çağırıyordu. Kısmen şöyleydi:

> Bu darbenin kan dökülmesine, iç savaşa ve karşı-devrimin gelmesine yol açma tehdidi barındırdığını dikkate alarak... [ve] hâlâ bir iç savaşın çıkmasını önleyebilecek bu durumdan çıkmanın tek yolu ayaklanmacı unsurlarla kalan demokratik örgütler arasında yapılacak bir anlaşma olabilir. Bu anlaşma bütün devrimci demokrasi tarafından tanınan ve Geçici Hükümetin zorluk çıkarmadan iktidarı teslim edeceği demokratik bir hükümetin kurulması için yapılacaktır. Menşevik [Enternasyonalist] fraksiyon kongreden şimdiki bunalımın tümüyle demokratik bir hükümet oluşturularak barışçıl çözüm getirilmesinin zorunluluğu üzerine bir karar geçirilmesini ... kongreden öteki demokratik organlar ve tüm sosyalist partilerle görüşmelere girmek amacıyla bir heyet atamasını... [ve] bu heyetin girişimlerinden alınacak sonuçlar açıklanana kadar çalışmalarına ara verilmesini önerir.[801]

Lenin'in bakış açısından Martov'un kararının geçmesi bir felaket olacaktı. Öte yandan, ılımlıların ayrılması da onların kopuşunu yeniden birleşmenin olanaksızlığı konusunu kendi çıkarına kullanması için bir fırsat sunuyordu. Martov'un yerini almasının üzerinden çok geçmeden, kongre delegeleri ayağa kalktılar ve Kent Duması Bolşevik fraksiyonunun sürpriz

biçimde gelişini tezahüratla karşıladılar. Bu Bolşevik üyeler kalabalık salonun içinde iterek kendilerine yol açarken "Tüm Rusya Kongresiyle birlikte zafere ulaşmaya ya da ölmeye!" geldiklerini duyurdular. O zaman Bolşeviklerin en güçlü hatibi olduğu herkes tarafından kabul edilen Troçki kürsüye gelerek şunları bildirdi:

> Halk kitlelerinin ayaklanması için gerekçeye ihtiyaç yoktur. Olan şey bir ayaklanmadır, komplo değil. Petersburg işçi ve askerlerinin enerjisini güçlendirdik. Kitlelerin iradesini açıkça bir ayaklanmaya yönelttik, komploya değil. Kitleler bizim bayrağımızın arkasında ilerledi ve ayaklanmamız zafere ulaştı. Şimdi bize deniyor ki: Zaferinizi yadsıyın, ödün verin, uzlaşın. Kimle? Soruyorum: Kimle uzlaşmamız gerekiyor? Bizi terk eden o zavallı gruplarla mı ya da bize bu öneriyi yapanlarla mı? Ama her şeyden öte, onları tam olarak gördük. Rusya'da artık kimse onlarla birlikte değil. Bir uzlaşmanın iki eşit taraf arasında olması gerekir. Bu kongrede temsil edilen milyonlarca işçi ve köylünün hazır bulunan temsilcileri arasında olacaktır, hiçbir şekilde burjuvaziye yakışır şekilde takas yoluyla değil. Hayır, bir uzlaşma mümkün değildir. Bizi terk edenlere ve bize bunu yapmamızı söyleyenlere şöyle söylemeliyiz: Siz zavallı müflislersiniz. Sizin rolünüz bitti. Layık olduğunuz yere gidin: Tarihin çöplüğüne!

Alkış tufanı arasında, Martov uyararak bağırdı: "O zaman ayrılıyoruz!" Troçki, ara vermeden Menşevik ve Sosyalist Devrimci delegelerin kongreden ayrılmasını, "işçi ve asker kitlelerinin yasal olarak kurulan tüm Rusya temsilcileri meclisini tam da, öncülerinin, ellerinde silahlar kongre ve devrimi karşı-devrimin kıyımına karşı savunduğu şu anda zayıf ve haince bir bozma girişimi," olarak kınayan bir karar okudu. Bu karar Geçici Hükümete karşı ayaklanmayı onaylıyor ve şöyle son buluyordu: "Uzlaşmacıların ayrılması sovyetleri zayıflatmaz. İşçi ve köylü devrimini karşı-devrimci etkilerden arındırdığı kadarıyla onu güçlendirir. Sosyalist Devrimci ve Menşeviklerin bildirilerini dinledikten sonra, İkinci Tüm Rusya Kongresi çalışmalarını sürdürecek ve emekçi sınıfların ve onların 24 ve 25 Ekim ayaklanmalarının iradesiyle belirlenen görevlerini yerine getirecektir. Kahrolsun uzlaşmacılar! Kahrolsun burjuvazinin uşakları! Yaşasın asker, işçi ve köylülerin muzaffer ayaklanması!"[802]

Martov'un kararını yutmak Leninistler için ne kadar zorsa, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin bu kadar acı biçimde yadsınması ve Petrograd silahlı ayaklanmasına örtülü onay verilmesi de, Sol Sosyalist Devrimciler, sol Menşevikler ve Bolşevik ılımlılar için de doğal olarak o kadar zordu. Daha bu olaylar akıllarda tazeyken Kamkov Kasım'daki Birinci Sol Sosyalist Devrimciler Kongresi için yazdığı bir raporda, Sol Sosyalist Devrimcilerin bu andaki düşünüşünü açıklamaya çabalıyordu. Bu anda, Rus sosyalistlerini bölen uçurum genişliyor; Sol Sosyalist Devrimcilerin çabalarına rağmen Askeri Devrimci Komite bir ayaklanma organına dönüşüyor ve Geçici Hü-

kümeti deviriyor ve bu gelişmeyi ılımlı sosyalistler reddediyor ve bununla savaşmaya kalkıyorlardı:

> Yalnızca Rusya için değil, dünya devrimi için de belirleyici tarihi öneme sahip bu andaki politik liderler olarak, her şeyden önce moralimizi yükseltmekle uğraşmalıyız. Halk devrimi savunmakla ilgiliyken önce kendimize bugün ne yapmamız gerektiğini sormalıyız. Ayaklanma gerçeklik halini aldığı zaman ... Rus devriminin gelişen o aşamasında bir devrimci parti için ... yerimizin devrimle birlikte olduğu bizim için açıktı ... Smolni'de kalmamaya karar vermekle yetinmeyerek mümkün olan en enerjik rolü oynadık. ... Tüm enerjimizi yeni bir hükümetin kurulmasına yöneltmemiz gerektiğine inandık. Bu hükümet bütün devrimci demokrasi tarafından olmasa da en azından onun çoğunluğu tarafından desteklenecekti. Petrograd'daki ayaklanmanın ürettiği düşmanlıklara rağmen ... sağda Rus devrimini yanlış anlamış devrimcilerden oluşan büyük bir kitle olduğunu bilerek, görevimizin demokrasi içindeki ilişkileri şiddetlendirmeye katkıda bulunmamak olduğuna inandık. ... Görevimizi, Sol Sosyalist Devrimcilerin görevini Rus devriminin bozulan iki cephesini birleştiren halkaları onarmak olarak gördük. ... Onların [Ilımlıların] az bir gecikmeyle o platformu kabul edeceklerine inandık. O platform bir fraksiyon ya da partiye ait değildir, bir tarih programıdır. Onların en sonunda yeni bir hükümetin kurulmasında yer alacaklarına inandık.[803]

25-26 Ekim gecesi İkinci Sovyet Kongresi oturumunda Troçki'nin ardından kürsüye gelen Kamkov şu açıklamayı yaptığında, ortalığı yüksek tezahürat kapladı: "Sağ Sosyalist Devrimciler kongreden ayrıldı fakat biz, Sol Sosyalist Devrimciler kaldık." Alkışlar durulduktan sonra, ne var ki, Kamkov ince ama zorlayıcı biçimde, Troçki'nin çizgisine karşı konuştu. Troçki'nin önerdiği adımın zamansız olduğunu "çünkü karşı-devrimci girişimlerin sürdüğünü" iddia etti. Bolşeviklerin, "o olmaksızın devrimin yok olacağı devrimin piyadesi olan" köylülüğün desteğine sahip olmadıklarını ekledi.[804] Bunu aklında tutarak, "solun kendini demokratik unsurlardan soyutlamaması gerektiğini, aksine, onlarla anlaşma sağlamaya çalışması gerektiğini," ısrarla söyledi.

Muhtemelen çok da önemli olmayan bir ayrıntı olarak Kamkov'u yanıtlamak için söz alan kişi Troçki değil, daha soğukkanlı konuşan Lunaçarski oldu:

> Üzerimize ağır görevler düştüğüne kuşku yoktur. Bu görevlerin etkin biçimde yerine getirilmesi için demokrasinin tüm gerçek devrimci unsurlarının birliği zorunludur. Kamkov'un bizi eleştirisi temelsizdir. Eğer bu oturumu başlatarak öteki unsurları reddetmek ya da dışlamak için herhangi bir adım atmış olsaydık o zaman Kamkov haklı olacaktı. Fakat hepimiz Martov'un bunalımı çözmek için barışçıl yolları tartışmak isteyen önerisini oybirliğiyle kabul ettik. Üzerimize yağmur gibi bildiriler okundu. Bize karşı sistematik saldırı yapıldı... Bizi dinlemeden, hatta kendi önerilerini bile tartışma zahmetine katlanmadan, onlar [Menşevik ve Sosyalist Devrimciler] derhal aramıza bir parmaklık koyarak kendile-

> rini bizden ayırmanın yolunu aradılar. ... Kararımızda, biz sadece tam olarak, dürüstçe ve açıkça onların ihanetine rağmen girişimlerimizi sürdüreceğimizi ve proletarya ve orduya mücadele ve zafer için önderlik edeceğimizi söylemek istedik.[805]

Martov'la Troçki'nin temelde farklılık gösteren görüşleri üzerine tartışma gece geç saatlere kadar sürdü. En sonunda, Sol Sosyalist Devrimcilerin bir temsilcisi fraksiyon tartışmalarına ara verilmesini istedi. Eğer ara verilmezse, Sol Sosyalist Devrimcilerin derhal boykot yapacağı tehdidini ileri sürdü. Öneri oylandı ve sabaha karşı saat 2:40'ta geçti. Kamenev kongrenin çalışmalarına yarım saat içinde yeniden başlayacağı konusunda uyardı.[806]

Bu sırada, Kent Duma vekillerinin Kışlık Saraya yürüyüşü büyük bir fiyaskoyla bitmişti. Gece yarısı civarında Duma vekilleri, Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesi üyeleri ve Smolni'den daha yeni boykot edip çıkmış olan kongre vekilleri (hepsi birlikte sayıları üç yüze yaklaşıyordu) Duma binası dışında, Nevski üzerinde toplanmışlardı. Şimdi soğuk bir yağmur yağıyordu. Şrayder ve Prokopoviç (ikincisi bir elinde şemsiye, bir elinde fener tutuyordu) önderliğinde, bu rengârenk grup dörtlü sıralar halinde yürüyerek ve "Marseillaise" marşını söyleyerek Amirallik yönüne doğru yola koyuldu. Yanlarında silah yerine yalnızca "bakanlara" vermek için hazırlanmış sosis ekmek paketleri vardı. Bir bloktan daha yakın Kazan Meydanı'nda, heyet bir denizci müfrezesi tarafından durdurularak daha ileri gitmekten vazgeçirildi. Orada bulunan John Reed sahneyi şöyle tasvir ediyordu:

> ...Tam Ekaterina Kanalı'nın köşesinde, bir sokak lambasının altında, silahlı denizciler Nevski'de boydan boya dizilmişler dörderli kol halinde yürüyen bir kalabalığın yolunu kesmişlerdi. Yaklaşık üç ya da dört yüz kişilerdi. Aralarında fraklı beyler, güzel giyinmiş hanımlar, subaylar... ve başta Petrograd Belediye Başkanı beyaz sakallı yaşlı Şrayder ve Geçici Hükümette Gıda Bakanı olan Prokopoviç vardı. Prokopoviç sabah tutuklanmış ve serbest bırakılmıştı. *Russian Daily News* muhabiri Malkin'le göz göze geldik. "Kışlık Saray'da ölmeye gidiyoruz," diye bağırdı neşeyle. Yürüyen grup hareketsiz duruyordu, ama önden tartışma sesleri geliyordu. "Geçmek istiyoruz!"... "Geçmenize izin veremeyiz!" [diye denizci yanıt verdi]... Başka bir denizci geldi. Çok tedirgindi. Enerjik biçimde, "Sizi tokatlarız!" diye bağırdı. "Gerekirse size ateş de ederiz. Şimdi evinize dönün ve bizi rahat bırakın!"
>
> Bu noktada büyük bir öfke ve kızgınlık gürültüsü vardı. Prokopoviç sandık gibi bir şeyin üzerine çıktı ve şemsiyesini sallayarak bir konuşma yaptı:
>
> "Yoldaşlar ve yurttaşlar," dedi. "Bize karşı zor kullanılıyor! Masum kanımızı bu cahil insanların eline bırakamayız!.. Dumaya dönelim ve ülkeyi ve Devrimi kurtarmanın en iyi yolunu tartışalım!"
>
> Buradan grup saygılı bir sessizlik içinde dönerek Nevski'den yukarıya geriye yürüdü. Dörderli sıralarını bozmadan yürüdüler. [807]

Şimdi saat gece yarısını geçmişti ve Kışlık Saraydaki bakanlar kurulunun durumu her dakika daha umutsuz bir hal alıyordu. Sadık kuvvetlerin sürekli azalması nedeniyle bu kez kalanların sağ kanadı neredeyse tümüyle korumasız kalmıştı. Binanın bu kesimindeki pencerelerden artan sayıda ayaklanmacı saraya sızabilirdi. İkinci kattaki toplantı odasında, bakanların çoğu şimdi rahat koltuklara ruhsuzca oturdukları yerde yayılmış ya da Maliantoviç gibi divana uzanmış bu bekleyişin sonunun gelmesini bekliyordu. Konovalov peş peşe sigara içerek odanın içinde sinirli bir şekilde dolanıyordu. Zaman zaman ortadan kaybolarak yandaki odada, çalışan tek telefondan konuşuyordu. Bakanlar bağrışmaları, boğuk patlamaları ve kendilerine sadık kalan subay ve askeri öğrenciler devrimci kuvvetlere karşı savunmak için boşuna savaşırken ateş ettiklerinde çıkan tüfek ve makineli tüfek seslerini duyabiliyorlardı. En büyük korkuyu Peter Paul Kalesi'nden atılan mermi üst kattaki odada patladığında ve bir zaman sonra, içeri sızan iki denizcinin üst kattan attığı iki el bombası alt kat salonunda patladığı zaman yaşadılar. Son olayda iki askeri öğrenci yaralanmış ve ilkyardım için Kişkin'e taşınmıştı.

Palçinski sık sık içeri dalarak bakanları yatıştırmaya çalışıyordu. Onlara saraya sızmaya çalışan ayaklanmacıların yakalanmakta olduğuna dair güvence veriyor ve durumun hâlâ denetimleri altında olduğunu söylüyordu. Maliantoviç bu anlardan birini kaydetmişti: "Gece saat bir civarında, belki de daha geçti, Dumadan gelecek grubun yola çıktığını öğrendik. Nöbetçiye bildirdik... Yine bir gürültü... Artık alışmıştık. Büyük olasılıkla Bolşevikler bir kez daha saraya girmişler ve yine etkisiz hale getirilmişlerdi... Palçinski içeri girdi. Elbette tahminimiz doğruydu. Yine silahlarını karşı koymaksızın teslim etmişlerdi. Yine, onlardan çok vardı... Kaç tanesi sarayın içindeydi? Sarayı gerçekten şimdi kim tutuyordu: Biz mi, Bolşevikler mi?"[808]

Sovyetler Birliği'nde yazılanların çoğunun tersine, Kışlık Saray baskınla ele geçirilmedi. Antonov'un kendisinin sonradan anlattığına göre, akşam geç saatlerde, "saraya yapılan saldırı tamamen örgütsüz nitelikteydi. ... En sonunda, çok fazla askeri öğrenci kalmadığından emin olunca, Çudnovski'yle birlikte saldıranları saraya yönlendirdik. Girdiğimiz zaman, askeri öğrencilerin direniş göstermediğini gördük."[809] Bu gece saat 2:00'ye yakın olmalıydı çünkü o sırada Konovalov Belediye Başkanı Şrayder'e telefon ederek şu raporu veriyordu: "Askeri Devrimci Komite içeri daldı... Tüm sahip olduğumuz kuvvet küçük bir askeri öğrenci grubu... Tutuklanmamız an meselesi." Biraz sonra, Şrayder Kışlık Sarayı geri aradığında, yanıt veren kaba ve boğuk bir ses: "Ne istiyorsun? Nereden arıyorsun? Buna Şrayder şöyle karşılık verdi: "Kent yönetiminden arıyorum. Orada neler oluyor?" "Telefonun diğer ucundan alışılmadık bir ses, "Ben nöbetçiyim," diye yanıtladı. "Burada bir şey olmuyor," dedi.[810]

Bu arada geçen sürede, Geçici Hükümetin bulunduğu odanın dışından gelen sesler birden daha ürkütücü oldu. Maliantoviç, "Aniden bir gürültü çıktı ve yükselmeye başladı; giderek yayıldı ve yaklaştı," diye anımsamaktaydı. "Duyulan değişik sesler tek bir dalga halini aldı ve bir anda öncekilerden farklı, alışılmadık bir ses gibi, sonun gelişini andıran bir şeye benzedi. O anda bunun artık son olduğu anlaşıldı... Oturan ya da yatanlar fırladılar ve paltolarına sarıldılar. Gürültü sert bir şekilde yükseldi ve dalga üzerimize geldi... Tüm bunlar birkaç dakikada oldu. Girişten nöbetçimizin odasına kadar kitle halinde tiz ve heyecanlı sesler geldi. Tek tük ateş sesleri, ayak patırtıları ve güm diye düşme sesleri bir sesler kargaşasına karışıyor ve ortalığı telaşa veriyordu."[811]

Maliantoviç bakanların oturduğu odanın dışındaki küçük bir askeri öğrenci grubunun o zaman bile direnişi sürdürmeye hazır olduğunu ekliyordu. Şimdi "savunmanın yararsız ve kurbanların amaçsız" olacağı ve teslim olma anının en sonunda geldiği herkes tarafından anlaşılmıştı. Kişkin nöbetçilerin komutanına hükümetin teslim olmaya hazır olduğunu bildirmesini emretti. Ondan sonra bakanlar masanın çevresinde oturdular ve kapının savrularak açılmasını donuk bir şekilde izlediler. Maliantoviç şöyle tasvir ediyordu: "Arkasındaki kalabalığın baskısıyla dökülen ve odanın her köşesini doldurarak derhal yayılan suya benzer şekilde, bir dalganın fırlattığı bir çöp gibi küçük bir adam odaya uçarak girdi." Küçük adam Antonov'du. "Geçici Hükümet burada, ne istiyorsun?" diye Konovalov sordu. Çudnovski oradaki yetkililerin adlarını alıp resmi tutanağı hazırlarken, Antonov "Hepiniz tutuklusunuz," diye yanıtladı. Hepsinin aradığı ödül olan Kerenski'nin odada bulunmaması saldıranların çoğunu çılgına çevirdi. "Tüm bu o.... çocuklarını hemen burada süngüleyin!" diye bağırdı birisi. Maliantoviç bakanlar kurulu üyelerini linç edilmekten bir şekilde kurtarmayı becerenin Antonov olduğunu kaydetmişti. Antonov "Geçici Hükümet üyeleri tutukludur," diye sert bir şekilde diretti. Peter Paul Kalesi'ne kapatılacaklar. Onlara karşı şiddet uygulanmasına izin vermeyeceğim."[812]

Bakanlara Kışlık Saraydan çıkarken ve Saray Meydanı'ndan geçerken seçkin bir silahlı denizci ve Kızıl Muhafız grubu ile küfür ve alay eden, yumruk sallayan bir kalabalık eşlik etti. Otomobil bulunamadığı için tutuklanacakları yere kadar yaya götürüldüler. Grup Troitski Köprüsüne yaklaşırken bakanları saran kalabalık tekrar sertleşti. Şimdi bakanların asılıp Neva'ya atılmalarını talep ediyorlardı. Bu kez, hükümet üyeleri oradan geçen bir otomobilden tesadüfen açılan makineli tüfek ateşi yardımıyla kurtuldular. Ateş seslerini duyan Peter Paul Kalesi'ndeki askerler kendilerine saldırıldığını sanarak makineli tüfek ateşiyle karşılık verdiler. Bakanlar, muhafızlar ve olayı seyredenler kendilerini korumak için kaçıştı-

lar. Bu karışıklıkta, mahkûmlar kaleye girerek kendilerini emniyete almak için köprüden karşıya koştular.[813]

Bakanlar garnizonda isli bir gaz lambasının aydınlattığı küçük bir subay odasına götürüldü. Odanın önünde Antonov'u küçük bir masaya oturmuş Çudnovski'nin Kışlık Sarayda hazırlamaya başladığı tutanağı tamamlarken buldular. Antonov belgeyi yüksek sesle okuyarak tutuklu yetkilileri sırayla imzalamaları için çağırıyordu. Ondan sonra, bakanlar Şubat'tan beri eski çarlık yetkililerinin hapsedildiği yerden çok uzak olmayan Trubetskoy Tabyası'ndaki nemli ve soğuk hücrelere götürüldüler. Yolda Konovalov birden sigarasının bittiğini fark edince kendisine eşlik eden bir askerden bir tane istedi. Fakat askerin ona uzattığı tütün ve kâğıt karşısında ne yapacağını bilemediğini görmesi üzerine, sigarayı sarıp vermesiyle ferahlamıştı.[814] Hücre kapısının tam üzerine gürültüyle kapanmasından önce, Nikitin cebinde Ukrayna Radası'ndan (parlamento *-çev.)* İçişleri Bakanlığına gelen, neredeyse unuttuğu bir telgraf buldu. Onu Antonov'a verirken sakin bir şekilde, "Ben dün aldım, artık sizin sorununuz," dedi.[815]

Smolni'de bu arada, Sovyetler Kongresi oturumuna yeniden başlanmıştı. Kaderin tuhaf bir cilvesi olarak, Geçici Hükümetin sonunu duyurma görevi bir buçuk aydır bir ayaklanma yapılmasına karşı dişiyle ve tırnağıyla mücadele veren Kamenev'e düştü. Salonda tamamıyla bir kargaşa çıkmadan önce güç bela, "Kışlık Sarayda saklanan karşı-devrim liderleri devrimci garnizon tarafından ele geçirilmiştir," diye açıklamayı başardı. Kamenev şimdi hapsedilen eski yetkililerin listesini okumayı sürdürdü. İsmi nefret edilen savaşın devam ettirilmesiyle özdeşleşen Tereşçenko'nun adı geçince, delegeler bir kez daha bağırdılar ve alkışladılar.

Kamenev, sanki kongreye devrime karşı bir tehdit bulunmadığına dair güvence vermek istermişçesine, cepheden Petrograd'a Kerenski'nin isteği üzerine çağrılan Üçüncü Bisiklet Taburunun devrim tarafına geçtiğini duyurdu. Bu cesaret veren haberlerden kısa süre sonra, Askeri Devrimci Komitesi Çarsko garnizonu komiseri ileri fırlayarak oradaki birliklerin Petrograd'a yaklaşan birliklere karşı koruma sağlamayı taahhüt ettiğini bildirdi. "Cepheden bisikletçilerin yaklaşmakta olduğunu öğrenince," diye bildirdi, "onları geri püskürtmeye hazırlandık. Fakat endişemizin yersiz olduğunu gördük çünkü bisikletçi yoldaşlar arasında Tüm Rusya Kongresi düşmanı bulunmadığı ortaya çıktı [tutanaklar bu yorumun başka bir coşkulu alkış patlamasını tetiklediğini kaydediyor]. Komiserlerimizi onlara gönderince, onların da tüm iktidarın Sovyetlere devredilmesini, toprakların derhal köylülere devredilmesini ve sanayi üzerinde işçi denetimi kurulmasını istediği anlaşıldı." [816]

Çarkoe Selo garnizonu komiserinin konuşmasını bitirmesinden hemen

sonra bizzat Üçüncü Bisiklet Taburu temsilcisi söz istedi. Birliğinin tavrını şu sözlerle açıkladı:

> Yakın zamana kadar, görev yerimiz güney batı cephesiydi. Fakat birkaç gün önce, telgrafla aldığımız bir emir üzerine kuzeye gönderildik. Telgrafta Petrograd'ı savunmaya gönderildiğimiz belirtilmişti, ama kime karşı savunacaktık, bunu bize bildirmemişlerdi. İnsanların üzerine gözümüz kapalı yürüyorduk. Nereye gönderildiğimizi bilmiyor fakat neler olduğunu tahmin edebiliyorduk. Yol boyunca hep soruyorduk: Nereye? Niye? Peredolsk istasyonunda Beşinci Bisiklet Taburuyla birlikte duruma açıklık kazandırmak amacıyla kısa bir toplantı yaptık. Bu toplantıda, tüm bisikletçiler arasında kardeşlerine karşı harekete geçecek ve onların kanını dökecek tek bir kişi bile olmadığı ortaya çıktı. Geçici Hükümete itaat etmemeye karar verdik. Onlar bizim çıkarlarımızı savunmak istemeyen ancak bizi kardeşlerimize karşı gönderen insanlardır dedik. Size somut olarak bildiriyorum: Hayır, başında burjuvazi ve toprak beylerinin bulunduğu bir hükümete iktidarı vermeyeceğiz!

Az sonra, cephedeki askerlerin Geçici Hükümeti savunmak için gönülsüz oldukları kongreye kuzey cephesi hakkında son raporları veren Krilenko tarafından da doğrulandı. Eski hükümeti desteklemek için başkente askeri kuvvetler gönderme girişimlerine karşı çıkmak amacıyla orada Askeri Devrimci Komite oluşturulmuştu. Krilenko General Çeremisov'un da bu komitenin otoritesini zaten tanıdığını duyurdu. Kerenski'nin kuzey cephesindeki komiseri Voytinski'nin istifa ettiğini ve başkente doğru yolda ilerleyen birliklerden Askeri Devrimci Komiteye birbiri ardından gelen heyetlerin Petrograd garnizonuyla dayanışma içinde olduklarını bildirdiklerini açıkladı.[817]

Bu noktada Menşevik-Enternasyonalist fraksiyonun en azından bir bölümü tekrar salona girdi. Sözcüleri Kapelinski delegelerin dikkatini Martov'un tüm sosyalist örgütlere gönderilecek temsili demokratik bir hükümet kurulması hakkında görüşmeler yaparken kongreye ara verilmesini isteyen düşüncesine çevirmeye çalıştı. Uzun zaman önce, şimdi Kapelinski'yi göz ardı eden ya da yuhalayan delegelerin çoğu, ılımlı delegelerle ilişki kurmakla ilgileneceklerdi. Fakat şu an için, Kerenski rejimine karşı elde ettikleri açıkça acısız zaferin ilk baş döndürücü etkisiyle, bunu yapacak bir ruh hali içinde değildiler. Bolşevikler adına Kamenev kısaca ılımlı sosyalistlerin kendilerini suçlamaları gerektiğini çünkü Martov'un bunalımın üstesinden gelmek için barışçıl yollar arayış önerisinin hayata geçirilmediğini iddia etti ve Kapelinski'nin talebini süratle reddetti. Aynı zamanda, Troçki'nin Menşevik ve Sosyalist Devrimcileri kınayan kararının askıya alınmasını önerdi. Böylece, onlarla ilişkilerin yeniden başlamasına kapı araladı.

Menşevik-Enternasyonalistler salondan tekrar çıkarken, Lunaçarski Lenin tarafından yazılan "Tüm İşçi, Asker ve Köylülere" başlıklı manifestosu-

nu kongrenin acil kabulüne sunmak üzere kalktı. Bu manifesto Petrograd ayaklanmasını onaylıyor, yüksek politik otoriteyi kongreye ve Rusya'nın her yerindeki yerel Sovyetlerin eline veriyor ve en genel deyimlerle, yeni Sovyet rejiminin acil planının ana hatlarını oluşturuyordu. Sonunda Sovyet politik otoritesinin kaynağı olacak bu tarihsel beyanname şöyleydi:

> Tüm İşçi, Asker ve Köylülere:
>
> İkinci Tüm Rusya İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetler Kongresi açılmıştır. Bazı köylü vekilleri Sovyetleri de dâhil olmak üzere, Sovyetlerin büyük çoğunluğunu temsil etmektedir. Uzlaşmacıların Merkez Yürütme Komitesinin ayrıcalıkları sona ermiştir.
>
> İşçi, asker ve köylülerin ezici çoğunluğu tarafından desteklenen ve kendisini işçilerin ve Petrograd garnizonunun muzaffer ayaklanmasına dayandıran kongre burada hükümet iktidarını kendi eline almaya karar verir.
>
> Geçici Hükümet düşürülmüştür ve üyelerinin çoğu tutukludur.
>
> Sovyet otoritesi tüm uluslara derhal demokratik bir barış önerecek ve tüm cephelerde acil ateşkes ilan edecektir. Toprak beyleri, imparatorluk ve kiliseye ait tüm toprakların köylü komitelerine karşılıksız devredilmesini temin edecektir. Orduya tam demokratikleşme getirerek askerlerin haklarını savunacaktır. Sanayide işçi denetimini kuracaktır. Kurucu Meclisin tespit edilen günde toplanmasını sağlayacaktır. Kentlere ekmek ve köylere temel ihtiyaç maddelerini temin edecektir. Rusya'da yaşayan tüm ulusların kendi kaderini tayin etme hakkını güvence altına alacaktır.
>
> Kongre tüm yerel otoritenin devrimci düzeni sağlama göreviyle yükümlü işçi, asker ve köylü vekilleri Sovyetlerine devredileceğine karar verir.
>
> Kongre siperlerdeki askerleri uyanık ve sebatkâr olmaya çağırır. Sovyetler Kongresi tüm uluslara doğrudan önereceği demokratik bir barış sağlanana kadar devrimci ordunun devrimi tüm emperyalist girişimlere karşı nasıl koruyacağını bileceğinden emindir.
>
> Yeni hükümet devrimci ordunun tüm ihtiyaçlarını temin etmek için gerekli bütün önlemleri alacaktır. Bunu mülk sahibi sınıflara yönelik kararlı bir vergilendirme ve onların mallarına el koyma politikası aracılığıyla gerçekleştirecektir. Asker ailelerinin durumunu iyileştirmek için özen gösterilecektir.
>
> Kornilovcular –Kerenski, Kaledin ve ötekiler– Petrograd'a birlik göndermeye çalışıyor. Kerenski'nin aldattığı birçok alay şimdiden ayaklanmacılara katıldı.
>
> Askerler! Kornilovcu Kerenski'ye direnin! Uyanık olun!
>
> Demiryolcular! Kerenski'nin Petrograd'a gönderdiği tüm asker konvoylarını durdurun!
>
> Askerler, İşçiler, Çalışanlar! Devrim ve demokratik barışın kaderi sizin elinizdedir!
>
> Yaşasın Devrim!
>
> Tüm Rusya İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetler Kongresi
>
> Köylü Sovyeti Delegeleri[818]

Bu tarihsel manifesto, okunurken gök gürlemesi gibi çılgınca alkış dalgalarıyla sürekli kesintiye uğratıldı. Lunaçarski okumasını bitirdikten ve düzeni sağlandıktan sonra, Kamkov küçük bir değişiklik yapılması halinde bu bildiriyi Sol Sosyalist Devrimcilerin de kabul edeceğini açıkladı. Değişiklik derhal kabul edildi. Küçük Menşevik-Birleşik Enternasyonalist fraksiyonun sözcüsü eğer bildiri halkın mümkün olan en geniş unsurlarını temel alacak acil bir hükümet örgütlenmesini sağlayacak şekilde değişiklik yapılırsa oy vereceklerini söyledi. Ne var ki, bu öneri göz ardı edilince, arkadaşlarının çekimser kalacağını bildirdi. En sonunda, 26 Ekim sabah saat 5:00'te devrimci hükümetin kuruluşunu yasallaştıran manifesto oylandı ve ezici çoğunlukla geçti. Yalnızca iki vekil karşı oy kullandı ve on iki çekimser oy çıktı. Kongre delegeleri Smolni'den ayrılırken sonbaharın bu son günlerinde, gri, sisli tipik bir Petrograd şafağı söküyordu. Üst katta, yorgun Askeri Devrimci Komite liderleri biraz uyku çekebilmek amacıyla kalabalık komuta makamında yere uzanmışlardı. Çoğu günlerdir ilk kez uyuyacaktı. Lenin de dinlenmek ve kongrenin bir sonraki oturumunda kabul edilmesi için toprak reformu kararnamesinin taslağını hazırlamak üzere Bonç-Brueviç'in hemen yandaki dairesine gitti. Bolşevikler Petrograd'da iktidara gelmişti ve Rusya ve dünya tarihinde yeni bir çağ başlamıştı.

Sonsöz



25 Ekim akşam saat 9:00 civarında, Kışlık Sarayın Askeri Devrimci Komite tarafından ele geçirilmesinden birkaç saat önce, Kerenski Petrograd'ın 280 kilometre güneybatısında bulunan Piskov'daki kuzey cephesi karargahına ulaştı. Daha önce, Piskov Sovyeti cephedeki müfrezelerin Geçici Hükümeti savunmak amacıyla Petrograd'a gönderilmesini yasaklayan bir karar almıştı. Zira kısa bir süre sonra Krilenko İkinci Sovyet Kongresinde zafer sarhoşluğu yaşayan vekillere Piskov Sovyeti tarafından oluşturulan bir askeri devrimci komitenin yerel iletişim ve ulaşım araçlarını denetimi altına aldığını ve askeri yüksek komutanın eylemlerini izlemeye başladığını bildirmişti. Kuzey cephesi komutanı General Çeremisov mevcut koşullarda birliklere karşı durmanın boşuna olduğunu fark ederek ve Geçici Hükümetin umutsuz durumunu bilerek şimdi Petrograd'a cepheden takviye gönderme yetkisi veren önceki emirlerini geri almıştı. Ayrıca, başkente doğru ilerlemekte olan birliklere de durmalarını emretmişti. Kerenski geldiğinde, Çeremisov başbakanı kişisel güvenliğini garanti edemeyeceği konusunda uyardı ve Piskov'dan bir an önce ayrılmasını önerdi.[819]

O gece daha geç saatlerde, hâlâ Piskov'da bulunan Kerenski General Petr Krasnov'la buluştu. Son olayda, General Krimov'un yerine Üçüncü Kolordu komutanı olarak atanmıştı. Üçüncü Kolordu Ağustos sonunda, Petrograd'a doğru seferber edilmiş oldukça büyük bir birlikti ve Ağustos sonunda General Kornilov tarafından orada bekleme görevi verilmişti. Siyasette son derece tutucu olan Krasnov, Çeremisov'un cephedeki askerlerin Petrograd'a aktarılmasını durdurma kararını onaylamamıştı ve başkentteki olayların yatıştırılması amacıyla, kendi kazaklarını seferber etmek için yapılacak bir girişime açıktı. Ancak bu sırada, Üçüncü Kolordu personeli yüz elli kilometreden geniş alana yayılmıştı ve büyük ölçüde, Geçici Hükümete destek vermeye kuzey cephesindeki öteki birliklerden daha meyilli değildi. Böylece, Krasnov'un Kerenski adına toplayacağı, toplam on iki buçuk adet yetmiş kişilik kazak bölüğü, birkaç hafif top, bir zırhlı tren ve bir zırhlı otomobilden meydana gelen kuvvet cılız kalıyordu. 27 Ekim sabahı bu birimler,

Kerenski'nin karargah kurduğu Gaçina'yı işgal etti. Ondan sonra bu askeri birlikler takviye geleceğine dair boş bir umutla kısa süre bekledi ve başkente erken bir saldırı düzenlemek için hazırlıklara başladı.[820]

Bu arada, Petrograd'da İkinci Tüm Rusya Sovyetler Kongresi Lenin'in barış ve toprakla ilgili kararname önerilerini onayladı. Barış kararnamesi gizli diplomasiye son verilmesini vaat ediyor ve "ilhak ve savaş tazminatı verilmeksizin" demokratik bir barış sağlanması amacıyla derhal müzakerelere başlanmasını öneriyordu. Esaslarını, Sol Sosyalist Devrimcilerin halk tarım programından ödünç alan toprak kararnamesi, toprakta özel mülkiyeti kaldırıyor ve tüm özel mülk ve kilise topraklarını ihtiyaca göre köylülüğe dağıtılması için toprak komitelerine ve köylü vekilleri sovyetine devrediyordu. 27 Ekim sabahı erken saatlerde dağılmadan önce, vekiller yeni Merkez Yürütme Komitesini de seçti. Kamenev'in başkan seçildiği yeni Merkez Yürütme Komitesi, altmış iki Bolşevik, yirmi dokuz Sol Sosyalist Devrimci, altı Menşevik-Devrimci ve küçük solcu grupların dört temsilcisinden oluşuyordu. Kongre aynı zamanda geçici devrimci hükümetin atanmasını da onayladı. Resmi adı Halk Komiserleri Konseyi (Sovyeti) olan ve ilk kez tümüyle Bolşeviklerden oluşan bu yeni yönetimin[821] üyeleri Lenin, başkan; Troçki, dışişleri; Rikov, içişleri; Milyutin, tarım; Şliapnikov, çalışma; Nogin, sanayi ve ticaret; Lunaçarski, eğitim; Antonov-Ovseenko, Krilenko ve Dibenko, ordu ve donanma; Lomov, adalet; İvan Skvortsov, maliye; İvan Teodoroviç, gıda; Nikolay Avilov, posta telgraf ve Stalin, milliyetler komiseri oldu. Yeni komiserlerin yaptığı ilk işlerden birisi Kurucu Meclis seçimlerinin 12 Kasım'da yapılmasını planladıklarını açıklamak oldu.[822]

Başlangıçta 26 Ekim'de esas olarak Petrograd Kent Duması'ndaki Menşevik ve Sosyalist Devrimciler tarafından örgütlenen Devrim ve Ülkenin Kurtuluşu için Tüm Rusya Komitesi adlı örgüt çevresinde Bolşevik rejimine karşı sert direniş göstermek için bir araya gelindi. Bu komite Kent Duması, Ön Parlamento Prezidyumu, eski Merkez Yürütme Komitesi, Tüm Rusya Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesi, İkinci Sovyetler Kongresinden ayrılan Menşevik ve Sosyalist Devrimci heyetleri, demiryolu ve posta telgraf işçileri sendikası Tsentroflot ve Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin Merkez Komiteleri temsilcilerini kapsamaktaydı. Bolşeviklerin iktidara geldiği ilk günlerde, Kurtuluş Komitesi Geçici Hükümeti yeniden kurma hakkının kendinde olduğunu iddia ederek, genel olarak hükümet çalışanlarına ve yurttaşlarına Halk Komiserleri Konseyini tanımak ve ona itaat etmekten kaçınmaya çağırdı.



Birinci Halk Komiserleri Konseyi. Ortada: V. İ. Lenin. Üst sıra, soldan sağa: J. V. Stalin, V. P. Milyutin, A. I. Rikov, A. G. Şliapnikov, N. P. Avilov. İkinci sıra: V. P. Nogin, A. V. Lunaçarski. Üçüncü sıra: İ. İ. Skvorsov, L. D. Troçki. Dördüncü sıra: G. Lomov, İ. A. Teodoroviç. Beşinci sıra: N. V. Krilenko, V. A. Antonov-Ovseenko, P. E. Dibenko.

Kurtuluş Komitesi liderleri, her an başkente gelmesi beklenen Krasnov'un kazaklarının varışıyla aynı anda Petrograd'da bir ayaklanmayı koordine etme planlarını da hazırladılar. Ancak niyetleri Krasnov saldırıya hazır hale getirilmeden önce, 28 Ekim gecesi Askeri Devrimci Komite tarafından öğrenildi. Bunun sonucunda, Kurtuluş Komitesi ertesi sabah Bolşeviklere kar-

şı açık bir askeri eylem başlatmak zorunda kaldı. Başkentte bulunan askeri okullardan gelen öğrenciler Petrograd telefon istasyonunu, Astoria Oteli ve devlet bankasını ele geçirdiler. Ardından Bolşevikleri Smolni'den kovmaya hazırlandılar. Ne var ki, Petrograd'daki askeri personel içinde yalnızca askeri öğrenciler ayaklanmaya katıldı ve onların Askeri Devrimci Komitenin hızla bir araya getirdiği kuvvetlerle boy ölçüşmesi olanaksızdı. Askeri öğrencilerin 29 Ekim'de ele geçirdiği noktalar kolayca geri alındı. Ayaklanmaya katlan askeri okullar hızla soyutlandı, engellendi ve bir olayda top ateşi bombardımanına tutuldu. Akşam karanlığı çökmeden önce, tüm askeri okullar teslim oldu ve erken doğan isyan etkili şekilde bastırıldı.[823]

Ilımlı-sosyalistlerin ağırlıkta olduğu Tüm Rusya Demiryolu İşçileri Sendikası Yürütme Komitesi (Vikhzel) de, 26–27 Ekim gecesi oluşturulan tümüyle Bolşevik hükümetin korunmasına aktif olarak karşı çıkıyordu. Vikhzel şimdi Askeri Devrimci Komiteyle Kurtuluş Komitesi arasında arabulucu olarak hareket etme ve sağda Halkçı Sosyalistlerden aşırı solda Bolşeviklere kadar tüm sosyalist grupların yer alacağı homojen sosyalist bir hükümet kurma arayışına girmişti. Bu hedefe ulaşmak için, Vikhzel 29 Ekim'de bir sosyalist partiler kongresi yapılması için çağrıda bulundu. Eğer savaşan taraflar arasında ateşkes sağlamak ve daha geniş tabanlı bir hükümet oluşturulmasıyla ilgili görüşmeler başlatmak için yaptığı girişimler başarısız kalırsa, 29 Ekim gece yarısı demiryollarında ülke çapında grev yapmakla tehdit etti.[824] Bu demiryolu tehdidi kaygı vericiydi. Petrograd'la ülkenin kalan kısımları arasındaki iletişimi keserek ve başkente yiyecek gelmesini engelleyerek Vikhzel yeni hükümet için savunulması olanaksız bir durum yaratabilirdi. Kısmen bu nedenle, Bolşevikler 29 Ekim akşamı başlaması planlanan Vikhzel destekli konferansa katılmaya karar verdiler.[825]

Yüksek düzeyde politik konuşmaların yapılmasını teşvik etmekte başarılı olmakla birlikte Vikhzel ateşkes sağlayamadı. Krasnov'un yaklaşık bin kişilik kazak kuvvetiyle, işçi müfrezeleri, Petrograd garnizonu ve Baltık denizcilerinden oluşan, ondan yaklaşık on kat büyük karma bir ordu arasındaki önemli çarpışma 30 Ekim'de, Petrograd'a 19 kilometre uzaklıkta, Çarkoe Selo'nun kuzeyindeki Pulkova Tepelerinde yapıldı. Çok yerinde olarak "Rus devriminin Valmy muharebesi"[826] adı verilen bu savaş karışık, örgütsüz ve kanlı bir savaş oldu ve her iki taraf da ağır kayıplar verdi. Öğleden sonra, geç saatlerde morali bozulan Krasnov'un kuvvetlerinin saldırısı durdurulmuştu. Cephaneleri azalan kazaklar yandan geçip ilerleyen askeri birliklerinin yanlarından dolanıp arkalarına geçmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardı. Gaçina'ya dönmek zorunda kalan kazaklar iki gün sonra direnişe son vermeyi ve affedilmeleri ve eve güvenle dönme güvencesi verilmesi koşuluyla, Kerenski'yi tutuklanıp yargı önüne çıkarılmak üzere teslim etmeyi

kabul ettiler. Kazakların teslim olacağını önceden öğrenen Kerenski, bir denizci üniforması ve otomobil sürücüsü gözlükleriyle kılık değiştirerek yakalanmaktan kıl payı kurtuldu ve saklanmak üzere oradan ayrıldı.[827]

Uzlaşma ve iç savaşa son verme çağrısı Sol Sosyalist Devrimciler ve Menşevik-Enternasyonalistler ile başkentteki Petrograd Sendikalar Sovyeti, Fabrika Komiteleri Merkez Sovyeti ve bazı bölge sovyetleri gibi kitle örgütlerinin sürekli baskısı altında, geniş tabanlı sosyalist bir hükümet kurma tartışmaları günlerce sürdü. Bu konuşmaların başında, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin Merkez Komitelerinin kaygısı Bolşeviklerle anlaşmaya varmaktan ziyade onları bozguna uğratmak için askeri destek sağlamaktı.[828] Bolşeviklerin kolaylıkla devrilmesinin mümkün olmadığı anlaşılınca, ılımlı sosyalist liderler Bolşeviklerle bir koalisyon kabinesinde görev alma konusuna biraz daha sıcak bakmaya başladılar. Bununla birlikte, Lenin ya da Troçki'nin bulunacağı bir hükümete katılmaya inatla karşı çıkmaya devam ettiler. Ayrıca, ılımlı sosyalistler gelecekte kurulacak hükümetlerden hiçbirinin Bolşevik ağırlıklı olmamasını sağlamak amacıyla bir dizi tedbir alınması konusunda ısrar ettiler.[829]

29 ile 31 Ekim arasında, Krasnov kuvvetlerinin başkenti ele geçirme olasılığı belirdiği zaman ve yeni rejimin Moskova'da otorite kurmakta büyük zorluklarla karşılaştığı bir zamanda, Bolşevik liderliğinin bu temel konularda önemli ödünler vermeye hazır olduğu görüldü.[830] Bu süreç boyunca, Lenin ve Troçki ağır basan lojistik ve askeri konularla meşgul olduklarından, hükümet sorunu üzerine Bolşevik tavrının formüle edildiği parti toplantılarına ya da Merkez Yürütme Komitesi oturumlarıyla yeni hükümetin niteliğinin ve programının tartışıldığı Vikhzel konferansına katılmadılar. Onların yokluğunda, Kamenev, Zinovyev, Rikov, Milyutin ve öteki Bolşevik ılımlıların görüşleri özellikle etkili oldu. Kamenev ve arkadaşları devrimin kazanımlarını korumak ve savunmak, Kurucu Meclisin erken toplanmasını sağlamak ve barış anlaşması yapmak için tek umudunun geniş tabanlı sosyalist koalisyon hükümetinin kurulmasında yattığına inanıyorlardı. Zaten baştan beri de buna inanmaktaydılar. Dolayısıyla, mülk sahibi sınıf temsilcilerini almamak koşuluyla, esasta İkinci Sovyetler Kongresi'nin onayladığı genel politik ve sosyal programı izlemeyi taahhüt eden yeni bir hükümet kurulması konusunda ısrar ettiler.

Bolşevik liderliğinin ödün vermeye yanaştığı bir zamanda, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin Bolşevik rejimiyle anlaşma konusuyla fazla ilgilenmemesi ironikti. Krasnov'un yenilmesinden sonra, ılımlı sosyalistler Bolşeviklerle anlaşmaya girmeye daha yakın olduğunda, Bolşevik Merkez Komitesi ılımlı üyelerinin tavrını kabul etmeyerek Vikhzel görüşmelerinde çok daha sert bir çizgiyi benimsedi. Bu durum kısmen Petrograd'daki yeni reji-

min ayakta kalmasına yönelik tehlikenin geçmiş olmasından, kısmen de, Lenin ve Troçki'nin bakışlarının tekrar hâkim olduğu parti içi konseylere geri dönmüş olmasından kaynaklanıyordu. Parti temsilcilerine Vikhzel görüşmelerine sadece ılımlı sosyalistlerle koalisyonun pratikte olanaksız olduğunu belirtmek ve konuşmaları da en kısa sürede sona erdirmek üzere katılmaları talimatı verildi.[831]

Merkez Yürütme Komitesi gibi kamu kurumlarında, Bolşevik ılımlılar Merkez Komitesindeki oylamada ılımlı tutumun reddedilmiş olmasına rağmen, tüm sosyalist partilerin temsil edileceği bir hükümet oluşturulması için bastırmayı sürdürdüler. Gerçekte, 3 Kasım'da, Kamenev ve Zinovyev böyle bir hükümet kurulması için Merkez Yürütme Komitesinin onayını aldılar.[832] Bir hafta önce, Kamenev ve Zinovyev'in ayaklanma karşıtı görüşlerini kamuoyuna açıklamaları nedeniyle partiden atılması konusunda ısrar eden Lenin'i, ılımlıların partinin çalışmalarını sabote etmeye hazır durmaları ve devrimi bir kez daha tehlikeye atmaları çıldırtıyordu. 3 Kasım'da, Lenin sonradan Merkez Komitesinin öteki dokuz üyesi tarafından da imzalanan bir ültimatom kaleme aldı: "Muhalefet" ya parti disiplinine uyacak ve çoğunluğun kararıyla belirlenen politikaları destekleyecek, ya da muhalif üyeleri partiden ihraç etmek için gerekli adımlar atılacaktı.[833]

Lenin'in ültimatomu resmen 4 Kasım'da sunulduktan sonra, Kamenev, Zinovyev, Rikov, Nogin ve Milyutin protesto ederek Merkez Komitesinden istifa etmişlerdi. Rikov, Nogin ve Milyutin, Teodoroviç'le birlikte hükümetten de çekildiler. Birkaç hafta sonra, Vikhzel tartışmaları başarısızlıkla sonuçlandıktan sonra, Sol Sosyalist Devrimciler Halk Komiserleri Konseyine girmeye karar verdi ve bazı Sol Sosyalist Devrimciler hükümette görev almayı kabul etti.[834] Bolşevik-Sol Sosyalist Devrimci koalisyon hükümetinin oluşturulmasının ardından çok geçmeden, Kamenevve arkadaşları Bolşevik liderliğine karşı yürüttükleri açık muhalefete son verdi. Zaman içinde, hepsi de parti ve hükümet içinde yeniden yetkili görevlere geldiler. Sol Sosyalist Devrimcilerin Halk Komiserleri Konseyine katılımının uzun ömürlü olmadığı ispatlandı. 1918 Mart ortasında, Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'na katılımına son veren, birçok ödün verilen Brest-Litovsk anlaşmasının imzalanmasını protesto etmek için istifa ettiler.

Sovyet rejimini, iki buçuk yıl sürecek, içerde ve dışarıda anti-Bolşevik ordularla yapılacak iç savaş bekliyordu. Bu benzersiz derecede acı ve yıkıcı ölüm-kalım mücadelesini, boyutları Rusya'nın 1917'de yaşadıklarıyla asla ölçülemeyecek kadar büyük ekonomik ve sosyal bunalım izledi. Bu eziyet dolu yıllarda, Bolşevik Partinin demokratik karakteri kayboldu; sovyetlerin bağımsızlığı yok oldu; baskıcı, merkezi bir bürokrasi ülkenin her yerinde yeniden hükmetmeye başladı ve Rus politik ve ekonomik yaşamı Bolşevik li-

derliğin zorla kabul ettirdiği kararlar doğrultusunda yürütüldü.[835] Ne var ki, bu olaylar modern Rusya tarihinde, uğursuzluğu öncekinden hiç de aşağı kalmayacak başka bir bölüme aittir.

Bolşeviklerin 1917'de Petrograd'da iktidar mücadelesini niye kazandıkları sorusu basit bir yanıt vermeye izin vermiyor. Kesin olarak, yarım yüzyıldan daha uzun bir süre açısından bakıldığında, Kadetlerin ve ılımlı sosyalistlerin devrimci dönem sırasında önemli oranda zayıflamış olması ve o dönemde radikal solun canlılığı ve etkisinin altında yatan nedenler Rusya'nın on dokuzuncu yüzyıl ve öncesindeki politik, sosyal ve ekonomik gelişiminin özgünlüklerine kadar geriye görütülebilir. Dünya savaşı da, kaçınılmaz olarak Petrograd'daki 1917 devriminin ortaya çıkış şekliyle ilgilidir. Geçici Hükümet savaştan zaferle çıkma amacıyla savaşı sürdürme yönünde, 1917'de geniş kitlelerin desteklemediği bir tutum almamış olsaydı, kaçınılmaz olarak eski düzenin çöküşüne yol açan çok sayıda sorunla başa çıkabilir ve halkın köklü reform taleplerini karşılayabilirdi. Geçici Hükümetin bu savaşı zafere götürme politikası da kesinlikle geniş bir destek bulmamıştı.

Durum böyle olduğu için, Bolşeviklerin 1917'de büyüyen güç ve otoritesinin çok önemli bir kaynağı "Barış, Toprak ve Ekmek" ile "Tüm İktidar Sovyetler" sloganlarında saklı olan parti platformunun çekiciliğiydi. Bolşevikler Petrograd fabrika işçileri ve askerleriyle, Kronştad denizcilerinin desteğini almak için olağanüstü canlı ve becerikli bir kampanya yürüttüler. Bu gruplar arasında, "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganı demokratik, tümüyle sosyalist bir hükümetin kurulması anlamına geliyordu. Bu hükümet Sovyet'teki tüm parti ve grupları temsil edecek ve acil barış programı, anlamlı iç reform ve Kurucu Meclisin kısa sürede toplantıya çağrılması konularında kararlı olacaktı. 1917 yılının ilkbahar sonları ve yaz mevsiminde, Bolşeviklerin hedeflerine, özellikle de iktidarın Sovyetlere devredilmesine birçok etmen hizmet etmişti. Ekonomik koşullar giderek kötüleşti. Garnizon askerleri cepheye gönderilme tehdidiyle karşı karşıya kaldılar. Halkın, Geçici Hükümet yönetiminde kısa sürede barış ve reform beklentileri sönmeye yüz tuttu. Beraberinde, tüm öteki önemli siyasi gruplar hükümetle ilişkileri ve savaşın sürdürülmesi için sabır gösterilmesi ve fedakârlık yapılmasındaki ısrarları nedeniyle itibar kaybetti. Kornilov olayı sonrasında, Petrograd halkının alt tabakalarında Kadetlerle yapılan koalisyon hükümetine son verilmesi arzusu genele yayıldı.

Bolşeviklerin sekiz aylık dönemde iktidarı alabilecek bir konuma gelebilmelerinde, partinin cephede ve cephe gerisindeki askeri birliklerin desteğini kazanmaya özel çaba harcamasının da etkisi olmuştu. Görülüyor ki, iktidar mücadelesinde askerlerin zorunlu olarak sahip oldukları yaşamsal önemi kavrayan, yalnızca Bolşeviklerdi. Belki de daha önemli bir husus Bol-

şeviklerin 1917'deki olgusal başarısının partinin 1917'deki niteliğine azımsanmayacak derecede atfedilebilir olmasıdır. Burada kastettiğim, ne büyük tarihsel önemi asla küçümsenmeyecek Lenin'in cesur ve kararlı liderliği, ne de Bolşeviklerin çok abartılmış da olsa o ünlü örgüt birlik ve disiplinidir. Daha çok, ben partinin, geleneksel Leninist modelin çarpıcı biçimde zıddı olan, kendi içinde nispeten demokratik, hoşgörülü ve merkezi olmayan yapı ve işleyiş yöntemiyle birlikte onun esasta gerçekten açık ve kitlesel olma özelliğine vurgu yapmaya çalışıyorum.

Görmüş olduğumuz gibi, 1917'de Bolşevik Petrograd örgütü içinde, her düzeyde en temel kuramsal ve taktik konularda süren özgür ve canlı tartışmalar vardı. Çoğunluktan farklı düşünen liderler görüşleri için mücadele etme özgürlüğüne sahipti ve bu mücadelelerde Lenin'in kaybeden taraf olması hiç de az rastlanır bir durum değildi. Bu görüş farklılıklarına gösterilen hoşgörü ve sürdürülen elbirliğinin önemini ölçmek için, 1917 yılı boyunca Bolşeviklerin en önemli kararlarından birçoğunda ve kamuya yönelik açıklamalarında Lenin kadar sağ Bolşeviklerin etkisinin de olduğunu anımsamak yeterlidir. Ayrıca, Kamenev, Zinovyev, Lunaçarski ve Riyazanov gibi ılımlı Bolşevikler, sovyetler ve sendikalar gibi kilit kamu kurumlarında partinin görüşlerini en rahat ifade edebilen ve en saygın konuşmacıları arasındaydı.

1917'de, Petersburg Komitesi ve Askeri Örgüt gibi alt parti organlarına ciddi anlamda bağımsızlık ve inisiyatif verilmişti ve politikaların oluşturulmasında eleştiriler en üst düzeyde dikkate alınıyordu. En önemlisi, bu alt organlar kendi taktik ve çağrılarına hızla değişen koşullarda kendi özel kurullarında biçim verme olanağına sahipti. Partiye büyük sayılarda yeni üye katılıyordu ve onlar da Bolşeviklerin tutumuna şekil vermede önemli rol oynuyordu. Bu yeni gelenler arasında, Troçki, Antonov-Ovseenko, Lunaçarski ve Çudnovski gibi Ekim Devriminde öne çıkan birçok kişi vardı. Yeni gelenler fabrika ve garnizondaki en sabırsız ve hoşnutsuz işçi ve askerler arasından on binlercesini kapsıyordu. Bunlar Marksizm hakkında çok az şey biliyor ve parti disiplinine aldırmıyordu. Bu durum, Temmuz olaylarında Askeri Örgüt ve Petersburg Komitesi liderleri, Merkez Komite'nin isteklerine karşı ancak militan kurullarının isteğini yerine getirmek için bir ayaklanma teşvik ettiklerinde aşırı güçlükler yaşamalarına neden olmuştu. Fakat Temmuz ayaklanmasını izleyen gericilik döneminde, Kornilov'a karşı yürütülen mücadelede ve yine Ekim Devrimi sırasında, Bolşeviklerin fabrikalar, yerel işçi örgütleri ve Petrograd garnizonu ve Baltık Filosu birliklerindeki yaygın ve dikkatle hazırlanmış irtibatları partinin dayanıklılığının ve gücünün önemli bir kaynağı olacaktı.

1917'de üst düzey Bolşevik hiyerarşisi içinde olduğu kadar, onunla parti-

nin görünüşte alt unsurları ve kitlelerle aralarında mevcut dinamik ilişkilerin başarısının önemi Temmuz ayaklanmasından hemen sonra ortaya çıkmıştı. O dönemde Lenin Geçici Hükümetin karşı-devrimci unsurlar tarafından etkin bir biçimde denetlendiğine inanıyordu. Hükümetin sola zarar verecek gücünü olduğundan daha büyük tahmin eden Lenin, bundan başka Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin etkisi altında mevcut sovyetlerin güçsüz bırakıldığına inanmıştı. Bundan dolayı, partinin iktidarın sovyetlere mümkün olan barışçı yollarla devredilme yönelimini terk ederek dikkatini ilk fırsatta yapılacak silahlı bir ayaklanma için hazırlıklara yöneltmesini istedi. Çoğu işçi ve askerlerle yakın bağlara sahip ve aynı zamanda Merkez Yürütme Komitesi ile Petrograd Sovyetinde aktif olan öteki liderler potansiyel müttefik olarak Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin ve meşru devrimci kurumlar olarak sovyetlerin tümüyle devreden çıkarılmasını reddettiler. Temmuz sonunda yapılan Altıncı Kongrede "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganı resmen geri çekilmişse de, yerel düzeyde bu değişikliğin bir etkisi olmadı. Dahası, kongre sovyetleri kazanma çabalarını vurgulamaktan vazgeçmedi ve Ağustos ayı boyunca sovyetler parti faaliyetlerinin ana odağı olmayı sürdürdü.

Oysa sonunda, Temmuz sonrası sola karşı ortaya çıkan gericiliğin etkisi, başlangıçta korkulduğu kadar ciddi olmadı. Tam tersine, hükümetin aldığı baskı önlemleri ve yine solcu liderlerin ayrım gözetmeksizin kovuşturmaya uğraması ve karşı-devrim tehlikesinin açıkça artması kitlelerde Kerenski rejimine karşı kızgınlığı daha da arttırmaya yaradı ve onları devrimi savunmak için Sovyetlerin etrafında daha sıkı bir şekilde kenetlenmeye teşvik etti. Esasta Sovyetlerin kurduğu devrimci komiteler aracılığıyla Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerle işbirliği içinde çalışan Bolşevikler Kornilov'un hızla yenilmesinde öncü rol oynadılar. Başkentte, bileşimi ve bakış açısıyla, belirgin bir şekilde daha radikal olan Petrograd Sovyeti Kornilov deneyinden gücü ve otoritesi büyük ölçüde güçlenmiş olarak çıktı. Buna karşı, Bolşevikler Eylül başında Temmuz öncesi kullandıkları "Bütün İktidar Sovyetlere!" ana sloganını resmen yeniden canlandırdılar.

Partinin nispeten özgür ve esnek yapısının önemine ve değerine dair en açık örnek ve onun kitlelerde egemen olan ruh haline gösterdiği duyarlılık, Finlandiya'da saklanmakta olan Lenin vakitsiz bir acil ayaklanma çağrısı yaptığında, Petrograd'daki parti liderleri bu çağrıyı kulak ardı ettikleri Eylül'ün ikinci yarısında görülür. Kesin olarak, 10 Ekim'de Bolşevik Merkez Komitesi Lenin'in de katıldığı toplantısında, silahlı ayaklanma örgütlenmesini ve iktidarın ele geçirilmesini "gündeme getirmişti". Oysa sonraki günlerde, Sovyetlerden bağımsız ve İkinci Sovyetler Kongresinden önce başlatılacak bir ayaklanmanın Petrograd kitleleri tarafından desteklenmeyeceğini gösteren sağlam kanıtlar vardı. Ayrıca iktidarın Bolşevikler tarafından ele

geçirilmesine tüm öteki partiler, taşradaki köylüler ve cephedeki askerler ve muhtemelen Sovyetler ve sendikalar gibi demokratik kitle kurumlarının karşı çıkacağı da belliydi. Her durumda, parti, hükümete karşı yapılacak olası bir saldırıya teknik olarak hazırlıksızdı. Bu koşullarda, Troçki'nin başını çektiği, Petrograd'da taktiklerde çok temkinli olan parti liderleri iktidarın ele geçirilmesinde Petrograd Sovyeti organlarını kullanma; hükümete yapılacak saldırıyı Sovyet adına düzenlenen bir savunma harekâtı gibi gösterme ve olanak olursa, hükümetin resmi olarak devrilmesini İkinci Sovyetler Kongresi çalışmalarıyla bağdaştırma stratejisini geliştirdiler.

21–23 Ekim'de, hükümetin garnizonun tamamını cepheye gönderme niyetini gerekçe olarak kullanarak ve her hamleyi karşı-devrime karşı bir savunma önlemi olarak gizleyerek, Petrograd Sovyeti Askeri Devrimci Komitesi Petrograd'da üslenen birliklerin çoğunun denetimini ele geçirdi. Gerçekte, Geçici Hükümeti bir mermi bile atmadan silahsızlandırmış oluyordu. Karşılık olarak, 24 Ekim sabahı erken saatlerde Kerenski solu bastırmak amacıyla adımlar atmaya başladı. Sovyetler Kongresi'nin planlanan açılışından sadece birkaç saat önceve kısmen Lenin'in sürekli dürtmesiyle, Lenin'in bir ay öncesinden savunmakta olduğu silahlı ayaklanma ancak bu noktada gerçekten başlamış oldu.

Gecikmiş 24–25 Ekim ayaklanmasının tarihsel olarak yaşamsal bir öneme sahip olduğu ileri sürülmüştür çünkü bu ayaklanma, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin ana gövdesini İkinci Sovyetler Kongresinden çekilmeye zorlayarak, kongrede içinde ılımlı sosyalistlerin güçlü bir sese sahip olabileceği sosyalist bir koalisyon hükümetinin kurulmasını önlemiştir. Bu şekilde, tümüyle Bolşeviklerin ağırlıkta olduğu ve denetlediği bir sovyet hükümetinin kurulmasının önünü açmıştır. Kanıtlar durumun gerçekten de böyle olduğunu gösteriyor. Ne var ki, daha da yaşamsal bir önem taşıyan bir nokta, Lenin'in öngördüğü bir silahlı ayaklanmanın yalnızca hükümetin sola doğrudan saldırmasından sonra gerçekleşebileceğiydi. Petrograd'daki kitlelerin Bolşevikleri Geçici Hükümeti devirme konusunda destekledikleri derecede katı Bolşevik yönetimine sempati duymadıklarını çünkü devrimin ve kongrenin yakın tehlikede olduğuna inandıklarını tekrarlamakta yarar var. Yalnızca Bolşeviklerin de savunduklarına inandıkları Sovyetler Kongresinde kurulacak geniş tabanlı, temsili, tümüyle sosyalist bir hükümetin kurulması, onlara eski rejimin nefret edilen tarzlarına geri dönüş olmamasının, cephede ölümlerden kaçınılmasının ve daha iyi bir yaşama erişilmesinin ve Rusya'nın savaşa katılmasına hızla son verilmesinin garanti edileceğine dair bir umut olarak görünüyordu.

NOTLAR

Gazete alıntıları için verilen tarihler başka bir şey belirtilmedikçe hep 1917 yılına aittir. Tam alıntılar kaynakçada gösterilmektedir. Notlarda aşağıdaki kısaltmalar kullanılmıştır:

KL: Krasnaia letopis'

PSS: V. I. Lenin, *Polnoe sobranie sochinenii*, 55 cilt, 5. baskı (Moskova, 1958–1965)

PR: Proleterskaia revoliutsiia

Giriş

1 Oliver H. Radkey, The Agrarian Foes of Bolshevism (New York, 1958); William G. Rosenberg, *Liberals in the Russian Revolution: The Constitutional Democratic Party, 1917–1921* (Princeton, 1974); Ronald G. Suny, *The Baku Commune, 1917–1918* (Princeton, 1972); Marc Ferro, *La Revolution de 1917: La chuter du tsarisme et les origines d'octobre* (Paris, 1967); George Katkov, *Russia 1917: The February Revolution* (New York, 1967); Rex A. Wade, *The Russian Search for Peace: February-October 1917* (Stanford, 1969).

2 William Henry Chamberlin, *The Russian Revolution, 1917–1921*, 2 cilt (New York, 1935).

3 Birinci Dünya Savaşı başladıktan sonra Rusya'nın başkentinin resmi adı Almancasından türetilmiş "St. Petersburg"dan Rusçalaştırılmış "Petrograd" olarak aceleyle değiştirilmiştir.

4 S. P. Melgunov, *The Bolshevik Seizure of Power* (Santa Barbara, 1972). Bu aynı yazarın daha önce yayınlanan *Kak bol'sheviki zakhvatili vlast'* (Paris, 1953) adlı yapıtının gözden geçirilmiş ve genişletilmiş baskısıdır.

5 Robert V. Daniels, *Red Oktober* (New York, 1967).

6 Lenin Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisinin örgütlenmesi ve görevleri hakkındaki görüşlerini 1902'de derlediği "Ne Yapmalı" adlı makalesinde ifade etmiştir. Lenin, *PSS*, cilt 6, s. 3–192.

7 A.g.e, cilt 27, s. 299–426. Burada alıntı yapılan Lenin'e ait önemli yazıları İngilizcede şu yapıtta bulmak mümkündür: Robert C. Tucker, *The Lenin Anthology* (New York, 1975).

8 Lenin, *PSS*, cilt 31, s. 1–74. Bununlabağlantılı olarak bkz: V. I. Startsev, *Ocherki po istorii Petrogradskoi krasnoi gvardii i rabochei militsii* (Moskova, 1965), s. 18–19 ve akademia nauk SSSR, Institut istorii, Leningradskoe otdelenie, *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, yay. S. N. Valk, 2 cilt (Leningrad, 1967), cilt 1, s. 184–85.

9 N. I. Podvoiskii, *God 1917* (Moskova, 1925), s. 23.

10 Troçki 4 Mayıs 1917'de yurtdışından döndükten sonra kendi küçük sosyal demokrat örgütü Bölgelerarası Komiteye başkanlık yaptı. Temmuz öncesi dönemde arkadaşlarıyla birlikte Bolşeviklerle çok yakın çalışma içindeydiler. Temmuz sonunda yapılan Altıncı Bolşevik Kongresi'nde, Bölgelerarası Komite resmen Bolşeviklerle birleşti ve Troçki Bolşevik Merkez Komitesine üye oldu.

11 Savaşa karşı olduğunun bir göstergesi olarak Petersburg Komitesi, St. Petersburg'un adı "Petrograd" olarak değiştirildikten sonra da aynen kaldı.

12 Bolşevik Askeri Örgütü 1917 Mart ayında Petrograd parti örgütü tarafından Petrograd garnizonu ve Kronştad deniz üssündeki devrimci faaliyetleri yürütmek amacıyla kurulmuştu. Nisan ayında, örgüt doğrudan Merkez Komitesine bağlandı ve cephede ve cephe gerisindeki silahlı kuvvetlerin desteğini kazanmak ve onları güvenilir, disiplinli bir devrimci güç halinde örgütleme görevi verildi.

13 Bu dönemdeki Bolşevik davranışının eksiksiz ve en içten anlatımı bir Sovyet tarihçisi tarafından yazılmış ve şu yapıtta yer almıştır: E. N. Burdzhalov, "O taktike bol'shevikov v marte-aprele 1917 goda," *Voprosy istorii*, 1956, no. 4, s. 38–56. Çek tarihçi Mikhail Reiman bazı Rus kentlerinde birleşik Bolşevik-Menşevik örgütlerinin varlığının altını çizmektedir: "Birleşmeye iten kuvvet bütün partide çok güçlenmişti. Hatta Merkez Komitesine bile ulaşmıştı. Bu itici kuvvet birleşmeyi olanaksız hale getirecek temelfarklılıkların çoğuzaman üzerini örtecek kadargüçlenmişti." Reiman, *Russkaia revoliutsiia, 23 fevralia–25 oktiabria 1917*, 2 cilt (Prag, 1968), cilt 2, s. 162.

14 Bu tartışmalar Petrograd'ta 29 Mart ile 3 Nisan arasında yapılan ulusal Sovyetler konferansında yapıldı.

15 Lenin, *PSS*, clt 31, s. 113–18.

16 Institut marksizma-leninizma pri TsK KPSS, *Sed'maia (Aprel'skaia) Vserossiiskaia konferentsiia*

RSDRP (bol'shevikov): Petrogradskaia obshchegorodskaia konferentsii RSDP (bol'shevikov), aprel' 1917 goda: Protokoly (Moskova, 1958), s. 290-91. Petersburg Komitesi 1917 tutanakları şu yapıtta yer alır: Vsesoiuznaia Kommunisticheskaia partiia (bol'shevikov), Leningradskii istpart, *Pervyi legal'nyi Peterburgskii komitet bol'shevikov v 1917 godu: Sbornik materialov i protokolov zasedanii Peterburgskogo komiteta RSDRP (b) i ego Ispolnitel'noi komissii za 1917 g.*, yay. P. F. Kudelli (Moskova ve Leningrad, 1927).

17 *Sed'maia konferentsiia*, s. 241–45.

18 Nisan Konferansı'nda Lenin, Stalin, Iakov Sverdlov ve İvar Smilga'yla birlikte seçilen ılımlılar Kamenev, Viktor Nogin, Vladimir Miliutin ve Grigorii Zinovyev'di.

19 Örneğin, Lenin'in klasik olarak söylediği burjuva demokratik devrimin Rusya'da sona erdiği ve iktidarın proletarya ve en yoksul köylülere devredilmesine bir atıfta bulunulmamıştı. "Var olan durum" hakkındaki bir karar Rus devrimini "savaş sonunda kaçınılmaz olarak gerçekleşecek birinci devrimin sadece birinci aşaması" olarak tasvir ediyor ve öteki ülkelerdeki işçilerin birleşik devrimci eylemi için koşulların giderek gelişmekte olduğunu iddia ediyordu. Aynı karar Rus proletaryasının Avrupa'nın en geri devletlerinden birindeeylem yapması nedeniyle, toplumun sosyalist kuruluşunu başaramayacağını açıklıyordu. Yine, proletaryanın sosyalizme giden yolda toprağın millileştirilmesi, bankalar üzerinde devlet denetimi getirilmesi ve mülkiyetin eşit dağıtılmasını amaçlayan öteki önlemler gibi pratik adımlar atamayacaktı.

Rusya'nın geri kalmışlığına ve özel ekonomik kazançlara yapılan bu vurgu Kamenev'in düşünce yapısını yansıtmaktadır. Lenin dikkatini tümüyle Rusya'da işçi devriminin gerçekleşmesini kolaylaştıracak faktörlere odaklamayı tercih ederdi. Kısmi reform umutlarının teşvik edilmesine, proletaryayı esas görevinden, yani iktidarın Sovyetlere devredilmesini hazırlamaktan saptıracağı için kabul etmeyen Lenin'e karşı çıkılmıştı. *Sed'maia konferentsiia*, s. 241–60.

20 Bu konu günü geçen 1903 programının yerine yeni parti programının kabul edilmesiyle ilgili olarak yapılması planlanan bir tartışmada bu konu çöpe atılmış olacaktı. Ne var ki, belirgin olarak Lenin'in önerdiği değişikliklere yönelik şiddetli muhalefet ve bu konuyu ele almak için yeterli zaman olmayışı nedeniyle, konferansa katılan delegeler sadece programı değiştirecek bazı ana hatları kabul ettiler ve Merkez Komitesine partinin alt kademelerinde değerlendirmek üzere bir taslak program hazırlama yetkisi verdiler. Bu konunun aciliyeti açısından, iki ay içinde yeni programı kabul etmek amacıyla özel bir kongre toplanmasına karar verdiler.

21 P. V. Volobuev, *Proletariat i burzhuaziia Rossii v 1917 godu* (Moskova, 1964), s. 90–100.

22 A.g.e, s. 124–38; Z. V. Stepanov, *Rabochie Petrograde v period podgotovki i provedeniia oktiabr'skogo vooruzhennogo vosstaniia* (Moskova ve Leningrad, 1965), s. 54. *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt 1, s. 390–450. adlı yapıtta 1917 yılının ilk yarısındaki Petrograd ekonomisi üzerine yararlı bir tartışma yer almaktadır.

23 Ayrıca, Bir Numaralı Emir tüm silahların denetimini, seçilen komitelerin eline vermiştir ve Geçici Hükümetin emirlerine ancak Sovyetin emirleriyle çelişmediği takdirde uyulabileceğini duyurmuştur.

24 Alexander Rabinowitch, "The Petrograd Garrison and the Bolshevik Seizure of Power," *Revolution and Politics in Russia: Essays in Memory of B. I. Nicolaevsky*, yay. Ladis K. D. Kristof'la birlikte Alexander ve Janet Rabinowitch (Bloomington, 1972), s. 172–74 adlı yapıtta. Devrimci dönemde Petrograd garnizonun en yararlı incelemeleri: M. I. Akhun ve V. A. Petrov, *Bol'sheviki i armiia v 1905–1917 gg.* (Leningrad, 1929); A. K. Drezen, "Petrogradskii garnizon v iile i avguste 1917 g.," KL, 1927, no. 3 (24), s. 191–223; O. N. Chaadaeva, "Soldatskie massy petrogradskogo garnizona v podgotovke i provedenii oktiabr'skogo vooruzhennogo vosstaniia," *Istorichskie zapiski*, 1955, no. 51, s. 3-44; V. M. Kochakov, "Sostav petrogradskogo garnizona v 1917 g," *Uchenye zapiski Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta*, 1956, vyp. No. 205, s. 60-86; V. M. Kochakov, "Bol'sheviztsiia petrogradskogo garnizona v 1917 godu," Akademiia nauk SSSR, Institut istorii, Leningradskoe otdelenie, *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde* (Moskova ve Leningrad, 1957), s. 142–83 adlı yapıtta. Değerli bir belge koleksiyonu için bkz: A. K. Drezen, yay., *Bol'shevizatsiia petrogradskogo garnizona: Sbornik materialov i dokumentov* (Leningrad, 1932).

25 Rabinowitch, "The Petrograd Garrison and the Bolshevik Seizure of Power," s. 175.

26 Rusya'nın kentsel yaşamında tam savaşın başlamasında hemen önce hâkim olan devrimci durumun değerli bir çözümlemesi şu yapıtta yer alır: Leopold Haimson, "The Problem of Social Stability in Urban Russia, 1905–1917," *Slavic Review*, cilt 23, no. 4 (1964), s. 620–42 ve cilt 24, no. 1 (1965), s. 1–22.

27 Seçimle oluşturulan fabrika komiteleri Şubat Devriminden hemen sonra gerçekte Petrograd'taki

tüm işletmelerde kurulmuştu. Başlangıçta fabrika yönetimi ile hükümet ve diğer kamu kuruluşlarıyla yapılacak görüşmelerde işçilerin çıkarını temsil etmek amacıyla kurulan bu komiteler zaman içinde fabrika yönetimine katıldılar. Mayıs başı ve Ekim ortası arasında, Petrograd'taki fabrika komite temsilcileri kent çapında dört konferans topladılar. Fabrika Komiteleri Merkez Sovyeti adında geçici bir yürütme organı da oluşturdular. Fabrika komiteleri ulusal konferansı Petrograd'ta 17–22 Ekim'de toplandı.

28 *Pravda* Bolşevik Merkez Komitsi'nin yayınladığı bir günlük gazeteydi. Temmuz olaylarından sonra kapatılınca, yerine *Proleterii* (13 Ağustos), *Rabochii* (25 Ağustos) ve *Rabochii put'* (3 Eylül) çıkarıldı. *Soldatskaia pravda* Askerî Örgütün yayın organıydı. Temmuz başında yasaklanınca, yerine *Rabochii i soldat* (23 Temmuz) ve *Soldat* (13 Ağustos) yayınlandı. *Rabotnitsa*Merkez Komitesi tarafından ayda iki ya da üç kez kadın işçiler için yayınlanan bir dergiydi.

29 Alexander Rabinowitch, *Prelude to Revolution: The Petrograd Bolsheviks and the July 1917 Uprising* (Bloomington, 1968), s. 229–31.

30 A.g.e, s. 102–6.

31 *Pervyi vserossiiskii s"ezd Sovetov rabochikh, soldatskikh i krest'ianskikh deputatov* (Leningrad, 1930), s. Xxvii. Ayrıca bkz: M. S. Iugov, "Sovety v pervyi period revoliutsii," *Ocherki po istorii oktiabr'skoi revoliutsii*, yay. M. N. Pokrovskii, 2 cilt (Moskova ve Leningrad, 1927), cilt 2, s. 222, adlı yapıtta.

32 Anarşistler ve Bolşevikler arasında yerel düzeydeki ilişkiler için ve Bolşeviklerin Nisan bunalımındaki davranışları üzerine, bkz: Rabinowitch, *Prelude to Revolution*, s. 43–45, 61–64.

33 A.g.e, s. 74–75, 94.

34 A.g.e, s. 121–22, 131–32.

35 V. D. Bonch-Bruenvich, *Na boevykh postakh fevral'skoi i oktiabr'skoi revoliutsii* (Moskova, 1931), s. 72–73.

1. Temmuz Ayaklanması

36 Bonch-Bruevich, *Na boevykh postakh*, s. 72-73; M.A. Savel'ev, "Lenin v iiul'skie dni," *Pravda*, Temmuz 17, 1930, s.2; *Birzhevye vedemosti*, Temmuz 7, akşam baskısı, s.2. Ayrıca bkz. N.N. Maslov, yay., *Lenin i revoliutsiia*, 1917 *god* (Leningrad, 1970), s. 216–17, 222–23.

37 *Izvestiia*, Temmuz 4, s.5.

38 Bu kriz Kiev'deki Ukrayna Merkez Radası tarafından Ukrayna için özerklik talepleriyle büyüdü. Sosyalist üyeler Rada'ya hemen ayrılık verilmesi konusunda Kadetlerden daha çok istekliydiler. Haziran sonunda, Kerenski, Tseretelli ve Teresschenko Rada'yla bir taviz verilmesi konusunda anlaşma yaptılar. Bu, Ukrayna için önemli bir zafer olarak görüldü. 2 Temmuzda gece geç saatte yapılan bakanlar kurulu toplantısında, Kadetler A. I. Shingarev, A. A. Manuilov, V. A. Stepanov ve D. I. Shakhovsky anlaşmayı onaylamayı ret ettiler. Ve Merkez Komitelerinden gelen talimatla istifalarını verdiler. Kalan Kadet N. V. Nekrasov tavizden yana tavır aldı ve hükümeti terk etmek yerine Kadet Partisinden istifa etti.

39 *Rech'*, 4 Temmuz, s. 1. Bkz *Birzhevye vedomosti*, 4 Temmuz, sabah baskısı, s. 3.

40 *Den'*, 4 Temmuz, s. 3.

41 *Izvestiia*, 4 Temmuz, s. 2.

42 *Birzhevye vedomosti*, 4 Temmuz, sabah baskısı, s. 2.

43 Bonch-Bruevich, *Na boevykh postakh*, s. 73.

44 *Rech'*, 4 Temmuz, s. 3.

45 A.g.e Den', 4 Temmuz, s. 2.

46 *Den'*, 4 Temmuz, s. 4.

47 *Rech'*, 4 Temmuz, s. 2.

48 *Birzhevye vedomosti*, 4 Temmuz, sabah baskısı, s. 3; *Izvestiia*, 4 Temmuz, s. 4–5.

49 *Rech'*, 4 Temmuz, s. 2; Den', 4 Temmuz, s. 1, 5; *Novaia zhizn'*, 4 Temmuz, s. 2; *Birzhevye vedomosti*, 4 Temmuz, sabah baskısı, s. 1.

50 *Den'*, 4 Temmuz, s. 2; *Izvestiia*, 4 Temmuz, s. 6.

51 *Okopnaia pravda* Bolşevik askerî örgütünün yayın organıydı. Riga'da yayınlanıyor ve kuzey cephesindeki askerler arasında yaygın biçimde dağıtılıyordu.

52 A. Shliapnikov, *Semnadtsatyi god*, 4 cilt (Moskova ve Petrograd, 1923), cilt 2, s. 190–92; *Pervy legal'nyi Petersburgskii komitet*, s. 7, 39–40.

53 Bolşevik Petersburg Komite üyesi ve usta bir politik ajitatör olan Bagdatiev Petrograd Bolşevikleri

arasında taktik açıdan en radikaller olanlardan biriydi. Nisan krizinden sonra, Petersburg Komitesi adına kimseden yetki almadan hükümeti devirmeye çağıran bir broşür dağıtınca, Petersburg Komite üyeliğinden resmen çıkarılmıştı. Bazı kaynaklara göre, Temmuz olaylarında da aynı şeyi yapmıştı.

54 Yoksul bir zanaatkârın oğlu olan Volodarski 1905'de Bund'a (sosyal demokrat Yahudi örgütü) katıldı ve ondan sonra Menşevik oldu. Savaş sırasında Filadelfiya'ya göç etti. Burada, Amerikan Sosyalist Partisine ve Uluslararası Kadın Hazır Giyim İşçileri Sendikası'na katıldı ve Amerikan savaş karşıtı hareketinde faaliyet gösterdi. Şubat Devriminden sonra Petrograd'a döndü ve ilk başta, Troçki'nin Bölgelerarası Komitesine katıldı. Ne var ki, kısa sürede Bolşeviklere kayarak Petrograd Sovyeti ve Petersburg Komitesi gibi kurumlarda kendisini etkili bir lider olarak gösterdi. Ayrıca, Bolşevik arkadaşları arasında partinin en etkili ve popüler kitle konuşmacılardan biri olarak ünlendi.

55 N. Avdeev, *Revoliutsiia 1917 goda: Khronika sobytii* (Moskova ve Leningrad, 1923), cilt 2, s. 115–16; *Pervyi legal'nyi Peterburgskii komitet*, s. 208–9.

56 M. Kedrov, "Iz krasnoi tetradi ob Il'iche," *Vospomoniia o Vladimire Il'iche Lenine* adlı yapıtta (Moskova, 1956), cilt 1, s. 485.

57 Lenin, *PSS*, cilt 34, s. 21–22; A. M. Liubovich, "3–5 iiulia," *Leningradskaia pravda*, 16 Temmuz, 1925, s. 3.

58 Bununla bağlantılı olarak Lenin'le 18 Haziran'daki buluşmasının notları için bkz, N. I. Podvoiskii, "Voennaia organizatsiia TsK RSDRP(b) i voennorevoliutsionnyi komitet 1917 g.," *KL*, 1923, no. 6, s. 76.

59 Rabinowitch, *Prelude to Revolution*, s. 164–66.

60 Kalinin, *Krasnaia gazeta*, 16 Temmuz, 1920, s. 2; ayrıca bkz, Rabinowitch, *Prelude to Revolution*, s. 184.

61 Kamenev 22 Haziran tarihli Pravda'da yer alan uzun bir makalede, erken gerçekleşecek bir devrim eylemine karşı özellikle uyarıda bulunmuştu. "Alayların kendi başına sabotajlar yaparak kaçınılmaz küçük burjuva aşamasını ortadan kaldırmaya çabalayan örgütsüz gösterileri yersiz ve aptalcadır," diye yazmıştı. "Proletarya devrimin yeni aşamasına anarşist gösterilerle değil, yenilenen örgütlü çalışma ve birlikle hazırlanacaktır. Viktor Nogin bu süreçte benzer biçimde konuşmak için her fırsatı değerlendirdi. Örneğin, Moskova Bölgesel Bürosunun tam katılımla yaptığı 28 Haziran tarihli toplantısında kısıtlama çağrısı için bkz, Akademiia nauk SSSR, Institut istoriive diğerleri, *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossi v mae-iiune 1917 g.: Iiun'skaia demonstratsiia*, yay. D. A. Chugaev ve diğerleri (Moskova, 1959), s. 116–17.Kamenev'e 3 Temmuz öğleden sonra gösteri sözleri geldiği zaman Kronştad'taki parti liderlerine denizcilerin katılmalarına karşı çıkmaları için emir verdi. Yine, Zinovyev'le birlikte işçi ve askerlere protestolarını durdurmaları için bir çağrı kaleme aldılar. 3 Temmuz gece geç saatlerde, Kamenev çalışma arkadaşlarını ertesi gün gösterilerin sürdürülmemesi ve yaygınlaştırılmaması ancak onun yerine bölgelerde barışçıl toplantılar düzenlemeye çabalamaları için ikna etmeye uğraştı.

62 L. D. Trotskii, *Sochineniia*, cilt 3, kısım 1: *Ot fevralia do oktobria* (Moskova, 1925), s. 165–66; Rabinowitch, *Prelude to Revolution*, s. 157–74.

63 M. Ia. Latsis, "Iiul'skie dni v Petrograde: Iz dnevnika agitatora," *PR*, 1923, no. 5(17), s. 104–5; *Pervy legal'nyi Peterburgskii komitet*, s. 164.

64 V. I. Nevskii, "Voennaia organizatsiia i oktiabr'skaia revoliutsiia," *Krasnoarmeets*, 1919, no. 10–15, s. 40.

65 B. Nikitin, *Rokovye gody* (Paris, 1937), s. 121.

66 Bolşeviklere yapılan Alman yardımı konusu şu yapıtlarda araştırılmıştır: George Katkov, *Russia 1917: The February Revolution*; George Katkov, German Political Intervention in Russia During World War I," *Revolutioanary Russia: A Symposium*'da, yay. Richard Pipes (Cambridge, 1968), s. 80–112; Michael Futrell, *The Northern Underground* (Londra, 1963); S. P. Mel'gunov, *Zolotoi nemetskii kliuch k bol'shevistkoi revoliutsii* (Paris, 1940); W. B. Sharlau ve Z. A. B. Zeman, *Merchant of Revolution: A Life of Alexander Helphand* (Londra ve New York, 1965); Stephen Possony, *Lenin: The Compulsive Revolutionary* (Chicago, 1964), Michael Pearson, The Sealed Train (New York, 1975). İlgili belgeler şu yapıtta bulunmaktadır: Z. A. B. Zeman, Germany and the Revolution in Russia 1915–1918: Documents from the Archives of the German Foreign Ministry (Londra ve New York, 1958).

67 Bu noktada Alexander Dallin'in yorumu için şu yapıtlara bkz: "German Political Intervention in Russia during World War I" yazan George Katkov, *Revolutioanary Russia*, s. 117 ve I. G. Tseretelli, *Vospominaniia o fevral'skoi revoiutsii*, 2 cilt (Paris, 1963), cilt 2, s. 336–41.

68 Pereverzev'in yayıncıya yazdığı mektup için bkz: *Birzhevye vedomosti*, 9 Temmuz, akşam baskısı, s. 7.

69 *Rech'*, 9 Temmuz, s. 3.

70 Tsereteli, *Vospominaniia*, cilt 2, s. 332–33. Tsereteli Aleksinsky ve Pankratov tarafından ortaya çıkarılan suçlar onların sahte ve önemsiz karakteri bakımından çok çarpıcı olduğunu anımsamaktadır. Nekrasov Pereverzev'in eylemine çok öfkelenmişti. Bir zamanlar adalet bakanını düelloya davet ettiğine dair söylentiler dolaşmıştı. Pereverzev birkaç gün sonra istifa etmeye mecbur kaldı. Bkz: *Zhivoe slovo*, 7 Temmuz, s. 2.

71 Tsereteli, *Vospominaniia*, cilt 2, s. 333–34.

72 *Izvestiia*, 7 Temmuz, s. 3.

2. Bolşevikler Ateş altında

73 Lenin, *PSS*, cilt 32, s. 416.

74 Bu makalelerin –"Where is State Power and Where is Counterrevolution?"("Gde vlast' i gde kontrrevoluiutsia?"), "Foul Slander by: Ultrareactionary Newspapers and Aleksinsky" (Gnusnye klevety chernossotennykh gazet i Aleksinskogo"), "Slander and the Facts" ("Zloslovie i fakty") ve "A New Dreyfus Case?" (Novoe delo Dreifusa?") – hepsi *Listok pravdy*'de yayınlandı, 6 Temmuz, ss. 1–2. (Bkz Lenin, *PSS*, cilt 32, ss. 410–22.)

75 *Izvestiia*, 6 Temmuz, s. 6; *Gazeta-kopeika*, 6 Temmuz, s. 2.

76 *Edinstvo*, 9 Temmuz, s. 1. *Edinstvo* Plehanov'un başında olduğu sağ sosyal demokrat grubun yayın organıydı. Yayın politikası Geçici Hükümeti ve Rus savaş çabalarını şiddetle destekliyordu.

77 *Petrogradskaia gazeta*, 7 Temmuz, s. 2; *Petrogradskii listok*, 7 Temmuz, s. 1.

78 *Rech'*, 6 Temmuz, s. 1.

79 Bu suskunluk başarısız 10 Haziran gösterilerinin ardından açık biçimde görülmüştü. O zaman Tseretelli'nin başını çektiği birkaç önde gelen ılımlı sosyalist Bolşevikler ve onların sempatizanlarına karşı yaptırım uygulanmasını önerdiler. En önemlisi, Bolşevik etkisi altındaki askerî alay ve işçi birliklerinin derhal silahsızlandırılmasını istediler. Ne var ki, Sovyet liderliğinin çoğunluğu tu tür yaptırıma karşıçıktı. Bkz Rabinowitch, *Prelude to Revolution*, ss. 81–84.

80 Akademiia nauk SSSR, Institut istorii, et al. , *Revoluitsionne dvizhenie v Rossii v iiule 1917 g.: Iiul'skii krizis*, yay. D. A. Chugaev, et. Al. (Moskova, 1959), ss. 295–97. Çarlık rejiminin son yıllarında, Devlet Konseyi Rus yasama sisteminin üst meclisiydi. Duma ise alt meclisti.

81 *Rech'*, 16 Temmuz, s. 1; 18 Temmuz, s. 2; *Rosenberg, Liberals in the Russian Revolution*, ss. 178–85.

82 *Rech'*, 11 Temmuz, s. 2. Alman karşı saldırısı için bkz Robert S. Feldman, "The Russian General Staff and the June 1917 Offensive," *Soviet Studies*, Nisan 1968, ss. 540–42.

83 *Izvestiia*, 8 Temmuz, s. 4.

84 Ibid., 11 Temmuz, ss. 3–4, 6; *Golos soldata*, 11 Temmuz, s. 3. Aynı gün, 9 Temmuzda, Merkez Yürütme Komite Bürosu üyelerinin yapılacak tutuklamaların yirmi dört saat önce komitenin bilgilendirilmesi ve bu davaları yakından izleme olanağı sağlanması koşuluyla tutuklanmalardaki dokunulmazlık hakkından resmen feragat etti.

85 *Izvestiia*, 11 Temmuz, s. 1.

86 *Delo naroda*, 11 Temmuz, s. 2; *Izvestiia*, 12 Temmuz, s. 7; *Sotsial-Demokrat*, 11 Temmuz, s. 3.

87 *Rabochaia gazeta*, 19 Temmuz, s. 3.

88 *Izvestiia*, 18 Temmuz, s. 5.

89 *Novoe vremia*, 25 Temmuz, ss. 2–3; Rosenberg, *Liberals in the Russian Revolution*, ss. 191–95; Kh. M. *Astrakhan, Bol'sheviki i ikh politicheskie protivniki v 1917 godu* (Leningrad, 1973), ss. 285–86; Wade, *The Russian Search for Peace*, ss. 92–95; *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vostanie*, cilt 1, ss. 379–80; P. N. Miliukov, *Istoriia vtoroi russkoi revoliutsii*, 3 parts (Sofia, 1921–1924), kısım 2, ss. 19–20, 36.

90 *Malenkaya gazeta* 6 Temmuz, s. 1; *Volia naroda*, 6 Temmuz, s. 3; G. Shidlovskii, "Razgrom redakstii *Pravdy* v iiule 1917 g.," *KL*, 1927, no. 1(22), ss. 48–50.

91 Rabinowitch, *Prelude to Revolution*, ss. 208–9, 213–14.

92 *Golos soldata*, 7 Temmuz, s.2. Temmuz olaylarında sırasında, güvenlik nedenleriylebakanlar kurulu toplantıları Genel Kurul binasında yapılıyordu. 11 Temmuzdan itibaren hükümet geçici karargâhını Mariinski Sarayı'ndan Kışlık Saray'a taşıdı. Bu zamandan sonra Kışlık Saray aynı zamanda Kerenski'nin ikametgâhı da oldu.

93 Ibid.

94 Russia, 1917, Geçici Hükümet, *Zhunaly zasedanii Vremennago pravitel'stva* (Petrograd, 1917), 6 Temmuz toplantısı, 1917, s.1.

95 *Vestnik Vremennago pravitel'stva*, 7 Temmuz, s.1.

96 *Revoliutsionnoe dvizhenie: Iiul'skii krizis*, s. 290.

97 Alexander Kerensky, *Russia and History's Turning Point* (New York, 1965), s. 290.

98 V. Vladimirova, *Revoliutsia 1917 goda: Khronika sobytii, cilt 3, Iiun'-iiul'* (Moskova, 1923), s. 156.

99 *Gazeta-kopeika*, 7 Temmuz, s. 3; *Edinstvo*, 7 Temmuz, s. 3.

100 *New YorkTtimes*, 25 Temmuz, s. 1.

101 *Zhurnaly zasedanii Vremennago pravitel'stava*, 7 Temmuz 1917 toplantısı, s. 4; *Revoliutsionnoe dvizhenie: Iiul'skii krizis, ss. 73-74; Akademiia nauk SSSR, Institut istorii*, et al., *Baltikiskie moriaki v podgotovke i provedenii velikoi oktiabr'skoi stsialisticheskoi revoliutsii*, yay. P. N. Mordvinov (Moskova ve Leningrad, 1957), ss. 131–32.

102 *Revoliutsionnoe dvizhenie: Iiul'skii krizis*, ss. 290, 293, 298–303; *Razlozheniaarmii v 1917 godu*, yay. Ia. A. Iakovlev (Moskova ve Leningrad, 1925), ss. 96–98. Ölüm cezası Geçici Hükümetin 12 Mart 1917 tarihli emriyle kaldırılmıştı.

103 *Revoliutsionnoe dvizhenie: Iiul'skii krizis*, ss. 302, 304, 564.

104 *Vladiirova, Khronika sobytii*, cilt 3, s. 161.

105 *Malenkaia gazeta*, 6 Temmuz, s. 3; *Birzhevye vedemosti*, 6 Temmuz, sabah baskısı, s. 3.

106 *Zhivoe slovo*, 11 Temmuz, s. 3; *Birzevye vedomosti*, 10 Temmuz, sabah baskısı, s. 4. Khaustov 9 Temmuzda, *Okopnaia pravda*'da gelecek saldırıları lanetleyen ateşli yazılar yazdığı için hapse konulacaktı.

107 *Baltiiskie moriaki*, s. 131. I.N. Kolbin, "Kronstadt ot fevralia do kornilovsikh dnei," *KL*, 1927, no. 2 (23), ss. 153–54; *Proletarskoe delo*, 14 Temmuz, s. 1.

108 F. F. Raskol'nikov, "V tiur'me Kerenskogo," *PR*, 1923, no 10 (22), s. 135.

109 A. M. Kollontai, "V tiur'me Kerenskogo," *Katorga i ssylka*, 1927, no. 7(36), ss. 25–32.

110 *Izvestiia*, 19 Temmuz, s. 5.

111 *Novaia zhizn'*, 13 Temmuz, s. 2.

112 *Gazeta-kopeika*, 25 Temmuz, s. 3; Raskol'nikov, "V tiur'me Kerenskogo," s. 139. Troçki'nin yakın arkadaşı Larin, o zaman Menşevik Enternasyonalist'ti. Altıncı Kongre'den kısa bir süre sonra, Bolşeviklere katıldı.

113 *Petrogradskaia gazeta*, 9 Temmuz, s. 2; m. Ul'ianova, "Poiski Il'icha v pervye dni iiulia 1917 g.," *O Lenine* (Moskova, 1927)'de, ss. 35–40. Nikitin'in bu bölümle ilgili anısı için bkz *Rokovye gody*, s. 152.

114 Lenin 5 Temmuz gecesini askerî Örgüt sekreteri Maria Sulimova'nın apartmanında geçirdi. Hükümetin Kshesinskaia malikânesi sabahın erken saatlerinde basmasından sonra, Viborg bölgesinin bir mahallesinde yaşayan fabrika işçisi V. N. Kaurov'un yanında birkaç saat ve Krupskaia'nın yakın arkadaşı Margarita Fofanova'mn apartmanında birkaç saat geçirdi. 6 Temmuz gecesi eski bir Sosyal Demokrat Duma vekili nikolai Poleaev'in apartmanında kaldı ve 7 Temmuz sabahı alliluluev'lere geçti. Bkz Institut marksizma-leninizma pri TsK KPSS, *Vladimir Il'ich Lenin: Biograficheskaia khronika*, cilt 4, *Mart-oktiabr'* 1917 (Moskova, 1973) ss. 275–82.

115 S. Ordzhonikidze, "Il'ich v iiul'skie dni," *Pravda*, Mart 28, 1924, s. 4.

116 Institut marksizma-leninizma pri TsK KPSS, *Shestoi s"ezd RSDRP (bolshevikov), avgust 1917 goda: Protokoly* (Moskova, 1958), ss. 32–33.

117 A. G. Shliapnikov, "Kerenshcchina," *PR*, 1926, no. 7 (54), s. 35.

118 *Shestoi s"ezd*, ss. 28–36.

119 N. K. Krupskaia, "Vospominaniia o Lenine," Institut marksizma-leninizma pri TsKKPSS, Vospominaniia o *Vladimire o Vladimire Il'iche Lenine*'de, 5 cilt (Moskova, 1968), cilt 1, s. 471.

120 Lenin, *PSS*, cilt 49, s. 445.

121 Ordzhonikidze, "Il'ich v iiul'skie dni," s. 4.

122 Lenin, *PSS*, cilt 34, ss. 8–9.

123 *Vladimir Il'ich Lenin: Biograficheskaia khronika*, cilt 4, ss. 287–88.

124 G. Zinov'ev, "Lenin i iiul'skie dni," *PR*, 1927, nos. 8–9 (67–68), s. 70.

125 A. Shotman, "Lenin nakanune oktiabrie," Institut Lenina pri TsK RKP(b)'de, *O Lenine: Sbornik vospominanii*, 4 cilt (Leningrad, 1924–1925), cilt 1, ss. 112–24; Zinov'ev, "Lenin v iiul'skie dni," ss. 67–69. Lenin *Devlet ve İhtilal*'in çoğunu Ocak ve Şubat 1917'de Zürih'te bulunduğu sırada yazdı. Orijinal adı "Marksizm ve Devlet"ti. Robert C. Tucker tarafından son zamanlarda "Lenin'in Marksist politik kurama en önemli katkısı" (*The Lenin Anthology*, s. 311) olarak nitelendirilmiştir. Lenin bu çalışmasını Nisan 1917'de Rusya'ya dönerken Stokholm'de bırakmış ve kendinse Temmuz sonlarında Yemelyanov'larda geri verilmiştir.

126 Tüm Rusya Yürütme Komitelerinin 13 Temmuz toplantısıyla ilgili notlar *Izvestiia*, 14 Temmuz, ss. 3–4; *Novaia zhizn'*, 14 Temmuz, s. 2 ve *Den'*, 14 Temmuz, s. 2, adlı gazetelerdeki haberlere dayanmaktadır.

127 Trudovik (Toiler) grubu Devlet Duması'nda aktif halkçı eğilimli sosyalistlerin ittifat yapmadan birlikte oldukları küçük bir komiteydi. Dördüncü Dumada Kerenski Trudoviklerin baş sözcüsüydü.

128 Sözcük anlamı "çıplak burun" olan Lisy Nos, Petrograd'm birkaç kilometre kuzeybatısında Kronştad'ın hemen yanından Fin Körfezine doğru çıkıntı yapan bir yerin adıdır.

129 N. Emel'ianov, "Tainstvennyi shalash," *O Lenine*'de, yay. M. L. Meshcheriakov, cilt 1 (Moskova ve Leningrad, 1924), s. 109.

130 M. I. Sulimova, "Iiul'skie dni," *K godovshcine smerti V. I. Lenina*'da, yay. A. F. Il'in-Zhenevskii (Leningrad, 1925), ss. 136–38; M. I. Sulimova, "O sobytiiakh 1917 goda," Institut marksizma-leninizma pri TsK KPSS, *Velikaia oktiabr'skaia sotsialisticheskaia revoliutsiia: Sbornik vospominanii*'de (Moskova, 1957), s. 120; *Leninskii sbornik*, cilt 4 (Leningrad, 1925), s. 319.

131 Shotman, "Lenin nakanune oktiabria," ss. 114–15.

132 Zinov'ev, "Lenin i iiul'skie dni," ss. 68–70.

3. Gerİcİlİk Dönemİ Sırasında Petrograd

133 Kazakların cenaze töreni içinşu kaynaklara başvurulmuştur: *Izvestiia*, 14 Temmuz, s. 2; 15 Temmuz, s. 1–2 ve 16 Temmuz, s. 4; *Golos soldata*, 16 Temmuz, s. 1; *Zhivoe slovo*, 16 Temmuz, s. 1; *Rech'*, 16 Temmuz, s. 1–2; *Volia naroda*, 16 Temmuz, s. 4; *Delo naroda*, 15 Temmuz, s. 4; 16 Temmuz, s. 3.

134 *Rech'*, 7 Temmuz, s. 1.

135 V. Voitinskii, "Gody p obed i porazhenii, 1917 god" (Nikolaevsky archives, Hoover Institution, Stanford, California), s. 209.

136 *Golos soldata*, 7 Temmuz, s. 1; *Izvestiia*, 7 Temmuz, s. 1, *Vladimorava, Khronika sobytii*, cilt 3, s. 161.

137 *Izvestiia*, 19 Temmuz, s. 5; *Gazeta-kopeika*, 19 Temmuz, s. 2.

138 Örneğin, bkz, *Groza*, 20 Ağustos, s. 1–2; 27 Ağustos, s. 1–2.

139 *Petrogradskii listok*, 27 Temmuz, s. 1.

140 Tat'iana Graf, "V iiul'skie dni 1917 g.," KL, 1928, no. 2 (26), s. 47, *Novaia zhizn'*, 21 Temmuz, s. 3.

141 Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 3, s. 149, 165, 319–20.

142 Graf, "V iiul'skie dni 1917 g.," s. 69–73; *Golos soldata*, 12 Temmuz, s. 3.

143 A. Il'in-Zhenevskii, éBolsheviki v tiur'me Kerenskogo," *KL*, 1928, no. 2 (26), s. 47.

144 *Izvestiia*, 6 Temmuz, s. 7; *Den'*, 6 Temmuz, s. 3.

145 *Gazeta-kopeika*, 8 Temmuz, s. 4; 11 Temmuz, s. 3; *Golos soldata*, 12 Temmuz, s. 3; *Izvestiia Moskovskogo soveta rabochikh deputatov*, 13 Temmuz, s. 1.

146 Geçici Komite'nin bu 18 Temmuz toplantı tutanakları için A. Drezen, yay., *Burzhuaziia i pomeshchiki v 1917 godu: Chastnye soveshcaniia chlenov Gosudarstvennoi dumy* (Moskova ve Leningrad, 1932), s. 192–205 kaynak alınmıştır.

147 A. Il'in-Zhenevskii, *Ot fevralia k zakhvatu vlasti: Vospominaniia o 1917 g.* (Leningrad, 1927), s. 87.

148 I. P. Flerovskii, "Iiul'skii politicheskii urok," *PR*, no. 7 (54), s. 83–84.

149 *Proletarskoe delo* Kronstadt Sovyetindeki Bolşevik fraksiyonu tarafından 14 Temmuz 1917'den itibaren o tarihten hemen önce yasaklanan *Golos pravdy* yerine yayınlanmaya başlamıştı.

150 L. Trotskii, *Sochineniia*, cilt 3, kısım 1, *Ot fevralia do oktobria* (Moskova ve Leningrad, 1925), s. 206–11.

151 Institut istorii parti Leningradskogo obkoma KPSS, *Geroi oktiabria, biografii aktivnykh uchastnikov podgotovki i provedeniia oktiabr'skogo vooruzhennogo vosstaniia v Petrograde*, 2 cilt. (Leningrad, 1967), cilt 1, s. 239–40. Temmuz olaylarından sonra Bolşeviklere karşı yapılan saldırılarda yalnızca bir parti üyesi öldürüldüğü için, Voinov Ekim Devriminden sonra kahramanlaştı. Öldürüldüğü caddenin adı değiştirilerek Voinov Caddesi yapıldı.

152 Il'in-Zhenevskii, *Ot fevralia k zakhvatu vlasti*, s. 93.

153 Il'in-Zhenevskii, "Bol'sheviki v tiur'me Krenskogo," s. 48.

154 A.g.e., s. 51; Raskol'nikov, "V tiur'me Kerenskogo," s. 137. Temmuz olaylarından sonra hapse atılan parti üyeleri arasında bulunan Bolşevik Petrograd Bölge Komitesinin genç üyesi Tatiana Graf'ın bir anısıyla değerlendirecek olursak, Nikolaevsky Askerî Hastanesi koşulları içlerinde en yumuşak olandı. Graf, hastanede kalan üç Bolşeviğe yiyecek ve giyecek götürdüğünde onları orada bulamayınca

nasıl şaşırdığını anımsamaktaydı. Daha sonra öğrendiğine göre, hastanedeki gardiyanlar, yetkileri dışında hareket ederek mahkûmların düzenli biçimde şehre gitmelerine izin vermişlerdi. Hatta bazen bu izin birkaç gün bile olabiliyordu. Graf, "V. İiul'skie dni 1917 g.," s. 75.

155 Kadınlar hapishanesindeki Kollontay da hücre hapsinde tutuluyordu. Birkaç hafta hücresinden ayrılmasına izin verilmedi. Diğer mahkûmlarla görüşme isteği reddedildi ve okuma malzemesi bulundurmasına izin verilmedi. Elde edebildiği bilgi kırıntıları ise hep kötüydü. Partinin kaderinden duyduğu endişe saplantı haline gelmişti. En sonunda ciddi biçimde hasta düştü. Maksim Gorki ve Leonid Krasin basında ona karşı yapılan kötü uygulamaya karşı bir protesto başlattığında, *Zhivoe slovo*, Kollontay'ın hapishanedeki yaşamının "gerçekten" iyi olduğunu anlatan yazılarla karşılık verdi. Bu hayal ürünü habere göre, Kollontai hapishanede kendisine verilen borş çorbası ve kaşa ekmeğinden öylesine hoşnuttu ki bir sempatizanın getirdiği sardalya, peynir, çaça balığı ve kaz kızartmasıyla dolu bir sepet yiyeceği koğuştaki mahkûmlara dağıtmıştı. Kollontay 19 Ağustos'ta serbest bırakıldı. Kollontay, "V tiur'me Kerenskogo," s. 37–41; *Zhivoe slovo*, 13 Ağustos, s. 4.

156 Raskol'nikov, "V tiur'me Kerenskogo," s. 138, 142, 144–45, 155.

157 *Rabochii i soldat*, 29 Temmuz, s. 1.

158 *Soldat*, 20 Ağustos, s. 3.

159 Il'in-Zhenevskii, "Bol'sheviki v tiur'me Kerenskogo," s. 51–52.

160 Raskol'nikov, "V tiur'me Kerenskogo," s. 149.

161 Il'in-Zhenevskii, "Bol'sheviki v tiur'me Kerenskogo," s. 55–58; *Izvestiia Kronshtadkogo soveta*, 8 Ağustos, s. 3.

4. Baskı Önlemlerinin Etkisiz Kalması

162 *Zhivoe slovo*, 8 Temmuz, s. 2.

163 *Rech'*, 7 Temmuz, s. 1.

164 Vsesoiuznaia Kommunisticheskaia partiia (bol'shevikov), *Vtoraia i Tret'ia petrogradskie obshchegorodskie konferentsii bol'shevikov v iiule i oktiabre 1917 goda: Protokoly* (Moskova-Leningrad, 1927). *Novaia zhizn'*, 21 Temmuz, s. 3.

165 Izvestiia, 12 Temmuz, s. 4.

166 A.g.e., 12 Temmuz, s. 5; 13 Temmuz, s. 3; Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 3, s. 175.

167 Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 3, s. 180–81.

168 Örneğin, bkz, I. Tobolin, yay., "Iiul'skie dni v Petrograde," *Krasny arkhiv*, 1927, no. 4 (23), s. 1–63 ve no. 5 (24), s. 3–70.

169 Izvestiia, 22 Temmuz, s. 7.

170 *Novaia zhizn'*, 23 Temmuz, s. 1; ayrıca bkz, A. S. Farfel, *Bor'ba narodnykh mass protiv kontrrevoliutsionnoi iustitsii vremenogo pravitel'stva* (Minsk, 1969), s. 98.

171 G. E. Zinov'ev, *Sochineniia*, 16 cilt (Moskova, 1923–1929), cilt 7. Zinovyev'in 1917'deki faaliyetlerinin yararlı bir çözümlemesi için, bkz. Myron Hedlin, "Zinoviev's Revolutionary Tactics in 1917," *Slavic Review*, cilt 34, no. 1 (1975), s. 19–43.

172 Altıncı Kongrede yeni Merkez Komitesi seçilmişti. Üyeler: Ia. A. Berzin, A. S. Bubnov, N. I. Bagdatiev, F. E. Cerjinski, L. B. Kamenev, A. M. Kollontay, N. N. Krestinski, V. I. Lenin, V. P. Miliutin, M.K. Murnov, V. P. Nogin, A. I. Rykov, F. A. Sergeyev, S. G. Shaumian, I. T. Smilga, G. Ia. Sokolnikov, I. V. Stalin, Ia. M. Sverdlov, L.D. Troçki, M.S. Uritsky ve G. E. Zinovyev.

173 A. F. Il'in-Zhenevskii, "Nakanune oktiabria," *KL*, 1926, no. 4 (19), s. 15–16.

174 Aşağıya bkz, s. 72–74.

175 Institut marksizma-leninizma pri TsK KPSS, *Perepiska sekretariata TsK RSDRP(b) s mestnymi partiinymi organizatsiiami: Sbornik dokumentov*, cilt 1, *Mart-oktiabr' 1917 g.* (Moskova, 1957), s. 22.

176 Bu toplantıyakatılan yaklaşık on beş parti yetkilisinin içinde, Merkez Komitesinden Sverdlovve Nogin; Petersburg Komitesinden Gleb Boky, Viacheslav Molotov, Saveliyev ve Volodarski; Moskova'dan Bubnov, Olminsky, Sokolnikov, Bagdatiev ve Aleksei Rykov vardı.

177 Bunlar şu başlık altında bulunuyor: "Politicheskoe polozhenie (Chetrya tezisa)," Lenin, *Socineniia*, cilt 34, s. 1-5; bu tezlerin arka planı için bkz. A. M. Sovokin, "Rasshirennoe soveshchanie TsK RSDRP(b) 13-14 iiulia 1917 g.," *Voprosy istorii KPSS*, 1959, no. 4, s. 130–31.

178 S. Ordzhonikidze, "Il'ich v iiul'skie dni," *Pravda*, 28 Mart, 1924, s. 4.Lenin'in bu önermesi Orkhonidze'nin anılarının bazı baskılarından çıkarılmıştır. Örnek olarak, bkz, S. Orkhonidze, *Put' bol'shevika* (Moskova, 1956).

179 Podvoiski'ye göre, Lenin ona kitleleri 18 Haziran gösterisinin hemen ardından silahlı ayaklanmaya hazırlama gereğinden söz etmişti. Lenin'in bu konuyla ilgili görüşlerini 6 Temmuzda Fafonovalarda Kamenev, Zinovyev ve Stalin'le tartıştığı anlaşılmaktadır.

180 Özellikle bkz *Vtoraia i Tret'ia petrogradskie obshchegorodskie konferentsii*, s. 75, 85.

181 L. A. Komissarenko, "Deiatel'nost parti bol'shevikov po ispol'zovaniiu vooruzhennykh i myrnikh form bor'by v period podgotovki i provedeniia velikoi oktiabr'skoi sotsialisticheskoi revoliutsii" (Tez adayı, Leningrad Devlet Üniversitesi, Leningrad, 1967), s. 23.

182 Sovokin, Rasshirennoe soveshchanie," s. 132.

183 *Vtoraia i Tret'ia petrogradskie obshegorodskie konferentsii*, s. 85. Konferansın ilginç bir çözümlemesi Komissarenko, "Deiatel'nost parti bol'shevikov," s. 22-23'de bulunabilir. Merkez Komitesinin Lenin'in önerisini reddetmesi hakkında bkz, G. Skol'nikov, "Kak podkhodit' k istorii oktiabria," *Za Leninizma* (Moskova ve Leningrad, 1925), s. 165'de.

184 *Vtoraia i Tret'ia petrogradskie obshegorodskie konferentsii*, s. 84.

185 A.g.e., s. 144–45.

186 Moskova Komitesinin 15 Temmuzdaki genişletilmiş toplantısında Olminski'nin yaptığı yorumlara bakınız. *Revoliutsionne dvizhenie: Iiul'skii krizis*, s. 186.

187 Lenin, *Sochineniia*, cilt 34, s. 10–17; sovokin, "Rasshirennoe soveshcanie," s. 134.

188 E. A. Fedosikhina, "Bol'shevistskie partiinye konferentsii nakanune VI s"ezda parti" (Tez adayı, Moskova Devlet Üniversitesi, Moskova, 1969) s. 65–67, 87, 92.

189 *Vtoraia i Tret'ia petrogradskie obshegorodskie konferentsii*, s. 56.

190 M. Ia. Latsis, "Iiul'skie dni v Petrograde: Iz dnevnika agitatora," *PR*, 1923, no. 5 (17), s. 115.

191 *Pervyi legal'nyi Petersburgskii komitet*, s. 210–14.

192 *Izvestiia*, 16 Temmuz, s. 7; Latsis, "Iiul'skie dni v Petrograde," s. 116; *Petrogradskii listok*, 19 Temmuz, s. 1.

193 *Vtoraia i Tret'ia petrogradskie obschegorodskie konferentsii*, s. 64–68.

194 A.g.e., s. 69–70.

195 A.g.e., s. 70–71; 75–76.

196 A.g.e., s. 71–72.

197 A.g.e., s. 74–75.

198 A.g.e., s. 78.

199 A.g.e., s. 78–88.

200 A.g.e., s. 88; Komissarenko, "Deiatel'nost' parti bol'shevikov," s. 41–42. Bir haftadan az bir süre sonra, Slutski Petersburg Komitesini "mevcut durumu" yeniden değerlendirmek amacıyla toplamaya çabaladı. Petersburg Komitesinin 12 Temmuz tarihli toplantı tutanakları için bkz: *Pervyi legal'nyi Petersburgskii komitet*, s. 216.

201 Askerî birliğindeki subay arkadaşlarının yaptığı tasfiyeler üzerine kişisel anıları için bkz. Il'in-Zhenevskii, "Nakunune oktiabria," s. 10–12.

202 *Golos soldata*, 12 Temmuz, s. 4.

203 V. I. Nevskii, "V oktiabre," *Katorga i ssylka*, 1935, no. 11–12 (96–97), s. 28; A. Minchev, "Boevye dni," *KL*, 1924, no. 9, s. 9. Bölge temsilcileri tarafından sıkça Askeri Örgüte karşı uzun Petersburg Komite toplantılarında süren eleştiriler yapıldı. Örneğin, Petersburg Komitesinin 17 Ağustos tarihli toplantısında Askerî Örgüte yönelik eleştiriler için bkz, *Pervy legal'nyi Petersburgskii komitet*, s. 227–29.

204 *Vtoraia i Tret'ia petrogradskie obshegorodskie konferentsii*, s. 57–61 ve *Shestoi s"ezd*, s. 59-66. Bu konuda bkz: "Bol'shevistskie voennye organizatsii v 1917 g.," *PR*, 1928, no. 6–7 (77–78), s. 187–89.

205 *Shestoi s"ezd*, s. 289; B. Shumiatskii, "Shestoi s"ezd parti i rabochii klass," *V dni velikoi proletarskoi revoliutsii: Epizdy bor'by v Petrograde v 1917 godu* adlı yapıtta (Moskova, 1937), s. 92.

206 Il'in-Zhenevskii, "Nakunune oktiabria," s. 7.

207 A.g.e., s. 9.

208 Institut marksizma-leninizma pri TsK KPSS, *Protokoly Tsentral'nogo komiteta RSDRP(b): Avgust 1917-fevral' 1918* (Moskova, 1958), s. 4.

209 A.g.e., s. 24.

210 A.g.e., s. 20.

211 Tüm-Rusya Bürosu, Bolşevik Askerî Örgütlerinin Haziran'da toplanan Tüm-Rusya Konferansı'nda kurulmuştu. Üyeleri, Temmuzdaki tutuklamadan kaçan Nevski, Podvoisky, E. F. Rozmirovich ve La-

zar Kaganovich ile hapse giren Flavian Khaustov, I. Ia. Arosev, Nikolai Krylenko, Konstantin Mekhonoshin ve I. I. Dzevaltovsky'ydi.

212 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 23–25.

213 Il'in-Zhenevskii, *Ot fevralia k zakhvatu vlasti*, s. 98.

214 Nevskii, "V oktiabre," s. 28–30.

215 A.g.e., s. 29.

216 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 22–23. İki hafta sonra, Kornilov meselesinin hemen ertesinde, Sverdlov Merkez Komitesine Askerî Örgütün durumuyla ilgili olarak çok olumlu bir rapor sundu. Askerî Örgütün "bağımsız bir politik örgüt olmadığını, ancak Merkez Komitesine bağlı bir askerî komisyon olduğunu" beyan etti. Devamında şunları söylüyordu: "Askerî Örgütün çalışmaları Merkez Komitesinin gözetimi altında sürdürülmektedir. Bubnov yoldaş *Soldat* kadrosuyla birlikte çalışmaktadır ve [Askerî Örgütün] çalışmaları genelde Sverdlov ve Dzherzhinski'nin gözetimi altında sürdürülmektedir." A.g.e., s. 64.

217 *Perepiska sekretariata TsK*, cilt 1, s. 23.

218 *Soldat*, 20 Ağustos, s. 6.

219 A.g.e., 13 Eylül, s. 4.

220 A.g.e., 2 Eylül, s. 4.

221 A.g.e., 13 Eylül, s. 4.

222 Akademiia nauk SSSR, Institut istorii, Leningradskoe otdelenie, *Raionnye sovety Petrograda v 1917 godu: Protokoly, rezoliutsii, postanovleniia obshchikh sobranii zasedanii ispolnitel'nykh komitetov*, 3 cilt (Moskova ve Leningrad, 1964–1966). Bu malzemelerin değer biçilmez tasvir ve tahlilleri için, bkz Theodore H. Von Laue'nin makalesinin yayınlandığı *Kritika*, cilt 4, no. 3 (Bahar 1968), s. 33–57 ve Rex A. Wade, "The Raionnye Sovety of Petrograd: The Role of Local Political Bodies in the Russian Revolution," *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, cilt 20 (1972), s. 226–40.

223 Bu konuda bkz, Wade, "Raionnye Sovety," s. 240.

224 *Raionnye sovety Petrograda*, cilt 3, s. 248–50. Bölgelerarası Konferans'ın tam kapsamlı çalışması için: M. L. Lur'e, "Petrogradskoe mezhraionoe soveshchanie v 1917 godu," *KL*, 1932, no. 3 (48), s. 13–43 ve no. 4 (49), s. 30–50.

225 Bu bağımsızlık, Merkez Yürütme Komitesi için fon oluşturma çağrısı karşısında konferansın gösterdiği tavra yansımıştır. Sosyalistler açıkça bunun lehine oylarken Bolşeviklerin onun karşısında olduğu görülmektedir. Bu konudaki kararında, Bölgelerarası Konferans, Sovyetlerin ayakta kalması için bağışların yapılmasını onaylarken merkez Sovyet organlarının Petrograd bölgelerinde fon bulmakta zorluk çekmesinin tek nedeninin Petrograd proletaryasının Merkez Yürütme Komitesinin politikalarından düş kırıklığına uğramış olduğunu önemle beyan etti. Merkez Yürütme Komitesi çoğunluğunun politikasının temelde değiştirilmediği sürece, bölge Sovyet temsilcileri Merkez Yürütme Komitesini, proletarya açısından finansman da dâhil olmak üzere kitle desteğinin pasif kalmaya mahkum kalacağı konusunda uyardı. *Raionnye sovety Petrograda*, cilt 3, s. 283–84.

226 A.g.e., s. 88.

227 A.g.e., s. 201. Bölge Sovyet belgeleri Temmuz olayları ertesindeki dönemde Porokhovski ve Obukhovski bölge Sovyetlerine ait protokol ya da kararları kapsamamaktadır. Ancak, Haziran ve Ağustos'taki davranışlarına bakarak değerlendirecek olursak, tavırlarının Okhtinski ve Rozhdestvenski bölge Sovyetlerine yakın olduğu söylenebilir.

228 A.g.e., cilt 1, s. 143.

229 A.g.e., cilt 3, s. 268–70.

230 A.g.e., cilt 1, s. 32–33.

231 A.g.e., cilt 3, s. 70–71.

232 A.g.e., cilt 2, s. 224–28.

233 A.g.e., cilt 3, s. 203–4.

234 A.g.e., s. 268–72.

235 A.g.e., s. 272–79. Bölge Sovyet vekilleri aynı gün daha sonra Merkez Yürütme Komite bürosu tarafından kabul edilmişti. Ancak heyetin bir etkisi olduğuna dair bir kanıta rastlanmamıştı.

236 A.g.e., cilt 1, s. 144–45.

237 A.g.e., cilt 3, s. 279–80.

238 A.g.e., cilt 2, s. 46.

5. Bolşevikler Toparlanıyor

239 Altıncı Kongre protokolleri ilk olarak 1919'da yayınlanmıştır (Izdatel'stvo Kommunist). Eksikler bulunduğu açıktı. Bu, muhtemelen kongrenin toplandığı sırada içinde bulunduğu güç koşulların bir yansımasıydı. Sovyet kaynaklarına göre kongre sekreterlik kayıtları sonradan kaybolmuştu. Bunun sonucunda da, orijinal 1919 baskısı Altıncı Kongre protokollerin sonraki baskılarının temelini oluşturmuştur. Bu baskılar 1927, 1934 ve en son 1958'de çıkmıştır.

240 *Shestoi s"ezd,* s. 27–36, 270.

241 *Revoliutsionnoe dvizhenie: Iiul'skii krizis,* s. 326.

242 *Shestoi s"ezd,* s. 109, 423–24.

243 Il'in-Zhenevskii, *Ot fevralia k zakhvatu vlasti,* s. 96.

244 *Shestoi s"ezd,* s. 69–70.

245 Il'in-Zhenevskii, *Ot fevralia k zakhvatu vlasti,* s. 96.

246 *Shestoi s"ezd,* s. 7.

247 I. P. Flerovskii, "Lenin i kronshtadtsy," *O Vladimire Il'iche Lenine* adlı yapıtta (Moskova, 1963), s. 276; I. P. Flerovskii, "Na putiakh k oktiabru," Institut marksizma-leninizma pri TsK KPSS, *Velikaia sotssialisticheskaia revoliutsiia: Sbornik vospominanii uchastnikov revoliutsii v Petrograde i Moskve* adlı yapıtta (Moskova, 1957), s. 105.

248 *Shestoi s"ezd,* s. 28.

249 A.g.e., s. 122.

250 A.g.e., s. 111–12.

251 Bu karar taslağı, yayınlanan Altıncı Kongre protokol ve materyallerinin hiçbir baskısına, büyük bir olasılıkla isteyerek konulmamıştır. Bu karar taslağı, Kiev'de çıkan Bolşevik gazetesi *Golos sotsial-demokrata*'nın 13 Ağustos tarihli sayısında kongreden kısa bir süre sonra yayınlanmıştır. Lenin'in Finlandiya'ya gitmeden önce aldığı bazı notlarından açıkça anlaşıldığına göre, "Son An Üzerine" adlı bir karar taslağını özellikle kongre için hazırlamıştır. Bu notlar için bkz: *Leninskii sbornik,* cilt 21 (Moskova, 1933), s. 81–82. Kararın kendisi sonunda yayınlanmıştır: A. M. Sovokin, *V preddververii oktiabria* (Moskova, 1973), s. 336–41. Bu zamana kadar, Sovyet kaynakları bu kararın metninin bulunamadığını söylemişlerdi.

252 Bu noktada, bkz. *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie,* cilt 2, s. 96. Rusya'da bir sosyalist devrimin gerçekleşme olasılığıyla ilgili daha temel kuramsal soruları yalnızca üç delege ortaya getirmişti: Nogin, Evgenii Preobrazhensky ve N. S. Angarsky.

253 *Shestoi s"ezd,* s. 116–18.

254 A.g.e., s. 119–20.

255 A.g.e., s. 124–25; Bakü devrimine değerli bir anlatımı için bkz: Suny, *The Baku Commune 1917–1918.*

256 *Shestoi s"ezd,* s. 134–36.

257 A.g.e., s. 114–42.

258 A.g.e., s. 125–28.

259 A.g.e., s. 131–32.

260 A.g.e., s. 133–39.

261 Bu karar önersinin metni için bkz: Institut marksizma-leninizma pri TsK KPSS, Institut istorii parti MK i MGK KPSS, *Podgotovka i pobeda oktiabr'skoi revoliutsii v Moskve* (Moskova, 1957), s. 202–4.

262 *Shestoi s"ezd,* s. 144–45.

263 A. M. Sovokin, "Razrabotka V. I. Leninym novoi taktike parti posle iiul'skikh sobytii 1917 g." (Kabul edilmemiş doktora tezi, Institute of Marxism-Leninism, Moskova, 1962), s. 185; *Shestoi s"ezd,* s. 251.

264 *Shestoi s"ezd,* s. 225–27.

265 Akademiia nauk SSSR, Institut istorii, ve diğerleri, *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii v avguste 1917 g.: Razgrom kornilovskogo miatezha,* ed. D. A. Chugaev, ve diğerleri (Moskova, 1959), s. 46.

266 Bu konuiçin bkz. *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie,* cilt 1, s. 385.

267 Buna bir örnek olarak, Temmuz ayı ortalarından sonraki gelişmeleri değerlendirmek üzere 23 Ağustos'ta toplanan yerel Sosyalist Devrimci yetkililerinin Bolşeviklere önemli ölçüde üye kaptırdıkları için endişe duyduklarını dile getirmelerinden bahsedilebilir. Yalnızca birkaç Sosyalist Devrimci bölge parti komitesi kendi bölgelerinde Sosyalist Devrimcilere verilen desteğin azaldığından söz edebiliyordu. *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie,* cilt 1, s. 387–88.

268 Temmuz sonunda, Kronştad Duma seçimlerinde, Raskolnikov'un başım çektiği Bolşevik listesi 28.154 seçmenin 10.214 oyunu almıştı. 10.900 oy farkla Sosyalist Devrimcilerden sonra ikinci olmuştu.

Ağustos başındakigüçlü Kronştad seçimleri Bolşeviklere verilen desteğin daha da çarpıcı bir işareti oldu: doksan altı bağımsız, yetmiş üç Sosyalist Devrimci, on üç Menşevik ve yedi anarşistin yanında doksan altı Bolşevik seçilmişti. (Mart ayında kurulan birinci Kronştad Sovyetinin yalnızca altmışı Bolşevikti. Mayıs başında seçilen ikinci Kronştad Sovyetinde doksan üç Bolşevik, doksan bir SR, kırk altı Menşevik ve altmış sekiz bağımsız vekil bulunuyordu.) Bununla birlikte, Kronştad Sovyetinde Bolşeviklerin artık çoğunluğu bulunmamasına rağmen Sosyalist Devrimcilerden Konstantin Şugrin başkan seçilmişti. *Petrogradskii listok*, 30 Temmuz, s. 2; *Izvestiia Kronshtadtkogo soveta*, 13 Ağustos, s. 1; S. S. Khesin, *Oktiabr'skaia revoliutsiia i flot* (Moskova, 1971), s. 74–75, 153, 299.

269 A. M. Andreev, *Sovety rabochikh i soldatskikh deputatov nakanune oktiabria* (Moskova, 1967), s. 255–59; L. F. Karamysheva, *Bor'ba bol'shevikov za Petrogradskii sovet* (Leningrad, 1964), s. 136.

270 Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, s. 24.

271 *Novaia zhizn'*, 8 Ağustos, s. 3.

272 Aşağı bkz, s. 110–15.

273 *Rech'*, 15 Ağustos, s. 1.

274 *Pervyi legal'nyi Petersburgskii komitet*, s. 223–26, 232–33.

275 *Soldat*, 19 Ağustos, s. 1; *Proleteri*, 19 Ağustos, s. 1.

276 *Soldat*, 19 Ağustos, s. 1; *Proleterii*, 20 Ağustos, s. 1.

277 Seçimin değerli bir analizi için bkz, William G. Rosenberg, "The Russian Duma Elections of 1917: A Preliminary Computation of Returns," *Soviet Studies*, XXI (1969), s. 152–63.

278 *Rech'*, 23 Ağustos, s. 1. Bu yazara göre, gerçek oy toplamların pek bir anlam ifade etmiyordu çünkü (1) Kadetlerin en güçlü olduğu bölgelerde oy kullanmayanların sayısının çok yüksekti ve (2) başkentte geçici ikamet eden binlerce askerin oyu Sosyalist Devrimci ve Bolşeviklerin aldığı oy sayısını şişirmişti. Ona göre, toplam oyların yüzde 40'ı eksi askerlerin oyu Kadet oylarına eşitti.

279 *Novaia zhizn'*, 23 Ağustos, s. 1.

280 *Rabochaia gazeta*, 23 Ağustos, s. 1.

281 *Rabochaia gazeta*, 24 Ağustos, s. 1.

6. Kornilov'un Yükselişi

282 11 Ağustos'ta Malaia Okhta bölgesinde denetim altına alınamayan bir yangın, dört fabrika ve büyük miktarda mermiyi tümüyle yok etti. Üç gün sonra Kazan'daki barut fabrikası ve mühimmat deposunda çıkan yangın burasını yakıp yıktı. Buradaki kundaklamalar sonucunda patlamalar bir havai fişek gösterisi gibi üç gün sürdü. Bundan başka, 16 Ağustos'ta, yine bir yangın Petrograd'taki iri ve biçimsiz Westinghouse fabrikasını yerle bir etti.

283 Ekmek, et, balık, sebze, süt ürünleri ve diğer temel yiyecek maddelerinde yaşanan kıtlık, yaz sonu ve sonbahar başında ciddi biçimde artış gösterdi. Bu kıtlıklardan en çok etkilenenler dar gelirli yurttaşlar olmuştu. Artık her yerde ortaya çıkan karaborsayla başa çıkamıyorlardı ya da yasal ürün satış dükkânlarında birden yükselen fiyatlar her ne kadar daha düşük olsa da dayanmaları mümkün olamıyordu. Aynı anda, konut ve sanayide kullanılan yakıt arzı da kritik bir düzeye gelmişti. Ağustos başında, hükümet yetkilileri Petrograd'taki fabrikaların yüzde 50'sinin kış ortasına gelindiğinde yakıt yokluğu nedeniyle kapatılmak zorunda kalacağı konusunda uyarıyorlardı. *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt 2, s. 5–16, 69–86.

284 J. D. White, "The Kornilov Affair: A Study in Counterrevolution," *Soviet Studies*, cilt XX (1968), s. 188–89.

285 Bkz Rosenberg, *Liberals in the Russian Revolution*, s. 196–200.

286 A.g.e..

287 Esas olarak muhafazakâr eğilimli ordu subaylarından oluşan Subaylar Birliği, Askerî Birlik, Saint George Süvari Birliği ilk olarak Şubat Devriminden hemen sonra kurulmuştu. Subayların durumundaki bozulmaya son vermeyi ve silahlı kuvvetlerde bozulan geleneksel disiplini düzeltmeyi ve genelde, "zafer için savaş" davasını ileri götürmeyi amaçlıyordu. Mogilev'deki merkez karargâhlarına ek olarak, Subaylar Birliği Ana Komitesi çeşitli Rus cephelerine dağılmış temsilciliklere sahipti. Saint George Süvari Birliğine üyelik savaşta kahramanlık gösterenlere verilen Saint George Haç sahiplerine ayrılmıştı. Diğer aşırı vatansever baskı grupları gibi, Subaylar Birliği, Askerî Birlik ve Saint George Süvarileri Sovyetlere düşman ve aşırı anti Bolşeviktiler.

288 White, "The Kornilov Affair," s. 187.

289 V. Ia. Laverychev, "Russkie monopolisty i zagovor Kornilova," *Voprosy istorii*, 1964, no. 4, s. 36.

290 N. Ia. Ivanov, *Kornilovshchina i ee razgrom* (Leningrad, 1965), s. 34–37.

291 E. I. Martynov, *Kornilov: Popytka voennogo perevorota* (Leningrad, 1927) s. 11–17.

292 A.g.e.., s. 16–18.

293 A.g.e.., s. 20.

294 Akademiia nauk SSSR, Institut istorii, ve diğerleri, *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii posle sverzheniia samoderzhaviia*, ed. D. A. Chugev, ve diğerleri (Moskova, 1957), s. 409–10.

295 Martynov, *Kornilov*, s. 18.

296 P. N. Miliukov, *Rossia na perelome*, 2 cilt (Paris, 1927), cilt 2, s. 67.

297 I. G. Tsereteli, *Vospominiia o fevral'skoi revoliutsii*, 2 cilt (Paris, 1963), cilt 1, s. 91–92.

298 Grubun kendi haftalık dergisi vardı: *Freedom in Struggle*.

299 Laverychev, "Russkie monopolisty," s. 34–35; White, "The Kornilov Affair," s. 187–88. Laverychev vee ve White tarafından belirtildiği gibi, anlaşılan Zavoiko Rusya Ekonomik Rehabilitasyon Derneği'nden daha çok *Freedom in Struggle* çevresinde toplanan kendi örgütü adına hareket etmekteydi.

300 Zavoika üstünlüğünü Kırım Savaşı'nda gösteren bir amiralin oğluydu. O zamanlar yirmilerinde olan Zavoika soyluların Polonya'da bölge protokol görevlisi olarak hizmeti sırasında karıştığı, hakkında çok soru uyandıran gayrimenkul el değiştirmeleri aracılığıyla büyük bir servet sahibi olmayı başarmıştı. (Martynov, *Kornilov*, s. 20–21.) 1905 devriminden sonra, petrol sanayi yönetiminde ve yüksek sanayi finansmanında etkili oldu. Ayrıca, politik gazetecilik yaşamına da karıştı. Birinci Dünya Savaşı'nda aşırı sağcı *Russkaia volia* gazetesinin ortak yayıncılarından biriydi ve Nisan 1917'de cepheye gitmeden önce, *Freedom in Struggle*'ın yayıncısı ve başyazarıydı.

301 P. N. Miliukov, *Istoriia vtoroi russkoi revoliutsii*, 2 cilt (Sofya, 1921–1924), cilt 1, kısım 2, s. 60.

302 Martynov, *Kornilov*, s. 20.

303 W. S. Woytinsky, *Stormy Passage* (New York, 1961), s. 333.

304 Yukarı bkz. S. 22–23.

305 Bkz *Rabochaia gazeta*, 29 Temmuz, s. 3; N. Bukhbinder, "Na fronte v predoktiabr'skie dni," *KL*, 1923, no. 6, s. 32–34.

306 Bukhbinder, "Na fronte v predoktiabr'skie dni," s. 34.

307 Rosenberg, *Liberals in the Russian Revolution*, s. 207.

308 Martynov, *Kornilov*, s. 25.

309 A.g.e.., s. 29.

310 General Nikolai Ruzsky Şubat Devrimi sırasında kuzey cephesi komutanıydı. Bu görevde Nisan'a kadar kaldı. General Mikhail Alekseyev ise Mart ayı başından 21 Mayıs 1917'ye kadar Rus ordusunda başkomutandı. Stavka konferansı sırasında, her iki general de yeniden göreve iade edileceklerini bekliyorlardı.

311 Bukhbinder, "Na fronte v predoktiabr'skie dni," s. 39. Bu kaynak 16 Temmuz Stavka konferansının tüm protokollerini kapsamaktadır. İngilizceye çevrilen bölümler şu yapıttadır: R. P. Browder ve A. F. Kerensky, yay., The Russian Provisional Government 1917, 3 cilt (Stanford, 1961), cilt 2, s. 989–1010.

312 Bukhbinder, "Na fronte v predoktiabr'skie dni," s. 21–27. Asker Hakları Beyannamesi 15 Mart'ta ilk olarak Petrograd Sovyeti tarafından bir demokrat haklar bildirgesi olarak yayınlanmış ve 11 Mayıs'ta Savaş Bakanı Kerenski düzeltilmiş biçimini çıkarmıştı.

313 D. V. Lehovich, *White against Red: The Life of General Anton Denikin* (New York, 1974), s. 104.

314 M. V. Alekseev, "Iz dnevnika generala Alekseeva," *Russkii istoricheskii arkhiv*, cilt 1 (Prag, 1929), s. 41.

315 Martynov, Kornilov, s. 32–33; Bukhbinder, "Na fronte v predoktiabr'skie dni," s. 31.

316 A. I. Denikin, *Ocherski russkoi smuty*, cilt 1, kısım 2, (Paris, 1921), s. 188.

317 Bukhbinder, "Na fronte v predoktiabr'skie dni," s. 31; yine bkz Ivanov, *Kornilovshchina i ee razgrom*, s. 39.

318 *Miatezh Kornilova: Iz belykh memuarov* (Leningrad, 1928), s. 202. Yine bkz B. Savinkov, "General Kornilov: Iz vospominanii," *Byloe*, 1925, no. 3 (31), s. 188–90.

319 A. F. Kerensky, *The Catastrophe* (New York, 1927), s. 114.

320 S. F. Kerensky, *Prelude to Bolshevism: The Kornilov Rising* (New York, 1919), s. xiii, 13–14.

321 Bu konu için bkz White, "The Kornilov Affair," s. 196–97.

322 Ivanov, *Kornilovshchina i ee razgrom*, s. 41.

323 Sovyet tarihçileri bu olayı doğru nedenlerle, Cheremisov'un askerî lider olarak çekinceleri olması nedeniyle değil de, onun adının "solculukla" ünlenmiş olması ve kendisine muhtemel bir politik rakip görmesinden endişelenmesinin neden olduğu şeklinde yorum getirmişlerdir. Örneğin, bkz Martynov, *Kornilov*, s. 40.

324 V. Vladimirova, *Kontr-revoliutsiia v 1917 g. (Kornilovshchina)* (Moskova, 1924), s. 48.

325 Şimdi güneybatı cephe komutanlığına General Denikin atanmıştı.

326 Martynov, *Kornilov*, s. 45; Ivanov, *Kornilovshchina i ee razgrom*, s. 53.

327 Martynov, *Kornilov*, s. 48.

328 Örneğin, bkz *Izvestiia*, 5 Ağustos, s. 3.

329 *Novaia zhizn'*, 8 Ağustos, s. 3; yukarıya bkz s. 90–91.

330 *Izvestiia*, 4 Ağustos, s. 4; yine bkz *Novaia zhizn'*, 4 Ağustos, s. 3.

331 Aşağı bkz, s. 110–15.

332 *Revoliutsionne dvizhenie v Rossi: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 360; Kadetlerin konferanstaki davranışının aydınlatıcı bir çözümlemesi için bkz, *Rosenberg, Liberals in the Russian Revolution*, s. 210–18.

333 M. F., "K istorii Kornilovshchiny," *KL*, 1924, no. 1 (10), s. 207–17 adlı yapıtta düzeltilmiş önerinin tam metninin bulmak mümkündür. Ayrıca bkz, Ivanov, *Kornilovshchina i ee razgrom*, s. 57–58 ve Vladimorova, *Khronika sobytii*, cilt 4, s. 36–37.

334 Bu 10 ila 17 Ağustos arasında oldu.

335 Vladimirova, *Kontr-revoliutsiia v 1917 g.*, s. 61.

336 A. F. Kerenskii, *Delo Kornilova* (Moskova, 1918), s. 52–53.

337 White, Kornilov Affair," s. 200.

338 Ivanov, *Kornilovshchina i ee razgrom*, s. 59–60. Kadetlerin ısrarı üzerine, bakanlar kurulu 11 Ağustos'ta programın askerî yanlarını görüştü. İlkede onaylamış ancak daha fazla tartışılmasını istemişti.

339 Martynov, *Kornilov*, s. 48.

340 Bu konu için, bkz. *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt 2, s. 133.

341 Martynov, *Kornilov*, s. 56.

342 A. S. Lukomskii, Vospomminaniia, 2 cilt (Berlin, 1922), cilt 1, s. 227.

343 Bu noktada, bkz White, "The Kornilov Affair," s. 197–99.

344 Lukomskii, *Vospominaniia*, cilt 1, s. 227.

7. Kornilov Kerenski'ye Karşı

345 Ariadna Tyrkova-Williams, From Library to Brest Litovsk: The First Year of the Russian Revolution (Londra, 1919), s. 167.

346 Gosudarstvenoe soveshchanie, yay. M. N. Pokrovskii ve Ia. A. Iakovlev (Moskova ve Leningrad, 1930), s. 508.

347 *Izvestiia*, 13 Ağustos, s. 2.

348 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 6–7.

349 Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, s. 35.

350 Martynov, *Kornilov*, s. 64.

351 A. F. Rasstrigin, "Revoliutsionnye komitety avgustskogo krizisa 1917 g." (Doktora tezi adayı, Leningrad Devlet Üniversitesi, Leningrad, 1969), s. 90.

352 *Revoliutsionoe dvizhenie v Rossii: Razgram kornilovskogo miatezha*, s. 20, 379–80.

353 A.g.e., s, 392.

354 N. Sukhanov, *Zapiski o revoliutsii*, 7 cilt (Berlin, Petersburg ve Moskova, 1922–1923), cilt 5, s. 155–56; Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, s. 45.

355 Sukhanov, *Zapiski o revoliutsii*, cilt 5, s. 156.

356 Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, s. 45.

357 *Gosudarstvennoe soveshchanie*, s. 133.

358 A.g.e., s. 74–76.

359 A.g.e., s. 112–17.

360 Sonradan bu platforma "14 Ağustos Programı" adını aldı.

361 Geçici Hükümetin 8 Temmuz bildirgesiile daha tutucu 14 Ağustos programı arasındaki farklar için bkz. Vladimirova, *Kontr-revoliutsiia v 1917 g.*, s. 88.

362 *Gosudarstvennoe soveshchanie*, s. 4.

363 Miliukov, *Istoriia vtoroi russkoi revoliutsii*, cilt 1, kısım 2, s. 127–28.

364 Novoe vremia, 13 Ağustos, s. 1.

365 Vladimirova, *Kontr-revoliutsiia v 1917 g.*, s. 84.

366 A. I. Verkhovskii, *Rossiia na Golgofe* (Petrograd, 1918), s. 107.

367 Miliukov, *Istoriia vtoroi russkoi revoliutsii*, cilt 1, kısım 2, s. 174, 183.

368 *Posledniia novosti*, 20 Ocak, 1937, s. 2; Laverchev, "Russkie monopolisty," s. 40.

369 White, "The Kornilov Affair," s. 200.

370 Z. Gippius, *Siniaia kniga: Petersburgskii dnevnik, 1914–1918 gg.* (Belgrad, 1929), s. 174.

371 Rus basınında, Riga felaketi kısa sürede büyük bir tartışmaya yol açtı, çünkü hiç beklenmiyordu. Bir anda liberal ve tutucu görüşlerden yana geçen generaller yenilginin silahlı kuvvetlerde hâkim olan kargaşanın bir başka kanıtı olduğunda ısrar ettiler. O zaman bu Kerenski'nin görüşüymüş gibi gözükmekteydi. Öte yandan, sola göre, Genelkurmay baskıcı önlemler doğrultusundaki taleplerini haklı çıkarmak için bilerek Riga'nın savunmasını gerektiği sağlamadılar.

372 Martynov, *Kornilov*, s. 74–75. Savinkov sonradan, bu kararnamelerin hazırlanma görevini Savaş Bakanlığında General Apuşkin başkanlığında bir komisyona verdi.

373 Teknik olarak Üçüncü Kolordunun bir parçası olan Onuncu Süvari Tümeni kendi yerinde kaldı.

374 *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt 2, s. 131–32; Martinov, *Kornilov*, s. 56–59; İvanov, *Kornilovshchina i ee razgrom*, s. 78–83. Vahşet Tümene (Kavkazskaia Tuzemnaia Divisiia) dâhil olan birlikler şunlardı: Kabardinski, Dagestanski, Tatarski, Çerkesski ve İnguşski Süvari alayları, Osetinski Piyade Tugayı ve Sekizinci Don Kazak Topçu Tümeni.

375 *Revoliutsionoe dvizhenie v Rossi: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 439, 629.

376 *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt 2, s. 132.

377 Martynov, *Kornilov*, s. 77–78.

378 *Revoliutsionoe dvizhenie v Rossi: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 420, 452–53.

379 Radkey, *The Agrarian Foes of Bolshevism*, s. 386–87.

380 A.g.e. ve A. F. Kerensky, *Russia and History's Turning Point* (New York, 1965), s. 341–42.

381 Savinkov'un bu konuşmaların birincisini yeniden yazdığı biçimi şu yapıttadır: *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 421–43. 23 Ağustos akşamı yapılan ikinci tartışmanın bazı bölümlerinde Lukomski, General I. P. Romanovski, Albay V. L. Baranovski ve Filenonko da oturmuştu. Vladimirova, *Kontr-revoliutsiia v 1917 g.*, s. 206–9, adlı yapıt Kornilov, Lukomski ve Romanovski tarafından imzalanan konuşmaların bu kısmının özetini kapsamaktadır.

382 *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 421–23; Savinkov'un basın açıklaması için ayrıca bkz, *Birzhevye vedemosti*, 12 Eylül, s. 1 ve Martynov, *Kornilov*, s. 80–82.

383 *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 432.

384 A.g.e., s. 421.

385 Martynov, *Kornilov*, s. 80; O. Chaadaeva, *Kornilovshchina* (Moskova ve Leningrad, 1930), s. 90–91.

386 Martynov, *Kornilov*, s. 78.

387 Kerensky, *Delo Kornilova*, s. 82.

388 Kerensky, *Prelude to Bolshevism*, s. 214–15.

389 *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 432, 629.

390 A.g.e., s. 433–34; ayrıca bkz, *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt 2, s. 133–34.

391 *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 434–35, 439–40.

392 Kerensky, *Russia and History's Turning Point*, s. 342.

393 Browder ve Kerensky, *The Russian Provisional Government*, cilt 3, s. 1561–62.

394 Martynov, Kornilov, s. 84; ayrıca bkz *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 444 ve Kerenski, *Delo Kornilova*, s. 100–3.

395 Lvov'un hükümet müfettişlerine verdiği tanık ifadesinde, istifa etmesi için Kerenski'nin teklif yapmadığını söylemesi önemlidir. Bkz *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 425–28.

396 Bu 24 Ağustos'ta Mogilev'de bulunan ve Lvov'un ziyaretinden hemen sonra Kornilov'la konuşan ilerici General Verkovski'nin aldığı güçlü izlenimdir. Günlüğünde, Verkovski Kornilov'un hükümetle uyum içinde hareket etmeye büyük önem vermiş göründüğünü ve Lvov'dan da durumun böyle olacağına dair güvence aldığını kaydetmişti. Vekhovskii, *Rossiia na Golgofe*, s. 110.

397 Browder ve Kerensky, *The Russian Provisional Government*, cilt 3, s. 1564–65; *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 428, 450; Martinov, *Kornilov*, s. 87–88.

398 Martinov, *Kornilov*, s. 88.

399 *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 441–42; Kerensky, *Delo Kornilova*, s. 105–106; Martynov, *Kornilov*, s. 96–97.

400 *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 443; Kerensky, *Delo Kornilova*, s. 108–9; Browder ve Kerensky, *The Russian Provisional Government*, cilt 3, s. 1571.

401 F. F. Kokoshkin ve N. M. Kishkin, Moskova'da bulunan Kadet Şehir Komitesine sundukları rapor, 31 Ağustos, 1917 (bir nüshası Nikolaevski Arşivindedir, Hoover Institution, Stanford, Kaliforniya), s. 8–10; *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 444; Miliukov, *Istoriia vtoroi russkoi revoliutsii*, cilt 1, kısım 2, s. 218–20; Rosenberg, *Liberals in the Russian Revolution*, s. 229–30.

402 *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 448.

403 A.g.e., s. 448–52.

404 Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, s. 101.

405 *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 445.

406 Gippius, *Siniaia kniga*, s. 179.

407 Browder ve Kerensky, *The Russian Provisional Government*, cilt 3, s. 1573.

408 *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, s. 137.

409 Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, s. 104; ayrıca bkz Lehovich, *White against Red*, s. 124.

410 Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, s. 110.

411 Browder ve Kerensky, *The Russian Provisional Government*, cilt 3, s. 1573–74.

412 Woysinsky, *Stormy Passage*, s. 350–51.

413 Sukhanov, *Zapiski o revoliutsii*, cilt 5, s. 217.

8. Bolşevikler ve Kornilov'un Yenilgisi

414 Eylül'de Smolni Bolşevik Merkez Komitesinin toplanma yeri oldu ve Ekim Devrimi zamanında, Bolşevik Partinin Petrograd'taki bağlantı merkezi oldu.

415 *Novaia zhizn'*, 29 Ağustos, s. 2; Rasstrigin, "*Revoliutsionnye komitety avgustskogo krizisa*," s. 130; *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, ss. 476–77.

416 *Izvestiia*, 28 Ağustos, s. 3; 29 Ağustos s. 1; *Novaia zhizn'*, 29 Ağustos, ss. 1–2; *Rabochaia gazeta*, 29 Ağustos, ss. 2–3.

417 *Izvestiia*, 29 Ağustos, ss. 1–2; Sukhanov, *Zapiski o revoliutsii*, cilt 5, s. 293.

418 Sukhanov, *Zapiski o revoliutsii*, cilt 5, ss. 291–92.

419 Lenin, *PSS*, cilt 34, ss. 119–21.

420 *Shestoi s"ezd*, ss. 255–57; 169–70.

421 Lenin, *PSS*, cilt 34, ss. 73–78. O zaman yayınlanmamışsa da, bu materyaller 27 Ağustos'ta üst düzey perti liderlerine iletilmişti.

422 Yukarı bkz, ss. 111–12.

423 1917 Ağustos'undaki sağcı darbe tehdidi bakımından Lenin'in yanlış yargılarını içtenlikle tartışan tek Sovyet tarihçi V. I. Startsev'dir. Bkz, "V. I. Lenin v avguste 1917 godu," *Voprosy istorii*, 1967, no. 8, ss. 124–27.

424 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 32; V. V. Anikeev, *Deiatel'nost' TsK RSDRP(b) v 1917 godu: Khronika sobytii* (Moskova, 1969), s. 267.

425 1927'de yayınlanan Petersburg Komitesi belgelerinde, bu toplantıya ait yan yana iki protokol gösterilmiştir (Pervyi legal'nyi Petersburgskii komitet, ss. 237–54). İki metin de şifreli yazılmış (çözülmemiş) ve eksiktir. Çoğunun o anda egemen olan gerginliği yansıttığına kuşku yoktur. Büyük oranda, her iki metin de bir birini tamamlamakta ve kuvvetlendirmektedir. Bu nedenle, tartışmayı kurabilmek amacıyla her iki metinden de yararlandım.

426 1917'de Moskova Bolşeviklerinin davranışlarıyla, Moskova Bölge Bürosunda güçlü temsilciler bulunduran genç Bolşevikler ile Moskova Belediye Komitesinde toplanan daha ılımlı, yüksek düzey

parti yetkilileri arasındaki bakış farklılıklarının çok değerli çözümlemeleri Stephen F. Cohen'in olağanüstü Bagdatiev biografisinde yer almaktadır: *Bukharin and the Bolşevik Revolution* (New York, 1973), ss. 45–53.

427 Aşağı bkz: ss. 216–17.

428 Bubnov'un o zamanki "solculuğu" için bkz Komissarenko, "Deiatel'nost' parti bol'shevikov," ss. 185–86.

429 İlave baskı 28 Ağustos Salı tarihlidir ve açıkça tek sayfadır. 28 Ağustos Pazartesi gününe rastlıyordu. Bilgilerimize göre bu baskı 20 Ağustos sabahından önce hazırlanmış olamazdı. *Soldat* normalde Pazartesi günleri çıkmazdı. *Raboçi*'nin tersine Soldat'ın 28 Ağustos Pazartesi çıkan ilave baskısı yoktu. Bu nedenle, Soldat'ın 29 Ağustos tarihli normal ve ilave baskıları Askerî Örgütün Kornilov meselesini basında çıkan ilk yanıtı olmuştu.

430 *Soldat*, 29 Ağustos, s. 4.

431 Önemli olarak, kısmen ya da tamamen Askerî Örgüt tarafından yayınlanan kitapçıklardan ayrı olarak, Drezen, *Bol'shevizatsiia petrogradskogo garnizona* ve daha yakın tarihteki *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha* örgütün 27 ile 30 Ağustos arasındaki faaliyetleriyle ilgili yalnızca iki madde yer alır. Askerî Örgüt temsilcilerinin 28 Ağustos'taki toplantısında geçirilen sonuç kararının metni (*Bol'shevizatsiia petrogradskogo garnizona*, ss. 242–43; *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, ss. 482–83) vardır. İkincisi ise, Moskova-Narva Bölge Blşevik Komitesinin yerel Kızıl Muhafızların durumu hakkında Askerî Örgütün bir soruşturmasıdır (*Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miateezha*, ss. 510–11).

432 *Pereppiska sekretariata TsK RSDRP(b)s mestnymi partynymi organizatsiiami*, cilt 1, s. 31.

433 Rasstrigin, "Revoliutsionnye komitety avgustskogo krizisa," s. 112.

434 Aşağı bkz, s. 153.

435 Literatürde, Askerî Kesime değişik olarak Geçici Askerî Komite, Harekât Kesimi, Askerî Komite ve hatta Askerî Devrimci Komite denildiği olmuştur. Orijinal olarak Yürütme Komiteleri tarafından Temmuz ayaklanmasını ve en çok da, Petrograd Sovyetinin radikal Askerî Kesimi incelemek amacıyla oluşturulan Geçici Devrimci Komite'yle karıştırılmamalıdır

436 *Kornilovski dni: Biulleteni vremennago voennago komiteta pri TsIK s 28 avgusta po 4 sentiabria 1917 g.* (Petrograd, 1917); A. Anskii, yay., *Protokoly Petrogradskogo soveta professional'nykh soizovza 1917 g.* (Leningrad, 1927), s. 70.

437 Yukarı bkz, s. 77.

438 *Raionnye sovety Petrograda*, cilt 3, s. 292; *Protokoly Petrogradskogo soveta professional'nykh soiuzov*, s. 58.

439 *Raionnye sovety Petrograda*, cilt 3, s. 292–93.

440 *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, ss. 498–99.

441 Kornilov'a karşı savaş hazırlıklarında, Bölgelerarası Konferans ve bölge Sovyetlerinin önemli rolüne dair tartışmalar için bkz Iu. S. Tokarev, *Narodnoe pravotvorchestvo nakanune velikoi oktiabr'skoi sotsialisticheskoi revoliutsii (mart-oktiabr' 1917 g.)* (Moskova ve Leningrad, 1965), ss. 144–46 ve B. D. Gal'perina, "Raionnye sovety Petrograda v 1917 godu" (Doktora tez adayı, Institute of History, USSR Academy of Sciences, Leningrad, 1968), ss. 228–38.

442 Bu komite üyeleri şunlardı: Peterhof Sovyetinden seçilen üç temsilci,; beş parti örgütünün her birinden bir temsilci; bölgedeki üç komiserliğin her birinden bir temsilci ile Putilov fabrika komitesi, Putilov rıhtımı bölge heyeti, Putilov fabrikasında görevli askerî birlik, bölge sendika bürosu ve bölgedekiküçük işletmelerin her birinden bir temsilci.

443 *Raionnye sovety Petrograda*, cilt 2, ss. 251–53; *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 496; *Tokarev, Narodnoe pravotvorchestvo*, ss. 145–46.

444 1917 Mart'ında oluşturulan Petrograd Sendika Sovyeti başkentteki yaklaşık elli sendikadan seçilmiş delegelerden oluşmaktaydı. Başkanlığını bir yürütme komitesi yapıyordu. Petrograd Sendika Sovyetinin 1917'deki faaliyetlerinin değerli bir anlatımı için bkz, A. Anskii, "Petrogradskii sovet professonal'nykh soizov v 1917 g.," *Professional'noe dvizhenie v Petrograde v 1917 g.*, yay. A. Anskii (Leningrad, 1928), ss. 45–77, adlı yapıtta yer alıyor.

445 *Izvestiia*, 29 Ağustos, s. 6.

446 Daha sonra bu komitenin Karşıdevrime Karşı Mücadele Komitesine katılacağı açıktır.

447 *Protokoly Petrogradsskogo soveta professiona'nykh soizov*, ss. 57–72; *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, ss. 500-1; Anskii, "Petrogradskii sovet professional'nykhh soizov v 1917 g.," s. 53.

448 Vladimirova, *Kontr-revoliutsia v 1917 g.*, s. 167; Z. V. Stepanov, *Rabochie Petrograda v period podgotovki i provedeniia oktiabr'skogo vooruzhennogo vosstaniia* (Moskova ve Leningrad, 1965), s. 173. Ayrıca bkz A. G. Egorova, *Partiia i profsoiuzy v oktiabr'skoi revoliutsii* (Moskova, 1970), s. 160.

449 Bu sırada, Vikhzel kırk üyeden oluşmaktaydı. On dört Sosyalist Devrimci, yedi Menşevik, üç Halkçı Sosyalist, iki Bölgelerarası Komite temsilcisi, iki Bolşevik sempatizan ve çoğu Kadetleri destekleyen ve hiçbir partiye bağlı olmayan on bir parti kişi.

450 A. P. Taniev, *Ocherki po istorii dvizheniia zheleznodorozhnikov v revoliutsii 1917 goda (fevral'-oktiabr')* (Moskova ve Leningrad, 1925), s. 95; Vladimirova, *Kontr-revoliutsiia v 1917 g.*, ss. 161–62; Kerenskii, *Delo Kornilova*, ss. 153–54, 156.

451 Devrimci Petrograd'taki silahlı işçi milislerinin gelişimi konusunda en bilgili uzmanlardan biri olan V. I. Startsev o sırada, askerî eylem için hazır olan işçi sayısını ihtiyatlı biçimde on üç ile on beş bin arasında tahmin etmiştir. V. I. Startsev, *Ocherki po istorii Petrogradskoi krasnoi gvardii i rabochei militsii* (Moskova ve Leningrad, 1965), s. 164.

452 Petrograd Sovyetinin iki ana kesimi vardır. İşçi ve Asker kesimleri, sırasıyla fabrika ve garnizon temsilcilerinden oluşmaktaydı. Başkanlığını büyük bir yürütme komitesinin yaptığı Asker Kesimi özel olarak askerî birliklerle ilgili sorunlarla ilgileniyordu.

453 Ivanov, *Kornilovshchina i ee razgrom*, ss. 156–57; Drezen, *Bol'shevizatsiia petrogradskogo garnizona v 1917 godu,"* ss. 174–77.

454 *Izvestiia Khronshtadskogo soveta*, 6 Eylül, s. 1; 8 Eylül, s. 1; Akademiia nauk SSSr, Institut istorii, et al., *Baltiiskie moriaki v podgotovke i provedenii velikoi oktiabr'skoi sotsialisticheskoi revoliutsii*, yay. P. N. Mordvinov (Moskova ve Leningrad, 1957) ss. 186-89; Akademiia nauk SSSR, Institut istorii, et al., *Protokoly postanovleniia Tsentral'nogo komiteta Baltiiskogo flota*, yay. D. A. Chugaev (Moskova ve Leningrad, 1963), ss. 150–58; V. V. Petrash, *Moriaki Baltiiskogo flota v bor'be za pobedu oktiabria* (Moskova ve Leningrad, 1966), ss. 200–16; Ivanov, *Kornilovschina i ee razgrom*, ss. 156-57; A. K. Drezen, *"Baliiskii flot ot iiulia k oktiabriu 1917 g.,"* KL, 1929, no 5 (32), ss. 191–99.

455 *Razlozhenie armii v 1917 g.*, yay. M. N. Pokrovskii ve Ia. Iakovlev (Moskova ve Leningrad, 1925), s. 116; *Protokoly i postanovleniia Tsentral'nogo komiteta Baltiiskogo flota*, ss. 167–72; Ivanov, *Kornilovshchina i ee razgrom*, s. 63.

456 Finisovla yapılan görüşme: yapan Nicholas Vakar, *Posledniia novosti*, 6 Mart, 1937, s. 3.

457 Bu bölümün çelişkili anıları ve Petrograd'taki sağcı grupların harekete geçmemsiyle ilgili olarak bkz: *V plenu u obez'ian* (Kiev, 1918), ss. 104–8; A. I Putilov ve P.N. Finisov'la Nicholas Vakar'ın yaptığı görüşmeler için *Posledniia novosti*, 24 Ocak, 1937, s. 5 ve 6 Mart, 1937, s.3; L. P. Desimeter, Zagovor Kornilova: Pis'mo v redaktsiiu," *Posledniia novosti*, 28 Mayıs, 1937;*Kerensky, Russia and History's Turning Point*, s. 381; Denikin, *Ocherki russkoi smuty*, cilt 2, ss. 64–65 ve Miliukov, *Vtoraia russkaia revoliutsiia*, cilt 1, kısım 2, ss. 258–59.

458 Bu gelişmelerin büyük ölçüde Sovyet Arşivindeki yayınlanmış kaynaklara dayanarak yapılan tam anlatılıları şu yapıtta bulunmaktadır: Ivanov, *Kornilovshchina i ee razgrom*, ss. 174–79. Ayrıca bkz *Bol'shevizatsiia petrogradskogo garnizona*, s. 257; Martynov, *Kornilov*, ss. 142–46; Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, ss. 107–45, 241–49; *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 531–32, 633.

459 Ivanov, *Kornilovshchina i ee razgrom*, ss. 180–81; Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, ss. 134–349; Martynov, *Kornilov*, ss. 147–49; *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, s. 535.

460 Ivanov, *Kornilovschina i ee razgrom*, ss. 170–74; Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, ss. 343–50; Martynov, *Kornilov*, ss. 135–42.

461 Alekseyev'in yerine daha sonra, 10 Eylül'de Dukhonin atanmıştı.

462 Martynov, *Kornilov*, ss. 155–71; Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, ss. 124–32.

463 Browder and Kerensky, *The Russian Provisional Government*, cilt 3, ss. 1586–89. Kirimov'un Kornilov'a yazdığı mesajın metni bilinmiyor.

9. Yeni Hükümet Sorunu

464 Yukarı bkz, s. 131.

465 Rosenberg, *Liberals in the Russian Revolution*, ss. 230–32, adlı yapıt bu dönemdeki Kadet rolünü ait inandırıcı bir canlandırma sağlar. Ayrıca bkz, Kokoshin report, ss. 11–12, 15; Miliukov, *Istoriia vtoroi russkoi revoliutsii*, cilt 1, kısım 2, ss. 249–54; Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, s. 138.

466 Kerensky, *Delo Kornilova*, s. 174.

467 Ivanov, *Kornilovshchina i ee razgrom*, s. 207.

468 *Kornilovskie dni*, s. 152.

469 *Protokoly Petrogradskogo soveta professional'nykh soizov*, s. 76.

470 Il'in-Zhenevskii, "Bol'sheviki v tiur'me Kerenskogo," ss. 59–62; Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, s. 162; Institut istorii parti pri Leningradskom obkome KPSS, Filial Instituta marksizma-leninizma pri tsK KPSS, *Bol'sheviki Petrograda v 1917 godu: Khronika sobytii* (Leningrad, 1957), s. 478.

471 *Golos soldata*, 5 Eylül, s. 1.

472 N. Ruban, Oktiabr'skaia revoliutsiia i krakh men'shevizma (Moskova, 1968), s. 272, adlı yapıtında yer alan bu toplantı protokolüne yayınlanmamış Sovyet arşivlerinden aktarmıştır.

473 İktidarın Sovyete devredilmesiyle ilgili bu gibi çağrılar genelde Bolşeviklerin inisiyatifiyle yapılırdı. Altıncı Kongre kararlarının sloganların Kornilov bunalımı döneminde parti temsilcilerinin davranışını etkilemede başarısız olduğuna dair açık bir işaretti. Örneğin, Skrypnik'in Sendikalar Sovyeti ile Fabrika Komiteleri Merkez Sovyetinin 29 Ağustos'taki ortak toplantısındaki yorumları için bkz, (*Protokoly Petrogradskogo soveta professional'nykh soizov*, s. 70). 4 Eylül'de tüm yirmi bin fabrika çalışanlarının temsilcilerinin de katıldığı sekiz yüz boru fabrikası işçisinin yaptığı toplantıda, bu tavır dile getirildi. Proletarya ve köylülüğün temsilcilerinden oluşan ve yalnızca devrimci organlara karşı sorumlu olacak "Geçici Devrimci Hükümetin" kurulması talep edilmişti.

474 *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: Razgrom kornilovskogo miatezha*, ss. 487, 489, 501, 541–42. Bu kaynakta bu tür kararlara sayısız örnek yer alır. Zamanının sosyalist gazetelerinin çoğunda bulunabilir. Fakat en çok Bolşevik gazeteleri *Rabochii, Rabochii put'* ve *Soldat* ile Sol Sosyalist Devrimcilerin günlüğü *Znamia truda*'da çıkmıştır. Bu tür kararlar geçiren fabrikaların eksik listeleri süreli biçimde *Rabochii put'* gazetesinde vardır.

475 Drezen, Bol'shevizatsiia petrogradskogo garnizona, ss. 256–57.

476 Ibid., ss. 251–57, 265–68. Bu kaynak ve aynı zamanda, *Soldat*'ın Ağustos'un son günleriyle Eylül'ün ilk yarısındaki tüm sayılarında, bu tür kararların büyük bir koleksiyonu yer alır. Hemen hemen garnizonun tüm kilit unsurları temsil edilmiş gözüküyordu. Ayrıca bkz, A. K. Drezen, "Petrogradskii garnizon v oktiabre," *KL*, 1927, no. 2 (23), ss. 106–7.

477 *Baltiiskie moriaki*, ss. 203, 207–8.

478 *Baltiiskie moriaki*, ss. 210–11; *Protokoly i postovleniia Tsentral'nogo komiteta Baltisskogo flota*, ss. 192, 445–46; Drezen, "Baltiiskii flot," ss. 200–1. Daha sonra bayraklar Demokratik Devlet Konferansı'na saygı göstermek amacıyla birkaç gün yarıya indirilmişti.

479 *Izvestiia Khronshtadskogo soveta*, 29 Ağustos, ss. 2–3.

480 Ibid., 30 Ağustos, s. 1.

481 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, ss. 37–38. Bu toplantının tam haberi şu gazetelerde bulunur: *Delo naroda*, 1 Eylül, s.2 ve 3 Eylül ss. 2–3 ve 3 Eylül ss. 2–3; *Izvestiia*, 1 Eylül, s. 2; 2 Eylül, s. 4; 3 Eylül, s. 7. Ayrıca bkz, Vladimirova, *Khronikasobytii*, cilt 4, ss. 140–42 ve 149–50 ve *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt. 2, ss. 171–81.

482 Bu bağlantıda, Bolşevik Merkez Komitesi 31 Ağustos'ta akşam geç saatlerde yatıkları toplantıda, kendi başına "var olan durum" üzerine başka bir tartışma yapılmasını, 3 Eylül tarihinde yapılacak Merkez Komitesi plenumunda gündemimin birinci maddesine konulması için oylama yaptı. Açıkçası, var olan durumda, izlenecek uygun yol hakkında başka farklı değerlendirmeler gelmedi. Sol adına Stalin ve sağ adına Kamenev özellikle karşıt tezleri sunma görevini üstlenmişlerdi. Böyle bir toplantının gerçekte yapıldığına dair bilgi yoktur. *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, ss. 39–40, 72.

483 *Izvestiia*, 1 Eylül, s. 2; *Delo naroda*, 1 Eylül, s. 2.

484 Bu toplantı haberleri için, bkz: *Rech'*, 1 Eylül, s. 4; 2 Eylül, s. 3; *Delo naroda*, 2 Eylül, s. 2; *Birzhevye vedomosti*, 1 Eylül, sabah baskısı, ss. 3–4; ayrıca bkz, Vladimirova, *Khronyka sobytii*, cilt 4, ss. 138–39.

485 Yukarı bkz, s. 90.

486 M. N. Potekhin, *Pervyi sovet proletarskoi diktatury* (Leningrad, 1966), s. 23.

487 Tartışmanın bu kısmına ait haberlerin tamamı şu kaynaklarda yer alır: *Izvestiia*, 2 Eylül, ss. 3–4; 3 Eylül, ss. 5–7; *Delo naroda*, 3 Eylül, ss. 2–3; *Birzhevye vedomosti*, 3 Eylül, sabah baskısı, s. 3; *Rech'*, 2 Eylül, s. 3. Ayrıca bkz, Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, ss. 149–50.

488 *Izvestiia*, 3 Eylül, s. 7.

489 Rosenberg, *Liberals in the Russian Revolition*, ss. 236–39.

490 *Delo naroda*, 5 Eylül, ss. 3–4. Dan'ın bu zamanki görüşlerine ait anıları için, bkz: F. Dan, "K istorii

poslednikh dnei Vremennogo pravitel'stva," *Letopis' revoliutsii*, kitap 1, 1923, ss. 163–75. İlginç olarak, 5 Eylül'de yapılan Menşevik Merkez Komitesi toplantısında üyeler arasında görüşler, koalisyon taraftarı ve koalisyon karşıtları eşit bölünmüştü. (*Oktiabr'skoe vooruzhonnoe vosstanie*, cilt 2, s. 186, Sovyet arşivlerinde yayınlamamış protokol kaynak gösterilmiştir.)

491 Örneğin, bkz 6 Eylül'deki Sosyalist Devrimciler Sovyet fraksiyonlarının toplantısı için bkz, *Delo naroda*, 7 Eylül, s. 3. Bu sırada, Sosyalist Devrimcilerin içindeki fraksiyonlar için, bkz, Radkey, *The Agrarian Foes of Bolshevism*, ss. 402–8.

492 Delo naroda, 12 Eylül, s. 2; Znamia truda, 12 Eylül, ss. 1–2.

493 Bkz Znamia truda, 12 Eylül, s. 1 ve hemen onu izleyen sayıları.

494 Radkey, *The Agrarian Foes of Bolshevism*, s. 403.

495 A. L. Khokhiakov, "Iz zhizni petrogradskogo garnizona," *KL*, 1926, no. 2 (17), ss. 36–37.

496 Temizliklerin yapıldığı garnizon toplantıları için bkz Drezen, *Bol'shevizatsiia petrogradskogo garnizona*, ss. 258–63. Kornilov olayının ortalama bir asker üzerindeki etkisi üzerine yapılan ilginç bir tartışma için, bkz: S. E. Rabinovich, *Bor'ba za armiiu v 1917 g.* (Leningrad, 1930), s. 44.

497 *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii: rAzgrom kornilovskogo miatezha*, ss. 470–71.

498 Akademia nauk SSSR, Institut istorii, et al., *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii v sentiabre 1917 g.: Obshchenatsional'nyi krizis*, yay. D. A. Chugev, et. Al. (Moskova, 1961), ss. 148–49, 553.

499 V. Voitinskii, "Gody pobed i porazhenii, 1917 god," ss. 295–99.

10. "TÜM İKTİDAR SOVYETLERE!"

500 G. S. Rovio, "Kak Lenin skryvalsia u gel'singsforskogo 'politsmeistera,' " Institut marksizma-leninizma pri TsK KPSS, *Lenin v 1917 godu, vospominaniia* (Moskova, 1967) adlı yapıtta, ss. 148–56; Startsev, "V. I. Lenin v avguste 1917 goda," ss. 121-30; Startsev, "O nekotorykh rabotakh V. I. Lenina pervoi poloviny sentiabria 1917 g.," A. L. Fraiman, yay., *V. I. Lenin v oktiabre i v pervye gody sovetskoi vlasti* (Leningrad, 1970) adlı yapıtta, ss. 30–31; Kh. M. Astrakhan, et. al., *Lenin i revoliutsiia 1917 g.* (Leningrad, 1970), ss. 277–84; Norman E. Saul, "Lenin's Decision to Seize Power: The Influence of Events in Finland," *Soviet Studies*, Nisan 1973, ss. 491–505; M. M. Koronin, "V. I. Lenin i finskie revoliutsionery," *Voprosy istorii*, 1967, no. 10, ss. 11–17.

501 Lenin, *PSS*, cilt 34, ss. 119–21.

502 Ibid., ss. 133–39.

503 Batılı tarihçiler bu yazılanları neredeyse tümüyle göz ardı etmişlerdir. Lenin'in görüşlerindeki evrimi en küçük ayrıntıyakadar doğru biçimde açıklamaya uğraşan Sovyetler Birliği tarihçileri arasında, bu yazılar büyük karışıklıklara, hatta bazı durumlarda keskin tartışmalara konu olmuştur. Bu kısmen Lenin'in Eylül 1917'de, devrimin barışçı yoldan gelişimine olan açık ilgisi ve bu konuda Lenin'in görüşleriyle Petrograd'taki parti liderliğininkiler arasındaki ilişkilerin açıkça tartışılmasının tabu sayılması gerçeğinin bir sonucudur. Aynı zamanda,, bu makalelerin yazılmasıyla yayınlanmaları arasındaki zaman aralığı da kısmen bir nedendir. Açıkçası, ancak çok yakında onların hazırlandığı kesin tarihi belirlemek için dikkatli bir girişim yapılabilmiştir. Farklı görüşler için, bkz: A. M. Sovokin, "O vozmozhnosti mirnogo revoliutsii posle razgroma kornilovshchiny," *Voprosy istorii KPSS*, 1960, no. 3, ss. 50–64; B. I. Sandin, "Lenin o sootnoshenii mirnogo i vooruzhennogo putei razvitiia revoliutsii posle razgroma kornilovshchiny," *Uchenye zapiski Leningradskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo instituta*, cilt 195, vyp. 2 (1958),ss. 213–32; S. N. Frumkin, "V. I. Lenin o vozmozhnosti mirnogo razvitiia revoliutsii," *Ucheye zapiski Riazanskogo gosudarstvennogo pedinstituta*, cilt 19, (1958), ss. 29-51; Startsev, "O nekotorykh rabotakh V. I. Lenina pervoi poloviny sentiabria 1917 g.," ss. 28–38; N. Ia. Ivanov, "Nekotorye voprosy krizisa 'praviashchikh verkhov'i taktika bol'shevikov nakanune oktiabr'skogo vooruzhennogo vosstaniia," I. I. Mints, *Lenin i oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrogradse: Materialy Vsesoiuznoi nauchnoi sessi sostoiavsheisia 13–16 noiabria 1962 g. v Leningrade* (Moskova, 1964) adlı yapıtta, ss. 202–14. Lenin'in toplu eserlerinin en yeni baskıları hariç tüm baskılarında bu makaleler yayınlandıkları tarihe göre sıralanarak yer almıştır. Yani, 14 Eylül ile 27 Eylül arasında. İç kanıtların kesin analizi V. I. Startsev'i bu üç pasajın genelde inanılandan çok daha eski tarihte yazıldığı sonucuna sevk etmiştir (yani, 6 ile 9 Eylül arası).

504 Lenin, *PSS*, cilt 34, ss. 229–38.

505 Ibid., ss. 200–7.

506 Ibid., ss. 214–28.

507 Sokol'nikov, "Kak podkhodit' k istorii oktiabria," s. 165; *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt 2, s. 188.

508 Bkz *Perepiska sekretariata TsK RSDRP(b) s mestnymi partiinymi organizatsiiami*, cilt 1, ss. 186–87.

509 Bu toplantı protokolları şu yapıtta yer almaktadır: *Pervyi legal'nyi Peterburgskii komitet*, ss. 259–70.

510 Slutski daha önce yayınlanmamış bir Yürütme Kurulu kararı sundu. Bu tavrı temsil ettiği açıktı.

511 Bu noktada bkz, Trotskii, *Sochineniia*, cilt 3, kısım 1, ss. 435–36.

512 Bolşevik planı için verilen oy 519 ve ılımlı sosyalist önergesi için verilen oy 414 olmuştu. Çekimser 67 oy vardı.

513 Petrograd garnizonundaki her birlik büyüklüğüne bakılmaksızın Petrograd Sovyetinde bir temsilci bulundurmalarına izin verilmişti. Öte yandan, fabrika işçileri Sovyette her bin işçiye karşılık bir temsilci kuralına göre temsil edilebiliyorlardı. Pratikte, bu askerlerle işçilerin temsilinde büyük dengesizlikle sonuçlanıyordu. Askerler arasında Sosyalist Devrimciler nispeten güçlüydü. İşçiler arasında ise Bolşeviklerin özellikle büyük etkisi vardı. Ağustos'tan başlayarak, Bolşevikler bu dezavantajı kaldırmak amacıyla, işçiler için yapıldığı gibi her bin asker için bir temsilci seçilmesini kabul ettirmek için çalıştılar ama başarılı olamadılar.

514 Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, s. 269.

515 *Perepiska sekretariata TsK RSDRP(b) s mestnymi partiinymi organizatsiiami*, cilt 1, s. 35; Komissarenko, "Deiatel'nost' parti bol'shevikov," s. 300.

516 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 49.

517 Bu noktada bkz: V. I. Startsev, "Iz istorii priniatiia resheniia ob organizatsii vooruzhennogo vosstaniia," *Lenin i oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde*, s. 472 adlı yapıtta.

518 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 4954; Trotskii, *Sochineniia*, cilt 3, kısım 1, ss. 293–98; 351–57; ayrıca bkz *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt 2, ss. 196 ve 206.

519 Bu noktada bkz: Reiman, *Russkaia revoliutsiia*, cilt 2, s. 271.

520 *Izvestiia*, 17 Eylül, s. 7.

521 *Soldat*, 17 Eylül, s. 3.

522 *Rabochii put'*, 13 Eylül, ss. 1–2.

523 A. A. Burişkin Moskovalı bir sanayiciydi ve Kişkin'se Moskovah bir Kadet'ydi. Her ikisi de kurulacak hükümet için Kerenski'yle konuşuyorlardı.

524 Kamenev'in basın haberleri önemli ölçüde farklılık gösteriyor. Bkz *Rabochii put'*, 17 Eylül, ss. 2–3; *Izvestiia*, 15 Eylül, s. 5; *Novaia zhizn'*, 15 Eylül, s. 5.

525 *Izvestiia*, 16 Eylül, s. 5.

526 Lenin, *PSS*, cilt 34, ss. 239–41.

527 Ibid., ss. 242–47.

528 N. I. Bukharin, "Iz rechi tov. Bukharina na vechere vospominanii v 1921 g.," *PR*, 1922, no. 10, s. 319.

529 E. D. Stasova, "Pis'mo Lenina v TsK parti," *Vospominania o V. I. Lenine*, 5 cilt (Moskova, 1969), cilt 2, adlı yapıtta, s. 454.

530 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 55.

531 Bukharin, "Iz rechi tov. Bukharina na vechere vospominanii," s. 319.

532 G. Lomov, "V dni buri i natiska," *PR*, 1927, no. 10 (69), s. 166.

533 *Novaia zhizn'*, 19 Eylül, s. 5.

534 *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt 2, ss. 208–209.

535 A. Shotman, "Lenin nakanune oktiabria," *O Lenine*, 4 cilt (Moskova ve Leningrad, 1925), cilt 1 adlı yapıtta, s. 116.

536 N. Krupskaia, "Lenin v 1917 godu," *O Vladimire Il'iche Lenine: Vospominaniia 1900–1922* (Moskova, 1963) adlı yapıtta, s. 208; K. T. Sverdlova, *Iakov Mikhailovich Sverdlov* (Moskova, 1960), s. 283.

537 *Izvestiia*, 20 Eylül, s. 6; *Soldat*, 20 Eylül, s. 3.

538 *Izvestiia*, 20 Eylül, s. 7.

539 Tüm Rusya Yürütme Komiteleri tarafından hazırlanan ve 14 Ağustos'ta Moskova Devlet Konferansına sunulan reformlar. Yukarı bkz, ss. 112–13.

540 *Izvestiia*, 21 Eylül, s. 2.

541 *Delo naroda*, 21 Eylül, s. 2; Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 4, ss. 245–46.

542 *Izvestiia*, 21 Eylül, s. 2–4.

543 *Delo naroda*, 24 Eylül, s. 2 ve 26 Eylül, s. 2; *Rech'*, 23 Eylül, ss. 3–4 ve 24 Eylül, ss. 3–4; *Izvestiia*, 24 Eylül, s. 2.

544 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 68; Vladimirova, *Khronika sobytii*, cilt 5, ss. 263–64, 275.

545 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 65. Stalin 1920'de verdiği bir söylevinde Ekim Devriminden sonra Lenin'in Petrograd'taki parti liderliğinin o zaman onun taktiklerini ret etmekte haklı olduğunu kabul ettiğini açıklamıştı. Bkz Leon Trotsky, *The Stalin School of Falsification*, çeviren John G. Wright (New York, 1962), ss. 200–1.

546 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 65, 261–62. Trotskii, *Sochineniia*, cilt 3, kısım 1, ss. 301–2, 359, 441–42; Kommissarenko, "Deitel'nost' parti bol'shevikov," ss. 332–33.

547 *Rabochii put'*, 29 Eylül, s. 3; *Revoliutsionnoe dvizhenie v Rossii v sentiabre: Obshchenatsional'nyi krizis*, ss. 74–75.

548 *Izvestiia*, 26 Eylül, s. 5; *Rabochii put'*, 27 Eylül, s. 3.

549 Ibid.; ayrıca Trotskii, *Sochineniia*, cilt 3, kısım 1, ss. 317–18.

550 *Rabochii put'*, 26 Eylül, ss. 1–2.

551 *Rabochii put'*, 30 Eylül, s. 1. 23 Eylül'de Merkez Komitesindeki sağ Bolşeviklerin gücü Zinovyev'in katılmasıyla arttı. Zinovyev Merkez Komitesi toplantılarına düzenli olarak katılıyordu. Aynı zamanda, parti solunun baş sözcüsü Troçki de, 28 Eylül'den başlamak üzere yaklaşık bir hafta hastalığı nedeniyle, Merkez Komitesi ve Petrograd Sovyet toplantılarına katılmadı. *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, ss. 67–75; Reiman, *Russkaia revoliutsiia*, cilt 2, s. 287.

11. Lenin'in Ayaklanma Kampanyası

552 Sovyetler Birliği'nde tarihçiler ve anı yazarları arasında, Lenin'in Petrograd'tan Viborg'a döndüğü kesin tarih konusunda bir fikir birliği yoktur. Resmen kabul edilen tarih 7 Ekim olmakla birlikte, bazı yazarlar Lenin'in başkente dönüş tarihini 20 Ekim olarak göstermektedir. Diğerleri bu tarihin çok daha erken olduğunu iddia etmektedir. Bazılarına göre 22 Eylül, bazılarına göreyse 29 Eylül'dür. Doğru tarih hakkındaki karışıklıklar 1917 sonbaharında Lenin'in hareketlerini doğal olarak çevreleyen şaşırtmaca ve gizlilik koşullarının bir sonucudur. Bu karışıklıklarda Stalin zamanındaki tarihsel kaynaklarda yaygın bir şekilde yapılan değişikliklerin ve günümüz politik ve ideolojik ihtiyaçlarının da etkisi vardır.

Son olarak P. N. Mikhrin Lenin'in Petrograd'a Eylül sonunda bir Cuma günü, büyük olasılıkla 29 Eylül'de döndüğünü iddia etmektedir. Bu tarihi araştırması, Krupskaya, Margarita Fofanova (Lenin'in dönüşünden sonra evinde kaldığı kişi) ve Aleksander Shotman ile Eino Rakhia'nın (Lenin'in o günlerde yakın temasta olduğu kişiler) anıları; Elena Stasova'nın (Eylül ve Ekim'deki Merkez Komite baş sekreteri) kişisel beyanı; Lenin'in bu dönemde yazdıkları ve benim erişemeyeceğim arşiv belgelerinin dikkatli analizine dayanmaktadır. Bu konuda erişebildiğim kaynakları taradıktan sonra, Mikhrin'in Eylül sonundaki bir tarihi destekleyen araştırmasını ben de inandırıcı buluyorum. Mikhrini'in tezleri şurada yer almaktadır: I. I. Mints, yay., *Lenin i oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde*, s. 119–24.

553 Burada, Lenin Zinovyev'in Kornilov bunalımı sırasında yazdığı "Chto ne delat' " (*Rabochii*, 30 Ağustos, s. 2) adlı makalesine atıfta bulunmaktaydı. Zinovyev Petrograd'ta işçilerin başlatacağı bir ayaklanmanın 1871'de Paris'de olduğu gibi yenilgiyle sonuçlanacağına dair uyarıda bulunmaktaydı.

554 Lenin, *PSS*, cilt 34, s. 248–56.

555 A.g.e.., s. 257–63.

556 A.g.e.., s. 264–68.

557 A.g.e.., s. 280–83.

558 A.g.e.., s. 340–41. İleride gerçekleşecek olaylar açısından bakarak, Lenin'in bu mektubun sonuna doğru, mevcut koşulları dikkate alarak, "o iktidarın silahlı ayaklanmaya gerek kalmadan da ele geçirilebileceğini" ileri sürdüğünü kaydetmek de önemlidir. Bundan başka, Moskova'da hükümete karşı bir eyleme girişilememesi için bir neden olmadığını da iddia etmekteydi. Özellikle daha sonradan yanlışlığı bariz biçimde kanıtlanacak şu yanlış değerlendirmeyi ekledi: "Moskova'da zaferimiz sağlanmıştır ve karşımızda savaşacak kimse yoktur."

559 Lenin, PSS, cilt 34, s. 284–86.

560 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 74.

561 M. Ia. Latsis, "Rol' Petrograskogo komiteta v oktiabre," *Petrogradskaia pravda*, 5 Kasım, 1922, s. 2.

562 M. Ia. Latsis, "Nakanune oktiabr'skikh dnei," *Izvestiia*, 6 Kasım, 1918, s. 2.

563 A.g.e.., Ayrıca bkz M. Ia. Latsis, "Iz oktiabr'skikh vospominanii," *Bakinskii rabochii*, 1 Kasım, 1927, s. 3.

564 *Perepiska sekretariata* TsK RSDRP(*b*) *s mestnymi partiinymi organizatsiiami*, cilt 1, s. 315.

565 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, ss. 75–76. Merkez Komite üyeleri arasında Kamenev'in yanında yer alacak Rykov, Zinoviev ve Nogin gibi isimlerin 5 Ekim tarihli toplantıda bulunmamaları dikkate

değer bir durumdur. Bu toplantıda Merkez Komite, politikalarında büyük değişiklik yapma olasılığının kaçınılmaz olduğunu düşündüren bir başka adım daha attı. Kuzey Bölgesi Sovyetler Kongresi 10 Ekim'de Petrograd'da başlayacaktı. Stalin'in emriyle komite Merkez Komite üyeleri ile Petrograd ve Moskova'dan gelecek temsilcilerin katılımıyla, bu kongreyle bağlantılı olarak bir konferans örgütlemeye karar verildi. Bu konferansta, büyük olasılıkla hedef ve taktikler yeniden gözden geçirilerek değerlendirilecekti. *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 76.

566 A.g.e.., s. 76.

567 Troçki, *Sochineniia*, cilt 3, kısım 1, s. 456; Sukhanov, *Zapiski o revoliutsii*, cilt 6, ss. 247–48.

568 Latsis, *Izvestiia*, 6 Kasım, 1918, s. 2. Bu toplantının tutanaklarını burada bulunabilir: *Pervyi legal'nyi Peterburgskii komitet*, ss. 296–306.

569 Yukka Rakhia Lenin'le Merkez Komite arasında bağlantı görevini yerine getiren Eino Rakhia'nın kardeşiydi.

570 *Pervyi legal'nyi Peterburgskii komitet*, s. 303. Komissarenko ("Deiatel'nost' parti bol'shevikov," s. 369) adlı yapıt da aynı sonuca varmaktadır.

571 Latsis, *Bakinskii rabochii*, 1 Kasım, 1927, s. 3.

572 Latsis, *Izvestiia*, 6 Kasım, 1918, s. 2; Latsis, *Petrogradska pravda*, 5 Kasım, 1922, s. 2.

573 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 80.

574 Latsis, *Petrogradskaia pravda*, 5 Kasım, 1922, s. 2.

575 Rech', 8 Ekim, s. 3; Miliukov, *Vtoraia russkaia revoliutsiia*, cilt 1, kısım 2, s. 123–28; Sukhanov, *Zapiski o revoliutsii*, cilt 6, s. 248–51.

576 Sukhanov, *Zapiski o revoliutsii*, cilt 7, s. 33; Iu. N. Flakserman, "10 oktiabria 1917 goda," in *Petrograd v dni velikogo oktiabria: Vospominaniia uchastniov revoliutsionnykh sobytii v Petrograde v 1917 godu* adlı yapıtta (Leningrad, 1967), s. 266.

577 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, ss. 83–86. Not tutmaktan sorumlu Yakovleva'ya sonradan güvenlik nedenleriyle kripto kullanması talimatı verildi.

578 Tarihçiler için bir şans olarak, Kamenev ve Zinoviev tezlerinin geniş bir özetini 10 Ekim toplantısından sonra geniş biçimde dağıtılması için hazırladılar (aşağı bkz, s. 212–13). Özetin tamamı şu yapıttadır: *Protokoly Tsentra'nogo komiteta*, ss. 87–92.

579 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, ss. 83–92; G. Lomov, "V dni buri i natiska," *Bakinskii rabochii*, 5 Kasım 1927, s. 4; V. Yakovleva, "Podgotovka oktiabr'skogo vosstania v moskovskoi oblasti," PR, 1922, no. 10 (22), s. 305–6; A. Kolontay, "Ruka istorii," *Krasnoarmeets*, 1919, no.lar 10–15, s. 69; Flakserman, "10 oktiabria," s. 264–69.

12. Ayaklanmanın Önündeki Engeller

580 Latsis, *Izvestiia*, 6 Kasım, 1918, s. 2.

581 V. Breslav, *Kanun oktiabria 1917 goda* (Moskova, 1934), s. 17; Moskova'dan gelen özel bir heyet de katılmıştı.

582 *Rabochii put'*, 8 Ekim, s. 2; *Proleterskoe delo*, 10 Ekim, s. 1; Breslav, *Kanun oktiabria*, s. 19.

583 Rakhia'nın açılış oturumundaki konuşması için bkz: *Vtoraia i Tret'ia petrogradskie obshchegorodskie konferentsii*, s. 108.

584 A.g.e.., s. 132; *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt 2, s. 132.

585 Lenin, PSS, cilt 34, s. 385–90.

586 Bu noktada bkz: V. I. Startsev, "O vybore momenta dlia oktiabr'skogo vooruzhennogo vosstaniia," *Lenin i oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde*, adlı yapıtta, s. 71.

587 Breslav, *Kanun oktiabria*, s. 18–22; ayrıca bkz: *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt 2, s. 250.

588 Breslav, *Kanun oktiabria*, s. 21–22.

589 A.g.e.., ss. 31–32.

590 Bu noktada bkz: *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt 2, s. 253.

591 Podvoiski'nin bu konuyla ilgi gözlemleri için bkz: *Vtoraia i Tret'ia petrogradskie obshchegorodskie konferentsii*, s. 114.

592 V. I. Nevskii, "Dve vstrechi," *KL*, 1922, no 4, s. 142–43.

593 V. I. Nevskii, "Istoricheskoe zasedanie Peterburgskogo komiteta RSDRP (bol'shevikov) nakanune oktiabr'skogo vosstaniia," *KL*, 1922, no.lar 2–3, s. 318.

594 Şotman şöyle yazıyor: "[Bu konferanslardaki] tezlerin şu temel soru etrafında döndüğünü iyi anımsıyorum: İktidar bir an önce mi alınacak yoksa İkinci Sovyetler Kongresi toplanana kadar beklenecek mi... Bu üç konferanstan da iktidarın yakın gelecekte ele geçirilmesi sonucu çıktı. Buna karşı tek bir ses bile yükselmedi. Konuşmacıların çoğunluğu iktidarın hemen ele geçirilmesine karşıydı. Üç konferansta da, çoğunluk iktidarın bir an önce ele geçirilmesine karşı oy kullandı." Shotman, "Lenin nakanune oktiabria," s. 119.

595 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 86–92.

596 Böylece, Raskolnikov on birinin sabahı hapishaneden özgür bırakıldıktan sonra, telaşla kongrenin açılış oturumuna koşmuş ve partinin silahlı ayaklanma hazırlığıyla ilgili kararını öğrenmişti. Smolni'ye varışında ise derhal eline Kamenev-Zinoviev muhtırasının bir kopyası tutuşturulmuştu. Belli bir zaman sonra, Kamenev kendisini bir kenara çekerek, partinin taktikleriyle ilgili çekincelerini ve bir ayaklanmanın bir felaketle sonuçlanacağını düşünmesinin nedenlerini açıklamıştı. F. F. Raskolnikov, *Khronshtadt i Piter v 1917 godu* (Moskova ve Leningrad, 1925), s. 203–4. Benzer biçimde, Askeri Örgütten İlin-Zenevski 12 Ekim'de Kamenev'le politik bir toplantıya giderken Kamenev'in yolda, görüşünü dikkatlice özetlediğini ve her şey bir yana, Askeri Örgütün kendisinin de derhal savaşmaya hazır olmaktan çok uzak olduğunu iddia ettiğini anımsamaktadır. İl'in-Zhenevskii, "Nakunune okktiabria," s. 25.

597 Breslav'ın Kronştad Sovyeti'nde bu konudaki şikâyetleri hakkında şu kaynağa bkz: *Izvestiia Kronshtadskogo soveta*, 26 Ekim, s. 3–4.

598 3 Ekim'den başlayarak, *Znamia truda* yazarları kongrenin Kurucu Meclisi engelleyeceği suçlamalarına yanıt olarak "Kurucu Meclis için Hazırlanın" deyimini eklemişlerdi.

599 Kamkov'un Birinci Tüm Rusya Sol Sosyalist Devrimciler Kongresi'nde 1917 Kasım sonlarında verdiği konuşmadan; bkz: *Protokoly pervago s"ezda parti levykh sotsialistov-revoliutsionerov (internatsionalistov)* (Moskova, 1918), s. 38–39.

600 Breslav, *Kanun oktiabria*, s. 68–69.

601 V. A. Antonov-Ovseenko, "Baltflot v dni kerenshchiny i rasnogo oktiabria," *PR*, 1922, no 10, s. 122.

602 Bu noktada bkz: *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie*, cilt 2, s. 253.

603 K. Riabinskii, *Revoliutsiia 1917 goda: Khronika sobytii*, cilt 5 (Moskova, 1926), ss. 88–89; *Izvestia*, 15 Ekim, s. 3.

604 P. V. Volobuev, "Iz istorii bor'by Vremennogo pravitel'stva s revoliutsiei," *Istoricheskii arkhiv*, 1960, no. 5, s. 83–85.

605 A.g.e.., s. 84. Polkovnikov kurmaylarının Petrograd içinde ve çevresindeki birliklere gönderdiği emirleri izlemek için bkz: Akademiia nauk SSSR, Institut istorii, ve diğerleri, *Velikaia oktiabr'skaia sotsalisticheskaia revoliutsiia: Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy*, yay. G. N. Golikov, ve diğerleri (Moskova, 1957), s. 263–74.

606 *Birzhevye vedomosti*, 14 Ekim, akşam baskısı, s. 2.

607 *Pervyi legal'nyi Peterburgskii komitet*, s. 307–19; *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 93–105.

608 Bunlar Nevski'nin rakamlarıdır. Abartılı gözükmüyor. Nevskii, "Istoricheskoe zasedanie Peterburgskogo komiteta RSDRP (bol'shevikov) nakanune oktiabr'skogo vosstaniia," s. 38.

609 Sverdlova, *Iakov Mikhailovich Sverdlov*, s. 287.

610 Shotman, "Lenin nakanune oktiabria," s. 121.

611 E. A. Alekseeva, "Na vsiu zhizn'," *Petrograd v dni velikogo oktiabria*, adlı yapıtta, s. 270-82.

612 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 94; Shotman, "Lenin nakanune oktiabria," s. 122.

613 Shotman, "Lenin nakanune oktiabria," s. 122.

614 Bu noktada, şu yorumlara bkz: A. L. Sidorov, *Lenin i oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde*, ss. 109–10.

615 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 105.

616 Bununla ilgili olarak, Lenin'in daha çok partiye ve Merkez Komiteye yazdığı mektuplara bakınız. Sırasıyla, 18 ve 19 Ekim, Lenin, PSS, cilt 34, s. 419–27.

617 *Protokoly Tsentral'nogo komiteta*, s. 106–7.

618 S. I. Avvakumov, "Bor'ba Petrogradskikh bol'shevikov za ososhchestvlenie leninskogo plana oktiabr'skogo vosstaniia," *Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde*, adlı yapıtta, s. 54–56; Sverdlova, *Iakov Mikhailovich Sverdlov*, s. 289–91.

13. Garnizon Bunalımı ve Askeri Devrimci Komite

619 Askeri Örgütün taktik eğilimi Soldat'ın bu dönemde yayınlanan sayılarına açıkça yansımıştır.

620 Troçki'nin Petrograd Sovyeti'nden bağımsız olarak iktidarın ele geçirilmemesine ve ayaklanmanın zamanlamasının İkinci Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'nin çalışmalarıyla çakıştırılmasının yaşamsal önemi ile ilgili sonradan yaptığı değerlendirme için bkz: L. D. Trotsky, Lenin (New York, 1971), s. 92–93.

621 Bu yeni ve karmaşık harekâtın ayrıntılı analizi için bkz: Fon Chisvits, Zakhvat baltiiskikh ostrov germaniei v 1917 g. (Moskova, 1937).

622 S. S. Khesin, Oktiabr'skaia revoliutsia i flot (Moskova, 1971), s. 414–15.

623 Izvestiia, 1 Ekim, s. 1.

624 Khesin, Oktiabr'skaia revoliutsia i flot, s. 411–12.

625 Soldat, 15 Ekim, s. 1.

626 Riabinskii, Khronika sobytii, cilt 5, s. 67; Gazeta kopeika, 12 Ekim, s. 1; 13 Ekim, s. 2.

627 Voitinskii, "Godypobed i porazhenii, 1917 god," s. 319–22.

628 A.g.e.., Woytinsky, Stormy Passage, s. 367.

629 O. N. Chaadaeva, "Soldatskie massy petrogradskogo garnizona v podgotovke i provedenii oktiabr'skogo vooruzhennogo vosstaniia," Istoricheskie zapiski, 1955, sayı 51, s. 14.

630 Riabinskii, Khronika sobytii, cilt 5, s. 111.

631 Soldat, 14 Ekim, s. 4. Benzer kararlar için bkz: Riabinskii, Khronika sobytii, cilt 5, s. 53–73 passim; Drezen, Bol'shevizatsiia petrogradskogo garnizona, s. 297–302; Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy, s. 155–68, 217–19.

632 Bu toplantının protokolu şu yapıtta bulunabilir: A. K. Drezen, Baltiiski flot v oktiabr'skoi revoliutsii i grazhdanskoi voine (Moskova ve Leningrad, 1932), s. 6–8.

633 Riabinskii, Khronika sobytii, cilt 5, s. 90; "Vospominaniiia ob oktiabr'skom perevorote," PR, 1922, sayı 10, s. 44–93.

634 Golos soldata, 19 Ekim, s. 1.

635 Voitiskii, "Gody pobed i porazhenii," s. 320–21, 324.

636 Izvestiia, 18 Ekim, s. 4.

637 A.g.e.., 17 Ekim, s. 5–6. Heyet yeni Sovyet çoğunluğunun yirmi beş temsilcisi ve on beş garnizon temsilcisinden oluşacaktı.

638 Voitinskii, "Gody pobed i porazhenii," s. 322–24; Rabochii i soldat, 22 Ekim, s. 2–3.

639 Bu noktada bkz: E. D. Orekhava, "K izucheniiu istochnikov o sozdanii Petrogradskogo voenno-revoliutsionnogo komiteta," D. A. Chugaev, yay., Istochnikovedenie istorii sovetskogo obshchestva, vypusk 2 (Moskova, 1968), s. 15.Broida'nın teklifinin metni şu yapıttadır: Riabinskii, Khronika sobytii, cilt 5, s. 237–38.

640 Bazı yazarlara göre bu kararın tam metni bulunamamıştır. 9 Ekim tarihli Petrograd Sovyeti Yürütme Komite toplantısıyla ilgili gazete haberleri üzerinden değerlendirildiğinde, bu neredeyse, aynı gün daha sonra Petrograd Sovyeti'nin tam katılımlı oturumunda sunulan Bolşevik kararıyla aynıydı. Bu ikincisinin tam metni şu yapıtta yer alır: Riabinskii, Khronika sobytii, cilt 5, s. 238.

641 Birzhevye vedomosti, 10 Ekim, sabah baskısı, s. 4. Askeri Devrimci Komite'nin kuruluşunun tam analizi ve bununla ilgili esas kaynaklar için bkz: Orekhava, "K izucheniiu istochnikov o sozdanni Petrogradskogo voenno-revoliutsionnogo komiteta."

642 Örneğin, bkz: History of the Communist Party of the Soviet Union (Bolsheviks): Short Course (New York, 1939), s. 205–6.

643 Akademiia nauk SSSR, Institut istorii ve diğerleri, Petrogradskii voenno-recoliutsionnyi komitet: Dokumenty i materialy, yay. D. A. Chugaev ve diğerleri 3 cilt (Moskova, 1966). Özellikle yayıncının sunuş yazısına bakınız: cilt 1, s. 5–6.

644 Bu Sovyetler Birliği'nde bulunan bazı günümüz tarihçileri tarafından kabul edilmiştir. Örnek olarak, Iu. S. Tokarev'in Lenin i oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, cilt 2, s. 168'de yer alan açıklamasına bakınız. Askeri Devrimci Komite'nin evrimini yeniden doğru biçimde aktardıktan sonra, Tokarev şunları ekliyor: "Tüm bu gerçekler daha önceden de kuşkusuz çok iyi biliniyordu. Ancak kişilik kültünün egemen olduğu hakim koşullarda, tarihçiler Kısa Yol'un yorumlarını eleştiremez ve onları izlemeye mecbur olurlardı."

645 Petrogradskii voenno-revoliutsionnyi komitet, cilt 1, s. 40–41.

646 Pervyi legal'nyi Peterburgskii komitet, s. 318.

647 Protokoly Tsentral'nogo komiteta, s. 104.

648 A.g.e.., ss. 106–8. Bu noktada, bkz: Orekhava, "K izucheniiu istochnikov o sozdanii Petrogradskogo voenno-revoliutsionnogo komiteta," s. 25–26.

649 Protokoly Tsentral'nogo komiteta, s. 108.

650 Bu toplantının kesin tarihi tespit edilmemiştir. Bu konudaki çelişkili kanıt ve farklı görüşler E. D. Orekhova ve A. S. Pokrovskii tarafından analiz edilmiştir: "O datirovke vsretch V. I. Lenina s rukovoditeliami Voennoi organizatsii bol'shevikov i Petrogradskogo VRK v oktiabre 1917 g.," D. A. Chugaev, yay., Istochnikovedenia istorii sovetskogo obshchestva, vypusk 2 (Moskova, 1968), s. 56–78,. Eldeki yayınlanmış kanıtları inceledikten sonra, bu toplantının 20 Ekim'den önce olamayacağına ve muhtemelen bu tarihle yirmi üçü arasında gerçekleştiğine inanıyorum.

651 N. I. Podvoiskii, "O voennoi deiatel'nostiV. I. Lenina," Kommunist, 1957, sayı 1, s. 37.

652 V. I. Nevskii, "Voennaia organizatsiia i oktiabr'skaia revoliutsiia," Krasnoarmeets, 1919, sayı 10–15, s. 42–43.

653 Antonov-Ovseenko, "Revoliutsiia pobedila, " Krasnaia gazeta, 7 Kasım, 1923, s. 3.

654 Podvoiskii, "O voennoi deiatel'nosti B. I. Lenina," s. 35.

655 N. I. Podvoiskii, "Voennaia organizatsiia TsK RSDRP(b) i voenno-revoliutsionnyi komitet 1917 g.," KL, 1923, sayı 8, s. 16.

656 Nevskii, "Voennaia organizatsiia i oktiabr'skaia revoliutsiia," s. 43;Antonov-Ovseenko, "Baltflot v dni kerenshchny i krasnogo oktiabria," s. 122–25.Bununla bağlantılı olarak, Nevski şimdi oradaki devrimci güçlerin seferber edilmesini koordine etmeye yardım etmek üzere aceleyle Helsingfors'a gönderildi.

657 Rabochhi put', 20 Ekim, s. 2.

658 Delo naroda, 20 Ekim, s. 4; Novaia zhizn', 20 Ekim, s. 3; Golos soldata, 20 Ekim, s. 5.

659 Komitenin işleyişi hakkındaki bilgiler parçalıdır ve görünüşe göre Ekim devrimi öncesinde belirli bir işleyiş prosedürü yoktu.

660 Bu yanlışı ben kendim de yaptım. Bkz: Rabinowitch, "The Petrograd Garrison and the Bolshevik Seizure of the Power," Revolution and Politics in Russia, adlı yapıtta, s. 188.

661 Bu konuyla ilgili olarak, bkz Ia. P. Birzhal, "Krestnyi khod," Petrograd vd ni velikogo oktiabria, adlı yapıtta, s. 287–89.

662 Petrogradskii voenno-revoliutsionnyi komitet, cilt 1, s. 55–56.

663 Golos soldata, 21 Ekim, s. 3; Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy, s. 169–70; Trotskii, Sochineniia, cilt 3, kısım 2, s. 36–37.

664 "Vospominaniia ob oktiabr'skom perevorete," PR, 1922, sayı 10, s. 87; K. A. Mekhonoshin, "Shtab oktiabr'skoi revoliutsii (beseda s tov. Mekhonoshinym)," Agit-Rosta, 26 Ekim, 1919, s. 1.

665 E. F. Erykalov, Oktiabr'skoe vooruzhennoe v Petrograde (Leningrad, 1966), s. 298; ayrıca bkz: Golos soldata, 24 Ekim, s. 3.

666 Mekhonoshin, Agit-Rosta, 26 Ekim, 1919, s. 1; S. Pionkovskii, "Voenno-revoliutsionnyi komitet v oktiabr'skie dni," PR, 1927, sayı 10, s. 114–15.

667 Petrogradskii voenno-revoliutsionnyi komitet, cilt 1, s. 63.

668 "Vospominaniia ob oktiabr'skom perevorete," s. 53.

669 Reiman, Ruskaia revoliutsiia, cilt 2, s. 385.

670 Rech', 24 Ekim, s. 5.

671 A.g.e..

672 Sukhanov, Zapiski o revoliutsii, cilt 7, s. 90–91.

673 Golos soldata, 24 Ekim, s. 3; Rech', 24 Ekim, s. 3.

674 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy, s. 277.

675 Riabinskii, Khronika sobytii, cilt 5, s. 151–52.

676 Petrogradskii voenno-revoliutsionnyi komitet, cilt 1, s. 67–68.

677 Antonov-Ovseenko, Krasnaia gazeta, 7 Kasım 1923, s. 3.

678 Antonov-Ovseenko, V semnadttsatom godu (Moskova, 1933), s. 133.

679 Rech', 24 Ekim, s. 3.

680 M. Lashevich, "Pervyi voenno-revoliutsionnyi komitet," Krasnaia gazeta, 7 Kasım, 1920, s. 4.

681 M. Lashevich, "Oktiabr'skie dni v Petrograde," Politrabotnik Sibiri, 1922, sayı 11, s. 5.

682 Örneğin, Petrograd'ta 17-22 Ekim'de yapılan Birinci Tüm Rusya Fabrika Komiteleri Konferansı'nda Kamkov'un bir ayaklanmaya karşı savunduğu tutkulu görüşlerine bakınız (Rabochii isoldat, 22 Ekim, s. 5). "Mevcut durum" üzerine tartışmanın ardından konferans nispeten zararsız sözlerle dolu bir Bolşevik bildirisini kabul etmişti. Bu bildiri devrimin yaşatılmasının ve emekçi sınıfların amaçlarına ulaşmasının iktidarın Sovyetlere devredilmesinde yattığını kabul ediyor, ancak nasıl ve ne zaman devredileceği konusunda sessiz kalıyordu. Bkz: Komisiia po izicheniiu istrii professional'nogo dvizheniia v SSSR, Oktiabr'skaia revoliutsiia i fabzovkomy: Materialy po istoriifabrichno-zavodskikh komitetov, 2 cilt (Moskova, 1927), cilt 2, s. 167.

683 Rabinowitch, Prelude to Revolution, s. 76–77.

684 Petrogradskii voenno-revoliutsionnyi komitet, cilt 1, s. 74.

685 Riabinskii, Khronika sobytii, cilt 5, s. 160.

686 Erykalov, Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde, s. 312.

687 Antonov-Ovseenko, "Oktiabr'skaia buria," Pervyi narodnyi kalendar' na 1919 g. (Petrograd, 1919), s. 102. Sol Sosyalist Devrimcilerin komiteden ayrılacaklarına dair sürekli tehditleri için bkz: Mekhonisin, Agit-Rosta, 26 Ekim, 1919, s. 1.

688 Izvestiia, 25 Ekim, s. 7; Riabinskii, Khronika sobytii, cilt 5, s. 161.

689 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy, s. 281–82.

14. Devrimin Arifesinde

690 G. Lomov, "V dni buri i natiska," Izvestiia, 6 Kasım, 1918, s. 4; G. Lomov, "V dni buri i natiska," PR, 1927, sayı 10 (69), s. 169–70.

691 Petrogradskii voenno-revoliutsionnyi komitet, cilt 1, s. 86; M. Lashevich, "Vosstanie," Petrogradskaia pravda, 5 Kasım, 1922, s. 8; Antonov-Ovseenko, "Oktiabr'skaa buria," Izvestiia, 6 Kasım, 1918, s. 3–4.

692 Izvestiia, 25 Ekim, s. 7; Izvestiia Kronshtadtskogo soveta, 5 Kasım, s. 3–4.

693 Petrogradskii voenno-revoliutsionnyi komitet, cilt 1, s. 85; Trotskii, Sochineniia, cilt 3, kısım 2, s. 51.

694 Protokoly Tsentral'nogo komiteta, s. 119–21.

695 B. Elov, "PK nakanune 25-go oktiabria," Petrogradskaia pravda, 5 Kasım, 1922, s. 2. Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy, s. 287.

696 "Vospominananiia ob oktiabr'skom perevorote," PR, 1922, sayı 10, s. 92.

697 Den', 25 Ekim, s. 1.

698 "Vospominananiiao b oktiabr'skom perevorote," PR, 1922, sayı 10, s. 90.

699 Izvestiia, 25 Ekim, s. 7.

700 Novaia zhizn', 25 Ekim, s. 3.

701 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy, s. 327–28.

702 Polenov, "Vystrel s 'Avrory,' " Leningradskaia pravda, 6–7 Kasım, 1927, s. 6; Riabinskii, Khronika sobytii, cilt 5, s. 166–67.

703 Yönetime sadıkolan kuvvetlere ilişkin en kesin ve doğru sayılar için şu yapıta başvurulabilir: Erykalov, Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde, s. 435.

704 A.g.e.., s. 318.

705 Sukhanov, Zapiski o revoliutsii, cilt 7, s. 131; Izvestiia, 25 Ekim, s. 2–3.

706 Izvestiia, 25 Ekim, s. 2–3; Rech', 25 Ekim, s. 2; Kerenski'nin söylevinin bir çevirisi şu yapıtta bulunur: Browder and Kerensky, The Russian Provisional Government, cilt 3, s. 1772–78.

707 Kerensky, Russia and History's Turning Point, s. 435.

708 Protokoly pervago s"ezda parti levkyh sotsialistov-revoliutsionerov (internatsioalistov), s. 40.

709 Izvestiia, 25 Ekim, s. 3–4.

710 Bkz, F. Dan, "K istorii poslednikh dnei Vremennogo pravitel'stva," Letopis' revoliutsii, cilt 1 (1923), s. 163–75.

711 Izvestiia, 25 Ekim, s. 4; ayrıca bkz: N. F. Slavin, "Oktiabr'ske vooruzhennoe vosstanie i predparlament," Lenin i oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, s. 224–28, adlı yapıtta.

712 Dan, "K istorii poslednikh dnei Vremennogo pravitel'stva," s. 172–75.

713 Rabochaia gazeta, 26 Ekim, s. 2.

714 Vurgular bana aittir. Bu kararın yayınlanan bazı versiyonlarında "sağlam" sıfatı yerine "dostça" konmuştur. Buradaki alıntı, Rabochaia gazeta, 25 Ekim, s. 2'de çıkmıştır.

715 Novaia zhizn', 26 Ekim, s. 2.

716 S. Mstislavskii, Piat' dnei (Berlin, 1922), s. 122-23; Vtoroi vserossiiskii s"ezd sovtov R. i S. D., yay. M. N. Pokrovskii ve Ia. A. Iakovlev (Moskova ve Leningrad, 1928), s. 162. Mstislavskii 25 Ekim akşamı Smolni'ye geldiğinde Sosyalist Devrimcilerin ve Sol Sosyalist Devrimcilerin "farklı odalarda oturduklarını" üzüntüyle anımsamaktadır.

717 Izvestiia, 25 Ekim, s. 7.

718 Il'in-Zhenevskii, "Oktiabr'skaia revoliutsiia," KL, 1926, sayı 5 (20), s. 37.

719 A.g.e..

720 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, cilt 2, s. 303-4; Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy, s. 332.

721 S. Pestkovskii, "Ob oktiabr'skikh dniakh v Pitere," PR, 1922, sayı 10, s. 95-96; Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, cilt 2, s. 308.

722 A. M. Liubovich, "Revoliutsionnoe zaniatie petrogradskogo telegrafa," Pochtovotelegrafnyi zhurnal, 1918, sayı 9-12, s. 35-41.

723 Rech', 26 Ekim, s. 2.

724 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy, s. 338.

725 P. E. Dybenko, "Baltflot v oktiabr'skie dni," Velikaia oktiabr'skaia sotsialisticheskaia revoliutsiia: Sbornik vospominanii uchastnikov revoliutsii v Petrograde i Moskve (Moskova, 1957), s. 305 adlı yapıtta; Petrash, Moriaki Baltiiskogo flota v bor'be za pobedu oktiabria, s. 251.

726 A. G. Pronin, "Podgotovka k zakhvatu vlasti," Bakiinskii rabochii, 7 Kasım, 1927, s. 4.

727 Dybenko, "Baltflot v oktiabr'skie dni," s. 305.

728 Lenin, PSS, cilt 34, s. 434.

729 M. V. Fofanova, "Il'ich pered oktiabrem 1917 goda," Vospominaniia o Vladimire Il'iche Lenine, cilt 2, s. 448, adlı yapıtta.

730 M. V. Fofanova, "Poslednee podpol'e," Ob Il'iche: Vospominaniia pitertsev (Leningrad, 1970), s. 348.

731 Stalin döneminde bu mektup göz ardı edilmişti çünkü açıkça devrimin gelişimiyle ilgili olarak Merkez Komiteyle Lenin arasında devam eden görüş ayrılıklarını yansıtıyordu. Mektup muhatabının adını içermemekte ve Lenin'in yazılarının Stalin'den sonra yayınlanan dördüncü ve beşinci baskılarındaki başlıklar onun Merkez Komiteye hitap ettiğini göstermektedir. Ne var ki, Sovyetler Birliği'ndeki birkaç çağdaş akademisyenin kabul ettiği gibi, mektubun içeriğinden onun partinin alt kademelerine yazılmış olduğu ve onları partinin üst düzey liderliğine ve Askeri Devrimci Komiteye baskı uygulayarak Geçici Hükümet üyelerinin Sovyetler Kongresi'nin açılışından önce tutuklanmasını sağlamaya teşvik etmeyi amaçladığı açıktı. Bu noktada, bakınız E. N. Gorodetskii ve S. I. Shul'ga'nın yorumları: Lenin i oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde, s. 189, 478-82.

732 Lenin, PSS, cilt 34, s. 435-36.

733 Fofanova, "Pslednee podpol'e," s. 349; E. Rakh'ia, "Poslednee podpol'e Vladimira Il'icha," KL, 1934, sayı 58, s. 89-90; E. A. Rakh'ia, "Moi vospominaniia o Vladimire Il'iche," Vospominaniia o Vladimire Il'iche Lenine, cilt 2, s. 434, adlı yapıtta.

734 E. Rakh'ia, "Moi predoktiabr'skie i posleoktiabr'skie vstrechi s Leninym," Novyi mir, 1934, sayı 1, s. 35-36.

735 Bu noktada bkz: Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, cilt 2, s. 292-307. Askeri Devrimci Komitenin telefon ve elektrik istasyonlarının denetimini ancak Smolni'deki kişiler telefon ve ışıklarla ilgili sıkıntı yaşamaya başladıktan sonra aldıklarına dair bazı göstergeler vardır. Askeri Devrimci Komitenin eylemleri arasında bu modele uymayan tek olay telgraf tesislerinin alınmasıdır.

736 Latsis, Petrogradskaia pravda, 5 Kasım, 1922, s. 2.

737 Örneğin, Kamkov'un yorumları için bkz: Protokoly pervago s"ezda parti levykh sotsialistov-revoliutsionerov, s. 40-41.

738 O. P. Dzenis, "Kak my brali 25 okt. Zimnii dvorets," Pravda, 6-7 Kasım, 1921, s. 7; O. P. Dzenis, "Pod zimnim dvortsom," Velikaia oktiabr'skaia sotsialisticheskaia revoliutsiia: Sbornik vospominanii, s. 270, adlı yapıtta.

739 A. Ignat'ev, "V noch' na 25 oktiabria 1917 goda," KL, 1923, sayı 6, s. 314.

740 Baltiiske moriaki v podgotovke i provedenii velikoi oktiabr'skoi sotsialisticheskoi revoliutsii, s. 259; P. Kurkov, "Kreiser 'Avrora,' " KL, 1923, sayı 6, s. 360.

741 A.g.e..

742 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, cilt 2, s. 324-35.

743 Riabinskii, Khronika sobytii, cilt 5, s. 175.

744 A.g.e.., s. 175–76.

745 Izvestiia, 26 Ekim, s. 3; On Dördüncü Kazak Alayından iki yüz kadar kazak Kışlık Saraya rapor edildiyse de, bu sahte müfreze hükümetin durumunun değişmesi için yeterli olamazdı.

746 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy, s. 340.

747 A. V. Liveroskii, "Poslednie chasy Vremennogo pravitel'stva: Dnevnik ministra Liverovskogo," Istoricheskii arkhiv, 1960, sayı 6, s. 41.

748 V. Miliutin, O Lenine (Leningrad, 1924), s. 4–5; Rakh'ia, "Moi predoktiabr'skie vstretchi s Leninym," s. 36; ayrıca bkz Reiman, Russkaia revoliutsiia, cilt 2, s. 332.

15. Bolşevikler İktidara Geliyor

749 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy, s. 348–50; "Baltflot v dni kerenshchiny i krasnogo oktiabria," s. 123–24.

750 I. P. Flerovskii, Kronstad v oktiabr'skoi revoliutsii," PR, 1922, sayı 10, s. 136–37.

751 Baltiiskie moriaki, s. 270.

752 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, cilt 2; s. 330; K. Ermeev, "Osada zimnego," Bakinskii rabochii, 7 Kasım, 1927, s. 9. Ayrıca bkz: Dzenis, "Kak my brali 25 okt. Zimnii dvorets," s. 7 ve G. I. Blagonravov, "Oktiabr'skie dni v petropavlovskoi," PR, 1922, sayı 4, s. 33.

753 Lenin, PSS, cilt 35, s. 1.

754 V. I. Startsev, "Begstovo Kerenskogo," Voprosy istorii, 1966, sayı 11, s. 204–5; bu olayın Kerenskyta-rafından aktarılan versiyonu için bkz, Russia and History's Turning Point, s. 437–39.

755 Rech', 26 Ekim, s.2; Novaia Zhizn', 26 Ekim, s. 2; Izvestiia, 26 Ekim, s. 3–4.

756 Riabinskii, Khronika sobytii, cilt 5, s. 177.

757 I. Pavlov, "Avral'naia rabota 25-go oktiabria 1917 goda," Krasnyi flot, 1926, sayı 10–11, s. 25.

758 Flerovskii, "Kronshtadt v oktiabr'skoi revoliutsii," s. 139.

759 A.g.e.., s. 139–40; Pavlov, "Avral'naia rabota 25-go oktiabria 1917 goda," s. 25.

760 Riabinskii, Khronika sobytii, cilt 5, s. 179–80; Izvestiia, 26 Ekim, s.7; 27 Ekim, s. 4–5.

761 A.g.e..

762 P. V. Dashkevich, "Oktiabr'skie dni," Leningradskaia pravda, 7 Kasım, 1924, s. 11.

763 Vospominaniia ob oktiabr'skom perevorote," PR, 1922, sayı 10, s. 84–85.

764 A. Tarasov-Rodinov, "Pervaia operatsiia," Voennyi vestnik, 1924, sayı 42, s. 12; "Vospominaniia ob oktiabr'skom perevorote," PR, 1922, 10, s. 78–79.

765 V. A. Antonov-Ovseenko, "Baltflot v dni kerenshchiny i krasnogo i krasnogo oktiabria," s. 124–29; Antonov-Ovseenko, "Revoliutsiia pobedela," Krasnaia gazeta, 7 Kasım, 1923, s. 3.

766 Kostiukov, "Kak my opozdali ko vziatiu zimnego dvortsa," Krasny balteets, 1920, sayı 6, s. 36.

767 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, cilt 2, s. 346.

768 Blagonravov, "The Fortress of Peter and Paul, October 1917," Petrograd 1917 (Moskova, 1957), s. 206, adlı yapıtta.

769 Vospominaniia ob oktiabr'skom perevorote," PR, 1922, sayı 10, s. 79.

770 John Reed, Ten Days That Shook the World (New York, 1960), s. 116.

771 G. Chudnovskii, "V zimnem dvortse pered sdachei," Pravda, 21 Kasım, 1917, s. 2; P. V. Dashkevich, "Oktiabr'skie dni," Leningradskaia pravda, 7 Kasım, s. 11.

772 Özellikle bkz: Liverovskii, "Poslednie chasy Vremmenogo pravitel'stva"; P. N. Maliantovich, "V zimnem dvortse 25–26 oktiabria 1917 goda," Byloe, 1918, sayı 12, s. 111–41; P. N. Pal'chinskii, "Dnevnik," Krasnyi arkhiv, 1933, sayı 56, s. 136–38; A. M. Nikitin, "Rasskaz A. M. Nikitina," Rabochaia gazeta, 28 Ekim, s. 2; "Kak zaniali zimnii dvorets," Delo naroda, 29 Ekim, s. 1–2; A. Sinegub, "Zashchita zimnego dvortsa," Arkhivrusskoi revoliutsii, 1922, sayı 4, s. 121–97. Geçici Hükümetin son saatleri hakkında en yararlı ikinci el kaynak şu yapıttır: V. I. Startsev, "Poslednii den' Vremennogo pravitel'stva," Iz istorii velikoi oktiabr'skoi sotsialisticeskoi revoliutsii i sotsialisticheskogo stroitel'stva v SSSR (Leningrad, 1967), s. 99–115, adlı yapıtta.

773 Liverovskii, "Poslednie chasy Vremennogo pravitel'stva," s. 42–43.

774 Startsev, "Poslednii den' Vremennogo pravitel'stva," s. 101.

775 Bu kesin uyarının metni, Liverovskii, "Poslednie chasy Vremennogo pravitel'stva," s. 45'de yer almaktadır.

776 Edinstvo, 27 Ekim, s. 3.

777 Maliontovich, "V zimnem dvortse," s. 120.

778 A.g.e., s. 121.

779 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy, s. 407–8.

780 Edinstvo, 27 Ekim, s. 3.

781 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, cilt 2, s. 343; Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy, s. 395–96, 407–8. Çeremisov'a göre, bu konuşma, onun Geçici Hükümetin iflas ettiğine dair inancını pekiştiren doğrulayan son sınama oldu. Çeremisov 1917 yılı içinde, devrimci düşüncelere karşı diğer üst düzey askeri liderlerin hepsinden daha duyarlı ve olumlu yaklaşmıştı. Kerenski ile ilk olarak Temmuz sonunda Kornilov'un genelkurmay başkanı olarak atanması konusunda çelişki yaşayan Çeremisov Ekim ayının ilk haftalarında Kerenski'nin Geçici Hükümeti desteklemek amacıyla cephe kuvvetlerinin kullanılmasına isteksiz ve yarı gönüllü destek vermişti. Şimdi, 25 Ekim gecesi Kişkin'in atanmasını, Petrograd'da askerler arasındaki karışıklığı ve Genelkurmay karargahının işgalini ilk elden öğrenince, derhal birliklerin Petrograd'a ilerleyişini durduran bir emir yayınladı. Böylece, Kerenski'nin cephede yardım seferberlik umutları önemli ölçüde kesilmiş oldu.

782 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde: Dokumenty i materialy, s. 414–15.

783 Erykalov, Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde, s. 314–17 ve 444, Petrograd Kent Duması günlükleri ve görüşmelerin stenografik kayıtlarından yararlanarak 20 Ağustos 1917, çağrı; ayrıca bkz: I. Milchik, "Petrogradskaia tsentral'naia gorodskaia duma v fevrale-oktiabre 1917 goda," KL, 1927, sayı 2 (23), s. 201.

784 Flerovskii, "Kronshtadt v oktiabr'skoi revoliutsii," s. 141–42.

785 Tarasov-Rodionov, "Pervaia operatsiia," s. 13.

786 Erykalov, Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde, s. 445–46; V. M. Molotov, "Smolnyi i zimnii," Pravda, 7 Kasım, 1924, s. 9.

787 Erykalov, Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie v Petrograde, s. 450–51.

788 Rech', 26 Ekim, s. 3; Milchik, "Petrogradskaia tsentral'naia gorodskaia duma v fevrale-oktiabre 1917 goda," s. 202.

789 Bubnov, "Lenin v oktiabr'skie dni," Bakinskii rabochii, 7 Kasım, 1927, s. 3.

790 Vospominaniia ob oktiabr'skom perevorote," PR, 1922, sayı 10, s. 79.

791 Vtoroi vserossiiskii s"ezd sovetov, s. 33.

792 Reed, Ten Days That Shook the World, s. 124.

793 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, cilt 2, s. 353. Kongrenin bileşim ve toplam büyüklüğüyle ilgili basında çıkan rakamlar bir şekilde değişmektedir. Burada aktarılanlar 29 Ekim tarihli Pravda'dan alınmıştır.

794 Vtoroi vserossiiskii s"ezd sovetov, s. 144-53; A. F. Butenko ve D. A. Chugaev, yay., Vtoroi vserossiiskii s"ezd sovetov rabochikh i soldatskikh deputatov: Sbornik dokumentov (Moskova, 1957), s. 386–98.

795 Vtoroi vserossiiskii s"ezd sovetov, s. 2–3, s. 33.

796 A.g.e., s. 4, 34–35; Sukhanov, Zapiski o revoliutsii, cilt 7, s. 199; Delo naroda, 27 Ekim, s. 2.

797 Vtoroi vserossiiskii s"ezd sovetov, s. 34–35.

798 A.g.e., s. 37–38; Sukhanov, Zapiski o revoliutsii, cilt 7, s. 200.

799 Sukhanov, Zapiski o revoliutsii, cilt 7, s. 219–20; nu noktada şu yapıta bkz: Schapiro, Origins of Communist Autocracy (New York, 1965), s. 66–68.

800 Vtoroi vserossiiskii s"ezd sovetov, s. 38–39.

801 A.g.e., s. 41–42.

802 A.g.e., s. 43–44.

803 Protokoly pervago s"ezda parti levykh sotsialistov-revoliutsionerov (internatsionalistov), s. 41–43.

804 Delo naroda, 27 Ekim, s. 2.

805 Vtoroi vserossiiskii s"ezd sovetov, s. 45–46.

806 Rech', 26 Ekim, s. 3; ayrıca bkz Izvestiia, 26 Ekim, s. 6.

807 Reed, Ten Days That Shook the World, s. 136–7; ayrıca bkz Sukhanov, Zapiski o revoliutsii, cilt 7, s. 208.

808 Maliontovich, "V zimnem dvortse," s. 129.

809 Antonov-Ovseenko, "Oktiabr'sakaia buria," s. 104.

810 Erykalov, Oktiabr'skoe vooruzhennoe v Petrograde, s. 456.

811 Maliantovich, "V zimnem dvortse," s. 129.

812 A.g.e., s. 130.

813 "Rasskaz, K. A. Gvozdeva ob ego areste," ve "Rasskaz A. M. Kishkina," Rabochaia gazeta, 28 Ekim, s. 2, adlı gazetede.

814 I. Kolbin, "Storming the Winter Palace," Petrograd 1917, s. 321, adlı yapıtta.

815 Antonov-Ovseenko, "Oktiabr'skaia buria," s. 104.

816 Vtoroi vserossiiskii s"ezd sovetov, s. 47–50.

817 A.g.e., s. 52.

818 Vtoroi vserossiiskii s"ezd sovetov, s. 53–54; çeviri Browder ve Kerensky, The Russian Provisional Government, cilt 3, s. 1797-98'den tercüme edilmiştir.

Sonsöz

819 A. L. Fraiman, Forpost sotsialisticheskoi revoliutsii (Leningrad, 1969), s. 19; I. S. Lutovinov, Likvidatsiia miatezha Kerenskogo-Krasnova (Moskova ve Leningrad, 1965), s. 7.

820 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, cilt 2, s. 376.

821 Sol Sosyalist Devrimciler, hükümete katılmak üzere davet edildiler ancak onlar reddetti. Dışarıda kalarak, geniş tabanlı sosyalist bir hükümet kurmak için Bolşeviklerle kendi yandaşları arasında arabuluculuk yapabileceklerine inanıyorlardı.

822 Izvestiia, 28 Ekim, s. 2. Seçimler söz verildiği gibi 12–14 Kasım tarihlerinde yapıldı. Bolşevikler Petrograd'da zafer kazanırlarken ülke çapında Sosyalist Devrimcilerin arkasında kalarak ikinci oldu ve Sol Sosyalist Devrimcilerle birlikte bile çoğunluğu sağlayamadılar. Kurucu Meclis 5 Ocak 1918'de Petrograd'ta açıldı fakat vekiller Ekim devrimiyle getirilen değişikleri onaylamayı reddettiler ve bir oturum yaptıktan sonra meclis zorla dağıldı.

823 Novaia zhizn', 30 Ekim, s. 3; Melgunov, The Bolshevik Seizure of Power, s. 141–42.

824 I. N. Liubimov, Revoliutsia 1917 goda: Khronika sobytii (Moskova, 1930), cilt 6, s. 436–37; Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, cilt 2, s. 403.

825 Liubimov, Khronika sobytii cilt 6, s. 436–37; Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, cilt 2, s. 403–5.

826 Daniels, Red October, s. 206.

827 Izvestiia, 3 Kasım, s. 5; bu olayların Kerensky tarafından aktarıldığı versiyonu için bkz: Russia and History's Turning Point, s. 443–46.

828 Oktiabr'skoe vooruzhennoe vosstanie, cilt 2, s. 406.

829 Ilımlı sosyalistlerin talepleri, başka şeylerin yanı sıra şunlardı: Kilit bakanlıklarda Bolşevikler olmayacak; hiçbir parti hükümette tek başına çoğunluğa sahip olmayacak; bakanlar hükümete, bağlı oldukları parti temsilcisi olarak değil, bireysel olarak girecek. Yine hükümet Merkez Yürütme Komitesine değil, Bolşeviklerin çoğunlukta olma olasılığının düşük olduğu Demokratik Devlet Konferansı çizgisine göre kurulacak bir meclise karşı sorumlu olacaktı. .

830 Novaia zhizn', 3 Kasım, s. 2.

831 Protokoly Tsentral'nogo komiteta, s. 130.

832 Hükümetin bu sırada basın üzerindeki kontrolünü daha sıkı tutması, ılımlıların daha geniş tabanlı temsili bir hükümet için mücadele etmeyi sürdürme kararlarını güçlendirdi. Bu tip özgürlük kısıtlamaları onlara Bolşeviklerin tek başına yönetimde kalmalarının kaçınılmaz bir sonucu olarak gözükmekteydi.

833 Protokoly Tsentral'nogo komiteta, s. 133–34.

834 Gusev, Krakh parti levykh eserov, s. 107–8.

835 İç savaşın Sovyet politikası ve toplumu üzerine etkilerinin değerli bir analizi için bkz Cohen, Bukharin and the Bolshevik Revolution, s. 66–106.

İsim Dizini

Akselrod, Aleksander 247
Alekseyev, Gen. Mikhail 125, 126, 130, 131, 136, 144, 179, 181, 182, 185, 359, 367
Aleksinski, Grigori 43, 45, 46, 49
Aliluyev, Sergey 60

Bagdatiev, Sergey 58, 345, 352, 353, 364
Bagratuni, Gen. Yakov 273, 277, 312, 313, 314
Baluev, General 156
Baranov, Aleksey 292
Baranovski, V. L. 362
Blagonravov, Georgi 309, 310, 313, 315, 316
Bogdanov, Boris, 169, 189, 191, 193, 194, 206, 276, 277, 319
Bogdanov, Mikhail 169
Boki, G. İ. 93, 228, 246, 268
Bregman, Lazar 173, 174
Breslav, Boris, 174, 240, 268
Broydo, Mark 260, 319
Brusilov, Gen. Aleksey 125, 126, 128, 130, 131, 132, 136
Bubnov, Andrey 85, 86, 102, 116, 117, 163, 164, 165, 202, 210, 211, 216, 224, 228, 229, 230, 231, 246, 248, 263, 281, 317, 352, 353, 354, 364
Buchanan, George 68, 181
Buharin, Nikolay 85, 86, 100, 115, 116, 210
Bulat, A. A. 64
Burişkin, A. A., 207, 371

Cerjinski, Feliks 85, 86, 231, 263, 268, 281, 352
Çernov, Viktor 24, 50, 54, 55, 187, 191, 194, 203
Çikeydze, Nikolay 35, 63, 142, 190, 194, 203, 204, 215
Çudnovski, Grigori 252, 268, 274, 275, 303, 305, 309, 311, 326, 327, 328, 339

Dan, Fedor 52, 63, 64, 118, 194, 203, 216, 244, 245, 266, 287, 288, 289, 318, 319, 369
Daniels, Robert 342
Denikin, Gen. Anton İ. 130, 131, 133, 134, 156, 179, 182, 360, 367
Dibenko, Pavel 58, 75, 183, 292, 333, 334
Diterikhs, Gen. Mikhail 300
Dubrovnin, Dr. 55
Dukhonin, Gen. Nikolay 254, 367

Efremov, Ivan 88
Eino Rahiya 63, 295
Elizarova, Anna 60
Eremeev, Konstantin 268, 303
Erlih, Genrik 322
Ermolenko, Lieutenant 41
Evdokimov, Grigori 229

Faerman, Mikhail 298
Fedorov, G. F. 93, 204
Fenikştayn, Yakov 229
Filonenko, Maksimilian 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138
Finisov, P. N. 175, 179, 366
Flakserman, Galina 231
Flakserman, Yuri 231, 233, 235
Flerovski, İvan 74, 174, 302, 306
Fofanova, Margarita 220, 293, 294, 295, 349
Francis, David 68

Ganetski', Yakov 45
Gorin, Aleksander 105, 109, 168
Gorki, Maksim 48, 244, 252, 351
Guçkov, Aleksander 19, 24, 125, 126, 185

Haritonov, Moisey 93, 95, 96, 228

II. Nikola (Çar) 17, 36, 65, 71
17, 36, 65, 71, 128
İlin-Zhenevski, Aleksander 74, 75, 85, 100, 101, 112
İvanov, Vasili 95, 362

Kaganoviç, Lazar 354
Kaledin, Gen. Aleksey 136, 142, 144, 330
Kaliagin, P. S. 299
Kalinin, Mikhail 39, 93, 164, 165, 229, 247, 248, 249, 346
Kamenev, Lev 17, 18, 21, 22, 40, 58, 60, 61, 65, 75, 76, 77, 85, 86, 94, 100, 111, 113, 161, 163, 188, 189, 190-193, 202-205, 207, 210,

213, 216, 217, 218, 220, 221, 225, 228, 231-235, 237, 241-246, 250-252, 267, 271, 281, 283, 300, 316, 320, 325, 328, 329, 333, 336, 337, 339, 343, 346, 352, 353, 368, 371
Kamkov, Boris 212, 242, 287, 319, 323, 324, 331
Karinski, N. S. 58, 60, 83, 84
Kartashev, Anton 216
Kerenski, Aleksander F. 9, 15, 19, 25, 30, 34, 42, 50, 54, 56-58, 63, 68, 69, 72, 79, 80, 83, 88, 96, 103-105, 111, 123, 124, 128-160, 163-166, 171, 178-183, 185-187, 190-195, 198, 199, 206, 207, 214-216, 220-223, 230, 232, 234, 238-240, 242, 245, 254, 255, 259, 261, 273, 276, 277, 279, 280, 282-290, 294, 296, 297, 299, 300, 303, 304, 305, 307, 311, 312, 314, 327-330, 332, 333, 335, 336, 340, 341, 345, 348, 350, 360-363, 371
Khaustov, Flavian 58, 75, 101, 306, 349, 354
Kişkin, Nikolay 181, 216, 245, 312-314, 326, 327, 371
Klembovski, General 130, 149, 156, 179
Kokoşkin, F. F. 193
Kolçak, Aleksandr 125
Kollontay, Aleksandra 59, 75, 84, 86, 111, 119, 210, 231, 235, 239, 271, 319, 351, 352
Konovalov, Aleksander 136, 216, 230, 299, 300, 311-313, 326, 327, 328
Kornilov, Gen. Lavr 9, 118, 123, 125-202, 206, 209, 212, 216, 221, 229, 233-235, 237, 240, 248, 254, 256-258, 261, 285, 287, 332, 338-340, 354, 358-367, 369
Krasnov, Gen. Petr 332, 334, 335, 336
Krasnovski 257
Krestinski, N. N. 352
Krilenko, Nikolay 75, 101, 238, 250, 268, 271, 329, 332, 333, 334
Krimov, General 332
Krupskaya, Nadejda 60, 212, 294
Kuçin, Georgi 320, 321, 322
Kuzmin, A. I. 55, 305

Larin, Yuri 60, 112, 252, 349
Laşeviç, Mikhail 227, 228, 268, 271, 274, 275, 279, 299
Latsis, Martin 40, 41, 91, 92, 93, 94, 164, 229, 230, 238, 247, 263, 297, 346, 353
Lazimir, Pavel 263, 267, 270, 271, 279
Lebedev, Vladimir 33, 34
Lenin, Vladimir İlyiç 9, 15-19, 21, 22, 27-31, 34, 35, 37-48, 52, 54-56, 58-66, 71, 72, 82, 84-90, 94-98, 103, 111-116, 139, 161-164, 196-212, 216, 217, 220-29, 231-239, 241, 245, 249-253, 262, 264, 265, 276, 282, 285, 293-297, 300-305, 307-309, 317, 321, 322, 329, 331, 333, 334, 336, 337, 339-343, 345, 346, 347, 349, 350, 352, 353, 356, 364, 369, 370, 371, 372
Lukomski, Gen. A. S. 139, 154, 362
Lunaçarski, Anatoli 59, 60, 61, 74, 75, 76, 94, 111, 119, 160, 163, 187, 308, 319, 324, 329, 331, 333, 334, 339
Lvov, Georgi 19, 20, 43, 45, 49, 50, 56, 83, 150, 151, 152, 153, 155, 179, 180, 363
Lvov, Vladimir Nikolaeviç 155, 179

Maklakov, Vasili 68, 142, 154, 193
Maliantoviç, Pavel 83, 313, 314, 326, 327
Manuilov, Aleksander 19, 345
Manuilski, Dmitri 61, 109, 115
Martov, Yuri 52, 53, 59, 84, 110, 112, 119, 159, 192, 193, 211, 212, 245, 287, 319, 320, 322, 323, 324, 325, 329
Maslenikov, A. M. 73, 108
Melgunov, Sergey 15, 342
Milyukov, Pavel 19, 24, 27, 68, 74, 119, 120, 124, 129, 136, 142, 143, 144, 181, 193, 198
Milyutin, V. P. 86, 102, 116, 205, 210, 251, 252, 281, 300, 301, 333, 334, 336, 337
Mistislavski, Sergey 242, 319
Muralov, Nikolay 141
Muranov, M. K. 86

Nabokov, V. D. 119
Narchuk, Viktor 98
Nekrasov, Nikolay 19, 42, 43, 54, 138, 153, 345, 347
Nevarovski, Nikolay 257
Nikola II (Çar)
Nikitin, Aleksey 60, 184, 328, 346, 349
Nikitin, Boris

Ordjonikidze, Sergey 62, 63

Palçinski, Petr 311, 312, 313, 326
Panina, Sofya 317
Pankratov, V. 43, 45, 46, 47, 49, 347
Pestkovski, Stanislav 268, 291, 292

Piskunov, Ivan 75
Plehanov, Georgi 47, 347
Podvoyski, Nikolay 41, 58, 93, 99-102, 230, 241, 253, 263-265, 267, 268, 274, 279, 294, 298, 303, 309, 310, 317
Polkovnikov, Gen. Georgi 245, 255, 256, 270, 272, 273, 281, 300, 311, 312
Polovtsev, Gen. Petr 82
Preobrajenski, Yevgeni 55, 60, 184, 309
Prokhorov, Sergey 93, 247, 248
Prokopoviç, Sergey 108, 311, 317, 325
Purişkeviç, Vladimir 73, 108, 144, 185

Radkey, Oliver H. 14, 194, 342, 362, 369
Rahiya, Eino 63, 93, 225, 228, 229, 247, 295, 296, 300
Rahiya, Yukka
Raskolnikov, Fedor 59, 60, 75, 76, 84, 174, 268, 271, 357
Rasputin, Grigori 73
Raviç, Savva 93, 247
Reed, John 295, 310, 318, 325
Remnev, Afanasi 59, 75
Rikov, A. I. 86, 88, 204, 205, 210, 216, 217, 218, 235, 252, 279, 333, 334, 336, 337
Riyazanov, David 64, 192, 193, 218, 225, 245, 252, 277, 283, 339
Rodiçev, Fedor 68, 143
Rodziyanko, Mikhail 72, 179, 255
Romanovski, Gen. İ. P. 362
Rozmiroviç 101
Rutenberg, Petr 312, 313
Ruzski, Gen. Nikolay 130

Sadovski, Andrey 101, 260, 263, 268, 270, 271, 303
Saharov, Vasili 75, 84, 99, 306
Saveliyev, Maksimilian 28, 88, 95, 96, 97, 352
Savinkov, Boris 51, 128-134, 136-138, 145-147, 148, 149, 151-154, 179, 182, 360, 362
Semenov, E. P. 127
Sergeyev, F. A. 86, 352
Skobelev, Mikhail 24, 33, 34, 191, 192, 203
Slutski, Anton 95, 96, 97, 202, 354, 370
Smilga, İvar 41, 86, 94, 102, 115, 197, 221, 228, 239, 243, 300, 343, 352
Sokolnikov, Grigoriy 85, 86, 102, 115, 116, 159, 201, 210, 216, 221, 228, 231, 240, 241, 352, 353
Spiridonova, Maria 319
Stalin, Josef 60, 61, 85, 86, 88, 94-96, 97, 102, 113-117, 120, 205, 210, 218, 221, 231, 254, 262, 263, 282, 283, 300, 333, 334, 343, 352, 353, 368, 372
Steklov, Yuri 72, 190
Suhanov, N. N. 231, 272, 319, 320, 321
Sulimova, Maria 65, 349, 350
Sverdlov, Yakov 85, 86, 88, 102, 103, 112, 166, 210, 211, 212, 216, 230, 231, 249, 260, 263, 268, 270, 271, 279, 281, 293, 343, 352, 354, 371
Şingarev, Andrey 19, 119
Şliapnikov, Aleksander 250, 333, 334
Şmidt, Vasili 93
Şotman, Aleksander 63, 65, 66, 93, 241, 249, 250
Şrayder, Grigoriy 67, 315, 316, 325, 326
Şugrin, Konstantin 357

Tarasov-Rodyonov, A. 309, 316
Teodoroviç, İvan 333, 334, 337
Tereşçenko, Mikhail 19, 42, 43, 54, 130, 131, 138, 156, 183, 216, 328
Troçki, Lev D. 18, 40, 47, 59, 60, 61, 74-77, 86, 94, 100, 111, 113, 114, 119, 161, 183, 203-205, 207, 210, 211, 212, 216-219, 221, 225, 230, 231, 241, 250-252, 254, 261, 264, 266-270, 271-275, 277, 279, 280, 281, 283, 284, 293, 296, 300, 301, 307, 308, 319, 323-325, 329, 333, 334, 336, 337, 339, 341, 342, 346, 349, 352, 372
Tyrokova, Ariadna 68

Ulyanov, Maria 29

Veinberg, Gavril 95, 96
Verderevski, Dmitriy 183, 311, 312, 313, 316
Verhovski, Gen. A. I. 133, 183, 245, 294
Vinokurov, Vasiliy 92, 247, 248
Vishevetsky, Nikolay 75
Vişnegradski, A. I. 136, 144
Volodarski 40, 61, 88, 89, 92, 93, 96, 97, 102, 105, 114, 115, 118, 221, 226-229, 250, 251, 271, 308, 346, 353
Voynov, İvan 75, 295
Voytinski, Moise 70, 128, 195, 255, 256, 259, 260, 273, 329

Yagoda 100

Yemelyanov 62, 350
Yudeniç 136
Yurenev 144, 154
Yuri Flakserman 235

Zaharov, A. 299
Zarudny, Aleksander 83, 84
Zavoiko, Vasili 359
Zhakov, Mikhail 283, 284
Zinovyev, Grigori 40, 47, 58, 60-62, 65, 66, 71, 84-86, 88, 94, 161, 206, 219, 220, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 241, 242, 243, 245, 246, 250, 251, 252, 267, 300, 308, 319, 336, 337, 339, 343, 346, 352, 353, 372
Znamenski, Sergey 70, 191, 298

20. yüzyıl dünya tarihini büyük ölçüde belirleyen ve etkileri bugün de devam eden 1917 Sosyalist Ekim Devrimi üzerine ufuk açıcı bir tarih çalışması. Çoğu uzmanın "Rus Devrimi üzerine yazılmış en iyi kitap" olarak nitelediği *Bolşevikler İktidara Geliyor*, Geçici Hükümet'in yenilgisini ve Bolşeviklerin iktidara geliş sürecini ele alıyor. Bolşevik Parti ve onu iktidara getiren toplumsal etmenlerle ilgili zengin bir kavrayış sunarken 1917 yılının fırtınalı olaylarını zengin ayrıntılarla ve oldukça akıcı bir dille anlatıyor.



22 TL. KDV DAHİL

ISBN 978-9944-122-44-3

9 789944 122443

Yordam Kitap